ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՔ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
1er SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԿԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11301 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.301

ՕՐՒՆԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Կարելի չէ տարբեր որակում մը տալ այն անցուդարձերուն, որոնք տեղի ունեցան վերջին ամիսներու ընթացքին Չեխոսլովաքիոյ մէջ։ Իսկական ողբերգութիւն մը՝ բազմաթիւ արարներով ու տեսիլներով։

Իւրաքանչիւր արարէ ետք վարագոյրը կ'իջնէ։ Սակայն միջնարարները երկար չեն տեւեր։ Վարագոյրը կրկին ու կրկին կը բացուի։

Կարծողներ կան թէ երեւակայական մարդը խաղցուեցաւ Մոսկուայի մէջ, իշխանութեան դաշինքի կնքումով եւ վարագոյրը վերջնապէս փակուեցաւ մեր օրերու յուշակարկառելի ողբերգութեան վրայ։

Եղածը կարկառան կարզադրութիւն մըն էր երեւոյթները փրկելու համար։

Իսկապէս երեւոյթները փրկուեցան ժամանակաւոր կերպով։

Չեխոսլովաքիոյ ազատասէնչ ժողովուրդը մասնակի զոհացում առացաւ, երբ Կրմլին բարեհաճեցաւ բանտէն ազատ արձակել իր կուսակցական եւ պետական վարիչները, — Տուպչէք, Չէրնիկ, Սմրկովսկի եւ ընկերները — եւ անոնց հետ Մոսկուայի մէջ կանուչ սեղանի մը շուրջ նստած սակարկութեան ելաւ։

Զոհացումը բարոյական էր միայն։ Պալիտբիւրոն տեղի տուած էր՝ տեսնելով որ Չեխերն ու Սլովաքները մէկ սիրտ մէկ հոգի՝ պատուոյ համերաշխութեամբ մը կանգնած են իրենց առաջնորդներուն եւ ազգ։

Անոնց այս միահամուռ ու ամուր կեցուածքը պերճախօս դրաւական մըն էր թէ նուաճիչներու բռնակալ լուծին տակ տառապող մարդիկ ո՛րքան ծարաւի էին ազատութեան։

Նոյն ծարաւն ունէին խորհրդային մարդկանց ենթակայ բոլոր ժողովուրդները, Պուլկարիա ուղեց հետեւիլ անոնց օրինակին — 12 տարի առաջ — սակայն մանաւանդ Չեխոսլովաքներու ազատագրական չարժումը Պուտափեշթի պողոտաներուն վրայ արեան մէջ խեղդուեցաւ կարմիր բանակի հրասայլերուն եւ զնդացիններուն առիթ կրակով։

Համայնավարական վարչաձեւի խորտուբորները մեղմացնելու եւ դէպի ազատականացում աստիճանական քայլեր առնելու վախնիվախ փորձեր կը կատարէ Պուտափեշթ ժամանակ մը ի վեր։

Դէմքին մատոյց է նաեւ ապագային իր այս դրացիին, որուն հետ հոգ ունի եւ սահմանային վէճ ալ ունի — Պեսարապիա։ Պէտք չէ զարմանալ, եթէ ապագային Պոլիտբիւրոն փորձէ նաեւ քաշել Զաուշէսքուի եւ ընկերներն ալ անոնց։

Աջդրադառնալով Մոսկուայի իրաւարանութեան համաձայնագրին, տարակոյս չկայ, որ շահողն եղաւ Մ· Միութիւնը։ Ինչպէս կարելի էր ուրիշ արդիւնք ըսպասել, երբ Բրեժնեւ — Կոսիկին — Պոտկորնի եռապետութիւնը զանակը դրած էր կոկորդին։ Երբ կարմիր բանակը՝ լեհ, մաճառ, պուլկար ու դերման զինուորական ուժերը Չեխոսլովաքիոյ սահմանները կը գրաւէին, Պրեժնեւ ու Կոսիկին կանուխէն ձերբազատուեցան Մոսկուայի թաթէն։ Հանգարտիւ ուղեց հետեւիլ անոնց օրինակին — 12 տարի առաջ — սակայն մանաւանդ Չեխոսլովաքներու ազատագրական չարժումը Պուտափեշթի պողոտաներուն վրայ արեան մէջ խեղդուեցաւ կարմիր բանակի հրասայլերուն եւ զնդացիններուն առիթ կրակով։

Համայնավարական վարչաձեւի խորտուբորները մեղմացնելու եւ դէպի ազատականացում աստիճանական քայլեր առնելու վախնիվախ փորձեր կը կատարէ Պուտափեշթ ժամանակ մը ի վեր։

Դէմքին մատոյց է նաեւ ապագային իր այս դրացիին, որուն հետ հոգ ունի եւ սահմանային վէճ ալ ունի — Պեսարապիա։ Պէտք չէ զարմանալ, եթէ ապագային Պոլիտբիւրոն փորձէ նաեւ քաշել Զաուշէսքուի եւ ընկերներն ալ անոնց։

Աջդրադառնալով Մոսկուայի իրաւարանութեան համաձայնագրին, տարակոյս չկայ, որ շահողն եղաւ Մ· Միութիւնը։ Ինչպէս կարելի էր ուրիշ արդիւնք ըսպասել, երբ Բրեժնեւ — Կոսիկին — Պոտկորնի եռապետութիւնը զանակը դրած էր կոկորդին։ Երբ կարմիր բանակը՝ լեհ, մաճառ, պուլկար ու դերման զինուորական ուժերը Չեխոսլովաքիոյ սահմանները կը գրաւէին, Պրեժնեւ ու Կոսիկին կանուխէն ձերբազատուեցան Մոսկուայի թաթէն։

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՉԵԽ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ

Չեխոսլովաքիա կը սկսի վերակազմակերպուիլ կը մեկնի դերոյէն, դէպի ապատութիւն իր ճամբան երկկ իրականութիւն, այսօր զարճած է անորոշ հարցականն մը։ Ընդհակառակն, Փրակայէն հասած վերջին լուրերը չատ յոռետես են։

Վերակազմակերպչական գետնի վրայ սլովաք կուսակցութեան համագումարը յայտնելով իր վստահութիւնը Տիւպչէքի՝ որոշ լոյս մը կը սփռէ կացութեան վրայ։ Իրապէս, Չեխոսլովաքներուն սպառնագող մեծագոյն վտանգը պատակատմն է՝ Չեխերուն եւ Սլովաքներուն, համայնավար կուսակցութեան եւ իր պետերուն, կուսակցութեան եւ ժողովուրդին միջեւ։ Կը թուի թէ այս վտանգը հեռացած է՝ չնորհիւ Սլովաքներու ոչ բաժանարար դիրքին։ Աւելին, պահպանողական ոյժ — լաքի հեռացումն ու ազատական Հուլաքի ընտրութիւնը իրր քարտուղար սլովաք համայնավար կուսակցութեան, կը զօրացնէ Տիւպչէքի դիրքը։ Այս ընտրութիւնը կը նչէ նաեւ չեխ կուսակցութեան համագումարի ուղին, որ պիտի դումարուի հաւանաբար Սեպտեմբեր 9ին։ Կ· Կոմիտէի մօտիկ չրջանակներուն համաձայն, Տիւպչէք պիտի չանայ ընտրել տալ դեկավարութիւն մը՝ ուրկէ դուրս մնան երկու ծայրայեղ հոսանքներու ներկայացուցիչները։

Երեսփոխանական ժողովը ինքն ալ, իր նախագահին՝ Սմրկովսկիի առաջնորդութեամբ, կը փորձէ համակերպիլ երկարատեւ դրաման մը ստեղծած կացութեան։ Հաւանական է որ բացառիկ իրաւասութիւններ տայ կառավարութեան՝ դրաքննութեան հաստատման, Ռուսերուն աչքով վտանգաւոր նկատուած ակումբներու եւ կազմակերպութիւններու լուծման, թէ այլ հարցերու առընչութեամբ։ Ամէնէն դժուարը պիտի ըլլայ պարտադրել հասարակաց կարծիքին մամլոյ դրաքննութիւնը։ Աղատականներու մեծ չարաթաթերթին՝ «Լիթերնարի Լիսթի»ի աշխատակիցները որոշած են, արդէն իսկ, դադրեցնել հրատարակութիւնը։ Թերթին դլխաւոր խմբագիրը ապատանեցաւ Արեւմտեան Գերմանիա։ Օրաթերթերու թղթակիցները աւելի ճշգուն են։ Ցայտարարած են թէ պատրաստ են ենթարկուելու օրինաւոր եւ նախօրօք կատարուելիք դրաքննութեան մը՝ պայմանաւ որ կատարուի կառավարութեան կողմէ եւ որ ի վիճակի ըլլայ երաշխաւորելու իրենց անձնական ապահովութեան համար։ Այս վերջին կէտը, իրապէս, ամէնէն աւելի կը մտահոգէ Չեխերը։ Գրաման բանակներու այսպէս կոչուած «ոչ — միջամտութիւնը» ի՞նչ չափով պիտի թոյլատրէ չեխ կառավարութեան՝ վստահեցնելու իր քաղաքացիներուն անձնական ապահովութիւնը՝ հակառակ Չեխոսլովաքիոյ մէջ երկու հազարէ աւելի խորհրդ· դաղտնի սպասարկութեան անդամներու ներկայութեան։ Արդեօ՞ք չեխ կառավարութիւնը պիտի ապահովէ հակադրութիւնը ձայնասփիւռներուն եւ մամուլին, թէ դաչնակից ուժերը, որոնք կը շարունակեն դրաւած պահել այդ հատուածները։ Սեւ ցանկի վրայ եղող բազմաթիւ «հակաընկերվարական» անձնաւորութիւններու ձերբակալումը չեխ ներքին նախարարութի՞ւնը պիտի կատարէ արդեօք, թէ այդ պարտականութիւնը խորհրդ· ոստիկանութիւնը ինքը պիտի «ստանձնէ»։

Այս հարցումներու պատասխաններուն մէջ է որ կը կայանայ կայուն վիճակ մը ստեղծելու, որոչ ձեւով երկիրը բնակա նոն վիճակի մը բերելու եւ ժողովուրդին վստահութիւնը չկորսնցնելու հարցը՝ ո րու դործադրութեան լծուած է Տիւպչէք։

Նչենք թէ Աղգային ճակատի կ· Կոմիտէն (որ կը համախմբէ ոչ համայնավար կազմակերպութիւնները), առջի օր ժողով դումարած և հետեւեալ դլխաւոր կէտերէն բաղկացած յայտարարութիւնը ըրած է· 1·— Գրաման բանակներու մեկնումը ապահովելու համար, կառավարութիւնը պէտք է որոչ ժամանակ մը սահմանէ անոնց։ 2·— Գրաման բանակները, համաձայն Մոսկուայի համաձայնութեան, պէտք չէ միջամտեն Չեխոսլովաքիոյ ներքին դործերուն։ 3·— Պէտք է ձերբակալուած բոլոր քաղաքացիները ազատ արձակուին։

× Ներքին նախարար Ժոզէֆ Փաւէլ հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն։

× «Րէօթըր» կը հաղորդէ թէ Չերնիք, կառավարական անդամներու սեղմ ժողովի մը մէջ, որոչ յայտնութիւններ ըրած է Մոսկուայի մէջ եղած ճնշումներուն չուրջ։ «Բանակցութիւններու որոչ մէկ վայրկեանին, կը դրէ «Րէօթըր», Խորհրդ· Միութեան դեկավարները յայտարարեցին թէ, եթէ հարկ ըլլայ, պիտի կործանեն Չեխոսլովաքիան։ Շատ յուղէչ էր երբ նախագահ Զվոպոտսկ ըսաւ թէ անձնասպան պիտի ըլլայ՝ եթէ չհրապուրծուէր համաձայնութիւն մը՝ որ յարաբերաբար որոչ անկախութիւն մը ապահովէր Չեխոսլովաքիոյ»։ Միչտ, այս ժողովի ընթացքին, «Րէօթըր»ի համաձայն Չերնիք իր խօսակիցներուն ըսած է· «Մեկնեցէք եւ երկրի լաւագոյն մտքերուն ըսէք որ մեկնին՝ քանի կրնան տակաւին, որովհետեւ Խորհ· Միութիւն ցանկ մը պատրաստած է, ուր հազարաւոր անձնաւորութիւններու անունները կան, որոնք պիտի ձերբակալուին կամ երկրէն արտաքսուին»։ Չերնիք ըսած է նաեւ· «Իմ խոկ ապահովութեանս վստահութիւնը չունիմ»։

× «Պրաւդա»,— ի՞նչ հեգնանք,— կը դրէ թէ չեխ ժողովուրդը կը սիրէ Կար· միր բանակը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՕ — ՊՐԱՋԱՒԻԼԻ մէջ բուռն բախումներ տեղի կ'ունենան, ուր բանակը կը փորձէ ջախջախել «չինասէրներու» դաւադրութիւն մը, կը հաղորդէ Պրազաւիլի ձայնասփիւռը։ Ներքին նախարարութիւնը պաշարման վիճակ յայտարարած է երկրին մէջ եւ մայրաքաղաքին մէջ լուսարդել հաստատած։

ՇՈՒԻՑ, Մեծն Բրիտանիա եւ ՄԱԿ ընդառաջելով Պիաֆրայի խնդրանքին, դէտեր պիտի դրկեն Պիաֆրա։ Ինչ կը վերաբերի սովահար քաղաքացիներուն փութացուելիք օգնութեան, ոչ մէկ կարգադրութիւն եղած է այդ ուղղութեամբ, մինչ պատերազմը օր ըստ օրէ կը սաստկանայ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ սահմանին վրայ, Պեսարապիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ, Խորհրդ· ուժեր կեդրոնացած են։ Կը խօսուի նաեւ բախումներու մասին, որոնք սակայն չեն հաստատուած։ Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ պահեստի սպաներն ու զինուորները դէնքի տակ կանչուած են։

ՓԵՓԻՆի համար Չեխոսլովաքիոյ հարցը առնի մըն է քննադատելու Մոսկուան։ Չինական մամուլը այս անդամ իր խօսքերը չի կշռեր։ «Ժողովուրդին օրաթերթ»ի խմբագրականը միայն՝ «Խորհրդ· դաղթաւէրներ» եւ «դրաման ֆաշական դուներ Չեխոսլովաքիոյ մէջ»՝ պերճախօս են արդէն։

ՅՈՒԳՈՍԼԱՒԻ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ «Կոմունիստ», կը դրէ· «Ժամանակը եկած է համայնավարութեան համար, որ ինքզինքը պաշտպանէ համայնավար աշխարհին մէջ ծնունդ առած ուժերու դէմ· դաւադիրներու դէմ՝ որոնք մտքի ուժը ուղեցին փոխարինել դէնքի ուժով»։

ԳԱՅԼԵՐԸ ԵՒ ՈՉԽԱՐՆԵՐԸ

Չեխոսլովաքիոյ գրաւման զգայացունց լուրերով լեցուեցաւ ազատ աշխարհի գրեթէ բոլոր թերթերուն սիւնակները։ Այս առիթով պզտիկ տուփ մը ստորագրեց «Մոնտ»ի մէջ Փիէր Մաթիաս, որ մեծ մայրիկին պատմած հէքեաթին խաղցրութեամբ կը հնչէ։

Երբ ընկերվարական էին գայլերը, համաձայնութիւն մը կնքեցին ոչխարներուն հետ՝ այն պայմանով որ այս վերջինները որդեգրէին միեւնոյն վարդապետութիւնը։

Բայց օր մը, գայլերը, վարդապետա կան խնդրի մը չուրջ, վէճի բռնուեցան ոչխարներուն հետ։ Մեղադրեցին զանոնք ազատական իրենց ձգտումներուն համար եւ ամբաստանեցին՝ իբրեւ աջակողմեան վերաքննական։ Աստատակեցին մակադրողները։ պաշտպանեալները՝ յար ձակումի ենթարկուած իրենց պաշտպաններուն կողմէ, բողոքեցին։ «գայլ եղ բայրներ, ի՛նչ խոչոր ակռաներ ունիք»։

Եղան երկար եւ դժուարին բանակցութիւններ։ Ընկերվարական ոչխարները, դարճած աւելի ընկերվարական՝ քան ոչխար, այն աստեն հասկցան թէ գայլերը, որոնք հաճեցան ղիջելու իրենց իրաւունքը զոնէ թէ ինչ կերպ համեմատած պիտի ուտուէին, մնացած էին աւելի գայլ՝ քան թէ ընկերվարական։

ՓԻԷՐ ՄԱԹԻԱՍ

ԵՐԱԶԻՍ ՄԷՋ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ...

Եւ ելմովսէս ի լեառն Նաբաւ, և եցոյցեմա Տէր զամենայն երկիրն Գաղաադու մինչեւ ցԴան, եւ զամենայն երիրն Նեփթաղի – մայ, եւ զամենայն երկիրն Եփրեմի եւ Մանասէի, եւ զամենայն երկիրն Յուդայ մինչեւ ցծովն վերջին, եւ զանապատն եւ շուրջ գերիքովի, եւ զքաղաքսն Արմա – ւենեաց մինչեւ ցՍեգովր: Եւ ասէ Տէր ցՄովսէս.

— Այս է երկիրն զոր երդուայ Աբրա – համու եւ Իսահակայ եւ Յակոբայ :

Բ. ՕՐԻՆԱՅ, Գլ. Լ. 1

Երբ լերան արտեւանունքին հասայ, նասայ ժայռի մը եզերքը՝ արդէն հեւաս– պառ :

Անծանօթ լեռ մըն էր այդ :

Անձրեւ մը լուացեր էր կարծես երկին– քըն ու երկիրը, այնքա՜ն յստակ էր օդը: Արեւը, բոցավառ ուղտափուչի մը պէս, կը ծակծկէր երկնակամարը : Հորիզոնը, արեւուն տակովը, կը նմանէր չանխաղո– ղի այղիի, լեղակազոյն ու թուրթի ձեւ ամպերով :

— Ահա անապատը, աչիդ վրայ, ուր տարադրուեցան ձերիննները: Այնտեղ տա– րիներով չլուեց անոնց տառապանքի աղա– ղակը: Ո՞վ կրնայ նկարագրել եղեռնը, որ կատարուեցաւ: Հիմա զորշ աւազին մէջէն զուրս կը ցցուին սպիտակ ոսկոր – ները ձեր նահատակներուն: Կը տեսնե՞ս, հեռու չենք ձեր երկրէն :

— Մեր երկրէն, իմ երկրէս ...

Ու այս խօսքը մրմնջ ու խանձեց հո – ղիս: Բոց մը անցաւ երակներէս : Շրթ – ներս դողացին: Կոկորդս սեղմուեցաւ :

— Այո՛, քու երկիրդ է, զարմիր հիւ – սիս ու դիտէ զայն :

Սառնային մը արագութեամբ՝ դար – ձայ հիւսիս :

Հեռուն, Տէօրթ – Եոլի նարնջենիները, աւելի հեռուն՝ Մասիսը իր չաքարէ գըլ – խով :

— Հայաստա՜ն, Հայաստա՜ն, իմ դողցուա՜ծ երկիրս, կարօտցած եմ քեզ, չա՜տ եմ կարօտցած :

×

Ցուղումէս կակազելով, խօսեցայ եւ աղաղակեցի :

Աչքերս չէին բաժնուեր համայնապատ– կերէն, որուն վրայ, հեռուները, կը ծը– փար աղուոր եւ թափանցիկ մշուշ մը, անձրեւի փոչիի պէս բարակ: Զարմանա– լի՛ երեւոյթ, եղանակը կը փոխուէր՝ քանի կ'անցնէին պահերը: Ու ես այնքան մօտ կը զգայի ինքզինքս, որ ծաղիկնե – րուն ու պտուղներուն հոտն իսկ կ'առնէի: Ծաղկե՜ր էր ամբողջ Հայաստանը, բացուեր էին բոլոր եղանակներու ծառե– րըն ու ծաղիկները, կարծես հրաչքով : Սալորենիները, իրենց սպիտակ պատ – մուճանին մէջ ուռած, կեռասենիները, ի– րենց կրակէ թեւերը բացած, նշենիները նախշուն թիթեռնիկներու պարի մը պէս աղուոր, սերկեւիլի, խնձորի, տանձի ծա– ռերը բեռնաւորուեր էին բնութեան բա – րիքներով եւ կարծես բոլորը մէկ կ'աղա– ղակէին.

— Ո՞վ պիտի քաղէ մեզ, ո՞վ պիտի քա– ղէ :

Արտոյտը վեր կը բարձրանար ցորենի ծովէն ու կը կանչէր երկնքին.

— Ե՞րբ պիտի գան, ըսէ՛, ե՞րբ պիտի գան :

Հրաչալի ծո՛ւը Վանայ, Օ՛, յուզուեր էր ծոցը Շամիրամի, ու կը բաբախէին ա– լիքները եւ սպիտակ ազաւնիներու երամի մը պէս թռչկոտելով կը վազէին դէպի ցամաք : Ի՛նչ անուշ էր անոնց երգը : Հայերէն լեզու ունէին անոնք: Ու կ'ը – սէին .

— Դեռ կը սպասե՛նք, պիտ՝ սպասե՛նք:

Սիփան լեռը կը սրսփար, սիրտը բացեր էր արեւին, կարծես տենդ ունէր :

Հայ յաղթանդամ մամիկին նման, որ իր պանդուխտ տղուն ճամբուն կը նայի, կը լրտեսէր հեռուր հորիզոնը : Վարա– դայ վանքին ապակիները կը վառէին ջա– հերու պէս, կարծես քուրմերը տողանց – քով, իրենց ձեռքերուն մէջ արծաթ մա – շալա, աղօթքի կ'երթային դէպի մեհեան: Ես նոյնիսկ լսեցի չարականի մը վերջին ձայնախաղերը :

Բարձրացուցի աչքերս, եւ նուիրական պատկեր մը դիտելու պէս՝ նայուածքս կը տանէի քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, լեռնէ լեռ, ձորէ ձոր: Չէի կշտանար, չէի կրնար կարօտս առնել :

Մաքովս կը հարցնէի ես լինել.

— Պիտի վերջանա՞ն մեր այս թափա – ռումները երկիրէ երկիր, պիտի վայե – լե՞նք վերջապէս մեր երկիրը:

Եւ ի վերջոյ, աստուածաշնչական ահեղ երդումով մը ըսի.

— Թող լեզուս քիմքիս կպի ու չդառ – նայ բերնիս մէջ՝ եթէ ես մոռնամ քեզ, Հայաստա՜ն :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅՈՒՇԵՐ ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԷՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ «ՕԹԷԼԼՕ»Ն

Մարսիլիոյ Պոլսեցիներու Միութեան հրաւէրով Վահրամ Փափազեան մեկնեցաւ Մարսէյլ, այնտեղի մեր հայրենակիցներն ալ անմոռան չձգելու համար իր անդուլա– կան արուեստին տաթիտ հաճոյքէն :

Փարիզի «Օթէլլօ»ին մասնակցողներէն իրեն ընկերացան Անահիտ Դատաւորեան (Տէզդէմոնա), Արման Կոթիկեան (Կա – սիօ) եւ տողերս առորագրողը (Եակօ) : Միւս դերերը կատարեցին տեղական ու – ժերը :

Վահրամ Փափազեան մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ Մարսիլիոյ մէջ: Պոլսեցի Մարսիլիահայերը Ջանք չէին խնայած արժանաւորապէս դիմաւորելու համար իրենց մեծանուն հայրենակից արուեստա– գէտը :

Առաջին ներկայացումը պիտի կայանար Սալօն Շափի մէջ, կրօնաւորներու հաս – տատութիւն մը , չարթուան մէջ, Հինգ– շաբթի իրիկուն մը :

Աւելորդ է ըսել որ այդ չքնաղին Մար– սիլիոյ հայ զաղութը այսօրուան պատ – կերը չէր ներկայացներ : Այսօր անչուշտ Ֆրանսահայ հարաւային այդ զաղութը ունի աւելի հոծ բազմութիւն մը, քան 1933 – 35ի չքնաղներուն: Եւ յետոյ, ներ– կայացումը որոշուած ըլլալով Հինգշաբ – թի իրիկուն մը, եւ նկատի ունենալով որ զաղութին մեծամասնութիւնը այդ չքնա– նին կը բազկանար գործաւորներէ, 200էն 300 հոգի հազիւ կար սրահին մէջ:

Որոշուած էր ժամը 9ին վարագոյրը բանալ: Սակայն, վերջին պահուն, երբ Վահրամ Փափազեան, հազուած ու չը – պարուած, եկաւ բեմ ու ընկալեալ սովո– րութեան համաձայն վարագոյրին «ծա – կ»էն ակնարկ մը նետեց սրահին վրայ, քիչ զատ ներկաներուն թիւը ...

Զղայնացած, լինքնիրմէն ելած, սկսաւ պոռալ.

— *Այսքա՞ն քիչ մարդ ... հազարաւոր մղոններ կարելով հոս եկայ որպէսզի մէկ քանի հարիւր հոգիի ներկայութեա՞ն խա– զամ... Չեմ խաղար ...*

Ու այս ըսելով, վերագարձաւ իր զար– դախուցը եւ փակուեցաւ հոն :

Վազեցինք իր մօտ ու սկսանք համոզել զինքը: Ըսինք ու բացատրեցինք իրեն թէ Հինգշաբթի ըլլալով, չատ մը Հայեր ըն– կերկած էին գալու ներկայացման, վա – սընդի անոնցմէ չատերը գործաւորներ ըլ– լալով եւ աշխատելով քաղաքին հեռաւոր արուարձաններուն գործարաններուն մէջ, սահպուած էին առաւօտուն ժամը 5ին արդէն ելլել իրենց անկողիններէն ու ճամբայ իյնալ դէպի իրենց գործատեղի – ները: Այս պարագան անչուշտ պատճառ եղած էր որ հոծ բազմութիւն մը ներկայ չըլլար: Եւ յետոյ, բաւական վաղուկանը– կատարելեամբ դիտել տուինք նաեւ որ դե– րասանը պարտաւոր է խաղալ իր դերը՝ նոյնիսկ եթէ սրահին մէջ պտնուի մէկ հոգի ...

Ի զուր անցան մեր բոլոր փորձերը : Ապաշխեցինք, պաղատեցինք: Վահրամ կը մնար իր կամակոր դիրքին վրայ ու կը կրկնէր .

— *Չեմ խաղար ...*

Ժամը 9·30ին հասած էր: Սրահին մէջ սկսաւ ծայր տալ աղմուկ ու զոռում զո– չոմ : Մարդիկ իրենց ոտքերը դեռին կը զարնէին ու կը պահանջէին որ խաղը կըսկսէ, մինչ Վահրամ Փափազեան կը չարունակէր կրկնել .

— *Չեմ խաղար ...*

Մինչ չուարած դերասանի մը մասնը – ւած կը մտածէինք կացութեան դիման մը գտնել, յանկարծ ներս մտաւ Պոլսա – հայերու այդ օրերու առենադպիրը Պ. Մինքայէլ Եավէր, որուն կ'ընկերանար երկարահասակ, յաղթանդամ ու խոժոռ՝ բայց համակրելի դիմագիծով անձ մը, հաւանաբար նոյնպէս Պոլսեցի :

Պ. Մինքայէլ Եավէր վճռական թոնով մը յայտարարեց .

— *Գացէք ըսէք Պ. Վահրամ Փափազ – եանին, որ եթէ հինգ վայրկեանէն վարա– գոյրը չբացուի ու խաղը չսկսի, մինչ մարդուն երեք հարիւր երեք ոսկորները կը բաժնենք իրարմէ ու կը ղրկենք իր ե– կած տեղը ...*

Պ. Եավէրին ընկերացող անձը, միւս սպառնական ու անկարելիը, ակնարկ մըն ալ սեւեռեց դէպի Վահրամ Փափազեանի զարդախուցին կողմը, եւ երկուքը մի – սին , առանց բառ մը աւելցնելու, թո– ղուցին բեմը եւ գացին սրահ :

Վահրամ Փափազեան ներսէն իմացած էր այս խօսակցութիւնը: Երբ գացինք իր մօտ, «պատգամաւոր»ներուն հետ մեր ու– նեցած խօսակցութիւնը իրեն պարզելու, այնպէս ձեւացնելով թէ իբր թէ ոչինչ իմացած էր, հարցուց .

— *Ի՞նչ են ասում .*

— *Ասում են որ, պատասխանեցի ես , եթէ հինգ վայրկեանէն վարագոյրը չբա– ցուի, քու երեք հարիւր երեք ոսկորները իրարմէ բաժնելէ ետք քեզ քու եկած տեղը պիտի վերադարձնեն ...*

Մեծ դերասան էր Վահրամ Փափազ – եան, արտակարգօրէն անդուլական ար – ուեստագէտ մը, եւ սակայն էր նաեւ վիրքիկ մանուկի մը նման երկչոտ : Ա– մէնքիկ մանուկի մը նման երկչոտ : Մի– լիապէս փոխուեցաւ իր տրամադրու – թիւնը, առաւ ժպտուն կերպարանք մը եւ իրենց պարտականութեանը մէկ թերացած գործակիցներ կշտամբելու թոնով մը ե– սաւ մեզի .

— *Ի՞նչ էք կեցեր, իրաւ ալ ուշ ենք մը – նացած, բացէք վարագոյրը ...*

Եւ խաղը սկսաւ : Սակայն Վահրամ Փափազեանի սրտին խորը ամուր կերպով արմատացած էր զրեթէ պարապ սրահին ցաւը : Անկիւ այդ օրը, իր կեանքին մէջ առաջին անգամն ըլլալով թերեւս, լզրե – ցաւ իր դերը, իր հոյակապ Օթէլլօի զար– հալածիչը արդէն իրեն մօտացած էր ու ուղտէն վար ցատքելով՝ րեվոլվէրը ձեռ– քը բռնած դէպի իրեն կը յառաջանար :

— *Մի չարժիր, եթէ ոչ ղլուխդ կը ջախջախեմ, պոռաց իր վրայ դալով :*

— *Ի՞նչ կ'ուզես ինձ, պատասխանեց Սամի պէյ այլայլած դէմքով մը :*

*Միւսը պատասխանեց , եկաւ վիրա – ւորեալին քով, ծռեցաւ, անոր դէմքը դէ– ղեալին քով, ծռեցաւ, անոր դէմքը դէ– ղեալին քով, ծռեցաւ, անոր դէմքը դէ– ղ

ՓՈՇԻ

Ֆ. ՄԱՍՍՈՆ

—*—

ԹԱՐԳՄԱՆՎԱԾ

Ֆրանսերենից

Ա. ՄԱՐԳԱՐՅԱՆԻ

Ա. Մ. ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ — 1938

Խմբագիր՝ Ա. ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ
Տեխնիկական խմբագիր՝ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ
Սրբագրիչ՝ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ
Հանձնված է արտադրության 15/VII 1938 թ.
Ստորագրված է տպագրության 15/VIII 1938 թ.
Թուղթ 84×108/32։ Տպագրական մամուլ 2½։ Հրատարակչական մամուլ 2,46։
Տպագրական նշան 8000։ Պատվեր № 1138։ Տպաքանակ 1000։
Գինը 1 ռ. 50 կ.

ՀՍՀՀ Ժողկոմների խորհրդի Գրքի գործերի կոմիտեի № 1 տպարան։ Երևան, Աբովյան փող., № 124։

ՀՍՀՀ Ժողկոմների խորհրդի Գրքի գործերի կոմիտեի № 1 տպարան։ Երևան, Աբովյան փող., № 124։

Խմբագիր՝ Ա. ՄԱՐԳԱՐՅԱՆԻ
Տեխնիկական խմբագիր՝ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ
Սրբագրիչ՝ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ
Հանձնված է արտադրության 15/VII 1938 թ.
Ստորագրված է տպագրության 15/VIII 1938 թ.
Թուղթ 84×108/32։ Տպագրական մամուլ 2½։ Հրատարակչական մամուլ 2,46։
Տպագրական նշան 8000։ Պատվեր № 1138։ Տպաքանակ 1000։
Գինը 1 ռ. 50 կ.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի «*Յառաջ*»ի կը նըուիրեն ․ —

	Ֆրանք
Տոքթ․ Լ․ Գրիգորեան	100
Տակառեան – Շիրինեան	100
Ն․ Նիկողոսեան	100
Կէնճեան եղբայրներ (*Լիոն*)	25
Տիկին Ա․ Գեւոնեան	20
Ա․ Աշճեան (*Մարսէյլ*)	20

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս․ ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Թաղ․ Խորհուրդս ի գիտութիւն մեր բարեպաշտ ժողովուրդին կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի Գիւտ Գօտւոյ Ս․ Աստուածածնին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եկեղեցւոյս մէջ ձեռամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ․ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Ս․ Թադէոս եկեղեցւոյ Դպրաց Դասուն դպրուհիներու եւ դպիրներու կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Մատլէն Լուսին Քէչիշեանի ։ Առաւօտեան ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 8ին, պատարագ 10ին։

Իսկ այսօր Շաբաթ, ժամը 17ին Ս․ եկեղեցւոյս մէջ տեղի կ'ունենայ Լոյս Զըւարթ Կիրակմուտքի ժամերգութիւնը ։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Թաղիս հոգեւոր հովիւ Տ․ Տարօն վրդ․ Ճէրէճեան։

Սիրով կը հրաւիրուի մեր բարեպաշտ ժողովուրդը այս զոյգ առիթներով Ներկայ ըլլալու Ս․ Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ․ Ստեփան Գարապաճագեան 42 տարիներ ետք, իր Պէյրութ այցելութեան, եւ իր գտած ջերմ ընդունելութեան առթիւ հայրենակիցներու եւ իր բաղդակից ընկերներու կողմէ, մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ, Հայր Անդրէ Պետօլլեանի, եւ մէկ տարեկան՝ Պ․ Տիգրան Գույումճեանի, Սեպտեմբեր մէկէն սկսեալ ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Պօմոնի Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին Ողբ․ Ալէն Ժամկոչեանի կսկծալի մահուան առթիւ Կապոյտ Խաչին քսան Ֆրանք, դպրոցին քսան ։

Նաւարեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Նաւարեան ընտանիքը Պօմոնի Կապ․ Խաչին եւ Առաջնորդարանին 20կան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թիւթէլեան, Պուլվ․ Օտտոյի Կապ․ Խաչին 20, եկեղեցիին տասը, Պ․ Կիւմիւշեան Կապ․ Խաչին տասը, Գ․ Թիւթէլեան եկեղեցիին տասը, Տիկին Վարդանեան, Գազանճեան Կապ․ Խաչին հինգ, Ազգատախնամին 5, Յովհաննէսեան եկեղեցւոյ տասը ։

Սարգիսեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Սարգիսեան ընտանիքը Պօմոնի Կապ․ Խաչին քսան, Սարգիսեան Մանուկ եկեղեցւոյ քսան, Թոփալեան Սարգիս քսան, Յարութիւնեան Սահակ տասը Ֆրանք ։

Պօղոսեան Կապոյտ Խաչին 15 Ֆրանք, Ազգատաց 15, Առաջնորդարանին 15, Մուրատ Ուսումնասիրացին 15 Ֆրանք ։

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տիկին Նուարդ Տօլրամաճեան իր ամուսնոյն հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ յիսունական Ֆրանք կը նըւիրէ Շաւիլի Կապ․ Խաչի եւ Հ․ Ց․ Դ․ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը։ Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ․ տիւ Նօռ, Լը Րէնսի։ *Հեռաձայն* 927-01-72։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է
159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05
Ընդունելութիւն միայն առաւօտները։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

POUR TOUS
VOYAGES

Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9։ Մանկապարտէզ – – Նախակրթարան մինչեւ Սէ․ Ըր Փէ․ *եւ 6րդի մուտք։*

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով։

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան։

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան։ Արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել ամէն կէսօրէ ետք։

Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են․—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 *Ֆր․ վեցամսեայ* 50 *Ֆր․*

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 *Ֆր․, վեցամսեայ* 60 *Ֆր․*
Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ։

Որոնք ունին իրենց տարիքին հապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան ։

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան։

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 փր․, առաքման ծախքով՝ 32 փրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛······· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր ։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ խաւաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ *եւ* փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 3 SEPTEMBRE 1968
LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11302 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.302

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՄԱՆԻԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

ՊԱՂ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ

Մինչ Մոսկուայի պաշտօնական ձայնը՝ «Փրաւդա», Չեխոսլովաքիոյ մէջ խիստ «մաքրագործում» մը կը պահանջէ, անդին, Ռումանիոյ վրայ զինուորական ճնշումի վտանգը այնքան կը յըստականար՝ որ Նախ. Ճոնսըն բացէ ի բաց կը զգուշացնէր Խորհ. Միութիւնը զինուորական նոր միջամտութեան մը դէմ: Հակառակ անոր որ լաւատեղեակ աղբիւրները համաձայն Խորհրդ. Միութիւն ապահովցուցած է Միացեալ Նահանգները թէ Չեխոսլովաքիոյ ճակատագրին պիտի չենթարկէ Ռումանիան, ըստեղծուած նոր կացութիւնը կը մտահոգէ ոչ միայն Պուքրէշն ու Պելկրատը, որոնք կը շարունակեն դատապարտել Վարշաւայի Ուխտին բանակներուն մուտքը Չեխոսլովաքիա, այլեւ Արեւմտեան Գերմանիան՝ որուն դէմ բուռն պայքար շըղթայազերծած են Խորհրդ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ թերթերը: Անցեալ շաբաթ, իր կարգին, Ատլանտեան Ուխտի մնայուն Խորհուրդը չորս անգամ գումարուեցաւ՝ քննելու համար Խորհ. Միութեան ստեղծած մտահոգիչ կացութիւնը:

Իրապէս, պաղ պատերազմն է որ կը վերսկսի: Դեմոկրատներու Շիքակոյի համագումարէն ետք հանրային իր առաջին ելոյթով, Սան Անթոնիոյի մէջ, Ճոնսըն ուղղակի եւ յստակ ազդարարութիւն մը ըրաւ Խորհրդ. Միութեան ղեկավարներուն. «Ցաւալի է ինծի համար, բաւա[illegible]

[illegible] «Ոչ ոք պէտք է [illegible] Միացեալ Նահանգներ [illegible]

“ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ” ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Փրակայէն հասած լուրերը իրապէս տխուր են: Մթնոլորտը իրապէս ծանր է: Կ՚ըսուի թէ ներքին փոխ – նախարար Զարուպա անձնասպան է եղած՝ մերժելով թղթածրարներ յանձնել Խորհրդ. գաղտնի սպասարկութեան: Չեխերը ընտրեցին իրենց նոր պրեզիտիումը: Տիւպչէք կը մնայ ընդհ. քարտուղար եւ իր համախոհները մեծամասնութիւն կը կազմեն, բայց նոր պրեզիտիումի անդամ է նաեւ իր թշնամին՝ Պիլաք:

Չեխ կառավարութիւնը հերքեց այն լուրը, որուն համաձայն Չերնիք խորհուրդ տուած է մտաւորականներուն որ երկրէն դուրս գան: Եւ սակայն չեխ մտաւորականներու իրական գաղթ մը ծայր տուած է:

Տիւպչէք սկսաւ «ինքնաքննադատութեան»: Պրեզիտիումի ժողովին խօսած ճառի մը մէջ, ըսած է. «Վարշաւայի Ուխտին մէջ մեր դաշինքը կը նկատենք անքակտելի եւ դէմ ենք որեւէ ձեւի չէզոքացումի: Թերագնահատեցինք Վարշաւայի Ուխտի անդամ հինգ երկիրներու ռազմական շահերը: Չնկատեցինք թէ առարկայական ազդակ մըն է ասիկա՝ որ կը սահմանափակէ մեր երկրի ներքին կեանքի զարգացումը»: Տիւպչէք յայտնեց նաեւ թէ չեխ համայնավար կուսակցութեան համագումարը, որ տեղի պիտի ունենար Սեպտ. 9ին, յետաձգուած է:

Տակաւին անորոշ կը մնայ արտասահման գտնուող չեխ նախարարներու պարագան: Կը հաղորդեն թէ Հաժէք կը մընայ միշտ արտաքին նախարար: Հաժէք Պելկրատէն անցաւ Վիէննա, ապա Ցիւրիխ եւ Պէրն: Յայտնի չէ թէ երբ Փրակա պիտի վերադառնայ: Յայտնի չէ նաեւ թէ ինչ կը մտածեն ընել արտասահման գտնուող իր ընկերները: Զուիցերիոյ չեխական դեսպանատունը հերքեց այն լուրը, որուն համաձայն Հաժէք եւ միւս նախարարները նպատակ ունին կազմելու «գաղթական կառավարութիւն մը»:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԵՐ ՀԻՄՆԱՅԱՏԱԿ ԿՈՐԾԱՆԵՑԱՆ

Շաբաթ օր, Իրանէն վեց հարիւր քիլոմեթր հեռու, Խորասանի շրջանին մէջ, զօրաւոր երկրաշարժ մը հիմնայատակ կը կործանէր բազմաթիւ գիւղեր, հարիւր հազար քառակուսի քլմ. տարածութեան մը վրայ: Փլատակներէն կրցած են դուրս բերել երեք հազար մեռեալ, բայց պաշտօնապէս կը յայտարարեն թէ զոհերուն թիւը տասը հազարէն աւելի է: Շարժերը տեւած են չորս վայրկեան: Աւելի զօրաւոր է քան 1962ի երկրաշարժը, նոյն վայրին մէջ, որու զոհ կ՚երթային 12.000 հոգի:

Ամէնէն աւելի քանդուած է Քակհակ գիւղաքաղաքը, որու վեց հազար բնակիչներէն փրկուած են 250 հոգի միայն: Տեղեկութիւնները կը պակսին շրջանի միւս քաղաքներու, յատկապէս Խաէնի եւ Պիրժանտի մասին, որոնք հոծ բնակչութիւն ունին: Կ՚ըսուի նաեւ թէ համաճարակի վտանգ կայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱ. Միջազգային Կարմիր Խաչի միջոցով Իսրայէլի վերադարձուց «Պօինկը»՝ իր անձնակազմով եւ մնացեալ ճամբորդներով: Հաւանաբար Իսրայէլ իր կարգին ազատ արձակէ Պաղեստինցի դե

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ժիրայր Միսաքեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ուաթըրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ ժամը 13ին, ի ներկայութեան ընկերներու եւ բարեկամներու:

Արարողութենէն ետք դամբանական խօսեցաւ Հայր Սուրբը, ապա մարմինը փոխադրուեցաւ Մաունթ Օպըրն գերեզմանատունը, ուր յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կ. Կոմիտէի եւ ՀՕՄի դամբանական խօսեցաւ ընկեր Յովհաննէս Տէր – Յովհաննէսեան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱԳՈՒՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հայաստանի նախագահ Նագուշ Յարութիւնեան, 15 Օգոստոս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին Մոսկուայէն ուղղակի Նիւ Եորքի Քենըտի օդակայանը ժամանեց, խորհրդային սաւառնակով մը:

Նագուշ Յարութիւնեանի բարի գալուստ մաղթելու եկած էին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան խորհրդային պատուիրակութենէն ներկայացուցիչներ եւ Նիւ Եորքի հայ համայնքէն անդամներ:

Հայաստանի նախագահը որ Նիւ Եորք կը ժամանէ, Միացեալ Նահանգներ կուգայ ոչ թէ դիւանագիտական այցելութեամբ մը, այլ իբրեւ մաթեմաթիկոս, որ պիտի այցելէ Ամերիկայի զանազան գոլէճներն ու համալսարանները, ի մէջ այլոց Քալիֆորնիոյ Սթանֆորտ համալսարանը՝ ուր դասախօսութիւններ պիտի տայ:

Նագուշ Յարութիւնեան, իր դիւանագիտական ասպարէզին մէջ չէ դադրեցուցած նաեւ իր գիտական աշխատանքները եւ ներկայիս կը նախագահէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի մեքենիքի եւ մաթէմաթիքի հաստատութեան լաբորաթուարին:

Յարութիւնեան թոռն է մեծ եւ անմոռանալի գրագէտ Լէոյի: Ունի երկու զաւակներ, մանչը ճարտարապետ է, իսկ աղջիկը Երեւանի համալսարանին մէջ բընագիտութեան դասախօս է:

րիներ:

ՊՐԱԶԱՒԻԼԻ մէջ բանակը տէրն է կացութեան, բայց ընդդիմադիր ցեղախումբեր կը շարունակեն կռուիլ իրարու դէմ՝ հակառակ ձայնասփիւռի հանդարտութեան կոչերուն: Բանակին միացած է նաեւ քաղաքային պահակախումբը: Նախագահ Մասսեմպա – Տէպա կը մնայ դերի բանակին ձեռքը: Բայց ձախողած պետական հարուածի կազմակերպիչներէն շատեր կրցած են խոյս տալ զինեալ:

ՆԻԺԵՐԵԱՆ դաշնակցային ուժերը գըրաւեցին Աապան, Պիաֆրացիներու ամէնէն մեծ քաղաքը: Նիժերական ուժերը ամէն կողմէ կը յառաջանան՝ շրջապատելով Պիաֆրացիները՝ որոնք սովահար ու լքըուած՝ կը շարունակեն դիմադրել: Երկուստեք ծանր են կորուստները:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետ Փափատոփուլոս առջի օր յայտարարեց թէ կը մերժէր ընտրութիւններու ձեռնարկել՝ այնքան ատեն որ Ապրիլ 21էն առաջ տիրող վիճակին վերադառնալու վտանգը չէ փարատած: Փափատոփուլոս աւելցուցած է, թէ քաղաքական բանտարկեալները պիտի ազատ արձակուին, «որպէսզի

Օրը Օրին

ԵԿԷ՛Ք ԵՒ ԱՌԷ՛Ք

Թերմոպիլէի կիրճին մէջ ինկած հերոսներու յիշատակին, Յոյն աէտ մը կը գրէր, իբրեւ դամբանական՝ կարճ ու հատու. «Անցորդ, երբ պատմես՝ Լակեդեմոնացւոց, թէ աստ հանգչիմք նոցա բանիցն հնազանդեալք»:

Դամբանական այս տողերը, իբրեւ շարական, կը հնչեն մտքիս մէջ, ամէն անգամ որ օտարներու փոսին կը յանձնենք Հայոց պատմութեան մէջ իր անունը արձանագրած Հայ մը:

Այս շարականով թաղեցինք Նարդունին. աստով սգացինք Ժիրայր Միսաքեանի մահը:

Ո՞վ աւելի բարձրաձայն կրնայ ըսել ապագայ սերունդին, թէ մեռայ իրեն համար՝ Հայութեան հրամաններուն հնազանդելով:

Ո՞վ, ո՞ր հայ աէտն է է որ պիտի գայ դամբանական հիւսելու բոլոր Նարդունիներու եւ Ժիրայրներու յոգնաբեկ ոսկորներուն եւ արձանագրելու թէ ի զուր չըմեռան, թէ Թերմոպիլէի կիրճէն ասդին չկրցան յառաջանալ Պարսիկները:

Թէ Յոյներուն մնաց Յունաստան՝ մայր ամենայն դպրութեանց:

Ապագայ ո՞ր հայ քերթողն է որ իր շեփորը պիտի հնչեցնէ ի փառս հայ դպրութեան՝ հանուրց հիւսիսականաց վեհագոյն:

Ո՞ւր է այն ծերունին՝ հայ Դիրտէոս՝ որ չմեռած աղաղակէ.

— Երիտասարդնե՛ր, մարտի՛. առաջի՛ն գիծերուն վրայ. որովհետեւ պատերազմին մէջ մեռած ծերերուն մարմինները արգահատելի են ու տգեղ, մինչդեռ որքա՜ն գեղեցիկ են յանուն հայրենիքին ինկած երիտասարդները:

Բայց ո՞ւր են այդ երիտասարդները: կա՞ն:

Ո՞ւր են մեր Լէոնիտասները, որ բոլոր Քսերքսեսներու «զէնքերնիդ յանձնեցէք» վերջնագրին պատասխանեն.

— Եթէ կրնաք, եկէ՛ք եւ առէ՛ք:

ԱՐՏԱՉ

եթէ կը համաձայնին, Սահմանադրութեան փոփոխութեան դէմ քուէարկեն:

ԻՄՈԼԱՅԻ մէջ, Իտալիա, հեծելարշաւի ճամբու համաշխարհային ախոյեանութիւնը շահեցաւ իտալացի Վիթթորիօ Ատորնի:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ապալինման գօտիին մօտ բուռն բախումի մը ընթացքին 244 հարաւային Վիէթնամցիներ սպաննուեցան:

ՇԻԿԱՔՕՅԻ ոստիկանութեան վերջերս ցուցաբերած վայրագութեան դէմ ցոյց ըրած են հազարաւոր երիտասարդներ եւ նոր բախումներ ունեցած են ոստիկանութեան հետ: Դեմոկրատներու համաժողովէն ետք երիտասարդ աղջիկ մը՝ Միննա Քրոս, անձնասպան եղած է «յուսահատութեան մատնուած ծերակուտական Մաքքարթիի պարտութենէն»:

ԱՅՑԸՆՀԱՈՒԸՐԻ առողջական վիճակը կը բարելաւի: Հիւանդանոցի հաղորդագրութիւնը կ՚ըսէ, «խաղաղ գիշեր մը ետք, բժիշկները հրաման տուին որ անկողնին մէջ նստի»:

ՌՈՒԲԻՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.

Կիլիկիոյ մէջ Ռուբինեաններու տիրապետութիւնը կը բաժնուի երկու շրջանի՝ իշխանական (1080 – 1198) եւ թագաւորական (1198 – 1214)։ Տոհմին նախահայրը եղած է Գագիկ Բ. Թագաւորի մերձաւոր զինակիցներէն Ռուբէն իշխանը, որու անունով հարստութիւնը եւս կը կոչուի Ռուբինեան։

Կիլիկիոյ մէջ բնակութիւն հաստատելով, Ռուբէն իշխան կը յաջողի կարճ ժամանակի մը մէջ իր շուրջը համախմբել Լեռնային Կիլիկիոյ հայ բնակչութիւնը եւ անոնցմէ մարտական ջոկատներ կազմել։ Սմբատ սպարապետի վկայութեամբ, Ռուբէն «արիաբար, քաջութեամբ տիրեալ էր բազում բերդից եւ գաւառաց»։ Եւ օգտագործելով բիւզանդական կայսրութեան քաղաքական ծանր կացութիւնը, 1080 թուականին հռչակեցաւ Ռուբինեաններու անկախ իշխանութիւնը։

Ձիւղ այդ տարիներուն ծայր կուտան խաչակիրներու արշաւանքները։

Հայ հոգեւորականներն ու իշխանները ողջունեցին առաջին խաչակիրները, կարծելով, թէ անոնք կ'օգնեն քրիստոնեայ ներուն՝ ազատագրուելու թուրք – սելճուքներէն։

1107 թուականին, երբ Խաչակիրներու զօրքերը մօտեցան Կիլիկիոյ սահմաններուն, Կոստանդին Ա.՝ Ռուբէնի որդին եւ յաջորդը (1095 – 1099), ոչ միայն նիւթական օգնութիւն ցոյց տուաւ, այլեւ իր ջոկատով միացաւ անոնց։ Իր նպատակն էր սելճուքներու իշխանութեան տակ ինկած Տարսոն եւ Ադանա քաղաքները, որոնց բնակչութեան մեծ մասը Հայեր էին, խաչակիրներու օգնութեամբ ազատել եւ դաշտային Կիլիկիան մաքրել թուրք – սելճուքներէն։

Կոստանդին Ա. մասնակցելով Անտիոքի դրաւման պատերազմներուն, իր քաջագործութիւններուն համար խաչակիրներէն ստացաւ «կոմս» եւ «մարքիզ» տիտղոսները։ Դեռ աւելին, խնամիական կապ հաստատեց խաչակիրներուն հետ, իր քրոջ աղջիկը, Ադրան, ամուսնացնելով խաչակիրներու զէնքաւոր հրամանատարին հետ։

Կոստանդին Ա.ի մահէն ետք, Ռուբինեաններու իշխանութիւնը անցաւ իր Թորոս որդիին (1100 – 1129), որ աւելի եւս ընդարձակեց երկրին սահմանները։

Թորոս Ա. երկու ճակատամարտ կը մղէ։ Առաջինը՝ 1107ին, երբ միանալով Գող Վասիլի հրոսախումբին՝ կրցաւ ջարդել Մարաշի զաւառը ներխուժած սել – ճուքները եւ մաքրել անոնցմէ Լեռնային Կիլիկիան։ Երկրորդ ճակատամարտը տեղի ունեցաւ տարի մը ետքը, երբ 1108ին, Հասանմանսուրի մէջ, Թորոս Ա. պար – տութեան մատնեց Յոյները եւ գրաւեց Ա-նարարզա քաղաքը։ Մեզի հասած են Թորոս Ա.ի դրամները՝ լատիներէն մակագրութեամբ։

Թորոս Ա. մեռաւ 1129ին։ Իրեն յաջորդեց իր Լեւոն եղբայրը։ Թորոս Ա.ի մահէն ետք, Կիլիկիոյ հայկական իշխանութեան ծրագրով, երկու հակառակորդներ յայտնուեցան։ Մին՝ սելճուքներու էմիր Ղազի Դանիշմանը, իսկ միւսը՝ Անտիոքի դուքս Բոհեմոնդ Բ.։ Այս երկու ախոյեանները նախ կատաղի պատերազմ մղեցին իրարու դէմ։ Սելճուքները, մեծ զոհերու գնով, յաղթեցին խաչակիրներուն, բայց այնքան տկարացան, որ նոյնիսկ չփորձեցին յարձակիլ Ռուբինեաններուն վրայ եւ հեռացան Կիլիկիոյ հայկական իշխանութեան սահմաններէն։

Ռուբինեաններու իշխանութիւնը երբ – թալով կը զօրանար։ Լեւոն Ա. իշխանը (1129 – 1137) փայլուն յաղթանակներ տարաւ Բիւզանդացիներուն դէմ եւ գրաւեց Մամս, Ադանա, Տարսոն եւ այլ քաղաքներ։

Այս յաջողութիւնները զրդռեցին Անտիոքի խաչակիրները։ Լեւոն, որպէսզի կարողանար Անտիոքի դերակշիռ զօրքերուն դէմ ճակատիլ, դաշինք մը կնքեց Հալէպի էմիր Զանղիի հետ եւ համար – ձակօրէն դուրս գալով խաչակիրներուն դէմ՝ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ։ Անտիոքի իշխանները խորամանկութեան դիմելով, Լեւոնը հիւր կանչեցին եւ բանտարկեցին, պահելով այնքան ժամանակ՝ մինչեւ որ համաձայնէր վճարել վաթսուն հազար դահեկան փրկագին ու Անտիոքի դիմէր Ադանա, Մամեստիա եւ Սարվան – զեօթար քաղաքները։ Ազատելով թակարդէն, Լեւոն Ա. չուառով պատերազմի է – լաւ, յաղթեց անոնց եւ վերոյիշեալ քաղաքները վերադարձուց Կիլիկիոյ։

Լեւոն Ա.ի տիրապետութեան չրջանին, Հայերը Բիւզանդիոնէն խլեցին Կիլիկիոյ արգաւանդ դաշտավայրերը՝ Ադանա, Մամեստիա եւ Տարսոն հարուստ քաղաքներով։ Այսպիսով, Կիլիկիոյ հայկական իշխանութեան սահմանները տարածուեցան Տարսոնէն մինչեւ Պիրամիս եւ Սա – րոս գետերու միջեւ հոսանքին վրայ փռուած դաշտավայրերը։

Բիւզանդական կայսրութիւնը չէր հանդուրժեր Կիլիկիոյ զօրացումը, եւ որս – չեց Կիլիկիոյ եւ Ասորիքի մէջ իր նախկին իրաւունքները ձեռք բերել։ Այդ նպատակով, 1136ին, Բիւզանդիոնի Յով – հաննէս Բ. Կոմնենոս կայսրը մեծ զօրքով մը պաշարեց Անտարզա եւ Վահկայ քաղաքները։ Քաղաքի բնակչութիւնը հերոսաբար կը դիմադրէր։ Ադանային քա – ջութիւն ցուցաբերած են Վահկայ բեր – դաքաղաքի բնակիչները, որոնք համա – ձայն չէին հաշտութեան որեւէ պայմա – նագրի։ Հակառակ մեծ կորուստներուն, Հայերը չյանձնուեցան։ Բիւզանդիոնի կայսրը դիմեց այլ միջոցներու։ Ծարէ – ութեամբ կոստանդնուպոլիս հրաւիրեց Լեւոն իշխանը։ Երբ Լեւոն Ա. 1137ին իր ընտանիքով՝ կնոջ եւ երախաներուն հետ, ներկայացաւ կայսրին, իսկոյն ձերբակալեցին զայն եւ տարան, 1139 թը – ւականին, սպանեցին։

Ժամանակաւոր կերպով տապալեցաւ Կիլիկեան իշխանութիւնը։ Սակայն վեց տարի ետք, 1145ին, Լեւոն Ա.ի որդին՝ Թորոս Բ., Կիլիկիոյ մէջ վերահաստատեց Ռուբինեաններու հայկական իշխանութիւնը։ Պատմիչները գովեստով կը խօսին իր մասին, կոչելով զայն «լի չնորհս» «մեծ իշխան», «հմուտ պատերազմի» «քաջ», «ի պատերազմունս յաղթական» եւ այլն։ Ի դէպս, երբ Լեւոն Ա. կոստանդնուպոլիս կը տարուի, իր հետ էր նաեւ Թորոս։ Հօր սպանութենէն ետք կը փախչի, ծպտեալ կը հասնի Վահկայ՝ ուր կը մնային իր երկու եղբայրները՝ Ստեփանէ եւ Մլեհ։ Առանց օգնութեամբ կ'ապստամբի, կը ջարդէ բիւզանդական կառավարիչները եւ կը յաջողի վերահաստատել Ռուբինեաններու անկախութիւնը։

Բիւզանդական կայսրութիւնը որոշեց տապալել Կիլիկիոյ հայկական իշխանութիւնը։ Այս նպատակով, 1152 թուականին, 12 հազարնոց հեծեալ զօրագունդ մը Կիլիկիա ղրկեց իր հօրեղբօր որդին՝ Անդրոնիկոսը։ Բիւզանդական զօրքը պաշարեց Մամս քաղաքը։ Անդրոնիկոս լուր ղրկեց Թորոսին, թէ՝ «Ահա բերած ենք այն երկաթէ չղթաները՝ որոնցմով հայրըդ գերեցինք։ Այդ նոյն կապանքներով հիմա քեզ գերի պիտի տանինք»։ Թորոս այս ամբարտաւանութեան պատասխանեց յանկարծակիի բերելով թշնամին։ դիւցե – րը, իր կարիճներով դուրս եկաւ քաղաքէն եւ մեծ ջարդ մը տուաւ բիւզանդական զօրքին։ Յաջողութեամբ պսակուած այս նաեւ իր պայքարը Կիլիկիա արշաւած Իկոնիայի սելճուքներուն եւ Անտիոքի խաչակիրներուն դէմ։

Թորոս Բ. ոչ միայն ականաւոր զօրավար էր, այլ եւ հմուտ դիւանագէտ։ Երբ Մանուէլ կայսրը իր ոսկիներով կաշառեց չլացնել եւ համոզել Իկոնիայի սուլթան Մաքսուտը՝ որ Կիլիկիոյ վրայ յարձակի, եւ Մաքսուտ մեծ բանակով մը Կիլիկիա արշաւեց, Թորոս Բ., բանակցելով սուլթանին հետ, հասկցուց իրեն թէ կը նախընտրէր հարկատու դառնալ Իկոնիայի՝ քան թէ Բիւզանդիոնի։ Մաքսուտ, բաւարարուած, հեռացաւ Կիլիկիոյ սահմաններէն։

Մանուէլ կայսրը, դարձեալ Ռուբինեաններու անկախութիւնը տապալելու նպատակով, 1159ին հսկայ բանակով մը քալեց Կիլիկիոյ վրայ։ Թորոս Բ., իր զօրքին ղլուխն անցած, դուրս եկաւ թշնամիին դէմ։ Կայսրը ստիպուեցաւ չճակատիլ Թորոսի դէմ։ Թորոսի Բ. եւ Մանուէլ դաշինք մը կնքեցին, որուն համաձայն Կիլիկիոյ մէջ կողք – կողքի դոյութիւն պիտի ունենային երկու հայկական իշխանութիւններ. Լեռնային Կիլիկիոյ մէջ Ռուբինեաններու իշխանութիւնը՝ Թորոս Բ.ի ղլխաւորութեամբ, եւ Դաշտային Կիլիկիոյ մէջ Հեթումեաններու Լամբրոնի իշխանութիւնը՝ Հեթում Իշխանի ղլխաւորութեամբ։ Կայսրութեան նպատակն էր թշնամացնել այս երկու իշխանութիւնները, տկարացնել եւ ապա ենթարկել։

ԱՇՈՏ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ՝ ՈՐ ԵՐԲԵՔ ՉԻ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Բ.

ՍԱՐՍԱՓԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ըստ քրիստական աւանդութեան, մարդ մը իր կեանքի անկիւնադարձին կը հանդիպի վաթսուն տարեկանին։ 1966ի աշնան Քիմ 54 տարեկան էր։ Փամանակը կ'անցնէր եւ ինք յստակօրէն կը տեսնէր որ Հարաւային Քորէային վրայ ձեռք դնելու յոյսերը կը նուազէին։ Հոկտեմբեր 5ին փետրուարեան մէջ կայացած եւ չարաթ մը տեւող համագումարի մեծամասնութեան համաձայնութեամբ ժողովին մէջ ըրած իր յայտարարութիւնները համարժէք էին իսկական պատերազմական յայտարարութեան մը։ Ուլի դէմ։ Կանոնաւոր հիւսիսային քորէական զինուորներու խումբեր պիտի ղրկուէին Հարաւային Քորէա, ապագին ուորական զօրիէն անդին, տարածելու համար սարսափ եւ սփռելու համար խառնակութիւն։ Այս գործողութեան նպատակն էր նախ խախտել բարոյականը Հարաւային Քորէացիներուն անոնց ցոյց տալով որ իրենց կառավարութիւնը անկարող էր կարգը պահպանելու, ապա, երբ խառնակութիւնը հասնէր իր գագաթնակէտին՝ տապալել Սէուլի կառավարութիւնը։

Արկածախնդրական քաղաքականութիւն մըն էր ասիկա որ կը թուէր նկատի չառնել ամերիկեան եւ հարաւային քորէական զինուորական ուժերը որոնք սահմանուած էին հողային պաշտպանութեան համար, բայց Քիմ Իլ Սունգ միշտ ալ նկատի ունեցած է միջազգային համայնապարութեան «կատաղի»ները։ Փոխնախագահ Համաժողովէն երեք օր ետք, Հիւսիսային Քորէայի զինուորները կը բռնաբարեն 1953ի զինադադարը, երկու անդամ յաջորդաբար անցնելով ապաքինուբականացած գօտին եւ սպանելով Քորէական Հանրապետութեան բանակէն երեք հոգի։ Յարձակողները եւս կը մղուին մինչեւ սահմանադիծը, ուր ՄԱԿի ուժերը կը հրաժարին հետապնդելէ զանոնք, վասնզի հրաման ունէին որեւէ պատրուակի տակ առիթ չընդունիլ։

Ասիկա, սակայն, սկիզբ մըն էր միայն։ Ստորեւ կուտանք գանկը այդ թուականէն ի վեր գործադրուած չարաբաստիկ արարքներու, որոնք ցարդ հրապարակուած չեն. —

× 1966 Հոկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորները կը ներխուժեն Քորէա-Միացեալ Զինուորական Գօտի։

× 1967 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1967 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1967 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1967 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1967 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1967 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1967 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1967 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1967 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1968 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1968 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1968 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1968 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1968 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1968 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1968 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1968 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1968 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1969 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1969 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1969 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1969 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1969 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1969 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1969 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1969 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1969 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1970 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1970 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1970 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1970 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1970 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1970 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1970 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1970 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1970 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1971 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1971 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1971 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1971 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1971 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1971 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1971 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1971 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1971 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1972 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1972 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1972 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1972 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1972 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1972 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1972 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1972 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1972 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1973 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1973 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1973 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1973 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1973 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1973 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1973 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1973 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1973 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1974 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1974 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1974 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1974 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1974 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1974 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1974 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1974 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1974 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1975 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1975 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1975 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1975 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1975 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1975 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1975 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1975 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1975 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1976 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1976 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1976 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1976 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1976 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1976 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1976 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1976 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1976 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1977 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1977 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1977 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1977 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1977 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1977 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1977 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1977 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1977 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1978 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1978 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1978 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1978 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1978 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1978 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1978 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1978 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1978 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1979 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1979 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1979 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1979 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1979 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1979 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1979 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1979 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1979 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1980 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1980 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1980 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1980 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1980 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1980 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1980 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1980 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1980 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1981 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1981 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1981 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1981 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1981 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1981 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1981 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1981 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1981 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1982 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ մղել զանոնք։

× 1982 Յունուար 23ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական նաւ մը կը գրաւէ ամերիկեան «Փուէպլօ» լրտեսական նաւը։

× 1982 Ապրիլ 15ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1982 Մայիս 17ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1982 Հոկտեմբեր 31ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1982 Նոյեմբեր 2ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1982 Դեկտեմբեր 6ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1982 Դեկտեմբեր 12ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1982 Դեկտեմբեր 21ին, Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ինքնաթիռ մը կը խոցուի։

× 1983 Յունուար 21ին, Հիւսիսային Քորէայի 31 զինուորներ կը ներխուժեն Սէուլ՝ նպատակ ունենալով սպանել Նախագահ Փարք Չունգ Հին։ Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ետ

ՖԻՖՕՒԻ ՀՅԱՐՍԱՆՔԸ

Ֆ. ՍԱՍՆՈՒՑԻ

—*—

ԺԱՄԵ ՎԱՂՈՒԿՈՎ

Ամառ էր, ես ու Ֆիֆօն նստած էինք մեր տան առջև և խոսում էինք մեր ապագա մասին։ Ես ասում էի, որ ուզում եմ դառնալ ռազմական նավապետ, իսկ Ֆիֆօն ասում էր, որ ինքը ուզում է դառնալ ֆիզիկոս։ Ես ասում էի, որ ռազմական նավապետը ամենալավ մասնագիտությունն է աշխարհում, որովհետև նա ամեն տարի ճանապարհորդում է տարբեր երկրներ, իսկ Ֆիֆօն ասում էր, որ ֆիզիկոսը ամենալավ մասնագիտությունն է աշխարհում, որովհետև նա ամեն տարի ստանում է Նոբելյան մրցանակ։

Մենք այդպես նստած խոսում էինք մեր ապագայի մասին, երբ հանկարծ տեսանք, որ մեր դռնից դուրս է գալիս Ֆիֆօյի հայրը՝ պրոֆեսոր Ֆրանսուա Ֆրանսուայիչ Ռոշֆորը։ Նա մեզ մոտ եկավ և ասաց.

— Ես ուզում եմ ձեզ հետ մի լուրջ խոսակցություն ունենալ։ Ես ուզում եմ ձեզ հարցնել, թե ինչ եք դուք ուզում դառնալ, երբ մեծանաք։

Ես ասացի, որ ուզում եմ դառնալ ռազմական նավապետ, իսկ Ֆիֆօն ասաց, որ ուզում է դառնալ ֆիզիկոս։

— Ես ուզում եմ դառնալ ռազմական նավապետ, որովհետև նա ամեն տարի ճանապարհորդում է տարբեր երկրներ, իսկ ֆիզիկոսը ամենալավ մասնագիտությունն է աշխարհում, որովհետև նա ամեն տարի ստանում է Նոբելյան մրցանակ,— ասաց Ֆիֆօն։

Պրոֆեսոր Ռոշֆորը ժպտաց

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի կը նը - ւիրեն · —

Փրանք

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աստրինէ Փափազեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Կիրակի (Սեպտ. 8), Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Գալուստ Աւագեանի թաղման առիթով Սէնթ — Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ թաղականութենէն հարիւր ֆր: Շաւարշ Նարգունիի թաղման առիթով՝ Պետրոս Սահակեանէն 50, Սարհատ Գրլըճեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով հօրմէն՝ Թադէոսէն 200: Ազնիւ Նաթուրեանէն քսան: Գոհարիկ Գէորգեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով Տէր եւ Տիկին Յ. Խսկիճեանէն քսան: Սենեքերիմ Տէրտէրեանի թաղման առիթով զաւակէն՝ Երուանդէ՝ 50, Կարապետ Ճանիկնիկեանէն 30, Սեպուհ Ճանիկեանէն 50, Հրանդ Ճանիկեանէն քսան: Յարութիւն Նաւարեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով իր այրիէն Արշալոյս Նաւարեանէն քսան Փրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ակումբին մէջ:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Րէն - սի: *Հեռաձայն* 927-01-72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 *տարեկան*)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կաւօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" Ի ՀԱՄԵՐԳԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի համերգը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 7ին

SALLE GAVEAU

Յայտագիրը նուիրուած է

ԿՈՄԻՏԱՍ Ի

մեծ վարպետին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ

ՏՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception

73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ — — Նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. *եւ 6րդի մուտք:*

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր. Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը զանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջանի կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նախ. ուսումնական ատիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue **avec une carte d'Arménie**

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛ ······· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 4 SEPTEMBRE 1968

Le Numéro 0,50 F.

...րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11303 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.303

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՒԱՏՔ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ

...իրաւունքը զօրաւորինն է :
Յաւիտենական այս ճշմարտութիւնը ...նգամ մը եւս իր պերճախօս ապացոյցը ...տուաւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ :

Արծիւը յաղթեց ճնճղուկին :
Եւ սակայն ճնճղուկներն ալ կ'ուզեն ա...զատ ապրիլ Աստուծոյ արեւին տակ :

...Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը հան...դիսաւորապէս ու շռնդալից յայտարարու...թիւններով ազատութիւն կը խոստանար ...բոլոր տառապող մարդոց եւ ճնշուած ազ...գերու :

Կը գլխատէր արքայական ընտանիքն ու ...ազնուական դասակարգը : Կը հալածէր ...«կապիտալիստ»ներն ու «կուլակ»ները , ...որոնք կը շահագործէին բանուորներն ու ...գիւղացիները : Այս վերջիններու անունով ...«դիկտատորութիւն»կը հաստատէր , իբրեւ ...թէ անոնց յանձնելով իշխանութիւնը :

Արար աշխարհ տեսաւ ու հաստատեց ...թէ ստոր ու կեղծիքի վրայ հիմնուած էր ...«պրոլետարներու դիկտատուրա»ն :

Նոր վարչաձեւի առաջին ու գլխաւոր ...զոհերն եղան «պրոլետար»ները , բանուոր ...թէ գիւղացի , որոնք մինչեւ այսօր , յե...ղափոխութենէն 51 տարի ետք ալ , անխը...նայ կը շահագործուին , «ընկերվարու...թիւն կառուցանելու» շողշողուն ու խա...բպատիր պիտակին տակ :

Բոլշեւիզմը ծնաւ բոլոր դարերու ամէ...նէն մեծ ոճրագործներէն մէկը , որ ան...խղճօրէն արիւնը խմեց միլիոնաւոր մար...դոց , որ սարկութեան ենթարկեց հարիւր ...միլիոնաւոր մարդիկ քաղաքակիրթ աշ...խարհի սրտին վրայ եւ որուն ստեղծած ...Չեկան հազար անգամ փնտռել տուաւ ցա...րերու աչարկու «Օխրանան» :

...Պահ մը կարծուեցաւ թէ «հանճարա...կայքի մահով պիտի փոխուի վարչաձեւն ...ալ : Խրուշչեւ դիմակազերծ ընելով Ստա...լինն ու իր մեթոտները , հիմը կը դնէր ...«խաղաղ համակեցութեան» քաղաքակա...նութեան , քանի որ բոլշեւիզմը չէր յա...ջողած իրականացնել իր հիմնական երա...զը , — «համաշխարհային յեղափոխու...թիւնը» :

Երկար չտեւեց փորձը : Իր օրով արեան ...մէջ խեղդուեցաւ Հունգարիոյ յեղափո...խութիւնը : Իր գաղաթնակէտին հասաւ ...կոմարտը — պաղ պատերազմը : Քուպա...յի եւ Պերլինի անփառունակ նահանջը ...ճահցուց հարուածը տուաւ իր հեղինա...կութեան :

Զուգելով նոր մենատէր մը ստեղծել եւ ...«անհատի պաշտամունք»ը վերահաստա...տել , Կոմկուսի Պոլիտպիւրոն հիմը դրաւ ...համաքական կառավարութեան : Այսօր ...երրորդութիւն մըն է , որ կ'իշխէ Կրեմլի...նի մէջ , փորձելով իր հեղինակութիւնը ...տարածել Խորհ. Միութենէն զատ արբան...եակ երկիրներու վրայ եւս :

Այս վերջիններուն մէջ սակայն կեդրո...նախոյս ձգտումները սկսած են մտահո...գել դառնալ օրէ օր :

Աշխարհ յեղաշրջուած է :
Բոլշեւիկեան մեթոտները կէս դարու ...թութիւն ունին , մաշած են եւ այլեւս չեն ...համապատասխաներ նոյնիսկ համայնա...վար մարդոց նոր մտայնութեան :
...Փառերը մէջտեղն են :

Համայնավար կուսակցութիւնն է , որ ...քսան տարի առաջ բռնի տիրացած էր ...իշխանութեան Չեխոսլովաքիոյ մէջ եւ ...երկիրը կառավարեց բոլշեւիկեան մե...թոտներով :

Այսօր սակայն նոյն համայնավարներն ...են , որ այլեւս չեն հանդուրժեր կամովին ...իրենց իսկ հաստատած վարչաձեւին եւ ...ստրկութիւն կը պահանջեն :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՌՈՒԶԵՌ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Չհաստատուած լուրերու համաձայն առջի օր Խորհրդ. Կ. Կոմիտէն լիակատար նիստ մը գումարած է : Իրապէս , պաշտօնական սեւ ինքնաշարժներ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք կը հասնէին Մոսկուայի Կ. Կոմիտէի կեդրոնատեղին : Քանի մը օրէ ի վեր արեւմտեան երկիրներու համայնավար շրջանակներուն մէջ կը խօսուէր նման բացառիկ ժողովի մը մասին , կը նշուէր նոյնիսկ թէ օրակարգի հարց կրնար ըլլալ Խորհրդ. Միութեան եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ զինուորական միջամտութիւնը քննադատող արեւմտեան կուսակցութիւններու միջեւ յարաբերութիւններու հարցը : Ինչ ալ ըլլայ , նման բացառիկ ժողովներ ծանր պարագաներու միայն գումարուած են :

Պէտք է նշել թէ Մոսկուայի եւ Փրակայի յարաբերութիւնները որոշ չափով մեղմացած կը թուին : Առջի իրիկուն « Իզվեստիայի » մէջ մարեշալ Քոնիեւ (Բ. աշխարհամարտի չորհրդ. հերոսներէն , որ իր գունդերով ազատագրեց Չեխոսլովաքիոյ կարգ մը շրջանները) գովքը կը հիւսէ Զօր. Զվոպոտայի եւ Տիւպչէքի , վերջինս որակելով նոյնիսկ « մարտիկ » : Իր կարգին , Մոսկուայի ձայնասփիւռը լաւ արտայայտուած է չեխ Կ. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստի մասին : « Պրաւդա» չի խօսիր Փրակայի մէջ ընտրուած նոր Պրեզիտիոմի մասին : Ընդհակառակն նոյն թերթը կ'ամբաստանէ Արեւմտեան Գերմանիան Չեխոսլովաքիոյ մէջ խլրդային աշխատանք կատարելու յանցանքով : «Պրաւդա» Փրակայի մէջ գրաքննութեան հաստատումը կը գտնէ «դանդաղ» :

Մինչ Փրակայի հանդէպ Խորհրդ. Միութեան լեզուն կը մեղմանայ , անդին , աւելի քան կը խստանայ Եուկոսլաւիոյ հանդէպ : Երկուշաբթի , մինչ ԹԱՍ գործակալութեան Եուկոսլաւիոյ դէմ չափազանց խիստ յայտարարութիւնը կը կարդացուէր Մոսկուա , յանկարծ խօսակը հրաման ստացաւ ձայնասփռումը դադրեցնելու : Նոյն ժամուն Մոսկուայի մէջ կը խօսուէր , թէ Կ. Կոմիտէն լիակատար նիստ կը գումարէր : Ինչ կը վերաբերի Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի մամուլին՝ տակաւին կը շարունակեն իրենց յարձակումները Չեխոսլովաքիոյ մէջ «հակայեղափոխական » գործունէութեան դէմ :

Քէ տ'Օրսէի մէջ Տըպրէ կ'ընդունէր Փարիզի Խորհրդ. դեսպանը՝ Զորին , վերջինիս առաջարկին վրայ : Տեսակցութիւնը կը տեւէր մէկ ժամ : Տեսակցութենէն ետք Զորին մամլոյ ներկայացուցիչներուն կը յայտնէր թէ եկած էր վըստահեցնելու Ֆրանսայի արտաքին նախարարը , թէ Խորհրդ. Միութեան բանակները պիտի չմտնեն Ռումանիա : Գրեթէ նոյն ժամերուն , միշտ իրենց առաջարկին վրայ , Պոնի եւ Պրիւսէլի Խորհ. դեսպանները Քիզինկըրի եւ Հարմէլի հետ կը տեսակցէին :

Նշենք նաեւ թէ Պոնի արտաքին նախարարութեան մօտիկ շրջանակներուն մէջ կը խօսուի թէ անկարելի չէ Ճոնսըն – Կոսիգին տեսակցութիւն մը , որ կրնայ տեղի ունենալ Սեպտեմբերի մէջ իսկ :

ՓՐԱԿԱ ԿԸ ՀԱՆԴԱՐՏԻ

Չեխ ղեկավարները կը ջանան հանդարտեցնել ժողովուրդը : Տիւպչէքի համար չեխ ղեկավարներու «ամէնէն կարեւոր գործը պիտի ըլլայ անվստահութիւնը փարատել » : Ասիկա կը կազմէ նաեւ միակ « ապահովութիւնը , թէ կացութիւնը աւելի յոռի պիտի չդառնայ » : Իր կարգին , Զվոպոտա Կ. Կոմիտէի անդամներուն կ'ըսէր , թէ «Մոսկուայի մէջ ըստանձնած յանձնարարութիւնները մեզ պիտի մղեն բացառիկ եւ ոչ ժողովրդական միջոցներ ձեռք առնելու , բայց փորձել չգործադրել զանոնք՝ կրնայ մեծ վըտանգներու առաջնորդել » : Կը թուի թէ ժողովուրդը հետեւելով իր ղեկավարներուն , սկսած է ենթարկուիլ եւ համբերել՝ լաւագոյն օրերու յոյսով : « Եթէ մեր ստանձնած պարտականութիւնները բառ առ բառ գործադրենք , խոստացաւ Զվոպոտա , կարելիութիւնը կ'ունենանք խստօրէն պահանջելու յաջորդական , բայց ի վերջոյ վերջնական ետ քաշուիլը օտար բանակներուն» :

Փրակայի մէջ թէեւ դժգոհութեամբ ընդունուեցաւ Կ. Կ.ի նոր պրեզիտիոմի մէջ « դաւաճաններուն» (Պիլաք եւ Փիլլէր) ընտրութիւնը , բայց կը նշէին թէ Տիւպչէքի համախոհներուն մէջ չէզոքացած կը մնան : Վախ կար որ Խորհրդ. Միութիւնը մերժէ ճանչնալ նոր պրեզիտիոմի կազմը : Մտքերը խաղաղեցան երբ ԹԱՍ գործակալութիւնը ամբողջական ցանկը հրապարակեց :

Չեխ պաշտօնական ձայնասփիւռները սկսան գործել : Հակառակ գրաքննութեան՝ կը տիրէ նախկին ազատ. ոգին : Լրագրողները աւելի վերապահ են. գրաքննութիւնը կ'ընդունին երկու ամսուան շրջանի մը համար միայն :

Ֆրանսական մամլոյ գործակալութեան համաձայն արտասահման գտնուող երկու նախարարներ՝ Վլասաք եւ Կասփերիք , Փրակա վերադարձած են :

Կրեմլին յետադարձ քայլ մը առնելով , սթալինեան մեթոտներով սարսափի ենթարկեց փոքրիկ Չեխոսլովաքիան : Կարմիր բանակի հրասայլերով ու թնդանօթներով իր ստղմին մէջ խեղդեց հայրենասէր ժողովուրդի մը ազատագրական ձըգտումները : Գրաքննութիւն հաստատելով կապտեց մարդոց խղճի ու մտքի ազատութիւնը : Սպառնաց բանտարկել բոլոր «հակայեղափոխական»ները — իմա՛ ազատատենչ մարդիկը , — որոնք բռնած են փախուստի ճամբան , ազատ հորիզոններու տակ շարունակելու համար իրենց ազգայնական պայքարը :

Չեխոսլովաք հայրենասէրները զօտեպնդուած են այն հաստատ հաւատքով , որ ի վերջոյ եւ անպայման պիտի տանին յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐԱՍԱՆԻ շրջանին մէջ պատահած ահաւոր երկրաշարժը նախատեսուածէն աւելի զոհեր տուած է : Կը խօսուի նոյնիսկ քսան հազար մեռեալի մասին :

ՊՕՂՈՍ Զ. Պապը յայտարարեց , թէ « Եւրոպական միաւորումը ամէնէն վըստահ միջոցներէն մէկն է ամրապնդելու խաղաղութեան յոյսերը եւ լարուած կացութիւնը մեղմացնելու » :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ վարչապետ Փամ Վան Տունկ յայտարարեց թէ Ամերիկացիները պէտք է «առանց պայմանի » դադրեցնեն ռմբակոծութիւնները : Վան Տունկ աւելցուց թէ նման քայլ մը միայն կրնայ «դրական ազդեցութիւն» մը ունենալ Վիէթնամի հարցին քաղաքական լուծման հետապնդման վրայ :

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ

Պոսթընէն կը գրեն մեզի.— Այսօր , Հինգշաբթի , 30 Օգոստոս , Ուոթըրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը ընկեր Ժիրայր Միսաքեանի : Արարողութեանց կը նախագահէր Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի Կիլիկեան Թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գեր. Տ. Երուանդ վրդ. Աբելեան , աընթերակայութեամբ Արժ. Տ. Արսէն Ա. քհնյ. Սիմէոնեանցի եւ Թորգոմ քհնյ. Յակոբեանի : Սգակիրներու շարքին էին մեր ողբացեալ ընկերոջ եղբօր աղջիկը , ընկերուհի Արփիկ Միսաքեան , Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ. Կ.ի , Հայ Օգն. Միութեան Կեդր. վարչութեան եւ «Հայրենիք»ի ներկայացուցիչները , ինչպէս նաեւ մեծ թիւով ներկայացուցիչներ՝ Մեծ. Պոսթընի եւ մերձակայ կոմիտէութիւններէն : Առանձնապէս , յանուն Վիէննայի Մխիթարեանց յուղարկաւորութեան ներկայ էր նաեւ Հ. Ղուկաս վրդ. Առաքելեան :

Առաջնորդական փոխանորդ Գեր. Երուանդ վրդ. , տպաւորիչ վերլուծումով յաւիտենական կեանքի ըմբռնումին , շեշտեց թէ Ժիրայր Միսաքեան եղաւ անոնցմէ , որոնք իմաստաւորեցին եւ արժեւորեցին իրենց կեանքը , մնայուն գործերով , ծառայութեան անանձնական հասկացողութեամբ եւ պատասխանատուութեան խոր գիտակցումով : Ներկայացուց ողբացեալ ընկերոջ իրագործումները՝ հրապարակագրական , հանրային , գաղափարական եւ մշակութային կեանքի մարզերուն մէջ ,եւ եզրակացուց՝ որ իրմով կ'անհետի համաժողովրդային յարգանքի արժանի մշակ մը , իր վաստակով եւ բարի յիշատակով յաւիտենականութեան սահմանուած :

Յուղարկաւորներու թափօրը ուղղուեցաւ , ապա , Մաունթ Օպըրնի գերեզմանատունը : Եկեղեցի մուտքին թէ եկեղեցիէն գերեզմանատուն , ընկերոջ դագաղը շրջապատուած էր ազգային եւ կազմակերպական մարմիններու ներկայացուցիչներէն , «Հայրենիք»ներու խմբագիրներէն եւ Հայրենակցական Միութեանց պատուիրակութիւններէն :

Գերեզմանատան մէջ , յանուն Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ .Կ .ին , ՀՕՄ ի Կեդր. վարչութեան եւ «Հայրենիք»ներու , խօսեցաւ ընկեր Յովհ. Տէր – Յովհաննէսեան , որ պարզեց մեր վաստակաւոր ընկերոջ հրապարակագրական եւ կազմակերպական իրագործումները , գաղափարական եւ նըկարագրային ամրութիւնը , եւ պատասխանատու պաշտօնները՝ Լոնտոնէն մինչեւ Պոսթըն , վերջին քանեւհինգ տարիներու ընթացքին :

Խօսք առաւ նաեւ Տէր Թորգոմ քհնյ. , որ յանուն Ուոթըրթաունի հոգաբարձութեան եւ յարակից ազգային մարմիններու ցաւակցութիւն յայտնեց ընկեր. Արփիկ Միսաքեանին , գաղափարի իր ընկերներուն եւ բոլոր ազգականներուն :

×

ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

27 Օգոստոսի Երեքշաբթիէն ի վեր , մեր մէջ է ընկերուհի Արփիկ : Շրջապատուած «Հայրենիք»ի ընտանիքէն , Հ. Յ. Դ. Կ. Կ.ի եւ տեղական մարմիններու ներկայացուցիչներէն , ՀՕՄ.ի Կեդր. վարչութեան ընկերուհիներէն եւ բազմաթիւ բարեկամներէ , ընկերուհի Արփիկ , այս տխուր առիթով , մօտէն ծանօթացաւ մեր գաղութի ճիգերուն , ու յառաջիկայ քանի մը օրերուն պիտի այցելէ կարգ մը մօտաւոր շրջաններ : Հաւանական է , որ Չորեքշաբթի երեկոյ հրաժեշտ առնէ մեզմէ : Թ.

ՌՈՒԲԻՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Բ.

Թորոս Բ.ի մահէն ետք իշխանութիւնը յանձնուեցաւ իր անչափահաս որդիին՝ Ռուբէնին : Իր խնամակալն է իշխան Թովմաս Պայլ :

Երբ Բիւզանդացիներու ցուցմունքով, 1165ին, Համուսի տէր Եոյֆորպէյի ձեռքով նենգութեամբ սպաննեցան (Կաթսայի մէջ խաշեցին) Ստեփանէ Ռուբինեանը, իր կինը՝ Ռիթան, որ Հեթումեաններու տոհմէն էր, իր երկու որդիներուն՝ Ռուբէնի եւ Լեւոնի (ապագայ Լեւոն Ա. Թագաւորը) հետ, գնաց իր եղբօրը՝ Բակուրան Հեթումեանի քով : Բակուրան պահեց եւ դաստիարակեց իր քրոջ որդիները : 1175ին, Թորոսի եղբօրը՝ Մլեհի սպանութենէն ետք, Ռուբինեաններու գահը անցաւ Ստեփանէի որդիին՝ Ռուբէնի (1175-1186) :

Ռուբէն իշխան սկսաւ ընդարձակել երկրին սահմանները : Բիւզանդական կայսրութիւնը ծանր վիճակի մէջ էր, քանի որ 1176ին պարտուելով Սելճուքներէն՝ ընդմիշտ կորսնցուցած էր Ասորիքն ու Կիլիկիան վերագրաւելու իր յոյսերը : Ռուբինեանները օգտագործեցին այս բարենպաստ պայմանները, փորձեցին վերջնապէս միաւորել Կիլիկիոյ հայկական իշխանութիւնները եւ հայկական թագաւորութիւն մը ստեղծել :

Ռուբինեան տոհմին առաջին թագաւորը եղաւ Ստեփանէի որդի Լեւոնը, որ օծուեցաւ 1198ին :

Պատմիչները զայն ը ներկայացնեն իբրեւ «քաջ զօրավար», «բնութեամբ բարի», «աշխատասէր», որուն քաջութեան համբաւը «Թուլացուցած էր գլխը անօրինաց» : Ահա այս Լեւոնն է, որ Հեթում Բ.ի խօսքերով՝ « Նոր նորոգեաց զԹագ մերոյ ազգի » :

Հիմա տեսնենք, թէ պատմական – քաղաքական ի՛նչ պայմաններու մէջ Հայերը կրցան թագաւորութիւն ստեղծել :

Ինչպէս յայտնի է, ԺԲ. դարու երկրորդ կիսուն հայ – վրացական միացեալ բանակները, Զաքարէ եւ Իւանէ եղբայրներուն հրամանատարութեամբ, յաղթական մարտեր, մղելով Սելճուքներուն դէմ՝ կ'ազատագրէին մեծ Հայաստանի կարգ մը քաղաքները : Իննոկենդիոս Գ. Պապը իր ներկայացուցիչներուն միջոցով կը հրահրէր Ռուբինեանները՝ զօրացնելու եւ բազմացնելու քրիստոնեայ բանակները, որպէսզի խաչակիրներու նոր արշաւանքներ կազմակերպէ եւ Կիլիկեան Հայաստանը խաչակիրներուն յենարան դառնայ : Անգեղներու տիրապետութեան օրով (1185 - 1204), Բիւզանդական կայսրութիւնը այնքան տկարացաւ, որ բոլորովին հրաժարեցաւ Անտիոքը եւ Կիլիկիան վերստին կայսրութեան ենթարկելու իր նախկին մտադրութենէն :

Այս բոլորէն զատ, պատմական ասպարէզ եկաւ Էյուբեաններու հարստութեան հիմնադիր Սուլթան Սալահէտտինը (1137 – 1193), որ Հալէպի Սուլթան Նուրեդդինի մահէն ետք իր տիրապետութեան տակ միացուց Եգիպտոսը, Ասորիքն ու Միջագետքը՝ ստեղծելով մահմետական հզօր սուլթանութիւն մը :

Սուլթան Սալահէտտինը, 1137 Յունիս 4ին, մահմետական բանակներու գլուխն անցած, Տիբերիադի հռչակաւոր ճակատամարտին մէջ յաղթեց Ֆրանկներու զօրքերուն, գրաւեց Երուսաղէմը եւ գերի վարեց Երուսաղէմի թագաւոր Կուիտոն Լուզինեանը :

Սալահէտտինի այս յաղթանակը առիթ տուաւ խաչակիրներու երրորդ արշաւանքի մը՝ որուն մասնակցեցան Անգլիոյ թագաւոր Ռիչարտ Առիւծասիրտը, Ֆրանսայի թագաւոր Ֆիլիպ Բ. եւ Գերմանիոյ կայսր Ֆրետերիկոս Շիկամօրուս : Այսպիսով, քաղաքական պայմանները բարենպաստ էին հայկական թագաւորութիւն մը ստեղծելու համար :

Ռուբինեանները խաղաղ քաղաքականութիւն մը կը վարէին : Բայց եւ յաճախ, հարկադրաբար, կը դիմէին զինուած ինքնապաշտպանութեան : Այսպէս, օրինակ, Տիբերիադի ճակատամարտէն տարի մը չանցած, սուլթան Սալահէտտինը հսկայ բանակով մը քալեց Անտիոքի վրայ եւ զայն արագօրէն գրաւելէ ետք, 1188ին ասպատակեց Կիլիկիա : Դեսպաններ կը ղրկէ Լեւոնին եւ կը պահանջէ որ իրեն ենթարկուի : Լեւոն կը դիմէ խորամանկութեան, դեսպաններուն կը յայտնէ, թէ համաձայն է սուլթանի բոլոր պահանջներուն, սակայն, միեւնոյն ատեն, կը շտապէ զօրք մը կազմել եւ յանկարծակիի բերելով թշնամին՝ կը ջարդէ զանոնք : Կիրակոս Գանձակեցիի վկայութեամբ, Լեւոն «անկաւ ի վերայ նոցա եւ եհար զնոսա հարուածս մեծամեծս, եւ մազապուրծ փախաւ սուլթանն» :

Ռուբինեանները Խաչակիրներու երրորդ արշաւանքին ժամանակ կը վարէին զգուշաւոր եւ հեռատես քաղաքականութիւն մը : Երբ Գերմանիոյ կայսր Ֆրեդերիկոս Շիկամօրուս կը մօտենայ Կիլիկիոյ սահմաններուն եւ պատուիրակներ կը ղրկէ Լեւոնին՝ խնդրելով պարէն եւ զինուորական օգնութիւն, Լեւոն կը մերժէ զօրք տալ : Ան, իբրեւ հմուտ դիւանագէտ, կը կասկածէր թէ գերման կայսրը կրնար գրաւել Կիլիկիան : Ուստի, Հայոց Գրիգոր Դ. Տղայ կաթողիկոսին (1173-1193) միջոցով յատուկ բանակցութիւններ կը վարէ Սալահէտտինի հետ, որպէսզի հարկ եղած պարագային՝ միացեալ ուժերով դուրս դան Ֆրեդերիկոս Շիկամօրուսին դէմ կռուելու : Ի դէպ, Ֆրեդերիկոս կը խեղդուի « ի գետն Սելեւկիոյ» եւ իր բանակները կը ցրուին :

Սուլթան Սալահէտտինի հրահանգով, Անտիոքի դուքս Բոհեմունդ Գ. կը մտադրէ թակարդը ձգել Լեւոնը : Տեղեկանալով Բոհեմունդի նենգութեան, Լեւոն ինքը թակարդը կը ձգէ զայն : Երկու երկիրներու սահմանագլուխին վրայ գտնուող Գաստոն բերդը հանդիպումի մը հրաւիրելով Անտիոքի դուքսը, Լեւոն զայն կը ձերբակալէ, բանտ կը նետէ եւ կը ստիպէ ընդունիլ իր թելադրած պայմանները : Բոհեմունդ կը հրաժարի Գաստոնէն մինչեւ Այաս ինկած Դաշտային Կիլիկիոյ հարաւային շրջաններուն նկատմամբ որեւէ յաւակնութենէ եւ իր ուժերը դուրս կը քաշէ այն շրջաններէն ու քաղաքներէն, զորս գրաւած էր 1185ին, նենգութեամբ գերի բռնելով Լեւոնին եղբայրը՝ Ռուբէն : Այդ պայմանագրով Ռայմոնդը կ'ամուսնանայ Լեւոն՝ Ա.ի եղբօր աղջկան՝ Ալիսի հետ : Այդ ամուսնութենէն ստացուող արու զաւակը պիտի դառնար Անտիոքի գահաժառանգը : Լեւոն այսով կ'ուզէր Անտիոքն ալ ենթարկել իր իշխանութեան :

Եւ իրապէս, այդ ամուսնութենէն ծնաւ արու զաւակ մը, զոր Ռուբէն – Ռայմոնդ անուանեցին, որ սակայն Ռուբինեաններէն աւելի Անտիոքի պարոններուն ծառայեց : Լեւոն Ա., յաղթելով Անտիոքի թագաւորութեան, պայքարեցաւ Խաչակիրներու միւս կոմսութիւններուն դէմ եւս եւ անոնցմէ մաքրեց Դաշտային Կիլիկիան :

Սուլթան Սալահէտտին, Կիլիկիոյ հայ թագաւորութիւնը կործանելու նպատակով մեծ զօրքով մը քալեց Կիլիկիոյ վրայ : Լեւոն իր բանակով կը պատրաստուէր պատերազմի, բայց ճիշդ այդ ժամանակ (1193 Մարտ 4ին) մեռաւ Սալահէտտին : Էյուբեաններու սուլթանութիւնը բաժնուեցաւ Սալահէտտինի 17 զաւակներուն միջեւ, որոնք Միջագետքի, Անտիոքի եւ Եգիպտոսի զանազան շրջաններուն մէջ հիմնեցին շարք մը մանր սուլթանութիւններ :

Լեւոն իշխանը թագաւոր օծելու բոլոր նախադրեալները կային : Այդ նպատակով Լեւոն Ա.ի պատուիրակները կը սկսին բանակցութիւններ վարել Հռոմի Պապին եւ «Հռոմէական սրբազան կայսրութեան» հետ : Բանակցութիւնները յաջողութեամբ պսակուեցան : 1198ին, Տարսոնի մէջ, Լեւոն հանդիսաւոր արարողութեամբ օծուեցաւ Հայոց Թագաւոր :

Բիւզանդիոնի կայսրը եւս թանկարժէք թագ մը ղրկեց Լեւոնին եւ շնորհաւորեց զայն հետեւեալ խօսքերով. « Մի դներ գլուխդ Հռոմայեցիներուն թագը, այլ գիր մերը, քանի որ պետութիւնդ աւելի մօտ է մեզի՝ քան Հռոմին » : Լեւոն այդ թագն ալ ընդունեց, բայց անկախ մնաց երկու կայսրութիւններէն թէ Հռոմի Պապէն :

Հայկական անկախ թագաւորութիւն մը ստեղծելով, Լեւոն Ա. ջանաց զօրացնել զայն : Խաչակիրներէն ազատեց շարք մը հայկական վայրեր : Փորձեց Անտիոքն ու Տրիպոլիսը եւս միացնել հայկական թագաւորութեան : Սկսաւ յամառ եւ երկարատեւ պատերազմ մը, որ փոփոխակի յաջողութիւններով տեւեց 15 տարի : Ի վերջոյ Լեւոն յաղթական դուրս եկաւ : 1216ին հայկական զօրքերը գրաւեցին Անտիոքը եւ գահ բարձրացուցին Լեւոնի եղբօր թոռը՝ Ռուբէն – Ռայմոնդ :

Երեք տարի չանցած, Անտիոքի ատագանին գահընկեց յայտարարեց Ռուբէն – Ռայմոնդը եւ Անտիոքի կոմսութեան անկախութիւնը վերականգնեց :

1219ին մեռաւ Լեւոն Ա. Թագաւորը, որմէ ետք Ռուբինեաններու թագաւորական գահին բազմեցաւ Անտիոքի իշխան Ֆիլիպ : Զայն ամուսնացուցին Լեւոնի աղջկան՝ Զապէլի հետ, եւ լատինասէր հայ եւ օտար իշխաններու օգնութեամբ հռչակեցին զայն Հայոց Թագաւոր (1222-1226) : Ֆիլիպի թագաւորութիւնը Հայոց պատմութեան մէջ անցողիկ բնոյթ կը կրէ : Շուտով հայ աւագանին, Հեթումեան Կոստանդին Պայլի գլխաւորութեամբ, ապստամբեցաւ, սպաննեց Ֆիլիպ թագաւորը եւ վերականգնեց Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութիւնը :

Հայ մատենագիրները հիացումով կը խօսին Լեւոն Ա.ի ռազմական տաղանդին, ինչպէս եւ իր վարած արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան վրայ : Իր համբաւը կը տարածուէր Կիլիկիոյ թագաւորութեան սահմաններէն դուրս :

Ռուբինեաններու տիրապետութեան օրով, մեծ զարգացում մը արձանագրեց նաեւ Հայ մշակոյթը :

Ռուբինեանները Կիլիկիոյ մէջ հայկական անկախ թագաւորութիւն մը հիմնելով, նպաստաւոր պայմաններ ստեղծեցին Հեթումեաններու պետութեան, ինչպէս եւ հայ մշակոյթի յետագայ բարգաւաճման եւ զարգացման համար :

ԱՇՈՏ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ՍԵՒԵՐ ՀԱԳԱԾ ԿԻՆԸ

Գարնանամուտի օրեր էին, գեղեցիկ ինչպէս մօր գրկին նորածին մանուկը : Պայծառ էր երկինքը : Բնութիւնը, հին առասպելի մը արքային բարութեամբ՝ լո՛յս կը բաշխէր, առատ եւ անհատնում :

Առաւօտեան, եռուզեռ մը կը տիրէր քաղաքի փողոցին : Մարդիկ փոթորկած ալիքի էին վերածուեր՝ իրենց հանապազօր հացին ի խնդիր : Դեռ խաղաղ էր բնութիւնը : Ի՛նչ գեղեցիկ է խաղաղութիւնը բնութեան : Մանուկի՛ ժպիտ լուսաւոր ու անմեղ :

Լեռներու կողերէն, ահա պայծառ աղբիւր : Այդպէս պէտք է ըլլայ ճեղքուած սիրտ մը :

Կը հնչէ գործարաններուն «աշխատանք –

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Երիտասարդը այս խօսքերը արտասանելէ ետքը, գրպանէն ըէվօլվէրը հանեց եւ ուղղեց Սամի պէյի ճակատին, որուն մինչեւ այն ատեն պահած պաղարիւնութիւնը տեղի տուած էր սոսկալի յուզումի մը : Գոյնը ահռելի կերպով դեղնած էր եւ շրթունքը կը դողդղային : Մահուան անխուսափելի պատկերը կը ցցուէր իր սահմռկած աչքերուն :

— Ների՛ ինծի, մրմնջեց ահռելի ձայնով մը :

— Թող Աստուած ների, եթէ կ'ուզէ, պատասխանեց երիտասարդը եւ կրակ ըրաւ, եւեւէ եւեւ երեք անգամ :

Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ լրտեսը ահռելի հնդիւն մը արձակեց եւ անշունչ գետին ինկաւ :

Իր փառասիրական երազները վերջացած էին ... :

Երիտասարդը պահ մը տխրութեամբ դիտեց իր ոտքերուն առջեւ փռուած դիակը :

— Այս ոճիրն ալ Համիտի հաշւոյն պէտք է անցնել, խորհեցաւ :

Յետոյ, մօտեցաւ իր ուղտին որ իր ոտքերուն վրայ նստած կը հանգչէր, վեհափառ հանդարտութեամբ մը : Հեծաւ անոր քամակը եւ զայն ոտքի հանեց ու արագօրէն վազցնելով աներեւոյթ եղաւ անապատի մթութեան մէջ :

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՔՕՄԻԹԷՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Մեր վերը պատմած դէպքերէն քանի մը ամիս ետքը, 1905 Յունուարի մէջ, ցուրտ օր մըն էր : Մինչեւ իրիկուն գրեթէ անընդհատ ձիւնած էր եւ փողոցները ճերմակ սաւանով մը պատուած էին : Մութը կոխելէ ետքը, ձիւնը ալ աւելի սաստկացած, խոշոր կ'իջնար :

Ղալաթիոյ կամուրջին հրապարակը մեծ եռուզեռ մը կար, ամէն մարդ կը փութար ժամ առաջ տունը հասնիլ, տաքուկ վառարանին քով հանգչելու համար, ու ձիւնին տակ բազմութիւնը կը շտապէր թիւնէլ կամ թրամվէյի կառքերը :

Այդ շտապող ամբոխին խառնուած կը քալէին երկու հոգի, թեւթեւի, միեւնոյն հովանոցին տակ պատսպարուած : Այդ անձերէն մին քառասուն տարեկանի մօտ, նիհար, երկայնահասակ եւ անմօրուս մէկն էր, իսկ միւսը շատ աւելի երիտասարդ, հազիւ քսանեւհինգ տարեկան խարտեաշ ու վառվռուն աչքերով, միջահասակ ու գիրուկ անձ մըն էր : Կամուրջին կողմէն գալով՝ ուղղուեցան դէպի Թրամվէյի գիծը, հոն պահ մը վարանած մնացին, կարծես իրենց երթալիք տեղը չի գիտնալով, յետոյ կրտսերը ըսաւ ցած ձայնով.

— Ոչ թռամվայը, ոչ թիւնէլը բաւական ապահով չեն մեզի համար, լաւագոյն է որ ոտքով ելլենք Բերա :

— Ես ալ այդ կարծիքը ունիմ, պատասխանեց ընկերը, միայն թէ այս սարսափելի օդին մինչեւ Բերա քալելը հաճելի բան մը չէ :

— Վնաս չունի, աւելի անհաճոյ փորձանքներէ ազատ մնալու համար, կ'արժէ այս պզտիկ նեղութիւնը յանձն առնել :

Եւ երկու ընկերները Եիւքսէք Գալտըրըմի ճամբան բռնեցին :

Ցուրտէն ու ձիւնէն մորակուած՝ արագ արագ կը քալէին տաքնալու համար եւ գրեթէ տասը վայրկեանէն հասան Թիւնէլի հրապարակը : Բայց այս հեւ ի հեւ վերելքը զիրենք ուժաթափ ըրած էր :

— Գիտես որ շատ ճամբայ ունինք քալելիք, ըսաւ խարտեաշ երիտասարդը որ իր ընկերէն աւելի փոքր ըլլալով հանդերձ անոր ֆիզիքական կորովը չունէր, ... վրաս ալ կարողութիւն չկայ ... պէտք է որ քիչ մը հանգչինք :

— Բայց այստեղ ո՞ւր կրնանք նստիլ, առանց ինքզինքնիս վտանգելու, պատասխանեց միւսը ... : Շիտակ ճամբան բոլոր գարեջրատուններն ու սրճարանները խաֆիյէներով լեցուն են :

— Ես կողմնակի փողոցներուն մէջ ապահով տեղ մը գիտեմ :

— Լաւ ուրեմն հոն երթանք, եթէ անպատճառ հանգստանալու պէտք ունիս :

Այսպէս խօսելով՝ մինչեւ Ասմալը Մէսճիտ հասած էին : Խարտեաշ երիտասարդը իր ընկերը այդ փողոցը մտցուց եւ բաւական յառաջանալէ ետքը կանգ առաւ նեղ պարսավաճառի մը խանութին առջեւ :

Խանութին խորը փոքրիկ անկիւն մը կար ուր երեք սեղան դրուած էր : Այդ սեղաններէն երկուքը արդէն բռնուած էին յոյն եւ իտալացի յաճախորդներէ : Մէկ կողմէ, երրորդը պարապ կը մնար : Մեր երկու ընկերները անոր շուրջը նստեցան եւ մէյմէկ գաւաթ քօնեաք ապսպրեցին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(208 Շար.)

ցը, աշխատանքի հրաւիրելով բանուորը գործադրել :

Մարդկային այս ալիքին մէջ, փողոցն ի վար, ահա եւ սեւեր հագած կինը՝ որ իր ընթացքին կ'երթայ : Հետաքրքրական, դրա-ւոր մը ունէր իր հագուածքը, իր քայ-լքը եւ մանաւանդ իր դէմքը : Տխուր եւ խորհրդաւոր էր իր դէմքը : Կ'ուզէի գիտնալ թէ ով էր այդ ամուսնացած բանուորուհին :

×

Մշխան պոռթկումի եւ յուզումի օ-րեր էին :

Կիրակի առաւօտ մը : Բնակարանէս դուրս ելայ եւ ուղղուեցայ հոն, ուրկէ կանգնէր անծանօթ բանուորուհին :

Եւ ահա, հեռուէն, կը տեսնեմ դէմն. սեւեր հագած կինը : Երեք անչափահաս մանուկներու ձեռքէն բռնած՝ դէպի քա-ղաքի եկեղեցին կ'ուղղուի : Գարնանային բարակ անձրեւ մը կը տեղայ :

Սեւեր հագած կինը, իր ճակուղներով, հանդարտ ու մեծաւոգի տաճարէն ներս կը մտնէ : Ներս կը մտնեմ ես եւս : Հոն է բանուորուհին , մութ անկիւն մը ծնրա-դիր, իր փոքրիկներով : Կ'աղօթէ : Ես հանդիստս եմ միայն : Տաճարին լռու-թիւնը, սուրբերուն դէմքերը, չարչար-ուած եւ տառապած խաղաղութեան ժպիր-ը ունին : Հմայք մը կայ, որ խորհուրդ-ատուր է եւ դրաւիչ : Սեւեր հագուած կինը կ'աղօթէր :

×

Անցան օրեր : Անդամ մըն ալ չհանդի-պեցայ անծանօթ բանուորուհիին : Տխուր կէ : Հոգեպէս կը տառապէի, թէ ինչո՞ւ չէի մօտեցած ու ծանօթացած :

Օրերը կ'անցնէին : Մայիսեան յեղյեղ-ումի փոթորկաձայն լուրերը քաղաքէ քաղաք ու գիւղէ գիւղ կ'արձագանգէին :

Օրերը տխուր էին ու անորոշ : Դասա-կարգային պայքար կար : Գործաւորը եւ շահագործուող դասը դրաւած էր բոլոր գործարանները : Ի՞նչ ընելու եւ ի՞նչ-պէս :

Փողոցը ոտքի է : Փողոցուրդը իր իրաւունքի ակերը կ'ուզէ կանգնիլ : Ի՞նչ իրաւունքի՝ ի՞նչպէս :

Մեծ քաղաքներու մէջ ընկերային բա-խումնե՛ր, բախումնե՛ր :— Արիւնալի զոյներ : Վիրաւորներ : Բանուորը՝ գոր-ծադրող դէմ, ուսանողը՝ ուսուցչին : Միայն դժգոհներ :

Լոյսի քաղաքին մէջ լոյսերը կը ճա-խին : Անծանօթ սերունդի մը պոռթկու-մին է՝ նոր ու հզօր : Երիտասարդութիւ-նը կը վերապրէ «միջագետեան» ոգե-վիճակ :

Օրեր եւ շաբաթներ տեւող այս անա-նուն պայքարին զոհը ընչազուրկ դասա-կարգն է կրկին : Ու միտքս եւ հոգիս քեւեր առած՝ փնտռտուքի մէջ են կրկին : Ա՞ր է սեւեր հագած կինը : Ի՞նչ եղաւ :

Առաւօտ մը, սովորականին պէս, դպայ-տանս պնումները ընդունելու : Հոն, նպարա-վաճառին էր նաեւ սեւեր հագուած կինը : Մօտեցայ եւ բարեւեցի : Ժպտեցաւ : Դէմ-քը թուխ էր, աչքերը՝ այրող : Խանութ-պանին հետ կը խօսէր հայերէն : Մեկնե-լէն առաջ, Հայու իր անոյշ նայուածքը .. Օ՛, կո՞ն արդեօք այդքան տխուր, այդ-քան այրող աչքեր :

Հետաքրքրուեցայ եւ իմացայ թէ ուր կը բնակէր : Գիտէի թէ կը տառապէր, թէ ցաւ մը ունէր . սեւեր կը հագուէր :

Եւ օր մը, իրրեւ հայ եղբայր, օտար-ներու այս քաղաքի մէջ իրրեւ հարազատ սրտակից զարկի իր դուռը : Դուռը բա-ցաւ հայ գրոյ իր բարի ժպիտով : Մտե-րիմներու պէս խօսեցանք : Գործադուլի այս օրերուն իրապէս չատ կը նեղուի : Ձակուղները գրկանքի չէ վարժեցուցած . ամէն բան կ'ուզեն, կը պահանջեն : Պատ-մեց թէ ինչպէս օտար խանութպանը ըս-կըսած է անարդարօրէն վարուիլ իր հետ . չաքար ուզած է՝ մերժած է, բրինձ ու-զած է՝ մերժած է :

Եւ ականջն ի վեր փսփսացած է պայ-մաններ, զրոս եթէ ընդունէր՝ ամէն, ա-մէն բան առաւօրէն կ'ունենար ... եւ կը պատմէր իր մանկութենէն , անցեա-լէն , ուսանողական կեանքէն : Արկածի եւ սիրոյ օրերէն : Ամուսինէն ...

Դուրս ելայ, փողոց : Ցոյց : «Միջագ-դայնական»ը կը թնդար : Ի՞նչ միջագ-դայնական : Ի՞նչ յեղափոխութիւն :

Տրտում ու հոգիով ընկճուած, քայլերս ուղղեցի դէպի քաղաքին մեծ պողոտա-ները , ուր ժողովուրդը, փոթորկած ծո-վու պէս, ալիք ալիք կը ծփար : Մօտե-ցայ : Ձառեր, տրտունջներ : Իրաւունք եւ արդարութիւն : Ի՞նչ իրաւունք· ի՞նչ ար-դարութիւն :

Օ՛, իմ անծանօթ հայուհիս, ես որքա՞ն կ'ուզէի ըլլալ քովդ, սրտիդ մօտ : Ինձի հետ տանէի, քեզի հետ բողոքէի : Գի-տեմ, մեծ է ցաւդ :

Ես կ'ուզէի որ եկած չըլլայիր հոս , ապրած չըլլայինք հոս : Մեզի ի՞նչ յեղա-փոխութիւնը . մեր ցաւը չա՞տ է մեզի :

Ամայի չըլլայի՛ն մեր դաշտերը , ըլլա-յիր մեր դաչտերուն մէջ, ճակուղներուդ ձեռքէն բռնած, հովերուն հետ, վազիր ցորեանի դեշտերն ի վեր· ու ես, հեռուէն, դիտէի քեզ՝ մե՛ր արեւուն ճառագայթնե-րով ողողուած՝ արձանացած ղեղեցկու-թիւն՝ Հայուհի՛ :

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄՐԱՆ ԿԻՐԱԿԻՆ՝ ՍԵԻԱՆԻ ԱՓԻՆ

Տաք է Հայաստանի ամառը :

Դաշտերուն , հովիտներուն, լեռներուն վրայ՝ օրն ի բուն ներկայ է կիպիչ արեւը : Տեղ – տեղ արեւու կրակին չիկացած են քար ու քարափ :

Տաք է Երեւանի, Արարատեան դաշտա-վայրի միւս քաղաքներուն մէջ : Ամառը որքան տաք՝ այնքան կանչող ու դրաւիչ կը դառնայ Գեղամայ լեռներուն ծովը՝ Սեւանը : Այս օրերուն (յատկապէս Շա-բաթ եւ Կիրակի օրերը) արտակարգ կեր-պով աղմկոտ են Սեւան տանող ճամբա-ները : Ինքնաշարժները՝ չարան – չարան կը սլանան դէպի Սեւան, ուր կայ զով օդ, առնորակ ջուր, տաք, հաճելի ա-ւազ եւ լեռնային առողջարար, զուարթ արեւ :

Սեւանի ափ : Այստեղ պայմաններ ըս-տեղծուած են՝ չարաթավերջի հանգիստը լաւ անցընելու համար : Շատեր Սեւանի ափ կուգան ընտանիքներով, ընկերներով, բարեկամներով : Հովիկները (արձակուր-դի գացողները) կրնան օգտուիլ Սեւանի ափին գտնուող «Աղթամար» եւ այլ ճա-չարաններէն, սրճարաններէն : Կան նաեւ բացօթեայ խորովածանոցներ, որոնք մեծ մասով տեղաւորուած են լողափերուն մօտ : Սեւանի ափ եկողները լիճի առա-ջնորակ ջուրերուն մէջ լողալէ, տաք ա-ւազներուն վրայ պառկելէ եւ հովասուր «լիչկան» ձուկ ճաշակելէ ետք, կրնան նա-ւակներով զբօսնուլ եւ հիանալ ծովափն-եայ հրաշալիքներով :

Ամրան այս օրերուն Սեւան կը փութան Հայաստան ժամանած զբօսաշրջիկներ , ինչպէս եւ իրրեւ զբօսաշրջիկ հայրենիք եկած Հայեր, որոնք քանի մը ժամուան մէջ կը փորձեն առնել տարիներու կա-րօտը :

×

Այս տարի , Հայաստանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ ուսանելու դիմում ըրած են 45 հազար հոգի : Նախատեսուած է ընդունիլ միայն 9500 ուսանողներ : Եկած են Հայաստանի դիւղերէն ու քաղաքներէն, Վրաստանէն , Ատրպէյճանէն եւ Միջերկրային Միութեան հայարնակ այլ վայրերէն : Դիմած են ուսանելու ճարտարապետութիւն, բժշկու-թիւն, դիւղատնտեսութիւն, բանասիրու-թիւն : Մեծ թիւ մը կը կազմեն նաեւ մանկավարժութեան թեկնածուները : 750 տեղի համար, Երեւանի Պաչտուր Աբովեան հայկական մանկավարժական հաստատութեան դիմում ներկայացուցած են 4461 հոգի :

Ֆինանսական արտակարգ եռուզեռ կայ Ե-րեւանի համալսարանին մէջ : Այս տարի բացուած է նաեւ արեւելագիտութեան բարձրագոյն դպրոցը : Հաստատութեան դեկավարու-թիւնը ամէն ջանք գործադրած է, որ – պէսզի քննութիւնները անխոտոր ընթա-նան եւ գնահատումը անաչառ ըլլայ, ըն-դունելի միայն կայուն, խոր գիտութեան տէր եւ ուսման, հայրենի մշակոյթին նը-ւիրուելու ծարաւի ուսանողները :

×

Անցեալ տարի Հայաստանի երկրաբան-ները Բջնի գիւղին մէջ գտան հանքային ջուրի նոր աղբիւր մը՝ 32 – 34 աստիճան ջերմութեամբ մէկ վայրկեանի մէջ ութը լիթր հոսումով : Այս նոր աղբիւրը կը դանուի ծովու մակերեսէն հազար հինգ հարիւր մեթր բարձրութեան վրայ : Հան-քային նոր ջուրը, որ կը կոչուի «Բջնի», իր բաղադրութեամբ նման է հանրածա-նօթ «Բորժոմին» եւ կը թեյադրուի օգ-տագործել երիկամունքներու , լեզուի , ստամոքսի , աղիքներու խանգարումներու եւ այլ հիւանդութիւններու ընթացքին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՐԱՏԱՆԻ

Մարդիկ ոմանք իրրեւ մոմ, ոմանք իր-րեւ քար եւ այլք որպէս փուշ : Մոմն որ-քան չօշափես կակուղ, քարը ջրի կաթե-լուց ծակի, բայց փուշը երբ չօշափես խայթէ :

×

Թէ կ'ուզես եւ կամիս ազատուել ի մեղայ, առաջ մեղայ պատճառէն ի հեռու կացիր : Մեղայ պատճառ է կինն ու դի-նին : Երկուսն էլ հուր են, այրիչ եւ ա-պականիչ : Թէ կրակն ի ծոցդ դնես, ի՞նչպէս կարող ես առանց այրել մնալ :

×

Ջուրն կտրէ, որ ջաղացն դադարի :

×

Լաւ է անուն բարի, քան տեսք ցան – կալի, դի տեսքը մահուամբ ապականի, իսկ անուն բարի մնայ յաւիտեան :

×

Մարդ որ չունի անուն բարի, մեռած լաւ է քանց կենդանի :

×

Պարզերես մեռած լաւ է, քանց սեւերես ապրած :

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՋԻԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Պ. Մաղէն, կրկնեց Ֆօշլըվան , չատ նպաստաւոր, ըսել կ'ուզեմ չատ ճա-խող միջոցի մը եկար հոս, ներսի ալ – կինները մեզ ծանր կերպով հիւանդ է : Այս պատճառաւ ոչ այնքան ուշադրու-թիւն պիտի ըլլայ դէպի մեր կողմը : Կ'ե-սեւ թէ հիւանդուհին պիտի մեռնի . ասոի քառասուն ժամէ ազօթքը կը մա-տուցուի : Բոլոր վանարնակները ազօթ-քով կը զբաղին : Դէպի միւս աշխարհ կծիկը դնելու պատրաստուղը սրբուհի ձըն է. սակայն հոս մենք ամէնքս ալ սուրբ ենք : Մէկ տաբբերութիւն կայ մի-այն անոնց եւ իմ մէջ. անոնք «մեր մե-հուսարանը» կ'ըսեն. իսկ ես իմ խրճիթս կ'ըսեմ : Հոգեվարքներու համար ազօթք պիտի մատուցուի. յետոյ ննջեցեալներու համար ազօթք պիտի ըլլայ : Այսօր հան-դիստ պիտի մնանք հոս, բայց վաղուա-նին պատասխանատու չեմ :

— Սակայն , ըսաւ Ժան Վալժան , այս հիւղը պատին ներքսամուտ անկիւնին քով չինուած է, տեսակ մը աւերակի եռեւը պահու ածէ, ծառեր ալ կան, հետեւաբար վանքէն չեռնուիլը այն :

— Կ'ըսեմ նաեւ թէ կրօնուհիները ամե-նեւին չեն մօտենար այս հիւղին :

— Է՛ոքը, ըսաւ Ժան Վալժան :

Այս հարցական խօսքը կը նշանակէր թէ կարելի էր հոն պահուիլ եւ բնակիլ : Ֆօշլըվան այս հարցումին պատասխա-նեց·

— Պղպիկները ի՞նչ ընենք :

— Ո՞ը պղպիկները, հարցուց Ժան Վալ-ժան : Ֆօշլըվան իր խօսքը բացատրելու համար բերանը բանալու միջոցին զան-գակը հնչեց անգամ մը :

— Կրօնուհին մեռաւ : Ահա զամբանա-կան զանգակը կը զարնէ, ըսաւ ·

Եւ նշան ըրաւ Ժան Վալժանին որ մը – տիկ ընէ :

Զանգակը անգամ մը ալ զարկաւ :

— Դամբանական է զանգակին հնչիւնը, Մ. Մաղլէն : Զանգակը քսանըեւհոս ժամ չարունակ մանրերկրորդէ մանրերկ-րորդ պիտի հնչէ մարմինին մինչեւ եկե-ղեցիէն ելնելը : Կը խաղան անոնք : Հան-դըստի ժամանակ եթէ զանգ մըն ալ դը-ւրդի, պարտէզը կը թափուին եւ դէպի այս կողմերը կուգան ամենուրեք փնտռ-տելու եւ տակնուվրայ ընելու համար , ատոր է թէ արդիւնած է այս կողմերը դալը, բայց մարիկ չեն ըներ անոնք :

— Որո՞նք , հարցուց Ժան Վալժան :

— Պղպիկները : Գիտնաս որ չուտով կը-նան տեսնել գճեղ եւ պոռալ : Գնա, նա – յէ, մարդ մը կայ եղեր հոս : Բայց այսօր վտանգ չկայ, վասն զի հանդիստ պիտի չունենան . առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ա-զօթք պիտի մատուցուի : Լաւ ինչպէս ը-սիր զանգակը ամէն մանրերկրորդ ան-դամ մը հնչէ : Դամբանական է այս հըն-չիւնը :

— Հասկցայ, եղբայր Ֆօշլըվան : Գի – չերօթիկ աշակերտուհիներ կան վանքին մէջ :

Ժան Վալժան մտածեց ինքնին թէ յար-մար առեն մըն էր Գոզէթը այդ դպրոցը դնել դաստիարակուելու համար :

— Հիմա հասկցա՞ը , այո, պղպիկ աղ-ջիկներ կան որոնք այս կողմերը դալով կը ճչեն, կը դոչեն, եւ որոնք քեզի տես-նեն պիտի փախչին վախնալով : Հոս ով որ այր մարդ է ժանտախտով ճարակուած կը սեպուի : Ահա ատոր համար է որ ո-քիս վրայ պղպիկ զանգակ մը ունիմ մար-դակեր գաղանի մը պէս :

Ժան Վալժան հետզհետէ խորունկ մը – տածումներու մէջ կ'իյնար :

— Այս վանքը թերեւս ապատէ մեզի , մրմռաց : Ցետոյ բարձր ձայնով ·

— Այո, բայց դժուարը հոս մնալն է :

— Չէ, ըսաւ Ֆօշլըվան, դժուարը դուրս ելնելն է :

Ժան Վալժանին բոլոր արիւնը դլուխը դարկաւ :

— Ելնել :

— Այո, Պ. Մաղլէն, պէտք է դուրս ելնել նորէն մտնելու համար :

Եւ մահազդի զանգակին անգամ մըն ալ հնչելուն սպասելէն ետք, Ֆօշլըվան չարունակեց ·

— Կրօնուհիները պէտք չէ որ ասանկ յանկարծ հոս դանեն զեղի : Ուրիշ եկար· իմ մասին, ես կը հաւատամ թէ երկին – քէն իջար, վասն զի կը ճանչնամ քեզի · բայց կրօնուհիները ատանկ բան չդիտեն· կ'ուզեն որ դուռնէն մտած ըլլայ ով որ հոս կուգայ :

Ցանկարծ զանգակի ուրիշ հնչիւն մը լսուեցաւ· որ բաւական խառնաչփոթ էր :

— Ա՛հ, ըսաւ Ֆօշլըվան , ձայնաւոր մայրերուն է այս զանգակը : Ժողովա – րանը կ'երթան նիստ ընելու համար : Երբ մէկը մեռնի, միշտ նիստ կ'ըլլայ ժողո – վարանը : Կրօնուհին արեւը ծագելու միջոցին մեռաւ :

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աարինէ Փափազեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Կիրակի (Սեպտ. 8), Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յատարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԼԻՆ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ակումբին մէջ :

Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԻՆ ԺԵՌՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Ճանիկեանին բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" Ի ՀԱՄԵՐԳԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի համերգը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 7ին

SALLE GAVEAU

Յայտագիրը նուիրուած է

ԿՈՄԻՏԱՍ Ի

մեծ վարպետին

Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ

ԱՐԻՒՆՈՑ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ - ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ-Ամամուէլի, Բալուբեանի (Փարիզ), Մերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Les Monuments Arméniens du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ԿՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, Լը Բէն - սի : Հեռաձայն 927-01-72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968-69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9-10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Երանուհի Խադոյեան (Երեւան - նէն) կը փնտռէ իր որդին՝ Յակոբ «Եւա - չա) Խադոյեան. (Ծնած 1923ին, Երեւանի մէջ). անհետ կորսուած է վերջին աշխարհամարտին : Յակոբ Խադոյեան ուսած է Երեւանի Կրուպսկայա միջնակարգ դպրոցին մէջ : Հօր անունն է Սամուէլ , քրոջը՝ Լիզա :

Դիմել ուղղակի Պ. Վազգէն Անդրէասեանի, 5 Րիւ տէ Սապլը, 78 - Վիրօֆլէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

×

«ԻՆՁՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ,

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ողբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, կառնա Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յայդնիւ :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը : Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը :

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա , Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած) :

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտրածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՓՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'րնդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տնօրէնութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ր..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ՋԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՄՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներէմ եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
5 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11304 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.304

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵՆ

Ա.

Թուրք «պատմաբան»ները կը շարու – նակեն քրքրել մօտիկ անցեալը եւ ըստ բարի սովորութեան, խեղաթիւրելով դէպքերը, առիթը կը գտնեն յարձակելու Հայերուն վրայ :

Անհեղ գոռոզուկի մօրթ հագած, գայլի անդ կը դնեն մեղ, զոհը կը դարձնեն դա – հիճ, արիւն պղտորելու եւ Հայութիւնը յաչս հանրային կարծիքին վարկաբեկելու դիտային նպատակով :

Այս անգամ Իհսան Ըլկոր անունով յոդ – ուածաղիր մըն է, որ Պէկկէլերիէ Թիւրք Թարիհի Տէրկիսի ամսագրին մէջ հրա – տարակած է չորրորդ մասը Թուրքիոյ անկախութեան պատերազմը խորագրեալ յօդուածաշարքին, որուն մէջ կը խօսի Ա – րեւելեան ճակատին մասին :

Մեր ձեռքին տակ է դրութեան առաջին մասը միայն, ուր պատմական սխալներն ու նպատակաւոր յերիւրանքները իրար կը հրմշտկեն, խառնիխուռն, առանց ժա – մանակագրական կարգը պահելու, Սարէն ձորէն, սուտն ու իրաւը իրար խառնը – ւած :

Պրեսթ – Լիթովսքի 1918 Մարտ 3ի դաշնագրով կը սկսի, ու յանկարծ դէպի ետ երթալով կը խօսի Դաշնակցական եւ Ընկերական կուսակցութեանց եւ հրոսա – խումբերու մասին, որոնք իբրեւ թէ գործած են եղեր Ռուսերու քաջալե – րութեամբ եւ օժանդակութեամբ, Անա – տոլուի մէջ հայկական պետութիւն մը հիմնելու նպատակով : Եւրոպայի եւ Ա – մերիկայի Հայերն ալ լայն չափով կ'օգ – նեն եղեր այս ուղղութեամբ :

Համաձայնական պետութիւնները կ'ու – զեն եղեր քայքայել օսման. կայսրութիւ – նը, նկատի առնելով Արեւելքի մէջ հիմնել Պոն – տոսեան յոյն պետութիւն մը, Էրզրումի, Կարսի եւ Երեւանի շրջանին մէջ՝ հայ – կական, իսկ աւելի հարաւը՝ քրտական : Ամերիկայի Հայերը երիտասարդ Հա – յաստան մը կազմելու համար, որ կը ծառայէր իբրեւ միջոց Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներու մէջ հանրային կարծի – քը կը ծուռտուրէն եղեր Թուրքիոյ եւ Թուրքերուն դէմ :

Երեւանէն Ամերիկա մեկներ է հայկ. պատուիրակութիւն մը, որ լայն չափով նիւթական կազմակերպեր է եւ յաջողած էր արեւելեան շրջանները, այնտեղ մե – ծամասնութիւն ապահովելու նպատակով : Իսկ Ռուսիոյ մէջ Լենինի յարական իշ – խանութիւնը ղեկտնելով հիմներ է առան – ձին հանրապետութիւններ, որոնց չորքին յաստատը : Սակայն ճերմակ Ռուսիոյ դաշնակիները պարտութեան մատնելէ ետք արձանագրած յաղթանակները, Ամերիկացիները ալ ետ կանչեր էին, մինչեւ Կովկաս ու Թուրքեստան : Հարցը իբրեւ հայկական քաղաք կը ներկայացնեն եղեր Էրզրումը : Սակայն, 1919ին 15 հոգինոց ամերիկեան պատուի – րակութիւն մը Թուրքիոյ մէջ քննութիւն կատարելով հաստատեր է եղեր, որ էր – զրուցը Սեւծովեան շրջաններէն ի վեր Թուրքական հող է, ուր կը գտնուին բազ – մաթիւ ձիշատակարաններ եւ ընդարձակ գերեզմանատուններ :

Ամերիկեան քննիչ յանձնախումբին յոյց տրուեր են «մանաւանդ հայկա – կան խժդժութիւնները՝ իրենց փաստե – րով եւ ապացոյցներով » :

Սակայն Հայերը չարունակեր են իրենց քարոզութիւնները՝ նեղը գնելով Համա – յեան պետութիւններն ու նախագահ Ուիլսընը : Իրենց նպատակն է եղեր հիմ – նել երեքուկէս միլիոն բնակչութեամբ հայկական պետութիւն մը՝ արեւելեան Անատոլուէն կորզելով Էրզրումը, Վանը, Կարսն ու Խարբերդը պարփակող շրջանը, Սեւ Ծովու ափերէն ալ նաւահանգիստ մը, ուր պիտի տեղաւորուին եղեր Եւրո – պայէն ու Ամերիկայէն բերուելիք հայ գաղթականները եւ կեսարիոյ ու Սեբաս – տիոյ շրջաններէն փոխադրուելիք Հա – յերը :

Այլ առակ լուարուք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԹԱ ՍԻՔ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

ՀԱԺԷՔ ԿԸ ՄՆԱՅ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Զօր. Զվոզոտա յայտնեց թէ չեխ ե – րեսփոխանական ժողովի փոխ – նախա – գահ Օթա Սիք, «իր փափաքին վրայ», աղատ կացուցուած է իր պաշտօնէն : Օ – թա Սիք, որ ներկայիս Եուկոսլաւիա կը գտնուի, նկատուած է չեխ տնտեսական բարեփոխութեան հայրը : Շատեր, Վար – շաւայի Ուխտի բանակներու մուտքէն ա – ռաջ, իր մէջ կը տեսնէին ապագայ վար – չապետը : Թրակա իր վերադարձը այն – քան ալ փափաքելի չէր Ռուսերուն : Միւս կողմէն, Օթա Սիք արտասահմանի մէջ կարեւոր բաներ մըն է չեխ ազատական – ներուն համար : Ազայժմ լուռ է Օթա Սիք, բայց հաւանաբար խղէ լուութիւնը՝ եթէ երբեք Ա. Միութիւն փորձէ Տիւպ – չեքի վարչակարգը փոխարինել «դործա – կիցներու » կառավարութեամբ մը :

Արտասահման կը գտնուի նաեւ արտա – քին նախարար Ժիրի Հաժէք, որ Պելկը – րատ, Նիւ Եորք եւ Վիէննա մնալէ ետք, ներկայիս կը գտնուի Զուիցերիա : Առջի օր «Իզվեստիա» բուռն յարձակում մը կը ղեթայաղերձէր Հաժէքի դէմ՝ ամբաստա – նելով զայն նոյնիսկ Բ. աշխարհամար – տին նացիներուն գործակցած ըլլալու յանցանքով, եւ որ ներկայիս, «չբջելով աշխարհի մէջ, թեկուզեք կը հանդիսանայ ընդդիմադիր ուժերուն » :

Մոսկուայի մամուլը կը չարունակէ պահանջել որ Զեխոսլովաքիա վերադառ – նայ Նովոթնիի օրերուն, «Պրաւդա» կը պահանջէ որ չեխական մամուլը երբեք չգործածէ «գրաւում» բառը :

Զեխ համայնավար կուսակցութեան կ. Կոմիտէն լիակատար նիստ կը դումարէ այս առաւօտ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԿՈՋՄՈԼՍԿԱՅԱ ՊՐԱՒԴԱ» կը գրէ թէ կիրակի օր երկրաշարժ եղած է Հա – յատանի մէջ եւս : Թերթը ոչ մէկ զոհի մասին կը խօսի. կը նշէ սակայն թէ կա – ռավարական յանձնախումբ մը կազմուած է՝ ուսումնասիրելու համար «ժողովուր – դին օգնելու» միջոցները, ինչ որ ենթա – դրել կուտայ թէ նիւթական վնասներ կան :

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը յայտնած է թէ նախագահ Ճոնսըն Հինդշաբթի ժողովի պիտի կանչէ Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը, լրջօրէն քննելու համար Զե – խոսլովաքիոյ կացութեան հետեւանքնե – րը :

ՆԻԺԵՐԵԱՆ զինուորական կառավարու – թիւնը առջի օր յայտարարեց թէ հրաման կուտայ միջազգային կարմիր Խաչին որ – պէսզի օդանաւով օգնութիւն փութացնէն Պիաֆրացիներուն՝ «տասը օր՝ ժամը 8էն

"ՈՒՆԻԹԱ"Ն "ՊՐԱՒԴԱ"ՅԻ ԴԷՄ

Զեխոսլովաքիոյ մէջ խորհրդ. զինուո – րական միջամտութենէն ի վեր բուռն վէճ մը ծայր տուած է Խռուշիով համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Ունի – թայի» եւ «Պրաւդայի» միջեւ : Ցայտնի է որ Խռուշիով համայնավար կուսակցու – թիւնը Խորհրդ. Միութենէն եաք ամէնէն բազմանդամն է եւ ամէնէն զօրաւորը՝ Ա – րեւմտեան Եւրոպայի մէջ : Իտալիոյ հա – մայնավար կուսակցութեան կ. Կոմիտէն առաջին օրէն իսկ բուռն կերպով քննա – դատեց Խորհրդ. Միութեան զինեալ մի – ջամտութիւնը եւ առանց եաք քայլ ընելու կը չարունակէ մնալ իր դիրքին վրայ՝ չեխ ղեկավարներու ազատական քաղա – քականութեան կողքին : Ցատկանշական է « Ունիթայի» առջի օրուան թիւը, ուր

17» : Կարմիր Խաչը կրնայ գործածել նա – եւ իր դեպային եւ հողային ճամբանները : Տեղւոյն վրայ պատերազմը աւերներ կը գործէ սակայն : Կ'լսուի նաեւ թէ Ապա չէ լինած տակաւին՝ որուն փողոցներուն մէջ արիւնալի կռիւներ կը մղուին :

ԹՈՒՒՈՑԻՆ կը հաղորդեն թէ չեխ եր – կու զինանականներ, որոնք ձախոնէն մեկ – նած պիտի ըլլային Օդոստոս 27ին, ան – հետացած են : Կը մտածուի թէ քաղաքա – կան ապաստան պիտի խնդրեն, չվերա – դառնալու համար Զեխոսլովաքիա : Չեխ երրորդ զինանական մը, որ նոյնպէս ձա – փոն կը գտնուէր, անցած է Միացեալ – Նահանգները :

ԹԻԹՕ մերժեց ընդունիլ Խորհրդ. խիստ դիր մը, զոր Պրիոնիի խորհ. դեսպա – նը յանձնած էր իրեն Օդոստոս 30ին : Այս դիրով Խորհրդ. Միութիւն կը բողոքէ « ոչ – բարեկամական դիրքին » հա – մար, զոր Եուկոսլաւիա ցուցաբերեց Զե – խոսլովաքիոյ մէջ զինուորական միջամը – տութեան ընթացքին :

ԹՐՆԵԻի մէջ, առջի օր, հելլէական ուժէ չտիրացած երկիրներու ժողովին, Արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին նա – խարար Վիլլի Պրանտ, ընդդծելէ ետք թէ վտանգը մեծ երկիրներէն կուգայ, բա – ցատրեց թէ ինչ օգնութիւն կրնայ բերել Արեւմտեան – Գերմանիա միւս երկիրնե – րուն՝ հելլէական ուժի խաղաղ գործա – ծութեան համար : Ժընեւէն կը նշեն սա – կայն թէ Պրանտ չէ անդրադարձած այն հարցին, թէ Արեւելեան – Գերմանիա պիտի սատրաղէ կամ ոչ հելլէական ու – ժի ոչ – ընդհանրացումը :

ԻՍՐԱՑԷԼԻ կառավարութիւնը առջի օր պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Պաղես – տինցի 16 զերիներ պիտի ազատ արձակէ : Իսրայէլ այս քայլը կ'առնէ «Պօինկ»ի եւ իր ճամբորդներուն ազատ արձակուելէն եաք :

ՆԱԽԱԳԱՀ Այզընհաուըրի առողջական վիճակը երթալով կը բարելաւուի : Հի – անդամնոցէն կը հաղորդեն, թէ «նախա – գահին ապաքինումը այնքան գոհացուցիչ է, որ ամենօրեայ հաղորդագրութիւնները այլեւս անհրաժեշտ չեն » :

ՊԷՐՔԼիի մէջ (Քալիֆորնիա), քաղա – քապետութիւնը լուսարձակ հաստատեց, ցուցարար երիտասարդներուն եւ ոստի – կանութեան ծանր բախումներէն եաք : Քաղաքին մէջ արդելուած է իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտեան ժամը վեց շրջագայութիւնը, ինչպէս եւ որեւէ տե – սակի ցոյց :

ՓԱՐԻԶի մէջ ֆրանսերէն լեզուով դր – քոյկ մը կը բաժնեն անցորդներուն : Գրքոյկը բուռն կերպով կը քննադատէ Տիւպչէքը եւ Զեխոսլովաքիոյ Պրեզիտիում – մի «աջակողմեան խմբակը » :

Թերթին տնօրէնը՝ Մաուրիցիո Ֆերրա – րա, բուռն կերպով կը քննադատէ Մոսկուայի իր պաշտօնակիցը՝ Նեկրա – սով, որ «Պրաւդա»յի մէջ կը ջանար ար – դարացնել Զեխոսլովաքիոյ մէջ խորհրդ. զինուորական միջամտութիւնը :

« Սակայն ենք մեր անհամաձայնու – թիւնը յայտնել «Պրաւդայի» կարդ մը կարծիքներուն առընչութեամբ, որոնք մը – տահոգիչ կերպով կը մատնեն կարդ մը ժամանակավրէպ եւ անընդունելի տեսա – կէտներու վերարծարծում մը». կը գրէ « Ունիթայի» տնօրէնը :

Նիկրասովի յօդուածէն երկար մէջերե – րումներ կատարելէ ետք, Ֆերրարա կը չարունակէ. « Այս ուղղութեամբ պէտք է անկեղծօրէն ընդդծենք սկզբունքային թէ դործնական դեռնի վրայ մեր անհամա – ձայնութիւնը : «Կայսերապաշտ քարոզիչ – ները » մինակ չեն Զեխոսլովաքիոյ մէջ ընկերվարական հինդ երկիրներու դին – ուորական միջամտութիւնը դատապար – տելու համար : Բազմաթիւ եւ կարեւոր համայնավար կուսակցութիւններ եւս կան, որոնք այս միջամտութիւնը կը սե – պեն բռնաբարում հաւատարութեան, դե – րիչխանութեան եւ ուրիչ Պետութեան մը ներքին դործերուն ոչ – միջամտութեան սկզբունքներուն » :

Փափաքով Նեկրասովի առարկութիւն – ները, որոնց համաձայն «Հակայեղափո – խական դաւադրութեան մը պատրաստու – թիւնը» անհրաժեշտ կը դարձնէր բռնի ուժի դործածութիւնը, «Ունիթայի» տը – նօրէնը հարց կուտայ թէ ո՞վ ձեռք պիտի առնէ հակադդելու միջոցները եւ մանա – ւանդ ո՞վ պիտի կարենայ ստուգել նման դաւադրութեան մը ճշմարտութիւնը. «Պրաւդա չի խօսիր այդ մասին : Ասիկա կարեւոր անտեսում մըն է՝ որ հիմնօրէն կը ջրէ ընկերվարական երկրի մը ներքին դործերուն օրինաւոր կեպով միջամտելու սկզբունքը » :

Ֆերրարա դիտել կուտայ թէ Խորհրդ. կառավարութեան տուած որոշումները կը հակասեն նոյնինքն Խորհրդ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան յայտնած սկզբունքներուն եւ որոնք մանաւանդ կըր – նան արատաւորել Խորհրդ. Միութեան վարկը : Եզրակացնելով, Ֆերրարա դի – տել կուտայ թէ Խորհրդ. եւ իտալական Համայնավար կուսակցութիւններու « եղ – բայրական յարաբերութիւնները » պէտք է զարդանան «բանուորական չարժման նոր միութեան մը» սկզբունքներուն հի – ման վրայ, եւ ոչ թէ Պետութեան կամ «առաջնորդ – կուսակցութեան » հրա – մաններով :

ՀԱՅ ԸԼԼԱԼԸ ՅԱՆՑԱՏՈՒՔ ՄԸՆ Է

« Հիւրրիէթ »ի Ազատ Բեմի սիւնակին մէջ, Ճաուտէ Պօսթանէն Մահմէտ Իօրէն – սօմ երկնքէն լինկածի պէս, զարմանալով որ Ափթափուրքի երկրին մէջ հայ ըլլալը կրնայ յանցանք սեպուիլ, կը գրէ . —

Ճաուտէպօսթանի մեր հայ դինեպանը, Թաղուր, քննութիւնը համար դնաց Կու – րէյսպ հիւանդանոցի ներքին բաժինը. բը – ժիշկը քննեց դինքը եւ ըսաւ .— Դուն Հայ մըն ես եւ չես կրնար այս հիւանդանոցը պահպել : Թաղուր ճարահատ եաք դար – ձաւ :

Կը հարցնեմ հիմա.— Ո՞ր Թուականէն ի վեր մեր երկրին մէջ սկսաւ Հայուս, Յոյնի, Հրեայի, մէկ խօսքով փոքրա – մասնութեանց խարականութիւնը : Պե – տական հիւանդանոցի մը մէջ պաշտօնա – վարող բժիշկի մը այս ընթացքը ամօթէն ալ անդին բան մըն է, անկրթութիւն է : Կը հրապարակեմ զայն :

ՆՈՏԱԿ ՀԱՏԱԾ

ԿԱ

ԵԲԼՈՒՔ ՀՈՒՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԿՂԶ ՂՈՒԿԱՍՈՎ

ԵՎ ՎՀԱՅԱԿԱՉ ԺԱՎՈՎՈՒՐԴ

ՊՈՒՐԱԿ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— Ա՛յո, ինչպէ՛ս կ՚ուզես, պիտակաւոր ձեռքդ տարաւ ինքնաշարժը։

— Էնպէս, որ ինչ ասես, ասա՛ որ ինձի հինգ քսան ոսկի տաս, որ ես ալ ինքնաշարժ մը գնեմ, որպէսզի ես ալ ինձի համար հարստանամ։ Ինչո՞ւ ես ալ հարուստ չըլլամ։

Մարիա աչքերը մեծ բացաւ։

— Ինչպէ՞ս, ուրեմն դուն ալ ինձի պէս աղքատ ես ու հարուստ կ՚ուզես ըլլալ։

— Ա՛յո, ինչո՞ւ չուզեմ, ես ալ մարդ եմ, ինչո՞ւ չուզեմ հարուստ ըլլալ։

—

ֆոտմիր հող՝ կարմրաւուն եւ չատ ձգողական կաւ մը։ Ամէնէն չատ տարածուած է նաեւ հողը, որ մուգ – դորշադոյն, կապ – տուածք՝ չատ պարարտ կաւ մըն է ։

Կաւի առաջին երկու տեսակներով առատապէս հարուստ են Շիրակի բարձրաւանդակն ու Ապարանի եւ Սպիտակի շրջանները։ Վերջին տեսակը ամէնէն աւելի տարածուած է Արարատեան դաշտին, յատկապէս Արաքս գետի հովիտին մէջ։

Հայկական կաւի բարձրորակ տեսակները հին ատենէն յայտնի էին Հայաստանի սահմաններէն ալ դուրս։ Այսպէս, Քր. դարու արաբ աշխարհագիր Իդրիսի կը պատմէ, որ Հայաստանի լիճերէն մէ – կուն ափին հանուած է կաւի տեսակ մը, որմէ ջուրի կուժեր կը չինէին ։ Այդ պէսքերուն կաւէ սափորները Հայաստանէն կը տարածուէին Իրաք, Սուրիա եւ Եգիպտոս, ուր կը ծախուէին բարձր դիներով։ Միջնադարեան երկիրներուն մէջ չատ գործածական էր «Հայկական » կաւի տեսակը, զոր Պարսիկներն ու Արաբները կը անուանէին « սեւ արմանի » անունով ։

Թէեւ հայկական կաւերէն չատերը բարձրորակ են, բայց նոր հանուած կաւը դժուար է գործածել, ուստի գործածելէ առաջ զայն կը մշակեն ։ Սկիզբը կաւը կը ճանկեն – կ'ուշան, յետոյ կը մաղեն ։ Եթէ կաւը զուտ ճգնական է, նախապէս կը թրջեն, այսինքն՝ կը զարձնեն նուրբ դիւրահալ։ Այս իսկ պատճառով կաւին մէջ կը խառնեն դեռաւոր ։

Երբեմն կաւին ոչինչ կը խառնեն եւ կ'օգտագործեն բնական վիճակի մէջ ։ Սակայն կը պատահի այն պարագային՝ երբ կաւը կազմուած է բացառապէս արդնա – հող եւ կայծքարահողի։ Այսպէս, Ապարանի չրջանի Վարդենուտ եւ Արագած գիւղերու կաւագործները այնքան լաւ կը գտնեն իրենց կաւը, որ նախնական մը – շակման կարիքը չի ղգացուիր ։

Ոչ բաւականաչափ առաձգական կաւերը, որոնք իրենց որակին վնասող գնահատի երկրորդական նիւթեր կը պարունակեն, օգտագործուելէ առաջ ցրտացման ձիւնոյով կը մաքրուին ոչ պիտանի խառնուրդներէն ։ Այդ նպատակով կաւը ջրհան կը փորեն – կը հանեն, փխրուն կոյտերով կը դնեն դետնին վրայ եւ ամբողջ ձմեռը կը ցրտացնեն, որու ընթացքին կաւը կ'ենթարկուի մթնոլորտային ու կլիմայական բոլոր ազդեցութիւններուն՝ անձրեւին ու ձիւնին, սառնամանիքին ու ջրին ։

Կաւի յետագայ մշակումը կը կայանայ զայն ջուրով չաղախելուն մէջ՝ առաձգական զանգուած մը ստանալու նպատակով, թրջած կաւը կը սկսին հունցել։ Սկիզբը կը հունցեն ձեռքերով, մէջտեղ մասնիկներով մանրելով զուղձերը ։ Համաձայնօրէն խառնուած կաւը կը սկսին հունցել ոտքերով ։ Այս գործողութիւնը կը շարունակուի երեք –չորս օր, օրական մէկ ժամ։ Զորրորդ օրը արդէն կաւը վերածուած է երկարաւուն եւ մեծ գունդի մը, զոր կը թողուն որ հասունանայ ։

Հասունացումը ժողովուրդը կը կոչէ թրծուեցում։ Կը թողուեցնեն երկու, երեք կամ աւելի օրերու մէջ, երբեմն ալ չաթիներով։ Պատրաստուած կաւը որքան հասունայ, այնքան առաձգական կը դառնայ ։

Թրծուեցման այս ձեւը կը ճանչնային հին Բրուտները։ Այսպէս, Գառնիի պեղումներուն ընթացքին յայտնաբերուած են չինուած յատուկ փոսեր, որոնց մէջ հաւանաբար կը պահուէր թրծուեցման համար նախատեսուած կաւը ։

Թրծուելէ եաք կաւի գնդուածը պատրաստ է կաղապարման ։ Ամաններու կաղապարումը կը կատարուի ձեռքով, օդակաձեւ ծեփման արուեստով։ Աչխատանքի գործիքները, որ բարդ չեն, հետեւեալներն են ։

1.— Կաղապար՝ թրծած կաւէ չինուած քառակուսի սալիկ մը (25 սմ. × 25 սմ. մակերեսով եւ չորս սմ. հաստութեամբ), որուն վրայ կը պատրաստուի ամանը ։

2.— Քերիչ՝ փայտէ բարակ եւ հարթ չերտ մը (տասը սմ. երկայնքով, հինգ սմ. լայնքով), մէկ ծայրը ուղիղ եւ բութ, միւսը՝ մահակաձեւ կտրուած եւ սուր ։

3.— Կոկիչ՝ հարթ մակերեսով ոչ մեծ կլոր քար մը (տրամագիծը՝ չուրջ վեց սմ.), որ կը ծառայէ ամանները ողորկելու ։

4.— Քրեղան՝ կաւէ պնակ, զոր կը լեցնեն ջուրով, չինուելիք ամանը ողորկելու ընթացքին ձեռքերը կամ լաթը թրջելու համար ։

Ե. Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱԻ ՌՈՒՍԻՈՅ ՅԱՐԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Ա.

ԾԱՆՕԹ.— Հնադարեան ողբերգու – թիւններուն պէս, ճակատագրուած էր, որ Ռուսիոյ կայսերական ընտանիքի վախճանն ալ արիւնով գրուի ։

Ցիսուն տարի առաջ, 1918 Յուլիս 17ին, աստուածները որոշեցին ցար Նիքոլա Բ.ի եւ բոլոր իրենցներուն մահը ։

Եթէ Կերենսկի կրցած ըլլար նախատեսել չարիքի ուժերու անսանձ արձակու – մը, անտարակոյս, փութացած պիտի ըլլար ռուսական հողէն հեռու գրկել կայսերական ընտանիքը ։

Բայց երբ Պանտորայի տուփը կը բանար, իր ըրածին հետեւանքները կ'անդիտանար ։

Ռուսիոյ վերջին ցարին եւ իր ամբողջ ընտանիքին սպանութիւնը չատերու կողմէ նկարագրուած է, բայց սորեւ ներկա – յացուածը ամէնէն ղայացունն է ։

×

1918 Յուլիս 16ին, իր դինուորները իր սենեակը հաւաքեց Եուրովսկի, որ կառավարիչն էր Եկատերինպուրկի մէջ գտնուող Իպաթիեվ տունին, ուր բոլշեւիկները դեռ կը պահէին ցարական ընտանիքը ։

Զինուորները բոլորն ալ Չեկայի անդամներ էին ։

Եուրովսկի անոնց հրամայեց որ ար – տաքին պահակախումբի բոլոր տարբա – նակները հաւաքեն ։

Քիչ յետոյ, իր առջեւ ունէր տասներ – կու մեծ տարբանակներ, սեղանին վրայ չարուած ։

Ձեռքը անոնց երկարեց եւ դինուորնե – րուն ըսաւ.

— Այս դիշեր պիտի գնդակահարենք ամբողջ ընտանիքը ... Ամէնքը: Տունէն դուրս գտնուող պահակներուն ըսէք որ, եթէ ներսէն կրակոցներ լսեն, չմտահոգ – ուին ։

Բնականաբար, ընտանիքը պէտք է ո – չինչ իմանար ։

Ինչպէս ամէն դիշեր, այդ դիշեր ալ, ժամը տասնի տառնեները , ցարը եւ իրեն – ները , տառնց բանէ մը կասկածելու , դացին իրենց անկողիններուն մէջ պառ – կելու ։

Ձիշդ կէս դիշերին, Եուրովսկի վեր ե – լաւ եւ գնդակ արձակեց ։

Հրամայեց որ չուտով հագուին եւ վար իջնեն ։

Ասաւ՝ թէ Չեխերը եւ ճերմակները Եկատերինպուրկի կը մօտենան ու տեղա – կան Սովիէթը որոշած է դիրենք ուրիշ տեղ փոխադրել ։

Առանց իրականութիւնը երեւակայելու, ցարը եւ իր ընտանիքի անդամները արագ – արագ հագուեցան ու վարի յարկը իջան ։ Նիքոլա եւ փոքրիկ Ցարեվիչ Ալեքսին (դահաժառանգը) իրենց դինուորական դլխարկները դրին ։

Սանդուխներէն առաջ իջաւ Նիքոլան , փոքրիկը իր դրկին մէջ։ Տգան քունը դը – լուխը, փաթթուած էր հօրը վղին ու կէս մը կը քնանար անոր ուսին ։ Միւսները՝ եաեւէն կուդային։ Անասթասիա դրկին մէջ ամուր սեղմած էր իր չնիկը ։

Երբ դետնայարկ հասան, Եուրովսկի դանդակ առաջնորդեց սենեակ մը, որ կէս դետնափորի պէս էր, տան երկու ճամբա – ներուն տարբեր բարձրութիւն ունենալուն պատճառով։ Հինդվեց մեթրնոց սեն – եակ մըն էր , ամբօրէն փակ պատուհան – ներով ։

Զ Ա Ր Դ Ե Ր Ը

Անոնց ըսաւ որ նստին ու սպասեն մին – չեւ որ ինքնաշարժները դան ու դիրենք առնեն ։

Նիքոլա ըսաւ որ իրենց աթոռ տան, որ – պէսզի կինը եւ տղան նստին սպասելու համար ։

Եուրովսկի հրամայեց եւ երեք աթոռ բերին ։ Մէկ հատը առաւ Ալեքսանտրան ։ Միւսին վրայ նստեցաւ Նիքոլան, իր ուսովը եւ բազուկովը վեր բռնելով դղուիկը Ալեքսիի, որ ոտքերը երկարեց երրորդ աթոռին վրայ ։ Մայրիկին եաին կեցան չորս աղջիկները, Տոքթ. Պոթկինն, սենեկապան Թրուպը, խոհարար Յարիմոնովը եւ սենեկապանուհի Տեմիտովա ։

Տեմիտովա հետը ունէր երկու բարձեր, զորս ամուր մը սեղմած էր կուրծքին ։ Անոնցմէ մէկուն մէջ, տուփի մը մէջ դրուած եւ բարձին փետուրներուն մէջ պահուած էին Ռուսիոյ կայսերական թագին զարդերը ։

Երբ ամբողջ ընտանիքը այսպէս տեղաւորուեցաւ սենեակին մէջ, Եուրովսկի, որ քանի մը վայրկեան հեռացած էր, նորէն ներս մտաւ ։

Եաեւէն իրեն հետեւեցան Չեկայի չո – կատի բոլոր դինուորները՝ դինուած ա – տրճանակներով ։

Եուրովսկի քայլ մը յառաջացաւ եւ ա – բաղօրէն անոնց ըսաւ .

— Ձեր ազգականները փորձեցին ձեզ ազատել ։Չյաջողեցան ։ Եւ հիմա, ստիպուած ենք դնդակահարել ձեզ ...

Նիքոլա, որ նստած էր, տղան դիրկը առած, փորձեց աթոռէն վեր ելլել՝ իր մարմնով կինը ու պզտիկը ծածկելու համար ։ Հազիւ կրցաւ «ի՞նչ» բառը արտասանել ։ Եուվորսկիի ատրճանակին բերա – նը իր ճակատին ուղղուած էր ։ Առաջին կրակոցը լսուեցաւ ։ Նիքոլա Բ.ի մահը անմիջական եղաւ ։

Ազդանչանն էր այս ։

Ամբողջ կոկատը ատրճանակներու բե – րանները ուղղեց ու կրակեց ...

Կրակոցները միասին կը լսուէին ։

Ալեքսանտրա հազիւ հասաւ ձեռքը բարձրացնելու եւ առաջին դնդակով հոդին աւանդելէ առաջ խաչակնքելու ։

Ձիշդ իրենց մօր եաին կեցող Օլկայի , Թաղիանայի եւ Մարիայի համար ալ մահը դժուասիրտ եղաւ ։ Զուչեան մեռնե – լու ։

Գնդակներու տարափին տակ, միայն – մանակ լինկան Պոթկինը , Յարիմոնովը եւ Թրուպ։ Տեմիտովա, սենեկապանուհին, առաջին դնդակով չմեռաւ ։

Զինուորները , փոխանակ նոր դէն – դակներ դնելու իրենց ատրճանակներուն մէջ, աւելի դիւրին գտան քովի սենեակէն դինուորներուն դէնքերը առնել եւ իրենց գոհերը հալածելով դանոնք սուինահար ը – նել ։

Ծեզ աղջիկը,վայրի գազանի պէս սենեակին պատերուն չուրջ դարձաւ, իր մարմնին առջեւ իբրեւ վահան իր բռնած բարձը դնելով։ Ի վերջոյ, դեռին փոուեցաւ, մարմինը երեսուն տեղէ սուինով ծակծկուած ։

Շնիկը՝ ձիմին, սաստկացուցին հրացանին կոթով ։

(Շար.)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՋԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարդս սովորաբար արեւը ծագելու միջին կը մեռնի։ Մի՞թէ չե՞ս կրնար ելլել ուրիկ որ մտար։ Դիտաւորութիւնս նայցում մը ընել էր քեզի,սակայն կըրնա՞ս ինձ ըսել թէ ուրկէ՞ մտար։

Ժան Վալժան ամբողջ գիշերը անցուցած, նորէն այդ դարձուրելի փողոցը իջնելու դադափարը անդամ կը սարսռէր զայն։ Ելլե՛ր անտառէ դուրս, ուր վագրերը կը վխտան, եւ ելլելէդ ետք երեւակայէ թէ ի՛նչ է այն բարեկամական խրատը, որ կը սպիտի քեզ նորէն այդ անտառը մտնելու։ Ժան Վալժան կ'երեւակայէր թէ ոստիկանութեան կայանի ղինուորները թաղին չորս կողմը բռնած են, անոնց գլխաւորները պահ – ուած կը դիտեն, ամենուրեք պահապաններ կան, սոսկալի բազուկները դէպի իր օձիքը երկնցած են զինքը բռնելու համար, թերեւս փակէրն ալ քառուղիին բերանը տեղ մը կը սպասէր ։

— Անկարելի բան է, ըսաւ։ Սեպէ թէ երկինքէն իջած եմ։

— Բայց կը հաւատամ, անշուշտ կը հաւատամ թէ երկինքէն իջար։ Ինծի ըսելու հարկ չկայ։ Ատուած քեզի ձեռքին մէջ առած է անշուշտ ի մօտուստ նայելու համար, յետոյ թող տուած է որ իջնես։ Միայն թէ ան կ'ուզէր այր մարդերու վանքի մը մէջ իջեցնել քեզի, բայց սխալեր է։ Ահա ուրիշ զանգակի ձայն մըն ալ կը լսեմ։ Այս զանգակը ձայն կուտայ դռնապանին, որ երթայ լմայց տայ թաղապետական խորհուրդին որպէսզի թաղապետական խորհուրդն ալ մեռելներու բժիշկին լմայց տայ որպէսզի մեռելներու բժիշկն ալ գայ տեսնէ թէ մեռել մը կայ։ Այս ամէնը մեռնելու արարողութիւն է։

Բարեսիրտ կրօնաւորուհիներուն անա – խորժ բան մը կ'երեւի բժիշկին այս այցելութիւնը։ Բժիշկ ըսածդ անհաւատ է. մեռնող կրօնաւորուհիին քոյրը կը վեր – ցընէ։ Այս անդամ չատ չուտ լուր ղրկեցին բժիշկին։ Ի՞նչ կայ արդեօք ։ Պըլտիկդ տակաւին կը քնանա՞յ։ Անունը ի՞նչ է։

— Քոզէթ։

— Աղջի՛կդ է ան, թէ իր մեծ հա՞յրն ես դուն։

— Այո՛։

— Անոր համար դիւրին է դուրս ելլելը։ Մտնելու ելլելու համար ինծի յատուկ դուռ մը ունիմ, որ գաւիթին վրայ կը նայի։ Կը գարնեմ դուռը, դռնապանը կը բանայ. կողովս կը չալկեմ, պզտիկն ալ կը դնեմ եւ կ'ելլեմ։ Ժաւլըվան եղբայրը կողովովը դուրս ելաւ, կ'ըսեն ամէնքն ալ. ոչ ոք կը կասկածի։ Կը պատուիրես պզտիկին, որ ձայն ձուն չհանելով հանդարտ կենայ։ Դուրս ելլելէս անմիջապէս եաք Շըմէն–Վէր փողոցը կ'երթամ, հոն պղտավաճառ պառաւ եւ բարեսիրտ բա – րեկամուհի մը ունիմ, որ խալ է, պըլտիկը անոր տունը կը թողում ուր պըլտիկ անկողին մը կայ։

Պառաւին ականջին կ'ըսեմ թէ իմ քեռորդիս է ան եւ կը պատուիրեմ, որ մինչեւ վաղը քովը պահէ։ Ցետոյ պըլտիկը հետդ նորէն հոս կուգայ. վաճառի միջոց մը պիտի գտնեմ որ կարենաս նեբս մտնել։ Բայց դուն ի՞նչ պիտի ընես, ի՞նչպէս պիտի ելլես։

Ժան Վալժան գլուխը օրօրեով պատասխանեց.

— Կ'ուզեմ որ ոչ ոք զիս տեսնէ, եղբայր Ժաւլըվան, ինծի համար այս է կարեւոր կէտը։ Ինչպէս Քոզէթին համար դաար, ինծի համար ալ կողով մը եւ ծածկոյթ մը դիւր։

Ժաւլըվան ձախ ձեռքին միջին մատովը ականջին վարի կողմը կը քերէր, մեծ դժուարութեան մը առջեւ ըլլալու նշան էր այս։

Երրորդ զանգակի ձայն մըն ալ լսուեցաւ, որ առջի լսուածէն տարբեր էր։

— Մեռելի բժիշկը ահա կը մեկնի, ըսաւ Ժաւլըվան, մեռելին նայած եւ ըսած է.— լաւ, իրօք մեռած է։ Բժիշկը երբ աչքէ կ'անցընէ արքայութիւն երթալու համար տրուած անցագիրը, յուղարկաւորութեան հանդիսապետները դադար մը կը ղրկեն։ Եթէ մայր մըն է մեռնողը, մայրերը կը թաղեն զայն, եթէ քոյր մըն է, քոյրերը կը թաղեն. յետոյ ես կը բերեմ դադարը։ Պարտիզպաններ փոքր ինչ փոսագէզ են։ Մեռելը եկեղեցիին տարին սրահին մէջ կը դրուի, ու փողոցին վրայ դուռ մը ունի եւ ուր մեռելի բժիշկն զատ ոչ ոք կը մտնէ։ Մարդ չեն սեպեր դադարակիրները եւ գիս։ Դադարը այդ սրահին մէջ կը բերեմ։ Դադարակիրները կուգան կը տանին. երթա՞ն բարով ։

Այս է ահա դէպի երկինք չուելուն կերպը ։ Արկղ մը կը բերուի որուն մէջ բան մը չկայ, յետոյ մէջը բան մը դրուելով կը տարուի։ Այս է ահա թաղում ըսուածն ալ։ Փա՛ռք ի բարձունս։

ՎԻՔՏՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար.)

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զուարթ Գչիկեան եւ զաւակները կը յայտնեն թէ այս կիրակի (Սեպտ. 8) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՉԻԿԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ Տիկին Զ. Շչիկեան եւ զաւակները կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները : Շ. Նարդունիի գործերու հրատարակութեան՝ 50 ֆրանք : 50ական ֆրանք իսկի Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէութեան, Կ. Խաչի մասնաճիւղին եւ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան, ինչպէս եւ 50 ֆրանք «Յառաջ»ի, վոխան Ծաղկեպսակի Ժիրայր Մխաքեանի մահուան առթիւ :

×

Ասատուր Երեմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մելիքեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Սէն Լուի կրան Փէն Հայոց եկեղեցին մէջ, այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 8), իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօրաքրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԽԱԹՈՒՆ ԵՐԵՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մելիքեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Բազբատ եւ Եղուարդ Գրքոյեան եղբայրներն ու իրենց ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի (Սեպտ. 8), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին,

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԳՐՔՈՅԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս եւ ի յիշատակ Գրքոյեան ընտանիքի բոլոր ննջեցեալներուն :

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պ. Զապուքճեան Նարդունիի եւ Ժ. Մխաքեանի մահուան առթիւ 30 *ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի :*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Միսաք Միրզէ եւ Տիկին Մ. Մովսէսեան 25*ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Ժ. Մխաքեանի մահուան առթիւ :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեվրանի Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է յիսուն ֆր. Տիկին Մառա Պապիկեանէ՝ իր քրոջ ե բանուհի Ֆէրճիեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Հ. Ց. Դ.

ՎԻԵՆ

Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ակումբին մէջ :

Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԷՆ ԺԵՌՄ. — Հ. Ց. Դ. «Հայաստան» խումբը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Ճանիկեանին բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն առնանք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնուհեան,
1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ԿՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, Լը Բէն - սի : Հեռաձայն 927-01-72 :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է
159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05
Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ զործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկայ :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԴՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը : Դրատունը բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը :

Բազմատեսակ գիրքեր .— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած) :

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտրածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.
Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեդին կը զանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'բնդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տնօրէնութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք ..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՄՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներէմ եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
6 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11305 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.305

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵՆ

Բ.

Ամէն մէկ ակնարկութիւն հայկական ջարդերուն, արեւելեան նահանգներու Հայութեան տարագրութեան, Թէշֆիլաթը մախսուսէի չէթէներու անլուր խժդժութեանց մասին :

Ամէն մէկ յիշատակութիւն բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն եառ կովկասեան ճակատի քայքայման, ռուս զինուորներու փախուստին եւ հայ կամաւորական ուժերու հերոսական կռիւներուն մասին :

Արեւելեան Անատոլուի Թուրքերը չու – ամէն սթափեր են եւ Հայերուն դէմ դնելու համար ստեղծեր են Պահակային կազմակերպութիւն անունով աղջային ուժ մը : Հայերն ալ Երեւանի, Կարսի եւ Ալեք – սանդրապոլի շրջանին մէջ ոտքի վրայ դրած են ութ հազարնոց հետեւակազօրայ դունդ մը, երկու դունդ հեծելազօրք եւ մէկ վաշտ թնդանօթաձիգ , իրբեւ առաջին զինուորական ուժը հայկական պետութեան :

Թուրքերը շրջանային կազմակերպու – թիւններու եւ տեղական փոքր պետու – թիւններու միջոցաւ արգելք կ'ըլլան եղեր Հայերու ձեռնարկներուն :

Թուրք տեղական կառավարութիւնները կան եղեր՝ Երեւանի հարաւակողմը, Նախիջեւանի մէջ, Գարաքէօսէկի հիւսիս – ա – րեւելքը, Թօփրաղզալէկի հիւսիսը եւ Օլ – թիի մէջ :

« Պամպաբան » Իսասն Ըլկար առանց կարծրելու սեւով ճերմակի վրայ կը գրէ· « Մասնաւորաբար Անգլիացիներու գըբ – ռութեամբ եւ բաջալերութեամբ, Հայե – րը սանձարձակ կը գործէին եւ մեր հա – րիւր իննսուն գիւղերը հրկիզելով, 135 հազար Թուրքեր այլազան չարչարանքներու ենթարկած եւ սպանած էին, իրենց ապրանքները յափշտակած եւ աղջիկներն ալ բռնաբարած » :

Կարճ առեն եառ արթնցող Թուրքերը Կարսի եւ Երեւակայից մէջ « իսլամական միութեան » կազմակերպութիւն անուն կազմակերպու – թիւն մը ստեղծեր են :

Ռուս բանակի սպաններէն Ցովսէփեան եւ Կարդանով հրոսախումբեր կազմելով կը յարձակին եղեր Թրքական դիւղերու վրայ, Թալանի տալով ամէն բան, իսկ երիտասարդը կը սպաննեն եղեր, առանց տղոյն խղճահարութեան :

Թուրքերը իրենց կարգին աղջային հրոսախումբեր կազմեր են Կազզուանի, Պատասանի եւ Օլթիի մէջ, ուր Հայերը խիստ ժօրէն սպաններ են եղեր 900 Թուրք գերիներ, զոր Ռուսերը յանձներ էին իրենց ... :

Ըլկար կը պատմէ .

« Հայերը վայրագութիւնները ա'յնճան սոսկալի տարած էին, որ Սարդամիշի եաղ – մուրի կայարանի եւ նեղ կազի գիւղերուն վրայ յարձակելով , կրակի տուեր էին գանոնք եւ 120 գիւղացիներ ալ գնդացիրի հար – ուածներուն տակ ճահատկած : Կարսի շրջանին մէջ ալ անմեղ գիւղեր նոյն ճակատագրին էին արժանացած : Եղան այնպիսի դաժան մարդիկ, որոնք իրենց բռնաբարած աղջիկներուն աչքերն ալ փորելով, գանոնք չուանի ծայրը շարեցին համբիչի հատիկներու նըման : 18.000 խե՛ղճ գիւղացիներ նոյնպէս ապանուեցան մէկ անգամ – ին :

Անպատկառութիւնն ալ ասոր չափն եւ սահման մը չունի : « Մասնաւորական » մը ի'նչպէս կրնայ պատկերացուիլ անուն կազմակերպութիւն մը ստեղծեր են :

Ռուս բանակի սպաններէն Ցովսէփեան եւ Կարդանով հրոսախումբեր կազմելով կը յարձակին եղեր Թրքական դիւղերու վրայ, Թալանի տալով ամէն բան, իսկ երիտասարդը կը սպաննեն եղեր, առանց տղոյն խղճահարութեան :

Թուրքերը իրենց կարգին աղջային հրոսախումբեր կազմեր են Կազզուանի, Պատասանի եւ Օլթիի մէջ, ուր Հայերը խիստ ժօրէն սպաններ են եղեր 900 Թուրք գերիներ, զոր Ռուսերը յանձներ էին իրենց ... :

Ըլկար կը պատմէ .

« Հայերը վայրագութիւնները ա'յնճան սոսկալի տարած էին, որ Սարդամիշի եաղ – մուրի կայարանի եւ նեղ կազի գիւղերուն վրայ յարձակելով , կրակի տուեր էին գանոնք եւ 120 գիւղացիներ ալ գնդացիրի հար – ուածներուն տակ ճահատկած : Կարսի շրջանին մէջ ալ անմեղ գիւղեր նոյն ճակատագրին էին արժանացած : Եղան այնպիսի դաժան մարդիկ, որոնք իրենց բռնաբարած աղջիկներուն աչքերն ալ փորելով, գանոնք չուանի ծայրը շարեցին համբիչի հատիկներու նըման : 18.000 խե՛ղճ գիւղացիներ նոյնպէս ապանուեցան մէկ անգամ – ին :

Անպատկառութիւնն ալ ասոր չափն եւ սահման մը չունի : « Մասնաւորական » մը ի'նչպէս կրնայ պատկերացուիլ անուն կազմակերպութիւն մը ստեղծեր են :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԵԽ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ՞ Կ'ԵՐԹԱՆ

Այն լուրը, թէ Չեխոսլովաքիոյ դեկա – վարները մօտ օրէն Մոսկուա պիտի մեկ – նին, Փրակայի մէջ ստեղծեց որոշ չափով մտահոգիչ մթնոլորտ մը, ճիշդ այն վայրկեանին երբ խորհրդ· եւ արբանեակ երկիրներու մամուլը վերսկսաւ Փրակայի դէմ իր յարձակումներուն եւ կը քննա – դատէ «բնականոն վիճակի վերադառնա – լու կամովին դանդաղութիւնը », չեխ թերթերուն մէջ «հակայեղափոխական տարրերուն տրուած ազատութիւնը», եւ այլն :

Կարդ մը աղբիւրներու համաձայն , չեխ պատուիրակութեան մաս պիտի կազ – մեն Տիւպչէք, Չերնիք եւ Սմրկովսկի : Պատուիրակութեան կրնայ մաս կազմել նաեւ· Զվոդոտա եւս : Այժմէն իսկ, չեխ – եւխորհրդային այս նոր բանակցութիւն – ներուն մասին հետեւեալ ենթադրութիւն – ները կ'ընեն քաղաքական դէտերը · 1·— Բանակցութիւնները կրնան սահմանուած ըլլալ ամբողջացնելու «Մոսկուայի համա – ձայնութիւնները», օրինակ՝ համադր – ծակցութիւն, տնտեսական եւ դրամական օժանդակութիւն, եւայլն : 2·— Կրնան կազմել բանակցութիւններուն երկրորդ փուլը՝ նախատեսուած դուցէ նախորդ համաձայնութեամբ, բայց մնացած դաղտնի, որ պիտի քննէ կացութիւնը նա – խապէս ճշդուած պայմանաժամէ մը ետք : Կրեմլին իր վճիռը պիտի տայ «փորձի շրջանէ» մը ետք :

Կարդ մը աղբիւրներ ուրիշ ձեւի մեկ – նութիւն մը կուտան այս տեսակցութիւն – ներուն : Անոնց համաձայն նման հանդի – պումի մը ձեռնարկած են Չեխերը ի – րենք , աւելի մանրամասնօրէն ճշդելու համար «բնականոն վիճակի վերադարձին» պայմանները՝ որոնցմէ կախում ունի զը – բաղման բանակներու ետ քաշուիլը : Եւ ասկէ՝ որովհետեւ չեխ դեկավարները «բանակցելու դժուարութիւններ» ունին զրաւման բանակներու զինուորական պե – տերուն հետ, որոնք բանակները ետ քա – շելու համար նոր պայմաններ կը դնեն : Այս մեկնութեամբ , ուրեմն, Փրակա կը դիմէ Մոսկուայի իրաւարարութեան Խոր – հրդային զինուորականներու հետ իր վէ – ճին մէջ, մինչ այս վերջինները իրենց հրահանգները կ'առնեն Կրեմլինէն : Կը նշանակէ, մէկ խօսքով, թէ Չեխոսլովա – քիա Խորհրդ· Միութենէն պիտի պահան – ջէ որ յարգէ «Մոսկուայի համաձայնու – պատմական նկութիւնը, փաստերու եւ վա – ւերաթուղթերու վրայ հիմնուած :

Օտար մամուլի մէջ երեք տարիէ ի վեր կրկին արծարծուած ըլլալով Թրքական ցեղասպանութիւնը, որ մոռցուելու վրայ էր, Թուրքերը կատղեր են եւ ամէն ճիգ կը թափեն իրենք զիրենք չբմեղացնելու եւ Հայերը իրբեւ վայրենի ջարդարարներ ներկայացնելու համար հանրային կար – ծիքին առջեւ :

Սակայն արար աշխարհ չատ լաւ կը ճանչնայ իսկական ցեղասպաններն ու հը – րէշ ջարդարարները :

Թուրք «պատմաբան»ները ի գո՞ւր կը ջանան խեղաթիւրել պատմութիւնը եւ վարկաբեկել Հայութիւնը :

Ստախօսին մոմը մինչեւ կէս գիշեր կը վառի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒՄՏԵԱ՞Ն ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ա·

Չեխոսլովաքիոյ մէջ Խորհրդ· Միու – թեան միջամտութիւնը համայնավարու – թեան երրորդ հոսանք մը կրնայ ստեղ – ծել : Այս միջամտութիւնը չէրցայ ար – դէն իսկ դոյութիւն ունեցող երկու հո – սանքները — Ռուսաստանն ու չինականը — միացնել : Թէ Տիւպչէք ուելի «վերա – քըննական » է քան Բրեժնեւ եւ Կոսիգին, թէ այս վերջինները սթալինեան միջոցներ կը գործածեն չախչախելով Չեխերը, այս ամէնը չեն բաւեր որ իրենցմէ մէկին ու մէկը մաս ցէ Թունկի չնորհին արժանա – նայ : Վերջինս մէկ բան հասկցաւ միայն խորհրդային զեկավարներու առած քայ – լէն , այն՝ թէ երկու Մեծերէն մին, Խորհրդ· Միութիւն, իր աղդեցութեան գօտիին մէջ ազատ գործած ըլլալով, պարտաւոր է գործունէութեան նոյն ա – զատութիւնը զիջելու նաեւ միւսին : Այս իսկ դատումով, Փրակայի նոր հարուածը կ'արդարացնէ Սէն – Տոմէնկի մէջ նոր հարուած մը : Ոչ մէկ բան այսքան խոտոր կը համեմատի համաչխարհային յեղա – փոխութեան չինական ըմբռնումին հետ :

Ներկայ երկու համայնավարութիւննե – րը արդիւնք են երկու հիմնովին տարբեր կացութիւններու : Փեքինի համայնավա – րութիւնը կը մարմնաւորէ յոյսը աղքատ – ներուն, դեռ իրենց զարգացումին չափ – բացած ժողովուրդներուն, անոնց՝ որոնք բանի ուժէ դիմելով՝ ոչինչ ունին կոր – ծընցնելիք եւ կրնան ամէն ինչ չահիլ : Մոսկուայի համայնավարութիւնը յատուկ է աւելի զարգացած երկիրներուն՝ որոնք բնականօրէն կը ձգտին խոհեմութեան եւ բարենորոգումի : Բայց այս վերջինը 1968 Օգոստոս 21էն ի վեր ցոյց տուաւ թէ ի վիճակի չէ խորհրդանշելու ճարտա – բարութեստական եւ արդիականացած եր – կիրներու ազատան : Իրականութեան մէջ երբեք չէ խորհրդանշած զայն : 1917էն ի վեր Լենին կը յուսար թէ Գերմանիոյ եւ Արեւմտեան միւս երկիրներուն մէջ յա – ղած յեղափոխութիւն մը պիտի յաջորդէր ռուսականին եւ զինաւորը չարժումը : Անկէ ի վեր, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ ժո – ղովրդավար այլ երկիրներու մէջ համայ – նավար կուսակցութեան զարգացումը դանդաղեցաւ, Խորհրդ· Կուսակցութեան դործած կարդ մը սխալներուն պատճա – ռով :

Այս երեւոյթը երկրորդական էր, այն – քան առեն որ այդ կուսակցութիւնները տակաւին ի վիճակի չէին իշխանութիւնը ձեռք բերելու : Միւս կողմէն, Խորհրդ· Միութեան եւ ժողովրդավար հանրապե – տութիւններու յեղաշրջումը , վերջին այս տարիներուն, այն տպաւորութիւնը կու – տար թէ իրենց համայնավարութեան յօ – րինուածքին եւ արեւմտեան ազգերու քեֆիֆ , քաղաքական եւ մշակութային կարելքներուն միջեւ եղած բացը տակաւ պիտի դոցուէր : Այսպիսով, կարելի էր մտածել թէ Արեւելեան Եւրոպայի ա – պատականութիւնը աւելի — կամ նոյնքան — արագ պիտի ընթանար, քան թէ հա – մայնավարները իշխանութիւնը ձեռք բե – րէին Փարիզի կամ Հռոմի մէջ· այնպէս որ սթալինականութեան հետքերը այն – քան ալ պիտի չակարացնէին զիրենք :

Այլեւս կարելի չէ հաւատալ այս հա – ւանականութեան : Չեխոսլովաքիոյ զին – ուորական զրաւումը ցոյց կուտայ, թէ Խորհրդ· Միութիւն ամէն գնով որոշած է արգելք հանդիսանալ լուրջ ազատակա – նութեան մը : Հակառակ անոր որ նուազ վայրագ է քան Հունգարիոյ մէջ, որով – հետեւ այլ կերպ ներկայացաւ ժողովրդա – յին ընդդիմութիւնը , բայց խորհրդ· հը – բաստյլերու կատարած դերը աւելի ծանր է համայնավարութեան ապագային հա – մար : Տասնեւերկու տարիներ առաջ, ա – ւելի արգիլելու կը ձգտէր Վարշաւայի Ուխտին լուծումը· այս ուղղութեամբ իմ – րէ Նակի անխոհեմ գանուեցաւ : Այսօր իր նպատակն է կասեցնել ներքին ժողովրդա – վարացումը երկրի մը՝ որ սակայն որս – չած է մնալ հաւատարիմ ընկերվարական ճակատին եւ ռուսական դաշինքին : Խոր – հրդային Միութեան այս քայլը կուդայ ազատութեան վարակումի վախէն՝ քան թէ իր ամբողջ պաշտպանելու անհրա – ժեշտութենէն :

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽԵՑԵԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԾԵՓԱԾՈՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Բ.

Կաւագործները աշխատանքի չսկսած կը նստին գետինը, սփռոցի մը վրայ, կաւէ նախօրօք պատրաստած պաշարէն կ'առնեն գունդ մը, կը դնեն առջեւնին յարմարցուած պատուանդանի վրայի կաղապարին եւ քանի մը բոպէ ձեռքերով կը տրորեն, ապա մատներու օգնութեամբ անկէ կը շինեն ամանին տակը (ոտք), կ'աւելցնեն եզրերը եւ անոնց վրայ ձեռքի ափերով բոլորակի կը ծեփեն կաւէ բարակ գլանիկները: Այս ձեւով քանի մը գլանիկ ծեփելով իրարու վրայ, կաւագործը աջ ձեռքը կ'առնէ քերիչը եւ նախ բութ, ապա սուր կողմով կը սկսի յղկել ամանին պատերը, ի վերջոյ կը շինէ բերանը եւ շուրթը: Կաւագործը ամանին ձեւը կուտայ ծեփելու ընթացքին: Եթէ ամանը մեծ չափի չէ, շինութիւնը մէկ անգամէն կ'աւարտի: Իսկ մեծ չափի ամանները կը պատրաստեն երկու – երեք անգամով: Մեծ ամաններ պատրաստելու ընթացքին, պատերուն ներքնամասը շինելէ ետք, կը ձգեն որ պնդանայ եւ կը ձեռնարկեն յաջորդ ամանին:

Պէտք է ըսել միջին ասիական կաւագործներու կաւէ ամաններ պատրաստելու արուեստը շատ նմանութիւններ ունի Հայերու նախնական կաւագործութեան արուեստին հետ, տարբերութիւնը միայն այն է որ Միջին Ասիոյ մէջ գործածուած են ծեփման երկու տեսակներ՝ պարուրաձեւը եւ օղակաձեւը, մինչդեռ Հայաստանի ազգագրական հարուստ նիւթին մէջ տակաւին չէ գտնուած, օղակաձեւէն զատ, այլ արուեստի հետքեր, իսկ հնագոյն ամաններու պատրաստութեան արուեստի մասին ոչինչ գիտենք: Հնագէտներէն եւ ազգագրագէտներէն շատեր այն կարծիքը կը յայտնեն թէ կաւէ ամանեղէնի երեւան գալէն ի վեր ծեփման երկու տեսակները միաժամանակ գոյութիւն ունեցած են:

Այսպիսով, ազգագրական նիւթերու համաձայն, Հայաստանի մէջ պահպանուած նախնական խեցեգործութեան միակ ձեւը օղակաձեւ ծեփումն էր, որու գործածութեամբ Հայերը գիւղական պայմաններու մէջ շինած են իրենց ամանները: Ծեփումէն ետք պատրաստուող ամանին մակերեսը կը կարօտի ուշադիր մշակման: Նախ քերիչով կը յղկեն զայն, կը հարթեցնեն կաւերն ու անհարթութիւնները, ապա թաց ձեռքով եւ լաթով մը քանի մը անգամ կ'ողորկեն ամանին մակերեսը:

Կաղապարուած եւ ողորկուած ամանը կը ձգեն որ չորնայ այնքան, որ առարկան ըլլալով տակաւին տամուկ, բայց բաւականաչափ պնդացած կ'ըլլայ եւ կարելի է զայն վերցնել ձեռքերով՝ առանց այլաձեւման վտանգի: Այդ վիճակին մէջ անոր կը կպցնեն նախապէս պատրաստուած կանթերը եւ կրկին չորնալու կը ձգեն՝ մինչեւ որ լրիւ պնդանայ: Պնդացած, բայց դեռ չչորցած ամանը յաճախ կը կոկեն քարէ կոկիչով, որու շնորհիւ թրծումէն ետք ամանին մակերեսը կը ստանայ հաճելի փայլուն երանգ մը եւ աւելի կը կարծրանայ:

Ամանի կոկումը շատ հին է: Այդ կը վկայէ Հայաստանի հին խեցեղէնի թանգարանային հարուստ նիւթը, որուն մէջ կան սքանչելի կերպով կոկուած գեղեցիկ նմոյշներ:

Կոկումէն ետք կու գայ ամանին զարդարումը: Զարդարման ամէնէն աւելի տարածուած տեսակը հում կաւին վրայ սուր առարկայով մը խազխզելով զարդարելն է կամ կաւով նկարազարդելը: Նախասիրուած է երեք գոյն՝ սպիտակը, կարմիրը եւ սեւը: Սպիտակ գոյնի համար հիմնանիւթ կը ծառայէ կաւճանման կրաքարը, կարմիրին համար՝ երկաթային կաւը (սուսեր կարմիր), սեւին համար՝ սեւ կուպրը:

Ամաններու զարդարումը պարտադիր չէ: Այսպէս, Ապարանի շրջանի Զովաշէն, Վեդիի շրջանի լեռնային գիւղերուն մէջ կաւագործներէն շատերը ամանը չեն զարդարեր, այլ յաճախ խնամքով կը կոկեն, իսկ թրծելէ առաջ մանրահատիկ կարմիր կաւը կը լուծեն ջուրին մէջ եւ լաթով մը կը քսեն ամանի ամբողջ մակերեսին՝ որոշ ամրութիւն եւ գեղեցկութիւն տալու համար:

Կաւէ ամաններու պատրաստութեան մէջ ամէնէն կարեւոր փուլերէն է չորցնելը: Ամանը նախ կը չորցնեն փակ շէնքի մը մէջ: Քանի մը օր ետք պնդացած ամանը բակին մէջ կը դնեն շուքի տակ՝ յետագայ չորացման համար, խուսափելով արեւու անմիջական ազդեցութենէն: Չորացման օրերու քանակը կախում ունի եղանակէն: Արեւոտ եղանակին ամանը կը չորնայ 7 – 8 օրէն, այլապէս՝ մօտ մէկ ամսէն:

Չորնալէն ետք կու գայ թրծումը: Ձեռքով պատրաստուած ամանները Հայաստանի գիւղերուն մէջ կը թրծուին թոնիրներու մէջ: Իբրեւ վառելիք կ'օգտագործեն քակորը: Թրծումի նախապատրաստութիւնը կը սկսի երեկոյեան: Տաք թոնիրին մէջ կը շարեն թրծումի համար նախատեսուած ամանները՝ որպէսզի ամբողջ գիշերը ջերմանան, վախնալով՝ որ թրծուելու ատեն կրնան ճեղքուիլ: Յաջորդ առտուն բաւական տաքցած ամանները կը հանեն թոնիրէն, լաւ մը կը մաքրեն թոնիրը, յատակը եւ պատերուն վրայ շրջանակի քակոր կը շարեն, ապա կարելի եղածին չափ խիտ կը շարեն ամանները: Նախ կը դնեն մեծ ամանները, անոնց մէջ գլխիվայր՝ աւելի փոքրերը:

Շարուած ամանները վերէն կը ծածկեն քակորի հաստ շերտերով, ապա թոնիրին մէջ կը ձգեն վառած ածուխներ: Թոնիրի ներսէն հետզհետէ կը սկսի ծուխ ելլել, ապա կը բռնկի կրակը: Թրծման ընթացքին կաւագործը երբեք չի հեռանար թոնիրէն եւ կը հսկէ: Կաւագործին փորձառու աչքը նայած բոցի գոյնին՝ ինքնին կ'որոշէ թրծման առաւելագոյն ջերմաստիճանը, զոր որոշ ժամանակ մը կը պահէ եւ որմէ ետք թոնիրին բերանը վերէն կը ծածկէ քակորի հաստ շերտերով եւ այդպէս կը թողու մինչեւ յաջորդ առաւօտը: Անհրաժեշտ է որ թոնիրը աստիճանաբար տաքնայ եւ աստիճանաբար պաղի:

Նախնական եղանակով թրծուած ամանը երբեմն վատորակ դուրս կու գայ: Ուստի կաւագործները հազիւ թոնիրէն դուրս կը հանեն ամանները զանոնք կը տեսակաւորեն, իսկ նախքան գործածելը, ամրացնելու նպատակով, կ'ենթարկեն ուշադիր մշակման: Ահա թէ ինչո՛ւ նոր ամաններուն մէջ յաճախ կաթ կամ մըսաջուր կ'եռացնեն: Իւղ պահելու յատկացուած ամաններուն ներսը հալած իւղ կը քսեն:

Ե. Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՄԱՆԹԱ՛Շ, ՄԱՆԹԱՇ...

Եզները խորունկ թախիծով են նայել անվերջանալի հեռուներին ու մտամոլոր քայլել, քայլել ... Ու տխուր ճռռոցով ձգուել է սայլերի շարանը, ոլոր – մոլոր ելել Արագածի լանջերը: Ու ձեան պաղ քամի է փչել, երբ յոգնած արեւը հեռացել է լեռնաստանից: Սայլերի շարանը կանգ է առել: Մաղէ վրաններ են բացել, ծուխ տուել կանանց ու երեխաներին, իսկ տղամարդիկ խորհրդի են հաւաքուել: Յոգնել էին... քանի՛ հարիւր քիլոմեթր էին անցել Բասենից ու Մուշից մինչեւ այդտեղ: Ուրիշ երկրներ գաղթողներ էլ էին եղել, բայց նրանք՝ աթարի կրակի մօտ նստած այդ յոգնած մարդիկ, հողի մշակներ էին, առանց հողի չէին կարող ապրել: Լինէր ապահով մի տեղ՝ սերմ ցցէին, քրտինք թափէին ու աշնանը կալ անէին, ու ձմեռնամուտին հարսանիքները թնդային, ու իրենց հարազատ երգերը երգէին ... Ու որոշել են՝ էլ առաջ չգնալ, հէնց այդտեղ հիմնել գիւղ: Որձաքարէ տներ են կառուցել, ու մարդակները սեւացել են թոնրի ծխից: Ձիթհանք են կառուցել, ու թըխափայլ գմէշը պատել, պատել է վիթխարի քարը, կտաւ հատից քամել ձէթ, որը յետոյ ճրթճրթացել է կախմուռթ ճըրագների մէջ, թախիծ փռել մրոտ սեւան շուրջը: Իսկ գետափին ջրաղաց են կառուցել, ու պտըտուող քարի տակից սուրացել է հարսանիքի ալիւր, տարուբի ալիւր ու հոգուհացի ալիւր ... Անվերջ պտըտուող ջրաղացքարերի պէս՝ մաշուել են նաեւ մարդիկ. Ջրաղացքարը ընկել մնացել է գետափի գաղձերի մէջ, իսկ մարդիկ ... նրանք հանգչում են գիւղամիջի գերեզմանատանը՝ եզրին փոքրիկ մատուռ, որի շեմքավերեւում կայ խաչքարի բեկոր՝ գուցէ Բասենից կամ Մուշից բերուած: Իսկ գիւղը ձգուել է Արագածի լանջն ի վեր: Կարծես ձգտել է ազատուել ոտքերին փաթթուող փորձանք – աղէտից: Բայց ժամանակը մէկ ժանտախտ է բերել ու իր հունձը տարել գիւղից հեռու՝ Խոլոոսի գերեզմանները, ու եկեղեցու զանգակատնից ողբն է ղօղանջել: Մի ուրիշ տարի էլ, այս դարի սկզբներին, ցարի հրաման է եկել, Հայոց գիրը յայտարարել օրէնքից դուրս, ու մանուկները, կիսամութ սենեակներում, թաքուն – թաքուն են հեգել՝ «այբ ... բեն ...»: Յետոյ էլ գաղթականներ են եկել՝ հացի կարօտ, յոյսի կարօտ: Ու Մանթաշը պատսպարել է՝ «մինչեւ մի լոյս է բացուել»: Ու ժամանակը, մօտ մէկուկէս դար, անցել է՝ իր հետքերը թողնելով, իր յուշերը թողնելով:

×

... Հին ձիթհանքից հիմա մնացել է թեք ընկած քարը՝ փոսորակի մէջ: Ու ջրաղացի դուռը հազուադէպ է բացւում, ջուլը երբեմն կապում են փայտէ հին օլուխով, անասնակեր աղում, ու սարդոստայնները, երեւի հարիւրամեայ ալրափոշու մէջ թաթախուած, դողդողում են փտած մարդակների տակ: Ու Մանթաշի երեխային, որ խանութի խաս – ալիւր հացն է ուտում, խորհրդաւոր հէքեաթ է թւում ջրաղացը... իսկ որձաքարէ հին տներից մնացել են հատուկենտ նմոյշներ, որտեղ միայն թոնիր են վառում, հաց թխում, իսկ այդ հացը դնում են նոր օթախների սեղաններին: Ու դեռ կառուցում, կառուցում են՝ սրբատաշ տուֆէ տներ, տանիքներին ճերմակ շիֆեր: Սովխոզի շինարարութեանն էլ կարծես վերջ չկայ: Ունիվերմագ են ունենալու, չորս հարիւր տեղանոց ակումբ՝ ցուցասրահով ու մարմնամարզական դահլիճով, տիպարէն մսուր – մանկապարտէզ, բաղնիք, կենցաղսպասարկման տաղաւար ... դպրոցի երկյարկանի շէնքն է ընդարձակուելու: Ուսուցիչների տունն է կառուցւում ... իսկ բարձր զանգակատնով եկեղեցում ուզում են թանգարան բացել:

ՍՏԵՓԱՆ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋԷՅԹՈՒՆ եւ իր շրջակաները, գրեց՝ Ազասի: Պէյրութ 1968:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Մանկամարդ աղախին մը երեւցաւ պարտէզին մէջ որ մինչեւ երկաթեայ վանդակին առջեւ եկաւ եւ ուշադրութեամբ դուրսը կեցող երկու մարդիկը դիտեց:

— Ծուլիա, զիս չճանչցա՞ր, ըսաւ երկայնահասակ մարդը խօսքը աղջկան ուղղելով:

— Վա՜յ, դո՞ւք էք եղեր Հիւսնի պէյ, գոչեց աղախինը դրան երկաթէ նիգը քաշելով, կը ներէք մութին մէջ չկրցայ անմիջապէս ճանչնալ:

Դուռը արդէն բացուած էր եւ երկու ընկերները մտան պարտէզ, մինչ մանկամարդ աղջիկը կրկին դուռը կը կղպէր:

Պարտէզին խորը, տերեւաթափ լերկ ծառերով շրջապատուած բաւական խոշոր տուն մը կար, որուն ներքնայարկի պատուհանները լուսաւորուած էին:

— Այս տունը, բացատրեց տարեցը իր ընկերոջ, մեր ամէնէն ապահով ապաստանարանն է: Տանտիրուհին Աւստրիացի մըն է որ լաւ յարաբերութիւններ ունի իր դեսպանատան հետ, այնպէս որ իր բնակարանը բացարձակապէս անբռնաբարելի է...:

— Այս տեսակ տուն մը ձեռք անցընել լաւ մտածեր էք, ըսաւ կրտսերը:

— Այս տունը շատ առաւելութիւններ ալ ունի, որոնցմէ գլխաւորը Ըլտըզի պալատին մօտ ըլլան է, նոյնիսկ վերի յարկէն պալատը կը տեսնուի ...:

Երիտասարդ սպասուհին պարտէզին դուռը կղպելով արագօրէն վերադարձած էր, հիւրերը ներս հրամցնելու համար:

Երկու հիւրերը ձիւնով ծածկուած իրենց վերարկուները մաքրելով սպասուհիին առաջնորդութեամբ դէպի աջ կողմ ուղղուեցան:

Բաւական յառաջանալէ ետք սպասուհին հիւրերէն խնդրեց, որ այդ սրահին մէջ քիչ մը սպասեն, իրենց գալը իմացնելու համար:

Սրահը բազմոցներով եւ թիկնաթոռներով զարդարուած էր:

Անկիւնը դրուած յախճապակիէ վառարանին մէջ փայտերը կը ճարճատէին, եւ խոշոր լամբար մը ամբողջ սրահը կը լուսաւորէր:

Երկու հիւրերը երբ այս տաքուկ սենեակը մտան՝ շատ գոհ մնացին: Հիւսնի պէյ իր ընկերը վառարանին դիմացը հրամցնելով ինքն ալ թաւիշով ծածկուած փայտէ սնտուկին վրայ նստաւ:

Հազիւ թէ քանի մը վայրկեանէ ի վեր հոն կը գտնուէին, երբ յանկարծ սրահին դուռը բացուեցաւ եւ կին մը ներս մտաւ:

Խարտեաշ երիտասարդը այդ կինը տեսնելով խկոյն տեղէն ցատքեց, անոր ընդառաջ վազեց եւ ձեռքը բռնելով համբուրեց յուզումով.

— Վա՛յ Արիֆ, ո՞ւր էս եղեր, գոչեց կինը, ինքն ալ փոխադարձաբար երիտասարդին ճակատը համբուրելով:

— Շնորհակալ եմ Աստուծոյ, որ այս օրուան արժանացայ գոչեց երիտասարդը ... կը կարծէի որ ալ ձեզի վերստին տեսնելու բախտը պիտի չունենայի ...:

Յետոյ, ուշադրութեամբ կնոջ դէմքին նայելով շարունակեց.

— Բայց, Սալիհա հանըմ, որքա՜ն նիհարցած էք ...:

— Կը խնդրեմ, զիս Սալիհա հանըմ մի՛ կոչէք, այլ մատամ Թապիւռէ, այդ անունով կը ճանչնան զիս այստեղ ...:

— Բայց հոս առանձին գտնուած միջոցիս կարծեմ վտանգ մը չկայ ձեր բուն անունը տալու մէջ:

— Անշուշտ ոչ, բայց բերանդ կը վարժուի եւ յետոյ ուրիշներուն քովն ալ այդպէս կ'անուանես, մինչդեռ պէտք է որ ընդհակառակն, վարժուիս միշտ զիս տիկին Թապիւռէ կոչելու, պատասխանեց կինը ժպտելով:

Յետոյ ինքն ալ թիկնաթոռի մը մէջ բազմելով, վառարանին քով, սկսաւ խօսակցիլ երկու նորեկներուն հետ:

Ներս մտնող կինը արդարեւ Սալիհա հանըմն էր ...:

Իր կրած տառապանքները, որոնց օրէ օրին հետեւեցանք, զինքը չէին ընկճած բնաւ: Թէեւ աւելի նիհարցած էր, [illegible] աչքերը կը պահէին իրենց աշխոյժն ու կենդանութիւնը:

Արիֆ իր ակնարկը չէր կրնար հեռացնել անոր վրայէն ու միամիտ հիացումով մը կը դիտէր այդ կինը որ կարծես իր վրայ կը կեդրոնացնէր օսմանեան ամբողջ յեղափոխական ոգին:

—Ինչո՞ւ այդքան ուշադրութեամբ զիս կը դիտես, արդեօք շա՞տ փոխուած եմ, ըսաւ Սալիհա խօսքը երիտասարդին ուղղելով:

— Ո՛չ, ընդհակառակն, բնաւ չէք փոխուած. ճիշդ այդ բանն է որ զիս կը զարմացնէ, պատասխանեց Արիֆ... ձեր կրած վերջին տառապանքներէն ետքը, կը կարծէի որ ձեզ շատ ընկճուած պիտի գտնեմ...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(210 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՍՍՍ

ՓՈՇԻՐ

—*—

ԺԱՄԱԿԱԿԻՑ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՓԱՌԱՎՈՐ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Բ.

ՅԱՂԹԱՀԱՐ ԿՆՈՋԻ ՅՈՒՆԻՉԸ

Երբ որ չորս տարի առաջ, ինչ-որ գործերով Ղարսից Ալեքսանդրապոլ էի գնում, ճանապարհին ինձ ասացին, որ Ղարսից 15 վերստ հեռու մի գյուղ կա, որի բնակիչները հայ են, բայց ոչ մի կերպ չեն ուզում հայերեն խոսել, ասում են, որ իրենք թուրք են, և ոչ մի հայ չի կարող նրանց հետ հայերեն խոսել, որովհետև նրանք չեն հասկանում։ Ես ուզեցի գնալ այդ գյուղը և տեսնել, թե ինչ բան է։ Գյուղը կոչվում է Ղարսի Ղարաքիլիսա։ Գյուղի մոտ հասնելուն պես, ես տեսա, որ գյուղի ամբողջ բնակչությունը դուրս է եկել ինձ դիմավորելու։ Ես հարցրի նրանց, թե ինչ ազգի են, և նրանք պատասխանեցին, որ թուրք են։ Ես ասացի նրանց, որ ես հայ եմ, և ուզում եմ իմանալ, թե ինչու են նրանք ասում, որ թուրք են։ Նրանք ասացին, որ իրենք հայերեն չեն խոսում, որովհետև հայերեն չգիտեն։ Ես ասացի նրանց, որ ես հայերեն գիտեմ, և նրանք ուրախացան։ Ես հարցրի նրանց, թե ինչ ազգի են, և նրանք պատասխանեցին, որ թուրք են։ Ես ասացի նրանց, որ ես հայ եմ, և ուզում եմ իմանալ, թե ինչու են նրանք ասում, որ թուրք են։ Նրանք ասացին, որ իրենք հայերեն չգիտեն, որովհետև հայերեն չեն խոսում

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զուարթ Գչիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Սեպտ. 8) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՉԻԿԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առիթով :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս առիթով Տիկին Զ. Գչիկեան եւ զաւակները կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները : Շ. Նարդունիի գործերու հրատարակութեան՝ 50 ֆրանք: 50ական ֆրանք Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէութեան, Կ. Խաչի մասնաճիւղին եւ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան, ինչպէս եւ 50 ֆրանք «Յառաջ»ի, փոխան ծաղկեպսակի Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առիթով :

×

Այրի Տիկին Լուսիկ Մուշմուլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 8) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄՈՒՇՄՈՒԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Ատրինէ Փափազեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Սեպտ. 8), Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նախ. ուսումնական աստիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտըռածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

	Ֆրանք
Նախորդ գումար	8·565
Հ. Թոփաքեան	250
Մ. Գազանճեան	200
Աչճեան ընտանիք (Մարսէյլ)	100
Ռ. Մանուկեան (Մարսէյլ)	100
Նարդունիի եւ Ժ. Միսաքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :	
Պայեան ընտանիք (Պոնտի) փոխան ծաղկ. Ս. Բարուտեանի կսկծալի մահուան առթիւ	100
Տէր եւ Տիկին Սարեան	100
Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղ	50
Պետրոսոֆ	50
Մ. Կարապետեան (Պրիւսէլ)	50
Եղնիկեան (Պըզանսոն)	
Աչճեանի ձեռամբ	50
Կէնճեան եղբարք (Վիլըրպան)	25
Տէր եւ Տիկին Միրզէ (Լիոն)	25
Տիկին Մ. Մովսէսեան (Լիոն)	25
Բարեկամ մը	20
Տիկին Զալըքեան	10
Գումար	9·720

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Րէն - սի: Հեռաձայն 927–01–72:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ի»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային,

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ակումբին մէջ:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Ճանիկեանին բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կասկանտիլով Ռաֆֆի կը փնտռէ իր եղբայրը Կասկանտիլով Բենիամին, ծնած 1910ին՝ Զաքաթալա, հօրը անունն է Մկրտիչ, մօրը անունը Մարգարիտ :

×

Հայրապետեան Կոլեա կը փնտռէ իր եղբայրը Հայրապետեան Արմէն, ծնած 1923ին, Մարտունա Ռայոնի Աչան գիւղը (Ղարաբաղ), հօրը անունն է Իշխան, մօրը անունը՝ Ճաւահիր :

Երկու պարագային ալ դիմել Պ. Տէր Մերկերեանի, 425 Պուլվ. Ռոմէն Ռոլան, Լէ Թամբլիէ, Պաքիման 4, Մարսէյլ 9:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր. Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ - - Նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախսով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք······· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլաքիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 7 SEPTEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11306 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.306

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՃԷՔ ՓՐԱԿԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Մինչ Չեխոսլովաքիա «բնականոն վիճակի» կը վերադառնայ, միճակ՝ որուն մասին կը թուի թէ տարբեր ըմբռնում ունին Խորհրդ. Միութիւն եւ Չեխոսլովաքիա, քաղաքական դէտերուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ Պեռնի չեխական դեսպանատան համառօտ հաղորդագրութիւն մը։ Իրապէս, դեսպանատունը կը հաղորդէ. «կարճ ժամանակ մը Զուիցերիա մնալէ ետք, Ժիրի Հաճէք, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը, կը վերադառնայ Փըրակա»։ Հաղորդագրութիւնը չի խօսիր արտաքին նախարարի Զուիցերիայէն մեկնումի թուականի մասին եւ դեսպանատունը կը մերժէ որեւէ մանրամասնութիւն տալ։ Դիւանագիտական դէտերուն համաձայն, Պեռնի չեխական դեսպանատան հաղորդագրութիւնը կարելի է մեկնել հետեւեալ ձեւով։

1.— Վերջ կուտայ այն լուրերուն, որոնց համաձայն չեխ արտաքին նախարարը մտադիր էր արտասահման մնալ, որպէսզի, ի հարկին, ընդդիմադիր կառավարութիւն մը հիմնէր։

2.— Հաղորդագրութիւնը Հաճէքը կը ճանչնայ իբրեւ արտաքին նախարար։ Այս պաշտօնով երեւոյթները կը փրկուին, բայց ապագան կը մնայ անորոշ։ Պելկըրատ, Վիէննա, Նիւ Եորք այցելելէ ետք Պեռն ժամանումը հակառակ ցարդ տըրուած բոլոր մեկնութիւններուն, այսօր կը դառնայ «կարճ ճամբորդութիւն մը Զուիցերիոյ մէջ»։

3.— Խորհրդ. մամուլին Հաճէքի դէմ ուղղուած բուռն յարձակումներէն ետք, արեւմտեան դիւանագիտական շըրջանակներուն համաձայն Հաճէք չի կըրնար մնալ արտաքին նախարար։

Փրակայի մէջ կը խօսուի նաեւ թէ Ցիցէք երեք օր առաջ Մոսկուա գացած եւ խօսակցութիւններ ունեցած է խորհրդային ղեկավարներուն հետ։

ՖՐՆՍ. ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան (Էֆ. Էս. Ի. Օ.) կ. կոմիտէն անցեալ օր հաղորդագրութիւն մը կը հրապարակէր, որու մէջ բուռն կերպով քըննադատելով Չեխոսլովաքիոյ զինուորական միջամտութիւնը՝ կը սպառնայ մխաժամանակ խզել Ֆրանսայի համայնավարութեան հետ, եթէ երբեք Վալտէք Ռոշէ եւ իր ընկերները կը միտին պահել Մոսկուայի հանդէպ իրենց բարեկամութիւնը, քան թէ Ֆրանսայի ձախերու ճակատին միասնականութիւնը։ Նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը ըրած են Արմատականները եւս։

Կուտանք Էֆ. Էս. Ի. Օ.ի հաղորդագրութեան կարեւոր մասերը։

«Էֆ. Էս. Ի. Օ.ի կ. կոմիտէն գոհունակութեամբ հաստատեց Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան առենին արտայայտած պարսաւանքը՝ ժողովուրդի մը անկախութեան եւ արտայայտութեան ազատութեան տրուած հարուածի մը ընթացքին։ Կարծեց տեսնել հոն նշանակելի փոփոխութիւն մը, առաջին՝ 1920էն ի վեր, Մոսկուայի հանդէպ Ֆրանսայի համայնավարներու բռնած դիրքին մէջ։

Այսօր կը հաստատէ թէ խորհրդային զինուորական միջամտութիւնը յանդգնած պարզապէս, Փրակայի կառավարութեան վրայ գործադրուած անընդունելի սանձումով, իբրեւ թէ համաձայնութեան մը՝ որ իրականութեան մէջ բռնի ուժով պարտադրուած հրահանգ մըն է եւ բացայայտօրէն հակառակ է չեխ ժողովուրդի բացարձակ մեծամասնութեան ձըգտումին։

Չի կրնար համարել Մոսկուայի համաձայնութիւն - կոչեցեալը եւ տրոր արդիւնք չեխ ժողովուրդի բռնի ենթարկումը իբրեւ դրական քայլեր՝ ինչպէս կը բանաձեւէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, բանաձեւ մը՝ որ ետ քայլ մըն է իր նախապէս առած որոշումին հետ բաղդատուած։ Եթէ երբեք այս ետ քայլը պիտի նշանակէ վերադարձը Կրեմլինի որոշումներուն սկզբունքով ենթարկուելուն՝ այդ պարագային վերջ կուտայ նաեւ Ֆրանսայի ձախերու միութեան իրականացման յոյսերուն»։

Էֆ. Էս. Ի. Օ.ի Կ. Կոմիտէն կը հրահանգէ իր անդամներուն որ քաշուին Ֆըրանս - Իւ - էր. էս. էս. ընկերակցութենէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պաշտպանութեան նախարար Քլիֆֆորտ յայտարարած է թէ Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւումէն ետք պէտք չէ մտածել Եւրոպայի մէջ խարսխող ամերիկեան ուժերը պակսեցնելու մասին։ Քլիֆֆորտի համաձայն նոյնպէս պէտք է խորհին Միացեալ Նահանգներու դաշնակիցները եւս։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտ. նախարար Պրանտ յայտարարեց, թէ «Հակառակ Խորհրդ. Միութեան սխալ որոշումներուն, որոնք արդիւնք էին վախի մը, Արեւմտեան Գերմանիա պիտի չդադրի աշխատելէ խաղաղութեան համար»։

ՆԻԺԵՐԻԱՑԻՆԵՐԸ կը յաղթեն։ Ապա, Պիաֆրայի վարչական մայրաքաղաքը, երէկ առաւօտէն ի վեր իրենց ձեռքն է։ Լակոսէն հասած այս լուրը հերքուեցաւ Պիաֆրայի իշխանութիւններէն։ Ցամենայն դէպս կացութիւնը անորոշ եւ ճըգնաժամային է Պիաֆրայի մէջ։ Հակառակ յամառ դիմադրութեան, Պիաֆրացիները ստիպուած կը նահանջեն բոլոր ճակատներուն վրայ։ Պատերազմը աւելի քան մահացու կը դառնայ։ Դաշնակցային օդուժը սաստկացուցած է իր ռմբակոծութիւնները՝ առանց խտրականութիւն դնելու զինուորականներուն եւ քաղաքացիներու միջեւ։ Չորս միլիոն գաղթականներ կը շրջին քաղաքէ քաղաք՝ ի խնդիր աՊԱՍտանի։ Օրական հազարաւորներ կը մեռնին սովահար։ Կարմիր Խաչին փութացուցած օգնութիւնը ժողովուրդին կարիքին համեմատ շատ չնչին է։

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒՄՏԵԱ՞Ն ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զինաբունք։ Անցեալ ամսուն խորհըրդային ղեկավարները բաժնելու միտող վէճը ճշմարիտ ազատականներ չէր հակադրէր «խիստերու»։ Իրականութեան մէջ զինուորական միջամտութեան մը կողմնակիցները կը հանէր քաղաքական ճնշման կողմնակիցներուն դէմ, որոնց նպատակը նոյնն էր, — անխախտ պահել ամբողջականութիւնը։ Խորհրդային կառավարական թէ կուսակցական մեքենային մէջ ճշմարիտ ազատականներ չկան։ Ինչպէս միշտ, այսօր եւս Ռուսիոյ մէջ ազատութիւնը կը մնայ մանաւանդ ինտելեկենցիայի մտասեւեռումը։ Հակառակ տնտեսական եւ թեքնիք զարգացումի մը

դումին, միահեծան կայսրութեան մը աւանդութիւններուն ծանրութիւնը կը միանայ աշխատաւոր դասու բռնակալութեան՝ կասեցնելու համար դէպի ընկերվարութիւն յեղաշրջումը։ Երէկ, ժողովըրդավար հանրապետութիւններու, մանաւանդ Փրակայի օրինակը — որ հիմա այլեւս գոյութիւն չունի — հակառակ ուղղութեամբ կ՚ընթանար։

Անշուշտ, ինչպէս 1956էն ետք Հունգարիոյ մէջ, ազատականութիւնը կամաց կամաց պիտի վերսկսի Չեխոսլովաքիոյ մէջ եւս թէ այլուր, բայց այնքան տկար ու դանդաղ՝ որ երկար ատեն (եթէ ոչ ընդ միշտ) պիտի չկարենայ հաւասարիլ համայնավարութիւնը արեւմտեան ազգերուն մարսելի դարձնելու համար պահանջուած ազատութեան աստիճանին։ Ազատականութեան այս դանդաղ ընթացքը շատ աւելի ծանրակշիռ կը դառնայ, մանաւանդ, երբ այսօր արեւմտեան համայնավար կուսակցութիւնները իշխանութիւն ձեռք բերելու յոյսով կը սնանին։ 1966էն ի վեր Ֆինլանտայի մէջ համայնավարները մաս կը կազմեն կառավարութեան. իշխանութեան իրենց մասնակցութիւնը Ֆրանսայի մէջ աներեւակայելի բան մը չի թուիր այլեւս. Իտալիոյ մէջ իսկ կը մօտենան իշխանութեան։ Որ ըստ օրէ ղեկավարող ընկերային - դեմոկրատութեան դէմ յանդիման ազատական համայնավարութիւն մը, յառաջադէմ երկիրներու մէջ, արդեօ՞ք չի կրնար ընկերվարութիւնը գլուխ բերելու աւելի հաւանականութիւն ներկայացնել։ Բայց Ռուսիա այսօր անկարող կը թուի լուծելու իրենց թէ տակաւին չզարգացած երկիրներու հարցերը։ Հիւլէական մեծ ուժի իր պատասխանատուութիւնները, Միացեալ Նահանգներուն հետ մօտուս վիվենտի մը հաստատելու իր ճիգերը (տեղին), տընտեսական իր զարգացումը՝ զինքը կը հեռացնեն յեղափոխական մեթոտներէն, եւ առով իսկ որոշ չափով կ՚արդարացնեն չինական յեղափոխութիւնը։ Հարազատ ազատականութեան իր մերժումը, լրատուութեան բռնակալութեան իր ջատագովութիւնը, քաղաքական ժողովրդավարութենէն իր խորշումը կը հեռացնեն զինք ճարտարարուեստական երկիրներու ձգտումներէն. առով իսկ ան կ՚արդարացընէ ծնունդն ու զարգացումը արեւմտեան իւրայատուկ համայնավարութեան մը։

×

Խորհրդային համայնավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ։ Առանց 1917ի յեղափոխութեան աշխարհի մէջ նուազ զարգացում մը պիտի արձանագրէր ընկերվարութիւնը։ Առանց Խորհրդ. Միութեան ներկայ ուժին՝ դրամատիրութիւնը աւելի պիտի տարածուէր եւ տիրէր։ Խնդիրին այս երեսին տեղեակ եւ Ռուսերը իբրեւ թշնամի նկատելով, անկասկած որ կը սխալին Չինացիները իրենց իսկ յեղափոխական նպատակներուն հետապնդման մէջ։ Մերժելով ամբողջովին խզել Մոսկուայի հետ, Արեւմուտքի համայնավար կուսակցութիւնները աւելի իրապաշտ են։ Բայց այնքան ալ իրապաշտ պիտի չըլլային, միւս կողմէն, եթէ երբեք ղոհանային բողոքելով միայն Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւման դէմ՝ յանուն դէպի ընկերվարութիւն իր յատուկ ճամբան գծելու իւրաքանչիւր երկրի իրաւունքին։

Սթալին Խորհրդ. Միութիւնը դարձուցած երկիր մը որուն պատմութիւն մը պաշտպանողի վիճակին վերածեց։ Խորհրդ. Միութիւն ապահով վայր մըն է այլեւս, միջնաբերդ մը, եւ ուրիշ ոչինչ։ Տակաւին շատ քիչ հաւանականութիւն ունի իր գաղափարները տարածելու ճարտարարուեստականացած՝ քան

թէ դեռ եւս չզարգացած երկիրներու մէջ։ Դեռ սորվեցնելիք բան մը ունի չին համայնավարներուն։ Բայց սորվեցնելիք չունի այլեւս արեւմտեան համայնավարներուն՝ քանի որ կը մերժէ ազատականութիւնը՝ որ միայն կրնար թոյլատրել որ խորհրդային օրինակը համապատասխանէ արեւմտեան աշխարհի թեքնիք եւ քաղաքական զարգացման օրինակին։ Ընդհակառակն, կրնար շատ աւելին սորվեցնել անոր՝ որդեգրելով ազատական համայնավարութեան մը օրինակը՝ կարենալ դուրս բերելու համար Արեւելեան Եւրոպան այն անշարժութենէն, ուր օրէ օր աւելի կը մխրճուի։

Չեխոսլովաքիոյ գրաւման ընթացքին «ոչ» ըսելով Խորհրդ. Միութեան, Արեւմուտքի համայնավար կուսակցութիւնները նման յեղաշրջումի մը ճամբան բացին։ Կը թուի թէ աւելի առաջ երթալու մտադրութիւն չունին, այս հսկայական առաջին քայլէն ետք։ Աւելի առաջ երթալու իրենց կարողութենէն կախում ունի սակայն ոչ միայն իրենց, այլեւ դուցէ միջազգային համայնավարութեան իսկ ապագան։ Ոչինչ ենթադրել կուտայ թէ յառաջիկայ տասնամեակներուն ընթացքին պատմութեան մղիչ ուժերը տակաւին չզարգացած երկիրները պիտի ըլլան. անկասկած որ այդ դերը տակաւին երկար ատեն պիտի պատկանի թեքնիկ կերպով յառաջադէմ երկիրներուն, ինչպէս կը մտածէր Մարքս իսկ, եւ, բայց իր վերջին տարիներուն, նաեւ Լենին։ Յառաջադէմ երկիրներուն մէջ ընկերվարութեան ապագան այսօր նուազ կախում ունի Մոսկուայէն, քան թէ իտալական, եւ, նուազ չափով, ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան կարողութենէն՝ գլխաւորելու արեւմտեան համայնավարութիւն մը։

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Առջի օր, քաղելով արեւմտեան մամուլէն, քանի մը տողով կ՚անդրադառնայինք Հայաստանի մէջ եւս պատահած երկրաշարժի մասին։ Այս ուղղութեամբ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը կարդանք «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Սեպտեմբեր 3ի թիւին մէջ. —

Սեպտեմբեր 1ի առաւօտեան Զանգեզուրում տեղի ունեցան ստորգետնեայ ցնցումներ, որոնց էպիկենտրոնը գտնւում էր Զանգեզուրի եւ Բարգուշատի լեռնաշղթաների հատման շրջանում։ Ամենաուժգին ցնցումը, որը հաւասար էր 7 – 8 բալի, տեղի ունեցաւ ժամը 9 անց 39 րոպէ 40 վայրկեանին եւ տեւեց մօտ կէս րոպէ։ Երկրաշարժի հետեւանքով Քաջարանում, Ղափանում, Մեղրիում, Սիսիանի եւ Գորիսի շրջաններում վնասուել են բնակելի տներ, հիւանդանոցներ, վարչական շէնքեր ու դպրոցներ։

Երկրաշարժի հետեւանքները վերացնելու եւ բնակչութեանն օգնելու նպատակով ստեղծուել է կառավարական յանձնաժողով։

Ինչպէս ՀՀԳ.ի Թղթակցին հաղորդեց Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի Գէոֆիզիկայի ու ինժեներային սէյզմոլոգիայի ինստիտուտի դիրեկտոր, հանրապետութեան գիտութիւնների ակադեմիայի ակադեմիկոս Ա. Նազարովը, այս երկրաշարժը իր բնոյթով եւ ուժգնութեամբ նման է 1968 թուականի Յունիսի 9ին տեղի ունեցած երկրաշարժին։ Սակայն, ստորգետնեայ ցնցումների օջախները աւելի մակերեսային տեղաբաշխման հետեւանքով, սէյսմիկութիւնը մի որոշ չափով աւելի բարձր էր։

ԱՇԽԱՐՀԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ԱՋԿՈՎ

Հայաստանի նախնադարեան հնադի – տութիւնը 30ական թուականներէն սկսեալ բաւական մեծ նուաճումներ արձա – նագրած է քարէ դարու եւ յայտնի դարա – շրջաններու յուշարձաններուն եւ նիւթե – րուն յայտնաբերման, լուսաբանման եւ հրատարակման ուղղութեամբ : Վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ տարուող հնադիտական ուսումնասիրութիւններու շարքին մէջ կարեւոր տեղ մը կը դրաւեն Արագածի լանջերուն եւ Գեղամայ լեռնե – րուն վրայ Ս. Սարդարեանի յայտնաբե – րած եւ 1966ին Սիւնիքի մէջ մեր կողմէն դտնուած հնամեայ արուեստի յուշար – ձաններու ժայռապատկերները : 1967ին Հայաստանի դիտութիւններու կաճառին հնադիտութեան եւ ազգագրութեան հաս – տատութեան յանձնարարութեամբ շարու – նակեցինք Ծղուկ լերան (3581 մեթր) ստորոտի ձորակներուն, Ծաղկահովիտ, Գեապիկ վանք գիւղերու արօտավայրե – րու, Մուրատ սարի, Կարմիր սարի լան – ջերուն հարիւրաւոր քարերուն վրայ փոր – ուած պատկերներուն ընդօրինակումը : Այս տարի ժայռապատկերներու նոր խումբեր յայտնաբերուեցան Որոտանի ակունքներուն քով, Եղեղնաճորի եւ Ա – զիզբեկովի շրջաններուն՝ Ճաղատ սար, Քառասուն աղբիւր, Սառնաղբիւր եւ Քա – րէ կամուրջ վայրերուն մէջ : Ժայռապատ – կերներ ունեցող երեք հազար քարերէն մինչեւ օրս ընդօրինակուած են երկու հա – զարի պատկերները : Ուղտասար լերան լանջերէն քանի մը տասնեակ քիլոմեթր երկայնութեամբ դէպի Վարդենիսի լեռ – նաշղթան ձգուող տարածութեան վրայ, ուր նոյնիսկ Օղոստոսին լերան կողերուն դիզուած ձիւն կայ, հսկայ ժայռերուն վրայ փորուած պատկերները ուսումնա – սիրութեան համար մատչելի են ամրան միայն :

Վերջիններս քարով փորուած են սեւ կուպրը յիշեցնող հարթ, իրրեւ թէ մոմ – ուած քարի վրայ : Սիւնիքի ժայռանկար – ներուն վրայ նկարուած են բեզուաբեան այծի, վիթի, եղջերուի, վարազի, տու – րի, չան, յովազի, արջի, առիւծի, գայ – լի, մարդոց, սայլերու, նետ ու աղեղի, նիզակի, վահանի, որսորդական բաղմա – թեսակ պարագաներու, տիեզերական պատկերացումներու հետ լծորդուող պատկերներ : Ք. Ա. 8 – 3րդ հազարամ – եակներուն այս յուշարձաններուն վրայ չատ քիչ կը հանդիպինք գուբրի (պիղոն), ինչպէս եւ ձիու պատկերներու : Որսորդ – ները հեծեալ չեն :

Այս տարուան մէջ ընդօրինակուած «կատաւներէն» հետաքրքրական են արջի եւ վարազի որսի տեսարանները : Քարէ կը – տաւներուն մէջ կը յորդին ժամանակի կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչ – ներուն, մասնաւորաբար գազաններու պատկերները : Նախնադարեան նկարիչը կրցած է դտնել գազաններուն՝ մանա – ւանդ չան, գայլին, յովազին իւրայատուկ չարժումները եւ այդ ամէնը տալ ինքնա – տիպ ձեւով, նուրբ, բնորոշ եւ ցայտուն դիծերով : Ժայռանկարներուն մէջ չափա – զանց չատ են ընտանի այծերուն ամէնէն մօտիկ, բեզուարեան ուղղաեղջիւր այծե – րուն նկարները : Ցաճախ կը հանդիպինք նաեւ այծերու հօտ մը ներկայացնող տե – սարաններու : Քարէ «կատաւներէն» ոմանց վրայ կը դտնենք հազարամեակներ առաջ հայկական բարձրաւանդակէն անհետա – ցած մեծ եղջիւրաւորներու կարգին պատ – կանող հիւսիսային վիթխարի եղջերուի պատկերներ :

Սիւնիքի չատ քարէ «կատաւներ» կան, որոնց մէջ պատկերացուած են նաեւ մար – դու կեանքէն դրուագներ : Պատկերները դծուած են պարզ, սեղմ, առանց մանրա – մասնութիւններու, չեշտելով միայն էա – կանը : Պատկերին մէջ փոքր մասնիկ մը փոխելով կրցած են բնորոշել կենդանիին տեսակը : Մարդը առաւելապէս պատկե – րացուած է նոր քարէ դարուն : Սիւնիքի ժայռերուն մէջ մարդը պատկերացուած է առ հասարակ իրրեւ նետ ու աղեղով զին – ուած որսորդ, կամ երբ իր որսը պարա – նով կը քաչէ, եւ հուսկ իրրեւ սայլորդ՝ սանձապարանը ձեռքին : Նկարիչը միչտ չէ որ պահած է մարդկային մարմնին հա – մաչափութիւնը. ժայռապատկերներուն մէջ կը բացակային մարդուն դէմքին պատկերացումը, ականջները :

Սիւնեաց երկրի «քարէ մատեանին» մէջ քիչ չեն եւ պաչտամունքային արարողու – թիւններ, ծիսական պարեր ներկայացը – նող նկարներ : Նկարին մէջ յաճախ պարա – յին չարժումն իսկ պատկերացուած է :

Ժայռապատկերներու հնութեան ճշդու – մը տակաւին կարօտ է հնադիտական լրա – ցուցիչ նկարներու միջամտութեան : Սիւ – նիքի հնադոյն արուեստի ստեղծագործ – ծութիւնները հիմնականին մէջ փորուած են դերեզմանաքարերու վրայ : Ցուչար – ձաններ՝ որոնք հետաքրքրական նորու – թիւններ են Հայաստանի նախնադարեան մշակոյթի համար : Դամբաններէն ոմանց յառաջիկայ պեղումները կրնան օդնել՝ ճշդելու համար ժայռապատկերներու ժա – մանակը : Արդ, ի՞նչն է դրդած մեր հե – ռաւոր նախնիքները՝ որ քարին յանձնէին այդքան հետաքրքրական, յաճախ առեղ – ծուածային պատկերներ :

Ինչպէս բազմաթիւ հայ բեմական դոր – ծիչներ, այնպէս ալ Ցոլակ Ամերիկեան դերասան դարձած ու համբաւի տիրացած է առանց թատերական որեւէ դպրոց յա – ճախած ըլլալու, յենած միմիայն իր ինք – նաչխատութեան յամառ ջանքերուն :

Ցոլակ Ամերիկեան (բուն անունով՝ Գալուստ Սուլուլիկեան) ծնած էր 1887 – ին, Տրապիզոն, արհեստաւորի համեստ ընտանիքի մը մէջ :

Թրքական բռնակալական հալածանքնե – րուն հետեւանքով, Սուլուլիկեան ընտա – նիքը չուտով կը տեղափոխուի Պաթում, եւ ուր ապագայ դերասանը իր մանկու – թիւնը կ'անցընէ ծովափնեայ հայաշատ այդ քաղաքին մէջ :

Ցոլակ Ամերիկեան, ուրեմն, իր նախ – նական կրթութիւնը կը ստանայ Պաթումի ծխական դպրոցին մէջ, ուրկէ կ'անցնի ռուսական ուսումնարանը : Պատանի հա – սակին կը մեկնի Վենետիկ՝ Մխիթարեան – ներու վանքը, վարդապետ դառնալու հա – մար : Սակայն վանքը եւ կուսակրօն դառ – նալու հեռանկարը երբեք ալ չեն հրա – պուրեր դինքը : 1906ին, լքելով վերջա – կանապէս այդ սրբակրօն միջավայրը, կը վերադառնայ Պաթում :

Այդ չրջանին, Պաթումի հայկական թատրոնը կ'ապրէր ծաղկուն չրջան մը : Պատանի Ցոլակը յաճախ կը դտնուի թա – տերական ներկայացումներու, եւ օր մըն ալ, հաղիւ քսան տարեկանը թեւակո – խած, քաղաքէն հիւրարար անցնող հայ թատերախումբի մը հետ կը կատարէ իր բեմականա.գայլը : Ապա, բառացիին «վա – րակուած» բեմական խայտաբղէտ աշ – խարհի յոյզերէն եւ յուզումներէն, ինք – դինքը բոլորովին կը նուիրէ բեմին, ու վերջնականապէս կը կապուի Պաթումի հայ սիրողներու խումբին :

Առեն մը սիրողներու այդ խումբին մէջ Ցոլակ Ամերիկեան այդ չրջանի խաղա – ցանկին (բոլորն ալ հայրենասիրական փիէսներ) դիտուր դերերը խաղալէ եառ, այլեւս չրջապատը չատ նեղ կը դտնէ իր հետզհետէ յորդահոսան դարձող բեմա – կան ձգտումներուն առջեւ ու կը դիմէ յանդուգն եւ արկածախնդրական միջոցի մը : Լքելով հայրենական տունը, առաջին պատահած նաւով խոյս կուտայ արտա – սահման :

Շունչը կ'առնէ Փարիզ, հոն թատերա – կան ստուտիոներու եւ դասընթացքներու մէջ իր արուեստը կատարելագործելու հաստատ մտադրութեամբ : Բայց ան – փոյթ երիտասարդին կը սպասեն բազմա – թիւ որդայթներ՝ բազմամարդ ու հրա – կայ այդ քաղաքին մէջ :

Բեմական պատրաստութեան ճգտող ե – րիտասարդը իր օրական ապրուստը ապա – հովելու համար կը ստիպուի որեւէ բան ընել, ձեռք դարնել ամէն տեսակ արհես – տի, եւ փոխանակ կարենալ որեւէ թատե – րական դասընթացքի հետեւելու, իր ժա – մանակը աւելի չատ կը յատկացնէ դռնէ դուռ երթալու եւ դործ փնտռելու, պա – տառ մը հաց ուտելու համար ...

Փարիզէն պարտուած, երիտասարդ Ցոլակը կ'երթայ Եղիպտոս, ուր այդ չր – ջանին Պէնկլեան Սերովբէ ներկայացում – ներ կուտար Ազէքսանդրիոյ եւ Գահիրէի մէջ : Կը մտնէ այդ խումբին մէջ ու ժա – մանակ մը կ'աչխատի անոնց հետ, մեր – ոտմներու մէջ դերեր խաղալով : Սա – կայն, այդ կարճ ու դիպուածային հան – դիպումը առիթ մը կ'ըլլայ որ երիտա – սարդ դերասանը զարդացնէ իր բեմական ձիրքերը :

Արուեստի իր իսկական դպրոցը կ'ըլլայ այն չրջանը, երբ 1909ին, Գալուստ Սու – լուլիկեան կը հաստատուի Թիֆլիզ եւ կը սկսի խաղալ Ամօ Պարտզեանի խումբին հետ, Աբգարեանի թատրոնին մէջ, փո – խելով իր անունը եւ ինքզինքը մկրտելով՝ Ցոլակ Ամերիկեան :

Մինչեւ 1909 թուականը Ցոլակ Ամերիկ – եան խաղացած է դերեթէ բացառապէս մե – լոդրամաթիկական դերեր : 1909ին նոր, երբ Թիֆլիզի մէջ կը սկսի բեմ ելլել, իր բեմական նախասիրութիւնները կը կրեն կտրուկ փոփոխութիւն մը : Վերջնակա – նապէս կը թօթափէ իր վրայէն մելոդրա – մաթիք պատմուճանը եւ կ'որոչէ դարձեալ մեկնիլ այլ երկիրներ եւ այնտեղ տալ իր իսկ նախաձեռնութիւնը եղող ներկայա – ցումներ :

1910ին, դարձեալ յանդուգն որոչու – մով մը, այս անդամ Ցոլակ Ամերիկեան կը մեկնի Կարին, հոն կը կազմակերպէ ներկայացումներ ու կը խաղայ էլիզա – րով «Պատուի Համար», Աբիսողոմ Աղա «Մեծապատիւ Մուրացկաններ», Պող – տասար Աղբար, Քաղաքապլուխ «Վկա – քննիչ»ը եւայլն, այլեւս հրաժարելով մե – լոդրամաթիքական դերերէ :

Կարճատեւ բացակայութենէ մը ետք Ցոլակ Ամերիկեան կը վերադառնայ Թիֆ – լիզ եւ այս անդամ հոն կը խաղայ Սիրա – նոյշի, Արեւելեանի եւ Վահրամ Փափազ – եանի նման մեծանուն արուեստագէտնե – րու հետ :

Բայց այս չրջանը յոռի աղէտներուն մը կը դործէ Ցոլակ Ամերիկեանի արուես – տին վրայ : Ան երբեք չհանդուրժեց գե – ղարուեստական ներկայացման մը ներ – դաչնակութեան սկզբունքին, ուր ամէն դաչնակութեան ոգին, իւրաքանչիւր դերակատար իր իմաս – տն ու նչանակութիւնն ունի գործի ներդաչնակութեան տեսակէտէն : Ընդհա – կառակն, անդուդական վհրամ փա – մէջ իր արուեստը կատարելագործելու հաստատ մտադրութեամբ : Բայց ան – փոյթ երիտասարդին կը սպասեն բազմա – թիւ որդայթներ՝ բազմամարդ ու հրա – կայ այդ քաղաքին մէջ :

Բեմական պատրաստութեան ճգտող ե – րիտասարդը իր օրական ապրուստը ապա – հովելու համար կը ստիպուի որեւէ բան ընել, ձեռք դարնել ամէն տեսակ արհես – տի, եւ փոխանակ կարենալ որեւէ թատե – րական դասընթացքի հետեւելու, իր ժա – մանակը աւելի չատ կը յատկացնէ դռնէ դուռ երթալու եւ դործ փնտռելու, պա – տառ մը հաց ուտելու համար ...

Փարիզէն պարտուած, երիտասարդ Ցոլակը կ'երթայ Եղիպտոս, ուր այդ չր – ջանին Պէնկլեան Սերովբէ ներկայացում – ներ կուտար Ազէքսանդրիոյ եւ Գահիրէի մէջ : Կը մտնէ այդ խումբին մէջ ու ժա – մանակ մը կ'աչխատի անոնց հետ, մեր – ոտմներու մէջ դերեր խաղալով : Սա – կայն, այդ կարճ ու դիպուածային հան – դիպումը առիթ մը կ'ըլլայ որ երիտա – սարդ դերասանը զարդացնէ իր բեմական ձիրքերը :

Արուեստի իր իսկական դպրոցը կ'ըլլայ այն չրջանը, երբ 1909ին, Գալուստ Սու – լուլիկեան կը հաստատուի Թիֆլիզ եւ կը սկսի խաղալ Ամօ Պարտզեանի խումբին հետ, Աբգարեանի թատրոնին մէջ, փո – խելով իր անունը եւ ինքզինքը մկրտելով՝ Ցոլակ Ամերիկեան :

Մինչեւ 1909 թուականը Ցոլակ Ամերիկ – եան խաղացած է դերեթէ բացառապէս մե – լոդրամաթիքական դերեր : 1909ին նոր, երբ Թիֆլիզի մէջ կը սկսի բեմ ելլել, իր բեմական նախասիրութիւնները կը կրեն կտրուկ փոփոխութիւն մը : Վերջնակա – նապէս կը թօթափէ իր վրայէն մելոդրա – մաթիք պատմուճանը եւ կ'որոչէ դարձեալ մեկնիլ այլ երկիրներ եւ այնտեղ տալ իր իսկ նախաձեռնութիւնը եղող ներկայա – ցումներ :

1910ին, դարձեալ յանդուգն որոչու – մով մը, այս անդամ Ցոլակ Ամերիկեան կը մեկնի Կարին, հոն կը կազմակերպէ ներկայացումներ ու կը խաղայ էլիզա – րով «Պատուի Համար», Աբիսողոմ Աղա «Մեծապատիւ Մուրացկաններ», Պող – տասար Աղբար, Քաղաքապլուխ «Վկա – քննիչ»ը եւայլն, այլեւս հրաժարելով մե – լոդրամաթիքական դերերէ :

Կարճատեւ բացակայութենէ մը ետք Ցոլակ Ամերիկեան կը վերադառնայ Թիֆ – լիզ եւ այս անդամ հոն կը խաղայ Սիրա – նոյշի, Արեւելեանի եւ Վահրամ Փափազ – եանի նման մեծանուն արուեստագէտնե – րու հետ :

Բայց այս չրջանը յոռի աղէտներուն մը կը դործէ Ցոլակ Ամերիկեանի արուես – տին վրայ : Ան երբեք չհանդուրժեց գե – ղարուեստական ներկայացման մը ներ – դաչնակութեան սկզբունքին, ուր ամէն դաչնակութեան ոգին, իւրաքանչիւր դերակատար իր իմաս – տն ու նչանակութիւնն ունի գործի ներդաչնակութեան տեսակէտէն : Ընդհա – կառակն, անդուդական վհրամ փա –

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՑՈԼԱԿ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԱՄԻՏ

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Ամուսնոյս եւ զաւակներուս հոդի – ները իմ վրաս կը հսկեն եւ միչտ կը զո – բացնեն, ըսաւ Սալիհա Հանըմ ... վրէժ – խնդրութեան ծարաւը այնպիսի հզօր ազդեցութիւն մը ունի որ ամէնէն տկար կարծուածներուն ալ կորով կուտայ ... բայց բաւական է որչափ որ իմ անճովն զրաղեցանք, աւելի կարեւոր գործեր ու – նինք կատարելիք, անոնցմով զբաղինք :

— Ինչպէս որ կը փափաքիք, պատաս – խանեց երիտասարդը ամենայն խոնար – հութեամբ :

— Ես բարի լուրեր կը բերեմ ձեզի Ե – զիպատոսէն, ըսաւ Սալիհա Հանըմ խօսքը առաջ տանելով, Գահիրէի ու Ազէքսան – դրիոյ մեր ընկերները հիանալի եռանդով մը կ'աչխատին ... մեր հայ հայրենակից – ներուն հետ վերջապէս կրցանք համաձայ – նիլ եւ արդէն լսկ միասին գործակցու – թեան սկսած ենք, մեր թերթերն ու փրո – փականի տեարակները, անոնց միջոցաւ, ապահով կերպով, թէ՛ Պոլսոյ եւ թէ Ա – նատոլուի զաւառներուն մէջ կրնանք տա – րածել ... բայց միմիայն զաղափարը տա – րածելով արդիւնքի մը չենք կրնար հաս – նիլ, պէտք է որ այլեւս լրջօրէն գործի սկսինք, մեր ուժերը ժողվենք ու վճռա – կան քայլը առնենք, առանց ժամանակ տալու իրեն որ մեզ չախչախելու փոր – ձեր ընէ : Ես եւ միւս ընկերներս ասոր համար ամէն վտանգ աչք առնելով կըր – կին վերադարձանք Պոլիս :

— Մենք ալ արդէն անհամբեր դործե – լու ժամուն կը սպասենք, պատասխանեց Արիֆ որուն աչքերը սկսան չողալ Սալի – հա Հանըմի խօսքերուն ազդեցութեան տակ, մենք ալ պիտենք որ միմիայն խո – սելով ու դրելով չէ որ պիտի կրնանք մեր հայրենիքը բնաջինջ ընող բռնաւորը տապալել եւ ազատութեան նոր դարա – դրուա բանալ :

— Իսկ դուք, Հիւսնի պէյ, ի՞նչ բարի լուր կը բերէք մեզի, հարցուց Սալիհա Հանըմ, դէպի երկայնահասակ անձը դառնալով :

— Այսօր հասած նամակները չատ յու – սալից են, պատասխանեց միւսը, Սեւա – նիկ, Խաիրնէ, Մանասթըր զրեթէ մեզի հետ են եւ նչանի մը կը սպասեն դործե – լու համար :

— Լաւ ուրեմն, քիչ առեղն այդ նը – չանը պիտի տրուի իրենց, ըսաւ Սալիհա Հանըմ, նչանակալից ձեւով մը :

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ Սայի պէյ ու Սաթըք պէյ ներս մտան : Շափաֆի երիտասարդ խմբագիրը, որ մեր վէպին սկզբնաւորութեան մէջ առ – անք, յեղափոխական կազմակերպու – թեան մէջ մտնելէն ի վեր չատ աւելի լուրջ ու խոհուն կերպարանք մը առած էր : Աչքերը նոյն աշխոյժ ու մտացի նայ – ուածքը պահած էին, սակայն կարծես անոնց խորը տեսակ մը թախծութիւն ծածկուած էր : Իր յանկարծական անյայ – տացումէն ի վեր, որուն դրուագները մանրամասնօրէն պատմեցինք, վտանգա – լից եւ յուզումնալից կեանք մը անցուցեր էր ամխաներէ ի վեր, որ իրեն համար բո – լորովին նոր էր : Իր անճնուէր գործու – նէութիւնը բոլոր ընկերներուն համակ – րանքը գրաւած էր եւ կրցած էր քիչ ա – ռնէ մէջ մեծ ազդեցութեան մը տիրա – նալ : Սալիհա Հանըմ մանաւանդ մեծ համարում ունէր իր վրայ եւ զայն «իր հոգեւոր զաւակը» կ'անուանէր, եւ յա – ճախ պարծանքով կը յիչէր թէ ի՛նք է – զած էր Սաթըք պէյը յեղափոխութեան մէջ մտցնողը : Իր անյայտացումին հե – տեւանքով՝ երիտասարդ խմբագրին ծը – նողքը եւ աղդականները անհնարին հա – ղստութիւն մը կ'ապրէին : Ամէն օր նոր լուրեր կը ստանային անոր մասին, եւ ամէն անդամ ալ ուրիշ տեսակ լուրեր :

Ամէնէն առաջ Սալիհա Հանըմ Սայի պէյի հետ Պոլիս դրկեց Ռեշատ Պէյի մօտ, որ ինչպէս գիտենք, Ռուսիոյ մէջ ազատ – ութեան համար կռուող հայ յեղափոխա – կան կազմակերպութեան մը ղեկավարնե – րէն մին էր : Ռեշատ Պէյ, որ Պոլսոյ մէջ ալ ունէր իր ազդեցիկ կապերը, ամէն ջան – քով աչխատեցաւ Սայի պէյի համար ան – հրաժեչտ ճամբորդական թուղթ մը ձեռք բերել, որպէսզի ան կարենայ Պոլսոյ մէջ ազատ կերպով երթեւեկել : Ռեշատ Պէյ ինքն ալ Սայի պէյի հետ Պոլիս եկաւ, որպէսզի անձամբ ներկայանայ Ռուսիոյ մէջ գործող յեղափոխական կազմակերպութեան մը պատասխանատուներուն եւ անոնց հետ ծանօթանայ :

*Ռեշատ Պէյ Պոլսոյ մէջ ունէր իր ազդեցիկ կապերը, եւ ամէն անդամ ալ Պոլիս եկած ատեն, ինչպէս ըսինք, ամէն ջանք կ'ընէր որ Սայի պէյի համար անհրաժեչտ ճամբորդական թուղթը ձեռք բերուի : Ան

...ականի արուեստով բոլորովին կլան — ...ած Յոլակը՝ փոխանակ մեծ դերասանի ...ոգին ըլլալու անոր Եակօն կամ Մոն — ...ջեֆորը «Ֆորրատօ», որոնց ինքն իսկ ...ջեֆորը «Ֆորրատօ», որոնց ինքն իսկ ...ալ գլխաւոր դերերը ...

...Այս հոգեբանութիւնն էր թերեւս որ ...ոլակ Ամերիկեանը մղեց ձեռնարկելու ...եւ աւելի երկար թատերական շրջա — ...ոյթի մը՝ Հիւսիսային Կովկասի եւ ...ային հայաշատ վայրերուն մէջ : ...ելով, առաջին եւ մեծ դերեր կատա — ...լու Ամերիկեանի անյաղթ կարօտը լա — ...ցաւ լիակատար յագեցում, քանի որ ...ան յաջորդաբար խաղաց Էլիզբարով, Օ — ...ի բեկ «Դաւաճանութիւն», Ֆրանցուլ — ...ան «Աւերակների վրայ», Ուրիէլ Ակոս — ...ա, Բարխուդար, Օթէլլօ, Ռուստամ եւ ...ակալին բազմաթիւ այլ գլխաւոր դե — ...ր ...

Ըստ ժամանակակից թատերագիրներու ...արծիքին, Յոլակ Ամերիկեան «...խա — ...ցել է ոչ միայն կարեցածը, այլեւ կա — ...ցածը ... Չուանական չի թւում, որ ...ի դերասան, որքան էլ օժտուած լինի, ...ողանար այսքան բազմաբնոյթ դերեր ...ատար յաջողութեամբ խաղալ : Դրա ...ամար պէտք էր կամ մեծ, կամ միջակ ...երասան լինել : Ամերիկեանը ոչ մին ...էր, ոչ միւսը ...» :

Ինչպէս կը տեսնենք, աչաւոր է ու ա— ...որք Ամերիկեանի մասին տրուած այս ...ատաստանը, եւ սակայն, որքան ճիշդ ...ոյն բոլոր բեմական գործիչներու պարա— ...ային համար, որոնք ընդհանուր ներ — ...ակութիւնը ուղած են զոհել իրենց ...ին ... :

Յոլակ Ամերիկեան իր թատերական ...րծունէութիւնը այսպէս կ'անցընէ ան— ...այուն ու անհաստատ կազմակերպու — ...թիւններու միջավայրի մը մէջ, մինչեւ 1931 թուականը, երբ վերջնականապէս կը հաստատուի Լենինական եւ մաս կը ...աղմէ տեղւոյն տրամաթիքական թատ — ...ոնին : Այդ թուականէն սկսած դերա — ...անին կեանքն ու գործունէութիւնը կը ...անեն նոր հունի մը մէջ : Որովհետեւ, ...ակառակ այն խրողութեան որ Յոլակ Ա— ...երիկեան իր բովանդակ կեանքի ընթաց— ...ին, ինչպէս բոլոր «հին» դերասանները, ...ոպաստ չգնաց երբեք բեմադիրներու ...այքներուն, բայց եւ այնպէս այլեւս ...ու հակառակ չգործեց թատրոնի ծրա— ...րային գործունէութեան : Երկար տա — ...ներ գործեց Լենինականի թատրոնին ...էջ, անձնուրեց բազմաթիւ դերեր, մեծ ...րուեստով եւ խղճմտօրէն : Առանցմէ ...րելի է յիշատակել հետեւեալ տիպար— ...ները.— Գողոյն «Բէկում», Սատին «Յա — ...ակում», Ռուբինչիկ «Խնդութեան փո — ...ոց», Մանուկ աղա «Մեծապատիւ Մու — ...ացկաններ», Մոնտանելլի «Բոռ», Վուրմ ...եր եւ Խարդաւանք», Ասլան Ամի «Օ — ...ակում», Զախար Բարդին «Թշնամին — ...ներ», Վիշնեւսկի «Եկամտաւոր պաշտօն» ...եւ տակաւին բազմաթիւ այլ դերեր :

Ըստ ժամանակակից քննադատներու ...արծիքին, Յոլակ Ամերիկեան Յակոբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԽՈՒՐԵԱՆԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ

ՊԻՏԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒԻ

Շատոնց մտածուած է Շիրակի դաշտա— վայրին մէջ հոսող գետերու ջուրերուն օգտագործման մասին : Վերջին տարինե— րուն զգալի աշխատանքներ կատարուե — ցան այդ ուղղութեամբ : Կառուցուեցան շարք մը մեծ ու փոքր ջրանցքներ եւ ջրը— հան կայաններ՝ որոնք Ախուրեանի ջու — րերը հասցուցին ծարաւի դաշտերուն : Օրէ օր սակայն ջուրի պահանջը կը մեծ— նայ՝ կ'ընդարձակուի իւրացուած նոր տարածութիւններով : Այսպէս, օրինակ, Հոկտեմբերեանի եւ Թալինի շրջաններուն մէջ բաւական աւելցան օգտագործելիք հողերը, այգեգործական նոր տնտեսու — թիւններ հիմնուեցան :

Ամէն տարի Ախուրեան գետը գարնան ամիսներուն կը յորդի, եւ անոր ջուրերը խառնուելով Արաքսին, մեծ վնաս կը պատճառեն Արարատեան դաշտավայրին :

Քանի մը տարի առաջ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ բանակցութիւններ սկը— սան՝ Ախուրեան գետի ջուրերը կասա — կելու եւ համատեղ օգտագործելու մա — սին : Համաձայնութիւնը գոյացած է ար — դէն եւ շուտով պիտի սկսին աշխատանք— ները :

Ախուրեանի ջրամբարը պիտի կառուց— ուի Հայաստանի եւ Թուրքիոյ (այսինքն՝ մեր «գերի հողերուն») սահմանին վրայ : Ջրամբարը տարեկան պիտի կուտակէ 525 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր : Պատուա— րին բարձրութիւնը պիտի ըլլայ 55 մեթր, իսկ ջուրին մակերեսը՝ 54 քառակուսի քիլոմեթր : Ապագայ լիճին երկարութիւ— նը պիտի հասնի քսան քիլոմեթրի : Ջու — րին տակ պիտի մնան Ներքին եւ Վերին Ջրափի, Շիրակաւան, Իսահակեան, Նո— րաշեն գիւղերը եւ Անի երկաթուղային կայարանը՝ որոնց փոխարէն պիտի կա — ռուցուին նոր գեղեցիկ աւաններ : Ջր — րամբարի ջուրերը պիտի կարենան ոռո — գել շուրջ 52 հազար հեկտար տարածու — թիւն : Լիճը յետագային պիտի օգտա — գործուի ձկնաբուծութեան համար եւս :

Ախուրեանի ջրամբարին կառուցման աշխատանքները նախատեսուած է աւար— տել չորս տարուան ընթացքին :

×

Կիրովական քաղաքը հարուստ է մար — զական կառուցումներով : Վերջերս ա — նոնց թիւը աւելցաւ : Ասպարեզաւ շինու— թիւնը ինքնաշարժներու նոր օրինակնե — րու փորձի նոր կայանի մը՝ որ ամէնէն մեծն է ոչ միայն Հայաստանի՝ այլեւ Անդրկովկասի մէջ : Ընդարձակ, ճաշակով կառուցուած եւ բո — լոր յարմարութիւններով օժտուած կա — յանը հնարաւորութիւն կ'ընձեռէ Կիրո — վականի մէջ կատարելու ոչ միայն Խոր — հրդային, այլեւ միջազգային մրցում — ներ :

×

Հայաստան այցելող բազմաթիւ զբօսա— շրջիկներէն շատեր Պատմութեան թան — գարանին բրած են նուէրներ՝ իրենց ըն — տանիքի մէջ տարիներ շարունակ սրբու — թեամբ պահուած զանազան իրեր, հին յուշարձաններ : Այս նուիրատուներու կարգին է առանձին հաւաքածոյ մը՝ կազմուած 70 կտորէ աւելի ասեղնագոր— ծութեան նմոյշներէ՝ գործուած ոսկեայ, արծաթեայ եւ գունաւոր թելերով : Նը — ւիրատուն ծերունազարդ, 85ամեայ Տիկ. Պարխոն է, յայտնի հայասէր՝ Դանիացի Տիկին Քարէն Եփփէի գործակիցներէն մէկը, որ երկար տարիներ հովանաւորած է հայ որբերը : Հաւաքածոն եղենէն մազապուրծ հայուհիներու ձեռագործու— թեան նմոյշներ կը պարունակէ :

×

Թիֆլիսի «Լիտերատուրա Դախեւլիս— բա» հրատարակչականը վերջերս լոյս ընծայեց Վրաստան ապրող հայ բանաս — տեղծուհի Հռանոյշ Միրզոյեանի «Ես խորհում եմ քո մասին» անդրանիկ ժո — ղովածուն :

Գիրքը բնագրէն վրացերէն թարգմա — նած են բանաստեղծներ Մորիս Փոցխե — շվիլի, Օթար Շալամբերիձէ եւ Ստեփան Մխարգրձելի :

×

Երեւանի Կոմիտաս պետական երա — ժըշտանոցի ուսումնական նոր տարուան մուտքի քննութիւնները աւարտեցան : Դաշնամուրի, ձայնային, խմբավարական ստեղծագործական լսարաններուն մէջ ըն— դունուեցան 141 ուսանողներ : Իններորդ տարին է արդէն որ երաժշտանոցին մէջ կը գործէ թղթակցութեամբ ուսուցման բաժինը, որուն կը հետեւին Հայաստա — նի տարբեր քաղաքներու ու շրջաններու երաժշտական հաստատութիւններու դա — սատուները :

Ուսումնական նոր տարեշրջանին երա— ժըշտանոցի չորս լսարաններուն մէջ պի— տի ուսանին 62 երիտասարդներ : Աչնան, երաժշտանոցին մէջ ուսանելու պիտի գան սփիւռքահայ 62 երիտասարդ — երիտա — սարդուհիներ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՐԱՏԱՆԻ

Զօրս է որ աչքի լոյսն պակասեցնէ.
Բարիկ ճանապարհ գնալն ,
Տեսանել ոսոխն ,
Շատ լալն ,
Փօքր իրաց վրայ շատ նայելն.:

×

Որդեակ, տրուած է գինին վասն ուրա — խութեան, բայց ի տեղիս , լաւ է աղբ ըմպել քան գինի :

×

Որդեակ, արբեցող մարդն այնպէս է , որպէս նետն աղեղի քիմքին, այլոց հար— ուանել ոչ կարէ, բայց իր գլուխն ծեծէ :

×

Որդեակ, արբեցող մարդը կարծէ թէ ես քաջ եմ եւ ինչ որ խօսում եմ իմաստու — թեամբ եմ խօսում, ոչ գիտէ թէ հանդի— պի քաջամիտ մարդու, որ իր ձեռքի չօ — շափումով նրան երկիր կործանէ :

Պարոնեանի Մանուկ Աղայի տիպարը մարմնաւորած է դերազանց արուեստով մը :

Ստորեւ կ'արտադրեմ այդ կարծիքնե — րէն մին. «Հայկական խաղացանկի ամե — նածիծաղելի դերերից այս մէկը Ամերիկ— եանն անձնաւորում էր խորին լըջու — թեամբ , դերադոյն կենդրոնացումով : Քիչ բան կարելի է մտաբերել, որ լինի աւելի հանդիսաւոր, քան Մանուկ աղայի եւ Աբիսողոմ աղայի հանդիպումն է : Ծի— սակատարութիւնը նա սկսում էր շատ հեռուից, ծանր մօնչիւնով ծոր էր տալիս Մանուկ աղան՝ Աբիսողոմին իր յարկի տակ տեսնելով : Բացագանչում ու խոր գլուխ էր տալիս : Սա սկիզբն էր : Նորից էր կանչում եւ կռանում աւելի ցած՝ աջ ձեռքը յատակին հասցնելով : Հեգնանքի ոչ մի նշոյլ : Մանուկ աղայի կեանքի ա— մենավեհ պահերն են դրանք, որ պահան— ջում են խորին կենդրոնացում : Դա նոյն— պիսի լուրջ բան էր, որքան կուսակալ ընտրուելու հանգամանքը, որքան ազ — գային գործիչի բազում հոգսեր : Բոլորն էլ նա անում էր նոյն անբեկանելի հան — դիսաւորութեամբ : Ծաղակրատանքը , անբանութիւնը , անմտութիւնը , իբրեւ վերին հանդիսաւորութիւն, իբրեւ գերա— գոյն նպատակ , գոյութեան իմաստաւո — րում, այս զուգահեռով էր զարգանում Ամերիկեանի անձնաւորումը ...» :

Իր կեանքին մեծագոյն մասը թափա — ռական ու աստանդական անցընող Յոլակ Ամերիկեանը իր հանգիստ գործունէու — թիւնը գտաւ այն օրը երբ մնայուն կեր — պով կապուեցաւ մայրենի թատրոնին եւ մինչեւ իր մահը, 1965 թուականը , ծա— ռայեց անոր փառքով ու պատուով :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (288)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՁԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ֆոշըլվան, վաղեմի նոտարը այն գիւ— ղացիներուն կարգէն էր, որոնք խօսելու եւ գործելու մասին համարձակութիւն մը ունին : Յաջողակ ապիտութիւն մը կայ որ զօրութիւն մըն է . այս զօրութիւնը կաս— կած տեղի չի տար եւ իր շնորհիւ մարդ կը յաջողի :

Ֆոշըլվան երկու տարիէն աւելի վանքը բնակելով յաջողապէս յառաջացած էր : Միշտ առանձին ապրելով եւ բոլորովին իր պարտիզպանութեամբը պարապելով հետաքրքիր ըլլալէ զատ գրեթէ ուրիշ գործ մը ունեցած չէր :

Հեռու կ'ապրէր այն կիներէն, որոնք սքօղուած կ'երթեւեկէին, եւ հետեւաբար ի հեռուստ գրեթէ ոչ այլ ինչ կը տեսնէր եթէ ոչ ստուերներու շարժում մը : Բայց աւելի ուշադրութեամբ եւ սրամտու — թեամբ դիտելով հասկցած էր վերջապէս թէ այդ ամէն ուրուականները մարմին ունէին, եւ թէ այդ մեռելները կենդանի էին :

Ֆոշըլվան կը նմանէր խուլի մը, որու տեսութիւնը կը զօրանայ եւ կոյրի մը, որու լսողութիւնը կը սրի : Զանազան զանգակի հնչիւններուն նշանակութիւնը հասկնալու ետեւէ եղած էր, եւ նպատա— կին հասած ըլլալով, այս մթին եւ լուռ վանքին մէջ չկար բան մը զոր չգիտնար :

Այս ֆինքսը իր ամէն գաղտնիքը Ֆոշ— լըվանի ականջին կը հաղորդէր : Ֆոշըլ — վան ամէն բան իմացած էր, բայց ամե — նեւին դուրս չէր հաներ գաղտնիքը :

Այս գաղտնապահութիւնը իր ճարտա — րութիւնն էր :

Բոլոր միաբանուհիները կը կարծէին թէ ապուշ մըն էր ան : Ապշութիւնը ան— նական մեծ արժանիք մըն է կրօնական իրերու մէջ : Ձայնաւոր մայրերը կարե — ւորութիւն կուտային Ֆոշըլվանին, որ հետաքրքրական համր մըն էր, եւ ամէ — նուն վստահութիւնը կը գրաւէր : Աւելէ զատ կանոնապահ էր, եւ միայն մրգաս— տանին ու բանջարանոցին յայտնի պի — տոյքներուն համար դուրս կ'ելլէր : Եր— թեւեկութեան մասին անոր այս զգուշա— ւորութիւնն ալ ոչ նուազ արժանիք մը սեպուած էր :

Բայց եւ այնպէս երկու մարդու հետ խօսելով յաջողած էր անոնցմէ բաներ հասկնալ, վանքին մէջ դռնապանը խօ— սեցնելով խօսարանին մասնաւոր պարա — գաները իմացած էր, եւ գերեզմանատու— նին մէջն ալ փոսափորը խօսեցնելով թա— ղումին տարօրինակ պարագաները իմա — ցած էր . այս կերպով այդ կրօնուհինե — րուն նկատմամբ երկու լոյս առած էր, որոնց մին կեանքի եւ միւսը մահուան կը վերաբերէր : Բայց այս մասին ամե — նեւին զեղծում չէր ըներ : Միաբանու — թիւնը պէտք ունէր անոր պէս մուրդու մը : Ծեր, կաղ, հաւկուր եւ հաւանօրէն քիչ մըն ալ խուլ էր : Ո՜հ, ի՛նչ յատկու — թիւններ : Դժուար էր տեղը ուրիշ մը գտնել :

Ծերուկը իր արժէքին ճանչցուած ըլ — լալը զգացող մարդու մը պէս վստահու — թեամբ սկսաւ բաւական խառնաշփոթ եւ խիստ խորիմաստ ճառ մը ըսել աւագու— հիին :

Երկար բարակ խօսեցաւ իր տարիքին, հիւանդութեան եւ տարիներու ծանրա — բեռնութեան նկատմամբ, որոնց ամէն մէկը այնուհետեւ իրեն համար կրկին կը սեպուէր, նաեւ աշխատութեան յարա — ճուն պահանջներուն եւ պարտէզին մե — ծութեան նկատմամբ, ըսաւ թէ գիշեր — ները անքուն կ'անցընէր, ինչպէս վերջին գիշերը՝ լուսնկային պատճառաւ սեխա— տաններուն վրայ խսիր դնելու համար, եւ վերջապէս հետեւցուց թէ՝ եղբայր մը ունէր, (աւագուհին շարժում մը ըրաւ), եղբայր մը որ երիտասարդ չէր, (աւա — գուհին երկրորդ շարժում մըն ալ ըրաւ, բայց այս անգամ անխռով էր շարժումը) թէ իր եղբայրը կրնար գալ՝ իր հետը բնակելու եւ իրեն օգնելու եթէ հաճու — թիւն տրուէր այս մասին, թէ պատուա— կան պարտիզպան մըն էր, թէ պիտի կըր— նայ իրմէ աւելի օգտակար ծառայութիւն— ներ մատուցանել վանատունին, թէ՝ եթէ իրեն պէս չընդունուի իր առջինիկ եղ — բայրը, զգալով իր տկարութիւնը եւ չկրնալով տանիլ աշխատութեան ծանրու— թիւնը, ցաւօք սրտի պիտի ստիպուէր ձգել երթալու, թէ իր եղբայրը պզտիկ աղջիկ մը ունի զոր հետը պիտի բերէ, որ բարեպաշտութեամբ եւ երկիւղածու — թեամբ պիտի մեծնայ վանքին մէջ եւ որ, ո՞վ գիտէ, թերեւս օրին մէկը կրօնուհի մը կ'ըլլայ :

Երբ լմնցուց խօսքը, աւագուհին համ— րիչը ձեռքին մէջ դարձնելէ դադրեցաւ եւ ըսաւ.

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Անահիտ Շալճեան, Ժիրայր Ասլանեան ընտանիք (Նիւ Եորք), Արա Արսլան ընտանիք (Պոլիս), Արշակ Քելէկեան ընտանիք (Նիւ Եորք), Ալեքն Ասլանեան ընտանիք (Նիւ Եորք), Տիգրան Թանէր ընտանիք (Նիւ Եորք), Ռոյ Քելէկեան ընտանիք (Նիւ Եորք), Մալխասեան ընտանիք (Պոլիս), Նաթին եւ Քրիստին, Վիլմա եւ Ճոն (Նիւ Եորք), խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 4ին, 65 տարեկանին, Բուանքարրէդարմանատունը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Րիւ Ժան Կուժօն, այս Երկուշաբթի (Սեպտ. 9) ժամը 14ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սէնթ Ուանի Փարիզեան գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ ընդունիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զուարթ Գչիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Սեպտ. 8) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՉԻԿԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առիթով:

Կը հրաւիրուին ննջեցեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդս ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողբացեալ Տիկին Գոհար Ներսէսեանի եւ Տիկին Աննա Թովմասեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Սէն Ժեռոմի դպրոցին, Գրիգոր Գատաջիճեանէ հարիւր փրանք, Նուպար Տէր-Մինասեանէ երեսուն, Սէմէրճեան ընտանիքէ երեսուն փրանք:

Այրի Տիկին Փերուզ Տուրդութեանէ, Մանկիեան ընտանիքէ, Գափլանեան ընտանիքէ, տասնական փր. Թաղիս աղքատներուն համար, Տէր եւ Տիկին Ենովքեանէ տասը, ոմն տասը փրանք:

Եկեղեցիին համար, Հատապեանէ 30, Դաւիթեան ընտանիքէ քսան, Գափլանեան ընտանիքէ, պր Թապաք Անթուանէ, Յակոբ Թորոսեանէ, Յարութիւն Թովմասեանէ, Անդրանիկ Խրիմեանէ տասնական փրանք:

Սէն Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալներուն բոլոր պարագաներուն եւ շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ:

Նաեւ հայկական տխէերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք:

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY Հեռաձայն — 927 - 01 - 72:

Վարժարանը կը վերաբացուի Երկուշաբթի 23 Սեպտեմբերին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, Լը Րէնսի: Հեռաձայն 927-01-72:

ՀԱՅ ԸՆՏԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջանի կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նախ. ուսումնական ատիճան:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ — Նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:
Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փօթինիէռ թատրոնը:

×

Յ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շապօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կաանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ակումբին մէջ:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Ճանիկեանին բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարիքոտ հայ տիկին մը կը փնտռէ կին մը՝ իրեն ընկերանալու եւ օգնելու համար: Տնային աշխատանքներ չկան: Մնայուն բնակարան:

Հեռախօսել գործի ժամերուն՝ 488-62-06:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 փր., առաքման ծախսով՝ 32 փրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք....... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
8
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
8 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11307 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.307

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՓՐԱԿԱ ԺԱՄԱՆԵՑ

Ասկի օր Փրակա կը հասնէր Սորհ· Միութեան արտաքին առաջին փոխ – նա – խարար Վասիլի Քուզնեձով եւ կ'ընդունուէր նախագահ Զվոպոտայէն : Զեխ պե – կավարներու առաջարկին վրայ է որ Սորհդ· Միութիւն Փրակա դրկած է կառավարական անդամ մը՝ լայն իրաւասութիւններով լիազօրուած, որպէսզի ի հարկին կարենայ որոշումներ տալ երկրի «նականոն վիճակի վերադարձին» առընչութեամբ : Իրապէս, ցարդ Տիւպչէք, Ցերնիք եւ Զվոպոտա իբր խօսակից ունէին միայն զրաւման բանակներուն ընդհանուր հրամանատարը՝ Զօր· Փաւլովսկի, որ ոեւէ որոշում տալէ առաջ ըսպասած էր դիմել Մոսկուայի : Քուզնեձովի Փրակա ժամանումը, քաղաքական դէպերուն համաձայն, կրնայ դիւրացնել Զեխոսլովաքիոյ եւ Սորհդ· Միութեան միջեւ բանակցութիւնները :

Մոսկուայի ներկայացուցիչը ճանչցած է իրեւ դժուար կացութիւններու մարդ : Ինքն էր որ 1956ին տարաբաղդ բանակցութիւնները Սորհդ· Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ, որոնք նախաքայլերը հանդիսացան Կրեմլինի վարիչներուն եւ նախ· Թիթոյի վերահաշտութեան : Դիւանագիտական իր ճկունութեան կը պարտի Մոսկուա Թուրքիոյ եւ Իրանի հետ յարաբերութիւններու բարելաւումը եւս :

Մոսկուայի ներկայացուցիչի ժամանումէն քանի մը ժամ եառ Փրակա կը հասնէր Փիլի Հաժէք եւս : Զեխ արտաքին նախարարը, որ դինուորական դրաւման ընթացքին Եուկոսլաւիա կը դտնուէր, առջի օր Զուիցերիայէն կ'անցնէր Վիէննա, ուրկէ ինքնաչարժով, իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ, կը մտնէր իր երկիրը : Քաղաքական դէպերուն կարծիքով Հաժէք հաւանաբար չկարենայ պահել արտաքին նախարարի իր պաշտօնը, Սորհդ· ժամուղին իր դէմ տարած բուռն պայքարին եառ : Զեխոսլովաքիոյ երեսփոխանական ժողովը առջի օր քննեց կառավարական կարգ մը անձնաւորութիւններու հրաժարումը, որոնք անբաղձալի նկատուած էին Ռուսերուն կողմէ : Օթա Սիքի եւ փաւէլի հրաժարումէն եառ, Փրակայի մէջ կը խօսուի լրատուութեան նախարար Կալուձքայի հրաժարելուն մասին եւս :

Զեխ համայնավար կուսակցութեան Կ· Կոմիտէն ժողով կը դումարէր, նախագահութեամբ Տիւպչէքի, քննելու համար օրական բանակներու եւ քաշուելու պարագան : Միեւնոյն ժամանակ Զեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնը Մոսկուայի հաճաձայնութիւնը ստացած է որպէսզի ընդհանուր մասին յայտարարութիւն մը պատրաստէ : Այս յայտարարութիւնը պիտի կարդացուի Սեպտեմբեր 13ին, երես փոխանակին ժողովին առջեւ :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՑՈՑՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՁՆՔՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագահ Մակարիոսի վերադարձը Ս· Քանաղնաւիա եւ Հռոմ ճամբորդութենէն, ուր հանդիպեցաւ Կոստանդին Քաղաւորին, ինչպէս եւ Ա· Թէնքէն՝ ուր տեսակցեցաւ յոյն զեկավարներուն հետ, կը զուգադիպի ճիշդ Կիպրոսի յոյն եւ թուրք համայնքներու միջեւ բանակցութիւններու վերսկսումին, որոնք, ըստ քաղաքական դէպերուն, իրենց վճռական փուլին մէջ կը մտնեն :

Անցեալ Յունիսին բացուած բանակցութիւններու վերսկսումը, տեղի տուաւ կիպրական հարցի քաղաքական լուծման վերաբերեալ հակասական լուրերու : Կիպրական կարգ մը դիւանագիտական աղբիւրներու համաձայն, երկու կողմերը համաձայն են ընդունելու միջին լուծում մը՝ որ իբր հիմնակէտ պիտի ունենայ Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնութիւնները, որոնք, 1960ին, կզգին տուին իր անկախութիւնն ու Սահմանադրութիւն մը՝ հիմնուած յոյնեւթուրք ներքին դաշնակցութեան մը սկզբունքին վրայ :

Տեղական մամուլին մէջ հրատարակուած ուրիչ լուրերու համաձայն, Նիկոսիոյ բանակցութիւնները կրցած են ընդդիմադիր կարծիքներու միջեւ դոյութիւն ունեցող խոչընդոտը որոշ չափով հարթել, բայց ցոյց տուած են միաժամանակ թէ երկու համայնքներու պետերը կը մնան անզիջող :

Կ'ըսուի թէ նախ· Մակարիոս Ա֊թէնքի մէջ խօսած է Կիպրոսի խնդրին առընչութեան Հինգերու ժողովի մը մասին՝ յանձին կզգիի 2 համայնքներուն, Յունաստանի, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ՝ կզգին համար քաղաքական նոր օրինագիծ մը դնելու նպատակով : Կը թուի թէ նման դաղափար մը յայտնուած եւ Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ կողմէն ընդունուած էր Ատլանտեան Ուխտի ժողովին, Իսլանտայի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻԱՖՐԱԿԱՆ իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ Նիժերեան դաշնակցային ուժեր մուտք գործած են Ապայի մէջ : Լակոսէն կը հաղորդեն թէ Նիժերեան դունդերը կը յառաջանան դէպի Ուման – հիմ՝ պիաֆրական ներկայ կառավարա – նիստ քաղաքը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ մամլոյ գործակալութիւնը կը հաղորդէ, թէ Իսրայէլ երկու հարիւր եղիպտացի զերիներ ազատ արձակած է :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը, Լուիճի Լոնկօ, յայտարարած է թէ համաշխարհային համայնավար կուսակցութիւններու ժողովմը անտեղի է, այնքան ատեն որ Զեխոսլովաքիա իր բնական վիճակին չէ վերադարձած : Լոնկոյի համաձայն պէտք է դրաւման բանակները քաշուին Զեխոսլովաքիայէն եւ չեխ զեկավարները ազատ ըլլան՝ չարունակելու իրենց ազատականութիւնը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ, մամլոյ յանպատրաստից ասուլիս մը տուաւ առջի օր եւ բացարձակապէս հերքեց մօտ ատենէն Կոսիկինի հետ տեսակցութեան մը մասին զրոյց լուրը : «Անմիջական ոչ մէկ ծրագիր ունիմ եւ առայժմ Կոսիկինի հետ հանդիպելու ոչ մէկ կարելիութիւն կը տեսնեմ », ըսաւ Ճոնսըն, աւելցնելով· « Նոյնիսկ յոռետես եմ Միացեալ Նահանգներու եւ Սորհդ· Միութեան միջեւ ապագայ խօսակցութիւններուն նկատմամբ : Զեխոսլովաքիոյ մէջ խորհրդային միջամտութիւնը ներկայիս չի կրնար դիւրացնել որեւէ տեսակի բանակցութիւն – ներու սկիզբը » :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ արտաքին նախարար Պրանտ առջի օր Փարիզ կը ժամանէր եւ տեսակցութիւն մը կ'ունենար նաեւ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Տըպրէյի հետ : Սօսակցութիւնները կեդրոնացած են Հասարակաց շուկայի եւ Եւրոպայի մէջ Զեխոսլովաքիոյ դինուորական դրաւման ստեղծած կացութեան չուրջ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ վարչապետ Քիսինկըը ներկայիս վեց օրուան պաշտօնական այցելութեամբ Անգարա կը գտնուի : Քիսինկըը Անգարայէն եառ պիտի այցելէ Իզմիր եւ Պոլիս եւս, ուր մամլոյ ասուլիս մը պիտի տայ Թուրքիայէն մեկնելէ առաջ :

ԱՆԳԼԻՈՑ արտաքին նախարար Սթիւարթ պաշտօնական այցելութեամբ երէկ Պուքրէշ կը հասնէր : Քաղաքական դէպերը մեծ կարեւորութեամբ կը հետեւին այս ճամբորդութեան : Իրապէս, Զեխոսլովաքիոյ դինուորական դրաւումէն եառ Արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքական առաջին անձնաւորութիւնն է որ համայնավար երկիր մը կ'այցելէ :

ԿԻ ՄՈՒՆ, Ֆրանս֊Ընկերվարականներու (ԷՍ· ԷՖ· Ի· Օ) քարտուղարը, առջի օր Լիւքսէմպուրկի ձայնասփիւռէն յայտարարեց, անուղղակի կերպով պատասխանելով Վալտէք Ռոյէի, «ի՞նչպէս կարելի է համաձայնութիւններու մասին խօսիլ (Մոսկուայի համաձայնութիւնները) երբ իրականութեան մէջ բռնի պարտադրութիւն մըն է միայն» : Կի Մոլէ նշեց թէ « Հիթլերն իսկ խորհրդ· զեկավարներուն չափ չէր չափազանցած» :

ՈՒԺԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Վերջին տասնամեակին Սորհդ· Միութիւն այն տպաւորութիւնը կը թողուր թէ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը կը վարէ : Հաշտուեցաւ անկասողա – կան եուկոսլաւիոյ հետ, թողուց որ Ռումանիա ընթանայ անկախութեան իր կամքով, եւ, հակառակ սկզբունքային վերապահութիւններու , խաղաղ դոյակցու – թիւնը կը մեկնէր օր ըստ օրէ աւելի լայն խմաստով մը, այնպէս որ կարելիութիւնը կը ստեղծէր զանազան մարզերու մէջ դործակցելու արեւմտեան պետութիւններուն հետ : Մ· Նահանդներուն դէմ յանդիման , որոնք զօրքով միջամտեցին Տոմինիկեան Հանրապետութեան եւ Վիէթնամի մէջ, Սորհդ· Միութիւն կը թուղուր խելօքցած մեծ ուժի մը տպաւորութիւնը՝ որ կը դատապարտէ ուրիշ երկիրներու ներքին դործերուն մէջ որեւէ ձեւի բիրտ միջամտութիւն :

Չեխոսլովաքիոյ ասպատակումը վերջ տուաւ բոլոր յոյսերուն՝ զորս այս ուղղութեամբ կրնայինք սնուցանել, միաժամանակ քանդելով համաշխարհային երկրորդ մեծ զօրութեան գծած երեւութա – պէս խաղաղասիրական ուղղութիւնը : Կրեմլինի որոշումը արդարացնելու մի – տող զաղափարական կամ քաղաքական ի՛նչ պատճառներ ալ ցոյց տան , իրականութիւնը այն է որ մեծ ուժ մը, իր դաշնակիցներուն մասնակցութեամբ, արձակ համարձակ զրաւեց փոքրիկ երկիր մը՝ որովհետեւ իր չհերթը այդպէս կը պահանջէին, որովհետեւ դիտէր թէ ի վիճակի էր, ի հարկին, չախչախելու որեւէ ընդդիմութիւն այդ երկրին մէջ եւ թէ այս վերջինը չէր կրնար որեւէ դինուորական օժանդակութիւն ակնկալել : Սորհ· Միութիւն որոշեց իր կամքը պարտադրել չեխ կառավարական եւ կուսակցական դեկավարներուն, դրդուած մասամբ ապահովութեան նկատումներէ եւ մասամբ ազատականութեան վարակումի վախէն՝ յանձին իրեն եւ իր դաշնակիցներուն :

Կը դտնունք ուրեմն ուժի քաղաքականութեան նոր երեւոյթի մը դիմաց, որուն միւս օրինակը տուին արդէն Միացեալ Նահանգները· ասոնց կրնանք նմանցնել նաեւ Իսրայէլի կարգ մը ապատակութիւնները, ինչպէս եւ բնաջնջական պատերազմը՝ որ Նիժերացիները կը մղեն Պիաֆրայի իշխանութեան դէմ : Միշտ ալ զօրաւորագոյնին բռնութիւնն է որ կը դործադրուի տկարի մը դէմ : Վատահ թէ դիրենք պատժող չկայ, ուժին կը դիմեն՝ պարտադրելու հակառակորդը որ անձ – նատուր ըլլայ եւ կամ ահաբեկելու հա – մար զայն, եւ, Ֆրետերիկոս Բ֊ի նման, իրաւաբաններուն պաշտօն կուտան իրենց յարմակումը արդարացնելու :

Այսօր կը դիտնք թէ ինչ որ Խորհրդային քաղաքականութեան փոփոխութիւն կը կարծէինք, խորքին մէջ խոհեմութեան մը արդիւնքն էր միայն : Սորհդ· Միութեան դեկավարները դիտակից էին թէ իրենց երկիրը աշխարհի երկրորդ ուժը կը ներկայացնէ միայն եւ այն օրէն որ Զինաստան խզեց իրենց հետ , ստիպուած էին դիմադրելու ընկերվարական ճակատին մէջ յարուցած նոր դժուարութիւններուն :

Բայց մինչ Կրեմլինի դեկավարները կապուած կը մնան մեծ ուժերու աւանդական սովորութիւններուն, համաշխարհային կարծիքը այսօր դարձած է իրական նուիթիւն մը՝ որուն վրայ պէտք է հաշուել այլեւս : Ինչ որ Փրակայի մէջ կը կատարուի ոչ միայն կը հետաքրքրէ , այլեւ ուղղակի կապ ունի ամէն մարդու հետ՝ ինչ ալ ըլլայ իր ազդութիւնը կամ բնակավայրը : Այս կարծիքին ուժը կըրցանք չափել Վիէթնամի պատերազմին ընթացքին : Եթէ երբեք չկարենան հանդարտեցնել իրենց պատճառած վրդովմը, Սորհդ· Միութիւն կրնայ ինքն ալ, Ամերիկացիներուն նման , տարիներ շարունակ կրել իր սխալ որոշումին հետեւանքները եւ իր մորթին վրայ դդալ թէ ինչ կը նշանակէ իր իսկ դաւանած սկզբունքներուն դէմ դործել : Սորհդ· Միութիւն, միւս բոլոր երկիրներէն աւելի , ինքզինք կը նկատէ պետութիւններու դերիշխանութեան պաշտպան, բայց կը թուի թէ այդ դերիշխանութիւնը իր երկրին համար է միայն եւ ոչ թէ միւս ընկերվարական երկիրներուն :

Սակայն լատտեղեակ աշխարհի մը մէջ մտքերու յեղաշրջումը ինքնիչխանութեան պահպանման չէ որ կը ձգտի , որ խորքին մէջ ազդային փոտատիրութիւններու իրաւաբանական արտայայտութիւնն է միայն, այլ այդ ինքնիչխանութեան ըմբռնումի մեղմացման : Թէեւ դանդաղ , բայց հաստատ կերպով կը տարածուի բոլոր մարդոց միջեւ համերաշխութեան դգացումը եւ օր ըստ օրէ կը դիտնք թէ միջազդային յարաբերութիւններու ներկայ եղանակները այլեւս չեն համապատասխաններ մարդկութեան չահերուն, որովհետեւ ասկէ եառ աւելի կը դժուարացնեն քան թէ կը դիւրացնեն ազդերուն յառաջդիմութիւնն ու բարեկեցութիւնը : Ընկ· Ջեանի վրայ կատարուող յեղափոխութենէն եառ, կը մնայ ձեռնարկել միւսին, որ նոյնքան կարեւոր է ապագային համար՝ միջազդային դեանի վրայ : Նախաձեռնութիւնը Մոսկուայէն չէ որ կըրնայ դալ, ինչպէս փաստեց Զեխոսլովաքիոյ հարցը : Ինչպէս բոլոր երկրորդ սեռնդի մարդիկ, Մոսկուայի դեկավարները եւս կը վախնան փոփոխութենէ եւ իրենց առաքելութիւնը կը սահմանափակեն ձեռք բերուածը պահելուն մէջ· ասկէ կը ծագի Զեխոսլովաքիոյ մէջ ծայր տուած ընկերվարական վերանորոգման հանդէպ իրենց թշնամական դիրքը : Զարմանալի չէ, եթէ լատտզոյն աշխարհի մը ի խնդիր, երիտասարդութիւնը այսօր երես կը դարձնէ համայնավարութենէն :

Չեխոսլովաքիոյ դինուորական դրաւումը անդամ մը եւս կը յիշեցնէ մեզի թէ միջազդային յարաբերութիւններու փոփոխութեան մէջ է միայն ամէնուն , մեծին ու փոքրին փրկութեան ճամբան, եւ թէ հոն միայն կը դտնուի մարդկութեան խաղաղ զարդացման եւ ապահովութեան իրաւ դրաւականը :

Թ· Ա· Թ·

«ԶԷՆՔԵՐԸ ԵՒ ՌԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ»

Իւրաքանչիւր երկրի եւ պատմական – մշակութային շրջանի հնագիտական յուշարձանները ունին իրենց իւրայատուկ կողմերը, իրենց գերիշխող յատկանիշնե – րը : Այս տեսակէտով բացառութիւն չեն կազմեր նաեւ հին Հայաստանի յուշար – ձանները, որ սփռուած են Հայկական Լեռնաշխարհի ընդարձակ տարածութեան վրայ :Իսկապէս, Հայաստանի պատմութեան Թանգարանին հետ առաջին իսկ ծանօթութիւն մը կը զարմացնէ այցելուն պղինձէ հին իրերու ինքնատպութեամբ :

Հայաստանի պղինձէ իրերը պատմական արժէքաւոր աղբիւրներ են : Պղինձէ բազմաթիւ իրերու մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն զէնքերը՝ սուրեր, դաշոյններ, կացիններ, նետեր, նիզակներ, վահան – ներ, կապարճներ, զրահներ, գօտիներ, սաղաւարտներ, եւայլն :

Հարիւր տարուան պեղումներու ըն – Թացքին Հայաստանի մէջ կուտակուած է հսկայական նիւթ մը հին զէնքերու եւ ռազմարուեստի վերաբերեալ, նիւթ մը՝ որ կը նպաստէ Քրիստոսէ առաջ Գ. – Ա. հազարամեակներու Հայաստանի պատմական եւ հասարակական – տնտեսական զարգացման շարք մը հարցերու լուծման :

Մինչեւ օրս սակայն այդ առանձնայա – տուկ աղբիւրներու ամբողջութիւնը գի – տականօրէն չէր ուսումնասիրուած : Այդ իսկ պատճառով Ս. Եսայեանի «Զէնքերը եւ ռազմարուեստը հին Հայաստանում (Գ. Ա. Հազ. Ք. Ա.)» գիրքը (Երեւան, 1966) օգտակար եւ ճիշդ ատենին գրուած գործ մըն է : Հեղինակը նպատակ ունե – ցած է յայտնաբերել ռազմարուեստի զարգացումը Հայաստանի մէջ երկու հազարամեակներու ընթացքին, այսինքն՝ ուսումնասիրել յարձակողական եւ պաշտպանողական զէնքերու տարբեր տեսակ – ները, անոնց գործածութիւնը, ինչպէս եւ բանակներու կազմաւորման ընթացքը, փոխադրութեան միջոցներն ու անոնց դե – րը ռազմական գործին մէջ :

Նիւթը մշակելու ընթացքին հեղինակը արդարացի կերպով իբրեւ հիմք կ'ընդու – նի Հայկական լեռնաշխարհի յուշարձան – ները, լայնօրէն ընդգրկելով նաեւ յարա – կից երկիրներէ նիւթեր :

Գիքին մէջ, յուշարձաններու կողքին, լայն տեղ յատկացուած է նաեւ հիթիթա – կան, ասուրական եւ ուրարտական գրա – ւոր աղբիւրներուն :

Գիրքին առաջին եւ ամէնէն ընդարձակ գլուխը նուիրուած է յարձակողական զէնքերուն (նիզակ, կացին, նետ, գուրզ, դաշոյն, Թուր) : Հոս առանձին բաժին – ներու մէջ զէնքի իւրաքանչիւր տեսակը կը դիտուի իր կատարելիք դերի տեսան – կիւնէն, կը քննուի սաղմնման պահէն սկսեալ եւ կը դասակարգուի ըստ հիմ – նական տեսակներու եւ ստորաբաժանում – ներու : Զէնքերու շարք մը տեսակներուն համար (գեղարդ, նիզակ, նետ, զրահ) նման դասակարգում մը առաջին անգամ ըլլալով կը կատարուի : Ասկէ զատ, հե – ղինակը նոր նիւթերու հիման վրայ կը վերաքննէ եւ կը լրացնէ Թուրերու եւ դաշոյններու նախապէս կատարուած դա – սակարգումը : Գիրքին այս գլուխը իրա – պէս հետաքրքրական է տրուած նիւթե – րուն թէ անոնց մեկնաբանութեան տե – սակէտով : Բայց հեղինակին տուած ըն – դարձակ նկարագրութիւնները, ի տար – բերութիւն միւս գլուխներուն, շատ մաս – նագիտական են եւ որոշ չափով միապա – ղաղ :

Երկրորդ գլուխը՝ «Պաշտպանական զէնքեր եւ հետեւակը», բաժնուած է եր – կու մասի : Առաջինը իր նկարագրով կը մօտենայ նախորդին : Կառուցուած է զէն – քերու տարբեր տեսակներու ուսումնասի – րութեան նոյն սկզբունքով : Այդ տեսակ – ներուն մէջ կը մտնեն վահանները, սա – ղաւարտները եւ զրահները : Նախաու – րարտական շրջանի պաշտպանողական զէնքեր Հայաստանի մէջ գտնուած են ե – զակի օրինակներով : Ընդհակառակն, մեծ քանակութեամբ կը յայտնաբերուին ուրարտական ամրոցներու պեղումներուն ընթացքին, յատկապէս Կարմիր Բլուրին մէջ : Ուստի, Ս. Եսայեան կը ստիպուի այդ տեսակի զէնքերը վերականգնել ա – ռաւելապէս ուրարտական առարկաներու համեմատ :

Այս գլուխին երկրորդ մասը, որ նը – ւիրուած է զօրքի կազմակերպման, շա – րադրուած է այլ աղբիւրներու հիման վրայ : Ճիշդ է, հոս որոշ չափով օգտա – գործուած են քանդակներու պատկերնե – րը, սակայն իբրեւ հիմք առնուած են հի – Թիթական, ասուրական եւ ուրարտական գրաւոր փաստաթուղթերը, առնուած՝ Գ. Ա. Ղափանցեանի, Ի. Մ. Դեակոնովի եւ Գ. Ա. Մելիքիշվիլիի Թարգմանութիւն – ներէն : Լայնօրէն օգտագործուած է նա – եւ Բ. Բ. Պիոտրովսկիի «Վանի Թագաւո – րութիւնը» գործը : Գիրքին այս մասը դիւրաւ կը կարդացուի եւ հետաքրքրու – Թիւն մը կը ներկայացնէ ոչ միայն հնա – գէտներուն, այլեւ պատմաբաններուն թէ յատկապէս ռազմական կեանքը ուսում – նասիրողներուն համար :

Տարբեր աղբիւրներու կցկտուր տեղե – կութիւններու հիման վրայ Ս. Եսայեան յաջողած է վերարտադրել զօրքին կա – ռուցուածքը նախաուրարտական թէ գըլ – խաւորաբար ուրարտական շրջաններուն մէջ : Բանակը բաղկացած է հետեւակէն (40 – 50 հազար), հեծելազօրքէ եւ մաս – նագէտ զինուորներէ : Զօրքերու հիմնա – կան խումբերուն (հետեւակ, հեծելա – զօրք, մարտակառքեր) արշաւանքներու ընթացքին կը հետեւէր զումակը : Երբ զօրքը Թշնամիին հողը մուտք կը գործէր, կը պաշտպանուէր յառաջապահ, յետսա – պահ եւ եզերային պաշտպանողական զօ – րամասերէն : Մեծ դեր կը խաղար նաեւ հետախուզութիւնը :

Երրորդ գիրքը՝ «փոխադրամիջոցները եւ նրանց կիրառումը ռազմական գործու – մը», ունի «Ձիերը» և «Անիւային տրանս – պորտը» բաժինները : Այս գլուխը գրուած է հնագիտական յուշարձաններու նիւթե – րուն թէ հիթիթական, ասուրական եւ ուրարտական գրաւոր աղբիւրներու հի – ման վրայ :

Հեղինակը կուզայ այն համոզման թէ Հայկական Լեռնաշխարհը Ք. Ա. Դ. — Գ. հազարամեակներուն ունեցած է ընտելա – ցած ձի : Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակին ձին մարտակառքերուն լծուած էր արդէն, որոնք վճռական դեր կը խաղային Հի – Թիթներու եւ Միտանիներու հետ ունեցած ռազմական ընդհարումներու ընթացքին :

Շատ ցաւալի է, որ գիրքին մէջ կը բացակայի ձիուն ռազմական հանդերձան – քին նուիրուած բաժինը, երբ մանաւանդ հնագիտական յայտնագործութիւնները թէ որմնաքանդակներուն պատկերները բաւականաչափ նիւթ կուտան զայն վեր – արտադրելու համար :

Ցաջորդ բաժինը նուիրուած է անիւա – յին փոխադրութեան : Իբր հիմք ծառա – յած են Լճաշէնի հազուագիւտ յայտնա – գործութիւնները : Կառքերէն զատ, գտ – նուեցան նաեւ իրենց պղինձէ օրինակնե – րը : Փայտեայ այդ հիանալի սայլերն ու կառքերը իրաւամբ Հայաստանի Պատմու – Թեան Թանգարանի հպարտութիւնը կը հանդիսանան :

Այս բաժնին մէջ հեղինակը մանրամաս – նօրէն կանգ կ'առնէ անիւային փոխա – դրութեան տարբեր տեսակներու կառուց – ուածքին վրայ : Անիւային փոխադրու – Թիւնը կը բաժնէ չորս եւ երկու անիւա – յին բեռնատար սայլերու, երկանիւ կառ – քերու եւ մարտակառքերու : Հետաքրքրա – կան է, որ վերջինները յայտնի են միայն պղնձեայ օրինակներով՝ որոնք գտնուած են հին դամբարաններու մէջ :

Եզրափակիչ մասին մէջ հեղինակը հա – մառօտակի կը բնորոշէ Հայաստանի հին զէնքերուն, ռազմական կեանքին եւ փո – խադրութեան զարգացման հիմնական փուլերը :

Կ. Ք.

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԶԱՐՆՈՒԱԾ ՈՐՍՈՐԴԸ

Ա.

Անկոփ ուղիներէ, օձի ճամբաներէ՝ քարերուն վրայէն Այծեամ մը կը փախչի. անցած տեղերէն կարմիր արիւն կաթիլ – Թած է ու քարերը գեռ Թաց են. կը վա – զէ՛, կը հեռանա՛յ, կոտոշները քարեր կը գլտորեն դարվար : Ապառաժներուն վը – րայէն ցատքելով, կաքաւի ձագերը Թըռ – ցնելով իրենց բոյնէն ու լեռներէն Թա – ւալող ջուրերը պղտորելով՝ կը սլանա՛յ Այծեամը. կը փախչի. սիրտը ուժգին խը – ռոված է. վախը խիստ ըլլալու է :

Հեռո՛ւն, մարդ մը կ'երեւի, կապարճը ուսին, աղեղը լարած՝ նետը կը քաշէ : Վարէն, այդքան վարէն նետն իր նշանին չի կրնար հասնիլ. լեռները ապառաժներ են ու ճամբայ մը չերեւիր որ դարաթը տանի. այդ տեղերէն միմիայն մողէզներ կը վազեն ու Որսորդը օձի ոտք ունենալու է :

Դիմացի սեւ, մթնշաղ լեռներուն, Մասսաղի վրայէն Այծեամ մը կը վազէ ու Որսորդն ալ ետեւէն :

Բ.

Լեռներուն մէջ ուր փշոտ կաղնիներ ու վայրի Թութեր կը բուսնին, ուր հազա – րաւոր օտար ծաղիկներ իրենց գեղեցկու – Թիւնը կը բանան ու կը գոցեն, լեռներուն մէջ միմիայն վայրի անանուններ չեն ծաղ – կիր, ոչ ալ ցանցիր, գաճաճ մացառներն են որ հողին կը կպին. միմիայն առուի մը գլգլուքը չէ որ այդ տեղերուն լռութիւնը կը խանգարէ, ամայի, խորունկ ձորե – րուն մէջ, զով անձաւներու ներսը, Այծ – եամները ձագեր կը բերեն, Թարմ կալա – րիներու, ցցուած գագաթներու վրայ՝ Այծեամն իր ձագերը կ'արածէ :

Ու այծեամը լեռներուն զաւակն է, այդ հսկայ քարերը Թխած են զինք ու անոնց վրայ բուսած մամուռները կերակրած են անիկա : Մասսաղը զանոնք ծնած է. ա – նէծք Այծեամին զնդակ նետողի գլխին :

Գ.

Փախաւ Այծեամը ու Որսորդն անոր ե – տեւէն :

Բայց ճամբայ չկայ ու զեռանի ... հարկաւոր է մագլցելու համար. եկա՛ւ, ե – կա՛ւ Որսորդը Այծեամին հետքերէն կաթ – կըթած կարմիր ցայտքերուն ուղիով. Որ – սորդը գնաց՝ մոռցած թէ լեռը մահուան կը տանի ու իջնելու համար ա՛լ անդամ մըն ալ ճար չկայ : Այծեամին զնդակ նե – տողը անէծքով կը մեռնի :

Գաղաթն հասաւ ահա : Բայց Այծեա – մը... չկար, քարերն իրենց ճեղքերուն մէ՞ջ առին թէ լեռներն իրենց անձաւնե – րուն մէջ պահեցին զինք. ո՛վ գիտէ. որ – սորդը շատ փնտռեց, բայց չկրցաւ գտնել զանի :

Կատաղի մոլեգնութեամբ խորտակեց քարին՝ կապարճը, նետը ու աղեղն ալ եւ անոնց կտորները հովերը տարին :

Հոս ու հոն արծիւներ կը ճչէին ու ա – հագին Թեւերնուն Թափ կուտային. ա – նոնց բոյներուն մօտ փտած ոսկորներ ու անգղի կտուցով ցեցքուած անճանաչ դի – ակներ ինկած էին. կամա՛ց, կտոր կը – տոր ամպեր կուգային անցնելու պահ պահ ու Թեթեւ շուքերով կ'երթային կը հեռա – նային : Հիմա կորիճ որսորդը լեռներուն մէջ մինակ, կը վախնայ. ու անոնց մէջ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Ու այսպէս, Սատրք, արդարեւ կամաց կամաց մոռցած էր ամէն բան. ալ ո՛չ ծնողք, ո՛չ ազգական, ո՛չ բարեկամ կը մտածէր, ամբողջ հոգիովն ու էութեամ – բը նուիրուած էր ազատութեան վսեմ գործին եւ սրտատրոփ անհամբերու – Թեամբ կը սպասէր այն վայրկեանին, ուր վերջապէս պիտի կրնար իր կեանքը զոհել իր գաղափարին յաղթանակին հա – մար : Սատրքի հայրենասիրութիւնը ա՛լ տեսակ մը մոլեռանդութեան փոխուած էր եւ նահատակուելու տենչանքովը կը տոչորէր : Իր ընկերները գիտէին այս տրամադրութիւնը եւ կը վախնային որ օր մը զուցէ մէկ յանդուգն արարքովը թէ՛ իր եւ թէ ընկերներուն կորստեան պատճառ պիտի ըլլար եւ ասոր համար միշտ կը հսկէին իր վրայ : Ամէն անգամ որ վտանգաւոր գործ մը կար կատարուե – լիք՝ Սատրք առաջ կը նետուէր եւ կ'ու – զէր որ այդ գործը իրեն յանձնուի :

Այն ատեն Սալիհա Հանըմ կը միջա – մտէր եւ զայն կը համոզէր, ըսելով թէ աւելի վճռական պարագաներուն հարկ էր պահել իր յանդգնութիւնը, որուն ապա – հովաբար օր մը պէտք պիտի ունենային : Սատրք դժգոհութեամբ տեղի կուտար եւ սակայն ներսիդիէն հետզհետէ կատա – ղութիւնը կ'աւելնար եւ անհամբեր կը սպասէր յարմար առիթի մը, որպէսզի իր անձնուիրութեան ապացոյցները տայ :

Նոյն օրը սակայն Սալիհա Հանըմ ըսած էր իրեն.

— Սատրք պէյ, աչքդ լոյս, կարծեմ թէ վայրկեանը հասաւ, որ վերջապէս քու բաղձանքիդ պիտի հասնիս :

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուցած էր նախ – կին խմբագիրը :

— Խիստ վտանգաւոր գործողութիւն մը կայ կատարուելիք, որուն համար երկու անձնուէր ընկերներու պէտք ու – նինք :

— Լաւ ուրեմն, գոչած էր Սատրք ու – րախութեամբ, ես պատրաստ եմ, ջանա – ցէք միւսն ալ գտնել :

— Ան ալ գտնուած է արդէն :

— Վա՜յ, ո՞վ է արդեօք, կրնա՞մ իմա – նալ իր անունը, քանի որ իրեն հետ գոր – ծակից պիտի ըլլամ :

— Այս իրիկուն զինքը պիտի ներկա – յացնեմ :

Սատրք պէյ այս աւետիսը լսելով, մին – չեւ իրիկուն սրտատրոփ անհամբերու – Թեամբ մը սպասած էր այն երանելի վայրկեանին, ուր իրեն պիտի ներկա – յացնէին իր գործակիցը որուն հետ խիստ վտանգաւոր գործ մը պիտի կատարէր : Այդ գործին մասին տակաւին որեւէ գա – ղափար չունէր, չէր գիտեր թէ իր ըն – կերները ի՛նչ ծառայութիւն կ'ակնկա – լէին իրմէ, այսուհանդերձ երախտագի – տութեամբ ընդունած էր իրեն եղած ա – ռաջարկութիւնը :

Երբ Սայի պէյի հետ մտաւ այն սրա – հը ուր կը գտնուէին Սալիհա Հանըմ եւ երկու նորեկները, ակնարկը իսկոյն սե – ւեռեց խարտեաշ երիտասարդին վրայ, զոր Սալիհա Հանըմ Արիֆ անուանած էր. Հիւսնի պէյը կը ճանչնար արդէն, սա – կայն այդ միւս երիտասարդը անծանօթ էր իրեն :

— Այս ըլլալու է ինձ տրուելիք գոր – ծակիցը, մտածեց իսկոյն :

Սպասեց որ իրար ներկայացուին, սա – կայն այսպիսի արարողութիւն մը տեղի չունեցաւ :

— Հոս ամէնքս ալ ընկերներ ենք եւ կրնանք ազատօրէն խօսիլ, ըսաւ Սալիհա Հանըմ :

Ամբողջ ներկայացումը այս եղաւ :

— Ո՞ւր են մեր միւս ընկերները, հար – ցուց Հիւսնի, կարծեմ տակաւին երկու հոգի կը պակսին :

— Այո, հիմա անոնք ալ կուգան, բայց մենք կրնանք մեր խօսելիքը խօսիլ :

— Մեր վերջին ժողովներուն մէջ, սկը – սաւ խօսիլ Սալիհա Հանըմ, Վլխաւորա – պէս զբաղեցանք սա հարցով թէ՝ ինչ դիրք պիտի բռնէինք այն դաւաճաններուն նկատմամբ որոնք իբրեւ մեզի համակիր ու գաղափարակից ցոյց տալով ինքզին – նին, յաջողած էին ինչ ինչ գաղտնիքները ձեռք ձգել եւ յետոյ այդ գաղտնիքները վաճառել Ապտիւլ Համիտի : Այդ վատերը անշուշտ արժանի էին մեր կողմէ չարա – չար պատժուելու, որովհետեւ իրենց ա – նարգ մատնութեան շնորհիւ մեր կարգ մը ընկերները եւ գաղափարակիցները ձերբակալուեցան, բանտարկուեցան կամ աքսորուեցան :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(212. – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՀՅԱՂՈՒՄՆԵՐԸ

Ռ. ՊԱՆՈՒՇ

ՀՈՑԿԻ

—*—

ԲԱՀՈՒՄ Կ

— Ինչու՞ ինձ այդպես ատում ես, Հոգի՛ս, ինչո՞ւ ինձնից հեռանում ես, ինչո՞ւ ինձ թողնում ես ամայության մեջ, ինչո՞ւ ինձ մենակ ձգում ես ամեն տեսակ չարիքների առաջ, ինչո՞ւ ինձ զրկում ես քո ներկայությունից, որ ես ամեն ինչ կարող եմ տանել, ամեն ինչ կարող եմ հաղթահարել, միայն թե ես քեզ ունենայի ինձ հետ, միայն թե դու ինձ չլքեիր, միայն թե դու ինձ չհեռանայիր, միայն թե դու ինձ չատեիր, միայն թե դու ինձ սիրեիր, միայն թե դու ինձ ներեիր, միայն թե դու ինձ հավատայիր, միայն թե դու ինձ հարգեիր, միայն թե դու ինձ ընդունեիր, միայն թե դու ինձ ճանաչեիր, միայն թե դու ինձ գիտենայիր, միայն թե դու ինձ հասկանայիր, միայն թե դու ինձ ներողություն խնդրեիր, միայն թե դու ինձ ներողություն տ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները .— Կարպիս Փափազեանի մահուան ու թաղման տխուր առիթով, եղբայրը Յակոբ Փափազեան՝ Փ. Ծ.ի 50 ֆրանք, դպրոցին եւ յիշուն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին : Նոյն առիթով, Փ. Ծ.ի Մինաս Պօղոսեան յիշուն դպրոցին : Ա. Չրքկէօզեանի հոգեհանգստեան առիթով Փ. Ծ.ի Ե. Պ.ին Միքայէլ Ասլանէ տասը ֆրանք :Իւղագին՝ Տիկին Կարապետեանէ տասը : Թուլօնաբնակ Յակոբ Գալբագճեան եւ Փարիզաբնակ Յակոբ Միասէրեան եկեղեցի այցելութեան առիթով քսանական ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Թագուհի Պալոյեաններ, իրենց զաւկին՝ Ժանի ընդ. Օր. Մօնիքի ամուսնութեան ուրախ առիթով՝ եկեղեցիին 500 ֆրանք : Սրտագին շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուբեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Երանուհի Խաղոյեան (Երեւանէն) կը փնտռէ իր որդին՝ Յակոբ «Եաշա) Խաղոյեան. (ծնած 1923ին, Երեւանի մէջ). անհետ կորսուած է վերջին աշխարհամարտին : Յակոբ Խաղոյեան ուսած է Երեւանի Կրուպսկայա միջնակարգ դպրոցին մէջ : Հօր անունն է Սամուէլ, քրոջը՝ Լիդա :

Դիմել ուղղակի Պ. Վազգէն Անդրէասեանի, 5 Րիւ տէ Սապլը, 78 – Վիրօֆլէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կասկանտիլով Ռաֆֆի կը փնտռէ իր եղբայրը Կասկանտիլով Բենիամին, ծնած 1910ին՝ Զաքաթալա, հօրը անունն է Մկրտիչ, մօրը անունը Մարգարիտ :

×

Հայրապետեան Կոլիա կը փնտռէ իր եղբայրը Հայրապետեան Արմէն, ծնած 1923ին, Մարտունա Ռայոնի Աշան գիւղը (Ղարաբաղ), հօրը անունն է Իշխան, մօրը անունը՝ Ճաւահիր :

Երկու պարագային ալ դիմել Պ. Տէր Մերկերեանի, 425 Պուլվ. Ռօմէն Ռօլան, Լէ Թամբլիէ, Պաթիման 4, Մարսէյլ 9 :

POUR TOUS
VOYAGES

Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62-03-44 64-09-49

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

Վարժարանը կը վերաբացուի Երկուշաբթի 23 Սեպտեմբերին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, Լը Րէնսի : Հեռաձայն 927-01-72 :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան ճանաչ ուսումնական աստիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : Մանկապարտէզ – – Նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ 6րդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք : Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

×

«ԻՆՉՈ՞Ի»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Գավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարիքոտ հայ տիկին մը կը փնտռէ կին մը՝ իրեն ընկերանալու եւ օգնելու համար : Տնային աշխատանքներ չկան : Մնայուն բնակարան :

Հեռախօսել գործի ժամերուն՝ 488-62-06 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 Ֆր., առաքման ծախսով՝ 32 Ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք······· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինօլէօմ եւ փլաստիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 10 SEPTEMBRE 1968
LE NUMÉRO 0,50 F.

ԽԴ՞ ՏԱՐԻ — Թիւ 11308 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.308

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՉԵԽ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ

...կացութիւնը կը ծանրանայ Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Մոսկուայի «համաձայնութեան» երկու շաբաթ ետք, հակառակ չեխ ղեկավարներու զիջումներուն, Կրեմլինի համար Չեխոսլովաքիա տակաւին իր «բնականոն վիճակին» չէ վերադարձած եւ, քաղաքական դէտերուն համաձայն, նոր եւ աւելի ծանր տագնապ մը կրնայ ծայր տալ Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Հաւանաբար նման տագնապի մը առաջքն առնելու համար է որ նախ. Զվոպոտա ժողով կը գումարէր Տիւպչէքի, Չերնիքի, Սմրկովսկիի եւ Սիգարի հետ: Իբր օրակարգ ունէին անկասկած Մոսկուայի դժգոհութիւնը՝ յայտնուած իր ներկայացուցիչին՝ Քուզնեծովի բերնով: Կրեմլինի լիազօր ներկայացուցիչը նախապէս առանձին տեսակցութիւններ ունեցած էր Զվոպոտայի եւ Տիւպչէքի հետ եւ հաւանաբար իր խօսքերը չեն տարբերած «Պրաւդայի» երկար խմբագրականէն: Խորհրդ. կուսակցական պաշտօնաթերթը կը գրէ, որ Փրակայի մէջ կը կարծեն թէ կը բաւէ «քիչ մը կարգ ու կանոն դնեն փողոցներուն մէջ որպէսզի օտար բանակները մեկնին». իսկ կան, որ կը մտածեն նոյնիսկ, թէ «այնքան ատեն որ բանակները տեղւոյն վրան են, բնականոն վիճակի վերադարձի մասին կարելի չէ խորհիլ»: Բայց իրական բնականոն վիճակի վերադարձը, «ամէն անոնց համար, որոնք Մոսկուայի հասարակաց հաղորդագրութեան ոգիէն կը ներշնչուին՝ ուրիշ բան է: «Կարելի չէ, կը գրէ «Պրաւդա», ...աչքերը գոցել երկրին մէջ տիրող վիճակին, թշնամի, հակընկերվարական ուժերու մնայուն գործունէութեան վրայ: Բնականոն վիճակի վերադարձը, այնպէս՝ ինչպէս կը սահմանուի Չիերնայի, Բրատիսլաւայի եւ Մոսկուայի համաձայնութիւններուն մէջ, ամէնէն առաջ կը կայանայ հակայեղափոխութիւնը մերկացնելուն, ապա ջախջախելուն մէջ»: Քննադատելով յատկապէս գրաքննութեան անբաւարարութիւնը, «Պրաւդա» բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ Խորհրդ. Միութիւն չի կրնար ընդունիլ որեւէ յօդուած՝ որ ընկերվարութիւնը քննադատէ նոյնիսկ ներքին զետնի վրայ. «Պրաւդա» կ'եզրակացնէ՝ սպառնալով. «Ոչ ոք թող կասկածներ սնուցանէ դաշնակից բանակներու որոշումին վրայ՝ մինչեւ ծայրը կատարելու միջազգային իրենց վսեմ առաքելութիւնը:

Ինչպէս կը յայտնուի, խորհրդային եւ չեխ տեսակէտները, որոնք Զվոպոտայի եւ Տիւպչէքի զիջումներէն ետք կը կարծուէր թէ մօտեցած են, կրկին հիմնովին կը հակասեն: Քուզնեծով առջի օր յառաջ կերպով կ'ըսէր չեխ ղեկավարներուն թէ Մոսկուայի համար իրական «հակայեղափոխութիւն» մըն է որ կը կատարուի Չեխոսլովաքիոյ մէջ, զոր, կամայ ակամայ, պէտք է իր սաղմին մէջ խեղդել: ...Փրակայի ձեռք առած միջոցները, Քուզնեծովի համար, դէպի բնականոն վիճակի մը վերադարձին «առաջին քայլերն» են միայն, եւ տակաւին «կատարելիք հսկայական աշխատանք մը կայ»:

Տիւպչէք եւ Չերնիք, որոնք կը կարծէին Մոսկուայի լիազօր ներկայացուցիչին հետ գրաւման բանակներու ետ քաշուելու պայմանաժամին մասին խօսիլ, ...անդրադարձան թէ Կրեմլին ոչ թէ դիւանագէտ, այլ դատախազ մը ղրկած է իրենց: Բանակցելու իրաւունքէն իսկ զրկուած, չեխ ղեկավարներուն կը մնայ հրաժարիլ կամ հլու հպատակ գլուխ ծռել Մոսկուայի պահանջներուն առջեւ: Գիտակից այս կացութեան, Զվոպոտա խորհրդակցութեան կանչած էր իր ընկերները: Կը խօսուի, թէ Քուզնեծով պատրաստելու վրայ է նոր խմբակ մը՝ ի հարկին նոր կառավարութիւն մը կազմելու համար:

Փրակայի մէջ Ռուսերը իրենց զինուորական ներկայութիւնը զգացուցին հրասայլորդներու խորհրդային տօնին առիթով, տողանցելով Չեխերու մայրաքաղաքին մէջ: Կարմիր բանակը, որ անցեալ շաբթու քաշուած էր շատ մը քաղաքներէ, կրկին վերադարձած եւ դիրք գրաւած է հրապարակներուն վրայ:

ԲՈՒՌՆ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

ՍՈՒԷԶԻ ԵՐԿԱՅՆՔԻՆ

Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ հրետանիի ծանր բախումներ տեղի ունեցան, առջի օր, Սուէզի ջրանցքի երկայնքին՝ 120 քիլոմեթրի վրայ: Երեք ժամ շարունակ երկուստեք գործած են հրետանիները, որոնք լռած են ՄԱԿի ներկայացուցիչներուն միջամտութեան վրայ միայն: Առաջին անգամ լուրը կուտար Գահիրէ, նշելով թէ Կիրակի, ժամը 15-ին, իսրայէլեան ուժեր կրակած էին Եգիպտացիներու վրայ: Մէկ ժամ ետք լուրը կուտար նաեւ Իսրայէլ: Զինադադարէն ետք ութերորդ, բայց ամէնէն լուրջ ու արիւնալի բախումն է ասիկա: Թել-Ավիվ կը հաղորդէ թէ իսրայէլեան ուժերը տուած են ութը մեռեալ եւ 17 վիրաւոր: Իր կարգին, Գահիրէ կը նշէ թէ եգիպտացի զինուորներէն ութը հոգի սպաննուած են եւ 12 հոգի վիրաւորուած, իսկ քաղաքացիներուն մէջ կան վեց սպաննեալ եւ քսան վիրաւոր: Երկուստեք մեծ են նիւթական վնասները:

Առջի գիշեր ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը բացառիկ նիստ մը կը գումարէր, եւ անշուշտ, ըստ սովորութեան, ոչ ոք կը դատապարտէր. կը գոհանար իր ցաւը յայտնելով զոհերուն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ՖՐԱՆՍԱ եւ Արեւմտեան - Գերմանիա, հակառակ Վարշաւայի Ուխտի ուժերուն կողմէ Չեխոսլովաքիոյ գրաւման, պիտի շարունակեն Արեւելքի հետ իրենց մեղմ քաղաքականութիւնը եւ պիտի ըղձուշանան պաղ պատերազմի վերսկսումէն». այս եզրակացութեան յանգեցան Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները, Փարիզի մէջ առջի օրուան տեսակցութենէն ետք: Պոն չվերադարձած, Պրանտ յայտարարած է սակայն. «Ֆրանսայի եւ Արեւմտեան - Գերմանիոյ կառավարութիւնները այն կարծիքը ունին թէ Արեւելք - Արեւմուտք յարաբերութիւններու մեղմացումը լիովին կախում ունի Չեխոսլովաքիայէն խորհրդային բանակներու քաշուելէն:

ՊԻԱՖՐԱՅԻ լրատուութեան նախարարը հետեւեալ կոչը ըրաւ. «Պիաֆրայի ժողովուրդը պաշտօնապէս կոչ կ'ընէ աշխարհի բոլոր ազգերուն, որ աւելի ուշադրութեամբ հետեւին նոր ոմբակոծութիւններուն՝ որուն ենթակայ է Պիաֆրայի քաղաքացի բնակչութիւնը: Աշխարհը բարոյական պատասխանատուութիւնը ունի — որմէ չի կրնար խուսափիլ — բարձրացնելու իր ձայնը եւ այլեւս գործի անցնելու, վերջ տալու համար այս ցեղասպանութեան՝ որուն դէմ մեր ժողովուրդը կռուեցաւ իր բոլոր միջոցներով 16 ամիսէ ի վեր»:

ԼԵՀԱԿԱՆ Ազգային Թատրոնի տնօրէնը: Տէժմէք, պաշտօնանկ եղած է: Տէժմէքի համաձայնութեամբ ներկայացուած է հայրենասիրական գործ մը, որուն հակառուս հատուածները ծափահարութիւններով ընդունուած էին ներկաներուն կողմէ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ համայնավար կուսակցութիւնը ներկայացուցիչներ ղրկած է Պելկրատ եւ Պուքրէշ՝ սերտացնելու համար իր կապերը Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւումը դատապարտող համայնավար երկիրներուն հետ: Կ. Կոմիտէի անդամ եւ յայտնի ղեկավարներ Ճիան - Քարլօ Փաժեթթա ղրկուած է Պուքրէշ եւ Քարլօ Կալուցցի՝ Պելկրատ: Իտալացի ղեկավարները պիտի այցելեն նաեւ Փեշտա եւ Սոֆիա: Տակաւին չհաստատուած լուրերու համաձայն ռումէն եւ իտալական համայնավար կուսակցութիւնները որոշած են չմասնակցիլ Համայնավար կուսակցութիւններու համաշխարհային համագումարին:

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարար Սթիւարթ պաշտօնական այցելութեամբ Պուքրէշ կը գտնուի: Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտարարած է. «Ռումանիա պէտք է ազատ ըլլայ շարունակելու իր քաղաքական անկախ ճամբան: Ռումանիա պէտք չէ խորհրդային միջամտութեան մը ըսպառնալիքին տակ ապրի»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ծերակոյտին մէջ դեմոկրատներու գլխաւոր ներկայացուցիչ Մայք Մէնսֆիլտ, թելադրած է ստեղծել Վիէթնամի մէջ ազգային միութեան ժամանակաւոր կառավարութիւն մը, «այնպէս որ կարելի ըլլայ անելէն դուրս բերել Փարիզի բանակցութիւնները: Այս կառավարութիւնը, ըսած է ծերակուտականը, պէտք է իր մէջ ունենայ նաեւ «ազգայնական քաղաքացի տարրեր»:

ՊՐԱԶԻԼԻԱ մեծ հանդիսութիւններով տօնեց իր անկախութեան 146րդ ամեակը:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Իրանի Շահն ու կայսրուհին Սեպտեմբերի վերջաւորութեան պաշտօնական այցելութեամբ Խորհրդ. Միութիւն պիտի մեկնին:

ԼԵՀԱԿԱՆ մամուլը բուռն կերպով սկըսած է քննադատել Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնը: «Թրիպունա Լուտու» կը գրէ, թէ ներկայ կացութեան մէջ մոքի դէմ է պահանջել որ Վարշաւայի Ուխտի բանակները Չեխոսլովաքիայէն քաշուին»: Լեհական թերթին համաձայն «Իտալիոյ համայնավարներուն բռնած դիրքը շատ հեռու է ժողովրդական միջազգայնականութենէն»:

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ վերջին 24 ժամուան ընթացքին Վիէթքոնկը ութը մահափորձ կազմակերպեց: 12 մեռեալ եւ 77 վիրաւորներ կան:

ՔՈՐՏՈՊԱՅԻ մէջ, Արժանթին, ծանր բախումներ պատահեցան ուսանողներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ: Երկուստեք բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ քսան երիտասարդներ ձերբակալուեցան, վարչապետ Փափատոփուլոսի դէմ մահափորձ կազմակերպած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

ՊՈՆԻ լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն Ատլանտեան Ուխտի արտաքին նախարարներու ժողով մը կրնայ գումարուիլ Հոկտեմբեր ամսուն:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ Չինաստան կրնայ ըղձայացունց ձեւով մը տօնել իր 19րդ տարեդարձը, եւ, այս ուղղութեամբ, չինական հարցերու մասնագէտ Ամերիկացիներ հաւանական կը նկատեն որ Չինացիները հիւլէական նոր ռումբ մը փորձեն, Սին-Քիանկի անապատին մէջ:

ՄԱՐՈՔԻ վեհապետը, Հասան Բ. որ ներկայիս իր երկրին հարաւը կ'այցելէ, կրնայ Ալժէ անցնիլ եւ Պումետիէնի հետ տեսակցութիւն մը ունենալ՝ երկու երկիրներուն փոխ - յարաբերութիւնները բարելաւելու նպատակով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն կ'ողբայ քաջ հրապարակագիր եւ Հայ Դատի վաստակաւոր ծառայ՝

ԸՆԿԵՐ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

կսկծալի մահը եւ այս առիթով ցաւակցութիւն կը յայտնէ «Յառաջ»ի եւ «Հայրենիք»ի խմբագրութեանց:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արփիկ Միսաքեանի իր հօրեղբօր՝

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն եւ իր շրջանի բոլոր մարմինները սրտի խոր կսկիծով կ'ողբան

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մեծ կորուստը եւ կը խոնարհին իր թարմ շիրիմին առջեւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը իր բոլոր մարմիններով խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Արփիկ Միսաքեանի իր հօրեղբօր՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

անակնկալ մահուան առիթով, եւ կը մաղթէ քաջութիւն ու տոկունութիւն՝ շարունակելու «Յառաջ»ի նուիրական ու մեծ գործը, հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, հակառակ օրէ օր անհետացող անփոխարինելի աշխատակիցներու:

×

ՆԻՒ - ԵՈՐՔ.— Շաւարշ Նարդունիէն յետոյ, այս անգամ ալ մամուլը գուժեց կսկծալի մահը, հայ լրագրական ասպարէզին մէջ եղող տաղանդաւոր հրապարակագիրներէն

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութեան Վարչութիւնը, իր խորազգած ցաւակցութիւնները կը յայտնէ անոր պարագաներուն եւ գրչեղբայր աշխատակիցներուն:

×

ՊԵՐԼԻՆ.— Մեր գաղափարական ընկերոջ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ, Հ. Յ. Դ. Պերլինի Վահան Խորէնի խումբի ընկերներ, իրենց խորազգաց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնն ու վշտակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Արփիկ Միսաքեանի

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ «Յառաջ»ի խմբագրութեան

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Արփիկ Միսաքեանի իր հօրեղբօր՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԱՍԻԿԱ ԱՀ

ՄԵ՛Ր ԽՕՍՔԸ...

Մամուլին ղրկուած զեկոյցէ մը կը տեղեկանանք, թէ 28 Յուլիսի Կիլակի օր, Երուսաղէմի մէջ հանդիսաւոր արարողութեամբ տեղի ունեցած է ձեռնադրութիւնը կուսակրօն հոգեւորականներու,— Աղան, Սիփան, Նարեկ եւ Սեւան արեւ – դանեաններու, որոնք «կամաւորութեամբ եկեալ ի յայս կարգ, ինչպէս զեղեցկօրէն կը բնորոշէ Մաշտոցը, յանձնառու կ'ըլլան «զինուորեալ մանկանց» չարքը անցնելու, իբրեւ աշխարհիկ կեանքէ եւ աշխարհային ձգտումներէ կամովին հրաժարած պաշտօնեաները Հայ Եկեղեցւոյ:

Կարդ մը թերթեր տեղ կուտան ոչ միայն այս առթիւ իրենց տրամադրուած մանրամասն նկարագրականներու, այլեւ արտառուչ այն «խրատականին»՝ զոր այս առթիւ խօսած է պատրիարք Եղիշէ արքեպիսկոպոս, պարզելու համար նորընծաներու դերը, իբրեւ «միջնորդ Աստուծոյ եւ մարդոց», — չէչեռելով մանաւանդ – պէս, որ անոնք կոչումը ունին չարունակելու մեր եկեղեցւոյ արի արանց աւանդութիւնը .

— « ... Բացէ՛ք ձեր միտքը Աստուծոյ լոյսին եւ Պատմութեան հրաշքին. պէտք է առատանայ ձեր մտքին տեսութիւնը եւ մաքրուի հոգին՝ հասնիլ կարենալու հա – մար Աստուծոյ փառքին եւ մարդոց կա – րիքներուն հաւասա՛րապէս: Մաքրուի՛լ , — մաքրել կարենալու համար. սրբվի՛լ , — ուսուցանել կարենալու համար. Աս – տուծո՛յ մօտենալ ,— ուրիշներո՛ւ մօտեցնալէ առաջ: Կրակէն կ'առկայծի կրակը, եւ լոյսէն՝ լոյսը: Վա՛յ այն եկեղեցական – ին, որ թափուր մտքով եւ հոգիով կը կենայ իր ժողովուրդին առջեւ: Ունեցէ՛ք նաեւ սէրը ժողովուրդին, որ՝ Աստուծմէ վերջ՝ գերագոյն իրականութիւնն է մեզի համար: Ապարէզը, որուն սեմին կը կեցնաք, աշխարհիկ շահերով եւ զգացումներով պայմանաւոր չէ, այլ ՊԱՐՏԻԶ՛ ՁԱՄԲԱՑ ՄԸՆ է»:

Ամէնէն ոսկեբերան քարոզիչն իսկ, աւելի խիտ բովանդակութիւն եւ աւելի տպաւորիչ ձեւ պիտի չկարենար տալ իր խրատականին, ուղղուած՝ նորընծաներուն: Մեր կողմէ մէջբերուած այս միակ պարբերութիւնը բաւական է ընդունիլ իբրեւ երկաթգիր ուխտ՝ բոլոր անոնց համար, որոնք քաղցր լուծը կ'ընդունին հանրային, հոգեւոր կամ ուսուցչական ծառայութեան համար, փոյթ չէ՛ թէ սքեմ ունենան կամ ոչ, իշխանութեան գաւազան կրեն կամ ոչ :

Կեանքը, սակայն, բիրտ իրականութիւն մըն է յաճախ, ու մեր բոլոր զեղեցիկ երազները, սկզբունքի բոլոր թռիչքները , ու նոյնիսկ ի խորոց սրտի ուխտերն ու խոստումները՝ կէս ճամբան կը թողուն մեզ, ո՛չ միայն սայթաքումի եւ սխալանքի մարդկային մեր հակումնե – րուն ճամբով — ինչ որ չափով մը հաս – կնալի է, — այլեւ, տարաբախտօրէն , դիտակցական խոտորումներով եւ փառա – սիրական նկատումներով. ծրագրուա՛ծ չահախնդրութիւններով եւ հաշուած քայլերով, որոնք մեզ ընդհանրականօրէն կը ցնցեն :

Բարոյախօսներ չա՞տ ունինք մեր մէջ, — ամէն ժողովուրդ ունի : Խոստումներու ճամբով կամ հանրութեան ընծայուած ապահովութիւններու գծով պատասխա – նատուութեանց կոչուած մարդիկ կան ա – մէն տեղ : Հանդիսաւոր ուխտով կամ երդումով ծառայութեան կոչուած արժէք – ներ, տաղանդներ, նուաղ կամ առաւել ընդունակութիւններով օժտուած անհատ – ներ ունի ամէն ժողովուրդ՝ իր ծոցին մէջ: Ունինք նաեւ մենք, մեր փոքր ա – ծուէն ներս :

Սակայն պատմութիւնը ցոյց կուտայ , թէ ի վերջոյ ճկարագիրն է ամէնէն հաս – տատուն եւ անփոխարինելի հարստու – թիւնը :

Մարդիկ իրենց իսկական կշիռով ի ցոյց կուգան այն առեն միայն, երբ բար – ձրանալէ , դիրքերու եւ պատասխանա – տուութեանց հասնելէ ետք, կ'ենթարկը – ուին պատեհութիւններու փորձաքարին. կրնան մաքուր մնալ՝ ամէնէն մեծ ան – մաքրութեանց մէջ իսկ, կրնան սորվիլ՝ ամենագէ՛տ դառնալէ ետք եւս , կրնան ծառայել՝ իշխան դառնալէ ետք ալ, ու ժողովուրդին հանդէպ սէրը կը պայմա – նաւորեն ոչ թէ «սիրութեամբ», այլ են – թակայութեամբ: Կ'ունենան իրենց անձին հակակշիռը, ու՝ մարդկային սկարու – թեան վայրկեաններու մէջ՝ կը դիտակ – ցին թէ հանրային կոչումի տէր մարդիկ են, ու, այդ ճամբով ալ, պատասխանա – տուութիւններ ունին աղդին եւ հանրային կարծիքին առջեւ :

Տարաբախտօրէն, մեր օրերու տարե – դրութեանց մէջ քիչ չէ թիւը իրողու – թեանց եւ փաստական տուեալներու՝ ո – րոնք սկեպտիկ եւ թերահաւատ դարձու – ցած են մեզ : Բարքերու այլասերո՞ւմ թէ բարոյական ու հոգեկան արժէքներու տագնապ , — ամէնէն նուիրական առարկաներուն մէջ անգամ՝ անտես կ'առնուին մարդկային տարրական պարտաւորու – թիւններն իսկ, եւ սանձարձակ ու անհա – կակչիռ քայլերու մարմաջը չատ հեռու – ները կը տանի մեզ ...

Երուսաղէմի պարագային, քիչ մը ա – ւելի չեչտուած ձեւով կը դիտնք հարկը ընդգծելու՝ թէ պատրիարքական այդ դարաւոր աթոռը կը կարօտի ոչ միայն անձնդիր հովիւներու կամ դիտակից մի – աբաններու, այլեւ ու մանաւանդ Հայու – թեան ու հանրային կարծիքի հանդէպ պատկառոտ կեցուածք ունեցող եկեղե – ցականներու. հոգեւորականի տիպարով մարդոց, որոնք ոչ միայն բերնով՝ այլեւ դործնապէս կարենան հաստատել , թէ « Աստուծմէ եւս դերադոյն իրականու – թիւնը ժողովուրդն է »:

Աղան, Սիփան, Նարեկ եւ Սեւան ,— խորհրդանշական անուններ են նորընծայ աբեղաներուն համար : Ամէն մէկուն ե – տեւ պատմութիւն կամ, խորհուրդ կայ , նուիրականութիւն մը կայ : Հարց է , սակայն, մեզի համար, որ ի՞նչ չափով պիտի արժեւորուին այս կոչումները ... ապադայի մէջ :

Հարցումը այս ձեւով դրած առեն , այդ անուններուն եւեւ կանգուն անձերուն հանդէպ կանխակալ որեւէ կարծիք կամ նախապաշարում չունինք : — Անոնք կը – նան իսկապէս արժանաւոր եկեղեցական – ներ ըլլալ՝ այսօր ու վաղն ալ : Մեր մը – տահոգութիւնը թելադրուած է նոյնքան նուիրական ու խորհրդանշական ա՛յլ ա – նուններէ , որոնք դժբախտաբար յուսա – խաբ ըրին Հայութիւնը : — Արդեօ՞ք նոյն այս յուսախաբութեան զգացումին մէկ արտայայտութիւնը չէ նաեւ եղիչէ պատրիարքի խրատականը, Ս. Ցակոբ – եանց մխիթարեան բեմէն, բովանդակ Հայութեան համար ընդվզեցուցիչ ծանօթ պայթակղութենէն ետք ...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

Դ. ԴԱՐՕՒ ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՏ. ՋՕՐԵԱՆԻ ՊԱՏՄԱՎԷՊԵՐԸ

Զօրեան պատմական վիպասանին առ – ջեւ ցցուած դժուար խնդիրներէն է Դ. դարուն Աբշակունեաց Հայաստանի մէջ կեդրոնաճիղ եւ հզօր պետութեան մը համար ծաւալած պայքարի ճշմարտացի արտացոլումը: Անհրաժեշտ էր փաստերու քննական վերադնահատութիւն մը: Հա – սարակական այս բարդ հարցին հետ կապուած եղելութիւններուն արտացոլու – մը վիպասանը դարձուցած է « Հայոց Բերդի» կեդրոնը :

« Հայոց Բերդի » «սեփական բերդը » կառուցանելու հիմնական դաղափարի ուրուագիծը կը նշմարուի դեռ եւս Զօր – եանի անդրանիկ վէպին , յատկապէս Պապ Թագաւորին հետեւեալ խօսքերուն մէջ՝ ուղղուած Մուշեղ սպարապետին. « Ես թշնամութիւն չեմ քարոզում , ըս – պարապետ . ես կամենում եմ՝ զօրացնենք մեր բազուկը , որպէսզի մեր հարեւան – ները յարդեն մեզ ... ես ուզում եմ, որ միշտ օգնութիւն ակնկալող չլինենք եւ ընդօրինակող սորուկ ... Այլապէս ի՞նչ ենք մենք. նախարարների մի մասի աչքը Պարսից կողմն է, միւս աչքը՝ Բիւզան – դիայի, եւ մի բան պատահելիս վազում – ապաւինում են սորան կամ նորան եւ ամ – բաստում նոցա պարխսպը : Այժմ էլ, չա – տերը մեր տունը թողած, կամենում են չինել Հոռոմների տունը, ամրացնել նո – ցա պարիսպները: Ոչ, սպարապետ, մենք պէտք է շինենք մեր բերդը, պէտք է ամ – րացնենք մեր պարիսպները եւ ապաւի – նենք ինքներս մեզ ... Այդ չեն դիտակցում մեր հոգեւոր հայրերը ... Բայց դու, որ դէնքը ձեռքիդ միացնում ես մեր երկրի անկաստուած մասերը՝ պատժելով հայրե – նադաւ իշխաններին, օգնիր մեր սեփական բերդը շինելու, որ մենք լինենք մեր ճա – կատագիրը ... (492):

Երկրի անկախութեան դլխաւոր յենա – րանը խորհրդանշող «սեփական բերդ», «սեփական նեցուկ» առեղծելու այս դա – դափարն է, ահա, որ Զօրեանը դրեր է « Հայոց բերդ» պատմավէպին մէջ :

Ուշադրաւ է վէպին մուտքը, որմով ընթերցողը մուտք կը գործէ դարաշրջանի ճակատագրական անցուդարձերու մթնո – լորտին մէջ :

Կամաբարականին ամբոցը հաւաքուած են խումբ մը նախարարներ : Ցուղուած եւ պայրացած են անոնք Արշակ Թագաւորի վերջին հրովարտակին առթիւ. նախա – րարներու վճռերէն կը պարզուի բուն ի – րողութիւնը — Թագաւորը մտադիր է չուտով աւարտելու նոր բերդաքաղաքին շինութիւնը եւ ահա այդ նպատակով , դանազան արտօնութիւններ խոստանա – լով, Աբշակաւան կը հրաւիրէ նախարա – րական կալուածներու շինականները. Արշակի խոստումները այնքան հրապու – րիչ են, որ հակառակ նախարարներու արդելքներուն, անհնարին է այլեւս կա – սեցնել մարդոց զանգուածային դաղթը դէպի Արշակաւան :

Մեծ վարպետութեամբ նկարագրուած նախարարական դաղտնի ժողովի այդ պատկերին մէջ լաւագոյնս կը նախա – պատրաստուի վիպական յետագայ դէպ – քերուն զարգացումը: Ըստ էութեան ճիշդ հոս է որ հեղինակը կը սկսի իր ստեղ – ծադործական բանավէճը մեր հին պատ – միչներուն կողմնակալ դիրքորոշումնե – րուն հետ եւ կը պարզէ իր ընդհանուր հայեցակէտը Թագաւորին եւ նախարար – ներուն նման փոխ – յարաբերութիւննե – րու բուն պատճառներուն մասին :

Նախարարներու բուռն վէճերէն կը պարզուին տարիներու ընթացքին կու – տակուած դժդոհութեան իրական պատ – ճառները, առաջին առիթով այն պարա – գան, որ Թագաւորը իր ընթացքով կ'ան – տեսէ աւանդական իրաւունքները: Դժ – դոհ իշխանները միաբերան կը հաստա – տեն, որ «Թագաւորն անտեսում է» պի – րենք եւ «խախտում աւանդական օրինք – ները սուրբ»(26) : Ն. Կամսարականը գոյ – բացած է այն պատճառով, որ «Աբշակ Թագաւորը պահանջել է երեն յանձնել Արտագերս ու կապոյտ բերդերը», բայց ինքը չէ կատարած հրամանը. «Չյանձնե – ցի.— կ'ըսէ ան —, վանդիլ չէի կարող մերկանալ իմ դէնքերից ... չէի կարող դրկել ինձ ինքզինքս պաշտպանելու մի – ջոցներից» (23):

*Հայոց նախարարներուն մէջ կը խօսի նախարարական վիրաւորուած ինքնասի – րոյ ոգին, որ կը մերժէ ենթարկուիլ Արշակ Թագաւորի կամքին, որ կը մերժէ ընդունիլ Արշակաւանի շինականները, որ կը մերժէ ընդունիլ Արշակաւանի հիմնադրութիւնը: Ասոնք կը կազմեն նախարարական ընդդիմութեան առաջին շարքը: Ասոնց կողքին կը դտնուին նախարարներ, որոնք կը տատանին, կը կասկածին, կը վարանին, կը հարցնեն, կը խորհին, կը մտածեն, կը կշռադատեն, կը չափեն, կը հաշուեն, կը դիտեն, կը սպասեն, կը հետեւին, կը հետապնդեն, կը հարցաքննեն, կը քննեն, կը քննադատեն, կը քննարկեն, կը քննարկեն, կը քննարկ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Եւրոպան ուշ ծնեցաւ, բայց արագ ծերացաւ եւ մեռաւ: Մի քանի դարու մէջ նա անցաւ պատմութեան չատ կերպարանքներ, փոփոխեց եւ փոփոխուած է դեռ եւս կառավարութեանց ձեւերը, բայց ցարդ չհասաւ իր նպատակին, որովհետեւ միշտ աչխատեցաւ ճանապարհը լայնացնել, ուղղել, հարթել, մոռնալով որ իր նեղութիւնը ճանապարհից չէ այնքան՝ որքան ոտքի կօշկից, որ սեղմում է եւ չէ թողում մարդ դալ: Այսպիսի դժբախտութեան մէջ, ինչ կ'օգնէ ճանապարհի լայնութիւնը, քանի որ կօշիկը նեղ է: Այո՛, Եւրոպան կանգնած է այսօր մի դժուար լուծանելի խնդրի առջեւ, այդ՝ անտեսական խնդիրն է, մարդը եւ հացը: Եւ այդ խնդիրը, կանուխ թէ ուշ, թէեւ սոսկալի փոթորիկներով, պիտի լուծուի: Ոչինչ բռնութիւն, ոչինչ պահպանողական համակրութիւն, ոչինչ ընդդիմադրութիւն, որ եւ իցէ կողմից, չէ պիտոյ կարողանայ վակել նորա առաջքը, թէեւ այսօր հալածական եւ աքսորական են այդ ապագայի մարգարէքը եւ առաքեալները:

Եւ ինչպէս միջին դարերում, Ասիոյ անկիւններից խուռն բարբարոսներ իջան ու հեղեղեցին Եւրոպա, այնպէս եւս մարդ եւ հացի խնդիրը լուծուելուց յետոյ, Եւրոպական մարդը պիտի իջանէ Ասիա: Պիտի գայ օր, երբ այն պատաս Ասիան պիտի մանկանայ, եւ ասիական ազգերը այն վայրկենից պիտի սկսանին իւրեանց պատմութիւնը, եթէ ընդունակ լինին իրրեւ ազգ ապրելու. իսկ եթէ ոչ՝ օր ըստ օրէ կ'անհետանան որպէս մի կաթիլ համատարած ծովի մէջ: Ամերիկան, Աւբստրալիան, այլ երկիրներ եւ կղզիք, կենդանի վկայք են մեր խօսքին: Ասիոյ ապագան աւելի մեծ է, աւելի լայն է ասիական խնդրի վերաբերութեամբ, քան թէ Եւրոպիոյ ապագան: Հայերին մնում է վաղօրօք օգուտ քաղել իւրեանց դրութիւնից:

Կարող են, դարձեալ, ղիմադրել՝ որ եթէ մեր հայեացքով, միայն մարդ ու հայկայ աչխարհն երեսին, եթէ մենք մի կըտոր հողի վրայ, քարոզում ենք հաւասար իրաւունք, ուրեմն ազգութեան խնդիրը եւ ուշադրութեան արժանի բան չէ. մարդը ապրել է Հայի անունով, թէ մի այլ անունով, դարձեալ միեւնոյն մարդն է, եւայլն:

Այո՛, եթէ հաւասար իրաւունքը այսօր խոստովանուի բոլոր երկրագունդի վրայ, եթէ ներկայ եղած պետական համակարգութիւնքը, այսօր ոչնչանան, վաղը ոչ միայն չէ մնում ազգութեան խնդիրը, այլ հարկաւոր եւս չէ: Բայց այս է բանը որ դորան հասնելը, ժամանակի է կարօտ. եւ մինչեւ այն ժամանակ «Աբգարեանք Աստուծոյ բռնադատի, եւ բռունք յափշտակին զնա». մինչեւ այն ժամանակ «Սահմանք քոյոց, ղէնք իւրեանց» — ասում է մեր խմաստուն Ծերունին: Մենք ուրախ չենք, որ այսպէս է լինում, մենք ուրախ չենք որ մի ազգ ճնշում է, հարստահարում է միւս ազգը, եւ իւր ղէնքով սահման է դնում նորա հողի վերայ, բայց որովհետեւ մեր տրամաբանութիւնը ոչինչ է, համեմատելով այն միեւնոյն ժամանակ կարգի հետ, ուստի մեր կարողութիւնքը ուղղում ենք մեր ազգութիւնը պաշտպանելու համար: Եւ մեր ամէնից պարտքն է միեւնոյն ժամանակ մնալ ազգութեան դրօշի տակ, որքան ուրիշը կրում է իւր սեփական ազգութեան դրօշը: Բայց այս ասելով կամք չունինք ազգութիւնը կոյր ֆանատիկոսութեան դարձնել: Հերիք է, որչափ կոյր եւ ֆանատիկական ազգութիւնը ունի իւր եսական կողմերը, հէրի՛ք է, ասում ենք, որ մի ազգութիւն՝ իւր մի չամփուր խորոված համար մորթում է միւս ազգութեան եղը ...:

ՄԻՒՍԱԳԷԼ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ղրկութիւնը եւ ինքնիշխանութենէ զրկուած – ան կանդը :

Իրավիճակն ուելի չեշտուած ներկայացնելու համար հեղինակը ցոյց տը – ած է նաեւ հակառակորդ մարքի ներկա – յութիւնը. իշխաններու ժողովին ներկայութիւնը. Անդեղեայ տան երիտասարդ իշ – խան Անդեղեայ, որ իր բացայայտ եւ տեղին դա – տողութեամբ հակառակ կարծիքը կ'արտայայտէ :

«Ես, տէր կամաբարեան , իշխանաց ժողովում լինում եմ առաջին անգամ , — սակայն թէ՛ այստեղ, թէ՛ Վրաց ան, — տակայն թէ՛ այստեղ, թէ՛ Վրաց երում, լսելով արքայի մտադրութեանց մասին, խորհում եմ, թէ առաւել բարւոք կ'ըլլի թագաւորի դէմ միաբանելու փոխարէն միաբանենք թագաւորի հետ, եւ պատիժ կը լինենք առաւել ապահով, քանզի միաբանելով նորան՝ հնար կը տանք արքային մեծ բանակ պահելու եւ հարկերին դիմադրելու ...» (31): Հանգիստանելով Անդեղեայ իշխանիկի հետ, որ կամաբարեանը կ'աչխատի զայն համոզել, որ «թագաւորը կամենում է սեփականացնել միայն մեր հողերը, մեր բերդերը, մեր մարդերը, իսկ մեր կրօնքը պի պղտ : Նա խորհում է, իշխանիկ, թէ արդեան քիչ նախարար՝ այնքան լաւ. բռնապետիկ լաւ, վասնզի այդպիսով դիրին կը լինի իշխել եւ հրամայել...» (31 - 32):

Իշխանաժողովին մասնակիցները զիրար կը համոզեն , թէ «Արշակը ոչ միայն չատ է տկարացնել » դիրենք, «այլեւ՝ թոյնանել ի սպառ», ուստի եւ կ'որոշեն զինու զօրութեամբ» պաշտպանել իրենց իրաւունքները :

Հեղինակը համոզիչ պատկերներով կըցած է ներկայացնել պատմական այն ճգնաժամութիւնը, որ Արշակունի թագաւորներին դժուոհ նախարարներուն այս ընթացքը երբեք չի բաւիր իրենց «տիրապետութենէն, այլ պայմանագրուած է նախարարներուն իրավիճակ ին : Պատմական փաստերը կը հաստատեն, որ իրենց ներքին կառուցուածքով եւ իրաւական — քաղաքական վիճակով ինքնուրոյն հայ իշխանութիւնները , զանազանելով իրենց ժառանգական իրաւունքներն ու ինքնիշխան դիրքը պահպանելու ձգտումով, այդ ժամանակչրջան ոչ միայն չհակազդուած չէին կեդրոնացած իշխանութեան ուժեղացումովը, այլեւ չատ անգամ , նայած իրենց չափ նուն, օտարին դերիշխանութիւնը կը դիմադրեին Արշակունիներու գահին են – թարկուելէն : Հին աղբիւրներու վկայութեամբ, Արշակի գահակալութեան չրջան – ը չատ հարուստ էր ողբերգական անց – քերով՝ հասարակական – քաղաքական թէ պատմական հերոսներու անձնական կեանքին առումով: Վիպասանը ընտրած է պատմականօրէն յատկանչական այն – պահի եղելութիւն մը, որուն մէջ որոշ կերպով արտայայտուած են դարաչրջա – նին կրան առանձնայատկութիւնները. ան կանդ առած է առաւելաբար Արշակա – նի կառուցման ու կործանման պատ – մութիւան թէ Արշակի կեանքին քանի մը դրուագներուն վրայ :

Զօրեան Արշակաւանի պատմութիւնը չէ դիտած իրրեւ զուտ պատմական իրողու – թիւն, այլ իրրեւ ընդհանուր պատկեր մը՝ ուր լաւագոյնս կ'արտացոլան դարուն բնորոշիչ գիծերը :

Պատմական վիպասանին կարեւոր նը – պատճառը պէտք է համարիլ այն, որ նոր հայեցակէտով մօտենալով յայտնի փաս – տերու դնահատութեան , կրցած է ցոյց տալ, որ այդտեղ իրականութեան մէջ կը բախին ոչ թէ ներհակ կողմերու մանր կիրքերն ու «անձնական ճգնիմ բաղձանքները», այլ զարաչրջանի հասարա – կական կեանքի իրերամերժ միտումները. մէկ կողմը ինքնիշխան նախարարներն է – րենց կեդրոնախոյս ձգտումներով, իսկ միւս կողմը՝ Արշակն իր որդեդրած պետական կողմնորոշումով , կեդրոնաձիգ պետութեան ուժեղացման, երկրի քաղաքական անկախութեան ապահովման ան – կեղուն զաղափարներով : Պատմական անձնաւորութիւններու որոշ ընթացքին պատճառաբանութեան մէջ վիպասանը, անշուշտ, պատչաճ տեղ մը կը յատկացնէ անձնական , հոգեբանական հանդամանքներուն եւս :

Ըստ հեղինակին մեկնաբանութեան , միանդամայն պարզ է ու յստակ Արշակի նպատակը՝ պարսկա–բիւզանդական լար – ուած փոխ – յարաբերութիւններուն եւ արտաքին մչտական յարձակումներու վրանդուած եւ քարդ պայմաններուն մէջ միաւորել երկրին ցաք ու ցրիւ իչխանական ուժերը, ենթարկել զանոնք միահեծան գահի մը՝ որով հնարաւոր պիտի դառնայ իրական երաչխիքներ ստեղծել ոչ միայն Արշակունեաց երերուն գահը պահպանելու, այլեւ երկրին քաղաքական անկախութիւնն ապահովելու համար :

Արշակ դիտակից էր իր հետապնդած նպատակը դլուխ բերելու բոլոր դժուարութիւններուն : Եւ ահա հետաքրքիր թագաւորը կը չրջանայ ամուր եւ յուսատու սեփական յենարան մը ստեղծելու միջոցը : Այդ նպատակով Կողովիտ դաւառին մէջ, Պարսիկներու սահմանին մօտ , կը սկսի ամուր բերդաքաղաքի մը չինութիւնը, որ, Արշակի քառերով, «պիտի դառնայ մի ամրակուռ բերդ՝ ոչ միայն օտար թշնամեաց դէմ, այլեւ մեր չարամիտ նախարարաց, որ ցայդ ու ցերեկ խոր – հուրդ են միայն իրենց ոսկորի մասին եւ չեն կամենում զօրավիդ լինել երկրին հայրենի » (220): Թէեւ երկրի չատ վայրերէն, «յատկապէս արքունի չենքերից » բաւական թիւով զործաւորներ հաւաք – ուած են չինարարութեան համար, բայց կառուցումը «կատարւում էր դանդաղ , քանդի սակաւ էին մարդիկ քաղաքի բազմաեակ աչխատանքները զլուխ բերելու համար»: Եւ ահա թագաւորը կը մտածէ « դիմել նախարարներին եւ խնդրել նոր զործաւորներ տան եւ առհասարակ օգնեն աւանի չինարարութեան »: Նախարարներն առերես կը խոստանան «անել կարելին», բայց չեն կատարեր իրենց խոստումը : Այդ պարագան չատ կ'անհանգստացնէ Արշակը եւ ան, իրրեւ ժամանակաւոր միճոց , կը մտածէ, որ «նախարարաց պատկանող բերդերը » ըլլան թագաւորին տրամադրութեան տակ, որ – պէսզի «ի դէպս պատերազմի» ի վիճակի ըլլայ ինքը «պաշտպանել երկիրը հայրենի» (99): Շուտով կը յայտնուի սակայն որ բերդերու տէր նախարարները մտադիր չեն կատարելու Արշակի ցանկութիւն – պահանջը ո՛չ կամովին , ո՛չ ոսկիով եւ ո՛չ ալ կալուածներու դէմ փոխանակելով : Արշակ կը յանդի այն հաստատ համոզման ,որ չի կրնար միաւորել նախարարական ուժերը խաղաղ միջոցներով. միակ միջոցը ուժին ապաւինիլն է: «Բայց ես կը ստեղծեմ իմ բերդը ,— առիթով մը կ'ըսէ Անդոկին—, որ լինի ամէնքի բերդ եւ կը լինի աւելի հզօր քան նախարարաց բերդերը եւ դորանով ես կը միաբանեմ նոցա. եւ այդ միաբանութիւնը կը դառնայ Հայոց բերդ, անխորտակ բերդ ... Թշնամին անդօր կը լինի կոր – ծանել նորան: Այո՛, իշխան, տեսանելի բերդից աւելի կը ստեղծենք մեր ներքին բերդը ...» (242):

Վ. Ս. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

(1 Շար.)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՉԻԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Մեռնողը Քրիւսիֆիքսոսն մայրն է: Գերեզմանիկ մը:

Աչտուհին լռեց պահ մը, չրթունքները կարծես մտապէս աղօթք մը ընծեցնել համար, եւ կրկնեց.

— Աչէկ երեք տարի առաջ ժանեկնուհի մը, որ էր տիկին Պէթիւն, մխիթարի մայր Քրիւսիֆիքսոսնի աղօթելը տես – նելով ուղղափառ կրօնքը ընդունեցաւ:

— Ա՜հ, այո՛, հիմա կը լսեմ դամբանական դանդակին ձայնը, պատկառելի՛ մայր:

— Մայրերը գայն մեռելներու յատուկ սեղեակը տարին որ դուռ մը ունի եկեղեցի երթալու համար:

— Գիտեմ:

— Քեզմէ զատ ուրիչ մարդ չի կրնար այդ սենեակը մտնել եւ ոչ ալ պէտք է մտնէ: Աղէկ հսկողութիւն ըրէ: Գեղեցիկ բան կ'ըլլար եթէ մարդ համարձակէր մեռելին սենեակը մտնելու:

— Աւելի ստէպ:

— Ի՞նչ ըսիր:

— Աւելի ստէպ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Աւելի ստէպ, կ'ըսեմ:

— Աւելի ստէպ քան ի՞նչ:

— Պատկառելի մայր, ես աւելի ստէպ քան ինչ չըսի, այլ աւելի ստէպ:

— Չեմ հասկնար թէ ի՛նչ է միտքդ: Ինչո՞ւ աւելի ստէպ կ'ըսես:

— Չեղի պէս ըսելու համար, մայրդ պատկառելի:

— Բայց ես աւելի ստէպ չըսի:

— Չըսիք, բայց ես ըսի ձեղի պէս ընելու համար:

Նոյն միջոցին ժամը լինը զարկաւ:

— Առաւօտեան ժամը իննին եւ միչտ օրհնուի եւ պաչտուի խորանին Ամենասուրբ Հաղորդութիւնը, ըսաւ աւագուհին:

— Ամէ՛ն, ըսաւ Ֆոչլըվան:

Ժամը յարմար միջոցին զարկած էր, եթէ ոչ «աւելի ստէպ»ին ծայրը պիտի չզար: Հաւանական է թէ վանամայրը եւ Ֆոչլըվան «աւելի ստէպ»ին կնճիռը պիտի չկրնային քակել, եթէ ժամը զարկած չըլլար:

Ֆոչլըվան ճակատին քրտինքը սրբեց:

Վանամայրը ներքնատէս դարձեալ մըրմըռաց կամաց մը, թերեւս աղօթելով, յետոյ բարձր ձայնով ըսաւ.

— Կենդանութեան ժամանակ Քրիւսիֆիքսոսն մայրը Թերահաւատները հաւատքի կը բերէր, մահուընէն ետքն ալ հրաչքներ պիտի դործէ:

— Անշուշտ պիտի դործէ, պատասխանեց Ֆոչլըվան՝ ոտքերը քով քովի բերելով եւ ալ չդայթելու համար ծանր ուչադրութիւն ընելով:

— Եղբայր Ֆօվան, վանքը օրհնութիւն առաւ մայր Քրիւսիֆիքսոսնի չնորհիւ: Անշուշտ ամէն մարդու արուած չէ Պէթլեհէմ կարդինալին պէս մեռնիլ պատարագ մատուցանելով եւ Աստուծոյ աւանդել հոգին սա խօսքերը արտասանելով. «Ընդունէ ուրեմն այս նուէրը»: Բայց Քրիւսիֆիքսոսն մայրն ալ՝ առանց այսքան երանութիւն ունենալու՝ չատ թանկագին կերպով մեռաւ: Մինչեւ վերջին րոպէն խելքը գլուխն էր: Մեր հետը կը խօսէր, յետոյ հրեչտակներուն հետը կը խօսէր: Իր վերջին պատուէրները տուաւ մեզ: Եթէ քիչ մը աւելի հաւատք ունենայիր, եւ եթէ կարենայիր իր խուցը մտնել, ոտքդ պիտի աղէկցնէր միմիայն ձեռքը վրան դնելով: Կը ժպտէր ան: Կը զգայինք թէ յարութիւն կ'առնէր Աստուծոյ դիրկը: Ուղղակի արքայութիւն պիտի երթայ:

Ֆոչլըվան կարծեց թէ աղօթք մըն էր լսածը, որ կը լմննար, ուստի

— Ամէն, ըսաւ:

— Եղբայր Ֆօվան, պէտք է կատարել մեռնողներուն կամքը:

Վանամայրն իր համբրչին քանի մը հատերը համրեց, եւ չարունակեց, մինչդեռ կը լսէր Ֆոչլըվան:

— Այս խնդրին նկատմամբ խորհուրդ հարցուցի մեր Տիրոջ համար աչխատող բարմաթիւ եկեղեցականներու, որոնք կղերական կեանքի վարժութեամբ կը պարապին եւ որոնք սքանչելի պտուղ կուտան:

— Պատկառելի մայր, դամբանական զանդակը հոս աւելի աղէկ կը լսուի քան թէ պարտէզը:

— Մանաւանդ որ ան ոչ թէ լուսահոդի այլ սրբուհի մըն է:

— Չեղի պէս, մայրդ պատկառելի:

— Բսան տարիէ ի վեր դաղտին մէջ կը պահէր մեր սրբազան Պիոս Ի. քահանայապետին մանուածեռին մանուածոյ թոյլտուութեամբը:

ՎԻՒԹՈՐ ՀՒԻԿՕ

(Շար.)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն Պօմոնի Ս. Գ. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Պօմոնի Ս. Գ. Լ. եկեղեցւոյ մէջ եւ յաւարտ պատարագի, աւանդական Մատաղօրհնութիւն պիտի կատարուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին, քարոզ՝ 11.15ին, Մատաղօրհնութիւն 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատւութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շրմէն տը Սէն ժիւլիէն:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. ՎԱՉԷ ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ:

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՑ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ վախճանման Դ. տարելիցին առթիւ:

Հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգ. հովիւին յիշատակը:

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ արարողութիւնը կը սկսի ժամը 9ին: Պատարագ ժամը 10.30ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի իր քրոջ՝ նախկին խաչուհի Մաղէն Քարաքուզեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իր վաղեմի հայրենակից եւ մեծանուն գրագէտ Շաւարշ Նարդունիի *եւ իր դըպրոցական մտերիմ ընկերոջ* Ժիրայր Միսաքեանի *մահուան առթիւ, Գ. Ծօլօլեան փոխան ծաղկեպսակի 50ական ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարիքոտ հայ տիկին մը կը փնտռէ կին մը՝ իրեն ընկերանալու եւ օգնելու համար: Տնային աշխատանքներ չկան: Մնայուն բնակարան:

Հեռախօսել գործի ժամերուն՝ 488–62–06:

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" Ի ՀԱՄԵՐԳԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի համերգը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 7ին

SALLE GAVEAU

Յայտագիրը նուիրուած է

ԿՈՄԻՏԱՍ Ի

մեծ վարպետին

ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուրեանի (Փարիզ), Տէրիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

Վարժարանը կը վերաբացուի Երկուշաբթի 23 Սեպտեմբերին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, Լը Րէնսի: *Հեռաձայն* 927–01–72:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին հապատասխան ճանի ուսումնական աստիճան:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. *եւ 6րդի մուտք:*

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ի»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փօթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Զեկուցաբեր՝ Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 *տարեկան*)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք······· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 11 SEPTEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԽԴ՝ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11309 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.309

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼՊԱ ՌՈՊԱԼԻՈՅԻ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՋԱԽՈՂԻ ԻՐ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՏԻԿԻՆ ԱԼՊԱ ՌՈՊԱԼԻՕ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՄՆԱԼՈՒ ԻՐ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Անցեալ ամիս, Օգոստոսի սկիզբները, Արժանթինի թուրք դեսպանը, յետս կոչուելով Անգարայի կառավարութեան կողմէ եւ մեկնեցաւ Թուրքիա :

Վերադարձին, թուրք դեսպանը կը հանդիպի Մոնթէվիտէօ, ուր տեսակցութիւն կ'ունենայ Ուրուկուայի նախկին Արտաքին Գործոց եւ Կրթական նախարար Տօքթորա Ալպա Ռոպալիոյի հետ : Թուրքիոյ նախկին դեսպանին նպատակն էր «լուսաբանել» Հայկական Հարցը, հերքել Թուրքերու վերաբերեալ եղած վերագրումները եւ Թուրքիա այցելելու հրաւէր ուղղել Ուրուկուայեան պետական մէկ կարեւոր անձնաւորութեան՝ փարատելու համար անոր կազմած «թիւր» կարծիքները հայեւթուրք յարաբերութեանց մասին :

Հայերու անկեղծ բարեկամ եւ Հայկական Հարցի ջերմեռանդ պաշտպաններէն Տօքթորա Ալպա Ռոպալիէօ ոչ միայն կը մերժէ Թուրքիա այցելելու հրաւէրը, այլեւ կը հերքէ թուրք դեսպանին հաստատումները, անոր յայտարարելով թէ, ինք հաստատորէն կը մնայ Հայոց արդար դատին :

Այդ տեսակէտներէն ետք, Հայ Դատի Մոնթէվիտէոյի Յանձնախումբի անդամները կ'այցելեն Տօքթորա Ալպա Ռոպալիոյին, խնդրելով որ պատմէ թուրք դեսպանին հետ ունեցած հանդիպումի մասին : Ընդառաջելով եղած դիմումին, Ուրուկուայի նախկին նախարարուհին տեսակցութեան մանրամասնութիւնները եւ սիրով կը պատասխանէ իրեն ուղղուած հարցումներուն :

Ստորեւ նոյնութեամբ կը հրատարակենք Տօքթորա Ալպա Ռոպալիոյի յայտարարութիւնները եւ տուած պատասխանները, որ անտարակոյս, պատմական կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, յատկապէս մերկացնելով թրքական դիւանագիտութեան խաղերը եւ մտահոգութիւնները Հայկական Հարցի առընչութեամբ :

Եւ իրօք, թուրք կառավարութեան յուզումն ու մտահոգութիւն կը պատճառեն Հայ Դատի հետապնդման այն աշխատանքները, որ կը տարուին Լատին Ամերիկայի մէջ եւ որոնց հակազդելու միջոցներ կը խորհի :

ՀԱՐՑՈՒՄ. — *Տեղեկացած ենք, որ ձեր տեսակցութիւն մը ունեցած էք Արժանթինի Թուրք դեսպանին հետ եւ պիտի խնդրէինք ձեզմէ, եթէ յարմար կը դատէք, տալ տեղեկութիւններ այդ հանդիպումին մասին :*

Տօքթորա Ալպա Ռոպալիոյի պատասխանը. — *Բարեկամներէս մէկը, որ Արժանթինի Գործոց Նախարարութեան մէջ կարեւոր պաշտօն կը վարէ, երկու շաբաթ առաջ յայտնեց, թէ Թուրքիոյ դեսպանը Արժանթինի մէջ, որ այդ միեւնոյն օրը Մոնթէվիտէօ ժամանած է, կը փափաքի տեսակցութիւն մը ունենալ ինծի հետ : Բնական է, որ ես իմ համաձայնութիւնը տուի քանի մը վայրկեանով տեսնուելու անոր հետ : Եւ ինչու չէ, պատիւ մըն էր ընդունիլ այցելութիւնը այնքան կարեւոր երկրի մը դիւանագէտին : Դիւանագէտը երկրի մը՝ որուն հանդէպ յարգանք ունիմ : Գոհունակութիւն զգացի, որ անոր այցելութեան նպատակն էր, ինչպէս յայտնեցին ինծի, ճանչնալու Ուրուկուայի քաղաքական դէմքերէն մէկը, յատկապէս կին մը, որ նախարար եղած է եւ կարեւոր դեր կը խաղայ երկրի ազգային քաղաքականութեան մէջ :*

Մեր խօսակցութիւնը կը դառնար իմ Թուրքիա այցելելուն շուրջ : Պ. դեսպանը արտայայտուեցաւ, թէ փափաքելի է, որ ես անձամբ ծանօթանամ Թուրքիոյ Հայ Համայնքի կեանքին : Յայտնեց նաեւ, թէ զինք խորապէս կը մտահոգէ Ուրուկուայի եւ Արժանթինի մէջ ըրած իմ յայտարարութիւնները եւ տարած աշխատանքները՝ արտասահմանի հայկական համայնքներու ի խնդիր հողային պահանջներու եւ ապագայի վերաբերեալ մղած պայքարի առընչութեամբ :

Նոյնպէս ան ըսաւ, թէ շատ կը ցաւի որ ես սխալ տեղեկութիւններ ստացած եմ եւ լաւատեղեակ չեմ, քանի որ հայկական Հարց մը գոյութիւն չունի եւ Հայաստանի հողեր չեն եղած : Շարունակութեան մէջ յայտարարեց, որ հայ ժողովուրդը որեւէ խնդիր չէ ունեցած Թուրք ժողովուրդին հետ, որ Թուրքիոյ մէջ փոքրաթիւ հայ համայնքը կ'ապրի խաղաղ եւ կչիռ մը չունի երկրի ազգային կեանքին մէջ :

Պարոն դեսպանին պատասխանեցի, թէ բարեբախտաբար տրամադրութեանս տակ ունիմ աշխարհի բոլոր հայկական գաղութներու մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ, որ գուրգուրանքով կը պահեմ գրադարանիս մէջ : Յատկապէս մատնանշեցի Արժանթինի եւ Ուրուկուայի Հայկական Համայնքները, որոնք այնքան կը սիրեմ : Մասնաւորապէս շեշտեցի, թէ Ուրուկուայի նման քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ, որ համալսարանական փայլուն կեանք ունի, եւ ինքս, որպէս համալսարանական մը, երբեք ինծ թոյլ պիտի չտայի նման կարեւոր հարցով մը զբաղիլ՝ առաջնորդուած միայն քարոզչական պարզ թռուցիկներով : Յայտնեցի, որ լայն ծանօթութիւններ ունիմ Հայկական Հարցի մասին, որուն նուիրուեցայ ամբողջովին : Խնդրեցի, որ ինծի ուղարկէ ամէն տեսակի տեղեկութիւններ՝ որոնք պիտի կարդամ հաճոյքով : Սակայն յայտարարեցի, որ վստահ եմ թէ, պիտի չփոխուի իմ կեցուածքը հանդէպ Հայերու այն յոյսին, որ օր մը աշխարհի ցիր ու ցան վիճակէն պիտի ազատուին եւ վերադառնան իրենց հայրենական բոյնը եւ կերտեն իրենց ապագան :

Ցաւուկէն ընդգծեցի, թէ Հայերու նկատմամբ իմ գործունէութիւնը չի պատկանիր Ալպա Ռոպալիոյի, այլ՝ պայքարի ոգի ունեցող եւ լաւատեղեակ կնոջ մը, որ աշխարհի նոլոր ժողովուրդները, ներառեալ նաեւ Ուրուկուայը, տէր ըլլան իրենց ճակատագրին՝ առանց բռնութեան, արիւնի, ճնշումի, մտահոգութեան, ողբերգութեան : Ցաւով կը յայտարարեմ այս :

Ինչպիսի խնդիրներ ալ որ յառաջանան, ես պիտի մնամ ազգային քաղաքականութեան իմ պատնէշին վրայ, եւ պիտի շարունակեմ պայքարս յանուն Հայկական Հարցի՝ ողջ էութեամբս եւ խանդավառօրէն :

Միակ փափաքս է, որ օր մը իմ ձայնը հնչէ միջազգային հաստատութեանց բեմերէն՝ ողջ աշխարհին խոր յուզումով յայտարարելու, թէ պիտի կերտուի Ազատ Հայաստան մը :

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՊԻՏԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԻ

Նախագահ տը Կոլի մամուլի 17րդ ասուլիսը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի օր եւ տեւեց սպասուածէն կարճ, տրուած ըլլալով որ տը Կոլ կոկորդի հազի բռնուած ըլլալով, չկրցաւ մինչեւ ծայրն երթալ :

Ընդհանուր ձեւով մասնաւոր նորութիւն մը չկար : Ծանօթ են նախագահին տեսակէտները Մայիսեան դէպքերէն ի վեր կարգ մը հարցերու շուրջ :

Ինչպէս քանիցս յայտարարած էր տը Կոլ կ'ուզէ տնտեսական եւ ընկերային խորհուրդի մը վերածել Ծերակոյտը եւ այդ՝ հանրաքուէով յառաջիկայ գարնան : Ասոր նպատակն է ուղղակի շփման մէջ դնել զանազան շահերը եւ հանրային իշխանութիւնները : Տը Կոլի համար ընդհանուր բարեկարգութիւնը պէտք է կատարուի երեք գետնի վրայ՝ ազգը, շրջանը եւ ձեռնարկը :

Մայիսեան դէպքերու առթիւ, տը Կոլ կը շեշտէ թէ տեսակ մը գլխապտոյտ էր որ վարակած էր ամբողջ երկիրը : Տը Կոլ կը դատապարտէ մամուլը, ձայնասփիւռը, լրագրողները, որոնց համար միայն գոյութիւն ունի ինչ որ պայթակղեցուցիչ է, բուռն, քանդիչ : Կը դատապարտէ նաեւ մտաւորական որոշ շրջանակներ «որոնց մտայնութեան շնորհիւ է» որ պատահեցաւ ինչ որ գիտենք :

Տը Կոլ կը շեշտէ թէ կարգը պիտի պահպանուի եւ թէ որեւէ պարագայի մէջ Պետութիւնը չի կրնար հանդուրժել որ իրմէ զատ ուրիշ հեղինակութիւն մը գործադրուի այն բաներուն վրայ որոնք իրեն կը պատկանին, ի մասնաւորի օգտագործումը կամ գրաւումը հաղորդակցութեանց, եւ հանրային սպասարկութեանց պէտք է արգիլուին » : Այս ձեւով տը Կոլ կը շեշտէ թէ այլեւս կարելի պիտի չըլլայ գործադուլներով հաստատութիւնները գրաւել :

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ, տը Կոլ դատապարտելով հանդերձ խորհրդային միջամտութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ, կ'ըսէ թէ անիկա արգելք մը չէ որ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը փոխուի Արեւելեան Եւրոպայի համայնավար երկիրներուն հետ : Պիաֆրայի մասին տը Կոլ կողմնակից կը մնայ ինքնորոշման իրաւունքին եւ կը խօսի համադաշնակցութեան մը մասին Նիժերայի մէջ, ինչ որ բուռն հակազդեցութեան մը առիթ տուաւ Նիժերիոյ մէջ :

Վերջապէս տը Կոլ խօսած է նաեւ Փոմփիտուի մասին, որ յոգնած էր եւ պէտք է քաշուէր, բայց «պահեստի կը մնայ Հանրապետութեան համար » :

Այս ասուլիսէն ետք, հակազդեցութիւնները չեն փոխուած : Դէմ է ընդդիմութիւնը համաձայն է մեծամասնութիւնը : Ուոշինկթընի շրջանակները գոհ են որ հակամերիկեան արտայայտութիւններ չեն եղած այս անգամ :

× Նախագահ տը Կոլ խուսափած է պատասխանելէ կարգ մը հարցումներու :

Այսպէս լրագրողի մը որ բացատրութիւն կ'ուզէր Ֆրանսայի դիրքին մասին յատուկ իրաւունքներու վրայ (միջազգային դրամական Ֆոնի փարկերու նոր դրութիւն), կը պատասխանէր «չեմ պատասխաներ ձեզի » :

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

Չեխոսլովաքիոյ մէջ կացութիւնը կը մնայ միշտ լարուած, գրաւման բանակներուն եւ ժողովուրդին միջեւ, որ, ենթարկուելով իր ղեկավարներու հրահանգներուն՝ կը ջանայ գործադրել «բնականոն վիճակի վերդարձի» նոր օրէնքները : Գրաւման բանակներու պետութիւնները այնքան ալ գոհ չեն սակայն բառացի այս հնազանդութենէն եւ կ'ամբաստանեն Չեխոսլովաքիան Չիերնայի, Բրատիսլաւայի եւ Մոսկուայի համաձայնութիւններուն ոգիով չընթանալու յանցանքով : Կը թուի սակայն թէ չեխ ղեկավարները այնքան ալ ականջ չեն տար այս ամբաստանութիւններուն, այնպէս որ Պրեզիտիումի անդամ Սփաչէք ձայնասփիւռէն կը յայտարարէ, թէ պէտք է ամէն գնով շարունակել Յունուարին սկսած ազատականութիւնը. անդին, գրաքննութեան պատասխանատու Վոնհուժն է որ չի վախնար ըսելու, թէ մամուլին հանդէպ այնքան ալ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի չառնէ :

Կրեմլինի ղեկավարները, որոնք հակառակ Չեխոսլովաքիան ապշեցուցած իրենց աւելի քան կէս միլիոն զօրքերուն չկրցան ծունկի բերել Չեխոսլովաքները, զայրոյթի եւ շփոթութեան մատնուած են, եւ փոխադարձաբար կը փորձեն բռնաճնշումի եւ մեղմութեան քաղաքականութիւն մը : Ահա թէ ինչու, մինչ Քուզնեցով քաղաքական լուծում մը կը փորձէ (թէեւ իր տարած բուն քաղաքականութեան մասին տակաւին ոչինչ յայտնուեցաւ), անդին «Պրաւդա» օր ըստ օրէ աւելի բարձր կը սպառնայ :

Չերնիք, երկու նախարարներու ընկերակցութեամբ, Մոսկուա մեկնեցաւ : Կ'ըսուի թէ այս ճամբորդութեան գլխաւոր նպատակն է տնտեսական օժանդակութիւն պահանջել Ռուսերէն : — «Պրաւտա» Չեխոսլովաքիան հարուածելէ ետք, կայծակ կը թափէ նաեւ Ռումանիոյ վրայ, Անգլիոյ արտաքին նախարարին Պուքրէշ այցելութեան առթիւ, զոր կ'որակէ «անընդունելի միջամտութիւն Արեւելեան Եւրոպայի ներքին գործերուն » : Միւս կողմէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ անգլիացի նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Չէուչէսքուի հետ. խօսակցութեան նիւթ դարձած է Եւրոպայի կացութիւնը՝ Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւումէն ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետ Քիզինկըր Թուրքիոյ տուած իր պաշտօնական այցելութենէն ետք անցաւ Իրան :

ԹԻԹՕ կը ջանայ ոչ – յանձնառու երկիրներու ժողով գումարել տալ՝ դատապարտելու համար Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւումը :

ՓԱՐԻԶԻ խօսակցութիւններու Հիւսիսային Վիէթնամի ներկայացուցիչը մամլոյ ասուլիս մը տուաւ եւ յայտարարեց, թէ Ամերիկացիները եթէ նոյնիսկ վերջ տան Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւններուն, առիկա բաւարար չէ որ Փարիզի խօսակցութիւնները իրական բանակցութիւններու վերածուին :

ՄԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ կամ ՀԱՅԲՈՅԺի հասցէով թերթերու առաքումները դադրեցնել :

Վարչութիւն՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

Դ. ԴԱՐՈՒ

ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆԻ ՊԱՏՄԱՎԷՊԵՐԸ

Անհրաժեշտ է ուշադրութիւն դարձնել կարեւոր հանգամանքի մը վրայ :

Հեղինակը Արշակի քաղաքական ընթացքը բնութագրած ատեն իրաւացի կերպով կը հերքէ պատմագրութեան մէջ տեղ գտած կարծիքը՝ Արշակի բիւզանդական կողմնորոշման մասին . փաստերու նոր եւ համոզիչ մեկնաբանութեամբ հաստատելով իր ազգային կողմնորոշումը: Իր դժուար պայքարին ընթացքին կ'առաջնորդուի այն սկզբունքով , որ երկրի անկախութեան պաշտպանութեան վստահ ճամբան միայն ու միայն սեփական ուժերուն ապաւինելն է : Երկրին քաղաքական շահերուն տեսակէտով կործանարար կը համարի հզօր հարեւաններուն հովանաւորութիւնը : Ցատկանշական է, որ երբ երկրի մեծամեծներէն ոմանք (Անդոկ, Ներսէս կաթողիկոս, եւայլն) Հայաստանի ապահովութեան համար օգտակար կը նկատեն Բիւզանդիոնի հովանաւորութիւնը, որ, իրենց կարծիքով պիտի ըլլայ «նեցուկ եւ զօրավիգ վտանգի ժամին », Արշակ կը մերժէ զայն եւ վճռական կը պնդէ, որ «տեւական ապահովութիւնը օտարի օգնութեամբ չի լինում», թէ «մեր աշխարհի ապահովութեան հոգսը» կը պահանջէ , որ «մենք ինքներս կռենք մեր ապահովութիւնը՝ մեր բերդերով, մեր զինու զօրութեամբ եւ ոչ օտարին ապաւինելով : « Ապաւէն փնտռում են անկարներն ու հիւանդները, բայց ոչ քաջառողջ մարդիկ» (24): Ճիշդ այս գաղափարն է որ իր գեղարուեստական ներկայացումը կը ստանայ վիպական գործողութիւններուն մէջ:

Արշակի քաղաքական կողմնորոշման հարցին ուղղութեամբ ատենին ճիշդ դատում մը ունեցած է Րաֆֆի եւս: Ցիշենք Արշակին խօսքերը՝ ուղղուած Անյուշ բերդ զինքը այցելելու եկած եւ իրեն փախուստի առաջարկ ընող Դրաստամատին. «Երբեք չեմ ցանկանայ փախստականի անուն ժառանգել, Դրաստամատ: Ո՞ւր գնամ : Հռոմէացո՞ց մօտ: Պարսկի բանտը ինձ համար աւելի տանելի է քան թէ նրանց կեղծաւորութեամբ լի պալատները ···»:

Վիպական առանձին պատկերներու մէջ հեղինակը կ'անդրադառնայ նաեւ Արշակի առանձին յատկութիւններուն : Արշակ ըստ Զօրեանի, պետական գործերուն մէջ համբերատար է ու չրջահայեաց, կը սիրէ լսել ուրիշները, կշռադատել ու քննել վիճակը իր աւագ պալատականներուն հետ : Արշակ կը յատկանշուի պետական ողջմտութեամբ ու վարուելակերպի ճկունութեամբ : Այսպէս, օրինակի համար , բերդատէր նախարարներուն յանդգնութիւնն ու կամակորութիւնը մեծապէս կը վրդովեն զայն , անչափ զայրացած է Հայոց արքան, բայց կը խուսափի պատժել եւ մինակ վճիռ արձակելէ ու կացութիւնը քննելու համար աւագներու խորհուրդ մը կը հրաւիրէ : Այս առիթով հեղինակը կը գրէ · «Արշակը որեւէ ծանր խնդրի առաջ գտնուելով կամ որեւէ դժուարութեան հանդիպելիս՝ հաւաքում էր աւագաներին եւ լսում նրանց կարծիքները, շաւելով իրենը, ստուգում էր անխիղճ եւ ընդհանրապէս չօշափում արդարութիւնները » (139): Այս հանգամանքը չարգիլեր սակայն որ անհրաժեշտ պարագային կտրուկ որոշումներ տայ եւ մեծ վճռականութեամբ գործադրէ զանոնք :

Դառնանք Արշակի ու դժգոհ նախարարներու ներհակութիւններու զարգացման յետագայ ընթացքին : Նախարարները, վախնալով, բացայայտ ապստամբութիւնը առայժմ անխոհեմ կը համարին եւ իբր պատուիրակ Կամսարական կաթողիկոսին կը ղրկեն, որպէսզի վերջինս թագաւորը համոզէ՝ եւ ամնէ իր վերջին հրովարտակն ու իրենց վերադարձնէ «տիրափախ» ծառաները :

Կամսարական իշխանը կաթողիկոսին յայտնելով, թէ «Ցատուկ ժամանակ ես դժգոհ իշխանաց կողմից, որ վճիռ կարգի հրաւերի Արշակ թագաւորին, այլապէս մենք եւս կը դիմենք խստագոյն միջոցի» (276), նաեւ կը սպառնայ, որ եթէ Արշակ իր ընթացքը չարունակէ եւ իրենց պահանջները չկատարէ, «իրենք եւս կը դառնան տիրասպան ···» Ներսէս որոշ տատամսումէ ետք յանձն կ'առնէ միջնորդի դերը, թէեւ չի հաւատար իր առաքելութեան յաջողութեամբ պսակւելուն : Եւ իրապէս իր կանխատեսը կ'արդարանան: Հակառակ Ներսէսի յորդորներուն եւ նախարարներու ներկայացուած իր բռնած դիրքի «ծանրածանր հետեւանքներու » մասին նախազգուշացումին, թագաւորը կը մերժէ եւ ամնէլ իր հրովարտակը, Արշակաւանի կառուցումն աւարտելու իր վճռին մէջ մնալով անդրդւելի ու անզիջող :

Ներսէսի ապարդիւն առաքելութենէն ետք դէպքերը աւելի լարուած ու բուռն ընթացք մը կը ստանան: Երկու կողմերն ալ կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ յամառ , որուն հետեւանքով իրենց փոխյարաբերութիւնները այնքան կը լարւին, որ նախարարները զէնքի կը դիմեն եւ միացեալ ուժերով հիմնայատակ կը կործանեն քաղաքը, կը սրածեն բնակիչներն ու ողջ մնացածները գերի կը վարեն :

Արշակաւանի կործանումը տարբեր ձեւով կը ներկայացնեն Խորենացի եւ Փաւստոս: Վերջինս զայն կը վերագրէ Ներսէս կաթողիկոսի անէծքին հետեւանքով յառաջացած ժանտախտին: « Եւ ըսկսաւ հատանել,-- կը գրէ պատմիչը --, զօր չարակեղն իմն կոչէն, իսկ կէսքն ժանդ անուանեն . եւանէր ի վերայ մարդկանն եւ անասնոյն : Ոչ աւելի եղեւ հարուածոյն նոյա քան զերիս աւուրս յերկարեցաւ, զի անմարդացաւ, քան զքսան հազարք սատակեցան երդք մարդկան, ոչ մնաց ի նոցանէ եւ ոչ մի. զի առ հասարակ սատակեցան կատարեալ յանկարծորէն քանդեցան. զի միահաղոյն եկն սատակումն ի վերայ նոցա »:

Իրողութիւնն այլ կերպ կը ներկայացնէ Խորենացի Ա. «Եւ նախարարքն Հայոց ժողովեալ՝ դիմեցին ի վերայ արքունական ձեւակերտին Արշակաւանի, եւ հարին զնա սրով սուսերի յառնէ մինչեւ ցկին, բայց ի տղայոց ստնդիացաց. քանզի դառնացեալք էին իւրաքանչիւր ի վերայ ծառայեց իւրեանց եւ յանցաւորաց«,

Վէպին համապատասխան դրուագին համար Զօրեան հիմք ունեցած է Խորենացիին վկայութիւնը: Վարպետօրէն հիւսելով պատմականն ու վիպականը, հեղինակը կերտած է Արշակաւանին համար մղուած կռիւին ու անոր կործանման իրապատում պատկերը : Դիւցազներգական մեծ շունչով, հոգեբանական ինքնատիպ վերլուծումներով հարուստ այդ նըկարագրութիւնը Զօրեանի վէպին լաւագոյն կտորներէն մէկն է: Արշակ հոս կը ներկայանայ իբրեւ չեչտուած անձնաւորութիւն մը, պետական շահերով առաջնորդուող գործիչ մը, բարդ ու հակասական բնաւորութեամբ : Վիպական դէպքերու նկարագրութիւններուն մէջ հեղինակը կը համոզէ մեզ թէ Արշակի դաժան քայլերը կը թելադրուին պատմական անհրաժեշտութենէն, կը բխին հասարակաց շահէն :

Մեծ յամառութեամբ իր նպատակին հետամուտ Արշակը, որ մեծապէս վիրաւորուած եւ զայրացած է Արշակաւանի կործանումէն, որոշած էր անյապաղ «սաստիկ պատժել» երդմնազանց ու յանգուգն նախարարները, լրջօրէն կշռելով կացութիւնը , գուշակելով յետագայ ընդհարումներու ծանր հետեւանքները, աւելի խոհեմ կը համարի առայժմ արհանահեղութիւնը չշարունակել ու համաձայնիլ Ներսէս կաթողիկոսի հաշտարար առաջարկին :

Զինադադարէն ետք մայլ մաքեր կը պաշարեն Արշակը: « Հակառակորդները թէեւ ներում էին խնդրում եւ հնազանդութիւն յայտնում, — կը մտածէ ան—, բայց նրա բարկութիւնն ու զայրոյթը չէր գոհանում դրանով : Եթէ նրանք ժամանակին չխոնարհուէին իր պահանջներին [illegible] բերքեր [illegible] — դա սովորական էր եւ հասկանալի, [illegible] էր վրդովում : Սակայն այս , որ նրանք աւերել են [illegible] կառուցած քաղաքը [illegible], նրա ցաւը փոխւում էր զայրոյթի. Թւում էր նրան , թէ խորտակել են իր պետութեան հիմքը, [illegible] իր բոլոր երազները ··· լաւ էր ,այո, որ լսեց կաթողիկոսի խորհուրդը եւ դադարեցրեց կռիւը · բայց Աւա՞ղ, բայց բե՞րդը ··· ո՞վ պիտի հատուցի իր կորուստը ··· Ինքը, այո, չուզեց յանցապարտների պատճառով կոտորել զինուոր ու ժողովուրդ, բայց քաղաքըն աւերողները մի՞թէ պիտի մնան անպատիժ» (437 – 438) : Այս խոհերն են , որ կուտակուելով ու զարգանալով , Արշակը կ'առաջնորդեն ոճրապարտ ու ապերասամ նախարարներէն վրէժ լուծելու մտքին :

Ցիշենք , թէ պատմիչները ինչպէ՛ս կը ներկայացնեն նախարարները պատժելու Արշակին դիտաւորութիւնը : Փաւստոսի համաձայն, Արշակ «բստ կամաց չարութեան իւրոյ զնացեալ լինէր ··· եւ զբազումս ի նախարարացն կոտորեաց, զբազումս ազգաց արարեալ անճիտեաց , եւ զբազմաց տունս հատանէր յարքունիս : Բայց զառհմս Կամսարականացն՝ որ էին գաւառաց տեարք, Շիրակայ եւ Արշարունեաց, ազգաւ առնէր . եւ զգաւառսն ունէր յաստան»: Նոյնը կը հաստատէ Խորենացի եւս, աւելցնելով որոշ մանրամասնութիւններ. «Ի հեռանալ մեծին Ներսէսի՝ ոռնաց Արշակ ամենայն ուխտիւն, զոր եդ ընդ նախարարսն, եւ խնդրեաց զքէն ձեռակերտին իւրոյ Արշակաւանու : Եւ կոտորեաց զբազումս ի նախարարացն, մանաւանդ զազգն Կամսարականաց բառնայր ի միջոյ , չարակնելով ազահեալ յամուրսն Արտագերս եւ ի քաղաք ոստանի նոցա Երուանդաշատ : Եւ կոչեալ առ ինքն ի լքեալ արքունիս Արմաւիր իբր զաղղականս իւր, ի պատճառս պատուոյ մեծարանաց , միահաղոյն զարս եւ զկանայս հանդերձ մանկամբք հրամայեաց կոտորել: Եւ ոչ ոք ի նոցանէ ապրեցաւ, բայց Սպանդարատ որդի Արշաւրի ···»:

Վ. Ս. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

(2 Շար.)

ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

2000 Թուականի բնակարանի մը նմոյշը գտնելու իրենց ներկայ որոնումներուն մէջ, ճարտարապետները ունին անժխտելի արժանիքներ : Սակայն, ինչ որ առաջ կերպով գիտեն այն է միայն, որ ապագայի բնակարանը ուրիշ է քան թէ այսօրուան բնակարանը : Բազմաթիւ լուծումներ կան, որոնք ամէնքն ալ կը տարբերին այժմու շինութիւններէն :

Ապագայի բնակարանը պիտի ըլլայ չափազանց գործնական : Զափերը, ձեւը, համեմատութիւնները, գոյնը, յարկաբաժիններու, ինչպէս եւ իւրաքանչիւր անկիւնի ու առարկայի յօրինումը պիտի ըլլան մարդու ապրելակերպի լաւագոյն պայմաններու ուսումնասիրութեան մը արդիւնքը :

Եթէ հետազօտութիւնները, վիճակագրական մանրակրկիտ քննութիւններու

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Արդ, ըսաւ Սալիհա հանըմ, Զիա այս անձնուիրութեան եւ նիւթական զոհողութեան փորձերը տալով չգոհացաւ, անկէ ետքը, երբ մէկ քանի օր անապատին մէջ թափառելէ ետքը, վերջապէս Իսմայիլիա վերադարձանք ու հոնկէ Գահիրէ գացինք, դարձեալ Զիան էր որ առատաձեռն կերպով ոչ միայն մեր բոլոր ծախքերը հոգաց, այլ նոյնիսկ Մաք Լայնի ալ մեծ նուէր մը տալով զինքը Անգլիա, իր ընտանիքին քով ղրկեց , քանի որ այդ աղնիւ անձէն ուրիշ ծառայութիւն մը չունէինք սպասելիք:

— Այդ իրողութիւններուն ալ տեղեակ եմ, պատասխանեց Սաաբք:

— Այո, հոս գտնուող մեր միւս ընկերները չէն գիտեր եւ ես կ'ուզեմ որ ամէնքն ալ տեղն ի տեղօք իմանան ամէն բան: Շաբաթ մը Գահիրէ մնալէ ետքը, մեր ընկերները քոմիթէին վերաբերեալ գործերով զանազան տեղեր մեկնեցան եւ դուն ալ, Սաաբք պէյ, ճամբայ ելար Ժընեւ, ապա Ցունաստան եւ անկէ Սեւլանիկ երթալու համար: Այն ատեն Գահիրէի մէջ ես եւ Զիա առանձին մնացինք եւ կրկին չարունակեցինք մեր գործունէութիւնը: Զիա միշտ անձնուէր եռանդ մը ցոյց կուտար եւ օրէ օր համարումս կ'աւելնար իր վրայ : Օր մը սակայն տխուր կերպարանքով մը վերադարձաւ այն բնակարանը ուր միասին կը գտնուէինք: Այս տխրութիւնը զիս զարմացուց , որովհետեւ ընդհանրապէս միշտ զուարթ կը տեսնէինք զինքը, նոյնիսկ ամէնէն դժնդակ պարագաներու մէջ: Ուզեցի այդ յանկարծական փոփոխութեան պատճառը հասկնալ, սակայն ինք խուսափողական պատասխաններ տուաւ եւ ես անպատշաճ համարեցի հարցումներս շարունակել: Անկէ ետքը հետզհետէ այդ մելամաղձութիւնը աւելցաւ, ժամերով կ'առանձնանար ու չէր ուզեր մեզի երեւալ եւ մօտերնիս եկած ատենն ալ լուռ եւ տխուր կը մնար: Ցայտնի կ'երեւար որ հոգեկան մեծ տագնապի մը մատնուած էր: Եւ սակայն ինք իր զաղտնիքը կը պահէր եւ ես մէկ քանի անգամ զինքը խօսեցնելու փորձեր ընելէ ետքը, ալ եւեւէն չինկայ, տեսնելով որ հարցումներս զինքը աւելի կը նեղէին: Զիա փաշա հոգեկան այս կացութեան մէջ կը գտնուէր երբ Փարիզէն խիստ կարեւոր գործի մը համար մեր ընկերները զինքը ուզեցին: Այս պարագան զիս չափազանց ուրախացուց.— Գնա՛ շուտով, խրատեցի զինք, գուցէ ճամբորդութիւնը եւ քաղաքի փոփոխութիւնը կը փարատեն այն տխրութիւնը եւ մտածումները որոնք ժամանակէ մը ի վեր քու վրադ կը ճնշեն եւ որոնց պատճառը եւ ոչ մէկերնիս հասկցած ենք: «Տխրութեան որեւէ պատճառ չունիմ», պատասխանեց չոր կերպով մը: Վերջապէս չերկարեմ, մեկնեցաւ Փարիզ, ուր կը գտնուէր մեր Քոմիթէին ամէնէն կարեւոր մէկ անդամը՝ եւ հիմնադիրը, Հաքքը պէյ, եւ որուն հետ շատ մը կարեւոր խնդիրներու վրայ խոր հրդաւիլութիւններ կատարեց: Ես միշտ Եգիպտոսէն լուր կ'առնէի իր մասին: Երբոր Հաքքը պէյ զաղտնապէս Պոլիս մտաւ, Զիա ինքն ալ, ըստ տրուած որոշումին՝ Պուլկարիա պիտի երթար տեսնամիթի եւ պոմպայի մէկ քանի փորձերու անձամբ հսկելու համար, ուրկէ ետքը պիտի վերադառնար Փարիզ, իսկ ես Եգիպտոսէն Պոլիս պիտի գայի Հաքքը պէյի հետ գործակցելու համար: Բոլոր այս կարգադրութիւնները վճռականօրէն որոշուած էին եւ անոր համեմատ ահա ես եկայ Պոլիս, ուր եկած էր նաեւ Հաքքը պէյ···:

Սալիհա հանըմ պահ մը լռեց, այս երկար բացատրութիւնը զինքը յոգնեցուցած էր, յետոյ գաւաթ մը ջուր խմելէ ետքը, խօսքը առաջ տարաւ·

— Հազիւ թէ քանի մը օրէ ի վեր հոս հասած էի, երբ Էտիրնէէն Սայի պէյէ կողմէ տոմսակ մը ստացայ որ կ'ըսէր· «Զգուշացէք Զիա փաշայէն, մեզ մատնած կամ մատնելու վրայ է: Մինչեւ որ ճշմարտութիւնը չյայտնուի, պէտք է որ նոր գաղտնիքներ հաղորդէք իրեն»: Կըրնաք երեւակայել թէ այս տոմսակը ինչ սոսկալի տագնապներու մատնեց զիս. չէի ուզեր աչքերուս հաւատալ եւ սակայն վստահ էի նաեւ որ Սայի պէյ թեթեւօրէն այսքան ծանր ամբաստանութիւն մը պիտի չընէր Զիայի պէս ընկերոջ մը մասին: Մէկ կողմէն մեր անձնական պաշտպանութեան համար հարկ եղած զգուշութիւնները ձեռք առինք անմիջապէս եւ միւս կողմէ խնդրեցի Սայի պէյէն որ փութայ Պոլիս գալու եւ բերանացի կերպով պարզելու իր ամբաստանութիւնը: Երկու օր ետքը Սայի պէյ եկաւ···:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(214 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ի. ՊՈՍՈ

ԺԱՌԱԿ

—*—

ԵՐԿՈՐԴ ԿԱՄՈՒՐԶ

— Ես որ ձեզ հետևում գնացի, ուրիշ բնչ... Ամբողջ ուշ ժամանակ մը ձեզ հանգիստ չտվի, ձեր ետևեն ընկած մնացի, ձեր ամեն մի շարժումները հետևեցի, ձեր ամեն մի խոսքը լսելու ջանացի, եւ չեմ գիտցեր։

— Ինչ ծամա՞ր։

— Հիմա՛ կ՚իմանաք, պատասխանեց ուրիշը։ Ես ձեզ կը սիրեմ, եւ ձեր սերը ինծի համար ամենէն սուրբ բանն է աշխարհիս վրայ։ Ես ձեզ կը սիրեմ, եւ ձեր սիրտը ինծի համար ամենէն թանկագին գանձն է։ Ես ձեզ կը սիրեմ, եւ ձեր սիրտը ինծի համար ամենէն սրբազան տաճարն է։ Ես ձեզ կը սիրեմ, եւ ձեր սիրտը ինծի համար ամենէն մեծ պատիւն է։ Ես ձեզ կը սիրեմ, եւ ձեր սիրտը ինծի համար ամենէն մեծ երջանկութիւն

Զօրայեան եւ Սերոբեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՇԱՆ ԶՕՐԱՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Արուսեակ Թորոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ 1968 Սեպտ. 9ին, իր բնակարանը 3 Րիւ Ատոլֆ Շերիու, Իսի լէ Մուլինօ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 11) ժամը 16-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց տօն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ ժամը 10:

Երեկոյեան ժամը չորսին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր – Անդաստան:

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

Հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն Պօմոնի Ս. Գ. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Պօմոնի Ս. Գ. Լ. եկեղեցւոյ մէջ եւ յաւարտ պատարագի, աւանդական Մատաղօրհնութիւն պիտի կատարուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին, քարոզ՝ 11.15ին, Մատաղօրհնութիւն 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շրմէն տը Սէն Ժիւլիէն:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. ՎԱԶԷ ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ:

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՑ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ վախճանման Դ. տարելիցին առթիւ:

Հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգ. հովիւին յիշատակը:

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ արարողութիւնը կը սկսի ժամը 9ին: Պատարագ ժամը 10.30ին:

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, վերջերս աւարտած եկեղեցւոյս սրբազան նկարներուն, նուիրատու հանգուցեալ ազգայիններու՝ հանգուցեալ պարագաներու հոգիներուն ի հանգիստ: Ս. պատարագին պիտի կցուի երեկոյեան Անդաստանի կարգը:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5ᵉ

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԵՐՊ. ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՅԵԱՆ (Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի եղած են հետեւեալ նուէրները.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ՝ հարիւր ֆրանք:

Մ. Տէր Գրիգորեան քսան:

×

Պոսթընի մէջ, Ժիրայր Միսաքեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են «Յառաջ»ի.—

Բ. Ք. հարիւր տոլար,
Վարսէն, Արմէն, Տելէն, 20 տոլար,
Արսէն Թէրլէմէզեան քսան տոլար,
Տիկին Նուարդ Խանլեան 25 տոլար,
Գ. Քէչիչեան 15 տոլար,

Զմշկածագի Հայրենակցներու Միութիւն	15
Տիկին ·րփինէ Զիլճեան	10
Տիկին Արմենուհի Բաղիկեան	5
Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մուրատեան	5
Տէր եւ Տիկ. Փայլակ Ճէլալեան	5
Տէր եւ Տիկ. Աղէքսանդր Բիւզանդեան	5
Կայծակ Ճեզալեան	5
Գուրգէն Քէչիչեան	5
Տէր եւ Տիկ. Սիրական Պէնկոյեան	5
Տէր եւ Տիկին Պօղոս Քէզեան	5

ՆՈՒԷՐ

Տոքթ. Ա. Շահպազեան տասը ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ եւ տասը ֆր. Կապ. Խաչի կայանին Քանատա իր մեկնումին ուրախ առթիւ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
1968 – 1969 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Մարսէյլի, Փրատոյի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի 1968 - 1969 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Երկուշաբթի (16 Սեպտ.) առաւօտեան ժամը 10 – 11ի ընթացքին, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը, 5 Րիւ Փափէռ:

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 20ին, Ուրբաթ օրէն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 18ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Պատուականեանի:

Դասաւանդութիւնները բացարձակապէս ձրի են:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարիքոտ հայ տիկին մը կը փնտռէ կին մը՝ իրեն ընկերանալու եւ օգնելու համար: Տնային աշխատանքներ չկան: Մնայուն բնակարան:

Հեռախօսել գործի ժամերուն՝ 488-62-06:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԶԵԿՈՒՑԱԲԵՐ ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախսով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6ᵉ)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք....... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ. հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ հղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12ᵉ — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 12 SEPTEMBRE 1968

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11310

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.310

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼՊԱ ՌՈՊԱԼԻՈՅԻ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՋԱԽՈՂԻ ԻՐ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՏԻԿԻՆ ԱԼՊԱ ՌՈՊԱԼԻՕ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՄՆԱԼՈՒ ԻՐ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թուրք դեսպանին հետ ունեցած տեսակցութեան մանրամասնութիւնները տալէ ետք, Տիկին Ալպա Ռոպալիօ հաճոյքով պատասխանեց իրեն ուղղուած հետեւեալ հարցումներուն :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Ձեր պատասխանը ի՞նչ ազդեցութիւն գործեց Թուրք դեսպանին վրայ :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Ինչպէս բոլոր դիւանագէտները, Թուրք դեսպանը չատ քաղաքավար կանուեցաւ եւ մեր բաժանումը եղաւ սիրալիր : Ես գոհ մնացի : Երեւակայեցէք թէ, ողջ աշխարհին մէջ ինչ արժանանալ պիտի գտնէ հայ ժողովուրդի պայքարը, որ կը տարուի Արժանթինի եւ Ուրուկուայի մէջ :

Հ.— Ի՞նչ ունիք ըսելիք ներկայիս Հայ համայնքներուն :

Պ.— Պիտի ըսեմ այն, ինչ որ կրնայի ըսել ուրուկուայեան ժողովուրդին : Այն է ազատութիւն, ազգին ապագան, սէր՝ ինչպէս իրենց ծնունդ տուող հողին, ցեղային մեծութիւն, ընտանեկան կեանք երկինքի երկնակամարին տակ, անցեալ ու ներշնչուող եւ դէպի լուսաւոր ապագան ձգտող գաւակներ, — ամէնէն մեծագոյնը մարդոց համար : Հայ ժողովուրդը թող երբեք չկորսնցնէ յոյսը, որ օր մը հայաստան իր արժանաւոր տեղը պիտի գտնէ ազատ ժողովուրդներու համաստեղութեան մէջ :

Հ.— Կ'ուզէինք գիտնալ թէ, արդեօք հայկական Հարցը կարեւոր մէկ մա՞սը կը կազմէր Թուրքիոյ դեսպանին հետ ձեր ունեցած զրոյցի ընթացքին :

Պ.— Կը կարծեմ թէ ամէնէն կարեւորն էր, եւ պիտի յայտնեմ որ տեսակցութեան միակ նպատակը այդ հարցին արծարծումն էր : Մնացեալը լոկ դիւանագիտական քաղաքավարութիւն մըն էր : Այն վայրկեանին, երբ Պուէնոս Այրէսի Սան Մարթինի հրապարակին վրայ, որուն մէջ կատարուած փառաւոր հանդիսութիւնը, որուն ներկայ գտնուեցան արժանթինեան պետական ղեկավարներ : Հոն է յայտ եկաւ հայկական տեսակէտը եւ գիտակից համայնք մը եւ անգամ մը եւս Ուրուկուայ, Արժանթինի մէջ կազմակերպուած այդ ահեղ յայն արձագանգ գտաւ բովանդակ աշխարհին մէջ : Կը յիշէ նաեւ մամուլի ասուլիսը, ինչպէս նաեւ հայկական Հարցին արծարծումը Մոնթեվիտէօ գումարուած Համ — ամերիկեան խորհրդաժողովին մէջ, որուն տեղեկատուն ամբողջ Ամերիկան :

Սակայն ես պատրաստ եմ, կը կրկնեմ, ջանք թափելու հարիւրաւոր նոր բեմեր՝ արծարծելու համար միեւնոյն հարցը : Ասոր կը դրկեմ հայ ժողովուրդը :

Հ.— Տիկին Ռոպալիօ, արդեօ՞ք ծրագրուած է նոր տեսակցութիւն մը Արժանթինի Թուրք դեսպանին հետ :

Պ.— Կ'ենթադրեմ որ ոչ : Թուրքիա պիտի դժուարանայ յայտնել : Դեսպանը պիտի խորհի, որ սիրալիրութեան արբեցած կին մըն եմ, սակայն չատ յամառ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵՐՆԻՔ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԵՑ

Չեխոսլովաքիոյ Երեսփոխանական ժողովի նախագահ Չերնիք, արտաքին առեւտուրի նախարար Վալէս եւ փոխ-վարչապետ Համուզ անցեալ օր արագ ճամբորդութիւն մը ըրին Մոսկուա, ուր տեսակցութիւններ ունեցան Կոսիգինի, Բրեժնեւի, Պայքովի, Կրոմիկոյի եւ խորհրդային այլ ղեկավարներու հետ : Չեխ ղեկավարները եօթը ժամ մնացին Մոսկուա եւ իրենց ունեցած խօսակցութիւններուն միակ արդիւնքը հաղորդուեցաւ Փրակայի մէջ չեխ պաշտօնական լրատուական գործակալութեան կողմէ .— ստորագրութիւն համաձայնութեան մը՝ որով Խորհրդ. Միութիւն «երկար տարիներ» բնական կազ պիտի տայ Չեխոսլովաքիոյ, համաձայնութիւն «տնտեսական այլ հարցերու շուրջ», եւ այլն : Այս համաձայնութիւններու ստորագրութենէն ետք, այցելուները հիւր եղան Կոսիգինի, ապա վերադարձան Փրակա :

Այս տեսակցութիւններուն Բրեժնեւի եւ Կոսիգինի ներկայութիւնը կը նշէ թէ տնտեսական հարցերու կողքին հաւանաբար ծեծուած են «բնականոն վերադարձի» այլ երեսներ եւս : Բայց Չերնիքի այցելութեան նպատակն էր, անկասկած, Խորհ. տնտեսական խմբակին մէջ Չեխոսլովաքիոյ «վերահաստատումը» : Բրատիսլաւայի եւ Մոսկուայի բանակցութիւններու ընթացքին Չերնիք եւ Տիւպչէք յայտարարած էին թէ Չեխոսլովաքիա պիտի հրաժարի Արեւմուտքի հետ տնտեսական իր «սիրաբանութենէն» եւ պիտի վերադառնայ Վարշաւայի Ուխտի իր անդամներուն հետ աւելի ուղղափառ գործակցութեան մը : Մոսկուա խոստումներէն կ'ուզէ գործի անցնիլ : Բայց Չեխերը կը պնդեն թէ չեն կրնար գործի անցնիլ՝ առանց փոխարէն հատուցումներու : Զինուորական գրաւումէն առաջ Չեխոսլովաքիա չորս հարիւր միլիոն տոլար կ'ուզէր՝ կարենալ բարձրացնելու համար Նովոթնիէն ժառանգած իր աղէտալի տնտեսութիւնը : Խորհրդ. Միութիւն հարիւր միլիոն տոլար առաջարկած էր միայն, որմէ ետք չեխ ղեկավարները որոշ դիմումներ ներկայացուցած էին Արեւմտեան Գերմանիոյ : Ասիկա կը կազմէր նաեւ խորհրդ. գինեալ միջամտութիւնը բացատրող տուեալներէն մին : Այսօր այլեւս Արեւմտեան Գերմանիոյ դիմելու հարց չի կրնար ըլլալ անշուշտ, բայց դրամական փոխառութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ դարձած է : Իրապէս, զինուորական գրաւման տնտեսական հետեւանքները չափազանց ծանր են : Մասնագէտներու համաձայն Չեխոսլովաքիա կրած է աւելի քան մէկ միլիառ տոլարի վնաս մը : Չերնիք չէ քաշուած ըսելու Չեխոսլովաքիոյ «պաշտպաններուն» թէ իր երկիրը ոչ տրամադիր է եւ ոչ ալ ի վիճակի՝ վճարելու այդ գումարը :

Փրակայի մէջ, նախագահ Զվոպոտա եւ կուսակցութեան ղեկավարները յատուկ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, ուր վստահեցնել է ետք չեխ քաղաքացիները թէ պիտի չհալածուին իրենց չգործած յանցանքներուն համար, կը յայտարարեն թէ կառավարութիւնը «որոշած է շարունակել այն ճամբուն վրայ՝ զոր որդեգրած է Յունուարին» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ իր պաշտօնական այցելութեան առիթով տրուած ճաշկերոյթի մը ընթացքին, Անգլիոյ արտաքին նախարար Սթիւարթ յայտարարած է . « Հակառակ վերջին դէպքերուն եւ իրենց ստեղծած լարուած մթնոլորտին, բրիտանական կառավարութիւնը հաստատ կը մնայ Եւրոպայի մէջ մնայուն խաղաղութեան վիճակ մը ստեղծելու իր որոշումին մէջ : Պէտք է ընդունիլ որ միջազգային կարգ մը հարցերու հանդէպ նոյն մօտեցումը չունինք : Կարծիքներու այս տարբերութեան օրինակներէն մին կը կազմէ Վիէթնամի պատերազմը : Բայց, այս հարցին մէջ եւս մեր երկու երկիրները համաձայն են մաղթելու որ վերջ գտնէ ողբերգական պատերազմը՝ կարելի եղածին չափ արագ բանակցութիւններով » :

ՊԵԼՃԻՔԱՅ արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ Հարմէլ, պատասխանելով ռումէն կառավարութեան հրաւէրին, պաշտօնական այցելութեամբ Ռումանիա պիտի մեկնի Սեպտեմբեր 13-ին : Անգլիոյ արտաքին նախարարէն ետք Հարմէլ արեւմտեան երկրորդ նախարարը պիտի ըլլայ, որ Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւումէն ետք արեւելեան երկիր մը պիտի այցելէ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Փարիզի դեսպանը, իր առաջարկին վրայ, ընդունուեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ : Տեսակցութիւնը տեւեց 35 վայրկեան եւ յատկացուեցաւ, կը նշեն եուկոսլաւ աղբիւրներ, միջազգային կացութեան եւ երկու երկիրներու փոխ-յարաբերութիւններուն :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ արտաքին նախարարութիւնը որոշեց զէնքի տակ պահել 11 հազար զինուորներ, որոնց զինուորական ծառայութիւնը վերջ պիտի գտնէր Սեպտեմբեր 15-ին, կը նշէ Վիէննայի մէջ հրապարակուած պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ տակաւին մտահոգուած կը մնայ Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւումէն ետք ստեղծուած կացութենէն, եւ վախ ունի որ Խորհրդ. բանակները իր երկիրը ներխուժեն : Այս իսկ պատճառով բանակը ու ժողովուրդը կը վարժուին կրաւորական պաշտպանութեան :

ՆԻԺԷՐԻՈՅ նախագահ Զօր. Կովոն մամլոյ ասուլիս մը տալով յայտարարեց, թէ «կը մտածեմ որ 8 օր եւս՝ եւ ամէն ինչ լրացած կ'ըլլայ» : Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ պիաֆրական ուժերը հակայարձակումի անցած են եւ կը մօտենան Ապայի :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ արտաքին նախարար Մահմուտ Րիատ, Սեպտեմբեր 24-ին, Լոնտոնի մէջ, տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Անգլիոյ արտաքին նախարար Սթիւարթի հետ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ – ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետ Քիզինկըր, որ պաշտօնական այցելութեամբ Թեհրան կը գտնուի, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իրանի Շահին հետ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Յորդանանի միջեւ բախումներ տեղի ունեցան, զինադադարի գիծին վրայ :

ԼԻԶՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Նախ. Սալազարի առողջական վիճակը գոհացուցիչ կը նկատուի եւ կը բարելաւի :

ՆՈՐ – ՕՐԼԷԱՆԻ մէջ խօսած ճառի մը ընթացքին Նախ. Ճոնսըն ծանրացած է Վիէթնամի հարցին եւ Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւման ստեղծած կացութեան վրայ : Ամերիկայի Նախագահը անգամ մը եւս յայտնեց, որ եթէ երբեք Հիւսիսային Վիէթնամ վերջ տայ դէպի հարաւ իր թափանցումին, նման քայլ մը Միացեալ Նահանգները կը դնէ համապատասխան յանձնառութիւններու դիմաց : Ինչ կը վերաբերի Չեխոսլովաքիոյ հարցին, Ճոնսըն ըսաւ, թէ «Արեւելեան Եւրոպայի մէջ այսօրուան դէպքերը ցոյց կու տան, պողպատին ուժովը, թէ տակաւին չատ հեռու ենք այն խաղաղ աշխարհէն, որու իրականացումը ամէնքս ալ կը ցանկանք : Խնդրոյ առարկայ են ազգերու անկախութիւնն ու ազատութիւնը . աշխարհի ազատ ցոտինները կրնան վերապրիլ այն պարագային միայն՝ երբ կարող են պահել իրենց ուժն ու ի վիճակի են զօրացնելու իրենց միութիւնը » :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ խորհրդային զինուորներու եւ չեխ ոստիկաններու միջեւ պատահած հրացանաձգութեան մը ընթացքին երկու չեխ ոստիկաններ վիրաւորուած են, որոնցմէ մին՝ ծանր :

ՆԻՔՍԸՆ թելադրած է որ Միացեալ Նահանգներ իրենց «նիւթական հսկայ հարստութիւնը» գործածեն, «փրկելու համար, Պիաֆրայի մէջ, անմեղ մարդոց, կիներու եւ մանուկներու կեանքը, որոնք դատապարտուած են այլապէս » :

ՊԵԼՃԻՔԱՅ արտաքին նախարար Հարմէլ Հռոմ գնաց, տեսակցելու համար Իտալիոյ արտաքին նախարար Ճիուզէփփէ Մետիչիի հետ : Հարմէլ նախապէս տեսակցութիւն մը ունեցած էր Արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին նախարար Պրանտի հետ : Քաղաքական դէտերուն համաձայն այս տեսակցութիւնները նպատակ ունին զօրացնելու Արեւմտեան Եւրոպայի կապերը, որուն կարեւորութիւնը շեշտուեցաւ յատկապէս Չեխոսլովաքիոյ գրաւումէն ետք :

ՍՊԱՆԻԱ կը պատրաստուի իր երկրին վրայ ամերիկեան խարիսխներու համաձայնութեան վերանորոգման բանակցութիւններուն : Սեպտեմբեր 4-ին Սպանիոյ արտաքին նախարար Ֆերնանտօ Քասթիէլլա Միացեալ Նահանգներ պիտի մեկնի, նախապատրաստելու այդ բանակցութիւնները : Կ'ըսուի թէ Սպանիա բաւական պահանջկոտ պիտի ըլլայ : Ֆրանքօ կը պահանջէ պաշտպանութեան դաշինք մը, ինչպէս եւ ամերիկեան զինուորական օժանդակութեան յաւելում մը՝ որ ներկայ տարեկան տասը միլիոն տոլարէն բարձրանայ երկու հարիւր միլիոնի : Սպանական մամուլը կը շեշտէ կառավարութեան պահանջը . « Արեւմուտքի պաշտպանութեան մեքենային մէջ անհրաժեշտ մասնիկ մը կը կազմենք . որով, մեր կարծիքով, պէտք է փոփոխութեան ենթարկել 1953-ի դաշնագիրը», կը գրէ կաթոլիկէ « Եա » թերթի խմբագիրը » :

Հարց ու պատասխանը լրանալէ ետք, Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչը հետեւեալ խօսքերը ուղղեց Տոքթոր Ալպա Ռոպալիոյին :

Ինչպէս մենք ծանօթ ենք ձեր քաղաքական գործունէութեան, ձեզմէ տարբեր պատասխան չէինք ակնկալեր : Մեծապէս երախտապարտ ենք, որ ձեզի նման քաղաքական այնքան կարեւոր անձնաւորութիւն մը մտահոգուած է Հայկական Հարցով եւ մեծ խանդով նուիրուած անոր : Համարձակութիւնը ունիմ Ուրուկուայի եւ Արժանթինի հայ համայնքներու անունով յայտնելու մեր անհուն շնորհակալութիւնները : Բովանդակ Հայութիւնը կը հետաքրքրէ ձեր յայտարարութիւնը : Կրկին ու կրկին շնորհակալութիւններ :

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

ՄԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻի կամ ՀԱՅԲՈՅԺի հասցէով թերթերու առաքումները դադրեցնել :

Վարչութիւն՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԵԹԷ...

«Եթէ յոգնած ես, հանգչեցուր
գլուխդ մեր ուսերուն,
Եթէ ծարաւ ես, խմէ մեր
հաւատքին ակունքէն ,
Եթէ անօթի ես, կեր մեր սիրոյ
հացը»...

Ձեռ աշխնակի մը եւ երեք երիտասարդներու կողմէ յղացուած, խմբագրուած ու շրջաբերութեան դրուած տողեր են ասոնք, Ալեքսանդր Տիւլչէֆի նուիրուած տողեր, որոնք, մեր կարծիքով կը խտացնեն հրասայլերու սպառնալիքը արութեամբ դիմագրաւող չեխ ժողովուրդին բովանդակ հոգեբանութիւնը :

Ռուսիոյ եւ իր համհարզներուն Չեխոսլովաքիոյ մէջ կատարած զինեալ ներխուժումին առնթեր, միջազգային մամուլը լայն տեղ յատկացուց չեխ ժողովուրդին կրաւորական դիմադրութեան այլազան դրսեւորումներուն : Հերոսական են անոնք, արտայայտիչ, յուզիչ : Քիչ անգամ ժողովուրդ մը կրնայ այսքան պարզերէն ըլլալ եւ չփոթ սանձող հաղարաւոր զօրականներու եւ մահասփիւռ հրասայլերու ճնշիչ ներկայութեան պահել իր հաւասարակշռութիւնը , պահել իր հաւաքական դիմագիծը ու մահուան գնով զօրավիգ կանգնիլ իր ղեկավարներուն :

Վտանգը դիմագրաւող այս աշխեցուցիչ կեցուածքին մէջ ուշագրաւ էր մանաւանդ երիտասարդութեան խելացի ու արի մասնակցութիւնը : Թռուցիկներ բաշխեցին անոնք, ցոյցեր կազմակերպեցին, ներխուժող բանակներուն ուղղութիւնը խանգարող ձեռնարկներու դիմեցին , առանց յաւելուածական արիւնահեղութիւններու դուռ բանալու, ամէն շարժում ի նպաստ հայրենիքին վերջացնելու խոհական ընթացքով, ժողովուրդին ու ղեկավարութեան դիմադրական կորովը բարձր պահելու վսեմ սկզբունքով :

Շարք մը այլ վկայութիւններու կարգին՝ առանձին արժէք մը կը ներկայացնեն վերի մէջբերումները եւ անոնց շարունակութիւնը .—

« Եթէ սպառնացած ենք քեզի, թող մեր բազուկը սուր ըլլայ եւ մարմինը՝ վահան քեզի համար ,

Եթէ ճամբուդ տատասկ սերմանուած է, քալէ դարձեալ, մենք կ'ընկերանանք քեզի ,

Բայց երբեք մի ձգեր ազատութեան , արժանապատուութեան եւ ճշմարտութեան ճանապարհը ,

Ուրիշ ճամբու մը վրայ , դուն առանձին պիտի մնաս » :

Անշուշտ եւ անդարձ վճռով :

Ռուսական կնիքը ստացած համայնավար վարչակարգերուն տակ՝ մարդը մարդկային իր բաղկացուցիչ տարրերուն յուղարկաւորը եղաւ միշտ եւ ճիշդ այդ պատճառով խաղաղութիւնը անծանօթ մնաց ռուսական լուծին ենթակայ ժողովուրդներուն :

Չեխոսլովաքիոյ մէջ պայքարը սկսաւ այդ դժնդակ կացութեան վերջ դնելու հրամայականով եւ կը շարունակուի անվհատօրէն, հակառակ իրերու նոր եւ սահմռկեցուցիչ դասաւորումին, իր իրաւունքներուն խոր գիտակցութեամբ, այնպէս՝ ինչպէս վայել է քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը...

Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ

Դ. ԴԱՐՈՒ
ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆԻ ՊԱՏՄԱՎԷՊԵՐԸ

Վիպական գործողութիւններու ընթացքէն կը պարզուի, որ Արշակ դառն փորձառութեամբ համոզուած է թէ ինչ արժէք կը ներկայացնեն նախարարներու հպատակութեան երդումն ու հաւատարմութեան ուխտը : Ինքը լաւ գիտէ թէ նախարարները իրենց զինուած գործողութիւնները կրնան հասցնել մինչեւ վերջը՝ կանգ չառնելով նոյնիսկ զինքը գահազուրկ ընելուն առջեւ, եթէ չհանդիպին արքունի զօրքի դիմադրութեանն ու չվախնային, թէ Արշակ օգնական զօրք կը կանչէ հարեւան երկիրներէ : (Վէպին մէջ կ'ակնարկուի Վրաստանէն օգնական զօրք բերելու Արշակի մտադրութեան մասին) : Արշակ խորապէս համոզուած է նաեւ, որ օր մը նախարարները կրնան նորէն գլուխ բարձրացնել, եւ այս անգամ, Արշակաւանի դէպքերէն ետք, ունենալով Հայաստանի անկախութիւնը տապալելու ձգտող աէրութիւններուն՝ յատկապէս Պարսկաստանի օժանդակութիւնը (որոնց հետ մութ գործերու մէջ էին Մերուժան Արծրունի եւ Վահան Մամիկոնեան), իրենց յարձակումը կ'ըլլայ աւելի յանդուգն եւ կատաղի : Եւ Արշակ, որոշ տատամսումէ ետք, կուտայ նախարարները Արմաւիրի ամրոցին մէջ դաւադրաբար պատժելու վերջնական եւ անխախտ վճիռը :

Ուշագրաւ է որ նոյն հայեցակէտով դատած է Արշակին ընթացքը Րաֆֆի եւս, Անյուշ բերդի մէջ Արշակ Թագաւորին յայտնի մենախօսութեան մէջ :

Զօրեան առաջնորդուած է կեանքն իր բարդ հակասութիւններով, ողբերգական եղելութիւններով ճշմարտապէս վերակենդանացնելու անհրաժեշտութեան սկզբունքով, որքան ալ դառն ըլլայ ան , իր ողջ բարդութեամբ ընթերցողին ներկայացնելու միտումով :

Վիպասանը պահպանած է հարազատութիւնը պատմական յայտնի դէպքերու նկարագրութեան մէջ, ցոյց տալով, որ պատմական զարգացման ուղեգիծը կրող նշանաւոր գործիչին դաժան քայլերը վերջ ի վերջոյ պայմանաւորուած են դարուն իւրայատուկ պայմաններով : Հարազատ մնալով պատմական փաստերուն , տակաւ Զօրեան բնաւ ալ «ջուրը չի գցել Արշակին արդարացնելու» իր նկատելի «ջանքերը», ինչպէս նշած է «Հայոց Բերդի» գրախօսներէն մէկը («Երեւան» օրաթերթ, 1960, Մարտ 6, թիւ 56) : Ընդգծելով Արշակին բարդ անհատականութիւնը, իր բնաւորութեան հակասական էութիւնը՝ վիպասանը տուած է իր արարքին պատմական – հոգեբանական տեղին հիմնաւորումը՝ Արշակին դաժանութիւնը ներկայացնելով իբրեւ իր դարուն համար երկրին քաղաքական շահերէն բխող անհրաժեշտ քայլ մը :

Ուշադրութեան արժանի է այն բացատրութիւնը, որ Արշակ ինքը կուտայ իր արարքին : Վասակին, որ զինքը կը յանդիմանէ , Թագաւորը կը պատասխանէ . « Ես, սպարապետ, այլ կերպ չէի կարող : Այս էր պահանջում Հայոց Աշխարհի հանդստութիւնը ... մի դարմանար, սպարապետ սիրելի : Դու իրազեկ չես նոցա եղեռնագործութեանց : Լսած ես, որ Աւանն աւերելուց յետոյ ես կամեցայ խստիւ պատժել նոցա՝ զէնքով եւ լան դէմս, եւ մենք ճակատեցինք օրերով ... ապա քահանայապետի միջոցով ցանկացան հաշտուել : Ես յօժարեցի , խորհելով, որ կը ստիպեմ նոցա նորոգել իրենց աւերած աւանը ... Սակայն նոքա եղան ուխտադրուժ ու նենգ. ծածուկ կոտորեցին գերի վարած հարիւրաւոր մարդիկ, դրանց մէջ նաեւ Աւանիս շահապ Վարազ իշխանի որդոց, եւ այդ տակաւին աւազներից չգիտի ոչ ոք ... Ես կամեցայ մեր առաջին տեսութեանը այս ամէնը պատմել քեզ եւ հարցնել խորհուրդդ... ու ես իմ զայրոյթը պահեցի ցայսօր... (451) :

Ներսէս կաթողիկոս ծանր նզովք մը կ'ուղղէ Արշակին՝ իր գործած ոճիրին համար, բայց Թագաւորը դարձեալ իր արարքին արդարացումը կը կապէ երկրի ապահովութեան կարեւոր խնդրին հետ :

Հոս եւս վիպասանը համամիտ է իր հերոսին հետ :

Ուժեղ կամքի ու անհատականութեան տէր պետական այդ գործիչին մէջ Զօրեան ընդգծած է նաեւ մարդկայինը , եղեռնագործութեան յաջորդող հոգեբանական իր խոր ապրումները : Հոգեկան մեծ պայքար մը ապրած է Արշակ՝ յանդգնելով ապստամբ նախարարները դաւադրաբար պատժելու մտքին, բայց հիմա , երբ կատարուած է արդէն, թէեւ կ'արդարացնէ իր քայլը իբրեւ պետական գործիչ, բայց իբրեւ մարդ խորապէս կը զգայ իր արարքին արտակարգ ծանրութիւնը : Որքա՜ն յատկանշական է այս ուղղութեամբ Արշակին եւ Փառանձեմին խօսակցութիւնը :

Իր դաժան դարու հարազատ զաւակը յանուն պետական մեծ նպատակներու, ոչ միայն կարող է անողոքէն սուրէ քաշել իր դէմ ապստամբած նախարարները, այլեւ կարող է խաչին առջեւ աղօթել ու արտասուել՝ իբրեւ սովորական մահկանացու : Թագաւորին եւ կեղրոնախոյս նախարարներու ներհակութիւնները Զօրեան տուած է նաեւ իր անդրանիկ պատմական վէպին մէջ՝ կապելով զանոնք աշխարհագրական մեքենումի խորութիւններուն :

Յատկանշական է որ Պապը թէեւ կը համաձայնի հօրը քաղաքական ծրագիրներուն ու նպատակին, ամբողջովին կ'ընդունի նաեւ երկրին տարանջատումներուն միաւորման անհրաժեշտութիւնը երկրին անկախութեան համար, բայց կարծես այնքան ալ համամիտ չէ հօրը միաւորման բռնի միջոցներուն մէջ: Պապ, յիշելով իր հօր ձախողութիւնը Արշակաւանի հարցին մէջ, կը տարակուսի, թէ « պէ՞տք էր արդեօք այդպէս անել » : Պապն իսկ պատրանք կը սնուցանէ, թէ առանց «երկաթէ գաւազանի» ալ կարելի է դահին միահեծանութեան ենթարկել ինքնիշխան ու անմիաբան նախարարները, եթէ լաւ կիրարկուին «համոզելու», « հաւկացնելու » եղանակները : Այս միտումը նկատելի է մանաւանդ «Պապ Թագաւորի» վերջին դրուագներուն մէջ, ուր ընդգծուած են Պապին «համոզելու քաղաքականութեան » յաջողութիւնները (օր., Պապին այցելութիւնը Հանձիթի նախարարին ամրոցը, եւայլն):

Յայտնի է , թէ պատմական վիպասանէ մը կը պահանջուի պատմական խոր մօտեցում՝ իրական դէպքերու բնութագրին էական կողմերն արտայայտող փաստերուն գեղարուեստական պատկերացման ու մեկնաբանութեան մէջ: Կարելի չէ նահանջել պատմական իրականութենէն : Նման նահանջ մը կը տեսնենք, օրինակ, Արշակի, Գնէլի ու Տիրիթի փոխյարաբերութիւններուն շուրջ, որոնց մեկնաբանութեամբ ու լուծումով հեղինակը ոչ միայն չէ տուած դէպքերու զարգացման քիչ թէ շատ համոզիչ պատճառաբանութիւնն ու պատմական – հոգեբանական հիմնաւորումը, այլեւ իրական փաստերուն հետ հակասութեան մէջ մտած է :

Թագաւորը յուզուած է ու զայրացած Արշակաւանի շինութեան պատճառով նախարարներու յանդուգն մերժողական պատասխանին առիթով, եւ ճիշդ այդ պահուն կուգայ Տիրիթ ու կ'ամբաստանէ Գնէլը, յայտնելով թէ Գնէլ, արքայազօր հետ համախորհուրդ, դաւ կը նիւթէ Արշակին դէմ, նպատակ ունի դահընկէց ընել զայն ու դառնալ Թագաւոր : Ան Գնէլը սկիզբը չի հաւատար լսածին: Ան Գնէլը կը ճանչնայ իբրեւ դրական անձնաւորութիւն, մանաւանդ որ ինքն ալ որեւէ գէշութիւն չէ ըրած անոր : Բայց Արշակի մտքին մէջ կասկածները աստիճանաբար

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Հիմա, եթէ կը ներէք, ըսաւ Սայիպէյ, Սալիհա Հանըմի խօսքը ընդհատելով, Թողունք որ տիկինը քիչ մը հանգչի եւ ես շարունակեմ իր պատմութիւնը, քանի որ խնդիրը այժմ իմ ամբաստանութեանս շուրջը կը դառնայ... :

— Այո՛, այո՛, դուք խօսեցէք, ըսաւ Հիւսնի :

— Պուլկարիա գտնուած միջոցին՝ Ձիայի քով իբրեւ գործակից կը գտնուէր ուրիշ ընկեր մը, որ արդէն Ֆիլիպէի մէջ հաստատուած էր եւ Մակեդոնացի յեղափոխականներու հետ յարաբերութիւններ կը մշակէր : Այս ընկերը կը նշմարէ որ Ձիա խիստ մտերմօրէն եւ կարելի եղածին չափ ծածկաբար կը տեսակցէր անծանօթի մը հետ : Մէկ քանի անգամներ կը հարցնէ թէ ո՞վ էր արդեօք այդ անծանօթը, Ձիա կը պատասխանէ թէ իր ազգականներէն մէկն է որ Պոլիսէն փախած է : Այս պատասխանը թէեւ շատ ճշմարտանման կրնար համարուիլ, սակայն չի գոհացներ մեր ընկերը, որ կը սկսի իրեն ծանօթ հաւատարիմ Պուլկարի մը միջոցով հսկողութիւն կատարել անծանօթին վրայ :

Եւ ահա կ'իմացուի թէ անծանօթը Սոֆիայի օսմանեան քոմիսէրին տունը կը մտնէ կ'ելլէ : Այս իրողութիւնը բնականաբար ա՛լ աւելի կասկածները կ'աւելցնէ եւ հսկողութիւնը կը կրկնապատկուի : Վերջապէս մեր ընկերը իր պուլկար բարեկամին միջոցաւ կ'իմանայ թէ Ձիա մէկ քանի անգամներ խիստ գաղտնաբար տեսակցած է օսմանեան քոմիսէրին հետ : Ասոր վրայ, ա՛լ չի կրնար համբերել եւ խոկոյն բացատրութիւններ կը պահանջէ Ձիա փաշայէն, որ խստօրէն կը պատասխանէ. «Ոչ ոք իրաւունք ունի իմ գործերուս խառնուելու» : Եւ ահա քանի մը օր ետքը Ձիա փաշա անյայտ կ'ըլլայ ու այժմ կ'իմանանք որ Պոլիս եկած ու արդէն Եըլտըզ կը գտնուի՝ վերահաստատուած իր թիկնապահի պաշտօնին մէջ :

— Լաւ, բայց մինչեւ հիմա արդեօք մատնութիւն մը ըրա՞ծ է, հարցուց Արիֆ :

— Դժբախտաբար այո, պատասխանեց Սալիհա Հանըմ, ես թէեւ կրցայ խուսափիլ եւ այստեղ գալ ապաստանիլ, երբ իմացայ Ձիայի մատնութիւնը, սակայն, ափսո՛ս, Հայդը պէյ չկրցաւ օձիքը ազատել եւ այս միջոցին մեր սիրելի ընկերը Ապտիւլ Համիտի ձանկը ինկած է ուրիշ եօթը ընկերներու հետ... :

Այս յայտնութիւնը սոսկալի տպաւորութիւն մը գործեց Հիւսնիի, Արիֆի եւ Սաալքի վրայ : Երեքն ալ միասին զարմանքի եւ բարկութեան աղաղակ մը արձակեցին երբ Հայդըրի անունը լսեցին :

— Անմիջապէս պէտք է սպաննել այդ վատ թշուառականը, գոչեց Սաալք, եւ ես առանձին պիտի երթամ իմ ձեռքովս զինքը գետին փռելու, նոյնիսկ եթէ դուք ընդդիմանաք... :

— Իրաւունք չունիս այդպիսի բան մը ընելու, ըսաւ Սալիհա ամենայն հանդարտութեամբ, այն օրէն ուր մեր կազմակերպութեան մէջ մտար, այլեւս դուն չես քու կեանքիդ ու մահուանդ տէրը... :

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է՛ հանդուրժել որ այդպիսի ճիւաղ մը մեր սիրելի ընկերները Ապտիւլ Համիտի ձեռքը մատնէ :

— Ո՞վ ըսաւ թէ մենք պիտի հանդուրժենք ատոր եւ իրեն արժանի պատիժը պիտի չտանք, պատասխանեց Սալիհա :

Այս խօսքերը հանդարտեցուցին նախկին խմբագիրը, որ յուզումէն կը դողար :

Հայդը պէյի ձերբակալումը, արդարեւ, մեծ հարուած մըն էր դաղտնի կազմակերպութեան համար :

Ինչպէս ըսինք արդէն, ինքն էր դրեթէ յեղափոխական շարժումին բուն հիմնադիրը Սալիհա Հանըմին հետ եւ բարոյական ազդեցութիւնը շատ մեծ էր բոլոր անդամներուն վրայ :

Հայդը պէյ, որ նախկին զինուորական մըն էր, իր քաջասրտութեան եւ յանդգնութեան կը միացնէր նաեւ մեծ խոհականութիւն եւ իմաստութիւն :

Ասկէ զատ իր ազնիւ, անկեղծ ու բարեսիրտ նկարագիրը ընդհանուր համակրանքի առարկայ եղած էր :

Իր ընկերները միշտ կը ջանային զինքը հեռու պահել վտանգաւոր գործերէ եւ, որ յաճախ այնպէս կը կարգադրէին, որ արտասահմանի մէջ անցընէր ժամանակին մեծ մասը :

Բայց վերջերս ալ կարելի չէր եղած զինքը համոզելու որ հեռու մնայ, մանաւանդ երբ տեսած էր որ Սալիհա Հանըմ, կերպ այնքան վտանգներէ անցնելէ ետքը, կը պէտք կին Պոլիս վերադարձած էր յեղափոխական գործը յառաջ տանելու համար :

Ու ահա այդ թանկագին անձն էր որ այժմ բռնաւորին ձեռքը կ'իյնար ընկերոջ մը մատնութեամբ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(215 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

Բ. ՊՈՒՆ

ՓՈՂՔ

—*—

ԵՐԿԱԿ ԿԱՄՈՎԻՉ

— Ես ուրախ եմ, որ դուք ինձ մի քանի րոպե ժամանակ տվեցիք, որպեսզի փոխադարձաբար միմյանց ծանոթանանք։ Ես Ֆրանսիայի հյուսիսային նահանգներից մեկում ծնված եմ։ Ծնողներս ունեին մեծ հողատարածություն, որի վրա զբաղվում էին հացահատիկի մշակությամբ։ Ես ավարտեցի գյուղական դպրոցը, հետո ուսումս շարունակեցի քաղաքում, ուր ծնողներս ինձ ուղարկեցին։ Ես ուզում էի դառնալ ճարտարագետ, բայց ծնողներս չհամաձայնեցին։ Նրանք ուզում էին, որ ես դառնամ գյուղատնտես, որպեսզի հետո վերադառնամ գյուղ և զբաղվեմ հողագործությամբ։ Ես ստիպված եղա հնազանդվել նրանց կամքին։ Ավարտելով գյուղատնտեսական ինստիտուտը, ես ստացա գյուղատնտեսի դիպլոմ և վերադարձա հայրենի գյուղ։ Ծնողներս ինձ համար հողատարածություն էին գնել, որտեղ ես սկսեցի աշխատել։ Ես ամուսնացած եմ և ունեմ երեք երեխա։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ խոսել հետևյալ հարցերի շուրջ։ Ինչպե՞ս է ձեր կարծիքով, ինչպիսի՞ն պետք է լինի գյուղատնտեսական ինստիտուտի ուսանողի կենսագրությունը։ Ինչպե՞ս պետք է ընտրել ապագա մասնագետներին։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսումնական պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գործնական աշխատանքը։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային արշավները։

— Ես ուրախ եմ, որ դուք ինձ մի քանի րոպե ժամանակ տվեցիք, որպեսզի փոխադարձաբար միմյանց ծանոթանանք։ Ես Ֆրանսիայի հյուսիսային նահանգներից մեկում ծնված եմ։ Ծնողներս ունեին մեծ հողատարածություն, որի վրա զբաղվում էին հացահատիկի մշակությամբ։ Ես ավարտեցի գյուղական դպրոցը, հետո ուսումս շարունակեցի քաղաքում, ուր ծնողներս ինձ ուղարկեցին։ Ես ուզում էի դառնալ ճարտարագետ, բայց ծնողներս չհամաձայնեցին։ Նրանք ուզում էին, որ ես դառնամ գյուղատնտես, որպեսզի հետո վերադառնամ գյուղ և զբաղվեմ հողագործությամբ։ Ես ստիպված եղա հնազանդվել նրանց կամքին։ Ավարտելով գյուղատնտեսական ինստիտուտը, ես ստացա գյուղատնտեսի դիպլոմ և վերադարձա հայրենի գյուղ։ Ծնողներս ինձ համար հողատարածություն էին գնել, որտեղ ես սկսեցի աշխատել։ Ես ամուսնացած եմ և ունեմ երեք երեխա։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ խոսել հետևյալ հարցերի շուրջ։ Ինչպե՞ս է ձեր կարծիքով, ինչպիսի՞ն պետք է լինի գյուղատնտեսական ինստիտուտի ուսանողի կենսագրությունը։ Ինչպե՞ս պետք է ընտրել ապագա մասնագետներին։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսումնական պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գործնական աշխատանքը։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային արշավները։

— Ես ուրախ եմ, որ դուք ինձ մի քանի րոպե ժամանակ տվեցիք, որպեսզի փոխադարձաբար միմյանց ծանոթանանք։ Ես Ֆրանսիայի հյուսիսային նահանգներից մեկում ծնված եմ։ Ծնողներս ունեին մեծ հողատարածություն, որի վրա զբաղվում էին հացահատիկի մշակությամբ։ Ես ավարտեցի գյուղական դպրոցը, հետո ուսումս շարունակեցի քաղաքում, ուր ծնողներս ինձ ուղարկեցին։ Ես ուզում էի դառնալ ճարտարագետ, բայց ծնողներս չհամաձայնեցին։ Նրանք ուզում էին, որ ես դառնամ գյուղատնտես, որպեսզի հետո վերադառնամ գյուղ և զբաղվեմ հողագործությամբ։ Ես ստիպված եղա հնազանդվել նրանց կամքին։ Ավարտելով գյուղատնտեսական ինստիտուտը, ես ստացա գյուղատնտեսի դիպլոմ և վերադարձա հայրենի գյուղ։ Ծնողներս ինձ համար հողատարածություն էին գնել, որտեղ ես սկսեցի աշխատել։ Ես ամուսնացած եմ և ունեմ երեք երեխա։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ խոսել հետևյալ հարցերի շուրջ։ Ինչպե՞ս է ձեր կարծիքով, ինչպիսի՞ն պետք է լինի գյուղատնտեսական ինստիտուտի ուսանողի կենսագրությունը։ Ինչպե՞ս պետք է ընտրել ապագա մասնագետներին։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսումնական պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գործնական աշխատանքը։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային պրակտիկան։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային ճամբարները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ամառային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների ձմեռային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների գարնանային արշավները։ Ինչպե՞ս պետք է կազմակերպել ուսանողների աշնանային արշավները։

«ՍՈՎ» ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԱԿԱԶՄԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՈՐՈՇՄԱՄԲ ՀՐԱՊԱՐԱԿՎՈՒՄ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԱԿԱԶՄԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՈՐՈՇՄԱՄԲ ՀՐԱՊԱՐԱԿՎՈՒՄ Է

Տէր և Տիկին Գաչըքճեան, Օր. Մաթըլէն Գաչըքճեան, Պ. Ժորժ Գաչըքճեան, Տէր եւ Տիկին Սվաղլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծա – նուցանեն իրենց մօր եւ քեռկինին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՑՇ ԳԱՇԸՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 30ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 9ին։

47 Ավբենիւ Լենին, 93 Ռոմէնվիլ։

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահագդ։

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, Խաչվերաց տօն է։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսա – ւոր բազմաձայն պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎԱՐ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պա – տարագ ժամը 10։

Երեկոյեան ժամը չորսին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր – Անդաստան։

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին, կը մա – տուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատա – րագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

Հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհ – նութիւն Պոմոնի Ս. Գ. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Այս կիրակի, Խաչվերացի տօնին, հան – դիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Պոմոնի Ս. Գ. Լ. եկեղեցւոյ մէջ եւ յա – ւարտ պատարագի, աւանդական Մատաղ – օրհնութիւն պիտի կատարուի։ Կը պա – տարագէ եւ կը քարոզէ եւ մատաղի օրհ – նութիւնը կը կատարէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին, քարոզ՝ 11·15ին, Մատաղօրհնութիւն 12ին։

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատու – ւութեամբ, թող հաճին դիմել թաղակա – նութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժան – դակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շրմէն տը Սէն Թիւլիէն։

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. ՎԱՉԷ ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ։

Ցաւարտ պատարագի, մասնաւոր հո – գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս ԵՍԱՑԻ ՔՀՆՑ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆի վախճանման Դ. տարելիցին առթիւ։

Հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիր – ուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկե – ղեցւոյն վաստակաւոր հոգ. հովիւին յի – շատակը։

×

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ արարողութիւնը կը սկսի ժամը 9ին։ Պա – տարագ ժամը 10·30ին։

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս կիրակի, Խաչվերացի տօնին առ – թիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, վերջերս ա – ւարտած եկեղեցւոյս սրբազան նկարնե – րու, նուիրատու հանդիսացող ազգային – ներու՝ հանգուցեալ պարագաներու հոգի – ներուն ի հանդիսա։ Ս. պատարագին պի – տի կցուի երեկոյեան Անդաստանի կար – գը։

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։ Հանդիսաւոր ճայնաւոր պա – տարագ ժամը 10·30ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԵՐՊ. ՌԱՓԱՑԷԼ ՊԱՑԵԱՆ (Եգիպտոսի Հայ Կա – թողիկէ առաջնորդ)։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ

Տիկին Հայկուհի Տամլամեան եւ զա – ւակները 300 ֆրանք կը նուիրեն «Յա – ռաջ»ի, ժիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ։

Նոյն ոխտը Տէր եւ Տիկին Կա – րապետ Յակոբեան հարիւր ֆր. կը նուի – րեն «Յառաջ»ի։

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Աստուր Քէօսէեան չորսուն ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

×

Մէօտէօնէն Նշան Դարբինեան ընտա – նիքը 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Շ. Նարդունիի եւ Ժ. Միսաքեանի մահերուն առթիւ։

×

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեան 100 ֆրանք կը նուիրեն իր զործերու հրատա – րակութեան Ֆոնտին։

×

Փատուշէն Այրի Տիկին Պետրոս Պա – պիկեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Շ. Նարդունիի զործերու հրատարակութեան Ֆոնտին եւ հարիւր ֆր. «Յառաջ»ին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Տօնէրեան եւ զա – ւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօնէր – եան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տօնէրեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 15) Շաւիլլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՆԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աարինէ Փափազեան եւ զաւակները, Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չնոր – հակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, զրաւոր, հեռագիրով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մաս – նակից եղան իրենց սուգին, իրենց ա – մուսնոյն, հօր եւ աղզականին

ՈՂԲ. ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան թէ քառասունքին հո – գեհանգստեան առթիւ։

Շնորհակալութիւն նմանապէս Արտա – ւազդ Եպսկ. Թրթռեանի, Գեղամ վրդ. Պաղտասարեանի, Պօմոնի պատ. թաղա – կանութեան, զպրաց դասուն, տեղւոյս Կ. Խաչի վարչութեան եւ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան։

Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց, որոնք իր հիւանդութեան ընթացքին այ – ցելեցին թէ հիւանդանոցը եւ տունը քա – ջալերելով եւ սփոփելով զինքը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՇՆԱՍՓԻՒՌ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ցը – րանս – Քիւլթիւռ կայանէն՝ Խաչվերաց։ Մասնակցութեամբ Աբա Պարթեւեանի։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց զրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, կիրա – կի, Հոկտեմբեր 27ին։

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգու – թիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատ – րոնը։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30 – ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՉԵԿՈՒՑԱԲԵՐ ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Լիոնի մէջ այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 20·30ին, նոր հաւաքատեղին։

Տիժիոնի մէջ Չորեքշաբթի (18 Սեպտ.) երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Սէնթ Էթիէնի մէջ Հինգշաբթի (19 Սեպտեմբեր), երեկոյեան ժամը 20·30 – ին, սովորական հաւաքատեղին։

Վիէնի մէջ Ուրբաթ (20 Սեպտ.) երե – կոյեան ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ։

Վալանսի մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Կրընոպլի մէջ, երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20·30ին, սո – վորական հաւաքատեղին։

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան Ա – կումբը։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
1968 – 1969 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Մարսէյլի, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ հայերէն դասընթացքի 1968 – 1969 տա – րեշրջանի արձանագրութիւնները կը սկը – սին Երկուշաբթի (16 Սեպտ.) առաւօտ – եան ժամը 10 – 11ի ընթացքին, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը, 5 Բիւ Փափէռ։

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպ – տեմբեր 20ին, Ուրբաթ օրէն սկսեալ ա – մէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժա – մը 18ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Պատ – ուականեանի։

Դասաւանդութիւնները բացարձակա – պէս ձրի են։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Այսօր Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ։

ԼԻՈՆ.—Այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30 – ին, Նոր հաւաքատեղին։

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐ – ՖԱԼԵԱՆ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի (22 Սեպտ.) առա – ւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաք – ատեղին։

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարեգործականի դրա – սենեակը, 5 Բիւ Փափէռ բաց է հանրու – թեան, ամէն օր, (բացի Շաբաթ օրերէ) ժամը 14·30էն 18·30։

Մինչեւ ամսագլուխ, հեռաձայնի մեր թիւն է 20–12–22։ Իսկ Հոկտեմբերէն ըս – կսեալ 54–24–87։

Մարսէյլի Բարեգործականի մանկա – պարտէզ – ծաղկոցի 1968–1969ի չրջանի հայերէն դասընթացքներու արձանագրու – թիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ին, առաւօտեան ժամը 10–11 ամէն օր, Բա – րեգործականի սրահը, 5 Բիւ Փափէռ։

Նոյնպէս, Պուըլվար Օտօ – Քարիւսէլի դասընթացքներու արձանագրութիւնները կ'ունենան, Սեպտեմբեր 16էն սկը – սեալ, ամէն օր, կէս օրէն ետքը ժամը 14 – 16, Թրավէրս Մարսիլոսեան թիւ 9, ուսուցչութեամբ՝ Յանօթ Մանկա – վարժուհի՝ Տիկին Թորոսեան – Պատա – կանեանի։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ ։ ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծանօթով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
13 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՅՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11311

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.311

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԵՂԱԹԻՒՐԵՆ...

—o—

Գ.

Իւան Ըլկար ստորագրող Թուրք պատմաբան»ը Պէկկէէրչէ Թիւրք Թա – ղիի Տէրկիսի ամսագրի իր ծանօթ յօդ – ուածաշարքին մէջ կը շարունակէ խեղա – թիւրել ու չարափոխել 1918–1920ի դէպ – քերը, մէկ նիւթէն միւսը ցատքելով , ա – նոնց յարգելու ժամանակագրական կար – գը :

Նպատակն է նկարագրել Թուրքիոյ ան – կախութեան պատերազմը : Սակայն մէկ անգամ միայն կը յիշէ իրենց ազգային հերոսին՝ Մուսթաֆա Քեմալի անունը : Անկէ ետք կը ծանրանայ Քեազիմ Քա – րաքէքիրի վրայ , կարեւոր դեր մը վե – րագրելով այս զինուորականին, որ մա – հացու հարուածը պիտի տար Հայաստա – նի նորաստեղծ հանրապետութեան :

Թուրքիոյ «Արեւելեան ճակատ»ի ոչ – ինչութեան եւ Հայաստանի Հանրապե – տութեան քայքայման սկզբնական պատ – ճառն էր 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի զինադադարը :

Յաղթական դաշնակիցները բոլոր ման – րամասնութիւններով ապահոված էին ի – րենց շահերը Զինադադարի պայմաննե – րուն մէջ, զրաւելով Պոլիսն ու չորս կիլիկիան (Ֆրանսա) եւ Կոնիա – Ա – տաթիա շրջանը (Իտալիա), առանց հաշ – ուելու արաբախօս երկիրները, Սուրիա – Լիբանան – Միջագետք – Պաղեստին – ե – ւին եւ արաբական թերակղզին, որոնք զինքի ուժով գրաւուած էին անգլիական բանակներուն կողմէ : Հայկական Լեգէո – նին ալ՝ Ֆրանսական գրօշի տակ՝ իր հա – մեմատ բաժինն էր բերած յաղթանակին :

Թուրքիոյ հայկական նահանգները չատ տեղ էին եւ չէին չահագրգռեր մեծ պետական գործիչները , որոնք առիւծի բաժինը ուզած էին արդէն : Զինադադարի պայմաններուն մէջ տարտամ յօդուած մը կը պատմագրէր այդ շրջաններու դրա – մագիրը ... եթէ անկարգութիւններ պա – տահէին այնտեղ :

Հայութիւնը ամբողջովին արմատախիլ եղած հայկական վիլայէթներէն , ուր գտնուելու միայն իսլամ տարրերը—Թուրք, Քիւրտ, Չերքէզ, Լազ եւայլն :

Դաշնակիցները չմտածեցին զինաթափ ընել այդ տարրերը, որոնք յետագային պիտի կազմէին Մ. Քեմալի «մխիթ» բանակի զինուորական ուժերը : Զի – նադադարի չորրորդ կէտը կը խօսէր միայն Կովկասեան ճակատի Թուրք կանոնաւոր բանակի զինուորներուն մասին, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմէին Ա – նատոլուի մէջ :

Ասոնցմէ զատ, ուրիշ զօրամասեր ալ կային Արեւելքի մէջ :

Ուստի այս երրեակ վտանգներուն դի – մակալելու համար զինուորական մաս – նաւոր ծրագիր կազմուեր է : Յունական յամաքահանումին արդէն պիտի ըլլար երրորդ դումարտակը Տրապիզոնի մէջ :

Հայերուն դէմ պիտի հանուէին՝ էր – զրումի մէջ 9րդ դումարտակը, Հասան – Գալէի մէջ՝ 12րդը, Վանի մէջ, 11րդը : Պիտի զինէին նաեւ երկու ցեղախումբեր (անշուշտ քիւրտ) :

Քրտական պետութեան մը ստեղծումը արդիլելու համար «Տիարպէքիրի շրջա – նին մէջ 13րդ զօրաբանակին հետ զոր – ծակցաբար օգտուիլ հայ եւ քիւրտ մըր – յացութենէն ու տարակարծութիւննե – րէն» :

Հանրապետութեան նախագահ Նչանակ – ուեր է Այտընօղլու Իպրահիմ Ճիհանկիր : Տասնեւերկու նախարարնոց կառավարու – թեան առաջին գործն է եղած հիմնել բա – նակ մը Եագուպ Շէվքի փաշայի եւ Խա – լիտ պէյի օժանդակութեամբ՝ Հայերուն դէմ պայքարելու համար :

Նախագէս հիմնուած Աբտիսեան թուրք կառավարութիւնն ալ միանալով Ազգ. Ժողովուրդի կառավարութեան՝ «պետու – թիւն»ը եւս առաւել զօրանալով ներկա – յացուցիչներ դրկեր է Վրաստան եւ Ադր – բէյճան : Ուրեմն Վրաստան բարեկամ էր :

« Պատմաբան »ը հակասութեան մէջ կ'իյնայ, երբ կը գրէ թէ հայկական յար – ձակումները դիմագրաւելու համար կազ – մուելիք ութ հազարնոց Թրքական բանա – կի մարզումի աշխատանքները չլրացած «Հայերն ու Վրացիները յարձակման ան – ցան »ու եւ մղուեցան Ախալցխայի շըր – ջանէն :

Բարեկամ Վրացիները չեն յարձակած Թուրքերուն վրայ : Հայերը մինակ կըռ – ուեցան զրաւելու համար Կարսն ու Ար – տահանը :

Անգլիացիք Կարսի մէջ Թուրք Ազգ. Ժողովուրդի երեսփոխանները ձերբակալե – լով Պաթում տարեր են : Թուրք ազգ. ուժերը «կը պատերազմին եղեր թէ՛ Հա – յերուն եւ թէ՛ Վրացիներուն դէմ. մաս – նաւորաբար Ալլահիւ էքպէր լեռան եւ Օլ – թիի շրջանին մէջ չատ արիւնալի կռիւներ մղուեր են Հայերու դէմ :

Նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապե – տութիւնը երկիրը մաքրագործելու աշ – խատանքին էր լծուած : Ըլկար կը գրէ թէ « շրջանին մէջ տիրող խառնակու – թիւններն ու վայրագութիւնները շարու – նակուեցան մօտաւորապէս տարի մը ամ – բողջ եւ հայ հրոսակները անգթօրէն գոր – ծեցին այդ ժամանակամիջոցին Կարսի , Սարըղամիշի եւ Արտահանի շրջաններուն մէջ» :

Թրքական «քաղաքագործութեան» նմոյշ մըն ալ կը յիշէ «պատմաբան»ը : 1919 Յուլիս 20ին Նախիջեւանի շրջանին մէջ հազարապետ Խալիտ վեց հարիւր հոգի – նոց ազգային ուժ մը կազմելով յարձա – կեր է հայ զօրավար Շուլխոյի (?) վեց հազար հոգինոց բանակին վրայ եւ բա – ւական լուրջ վնասներու ենթարկած զայն : Վեց հազարի դէմ վեց հարիւր : Ու յաղթական (?) :

Քեազիմ Քարապէքիր փաշա 15րդ զօ – րաբանակի հրամանատար նչանակուեր է 1919 Մայիս 3ին : Իր սահմաններուն մէջ կը մտնէին Տրապիզոնի, Էրզրումի եւ Վանի նահանգները :

Երեք վտանգները կը սպառնան եղեր Թուրքերուն : Անգլիացիները կը մտա – ծեն եղեր Ռուսիայէն (?) Ցոյներ փո – խադրել Տրապիզոնի շրջանը՝ վերակեն – դանացնելու համար երբեմնի Պոնտական կառավարութիւնը : Այս մէկ : Հայերն ու Քիւրտերն ալ պետութիւն պիտի կազմեն եղեր Արեւելքի մէջ :

Ուստի այս երրեակ վտանգներուն դի – մակալելու համար զինուորական մաս – նաւոր ծրագիր կազմուեր է : Ցունական յամաքահանումին արդէն պիտի ըլլար երրորդ դումարտակը Տրապիզոնի մէջ :

Հայերուն դէմ պիտի հանուէին՝ էր – զրումի մէջ 9րդ դումարտակը, Հասան – Գալէի մէջ՝ 12րդը, Վանի մէջ, 11րդը : Պիտի զինէին նաեւ երկու ցեղախումբեր (անշուշտ քիւրտ) :

Քրտական պետութեան մը ստեղծումը արդիլելու համար «Տիարպէքիրի շրջա – նին մէջ 13րդ զօրաբանակին հետ զոր – ծակցաբար օգտուիլ հայ եւ քիւրտ մըր – յացութենէն ու տարակարծութիւննե – րէն» :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ

ԳՐԱԻՄԱՆ ԲԱՆԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ ՄԵԾ ՔԱՂԱՔՆԵՐԷՆ

—o—

Չեխոսլովաքիոյ երեսփոխանական ժո – ղովի փոխ նախագահ Համուդ առլի օր պաշտօնապէս կը հաղորդէր , թէ Խորհ. դեկավարները խոստացած են վարչապետ Ուխտի զօրքերը պարպել Փրակայէ , Բր – րատիսլաւայէ եւ Պրնոյէ : Իրապէս , ե – րէկ առաւօտ արդէն կը սկսէին բանակ – ները եւ քաշել վերոյիշեալ քաղաքներէն : Համուդ կը յայտնէր թէ բանակները վե – րոյիշեալ քաղաքները կը քաշուէին այն պարագային միայն, երբ չեխ մամուլը ընթանար Մոսկուայի համաձայնութեան ոգիով : Համուդ նչած է նոյնիսկ կարգ մը թերթերու անունները , որոնցմէ դժգոհ են Խորհրդ. Միութեան դեկավարները : Կ'ըսուի նաեւ թէ իր կարգին Չեխոսլովա – քիա եւս բողոքած է Խորհրդ. մամուլի յարձակումներուն դէմ : Համուդ չեչատած է նաեւ թէ Մոսկուայի բանակցութիւն – ներուն մասնակցող չեխ պատուիրակու – թիւնը , հակառակ Մոսկուայի պնդու – մին, չի տեսներ Չեխոսլովաքիոյ մէջ հակայեղափոխական չարժումի մը վտան – գը՝ որ արդարացնէր Վարչապետ Ուխտի «հինգ» անդամներուն զինեալ միջամտու – թիւնը : Համուդ ըսաւ նաեւ թէ Խորհրդ. Միութիւն կը ճանչնայ Չեխոսլովաքիոյ ինքնչխանութեան իրաւունքը՝ կարգա – դրելու համար իր ներքին գործերը : Տնտեսական գետնի վրայ. Երեսփոխա – նական ժողովի փոխ – նախագահը նչեց, թէ երկու կողմերը համաձայն են զար – գացնելու գործակցութիւնը Քոմեքոնի մէջ : Բայց ասիկա չէ նչանակեր , եւել – ցուց Համուդ թէ Արեւմուտքի հետ Չեխո – սլովաքիոյ տնտեսական կապերը պիտի խզուին :

Չեխոսլովաքիոյ ինքնիչխանութեան մասին Համուդի ակնարկութիւնը կը կապ – ուի Զվոլոտայի , Տիւպչէքի , Չերնիքի եւ Հուզաքի առլի օրուան կոչին , որոնք անձնապէս ինքզինքնին երաշխաւոր կը յայտարարէին «իւրաքանչիւր քաղաքա – կան ազատութեան եւ ապահովութեան » :

Այս ամէնը ենթադրել կուտան թէ չեխ դեկավարները, Քուզնեձովի միջնորդու – թեամբ, զրաւման բանակներէն ստա – ցած են լուրջ խոստումներ, թէ միջամուխ պիտի չըլլան չեխ դատական մարմիններ – ուն եւ ոստիկանութեան գործերուն :

Նախագահ Զվոլոտա Սքոտա եւ Փլէգն գործատուներու գործատուրներուն խօսած ճառի մը մէջ յայտարարած է. «պատճառ չկայ որ նահանջականութեան մասնը – ւինք, բայց մեր բոլոր ուժերով պէտք է աշխատինք վերանորոգելու մեր արտա – դրութեան կրած վնասները եւ վերադա – նալու համար մեր անցեալի վիճակին , այսինքն այն չրջանին, երբ Չեխ բան – ուորները ճանչցուած էին իրենց բարձր որակի աշխատանքներով» :

× Թայմզ նամակ մը հրատարակած է զոր 88 խորհրդային զրագէտներ ուղղած են Փրակայի իրենց պաշտօնակիցներուն արտայայտելու համար այն «ամօթը» զոր կը զգան խորհրդային զինեալ միջամուտ – թեան համար : Ըստ անգլիական թեր – թին, նամակը զրուած է Օգոստոս 23ին : Ստորագրողներուն մէջ կան չատ ծանօթ անուններ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՑԱՋԻՕ – ՆԻՍ էս–Ֆրանսի Քարավէլը պայթած է առջի օր , Միջերկրականի վը – րայ եւ ոչ մէկ վերապրող կայ 95 հոգի – ներէն , որոնք կը գտնուէին օդանաւին մէջ : Կ'ըսուի նաեւ թէ օդին մէջ չէ որ օդանաւը պայթած է այլ ծովին հետ հը – պումի ատեն : Հինգշաբթի օր ամբողջ Քորսիքան սուգի մէջ էր եւ հանրային չէնքերու դրօշակները կէս պարզուած է – ին եւ աշխատանքը կը դադրէր մէկ ժամ , ի նչան սուգի : Արկածին բուն պատճառ – ները գտնելու համար քննութիւն բաց – ուած է :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ ճառ մը արտասա – նած է հրկական Միութեան համագումա – րին առջեւ եւ այդ առթիւ թելադրած Խորհրդ. Միութեան որ փոխէ իր միջա – մտութեան եղանակը արդելք հանդիսա – նալու համար որ վերահաստատուին սթա – լինեան շրջանի բախտմները : Ճոնսըն հինգ կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է Միջին Արեւելքի հա – մար : Ա) Իւրաքանչիւր ազգի ապրելու ի – րաւունքը պէտք է ընդունուի : Բ) Բոլոր պետութեանց քաղաքական անկախութիւ – նը եւ հողային ամբողջականութիւնը պէտք է ապահովուին : Գ) Երեւակայու – թեան ճիգ պէտք է ընել որպէսզի բոլորին չահերը յարգուին Երուսաղէմի մէջ, որ – եւէ վերջնական կարգադրութեան առեն : Դ) Գաղթականաց հարցին լուծում՝ զան – դուածային օժանդակութեան ծրագրի մի – ջոցաւ : Ե) Ծովային իրաւունքները պէտք է յարգուին :

ՔԱՆԱՏԱՑԻ վարչապետը կ'ամբաստա – նէ Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ «խռովարար» մը զրկած է Մանիթոպա :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ համալսարանական տագ – նապը լուծուած չէ : Մինչ ուսանողներու մեծամասնութիւնը քննութիւնները կ'ան – ցընէ, գլխաւորաբար բժշկական լսարա – նին մէջ, նոյն բաժնին Սեն – Սիւփը դոր – ծադուլի կոչ կ'ընէ երկուշաբթիէն սկսեալ եթէ քննութիւնները չկենդուին :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախարարապետը՝ Քուվ տը Միւրվիլ Սեպտեմբեր 23ին մամուլին պիտի պատասխանէ հեռատեսիլէն :

ՇԻԲԱԿՈՑԻ եւ Սիրաքիւզի մէջ ցեղա – յին միջադէպերը կը չարունակուին :

ՓԱՐԻԶի մէջ կը չարունակուին ամե – րիկեան եւ վիէթնամեան պատուիրակու – թեանց խօսակցութիւնները, միչտ առանց արդիւնքի : 21րդ նիստը տեղի ունեցաւ Զորեքչաբթի օր (արդէն չաբաթը մէկ հանդիպում կայ Զորեքչաբթի օրերը) : Հառիմըն անդամ մը եւս հրաւիրած է հիւսիսային Վիէթնամը որ պատերազմի մեղմացումի ձեռնարկէ , աւելցնելով թէ Հանոյ կը խարէ իր ժողովուրդը կարծել տալով թէ մեծ յաղթանակներ կը տանի մինչ Հանոյ պատրաստ է ողջակէզ ընելու իր երիտասարդութիւնը պարզապէս վար – կաբեկելու համար Սայկոնը եւ տկարա – ցընելու հարաւային Վիէթնամի ժողո – վուրդին դիմադրական կորովը : Հառի – մըն ալ կ'ըսէ նաեւ թէ դէպի մահ կը վազեն հիւսիսային Վիէթնամցիները եթէ յամա – նին զինուորական յաղթանակ տանիլ փորձել :

ՓԱՐԻԶի խորհրդային դեսպանը՝ Զո – րին, արձակուրդի մեկնած է դէպի Խորհ. Միութիւն : Ընդհատած էր իր արձակուրդը Փրակայի դէպքերուն հե – տեւանքով :

ՄԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ կամ ՀԱՅ – ԲՈՑԻ հասցէով թերթերու առաքումները դադրեցնել :

Վարչութիւն՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԷՋԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

—o—

Դ. – Բ. հազարամեակներ, Ք. Ա.— *Երեւանի վայրին մէջ գոյութիւն ունեցած է Շէնգաւիթի քարէ – պղինձէ դարու չէն – ամրոցը, որուն աւերակները կը մնան մինչեւ այսօր :*

Պեղումներու շնորհիւ յայտնաբերուած են կիկլոպեան պարիսպներու մնացորդ – ները, բնակարաններու համակառոյցներ, առհասրու զերեզմանատուները, ջուրի համար կառուցուած ջաղանի ուղի, քարէ կացին, նետի սլաքներ, կաւէ ամաններ, չափարաններ, հասարակ արձանիկները եւայլն :

Անդաստպղինձի դարու պատկանող քանի մը բնակավայրեր յայտնուած են Շէնգաւիթին :

782 թուական, Ք. Ա.— *Ուրարտուի Արգիշտի Ա. արքան կը հիմնէ Էրեբունի բերդաքաղաքը, որ յետագային կոչուե – ցաւ Երեւան : Քաղաքին հիմնադրութեան մասին ձգուած նոր արձանագրութիւննե – րէն մէկը կը գտնուի Վանի Խոռխոռեան ժայռին վրայ, միւսը յայտնաբերուած է Արին – բերդին մէջ 1950ին :*

Այդ արձանագրութիւնները կը վկա – յեն, որ Մենուայի որդի՝ Արգիշտի Ա. թագաւորը այդ ամայի վայրին մէջ կա – ռուցած է Էրեբունի քաղաքը եւ հոն տե – ղաւորած է իր զինուորները՝ քաղաքա – կան նպատակով :

Էրեբունին կը գտնուէր Արին – Բերդ անմատչելի բլուրին վրայ՝ չրջապատ – ուած բարձր եւ հաստատատ պարիսպով : Պեղումներով ճշդուած են միջնաբերդին սահմանները, պարիսպները, պալատին, տաճարին եւ այլ կառոյցներուն նկարա – գիրն ու մեծութիւնը, յայտնաբերուած են սեպագիր արձանագրութիւններ, նիւթական մշակոյթի բաղմաթիւ եւ բազ – մապիսի մնացորդներ, ուրարտական – հայկական արուեստի հազուագիւտ նը – մոյշներ : Էրեբունին կը չարունակէ իր գոյութիւնը նաեւ ուրարտական պետու – թեան անկումէն ետք, Զ. – Ե. դարերուն (Ք. Ա.) այս անգամ Երեւան անունին տակ եւ այժմու քաղաքին վայրին մէջ :

Է. – Զ. դարեր (Ք. Ա.)— Էրեբունի – Երեւանի հետ Է. դարուն եւ Զ. դարուն սկիզբները այսօրուան Երեւանի չրջագի – ծին մէջ, Հրազդանի ձախ ափին, կար – միր բլուրի վրայ գոյութիւն ունէր Թէյ – չէթայինի բերդաքաղաքը, որ հիմնադր – ուած աւերուած է սկիւթացիներու կողմէ Զ. դարուն սկիզբները (Ք. Ա.) : Թէյչէ – թայինը աւելի լաւ ուսումնասիրուած է : Պեղումներու շնորհիւ մօտաւորապէս ճշ – դուած է քաղաքին արտաքին չրջագիծը, միջնաբերդի պարիսպներուն ուղղութիւ – նը, բացուած են պալատին համակառոյ – ցը եւ բազմաթիւ այլ չինութիւններ, զլխաւոր փողոցներուն ուղղութիւնները : Ցայտնաբերուած են մեծ քանակութեամբ նիւթական մշակոյթի մնացորդներ՝ զէն – քեր, զործիքներ, կենցաղային իրեր, զարդեր, արուեստի առարկաներ եւն. :

Զ. – Ե– դարեր (Ք. Ա.)— Երեւան ե – զած է վարչական կարեւոր կեդրոն եւ յայտնի քաղաք : Այդ դարաշրջանին հիմ – նովին կը վերակառուցուի Արին – Բերդի ուրարտական նախկին բերդը : Կը կա – ռուցուին Ապադանա կոչուած ընդարձակ պեւնազարդ յայտնի հանդիսասրահը, կը – րակի մեծ տաճարը, կրակի փոքր տա – ճարը :

Դ. – Գ. դարեր (Ք. Ա.)— Կ'ենթա – դրուի, որ Երեւան այդ դարերուն եղած է երուանդեան թագաւորութեան յայտնի կեդրոններէն մէկը :

Ե. դարու երկրորդ կէսը (Ք. Ա.). — Յետագային զրի առնուած, բայց Ե. դա – րու երկրորդ կիսուն վերաբերող յիշա – տակարանի մը մէջ յիշատակուած է Երե – ւանի անունը :

Ահա այդ հատուածը .

« Իրրեւ զայս ամենայն կատարած տես – եալ Մովսէս եւ Դաւիթ ոչ կամելով յայտնել զինքեանս աչխարհին Հայոց, այլ զաղտի ծածուկ կամելով կենալ : Զի էին աթենականքն ծերացեալ եւ էր աչ – խարհին Հայոց աւերեալ : Իսկ Դաւիթ յայտնի կացեալ յաչխարհին Հայոց, եւ Մովսէս ծածկեր զինքն կարկատուն ըղ – գեստով եւ գծուծ կերպարանօք գնացեալ 'ի զեղ մի ի քաղաքաշատն եւ կացեալ անդ որպէս մուրացիկ եւ ոչ ոք էր որ ճանաչէր զնա. իսկ Դաւիթ եւ Մամբրէ, եւ Պօղոս եւ Աբրահամ, ընկերք Մովսէ – սին կացին յԵրեւանի : Եւ էր 'ի ժամանա – կին յայմիկ կաթողիկոս Հայոց Տ. Գիւտ աչակերտակից Մովսէսի »:

607 թուական (Ք. Ե.)— Երեւանի ա – ռաջին ճշդրիտ յիշատակութիւնը մեր մա – տենադրութեան մէջ կատարուած է 607– ին, աղանդներու դէմ պայքարելու նպա – տակով Աբրահամ կաթողիկոսի գումա – րած Դուինի եկեղեցական ժողովին առըն – չութեամբ : Այդ ժողովին Երեւանէն մասնակցած է Դաւիթ : «Գիրք Թղթոց»ին մէջ յիշատակուած են ժողովին մասնակից բոլոր հոգեւորականներն ու աչխարհա – կանները՝ եպիսկոպոսներ, երէցներ, իշ – խաններ եւայլն :

643 թուական .— Արաբները Հայաս – տանի մէկ կարեւոր մասը ասպատակելէ ետք կը պաշարեն Երեւանի բերդը : Ա – րիւնալի ճակատամարտին արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ Արաբները կը պարտուին եւ կը հեռանան հարաւի ուղղութեամբ :

660 թուական.— Արիւնահեղ կռիւ մը տեղի ունեցած է Արաբներու եւ Երեւանը պաշտպանողներուն միջեւ : Ժ. դարու պատմագիր Ցովհաննէս Դրասխանակերտ – ցի կաթողիկոսը եւ Ժ-Ե. դարու պատմա – գիր Սամուէլ Անեցին այդ մարտը կ'տա – ուանեն Երեւանի կռիւ :

« Ցայնմ ժամանակի (Անաստաս կաթո – ղիկոսի օրով) ասեն լինել զկռիւն, որ 'ի քաղաքիւդն Երեւանի, զոր եւ բաւական քեզ ուսուցանեն զայնր պատերազմի զը – հանդամանս որ զնախ քան զմեզ զնա – պատմագրեցին » (Ցովհաննէս կաթողի – կոս) :

« ՈԿ (660) : Երեւանու կռիւն, յորում զիարդն զոգես՝ առ պատմագրութիւնս առաջնոցն. Շապուհ եւ Ասողիկ յիշեն» (Սամուէլ Անեցի) :

874 թուական.— Վիմադիր արձանա – գրութիւններուն մէջ Երեւանի անունը ա – ռաջին անգամ կը յիշատակուի 874ին Սե – ւանի Առաքելոց եկեղեցիին պատին վը – րայ :Այդ արձանագրութիւնը բազկացած է հինգ տողէ եւ կը վերծանուի հեռու – եալ կերպով.

« Կամաւն այ Սիւնեաց տիկին Մարիամ չինեցի զեկեղեցիս յանուն Սբ առաքելոյն՝ միաբանութեամբ Աչոտ (ոյ) եւ տվաք վախճ սբ առաքելոցն, զվաբսերն, զԳո – մաձոր, զՁամաքաբերդ, Բերդք, Ուռեաց – տափ, որսն զկռակծնիկին, այրի ի Գառնի եւ Երեւան. եւ թանիսղին նշան ածընկալ սբ Նշանաց տամ ի ժառանգութիւն զիտա – կելոյ զկորատեղ, ով խափանէ՝ յԻՀ (ից) նզովեալ եղիցի. Թվ. ՅԻԳ» :

Նոյն բովանդակութեամբ արձանագրու – թիւն մը ունի նաեւ Սահակաոս Օրբելեան :

901 թուական.— Վերոյիչեալ արձանա – գրութենէն եւ վկայութենէն կը պարզուի, որ Թ. դարուն Երեւան մեծ բնակավայր մըն էր յայտնի իր այգեգործութեամբ : Իսկ Օրբելեանի կողմէ ամբողջապէս վկա – յակոչուած Մաքենիսի վանքի 901ի որ – ձանագրութենէն պարզ կ'երեւայ, որ Ե – րեւան այդ օրերուն դիւղաքաղաք մըն էր :

981 թուական.— Ժ. դարուն Երեւան Արաքսի ափերով դէպի Կարին եւ Սեւ ծով տանող ճամբու յայտնի կայարաններէն մէկն էր :

ԺԳ. դար.— Երեւան Կոտայք գաւառի («նահանգի») կեդրոնն էր, Վարդան Վար – դապետին «Աչխարհացոյց»ին մէջ ըսուած է. «Կոտայք Երեւան քաղաքն է իւր վի – ճակովն, եւ Զաղավանքն անդ է, ուր կայ Գետարդել սուրբ նշանն ...» :

1301 թուական.— Երեւանի կաթողիկէ եկեղեցիի 1301 թուականի արձանագրու – թենէն կը պարզուի, որ այդ թուական – ներուն քաղաքին ներքին առեւտուրը բա – ւական զարգացած էր :

1387 թուական.— Լենկթիմուր 1386, 1387, 1394 եւ 1400ին չորս արչաւանքներ կը կատարէ Հայաստանի վրայ : Հաչման – դամ բռնակալը Երեւանը գրաւած եւ ա – ւերած է 1387ին :

1410 թուական.— ԺԴ. եւ ԺԵ. դարե – րուն Երեւանի մէջ կ'ընդօրինակուին 5–6 աւետարաններ, Գրիգոր Տաթեւացիի Քարոզգիրքը, զանձարաններ, բժչկարան եւայլն : Երեւանի պատմութեան համար յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայա – գրենէ Գրիգոր Տաթեւացիի Քարոզգիրքը :

1441 թուական.— Երեւանի արժէքը կը մեծնայ կարակոյունլու Թուրքմէն ցեղե – րու սիրապետութեան չրջանին՝ Ջհան – չահի օրով (1437 – 1467) : Անոր կատա – րած վարչական բարեփոխումներուն հե – տեւանքով նախկին Այրարատեան աչխար – հի մեծ մասէն կազմուեցաւ ընդարձակ

Դ. ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՏ. ՋՕՐԵԱՆԻ ՊԱՏՄԱՎԷՊԵՐԸ

Այսպէս են, օրինակ, Գնէլի վերաբեր – մամբ Արչակին կասկածներուն սուտ – ման հանդամանքները : Տիրիթէն ստացած լուրերն ճչմարտութիւնը ստուգելու նպա – տակով Արչակ կաւաչ կը ղրկէ սենեկա – պետ Վարդ Մամիկոնեանը : Վերջինս կաւաչի մէջ կը մնայ մէկ օր, եւ, ինչպէս կարելի է մեկնաբանել վէպի համապա – տասխան հատուածէն, ըստ էութեան որ – եէ լուրջ փաստ չի յայտնաբերեր, որ մինչ այդ անյայտ ըլլար Արչակին եւ կամ կարող ըլլար հաստատել Գնէլի զաւակը ընթացքը : Ո՛չ հոգեբանօրէն եւ ո՛չ ալ զարգացման տրամաբանական ընթացքով չի հիմնաւորուիր այնպարագան, թէ վա – ղին հաղորդածները կրնային վերջնակա – նապէս համոզել թագաւորը իր հարապա – տին կողմէ իր դէմ սարքուած զաւզրու – թեան կապակցութեամբ : Տրամաբանական չէ հեղինակին այն միտքը, թէ «մտածե – լով Արչակը համոզուում էր, որ վարդի բերած լուրերը հաստատեցին Տիրիթի խօսքերը եւ իր կասկածները Գնէլի նը – կատմամբ» (149) :

Չեն պատճառաբանուած եւ համոզիչ չեն Արչակի տատամսոտ վճիռները Գնէլի վերաբերմամբ : Անտրամաբանական է նաեւ Գնէլի վախճանը : Բանակցութիւն – ներու նպատակով կնոջը հետ միասին հր – աւիրուած Գնէլը կը սպաննուի Տիրիթի ձեռքով՝ տակաւին Շահապիւան չհատած : Արչակ բոլորովին անտեղեակ է դաւին : Ատոր կը յայտնուի Տիրիթի պատուհա – նան, ապա Արչակի եւ Փառանձեմի սիրոյ պատմութիւնները :

Վէպը չատ բան կը չահէր, անչուշտ, եթէ վիպասանը Արչակի դաժան արարք – ները (հարազատները սպաննելու փա – փաթները) հերքելու փորձէն զանոնք ներ – կայացնէր իրրեւ հաւատի իրողութիւն – ներ (ինչպէս իրականութեան մէջ պա – տահած են), տալով անոնց խոր, բազմա – կողմանի ու ճչմարտացի պատմական – հոգեբանական մեկնաբանութիւնը : Ասի – կա ոչ միայն արդելք չէր որ հեղինակը համոզիչ պատկերներով ընդդծէր Արչա – կի քաղաքականութեան պատմական յա – ռաջադէմ դերը, զայն ներկայացնէր իր – րեւ բարդ ու հակասական մարդկային

կուսակալութիւն մը՝ Երեւան կեդրոնով : Ջհանչահի նշանակած մեզի ծանօթ առա – ջին կուսակալը Երեւանի մէջ եղած է Ե. – դուպ բռնակալը :

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Ո՞ւր կը գտնուի այժմ մեր սիրելի ընկերը, հարցուց Սաւրք :

— Ահա այդ բանը պիտի չանանք հաս – կընալ, ըսաւ Սալիհա հանըմ, ու այժմ ինչ որ պիտենք սա է թէ՝ ձերբակալուա – ծին պէս երլտրղ տարուած ու հոն մէկ քանի օր պահուած է, յետոյ գինքը հե – ռացուցած են երլտրղէն, սակայն չի գիտցուիր թէ ո՛ւր է հիմա : Ոչ ոսիկա – նութեան բանն է եւ ոչ ալ աքսոր գըր – կուած է, այս մասին կրնանք ապահով ըլլալ. մեր երլտրղի եւ Զապէխէի ըն – կերները որոշ կերպով կը հաստատեն ա – սիկա : Կ'երեւայ թէ Սուլթան Ապտիւլ Համիտ մերփախուտէն եաքը այլեւս վստահութիւն չունի իր չորեքնաւներուն վրայ եւ ոչ ալ իր բանտերուն ու բան – տապահներուն վրայ...:

— Թերեւս զայն ծածկաբար սպաննել տուած է, ըսաւ Սաւրք :

— Ոչ, այդ ոճիրը տակաւին չէ գոր – ծուած, սակայն հաւանական է որ գոր – ծուի, եթէ մենք մեր ուժը ցոյց չտանք եւ սարսափի չմատնենք Երլտրղի գա – գաններըը :

— Ուրեմն առանց ժամանակ կորսնցնե – լու գործի սկսինք, գոչեց Սաւրք, որ անհամբերութեամբ կ'այրէր :

— Անշուշտ պիտի սկսինք, չարունակեց Սալիհա հանըմ հանդարտ կերպով, եւ արդէն ճիշդ ասոր համար է որ այս իրի – կուն հոս ժողուած ենք :

Այս ցեղեկ գործադիր մարմինը նիստ դումարելով որոշումներ տուաւ գոր այժմ պիտի հաղորդեմ ձեզի :

Նախ որոշեցինք մահուամբ պատժել Զիա փաչան իր բացայայտ մատնութիւն – ներուն համար :

Երկրորդ՝ մեր բոլոր ճիգը թափել Հաղդը պէյը ազատելու միջոցը գտնելու համար :

Այս երկրորդ որոշումը արդէն գործա – դրութեան դրուած է մեր ընկերներուն ձեռքով եւ կը յուսանք որ պիտի յաջո – ղինք, բայց նոյնիսկ մեր այս յաջողու – թիւնը կախուած է առաջին պարագայէն :

Եթէ կարենանք անմիջապէս Զիայի պատիժը գործադրել, միւս աչխատու – թիւնը չատ կը դիւրանայ :

Զիա քանի ողջ մնայ, մեզի համար սարսափելի վտանգ մըն է, նախ որ մեզ ամէնքս գրեթէ անձամբ կը ճանչնայ, մեր գաղտնիքները գիտէ, գիտէ նաեւ մեր գործունէութեան եղանակը :

Այդ մարդը մինչեւ հիմա իրաւ է որ իր ձեռքէն եկած չարիքը չգործեց մեզի դէմ ու միայն Հաղդը պէյը եւ իր մէկ քանի ընկերները մատնելով գոհացաւ, բայց եւ այնպէս կրնայ տակաւին չատ փորձանքներ բերել մեր գլխին, եթէ գին – քը երկար ատեն անպատիժ թողունք :

— Շատ ճչմարիտ է ձեր ըսածը ընդ – միջեց Հիւսնի :

— Այսպէս ուրեմն, մահու պատիժը տրուած է, չարունակեց Սալիհա հանըմ, գալով անոր գործադրութեան, որուն – գինք գայն յանձնել Սաւրքի եւ Արիֆ պէ – յերուն, որոնց պիտի օժանդակէ նաեւ մեր մէկ ուրիչ ընկերը :

— Ո՞վ է այդ ընկերը, հարցուց հետա – քրքրութեամբ Սաւրք պէյ :

— Ատիկա ձեզի պիտի իմացնենք, երբ ատենը գայ, պատասխանեց Սալիհա հա – նըմ : Այժմ կ'ուզեմ գիտնալ թէ ձեզ յանձնուելիք ծանր ու դժուարին գործը կատարելու յանձնառու կ'ըլլա՞ք :

— Ի՛նչ, միթէ կը կարծէք թէ պիտի վարանէ՞ք, գոչեց նախկին խմբապետը խանդավառութեամբ ոտքի ելլելով, ո՛չ թէ Զիա մը, այլ եւ բոլոր հայրենիքի մատնիչները բնաջինջ ընելու համար պատրաստ եմ իմ արիւնիս ամե – նավերջին կաթիլը գոհելու...:

— Իսկ դո՞ւն, Արիֆ, հարցուց Սալի – հա հանըմ, խօսքը խարտեաչ երիտասար – դին ուղղելով :

— Պարտականութիւնս պիտի կատա – րեմ, ըսաւ երիտասարդը :

— Յաժո՞ղ կամքով, ըսաւ Սալիհա :

— Մարդ իր պարտականութիւնը պէտ – է յօժար կամքով կատարէ, պատասխա – նեց Արիֆ ամէնայն պաղարիւնով :

— Կեցցե՛ս, գոչեց տիկինը, աւելի կը սիրեմ քու այդ պարզ խօսքերդ քան թէ մեր Սաւրք բարեկամին ծայրայեղ խան – դավառութիւնը :

Այս դիտողութիւնը անհաճոյ թուեցաւ նախկին խմբապետին, բայց իր հիացումն ու անձնուիրութիւնը այնքա՜ն մեծ էր դէպի Սալիհա հանըմը, որ ուշադրութեան արժանի չհամարեցաւ զայն, միայն քէ ը – րեւէ նշան ցոյց չտուաւ, միայն քէ ը – սաւ.

— Երբ գործելու ժամը հասնի, պիտի տեսնէք որ ծայրայեղ խանդավառութիւն ունեցողին չափ արժէք պիտի ունենայ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(216 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ֆ. ՄԱՍՆ

—*—

ՓՈՉԻԿ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

—Ո՞վ է նա։

— Ի՞նչ ուզես։

— Ես մեռնեմ, որ դուն ապրիս։

— Ես ալ քեզ կը սիրեմ։

— Ո՛չ, կրկնեց ան։ Ես չեմ ուզեր որ դուն ալ ինծի պէս տառապիս։ Ես ալ քեզ կը սիրեմ։

Ան ետ դարձաւ եւ ուզեց հեռանալ։

— Մնա՛, ըսաւ Ժանը։ Ես քեզ կը սիրեմ։ Ես ալ քեզ կը սիրեմ։ Ես ալ քեզ կը սիրեմ։ Ես ալ

ԼԻՈՆ․— Պ․ Մամաս – Վահէ Քիթապճեան, Ճնկրտեան, Աւագեան, Թէր – զեան, Յովհաննէսեան, Ուզունեան, Քէ – չէկեան, Թոքաթլեան, Տամլամեան, Գոնէալեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՀԱՅԿ ՔԻԹԱՊՃԵԱՆԻ

(78 տարեկանին) – մահը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ (13 Սեպտ․) ժամը 10ին, Լիոնի Ս․ Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Կիյօթիէրի նոր գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս․ ՅՈՎՀ․ ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց տօն է : Այս առթիւ Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ․ ՎՐԴ․ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ ժամը 10 :

Երեկոյեան ժամը չորսին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր – Անդաստան :

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց : Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

Հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն Պօմոնի Ս․ Գ․ Լ․ եկեղեցւոյ մէջ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Պօմոնի Ս․ Գ․ Լ․ եկեղեցւոյ մէջ եւ յաւարտ պատարագի, աւանդական Մատաղօրհնութիւն պիտի կատարուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ․ ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին, քարոզ՝ 11․15ին, Մատաղօրհնութիւն 12ին :

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս․ Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս․ ԳՐ․ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ․ ՎԱՉԷ ՎՐԴ․ ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ :

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՅ․ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ վախճանման Դ․ տարելիցին առթիւ :

Հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգ․ հովիւին յիշատակը :

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս․ ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ արարողութիւնը կը սկսի ժամը 9ին : Պատարագ ժամը 10․30ին :

×

ԼԻՈՆ, Ս․ ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ․ Վ․ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, վերջերս աւարտած եկեղեցւոյս սրբազան նկարներուն, նուիրատու հանդիսացող ազգայիններուն՝ հանգուցեալ պարագաներու հոգիներուն ի հանգիստ : Ս․ պատարագին պիտի կցուի երեկոյեան Անդաստանի կարգը :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս․ Խաչ եկեղեցւոյ : Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10․30ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԵՐՊ․ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՅԵԱՆ (Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի Հ․ Յ․ Դ․ Արամ ենթ․ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Արփիկ Միսաքեանի իր հօրեղբօր ընկեր Ժիրայր Միսաքեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Ֆ․ Կապ․ Խաչի Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Արփիկ Միսաքեանի իր հօրեղբօր մահուան առթիւ :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ԵՒ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Շ․ Նարդունիի եւ Ժ․ Միսաքեանի յիշատակին հետեւեալ նուէրները եղած են «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար ․—

Պ․ Վահան Էսմէրեան	1000
Պ․ Ֆիլիփ Էսմէրեան	100
Պ․ Փօլ Էսմէրեան	100
Պ․ Ռալֆ Էսմէրեան	200

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլէն Այրի Տիկին Մարիամ Սարեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Շաւիլի Ս․ Գր․ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ սիրելիին՝

ԹՈՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆԻ

(Սէօլէօզցի)

մահուան քառասունքին առթիւ : Կը խնդրուի հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան :

×

Սէն Մօրիսէն Այրի Տիկին Ծիրան Մխսիեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ (15 Սեպտ․) Լիոնի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ 295 Րիւ Պուալօ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄԽՍԻԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Այս առթիւ կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգական եւ բարեկամները :

Նաեւ խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք իրենց սուգին մասնակից եղան ու մխիթարեցին իրենց այցելութիւններով, նամակներով, ծաղիկներով, թաղման արարողութեան ներկայ գտնուելով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով :

×

Այրի Տիկին Նուարդ Տօնէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօնէրեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տօնէրեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ․ 15) Շաւիլի Ս․ Գր․ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՆԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Շաւարշ Նարդունիի մահուան առթիւ նուիրատուութիւններ Պօմոնի եկեղեցւոյ :

Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէն, Պուլվար Օտտոյի Կապ․ Խաչ, Պէմէզեան Սրբուհի Ջանիկ, Հ․ Յ․ Դ․ Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէ, Կիրակոսեան Ստեփան քսանական ֆրանք : Ասլանեան Ղազարոս, Համբարձումեան Խորէն, Ֆրէնքեան Հայկ, Պօյաճեան Հայկազ, Ժողովրեան Պետրոս եղբարք, Շէհրեան Գեղամ, Տէր եւ Տիկին Վ․ Փիրանեան, Տէր եւ Տիկին Մարանեան, Երեմեան Հայկանոյշ, Ստեփանեան Կիրակոս, Ստեփան Վարդերէսեան, Փիլիպպոս Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամբերեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիքեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան, Ոմն տասնական ֆրանք :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ․ Յ․ Դ․ Փարիզի Շրջ․ կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20․30-ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԶԵԿՈՒՑԱԲԵՐ ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ մէջ այս Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 20․30ին, նոր հաւաքատեղին :

ՏԷՍԻՆԻ մէջ Չորեքշաբթի (18 Սեպտ․) երեկոյ, ժամը 20․30ին, Հ․ Յ․ Դ․ Տան մէջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ Հինգշաբթի (19 Սեպտեմբեր), երեկոյեան ժամը 20․30-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԻԷՆԻ մէջ Ուրբաթ (20 Սեպտ․) երեկոյեան ժամը 20․30ին, Ակումբին մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ․), երեկոյեան ժամը 20․30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20․30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ․ ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օգոստոս 10ին, Հայաստան մեռած

ԿԱՐՊԻՍ ՄՈՐԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս․ Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն փափաքին համաձայն :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Ֆրանս – Քիւլթիւր կայանէն՝ Խաչվերաց : Մասնակցութեամբ Արա Պարթեւեանի :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները : Թղթակցութեան համար՝

159, Ave. de Neuilly
92 - NEUILLY s/SEINE

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Բարեգործականի գրասենեակը, 5 Րիւ Փափէռ բաց է հանրութեան, ամէն օր, (բացի Շաբաթ օրերէ) ժամը 14․30էն 18․30 :

Մինչեւ ամսագլուխ, հեռաձայնի մեր թիւն է 20-12-22 : Իսկ Հոկտեմբերէն ըսկսեալ 54-24-87 :

Մարսէյլի Բարեգործականի մանկապարտէզ – ծաղկոցի 1968-1969ի շրջանի Հայերէն դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ին, առաւօտեան ժամը 10-11 ամէն օր, Բարեգործականի սրահը, 5 Րիւ Փափէռ :

Նոյնպէս, Պուլվար Օտօ – Քարիւսէլի դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, Սեպտեմբեր 16էն սկսեալ, ամէն օր, կէս օրէն ետքը ժամը 14-16, Թրավէրս Մարտիրոսեան թիւ 9, ուսուցչութեամբ՝ ծանօթ մանկավարժուհի՝ Տիկին Թորոսեան – Պատուականեանի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ կոմիտէն ընկերական ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբը :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ․ ԺՈՂՈՎ

ԼԻՈՆ․—Այս Երեքշաբթի, ժամը 20․30-ին, նոր հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ :

ՎԱԼԱՆՍ․— Կիրակի (22 Սեպտ․) առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
1968 – 1969 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Մարսէյլի, Փրատոյի Մայր եկեղեցիի Հայերէն դասընթացքի 1968 - 1969 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը սկսին Երկուշաբթի (16 Սեպտ․) առաւօտեան ժամը 10 – 11ի ընթացքին, Հ․ Բ․ Ը․ Մ․եան սրահը, 5 Րիւ Փափէռ :

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 20ին, Ուրբաթ օրէն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 18ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Պատուականեանի :

Դասաւանդութիւնները բացարձակապէս ձրի են :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ․	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ․	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ․	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ․	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ․	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ․	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ․	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ․	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ Նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
14
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
14 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11312 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.312

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵՆ...

Գ.

Վերջապէս՝ գործակցիլ Կարսի, Արտահանի եւ Պաթումի շրջաններուն մէջ գտնուղ ազգ. կառավարութիւններու եւ տրծակային կազմակերպութիւններու հետ եւ կարելի օժանդակութիւնը ընծայիլ անոնց :

Ըրկալի հրատարակած վիճակագրութիւնէն կը տեսնուի, որ 15րդ գօրաբանակի իրեն ենթակայ շրջաններուն մէջ ուժի՝ համազումար՝ 1320 սպայ, 20·094 պինուոր, 28·772 հրացան, 234 գնդացիր, 132·835 նռուշ գինամթերք, 12·517 ձեռնումբ, 72 թնդանօթ, 3706 սնուկ ուժը եւ 2869 կենդանի : Երեք ցեղա-խումբերը ունէին 2352 պինուոր եւ կը տնօրէնէին Արաքսի շրջանը :

Անգլիացիները արեւելեան շրջանների իրենց միաւորներէն առնուած գէնքերն ու ռազմամթերքը ո՛չ թէ Պաթումի համրով Պոլիս կը ղրկէին, այլ գաղտնաբար Հայերուն կուտային եղեր ...:

Դժբախտաբար հակառակը փաստող ապացոյցներ կան : Անգլիացիք «միլիցի» թուրքերուն յանձնած են իրենց գէնքերն ու ռազմամթերքը Կիլիկիոյ, Ակիոնի պահեստներէ եւ այլ վայրերու մէջ, Զէյթունի գարնանային օրերուն, երբ յաղթական դաշնակիցները իրարու հետ մրցումի կը ելած թուրքերը սիրաշահելու համար, յաճախ իրարու հետ վտրելով :

Իսկ Կովկասի մէջ Անգլիացիք էին, որ Ալիխնէնեանն ու Ղարաբաղը տուին Ադրպէյճանին, Լէռնային Ղարաբաղի դուռ տալիսան շրջանն իսկ ենթարկելով ջարդարար Սուլթանովի իշխանութեան :

Անգլ. կառավարութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան ծախած էր Նոյ Նաւերէն մնացած զէնքեր, որոնք ոչ մէկ կերպով կրնային մրցիլ թուրք բանակի տրման կատարելագործուած մատուցներուն հետ, ինչպէս տեսնուեցաւ 1920ի աշնան Հայ-թուրք կռիւներու օրերուն :

Ինչ որ Ըրկալ տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ հայկական բանակի մասին : Ռուսական բանակներու մէջ ծառայած հայ սպաներէն եւ զինուորներէ կազմուեր է շրջ դումարտակ, իւրաքանչիւրը չորս հարիւրէն բաղկացեալ, երեքը անմիջապէս կռուելու ի վիճակի : Ստեղծուեր է նաեւ զօրաւոր հեծելազօրք մը» — երկու գունդ — ինչպէս նաեւ «թնդանօթաձիգերու կարեւոր կազմակերպութիւն մը» : Հայ. կառավարութեան բանակը կը բաղկանայ եղեր ընդամէնը 15 հազար զինուորներէ :

Թուրքերը սահմանամերձ Թաչքէսէնի շրջանին մէջ 1919 Յուլիս 26ին յար եւ նման են կառախումբի մը վրայ, որ էրզրումէն կ'երթայ եւ երկաթուղիով Հասի են ռազմամթերքը կ'իլիկիոյ, Ակիոնի Պարահիսարի եւ այլ վայրերու մէջ, Զէյթունի գարնանային օրերուն, երբ յաղթական դաշնակիցները իրարու հետ մրցումի կին ելած թուրքերը սիրաշահելու համար, յաճախ իրարու հետ վտրելով :

Իսկ Կովկասի մէջ Անգլիացիք էին, որ Ալիխնէնեանն ու Ղարաբաղը տուին Ադրպէյճաններուն

Ֆ. ՆԱՆՍԷՆ

Ա.

Մեծ մարդոց համաստեղութեան մէջ իր արժանի եւ ուրոյն տեղն ունի նորվեկիացի յայտնի գիտնական եւ բեւեռախոյզ Ֆրիտեօֆ Նանսէնը :

Մեծ գիտնականը ծնած է 1861 Հոկտեմբեր 10ին : Նախնական կրթութիւնը ստացած է խստակեաց միջավայրի մը մէջ: Մօրը շնորհիւ սիրեց մարմնամարզութիւնը եւ յետագային դարձաւ չմշկավազքի աշխարհի ախոյեան :

1880ին Կ'ընդունուի Քրիստիանիայի համալսարանի բնագիտութեան ճիւղը : Կարճ ժամանակուան մէջ ուսանող Նանսէնի արտակարգ եռանդն ու աշխատասիրութիւնը արժանացան համալսարանի փրոֆէսէօրներու ուշադրութեան եւ 1882ին իրեն առաջարկուեցաւ փոկերու որսով զբաղող «վիքինկ» նաւուն հետ երթալ հիւսիսային ծովերը՝ կենդանիներու կեանքին եւ սովորութիւններուն հետեւելու, ինչպէս նաեւ գիտական ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար : Այդ ճամբորդութիւնը անջնջելի տպաւորութիւն կը թողու երիտասարդ գիտնականին վրայ: Հիւսիսային դաժան, փոթորկոտ ծովը, քարացած սառնադաշտերը եւ լողացող սառնաբեկորները, աներեւակայելի սառնամանիքը ու փոկերու որսին դժուար այլ գրաւիչ պատկերները տպաւորեցին եւ խանդավառեցին զինքը… Յետագային այս մասին հետեւեալը կը գրէր.

« Օ՜, երիտասարդութիւն… ինչ սքանչելի հակասութիւն : Ծերութիւնը սարսափելի չէ, աւելի վտանգաւոր է ծերացումը, կեանքէն ետ մնալը: Ձեր աչքին առջեւ են առաւօտեան մառախուղով պատած անծանօթ աշխարհները : Դուք պէտք է անոնց ընդառաջէք եւ ձեր աչքին առջեւ կը բացուին խորհրդաւոր կղզիներ, կախարդական լեռներ, որոնք կը սպասեն, որ դուք բարձրանաք անոնց գագաթները, նիրհող անտառներ, որոնք կը կանչեն ձեզի ուսումնասիրելու, անծայր հարթավայրեր, որոնք հրաւէր կ'ուղղեն ճամբորդութեան: Ազատ, ինչպէս թռչուններ, դուք առագաստներու տակ կը լողաք դէպի արեւը …»:

Առաջին ճամբորդութեան իսկ կը հետաքրքրուի կարգ մը հարցերով : Ան պարզ կը տեսնէր, որ իրենց նաւը կ'ենթարկուի տարերային ուժին, կուրօրէն կ'ընթանայ յառաջ, որովհետեւ դեռ ոչ ոք գիտէր ծովի հոսանքներուն իսկական ուղղութիւնները բեւեռային գօտիին մէջ: Ամէն գիշեր Նանսէնի փոքրիկ խցիկին մէջ մինչեւ առաւօտ կը վառէր լամպը : Գիշեր – ցերեկ կը մշակէր իր հաւաքած հարուստ նիւթերը, գրի կ'առնէր իր փորձերուն արդիւնքները : Նանսէն կասկածի տակ կ'առնէ ծովի սառոյցին կազմութեան ծանօթ տեսութիւնը, որու համաձայն անիկա կը գոյանայ մեծ խորութիւններու վրայ եւ աստիճանաբար կը բարձրանայ ծովի մակերեւոյթը : Ան փաստեց, որ մեծ խորութիւններուն մէջ ջուրին աղիութիւնը շատ բարձր է, իսկ ասիկա պատճառ է, որ սառ չգոյանայ : Ուրեմն, սառոյցը կը կազմուի բեւեռային ջուրերու մակերեսին վրայ եւ ծովի հոսանքներուն ու քամիի ազդեցութեան տակ անընդհատ կը շարժի : Սակայն ո՞րն է այդ շարժումին ներքին օրինաչափութիւնը. այս հարցին լուծումը էական նշանակութիւն ունէր գիտութեան եւ ծովագնացութեան համար : Նանսէն օժտուած է առաջին հայեացքին պատահական թուացող դէպքերն ու երեւոյթները ընդհանրացնելու արտակարգ կարողութեամբ : Կրէօլանտայի ափերուն մօտ կը նկատէ սոճիի գերան մը, որ ապահովաբար ծովի հոսանքներուն միջոցաւ Սիպերիոյ ափերէն հասած էր մինչեւ հոն : Նանսէն կը ծրագրէ հետազօտել բեւեռը :

Առաջին ճամբորդութիւնը յաջողութեամբ աւարտելէ ետք, կը մտնէ Պերկէնի բնագիտութեան թանգարանը, ուր լոյս կ'ընծայէ փոկերու ներքին կազմախօսութեան մասին հետաքրքրական աշխատութիւն մը: Ապա 1886ին կը մեկնի Նափոլի:

Վերադառնալով հայրենիք Նանսէն կը շարունակէ ուսումնասիրել Հիւսիսի մասին գրուած ողջ գրականութիւնը, աւելի ու աւելի յաճախ մտածելով Կրէօլանտական գաղտնիքին մասին: Սկանտինաւ բազմաթիւ գիտնականներու, որոնց մէջ նաեւ յայտնի բնախոյզ Նորդենշելտի կարծիքով, Կրէօլանտան ամբողջովին սառած չէր: Կ'ենթադրէին, որ կղզին կեդրոնը կան կանաչ ովասիսներ : Այս կարծիքին պաշտպանները կը վկայակոչէին հին նորվեկիական սագաները, որոնց համաձայն վիքինկները նուաճած էին կղզին՝ մարգագետիններով, փարթամ անտառներով ծածկուած, երջանիկ մարդոց երկիրը (Կրէօլանտա՝ կանաչ երկիր):

Նանսէն կը մերժէ ընդունիլ այս վարկածը: Իր համոզումով սագաներու մէջ արտայայտուած են հիւսիսի դաժան պայմաններու մէջ ապրող մարդոց գեղեցիկ երազը արեւին եւ կանաչութեան հանդէպ: Սակայն հարկ էր գործնականապէս ապացուցանել: Կրէօլանտայի խորքը ուսումնասիրելու բոլոր նախկին փորձերը ձախողած էին : Բազմաթիւ արշաւախումբեր փորձած էին կղզին արեւմտեան ափէն, ուր կը բնակէին էսքիմոները, հասնիլ ամայի եւ անբնակ արեւելեան ափը, սակայն չդիմանալով դաժան սառնամանիքին՝ ետ վերադարձած էին: Նանսէն կը ծրագրէ աներեւակայելի թուացող միջոցի մը դիմել — ճամբորդութիւնը սկսիլ ոչ թէ արեւմուտքէն, այլ ամայի արեւելեան ափէն :

« Այս ձեւով,— կը գրէ ան,— ես կ'այրեմ ետ դառնալու սահմանուած բոլոր կամուրջները, ինչ ալ պատահի, միայն յառաջ, վերադառնալը մահ է »:

Նանսէնի նախագիծը փոթորկեց միտքերը :

— Նման ճամբորդութիւնը անխուսափելի կերպով կը ձախողի. մասնակիցները պիտի մատնուին սովի, սառնամանիքի,— կը գրեն օրուան թերթերը :

— Խենթութիւն է, — աւելցուցին Դանիայի, Անգլիոյ, եւ Նորվեկիայի, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկիրներու գիտնականները :

Սակայն Նանսէն յամառեցաւ : Ընտրեց իր հինգ ընկերակիցները: 1888 Օգոստոսին գիտնականն ու իր ընկերները ոտք դրին Կրէօլանտայի արեւելեան ափը : Փոքրիկ արշաւախումբը կղզին անցաւ արեւելքէն արեւմուտ եւ հասաւ էսքիմոներով եւ Դանիացիներով բնակուած Կոտհոփ բնակավայրը: Ճամբորդները ստիպուած եղան սպասել մինչեւ գարուն : Ապրեցան էսքիմոներու վրաններուն մէջ :

Յետագային «Էսքիմոներու կեանքը» գիրքին մէջ գիտնականը ընդհանուրին սեփականութիւնը դարձուց այդ պարզ ու բարի մարդոց կեանքը :

« Ճիշդ է, որ անոնք կեղտոտ են եւ կ'ապրին նախնական պայմաններու մէջ, բայց թող մեզմէ ոչ ոք փորձէ Կրէօլանտայի մէջ ապրիլ այլ կերպ : Անոնք բարի են, արդարամիտ եւ երախայի միամտութիւնը ունին : Անոնց հոգին լի է պատրանքներով : Անոնք չեն գիտեր, որ մարդը կրնայ թշնամի ըլլալ մարդուն »:

Արտակարգ կարեւոր էին արշաւախումբին գիտահետազօտական աշխատանքին արդիւնքները : Հերքուեցաւ Կրէօլանտայի կեդրոնը գոյութիւն ունեցող ովասիսներու առասպելը: Առաջին անգամ ըլլալով հաստատեց, որ ամբողջ կղզին ծայրէ ծայր ծածկուած է սառոյցի հաստ շերտով, մօտ երկու հազար մեթր, որ յետագային փաստուեցաւ: Գիտութիւնը առաջին անգամ ըլլալով տուեալներ ունեցաւ կղզիի խորքին ջերմութեան աստիճանին մասին :

Նանսէն դարձաւ հանրածանօթ անուն մը: Սակայն ան փառքի ետեւէ վազողը չէր, մեծ բնախոյզը կը մտածէր գիտական նոր հարցերու եւ ճամբորդութիւններու մասին : Այդ ծրագիրներուն իրականացումին մեծ չափով կը նպաստէր ընկերային – քաղաքական այն մթնոլորտը, որ կը տիրէր Նորվեկիայի մէջ այդ թուականներուն: Երկիրը կ'ապրէր ազգային զարթօնքի ժամանակաշրջան մը: Այդ պայքարին շնորհիւ 1905ին Նորվեկիա անջատուեցաւ Շուէտէն եւ դարձաւ անկախ : Նանսէնի յաջողութիւնները կը նկատուէին ազգային յաջողութիւններ : Ահա թէ ինչու երկիրը ցնծութեամբ դիմաւորեց Նանսէնի որոշումը՝ նուաճելու Հիւսիսային բեւեռը :

Մինչեւ ԺԹ. դարու վերջերը բեւեռը նուաճելու բոլոր փորձերը ողբերգական վախճան ունեցած էին: Ամէնէն մեծ յաջողութեան հասած էին Անգլիացիները, հասնելով հիւսիսային լայնութեան 83 աստիճանին : Հիւսիսային բեւեռի շուրջը տարածուող միլիոնաւոր քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւնները մարդուն եւ գիտութեան համար կը մնային անմատչելի :

« Ի տարբերութիւն իմ նախորդներուն, ես կը գտնեմ, որ անհրաժեշտ է ոչ թէ կռուիլ բնութեան դէմ, այլ անոր օրէնքները ծառայեցնել մեր նպատակներուն, — կը գրէր Նանսէն.— Սառոյցները, որ նախորդներս կը համարէին բեւեռը նուաճելու հիմնական խոչընդոտը, կը դառնան դաշնակիցներս : Ես պիտի չլողամ բեւեռ ուղղութեամբ, այլ պիտի թողում, որ ծովուն հոսանքը զիս հոն հասցնէ »:

Լ. ՍԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՉԵԽ ԴԱՍԱԽՕՍԻ ՄԸ ԿՈՉԸ

ԽՄԲ.— Փրակայի Շառլ համալսարանի փիլիսոփայութեան դասախօս՝ Միլան Մաչովէց կոչ մը բրած է աշխարհի գիտուններուն, փրոֆէսէօրներուն եւ ուսանողներուն, երբ ինք Չեխոսլովաքիայէն դուրս կը գտնուէր: Լը Մոնտ հրատարակած է գլխաւոր մասերը, զորս կու տանք ստորեւ.—

« Զիս կը ճանչնաք Եւրոպայի մէջ գտնուող հանդիպումներու մասնակցութեամբս եւ տուած կարգ մը դասախօսութիւններովս : Կը պատկանիմ Չեխոսլովաք իմաստասէրներու այն խումբին, որոնք ջանացին, եւ որոշ չափով յաջողեցան, տալ ընկերվարութեան՝ մարքսիզմի հիման վրայ, «իրապէս մարդկային երեւոյթ մը» — ինչպէս կը սիրէ ըսել Ալեքսանդր Տուպչէք : Ինչ կը վերաբերի ինծի, ամէնէն աւելի անսասան մարքսիստներու եւ հաւատացեալներու միջեւ խօսակցութեան այնքան խոստումնալից գետնին վրայ էր որ աշխատեցայ եւ կը շարունակեմ աշխատիլ :

Չեխոսլովաք ժողովուրդը հանդարտօրէն կ'աշխատէր կամ կը հանգչէր արձակուրդի մէջ : Այն ինչ որ Արեւելեան Գերմանիոյ պաշտօնական քարոզչութիւնը կը նշէր, խորհ. յարձակումը կանխող շաբաթներուն ընթացքին, իբրեւ «դաւադիր հակայեղափոխութիւն» — ինչ որ միաժամանակ զզուելի է եւ յիմար — ընդհանրական բազմաթիւ ազդանշաններ էին որոնք կը փաստէին, թէ չեխոսլովաք համայնավարութեան հեղինակութիւնը շաբթէ շաբաթ, վերանորոգուած եւ ուղղուած դէպի մարդկայնութիւն՝ կը տիրէր ամբողջ ժողովուրդին. ազդանշաններ՝ որոնք ցոյց կու տային թէ կը սկսէինք ըմբռնել ընկերվարութիւնը՝ ոչ միայն իբրեւ պարզ իշխանութեան արտայայտութեան կամ իբր գործիք մը պաշտօնական աշխատաւոր դասակարգի բարեկե-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Այդ մասին կասկած չունիմ, պատասխանեց յեղափոխականուհին, այս կերպ դարմանելով իր վիրաւորանքը:

Պահ մը լռութիւն տիրեց ետքը, տիկինը կրկին խօսք առաւ.

— Ուրեմն այսպէս, ըսաւ, հիմա ամէն բան հասկցաք եւ գիտէք թէ մեր գաղտնի քոմիթէն ի՛նչ ծառայութիւն կը սպասէ ձեզմէ. ջանացէք որ ձեր գործունէութեամբ արժանի ըլլաք դասուելու ազատութեան մարտիրոսներուն մէջ:

— Ե՞րբ պիտի երթանք մեր նուիրական գործը կատարելու, հարցուց Սաթը, այս իրիկո՞ւն թէ վաղը… ես պատրաստ եմ անմիջապէս ճամբայ ելլելու:

— Շատ աճապարողը ուշ կը հասնի իր նպատակին, պատասխանեց Սալիհա, երբ գործելու ժամը հասնի մենք քեզի լուր կու տանք, առ այժմ ձեր միակ ջանքը թող ըլլայ օձիքնիդ ձեռք չտալ եւ միշտ պատրաստ գտնուիլ:

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՄԱՏՆԻՉԸ

Ապրիլ մէկ 1905 ուրբաթ օրուան Պոլսոյ թերթերը սա լուրը կը հրատարակէին, որ անշուշտ, այդ ժամանակ անուշադիր անցաւ շատ մը ընթերցողներու կողմէ.

«Սկիւտարի Նուհ Գուեուսի կողմը, առջի օր, ոստիկան Ահմէտ էֆ. իբրեւ շրջուն պահակ պտըտած ատեն, երկու մարդ տեսաւ, որոնք մէկ-մէկ կողով շալկած կ'երթային երկչոտ քայլերով: Ոստիկանը առանց յայտնի ընելու, հեռուէն հետեւեցաւ անոնց: Այդ մարդիկը բակլայի արտերը մտնելով, կողովները վար դրին եւ կարգ մը առարկաներ թաղեցին հողին մէջ: Ոստիկանը իսկոյն անոնց մօտեցաւ եւ երկուքն ալ ձերբակալեց: Քննութիւն կատարուելով հաստատուեցաւ թէ ատոնք Եուսուֆ ու Թէֆիք անուն անձերն են եւ թէ թաղուած առարկաներն ալ տասը կտոր ծծմբած պղինձներ: Հարցաքննուելով յայտարարեցին թէ երկու ընկերներ ալ ունին Ալի ու Իսմայիլ անուն եւ թէ այդ պղինձները երկաթագործ Սիմոնի տունէն գողցած են: Զուգադիպութեամբ մը Ալի ու Իսմայիլ Պոլսոյ կողմը ձերբակալուելով նոյն օրը Սկիւտարի ոստիկանութեան ղրկուած էին»:

Այդ լուրը, որ սովորական գողութեան մը անկարեւոր երեւոյթը ունէր, ինչպէս ըսինք, առանց ուշադրութիւն գրաւելու կարդացուեցաւ շատերուն կողմէ: Եւ սակայն նոյն անտարբերութիւնը ցոյց չտուին երկու անձեր որոնք առտուն թերթին մէջ այդ գողութեան եւ ձերբակալութեան լուրը կարդացին: Այդ երկու անձերէն մին Թուրք եւ միւսը Հայ էին եւ միասին նստած էին Պոլիս, Սիրքէճիի կայարանին դէմ գտնուող սրճարաններէն մին: Այդ ցուրտ ու անձրեւոտ առտուն տակաւին ոգեւորութիւն չկար փողոցները եւ սրճարանին մէջն ալ հազիւ մէկ քանի հոգի կ'երեւային որոնք եկած էին սուրճ կամ թէյ խմելու:

Մեր ակնարկած երկու բարեկամները քով քովի նստած նոյնպէս թէյ կը խմէին, Հայը «Արեւելք» թերթը կը կարդար, իսկ Թուրքը «Սապահ»ը աչքէ կ'անցընէր:

Յանկարծ Թուրքը խոր յուզումով մը իր ընկերոջ դարձաւ եւ ցած ձայնով մը ըսաւ անոր.

— Սոսկալի բան մը կայ…

— Ի՞նչ, հարցուց միւսը ինքն ալ դող ելած:

— Կարդա՛ սա կտորը:

Եւ անոր ցոյց տուաւ թերթին այն մասը, ուր պատմուած էր մեր վերը յիշուած ձերբակալութիւնը:

Հայը արագօրէն աչք մը նետեց եւ ինքն ալ մէկէն շփոթեցաւ:

— Սարսափելի՛ բան, գոչեց:

— Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա:

— Եթէ Սիմոնի տունը խուզարկութիւն կատարեն, մեր բոլոր ծրագիրները ջուրը կ'իյնան եւ ամէնքս ալ կը վտանգուինք:

— Հիմա անմիջապէս հարկ է որ իր տունը երթանք եւ ջանանք ստոյգ տեղեկութիւն մը ունենալ…:

— Հաշիւը մաքրէ եւ իսկոյն արագ վարփոխով Սկիւտար անցնինք:

Երկու ընկերները թէյին դրամը վճարեցին եւ ուղղուեցան դէպի Սիրքէճիի նաւամատոյցը ուր, բարեբախտաբար, Սկիւտար երթեւեկող բեռնաբարձ շոգենաւը կեցած էր եւ կը պատրաստուէր ճամբայ ելլելու:

Իրաւամբ մեր երկու բարեկամները իրաւունք ունէին յուզուելու այդ լուրէն, որովհետեւ չորս ձերբակալուած անձերը Եուսուֆ, Թէվֆիք, Ալի եւ Իսմայիլ, ինչպէս նաեւ երկաթագործ Սիմոն, ամէնքն ալ մեզի ծանօթ գաղտնի քոմիթէին անդամներէն էին: Լուրը, այն ձեւով որով թերթերու մէջ կ'երեւար, խեղաթիւրուած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(217 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ա. ՊԱՍՈ

ԺՈՂՈՎ

—*—

ԵՐԿՈՐԴ ՀԱՏՈՐ

— Ուրիշ բան մի՛ ասա, որ ես ասածդ չհավատամ։ Ես քեզ ասացա որ ինձ հետ չխաղաս։ Ես քո խաղալիքը չեմ։ Ես ինձ հարգող աղջիկ եմ։ Ես ուզում եմ ամուսնանալ, ես ուզում եմ ինձ համար ընտանիք ունենալ։ Ես ուզում եմ ինձ համար ամուսին ունենալ։ Ես ուզում եմ ինձ համար երեխաներ ունենալ։ Ես ուզում եմ ինձ համար տուն ունենալ։ Ես ուզում եմ ինձ համար ամեն ինչ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հետեւեալ նուէրները եղած են Փոմոնի եկեղեցւոյ միջոցաւ Մշակոյթի Տան՝ Տէր եւ Տիկին Յ. Յակոբեան 10 ֆրանք, Տիրատուրեան Պօղոս Հ. Յ. Դաշնակցութեան յիսուն: Աղէքսանդրիայէն՝ Մէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդ յիսուն, Ս. Կիրակոսեան քսան, Հ. Երեմեան տասը: Դպրոցին՝ Ա. Նաճարեան տասը, Ս. Աթանեան տասը, Յ. Ղազարեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մ. Փօղոսեան երեսուն:

Կապ. խաչին՝ Մ. Զօրպաճեան տասը, Հ. Երեմեան քսան, Ս. Կիրակոսեան 20, Նոր Սերունդին՝ Պ. Փօղոսեան, Կ. Եկաւեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Գամպէրեան Վարդավառ Հայաստան թերթին 10:

Արենուշներին՝ Տէր եւ Տիկին Յ. Սահակեան յիսուն, Տիկին Երեմեան կարմիր Խաչին քսան ֆրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մէն Մօրիսէն Այրի Տիկին Ծիրան Մխսիեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ (15 Սեպտ.) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ 295 Րիւ Պուալօ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄԽՍԻԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգական եւ բարեկամները:

×

Օգոստոս 10ին, Հայաստան մեռած

ԿԱՐՊԻՍ ՄՈՐԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն փափաքին համաձայն:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իրենց անմոռանալի զոյգ կորուստներուն Նարդունիի եւ ընկեր Ժիրայր Մխաքեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆրանք կը նուիրէ գիրքերու հրատարակութեան համար:

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գազանճեան եւ Փարատեան ընտանիքներուն իրենց զաւկին եւ եղբօրորդւոյն Ստեփան Փարատեանի արկածալի մահուան առթիւ:

Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Թադէոս Շահինեանէ հարիւր ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի իրենց հօր Միքայէլ Շահինեանի մահուան առթիւ:

Նմանապէս Օննիկ Տօնիկեանէ քսան, փոխան ծաղկեպսակի Միքայէլ Շահինեանի մահուան առթիւ:

Պ. Թօփալեանէ յիսուն, իր ապաքինման առթիւ:

×

Համախմբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Պ. Նշան Գալաճեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց կնոջ եւ մօր

ՏԻԿԻՆ Ն. ԳԱԼԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Ս. Անթուանի (Մարսէյլ) մէջ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Խորէն Ուլուեան իր տղուն առաջին զաւկին փոքրիկ Խորէնի ծննդեան առթիւ քսան ֆր. կը նուիրէ Մարսիլիոյ Ազգ. Առաջնորդարանին, քսան «Յառաջ»ի բարգաւաճման, տասը Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբին:

ԶՕՄ

ԶՕՄը սովորական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Երկուշաբթի (Սեպտ. 23) իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քնար Թէրզեանէ քսան ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, Կարպիս Փափազեանի տխուր մահուան առթիւ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց տօն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբը ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ ժամը 10:

Երեկոյեան ժամը չորսին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր – Անդաստան:

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

Հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն Փոմոնի Ս. Գ. Լ. եկեղեցւոյ մէջ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փոմոնի Ս. Գ. Լ. եկեղեցւոյ մէջ եւ յաւարտ պատարագի, աւանդական Մատաղօրհնութիւն պիտի կատարուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եւ մատաղի օրհնութիւնը կը կատարէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին, քարոզ՝ 11·15ին, Մատաղօրհնութիւն 12ին:

Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, 372 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. ՎԱՉԷ ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ:

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ վախճանման Դ. տարելիցին առթիւ:

Հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգելու եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգ. հովիւին յիշատակը:

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ արարողութիւնը կը սկսի ժամը 9ին: Պատարագ ժամը 10·30ին:

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, վերջերս աւարտած եկեղեցւոյս սրբազան նկարներու, նուիրատու հանդիսացող ազգայիններու՝ հանգուցեալ պարագաներու հոգիներուն ի հանգիստ: Ս. պատարագին պիտի կցուի երեկոյեան Անդաստանի կարգը:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԵՐՊ. ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՅԵԱՆ (Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ):

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի առաւօտ Խաչի տօնի եւ «Յիշատակ Մեռելոց»ի առթիւ, մատուցում Ս. պատարագի: Քարոզ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, մասնակցութեամբ՝ հոգեւոր հովիւներու՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի եւ Վահան Վրդ. Թօփալեանի, Ս. Էթիէնի հայ մատրան մէջ:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԶԵԿՈՒՑԱԲԵՐ ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ մէջ այս Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 20·30ին, նոր հաւաքատեղին:

ՏԷՍԻՆԻ մէջ Չորեքշաբթի (18 Սեպտ.) երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ Հինգշաբթի (19 Սեպտեմբեր), երեկոյեան ժամը 20·30-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆԻ մէջ Ուրբաթ (20 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Cause décès — Particulier vend mas provençal — Libre à la vente — tout confort — Téléphone, chauffage central — 17 km. d'Avignon — Possibilité viager.

×

Plusieurs lots terrains à bâtir — Viabilité.

Téléphoner 46 ou écrire :
Mme BIONDI
84 - Vellerou — (Vaucluse).

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Փոմոնի Հինգշաբթի օրուան դպրոցը կը բացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 19ին: Ուսուցչութեան պաշտօնը կը ստանձնէ Հայր Գեղամ Պաղտասարեան, տեղւոյս հոգեւոր հովիւը, իրեն գործակից ունենալով օգնական ուսուցչուհի մը:

Արձանագրութեան համար դիմել Փոմոնի եկեղեցւոյ խորհրդարանը, Հինգշաբթի Սեպտ. 19էն սկսեալ, ժամը 9էն մինչեւ 11·30, իսկ կէսօրէ ետք ժամը 2·30էն մինչեւ վեց:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ի գիտութիւն հասարակութեան, կը ծանուցուի թէ 1969ին ծննդեան հարիւրամեակն է Կոմիտաս վարդապետի:

Ինչպէս Մայր Հայրենիքի, Փարիզի մէջ եւս փառաշուք կերպով այս բարեբեկ թուականը պիտի տօնուի, կազմակերպութեամբ Փարիզահայ Երգչախումբի եւ Մայր Եկեղեցւոյ երգեցիկ խումբին միացեալ ուժերով եւ աջակցութեամբ երգչախումբերու նախկին անդամներուն, որոնք խոստացած են սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերել այս տօնակատարութեան:

Նկատի ունենալով ականաւոր երաժըշտագէտին կղերական հանգամանքը, Կաթող. Պատրիարք Սերովբէ Արք. Մանուկեան ստանձնած է հանդիսութեանց բարձր հովանաւորութիւնը:

Հարիւրամեակի հանդիսութեանց մօտաւոր ծրագիրը հետեւեալն է.

Ա) Հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ:

Բ) Յիշատակի համերգ, նուիրուած վարդապետին ստեղծագործութեանց, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի, որ տեղի կ'ունենայ 1969 Ապրիլ 13ին:

Գ) Պիտի հրաւիրուին այս առթիւ բանախօսելու ձայնասփիւռի տնօրէնութենէն եւ հեղինակներու միջազգային ընկերութենէն ականաւոր երաժիշտներ:

Դ) Տեղի պիտի ունենայ ձայնասփռում Փարիզի եւ գլխաւոր քաղաքներու կայաններէն, Կոմիտասի կեանքին եւ գործին մասին, համերգային բաժինով:

Հանդիսութիւնը կրնայ կրկնուիլ հայաշատ գաւառներու մէջ եւս, եթէ փափաք յայտնուի:

Զ) Յառաջիկայ տարուան ընթացքին, հրապարակ պիտի հանուի Կոմիտասի հարիւրամեակի նկարը, թղթակցութեան ծառայելու համար իբր քարթ–փոսթալ:

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

Երգչախումբի փորձերը արդէն իսկ տեղի կ'ունենան Ուրբաթ երեկոները, Ազգ. Տան մէջ: Կը հրաւիրուին նոր անդամներ եւս, մասնակցելու համար այս յիշատակի համերգին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Փարիզահայ Երգչախումբի
եւ Մայր Եկեղեցւոյ Երգչախումբին
(զոյգ կնիքներ)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, Շաբաթ, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբը:

Լ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԼԻՈՆ.—Այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, նոր հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի (22 Սեպտ.) առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարեգործականի գրասենեակը, 5 Րիւ Փափէռ բաց է հանրութեան, ամէն օր, (բացի Շաբաթ օրերէ) ժամը 14·30էն 18·30:

Մինչեւ ամսավերջ, հեռաձայնի թիւն է 20–12–22: Իսկ Հոկտեմբերէն ըսկըսեալ 54–24–87:

Մարսէյլի Բարեգործականի մանկապարտէզ – ծաղկոցի 1968-1969ի շրջանի հայերէն դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ին, առաւօտեան ժամը 10–11 ամէն օր, Բարեգործականի սրահը, 5 Րիւ Փափէռ:

Նոյնպէս, Պուլվար Օտօ – Քաբիւէյի դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, Սեպտեմբեր 16էն սկըսեալ, ամէն օր, կէս օրէն ետքը ժամը 14-16, Թրավէրս Մարտիրոսեան թիւ 9, ուսուցչութեամբ՝ ծանօթ մանկավարժուհի՝ Տիկին Թորոսեան – Պատուականեանի:

ԿՈՉ
Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութեան

«Հայաստանի Սուր» ընկերակցութիւնը կուգայ յայտարարել թէ Սեպտեմբեր 18ին, Չորեքշաբթի օր, կէսօրէ ետք ժամը 18ին, հրաւիրուած է, ինչպէս ամէն տարի, Էթուալի յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ զինուորի շիրմին բոցը արծարծելու:

Այս տարուան արարողութիւնը կը զուգադիպի 1918ի Շամբայնըի կռիւներուն յիսնամեակին, ուրտեղ հայ կամաւորները դիւցազնաբար կռուեցան ֆրանսական գինուորներու կողքին, ինչպէս նաեւ Արարայի ճակատամարտին յիսնամեակին, ուրտեղ եւս հայ մարտիկները իրենց տուին անձնազոհութեամբ դրուականը որ Հայն ալ կռուիլ եւ յաղթել գիտէ:

Սոյն զոյգ յիսնամեակներուն առընչութեամբ, բոցի արծարծման արարողութեան եւ թափօրին ներկայ պիտի ըլլան զօրավար Քէօնիկ եւ Ֆիլիբբօ, պատերազմական եւ նախկին Մարտիկներու նախարարութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ զինուորական եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ իրենց ներկայութեամբ պիտի պատուեն Հայ Մարտիկներու զոհողութիւնները:

«Հայաստանի Սուր» ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի եւ արուարձաններու երկսեռ հայ հասարակութեան որ խուռներամ բազմութեամբ փութան բոցի արծարծման արարողութեան, յարգելու համար երկու յիսնամեակներուն զոհերու յիշատակը:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.	
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50	LE NUMÉRO 0,50 F.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 15 SEPTEMBRE 1968

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

[illegible] ՏԱՐԻ — Թիւ 11313 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.313

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Դու Դեռ Չես Մեռել

[illegible]ատունք : Ոչ արցունք, ոչ ողբ : [illegible] Նարդունի տկարութիւն չէր սի – [illegible] Ն. Նարդունի լացի ու ողբի մարդ [illegible] :

[illegible]ին, մեղադրեցի՛ն ալ, թէ Նարդունի [illegible] եալ չէր, երբ ինք ամբողջ հա – [illegible]ր :

[illegible]ացեալը այն չէ անպայման, որ [illegible] կիրակի ժամ մը կը վառէ եկե – [illegible] խորանին դիմաց կամ ծունկի կու– [illegible] կաթողիկոսի մը առջեւ :

Նարդունի ջերմեռանդ հաւատացեալ [illegible] էր : Կը հաւատար հայ մշակոյթի [illegible]թեան, կը հաւատար Մեծա – [illegible] անմահութեան, կը հաւատար [illegible] ժողովուրդի մեծութեան : Ու ամ – [illegible] կեանքը նուիրեց այդ աստուածնե – [illegible], վասնզի իր հաւատամքն էր՝ Հա – [illegible] ամէն բանէ վեր :

[illegible]րագէտ էր : Բայց նաեւ հրապարակա– [illegible], ուզէր կամ չուզէր : Ինք չէր ընդու– [illegible] հրապարակագիր կամ խմբագիր որա– [illegible], բայց հարկ է չէշտել թէ առաւե– [illegible] հրապարակագրութիւնը եղաւ իր [illegible] » ասպարէզը, եթէ նոյնիսկ ան [illegible] գրագէտ «Յառաջ»ի սիւնակներուն [illegible] :

[illegible] նաեւ էն դէչ չեն խօսիր, [illegible] հայկական իմաստութիւնը : Արդա– [illegible], եթէ մահը վերջակէտ մը չէ սահեղ– [illegible] հանճարին համար, պէտք է [illegible] մը ըլլայ քննելու, ոխերու եւ [illegible] եթէ մարդը իմաստութիւնն [illegible] ունեցութիւնը կեանքին [illegible] ամուլ հաչուեյարդար– [illegible] :

[illegible] մեր կրօնաւորները, մեր «աղա» – [illegible], մեր հրապարակագիրները միշտ ի– [illegible] չեն ու կը պատահի որ հաշիւ – [illegible] ջեռուին յետ մահու, եր, «Հերոսնե– [illegible] են որ լռած է այլեւս փողէ – [illegible] սասպետը եւ բեմը ազատ կը կար – [illegible] :

[illegible] պիտի չպաշտպանենք լռութեան [illegible] Նարդունին՝ ընդդէմ փոքրոգի [illegible] կամ քինախնդիր լրագրողներու, [illegible] միայն իրենց համբաւին կրնան [illegible] ելոյթներով :

[illegible] Նարդունի գրականութիւնը, Նարդու– [illegible] ուրանալ, գործը չէ բա – [illegible] քրիստոնեայի մը՝ Պապէն աւելի [illegible] կարծած, կամ «դաչէթթա – [illegible] տաղանդաւոր գրողի [illegible] անշուշտ որեւէ բան բանելու [illegible] ունեցող քննադատի մը :

[illegible] կը պաշտպանենք այն դասուն, որ [illegible] կը նկատէ վաստակաւոր գրա– [illegible] Հայոց Մշակոյթին, որ Մեծաս – [illegible] անմեղութեան դեղեկւոյ – [illegible] նման մոգութեան սնոփանքնե– [illegible] եր աչքին լոյսը սպառեց ու ու – [illegible] տասնեակ տարիներ բան մը [illegible] համար, որպէսզի բան [illegible] իր վեհափառ ժողովուր –

[illegible]ատունք : Օր յիշատակի : Ակամայ [illegible] «անձի ... վրիպակնե – [illegible] պիտի ըսէք ինք : Իսկապէս [illegible] անդրադառնալ, վասնզի՝ լը– [illegible] միայն մեծ է :

[illegible]ատունք : Ու վաղը տարիներ կամ [illegible] : Ոչ արցունք, ոչ ողբ : [illegible] կործն է անմահ, ու քու սի– [illegible] ; Տէրեանի հետ, սի – [illegible] Նարդունի, կ'ըսենք քեզի՝ դու դեռ [illegible] :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵՐՆԻՔԻ ՃԱՌԸ

«ԴԱՒ ՄԸ ԿԱՅ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ» Կ'ԸՍԷ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

Փրակայի մէջ չեխ Ազգ. Ժողովը վաւե– րացուց Մոսկուայի համաձայնագրերը եւ այս առթիւ վարչապետ Չերնիք ճառ մը խօսեցաւ երեսփոխաններուն առջեւ ուր «խոստովանեցաւ» թէ հակընկերվարա – կան դաւ մը կայ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, բայց յայտնեց նաեւ թէ օտար բանակնե– րը պէտք է քաշուին՝ վասնզի Չեխերը ի վիճակի են պաշտպանելու իրենց արեւ – մըտեան սահմանները :

Չերնիք խօսած է աւելի քան երկու ժամ : Առաջարկած է որ մամուլի գրա – քննութիւնը վերահաստատուի, ինչ որ քուէարկուեցաւ գրեթէ միաձայնու – թեամբ : Չերնիք չեշտած է նաեւ թէ «կառավարութիւնը պիտի յարգէ ընկեր – վարական բոլոր երկիրներու համակար – գութեան սկզբունքները միջազգային հարցերու մէջ» : Ինչ որ անշուշտ կը նշա– նակէ թէ Փրակա պիտի հետեւ Մոսկու – այի պարտադրած գիծին :

Ամէն պարագայի մէջ Չերնիք ոչ մէկ վիջում ըրած է ինչ կը վերաբերի Տուպ– չէքի ազատական քաղաքականութեան, զոր հիմնաւորուած կը նկատէ : Վերլու – ծելով քաղաքական կացութիւնը, վար – չապետը կ'ըսէ .— « Քանի մը ամսուան կարճ ժամանակամիջոցին ընթացքին, մեր զարգացումը, որոշ ժամանակ, հապճեպի մատնուած էր եւ հաւասարա – կշռութեան պակաս ունէր : Ժամանակ չունեցանք վերլուծելու այն ձգտումները որոնք կը վերաբերէին թէ երկրին ներքին կացութեան եւ թէ այն հետեւանքները որ ունէր մեր միջազգային դիրքին համար : Բայց կարգադրած ենք կամ պատրաստ էինք կարգադրելու ծնունդ առած քա – ղաքական վէճերը՝ քաղաքական միջոցնե– րով :

Ի վերջոյ ժողովը վաւերացուցած է Մոսկուայի համաձայնագրերը, չորս կէ– տերէ բաղկացած բանաձեւի մը միջոցաւ.

Ա) Իր 26րդ նիստին ընթացքին, Սեպ– տեմբեր 13ին, Ազգ. Ժողովը անդրադար– ձաւ կառավարական յայտարարութեան, ստեղծուած կացութեան մասին, եւ ի մասնաւորի ստիպողական միջոցներուն, որոնք ձեռք պէտք է առնուին :

Բ) Նկատի կ'առնէ բոլոր անհրաժեշտ փոփոխութիւնները կառավարութեան ծը– րագրին մէջ :

Գ) Իր ամբողջական վստահութիւնը կը յայտնէ Հանրապետութեան կառավարու– թեան նկատմամբ եւ զօրավիգ կը կենայ անոր ծրագրին գործադրութեան :

Դ) Այդ առթիւ Ազգ. Ժողովը Հանրա – պետութեան բոլոր քաղաքացիներուն կը դիմէ աշխատելու համար քաղաքական կացութեան ամրապնդման ի խնդիր, օ – րէնքներու կարգապահ յարգումով :

×

Բովանդակ խորհրդային մամուլը կը խորհի թէ «իսկական դաւ մը կայ Խորհ. Միութեան դէմ» : Արդարեւ մէկ թերթէն միւսը, նոյն տպաւորութիւնը կը տիրէ : Ռիւսի Սովիէթիք ը կը գրէ .— « Փեքին եւ Պելկրատ որո՞ւ կ'ուղղեն իրենց կեղծ գովասանքները » : Պրաւդայի մէջ Եուկով պատմականը կ'ընէ դէպքերու եւ իր վը– րդովումը կը յայտնէ ընդդէմ Արեւմուտքի, որ ամբաստանած էր «չեխ հայրենասէրը որ կը գործակցի Կարմիր բանակին հետ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ լիբանանեան դեսպանատունէն կը հաղորդեն, թէ Լիբանանի վարչապետ Ապտալլա Եաֆի ներկայիս Փարիզ կը մնայ, «հերթական բժշկական քննու – թիւններու համար » :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կարմիր – Խաչի Պիաֆ– րայի փոխադրուած օգնութիւնը ընդ – հատուեցաւ առջի գիշեր, հաւանաբար Դաշնակցային ուժերու յառաջխաղացու – մին պատճառով :

« ԱԼ ԱՀՐԱՄ » կը գրէ, թէ Սուէզ քա – ղաքի կառավարիչը որոշեց «չուտով պակ– սեցնել քաղաքի խիտ բնակչութիւնը », թոյլ տալու որ «զինեալ ուժերը կարե – նան լաւագոյնս օգտագործել պաշտպա – նութեան միջոցները՝ իսրայէլեան հաւա– նական յարձակումի մը դէմ » :

ՏԵԼՀԻԷՆ հասած լուրերու համաձայն Քաթեւարի մէջ ծանր բախումներ պա – տահած են ոստիկանութեան եւ ձախա – կողմեան ցուցարարներու միջեւ : Կան չորս մեռեալ եւ աւելի քան հարիւր վի – րաւոր :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը նոր Սահմանադրութիւնը պատրաստած է ար– դէն, զոր Սեպտեմբեր 29ին պիտի ներ – կայացնէ ժողովուրդի հանրաքուէին : Սեպտեմբեր 16ին մամլոյ ասուլիս մը պի– տի տրուի օտար թղթակիցներուն եւ պի– տի ներկայացուին Սահմանադրութեան վերջին փոփոխութիւնները :

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՈՅԻ մէջ նոր բախումներ պատահած են ոստիկանութեան եւ ուսա– նողներու միջեւ : Բազմաթիւ վիրաւոր – ներ կան : Նոյն ձեւի բախումներ պատա– հած են Պուէնոս Այրէսի մէջ եւս :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ արտաքին նախարար Մահ– մուտ Ռիատ, Սեպտեմբեր 23ին Փարիզի մէջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Տըպրէի հետ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարար Չաղ– լաեանկիլ Հոկտեմբեր 5ին պաշտօնական այցելութեամբ Թունուզ կը մեկնի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարութիւնը յատուկ յայտարարու– թիւն մը հրապարակած է, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց. «Անհրաժեշտ է զօրացնել Ատ– լանտեան Ուխտը՝ պաշտպանողական այդ կազմակերպութիւնը օժտելով եւրոպա – կան երկիրներու եւ Միացեալ Նահանգ – ներու մշտական նեցուկովը » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համալսարանական տագ – նապը չէ լուծուած : Նախարարաց Խոր – հուրդի վաւերացումէն առաջ իսկ լու – սաւորութեան նախարարը՝ Էտկար Ֆօռ հրապարակեց իր հիմ – օրէնքին մէկ մա– սը : Նախարարը որոշած է ուսումնական նոր կեդրոններ բանալ այն 32 հազար յաւելեալ ուսանողներուն համար, զորս Փարիզի Ակադեմին ունի այս վերամու – տին : Յիշենք որ առանց քննութեան իր վկայականը ստացաւ Նանթէռի համալը – սարանի «հերոսը» — Քոհն — Պէնտիթ, իսկ Սովաժոյի զինուորական ծառայու – նը անգամ մը եւս յետաձգուեցաւ, որ – պէսզի իր ուսումը շարունակէ (28 տա – րեկան է Իւնէֆի փոխ – նախագահը) :

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ մթնոլորտը լարուած է : Քաղաքապետը եւ տասը խորհրդատուներ հրաժարած են Նապլու– սի մէջ, բողոքելու համար իսրայէլեան պատժական արշաւանքներուն եւ փոխ – վրէժի միջոցառումներուն դէմ :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, ապաղինուած գօ – տիին շրջանը շատ բուռն կռիւներ սկսած են եւ ըստ Սայկոնի Հիւսիսային – Վիէթ – նամ 150 մեռեալ ունեցած է : Ամերիկայի զօրավար մըն ալ թռանով այդ շըր – ջանէն կ'անցնէր, մեռած է : Պարզուած չէ տակաւին թէ արկածի՞ արդիւնք է :

Օրը Օրին

ԱՆՏՈՒՆԻ

« Մտքովս «Անտունի» կ'երգեմ»
(Նարդունիի վերջին նամակներէն)

Կարեւոր չէ թէ ի՛նչպէս, ի՛նչ հիւան – դութեամբ մեռաւ Նարդունի : Բժիշկնե – րը քննեցին, խնամեցին, ա՛լ չապրիր ը – սին ու անցան յաջորդ հիւանդին :

Հայ գրականութեան, հայ իրականու – թեան համար Նարդունի մեռաւ «Անտու – նի» երգելու հիւանդութեամբ . մտքով « Անտունի երգելով » :

Սիրտս նման է ...

Անդրաշխարհային, անոյշ ու տխուր, գգուող ու ցաւցնող ձայն մը՝ որ կուգայ հեռուներէն . նախ մեղմ՝ կը զարնուի հայ խրճիթներուն, ապա տակաւ կը զօ– րանայ, կ'երգեն գիւղերը, տխուր կը ձայնակցին եկեղեցիները Հայոց . Հայ գրագէտի սրտին մէջ Մաշտոց կը պատա– րագէ :

Սիրտս նման է ...

Պատկերները (հաղորդութիւնը) կը ըս– տեղծուին հոգեվիճակին եւ արտաքին ի – րականութեան բախումէն . եւ հայ գրա – գէտին սիրտն է նման՝

... էն փլած տներ,
Կոտրեր գերաններ, խախտեր է սներ ...

Փլուզում, գերաններու եւ սիւներու ճարճատում : Հուսկ ապա՝ ամայութիւն, անսահման լռութիւն : Հայոց աշխարհի ծխաններէն ծուխ չի բարձրանար այլեւս : Արտաշէսը մեռաւ :

Լացն իսկ տեղին չէ, արցունքն իսկ իր գեղեցկութիւնը կը կորսնցնէ, — այն – քա՛ն մեծ է ցաւը : Ահա թէ ինչո՛ւ հայ բանաստեղծին երեւակայութիւնը կը հասնի քամնելլին, ահաւորին գեղեց – կութեան՝ հսկայական, սեւ, վայրի թըռ– չուններ իջեցնելով երկինքէն, խախտած սիւներն ի վեր, կոտրած գերաններն ի վար թեւաբախում, կռինչ ու սարսափ ստեղծելով .

Բոն պիտի դնեն մէջ վայրի հաւքեր ...

Գրագէտին հետ հայ ժողովուրդն ամ – բողջ տան փլուզումին առջեւ կանգ չա – ռաւ եւ շարունակեց երգը .

Սեւ ծով մ'եմ տեսէ, սիպտակն էր բոլոր,
Ալին կը զարնէր ...

Լաւ է ալիքը : Շարժում հողիներուն մէջ՝ վարէն դէպի վեր : Կեանքը չէ կե – ցած : Գերեզմանները նետուած քարեր են՝ անկման օրէնքով եւ հողին դարձած : Կարեւորը այն է որ ուրիշներ միշտ նետ– ուին . քար նետող ըլլայ . վերջ չունենայ շարժումը . ալիքը զարնէ եւ սեւ ծովը սիպտակի :

Կարեւորը այն է, այն բարձրացող, սե– ւը սիպտակցնող ալիքը, որ փոխանակ գերեզմանին նայելու՝ տեսնէ խոյանքը նախկին : Օտար հողի թեթեւութիւն մաղ– թելու հարկ չկայ (ի՛նչ անարգանք «Անտունի» երգող հայ գրագէտի մը համար), այլ երկիւղած ու հիացական, իբրեւ վեր– ջին վանկը հայկական հաղներգութեան մը, հնչեցնել՝

Ա՛յ, տօ լա՛ն տնաւեր :

ԱՐՏԱԶ

ՀԱՅ ՄԸ Կ'ԵՐԳԷՐ...

Փարիզի բանուորական խաղաղ մէկ թաղին մէջ, փողոցին անկիւնը, ճամբուս վրայ, այսօր, հաւ մը կ'երգէր՝ արեւէն գինովցած.

— Կա՜ – կա՜ – կա՜...

Կանգ առի եւ խօսեցայ.

— Զո՛ւր է, հաւո՛ւկ, զո՛ւր է, այդ ձայնովդ դուն չես կրնար մտնել Քոնսէրվաթուար :

Հաւը գլուխը ծռեց նարկիսի մը պէս եւ ինծի նայեցաւ մէկ աչքով, ճիշդ ինչպէս մարդ մը, որ մէկ աչքով կը նայի՝ երբ հեգնել ուզէ: Յետոյ շարունակեց իր երգը, արեւէն գինով.

— Կա՜ – կա՜ – կա՜...

Ի՛նչ մեղքս պահեմ, անո՛ւշ էր հաւուն եղանակը եւ մտերիմ: Հին ձայն մըն էր որ կը փրթէր հոգւոյս խորերէն: Լար մըն էր, որ կը թրթռար յիշատակներուս անտառին մէջէն :

Բանաստեղծութիւն մըն էր, որ կուգար հայրենի գիւղէս :

Արդարեւ, ինչպէս հէքեաթին կախարդը, որ իր սրինգին ձայնով պալատներ կը հիմնէ ու վարդեր կը բանայ Շամբամեան պարտէզներու մէջ, այնպէս ալ այս խաթուն հաւը, իր ընտանի ձայնով, պարզուկ եւ անարուեստ, վառեց զգայարանքներս ջահերու նման, պարուրեց զիս տաք անուշահոտութեամբ մը, հագուեցուց զիս ինչպէս ասպետ մը, և ես հեծայ Բեգասին վրայ, սրարշաւ անցայ չողակաթ ջուրերու եզերքէն եւ գունավառ դաշտերու մէջէն, մինչ բազմաձայն նըռաղներու եղանակներ, գետ կազմած, կը զարնուէին լսողութեանս :

Ես, Բեգասի խոյանքով, ճեղքեցի անցայ ժամանակը եւ իրականութիւնը :

×

Ահա, մեր լեռներն են, պարուրուած մշուշի մը մէջ, որ պատրանքը կուտայ աղջկան մը մերկութեան :

Ահա, մեր ջուրերն են, որ ջահերու նըման կը փշրուին բլուրներն ի վար :

Ահա, մեր լուս – աղբիւրներն են, որ կ'երգեն իրենց փղոսկրեայ սրինգներուն մէջէն, այգիներուն վերեւ :

Մեր գիւղե՛րը, իրենց գլխուն վրայ դրած արեւափառ ժամ մը իբրեւ ջաթալթագ, տեսէ՛ք, ի՛նչպէս, այգիներու եւ մրգաստաններու մէջ կանգնած, ի՛նչպէս կ'օրհնեն լռութիւնը դաշտերուն եւ արտերուն :

Մեր տունե՛րը, ճերմակ ծեփով ու կարմիր տանիքներով, վարդաշատ փեղկերով ու առատողկոյզ սարփինայով, մեր տունե՛րը, մանանայի պէս սպիտակ ծուխով եւ երկինքի պէս կանանչ գօտիով, մեր տուները կարծես սեղան են նստեր զմրուխտ պարտէզի մը մէջ:

Ողջո՛յն քեզ, հայրենի՛ աշխարհ, կարօտով անուշցած եւ յաւիտենապէս սիրելի :

Ողջո՛յն քեզ, Հայաստա՛ն, մէկ հատիկ ներշնչարան, աշխատանքի հանդիսարան, աստուածներու օրրան, փառքի վկայարան, ազատութեան աղօթարան, երկի՛րդ իմ արմէնեան, ողջո՛յն քեզ, ողջո՛յն, ողջո՛յն, անգամ մը եւս ողջոյն :

Ի՛նչ լոյս է այս եւ ի՛նչ խաղաղութիւն:

Անտառներդ աղօթք մը ըսելու ձեւով մտամփոփումի մէջ են, հողերդ երկունքի մը պատրանքով իրենց ընդերքը կը պատռեն : Իւղի գունդերու նման պտուղը կը կախուի ծառերէն եւ ոսկեղէն թիթեռնիկներու նման հասկերը կ'ալեհօսին արտերուն մէջ: Ամբարները կը լեցուին մեղրով, պաստեղով ու ցորենով, եւ սենեակները կը բուրումնաւէտուին խնձորի, սերկեւիլի եւ գինիի հոտով :

Ի՞նչ հրաշք է այս, երկի՛րդ իմ հայրենի :

Ո՞վ է այն, որ կը վարէ եւ կը տնօրինէ: Ո՞վ է այն, որուն կը հպատակին ջուրերը, կենդանիները եւ դաշտերու հողը: Ո՞վ է այն, որուն շունչը կը ծփայ աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան այս աննման համայնապատկերին վրայ :

— Հայ գիւղացին, այն որ, տե՛ս, երբ կը կանգնի, արտին մէջ, ցորենը կը հասուննայ եւ ապրշումով հիւսուած պատմուճան մը կը դառնայ ամբողջ տարածութիւնը : Այն որ երբ կը կանգնի, այգին մէջ, խաղողը կը խայծի, ողկոյզները կը լեցուին պայթելու աստիճան, այծի պտուկներու նման :

Տարինե՛ր ու տարինե՛ր, հայ գիւղացին է կայներ այս հրաշք երկրին մէջ, իր շունչովն է հասցուցեր ամրան բերքը, լեցուցեր մառանները, յետոյ հրճուեր ու պարեր է՝ աշխատանքի երգով մը շրթները թրթռուն, ստեղծագործութեան տենչով հոգին յորդուն :

×

... Կար ժամանակ մը, երբ իրականութիւն էր այս ամէնը :

Ո՞վ էր այն, որուն շունչը չորցուց այսքան կենդանութիւն : Ո՞վ էր այն, որուն ոտքի կոխան դարձան մարդիկ եւ անասունները, գիւղերն ու շէները :

Ո՞վ խլեց մեզմէ այս հրաշալի կեանքը:

Ինչո՞ւ չկան հիմա կալի աշխատանքները, պարի երգերը, հայրենի բնանկարները: Եւ անոնց կարօտով կսկծուն՝ մեր հոգին կ'արբենայ յիշատակներով ու մեր զգայարանքները կը լուսավառին պզտիկ զրգիռներէ, ինչպէս այժմ ամբողջ ներաշխարհս լեցեր է մեր զանգակներուն ղօղանջիւնով, մեր ամառնային գիշերներու սրնգահարութեամբ եւ մեր անտառներուն սօսափիւնով : Աչքերս ահա լեցեր են մեր արշալոյսներուն պատկերներով, ռունգերս լեցեր են մեր մրգաստաններուն անուշահոտութեամբ, մինչ քիմքս կը գինովցնէ զիս մեղրի եւ մանանայի քաղցրութեամբ :

Պիտի չմոռնա'նք քեզ, երկի՛րդ իմ հայրենի, դուն մեր զգայարանքներուն մէջ ես, մեր արեան կրակին մէջ, մեր հոգւոյն չողերուն մէջ : Պիտի չմոռնա'նք քեզ, Հայաստա'ն, դուն մեր երազն ես եւ ամէն օր կ'երեւիս մեզի, մենք կ'ապրինք ու պիտի ապրինք հին փառքերդ, հին օրերդ, հին ուրախութիւններդ :

Աննշան յիշատակ մը բաւական է՝ գինովնալու համար քու անունովդ :

Հայրենի՛ք, հայրենի՛ք, հայրենի՛ք ...
... Հաւ մը կ'երգէր :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ա.

Լռեց հեղինակաւոր եւ ուժեղ ձայն մըն ալ՝ հայ մշակոյթի անդաստանին մէջ : Ինկաւ գրիչը ձեռքին՝ յետպատերազմեան սերունդի փայլուն դէմքերէն մէկը եւս՝ Շաւարշ Նարդունի :

Ահա գրագէտ մը, որուն համար անվարան կարելի է գործածել «բազմակողմանի» որակումը : Բանաստեղծ էր, արձակագիր, հրապարակախօս, բանասէր, քննադատ, խմբագիր, բժիշկ, ուսումնասիրող : Մէկ խօսքով՝ արուեստագէտ հոգի մը եւ գիտութեան անյագ ծարաւով օժտուած պրպտող միտք:

Ամէն բանէ առաջ Շ. Նարդունի գրագէտ էր անշուշտ, բանաստեղծի խառնուածքով եւ արուեստագէտի հարուստ ըղձայութեամբ : Իր հիմնական գործերը պիտի մնան միշտ հէքեաթներու եւ պատմուածքներու այն քանի մը հատորները, որոնք կը կոչուին «Մեղեդիներ, մեղեդիներ», «Երուսաղէ՜մ, Երուսաղէ՜մ», «Բաներ, բաներ, ի՜նչ բաներ», եւայլն: Նարդունի հեղինակած է տակաւին տասնեակ մը ուրիշ հատորներ, բայց գրագէտի իր բուն դէմքը ի յայտ կուգայ ստեղծագործական ներշնչումով գրուած յիշեալ էջերուն մէջ :

Նարդունի իր ներշնչումները քաղած է ծննդավայր գիւղէն՝ Արմաշէն: Երիտասարդ տարիքին Փարիզ ինկած այս գիւղացին, Համաստեղին պէս ամբողջ կեանքը չկրցաւ հաշտուիլ անցեալի կորուստին հետ եւ հոգիին բովանդակ խանդաղատանքովը ոգեկոչեց զայն : Միայն թէ հիմնական տարբերութեամբ մը. մինչ Համաստեղ եւ ուրիշներ իրապաշտ գոյներով եւ գիծերով կը վերակենդանացնէին իրենց գիւղին կեանքն ու անձերը, Նարդունի իր գիւղն ու մանկութիւնը վերածեց ոսկի հէքիաթի : Անցեալի վարդագոյն մշուշներուն ընդմէջէն Նարդունիի կարօտաբաղձ աչքերը յառեցան կախարդական տեսիլքներու եւ չքնաղ երազներու : Ահա թէ ինչու Արմաշը դարձաւ հէքիաթ, եւ հին օրերու կեանքը՝ դէրիբական խորհուրդ :

Շ. Նարդունիի գրականութիւնը փախուստ մը եղաւ իրականութենէն, լոյս քաղաքի բոլոր շլացուցիչ հրապոյրներէն, երթալ ապաստանելու համար հէքիաթացած անցեալի մը խորհրդապաշտութեան մէջ :

Գիւղը կանչել, գիւղի բնութեան հրաշալիքները ոգեկոչել՝ կեանքին իմաստը փնտռել կը նշանակէր Նարդունիին համար: Գիւղ մը, որուն ոսկեզօծ խորհուրդին մէջ միաձուլուած են մարդիկ, կենդանիներ, սարեր ու ձորեր, ծառեր ու ծաղիկներ : Սակայն կեանքի նկարիչը չեղաւ երբեք Նարդունի, այլ կեանքը հըրաշափոխող, իրականութիւնը երազի վերածող զգայապաշտ մը՝ որ յաճախ ինկաւ թանձր զգայախաբութեան գիրկը, այն աստիճան հաւատաց իր երեւակայութեան տեսիլքներուն :

Նարդունիի պատկերները գունավառ են, տաք եւ յաճախ շլացնող, առանց արտառոց ըլլալու: Կարդացէք իր հէքիաթները եւ պիտի տեսնէք թէ Նարդունիի ստեղծագործած պատկերները ոչ միայն գունադեղ են, այլեւ ունին նաեւ ինքնայատուկ բոյր եւ համ. զարմացնելու տեղ կը գրաւեն եւ խորհրդածութեան մղելու փոխարէն ապրումի կը վերածուին : Եւ այս յատկութիւնն է արդէն որ Նարդունին կը զատէ հէքիաթ պատմողներու սովորական բազմութենէն եւ կը դարձնէ վաւերական գրագէտ մը, որ ունի արտակարգ զգայնութիւն եւ գերազանց ընկալչութեամբ թրթռացող զգայարանքներ :

Ամէնքս ալ դեղձ կ'ուտենք: Բայց թող պատմէ Նարդունի թէ ի՛նչպէս դեղձ կ'ուտէ և դուք պիտի տեսնէք թէ այդ ճաշակումին մէջ աշխարհ մը գինովութիւն կայ, հայրենի կորսուած մրգաստաններու այրող կարօտը կայ, կեանքի քաղցրութիւններուն խենթեցնող վայելքը կայ: Չափազանցութի՞ւն. ո՛չ ապահովաբար, որովհետեւ Նարդունի գիտէ մեզ համոզել, մեզ վարակել եւ հաղորդակից դարձնել իր զգայարանքներու հեշտավառ ալեկոծութեան :

Նարդունի ոճի եւ լեզուի տէր գրագէտ մըն էր: Գրական իր առաջին նախափորձերէն երեւան բերաւ ըսելու ինքնուրոյն ձեւ մը, որ պայքար մղեց խօսքի տափակութեան դէմ : Չեղաւ անոնցմէ, որոնք խորքը կը զոհեն ձեւին, կամ աւելի ճիշդ՝ իրենց չունեցած խորքը կ'աշխատին ծածկել ոճային բռնազբօսիկ մարզանքներով, բայց եւ այնպէս երբեք չը ներկայացաւ հանրութեան պատառոտուն զգեստաւորումով: Կայտառ, արու ոճ մը ստեղծեց եւ հայ լեզուի գանձարանը գիտցաւ օգտագործել արքայական վայելչութեամբ : Մեր մէջ քիչեր Նարդունիի չքեղ եւ շողարձակ լեզուն ունեցան : Հայերէնն ալ իր զգայարանքներուն կ'ընծայէր այն գինովութիւնը, ինչ որ դեղձին ճաշակը : Եւ տարօրինակը հոն է, որ բարդ ու բազմակնճիռ հոգիի խռովքներով ապրող այս գրագէտը յաջողեցաւ լեզուի ազնուական պերճութեան հաղցնել

« ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ »

ԽՄԲ.— Վերջերս միայն մեզի յանձնուեցաւ այս յօդուածը, գրուած «Լուսամատեան»ի հրատարակութեան առթիւ (Յունուար 1966) : Կը հրատարակենք Նարդունիի մահուան քառասունքին առթիւ :

Երբ հարց տուինք Նարդունիին թէ ինչո՞ւ «Լուսամատեան» կոչած է այս հատորը, թէ արդեօք այս տիտղոսը, իբրեւ իմաստ ու ընտրութիւն որոշ բան մը կը ներկայացնէ՞ր, պարզ, կտրուկ, բայց անորոշ, մեզ չգոհացնող պատասխան մը տուաւ Նարդունի.— «Ես շատ կը սիրեմ լոյսը: Գիշերն անգամ լոյս է ինծի, երբ ինքնամփոփ եմ, երբ կը մտածեմ: Լոյսի գաղափարը ինծի համար մտքի յեղաշրջում մըն է»: Ա՛յսքան:

Մենք չենք բաւարարուած: Նարդունիին համար Լոյսը որքան ալ ապրում, որքան ալ յեղաշրջում նշանակէ, կը կարծենք սակայն թէ է՛ նաեւ ուրիշ, հոգեբանական, զուտ ներքին զգացումի, կիրքի, չըրսեւորուելիք, նոյնիսկ մութին մէջ, ինքնամփոփման պահուն չշնչացուելիք տեսակ մը մտերմութիւն: Չմոռնանք որ « Լուսամատեան »ը կուգայ «Սպիտակ Առաւօտ»էն ետք, եւ Նարդունիին առաւօտը՝ սպիտակ ինչպէս գլխապտոյտ բերող շուրջպարը բոլոր գոյներուն՝ աւելի կը բացուի քան թէ կը ծագի, կուգայ ուշ, կէսով միւս աշխարհին երեսը դարձուցած Նարդունիին սրտին թէ մտքին վրայ հաւասարապէս: Բայց աւելորդ, օդին մէջ խօսքեր են ասոնք: Լոյսը շա՛տ կը սիրէ Նարդունին եւ իր չափանիշով գրագէտ մը չի սպառիր. ըսելիք շատ ունի դեռ: Սպասենք լոյսի յեղաշրջումին:

« Լուսամատեան »ը կը յաջորդէ «Սպիտակ Առաւօտ»ին: Նարդունին չէ սիրած նստիլ. միշտ ոտքի է ու կ'երթայ «դէպի աղբիւրը լոյսին»: Լոյսի ուղեւորն է Նարդունին: Լոյս՝ իբրեւ գոյն, ձեւաւորուած ապրում ու քերթողանիւթ՝ երբ, տարիներ առաջ, հիւանդանոցի մը խաւարին մէջէն կ'աղաղակէր.— « Լո՜յս տուր, Տէր, աչաց իմոց» (լսած ենք, եւ հաւատացած, թէ այդ օրերուն Նարդունին լսած է իր մտերիմներուն, որ եթէ հիւանդանոցէն դուրս գայ առանց «լոյսը» վերադտնելու՝ անձնասպան պիտի ըլլայ: Ահա բանաստեղծութիւն մը, սիրոյ զօրաւորագոյն չափանիշ մը, պոռթկում մը՝ որ տակաւին չէ խոստովանուած: Ահա թէ ինչո՛ւ չբաւարարուեցանք իր պատասխանով): Լոյս՝ իբրեւ մտային տեսիլք, յեղաշրջում, հորիզոն, ու, ինչո՛ւ ոչ, նաեւ հմտութիւն (կ'ընդգծեմ նաեւը, որովհետեւ, մանաւանդ այսօր, հայ գրագէտին սահմանումը փոքրացած է, սահմանափակուած՝ երբ էական ծանօթութիւններն իսկ արհամարհուած են, նկատուած երկրորդական, եթէ ոչ աւելորդ: Ահա թէ ինչո՛ւ աւելի քան միօրինակ ու աղքատ է այսօր մեր գրականութիւնը):

«Սպիտակ Առաւօտ»էն ետք՝ «Լուսամատեան»: Բազմերես Նարդունիին երկու երեսները, մին ստեղծագործական, միւսը թարգմանական: Երէկ մեր մէջ որքա՜ն ի պատուի, բայց այսօր այնքա՜ն արհամարհուած, թարգմանական գրականութիւն մը կայ՝ իբրեւ առանձին գեղադիտութիւն ու արժէք: Գեղեցկութիւնը հայրենիք չունի, ինչպէս ապրումը, կը տարբերի տալու ձեւը միայն: Տրուած գեղեցկութիւններ կան զորս կը սիրէ դիտել Նարդունի, ճիշդ ինչպէս բնանկար մը պիտի դիտէր, ու ընդհանուր այդ համապատկերին մէջ կը գտնէ իր ներքին ապրումներուն, իր իղձերուն, զգացումներուն ու մտածումներուն հետ հանդիտութիւններ: « Լուսամատեան »ով այս է որ կուտայ Նարդունի, զանոնք իր սրտին ու արուեստին բովէն անցուցած: Որոշ առումով նոյնը չէ՞ արդէն արտաքին իրէ մը մեր մէջ ընկալած ձեւն ու գեղեցկութիւնը: Բացարձակ ստեղծագործական գրականութիւն չկայ անով՝ որ անժխտելի գոյութիւն մըն է արտաքին աշխարհը՝ մայր բոլոր գաղափարներուն, կարեւոր չափին, լոյսերուն ու գոյներուն: Կարեւորը այն է որ Նարդունին, ինչպէս պիտի տեսնենք, կրցած է յուզուիլ առանձնապէս գոյութիւն ունեցող այդ գեղեցկութիւններով, կրցած է անձնականացնել, գեղեցկանացնել այդ գեղեցկութիւնները: Այլապէս ստեղծագործ Նարդունին կը ճանչնանք արդէն: Կը բաւէ կարդալ «Սպիտակ Առաւօտ»ը:

Թարգմանութիւն է «Լուսամատեան»ը, բայց թարգմանուած այնպէս՝ որ չարաբերի յարդ մշակած իր գրականութենէն: Այնպէս որ երբ կարդանք գիրքը, արձակները մանաւանդ, չենք կրնար ընդունիլ որ Նարդունին ստեղծագործած չըլլայ զանոնք, չենք կրնար հաւատալ որ թարգմանութիւններ ըլլան: Անշուշտ այս տպաւորութիւնը պիտի չգար միմիայն ազատ մօտեցումէ մը կամ կարգ մը ընտրութենէն. այս տպաւորութիւնը կ'ունենանք, որովհետեւ Նարդունին չէ փոխած իր գրելու կերպը, գրականութեան հանդէպ իր մօտեցումը՝ զոր կը կոչեմ ամբողջական գրականութիւն. այսինքն՝ արուեստին բոլոր տարրերը ընդգրկող, բազմերես, մէկու մը բան մը հասկցնելու, սորվեցնելու չմնացող, այլ գրականութիւնը արուեստի բարձրացնող գրականութիւն մը: Գրականութիւն մը որ ըլլայ զգացում, իմաստ, լեզու, նկարչու–

ՎԻՊԱՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԵՂԵԴԻՆԵ՞Ր ՄԵՂԵԴԻՆԵ՞Ր

Սիրելի Նարդունի,

Այս առտու միայն՝ բայց եւ սկիզբէն պիտի կարդայի մինչեւ այս վայրկեան, մինչեւ էջ 69, ձեր «Մեղեդիները»ը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. «Անտոք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու ընկերները կ'ողբան վաստակաւոր գործիչ եւ հրապարակագիր ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆի դառնակսկիծ մահը եւ խոր ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Արփիկ Միսաքեանի եւ «Յառաջ»ի ընտանիքին :

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Տէր եւ Տիկին Աստիկ եւ Մինաս Աչճեան հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Շ. Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին եւ քսան ֆրանք Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իրենց մեռելներուն յիշատակին :

Պ. Մուշեղ Եզնիկեան (Պրզանսոնէ) 50 ֆրանք Նարդունիի գործերու ֆոնտին, ձեռամբ Աչճեանի, Մարսէյլ այցելութեան առթիւ : (Այս գումարները արդէն իսկ յայտարարուած են Սեպտ. 6ին, ներկայս անուններու ճշդում մըն է) :

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց : Առաւօտեան ժամը 10ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի առաւօտ Խաչի տօնի եւ «Յիշատակ Մեռելոց»ի առթիւ, մատուցում Ս. պատարագի: Քարոզ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, մասնակցութեամբ՝ հոգեւոր հովիւներու՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի եւ Վահան Վրդ. Թոփալեանի, Ս. Էթիէնի հայ մատրան մէջ :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Մ. Եւրոպայի Շրջ. Կեդր. յանձնաժողովի նախագահ եւ Միութեան փոխ-նախագահ Պ. Երուանդ Հիւսիսեան, քայլափոխի վրիպումի մը հետեւանքով, ձախ ուսոսկրի բեկում մը ունեցած էր իր ամառնային եղանակի հանգիստի շրջանին՝ Պուրկընշթօք (Զուիցերիա) :

Բարեբախտաբար կարելի եղած է անմիջապէս անհրաժեշտ խնամքները տանիլ մերձակայ Շթանս քաղաքի «Քանթոնալ» հիւանդանոցին մէջ եւ շատ ուրախ ենք որ արկածին ուղղակի հետեւանքը բոլորովին դարմանուած է ու մեր նախագահը այժմ կը գտնուի ապաքինումի մէջ եւ յոյս կայ որ շաբաթէ մը վերադառնայ իր բնակարանը՝ Միլանօ :

Երուանդ Հիւսիսեան, հակառակ իր առողջական այդ վիճակին չէ դադրած բնաւ հետեւելէ Միութեան գործերուն իր հանրածանօթ հեղինակութեամբ եւ ձեռնհասութեամբ : Կը փափաքինք հրապարակաւ շնորհաւորել կազդուրումի մեր յարգալիր ու սրտագին բարեմաղթութիւնները ներկայացնել յանձնաժողովիս նախագահին :

Դիւան
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի
Փարիզ, 10 Սեպտեմբեր 1968

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
1968 – 1969 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Մարսէյլի, Փրատոյի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի 1968 – 1969 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը սկսին Երկուշաբթի (16 Սեպտ.) առաւօտեան ժամը 10 – 11ի ընթացքին, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը, 5 Րիւ Փափէռ :

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 20ին, Ուրբաթ օրէն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 18ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Պատուականեանի :

Դասաւանդութիւնները բացարձակապէս ձրի են :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ գաւառի մեր բաժանորդները միշտ անկանոն կը ստանան Յառաջը, երբեմն քանի մը թիւը միասին, երբեմն պակաս թիւեր : Այս անկանոնութիւնները կախում ունին միայն ցրուումի սպասարկութիւններէն : Բազմիցս բողոքած ենք Փարիզի Թղթատարական տնօրէնութեան առանց գոհացուցիչ արդիւնքի : Վերջերս ստացանք հետեւեալ պատասխանը մեր բողոքներուն առթիւ .—

« Մեր ուշադրութեան յանձնեցիք որ փարիզի եւ գաւառի ձեր բաժանորդները անկանոն կերպով կը ստանան ձեր հրատարակութիւնը :

« Եղած հսկողութիւնները գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած չըլլալով, նոր հակակշիռ մը կը կատարուի : Ձեզ տեղեակ կը պահենք տրուած արդիւնքներէն » :

Ինչպէս մեր բաժանորդներն ալ կը հաստատեն Թղթատարի ընդհ. տնօրէնութիւնն իսկ կը խոստովանի իր անզօրութիւնը :

«Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի Մեսաժըրիի միջոցաւ եւ բոլոր թերթերը կը յանձնուին ամէն օր ժամը 17ին Փարիզի կեդրոնական փոսթը (Րիւ տիւ Լուվր) :

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ ներողամիտ ըլլան —մեր կամքէն անկախ— այս անկանոնութիւններուն համար, որոնց ճարը չենք գտած հակառակ մեր ջանքերուն եւ գոհողութիւններուն :

Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Բարեգործականի գրասենեակը, 5 Րիւ Փափէռ բաց է հանրութեան, ամէն օր, (բացի Շաբաթ օրերէ) ժամը 14.30էն 18.30 :

Մինչեւ ամսավերջ, հեռաձայնի մեր թիւն է 20–12–22: Իսկ Հոկտեմբերէն ըսկըսեալ 54–24–87 :

Մարսէյլի Բարեգործականի մանկապարտէզ – ծաղկոցի 1968-1969ի շրջանի հայերէն դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ին, առաւօտեան ժամը 10–11 ամէն օր, Բարեգործականի սրահը, 5 Րիւ Փափէռ :

Նոյնպէս, Պուլվար Օտօ – Քաբիւսէլի դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, Սեպտեմբեր 16էն սկըսեալ, ամէն օր, կէս օրէն ետքը ժամը 14-16, Թրավէրս Մարտիրոսեան թիւ 9, ուսուցչութեամբ՝ ծանօթ մանկավարժուհի՝ Տիկին Թորոսեան – Պատուականեանի :

ԿՈՉ

Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութեան

« Հայաստանի Սուր» ընկերակցութիւնը կուգայ յայտարարել թէ Սեպտեմբեր 18-ին, Չորեքշաբթի օր, կէսօրէ ետք ժամը 18ին, հրաւիրուած է, ինչպէս ամէն տարի, էթուալի յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ զինուորի շիրմին բոցը արծարծելու :

Այս տարուան արարողութիւնը կը զուգադիպի 1918ի Ծամբայնըի կռիւներուն յիսնամեակին, ուրտեղ հայ կամաւորները դիւցազնաբար կռուեցան ֆրանսական զինուորներու կողքին, ինչպէս նաեւ Արարայի ճակատամարտին յիսնամեակին, ուրտեղ եւս հայ մարտիկները իրենց անձնազոհութեամբ գրաւականը տուին որ Հայն ալ կռուիլ եւ յաղթել գիտէ :

Սոյն զոյգ յիսնամեակներուն առընչութեամբ, բոցի արծարծման արարողութեան եւ թափօրին ներկայ պիտի ըլլան զօրավար Քէօնիկ եւ Ֆիլիբբօ, պատերազմական եւ նախկին Մարտիկներու նախարարութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ զինուորական եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ իրենց ներկայութեամբ պիտի պատուեն Հայ Մարտիկներու զոհողութիւնները :

« Հայաստանի Սուր» ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի եւ արուարձաններու երկսեռ հայ հասարակութեան որ խուռներամ բազմութեամբ փութան բոցի արծարծման արարողութեան, յարգելու համար երկու յիսնամեակներուն զոհերու յիշատակը :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ մէջ այս Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 20.30ին, նոր հաւաքատեղին :

ՏԷՍԻՆԻ մէջ Չորեքշաբթի (18 Սեպտ.) երեկոյ, ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ Հինգշաբթի (19 Սեպտեմբեր), երեկոյեան ժամը 20.30-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԻԷՆԻ մէջ Ուրբաթ (20 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈԲԼԻ մէջ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները: Թղթակցութեան համար՝
159, Ave. de Neuilly
92 - NEUILLY s/SEINE

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԼԻՈՆ .— Այս Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին, նոր հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ :

ՎԱԼԱՆՍ .— Կիրակի (22 Սեպտ.) առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Պօմոնի Հինգշաբթի օրուան դպրոցը կը բացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 19ին : Ուսուցչութեան պաշտօնը կը ստանձնէ Հայր Գեղամ Պաղտասարեան, տեղւոյս հոգեւոր հովիւը, իրեն գործակից ունենալով օգնական ուսուցչուհի մը :

Արձանագրութեան համար դիմել Պօմոնի եկեղեցւոյ խորհրդարանը, Հինգշաբթի Սեպտ. 19էն սկսեալ, ժամը 9էն մինչեւ 11.30, իսկ կէսօրէ ետք ժամը 2.30էն մինչեւ վեց :

ՋՈՄ

ՋՈՄը ստեպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Երկուշաբթի (Սեպտ. 23) իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

Ա Զ Դ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն որ հաճին իրենց թղթակցութիւնները ուղղել միութեանս քարտուղար Միհրճան Շիրվանեանի,

JEAN CHERVANIAN
65, Voie d'Issy - Malakof - 92
Tél. MIC. 75-70

Իսկ դրամական առաքումները եւ նուիրատուութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին :

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. H. Barbusse — 92 - Clamart

POUR TOUS
VOYAGES

Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière
MARSEILLE (1er)

Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք······· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որուն շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 17 SEPTEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11314 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.314

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵՆ...

Ե.

Քեազըմ Քարապէքիր 1919 Յուլիս 27–ին Պոլսոյ պատերազմ. նախարարութեան ուղղուած հեռագրով մը կը մերժէ թրքական թնդանօթներու քակուած մըրոցներն ու գամերը շոգեկառքով փոխադրել հայկական շրջաններուն մէջէն : Պատճառ. Հայերը սահմանին միւս կողմը գտնուող իսլամ բնակչութիւնը կը կոտորեն, Յոյներն ալ Իզմիրը կը գրաւեն եղեր : Քանի՛ խաղաղութիւն չէ հաստատուած արեւելեան նահանգներուն մէջ եւ կատարելապէս չեն ապահովուած ու երաշխաւորուած շրջանի իսլամներու իրաւունքները, երբեք թոյլ պիտի չտրուի զէնքերուն յանձնումը : Իսկ եթէ տրուած հրոյումը գործադրուի, այդ պիտի նշանակէ ժողովուրդին ապաղինումը իր իսկ կառավարութեան ձեռքով եւ այս զինաթափումէն ետք անզէն մարդոց յանձնումը թշնամիին : Նման պարագայի մը ժողովուրդը իր ձեռքով պիտի սպաննէ ընտանիքին անդամները՝ զանոնք թշնամիին խժդժութեանց ենթարկուելէ փրկելու համար, անկէ ետք ինքը պիտի դիմադրէ թշնամիին ... :

Ուրիշ հեռագրով մը Քարապէքիր կը պնդէ թէ շրջանի միւֆթին տասնեւմէկ ...ոցինոց պատուիրակութիւնով մը իրեն ներկայացեր է եւ յայտնելով որ մահմետականները իրաւամբ կը վախնան «Հայերու չարչարանքներուն եւ խժդժութեանց ենթարկուելէ», խնդրեր է, որ կառավարութիւնը թո՛ղ մտածէ իրենց կեանքին ու ապագային մասին եւ «զիրենք երբեք չձգէ Հայերուն ձեռքը՝ նոր աղէտի մը համար» : Միւֆթին սպառնացեր է նոյնիսկ «կարելի բոլոր միջոցներով ընդդիմանալ զէնքերու յանձնումին, մինչեւ որ իսլամներու պատիւն ու ճակատագիրը երաշխաւորուին ապահով հիմերու վրայ ...ուած հաշտութեամբ» :

Անգլիացի ընդդապետ Ռօլինսըն պաշտօնապէս պահանջած էր խնդրոյ առարկայ զէնքերը Տրապիզոնի ճամբով Պոլիս փոխադրել տալու : Սակայն Քարապէքիր ընդդիմացած է, առարկելով որ տեղական Թուրքերը կը վախնան հայկական «խժդժութիւններէ» եւ չեն ուզեր զինաթափ ըլլալ :

Եզրակացութիւն : Թուրքերը պահած են իրենց զէնքերը եւ օր ըստ օրէ աւելի ...զինուած :

Պոլսոյ Թուրք կառավարութիւնը դաշնակից գրաւման բանակի հակակշռին տակ էր եւ փաստօրէն անզօր դարձած : 1919 Մայիս 15ին Անգլիացիք դէպի անատոլեան ճակատ ղրկեր էին Մուսթաֆա Քեմալը, իբրեւ բանակի քննիչ : Տեսանք թէ ինչ եղաւ անգլիական բարձր դիւանագիտութեան արդիւնքը : Անատոլուի մէջ կազմուած «միլլի» կառավարութիւնը ինչո՞ւ յարձակեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, 1920ի աշնան :

...Երկալի բացատրութեամբ նպատակն է եղեր սրբագրել 1877 – 78ի Թուրքեւռուս պատերազմին սահմանները, որոնք երբեք նկատի առած չեն եղեր թրքական շահերը : Իրականին մէջ այդ սահմանները պէտք է անցնին եղեր Սարըղամիշ – Կաղզուան – Թուզլուճա – Կէ...ներ գծին հիւսիսէն :

(Շար.)

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԻՒՊՉԷՔ «Ի ՎԵՐՋՈՅ» ԽՕՍԵՑԱՒ

Չեխ ղեկավարները ներկայիս գործունէութեան մը լծուած են՝ բացատրելու ժողովուրդին թէ ինչ ձեւով կրնայ «բնականոն» վիճակի վերադառնալ Չեխոսլովաքիա : Ժողովուրդը անձկութեամբ կը սպասէր իր «սիրած զաւկին»՝ Տիւպչէքի ճառին: Առջի օր «ի վերջոյ» խօսեցաւ Տիւպչէք: Չեխ համայն. կուս. քարտուղարին ճառը թէեւ զուսպ էր եւ որոշ չափով անորոշ, քաղաքական դէտերուն համար սակայն եղելութիւնն իսկ որ Տիւպչէք կրցած է խօսիլ ժողովուրդին, կը փաստէ՝ թէ կը մնայ Չեխոսլովաքիոյ կարեւորագոյն անձնաւորութիւնը, երբ, Մոսկուայի համաձայնութենէն ետք որոշ չափով շուքի մէջ կը մնար : Կը խօսուէր նոյնիսկ թէ կրնար «հրաժարիլ» : Առջի օրուան իր խօսքը ուրեմն տեսակ մը «վերամուտի» ճառ էր :

Տիւպչէք վստահեցուց չեխ քաղաքացիները թէ քաղաքական ուղեգիծ փոխելու հարց չկար. «չենք հանդուրժեր որ ոչ ոք, որեւէ պարագայի ընդդիմանայ գործունէութեան մեր ծրագրին»: Յայտնելէ ետք թէ ազատականութիւնը պիտի շարունակուի, ընդունեցաւ սակայն թէ այդ քաղաքականութիւնը, մանաւանդ կարգ մը հարցերու մէջ, որոշ չափով պիտի ուշանայ : Խօսեցաւ գրաքննութեան վերահաստատման մասին : Շեշտեց թէ «քաղաքական յառաջդիմութիւնը» պէտք է կատարուի Մոսկուայի համաձայնութիւններուն գծով՝ «նոյնիսկ երբ դժուար ընդունելի են Չեխոսլովաքներուն համար»: Վստահեցնելէ ետք ժողովուրդը, թէ «երկրին կայունութիւնը, շնորհիւ ձեզի, լաւ ճամբու մէջ է», Տիւպչէք աւելցուց նաեւ, թէ «այլ հարց, որ ոչ մէկ պատրանք կը սնուցանեմ» : Տիւպչէք իր ճառը վերջացուց՝ թելադրելով ժողովուրդին. «Ձեր ցաւը համբերութեամբ տարէք. լաւատեսներ կ'ըլլանք՝ սպասելով որ մեր գերիշխանութիւնը վերադտնենք» : Տիւպչէքէն ետք հեռատեսիլէն խօսեցան Սմրկովսկի, Չերնիք եւ Մլինար եւս՝ ամէնքն ալ թելադրելով ժողովուրդին որ հետեւի իր ղեկավարներուն :

Քունինցով կը մնայ Չեխոսլովաքիա եւ կը շարունակէ իր տեսակցութիւնները : Չեխոսլովաքիա կը գտնուի խորհրդային երկրորդ ղեկավար մը եւս, Լեղեցօ, որ եկած է ներկայ ըլլալու Պրնոյի ցուցահանդէսին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՈՒԷՏԻ ընտրութիւնները շահեցան Դեմոկրատ Ընկերվարականները՝ ապահովելով ձայներու բացարձակ մեծամասնութիւն մը՝ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ: Նշենք, թէ ամէնքը կը սպասէին Դեմոկրատ Ընկերվարականներու պարտութեան, բայց ճիշդ հակառակը պատահեցաւ : Նախապէս Դեմոկ. Ընկերվարականները Երեսփոխանական Ժողովին մէջ մեծամասնութիւնը կը պահէին մէկ ձայնով միայն (112ի դէմ 113): Նոր ընտրութեամբ կը շահին 12 աթոռ եւս: Անկասկած որ Համայնավարները, Չեխոսլովաքիոյ գրաւումին պատճառով, նախընտրեցին քուէարկել Դեմոկ. Ընկերվարականներուն՝ քան թէ իրենց կուսակցութեան, որ վեց աթոռ կը կորսնցնէ :

ՆԱՍԸՐ առջի օր Գահիրէի համալսարանին մէջ, Խորհրդ. Միութենէն վերադարձէն ետք առաջին անգամ ըլլալով,

ԿԱՏՈՒԻՆ Կ'ԸՍԵՄ ԿԱՏՈՒ

ԽՄԲ.— Լէթր Ֆրանսէզի մէջ, ծանօթ բանաստեղծ եւ համայնավար կուսակցութեան պատասխանատու անդամ՝ Լուի Արակոն, կը պատասխանէ խորհրդային մամուլին, որ իր վրայ յարձակած էր. այլապէս շահեկան է այս գրութիւնը, մանաւանդ երբ ստորագրողն է Արակոն :

Անստորագիր յօդուածի մը մէջ, որուն բաւականաչափ արձագանգ հանդիսացաւ ֆրանսական մամուլը՝ այնպէս որ աւելորդ է մէջբերումներ կատարել, Մոսկուայի «Լիդերատուրնայա կազետա»ն մեկնելով Գրողներու Կ. Կոմիտէին յայտարարութիւնը զոր կարդացինք ոչ միայն հոս (Լէ Լէթր Ֆրանսէզ), այլեւ օրինակի համար «Իւմանիթէ»ի մէջ, յարձակած է մանաւանդ իմ եւ Լէ Լէթր Ֆրանսէզին վրայ: Լիթ. Կազետա, որ Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւման մասին կը խօսի իբր «Չեխոսլովաք ժողովուրդին տրուած օգնութիւն՝ հակայեղափոխութեան դէմ իր պայքարին մէջ», կը մեղադրէ Գրողներու Կ. Կոմիտէի յայտարարութեան հինգ ստորագրողները խօսելու իրենց արտօրանքին համար, բայց թերեւս այդ թերթին մէջ մոռցած են որ այդ արտօրանքը չի վերաբերիր միայն «ֆրանսացի կարգ մը յառաջդիմական գրողներու» : Այսպիսով զիս կը ստիպեն որ վերյիշեմ, թէ Ֆրանսայի գրական շրջանին, իրենց բարեկամները միշտ ամբաստանելու այս յատկանշական աճապարանքին մէջ, չէին ուշացած, միեւնոյն թերթի սիւնակներէն հաղորդելու ընթերցողներուն թէ ես դարձած էի գործակից մարեշալ Փէթէնի : Ինչ որ, ըստ իս, դասեր տալու իրաւունք չի տար վերոյիշեալ թերթին :

Գրողներու Կ. Կոմիտէի յայտարարութիւնը կը վերաբերի կազմակերպութեան բոլոր անդամներուն, եւ մինչեւ օրս, իմ գիտցածովս, ոչ ոք իր անհամաձայնութիւնը յայտնեց : Եթէ չըլլար այդ յայտարարութիւնը, ընդհակառակն, աւելի քան հաւանական է որ բազմաթիւ գրագէտներ միութենէն հրաժարէին: Միւս կողմէն, ինչ կը վերաբերի անձիս, քանի որ Օգոստոս 21ին Ֆրանսա չէի գտնուեր, պարտք կը համարիմ իմացնել Լիթ. Կազեթայի թէ աճապարանք չեմ նկատեր կուսակցութեանս Քաղաքական Բիւրոյի յայտարարութիւնը, տրուած՝ ապստամբութեան առաջին ժամուն, բայց ի բաց զայն դատապարտելով, եւ որու բնագիրը չտեսայ խորհրդ. մամուլին մէջ, ուր կը բաւարարուին ըսել, թէ «քանի մը Ֆրանսացի Համայնավարներ» չեն հաւնած Վարշաւայի Ուխտի բանակներուն ըրածը, զոր իրենք կը կոչեն «օգնութիւն»:

Եւ սակայն չափազանց զգածուած եմ այն հոգածութենէն, որով Լիթ. Կազեթա կը վախնայ որ ծիծաղելի դառնամ այն օրը՝ երբ ստիպուած ըլլամ ճանչնալու «սխալս»: Կրնամ վստահեցնել այս ազնիւ թերթը, ամենաչնչին հաւանականութիւնն իսկ չկայ որ համաձայն չըլլամ ապստամբութեան առաջին իսկ ժամուն եղած Ֆրանսայի Համայնավար Կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոյի յայտարարութեան : Բացարձակ վստահութիւնը չունիմ թէ ֆրանսական, իտալական, ի մէջ այլոց սպանական համայնավարներու կողմէն ըլլայ ծիծաղելին, յամենայն դէպս վստահ եմ սակայն թէ պժգալին անոնց կողմէն է՝ որոնք խեղաթիւրուած անուն մը կուտան Չեխոսլովաքիոյ վայրագ ապստամբութեան, համայնավար կուսակցութիւններու միջեւ եղբայրական կապի լիրբ քակտումին, իբրեւ խօսակցութեան միջոց բռնի ուժի դիմումին :

Ինչ կը վերաբերի ինծի, կատուին կ'ըսեմ կատու եւ Ռօլէին՝ խաբեբայ: Եւ հակառակ այլուր մեզի տրուած զինուորական օրինակին, կը մաղթեմ ընկերվարութեան յաղթանակը : Իմ երկրիս մէջ: Հակառակ ամբողջ աշխարհի մէջ յանուն համայնավարութեան եւ իր դրօշին ներքեւ՝ համայնավարութեան տրուած հարուածներուն : Կ'աւելցնեմ, որ եթէ երբեք, հրաշքով մը, պատասխանատուներուն ինքնաքննադատութիւնը զայ վերահաստատելու Չեխոսլովաքները իրենց իրաւունքներուն մէջ եւ այսպիսով լուալու ճակատը խորհրդ. մեծ ժողովուրդին՝ զոր կը խաբեն եւ որմէ իրականութիւնը կը ծածկեն, այն ժողովուրդը, որուն հանդէպ երկար տարիներէ ի վեր եւ դժուարին ժամանակներու միշտ ալ սերտ բարեկամութիւնս յայտնած եմ, սակայն ես ոչ թէ ծիծաղելի, այլ իրապէս ազնուական պիտի նկատեմ :

ԱՐԱԿՈՆ

Ճառ մը խօսած է : Գովքը ընելէ ետք եգիպտական ուժերուն, Նասր յայտարարած է, թէ «գրաւուած հողերու ազատագրումը կը մօտենայ» :

ԱԼԺԷՐԻ մէջ Ափրիկէի Միութեան կազմակերպութեան ժողովը առջի օր բանաձեւ մը քուէարկած է Մերձաւոր Արեւելքի մասին, պահանջելով որ արաբական գրաւուած հողերէն ետ քաշուին իսրայէլեան ուժերը :

ԶԱՄՊԻԻ նախագահ Քէննեթ Քաունտա այսօր կը տեսակցի նախ. տը Կոլի հետ : Նշենք թէ Զամպի Պիաֆրան ճանչցող ափրիկեան չորս երկիրներէն մին է: Մեկնելով այս տեսակցութիւնը, «Սըն – տէյ Թէլէկրաֆ» կը գրէ, թէ «պատրաստութեան վրայ է արտասահմանի մէջ Պիաֆրական կառավարութիւն մը»: Անգլիական թերթը կ'աւելցնէ, թէ «այս կառավարութիւնը կրնայ հաստատուիլ Լըքսըմպուրկի մէջ, Կապոն, ունենալով Ֆրանսայի նեցուկը» :

ԼԻԶՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ «նախագահ Սալազար առողջացած է եւ այս շաբաթ հիւանդանոցէն դուրս կուգայ» :

«ՊՕՒՆՏԵՍՎԵՀՐ» տարեկան մեծ ռազմափորձերը, որոնց կը մասնակցին 42 հազար զինուորներ, առջի օր սկսան Արեւմտեան Գերմանիոյ հարաւ – արեւմուտքը. «Սեւ առիւծ» կոչուած այս ռազմափորձին մասին շատ խօսուեցաւ : Նախապէս պիտի կատարուէր Պաւարիոյ արեւելեան շրջանին մէջ, Չեխոսլովաքիոյ սահմանին մօտ, բայց որպէսզի իբր պատրուակ չծառայէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ զինեալ միջամտութեան մը, ռազմափորձին վայրը փոխեցին՝ Յուլիս ամսուն իսկ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ երկիրներու արտաքին նախարարները Հոկտեմբերի սկիզբը ժողով մը պիտի գումարեն, Նիւ Եորքի մէջ, պատրաստելու համար քաղաքական ուղեգիծ մը ՄԱԿի ընդհ. ժողովին առաջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախակրթարաններուն վերամուտն էր երէկ :

ԶՕՐ. ՀԱՍԱՆ ԷԼ ԱՄՐԻ կազմեց Եմէնի նոր կառավարութիւնը, որ վեցերորդն է երկրի անկախութենէն (1962) ի վեր :

«ՔԱՅԷԼ ՏԻՒ ՔՈՄՈՒՆԻԶՄԻ» մէջ Ֆրանս. Համայնավար կուսակցութեան Բիւրոյի անդամ Ֆրանսուա Պիյու կը գրէ. « Կը մտածենք թէ սխալ էր Չեխոսլովաքիոյ մէջ Վարշաւայի Ուխտի հինգ երկիրներու զինուորական միջամտութիւնը, եւ պահանջեցինք որ վերջ դանէ այս միջամտութիւնը »: Ֆրանսայի Համայնավար պարագլուխը դիտել կուտայ սակայն որ սխալ պատճառ մը չէ, որպէսզի համայնավարութեան թշնամիներուն միացած՝ Ֆրանս. Համայնավար կուսակցութիւնը պայքար մղէ Խորհրդ. Միութեան դէմ :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Արուեստագէտ դրողին հետ կողք – կողքի ապրեցաւ միշտ պայքարող հրապարակագիրը, որ գլխաւորաբար «Ցառաջ»ի էջերէն տարիներ շարունակ իր խօսքը ըսաւ հայ կեանքն ու հոդին հետաքրքրող հարցերու մասին : Եւ ըսաւ ինչպիսի՛ կրքով, համոզումով, յարձակապաշտ ոգիով : Ձիշդ ատոր համար ալ «կռուազան»ի անուն հանեց : Զարմանալի այլա – փոխութեամբ մը, կեանքի մէջ հեզ, հանդարտարարոյ եւ չատ ընկերական այս դրագէտը, հրապարակագրական պայքարի ճակատներուն վրայ կը դառնար մարտիկ եւ անխնայ հարուածող : Զայդեցած ծարաւները կ'արբննային կարծես իր հոդիին ըն – դերքներէն : Ծարաւը ճշմարտութիւններու, որոնց ինք կը հաւատար եւ որոնց յաղթանակին համար արժէր պայքարիլ :

Փղոսկրէ աշտարակին մէջ մեկուսացած դրողը չեղաւ Նարդունի, թէեւ իր բնա – կարանը աշտարակի պէս բան մըն էր եւ իր կեանքը՝ աշտարակաբնակ ճգնաւորի կենցաղ : Մինակ մարդու իր միօրինակ եւ լուռ օրերուն մէջ փոթորիկներ կա – յին, զսպուած փոթորիկներ, որոնք եր – բեմն պայթեցան եւ չանթեր արձակեցին : Նարդունիի բարկութիւնը , նման ողիմ – պական աստուածներու բարկութեան , հարուածեց բոլոր անոնք, որ իր կարծի – քով հայ արժէքներու տաճարը կը սրբ – բապղծէին : Հայութենէ եւ հայկականու – թենէ զատ ուրիշ հաւատամք, ուրիշ տա – ռապանք եւ երջանկութիւն չճանչցաւ Նարդունի : Եւ այս մարդին մէջ մնաց արի եւ անսակարկելի հոդի մը : Իր հա – մոզումները պաշտպանեց կորովով, եր – բեմն զուցէ չափազանցուած կիրքով, յա – խուռն եւ յանձնապաստան ոճով, բայց միշտ անչեղ եւ անկեղծ հաւատքով :

Մեր գրողներու խումբին մէջ բարոյա – կան ուժ մըն էր Նարդունի. եւ ասիկա պզտիկ արժանիք մը չէ : Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ առած է քայլ մը, տատրակրած է տող մը, որ իր խղճմտանքին ձայնը չըլլայ :

Ինքն է հեղինակը հետեւեալ տողե – րուն. « Ամէն անգամ որ դպչին Հայու – թեանս, ֆնացած առիւծը կ'արթննայ մէ – ջիս: Եթէ լռեմ հրաժարած պէտք է ըլլամ իմ բուն կոչումէս, հայ գրագէտի կոչումէս »:

Նարդունի երբեք չհրաժարեցաւ իր բուն կոչումէն : Գրիչը ձեռքերուն մէջ որքան արուեստի գործիք մըն էր, նոյնքան եւ աւելի պայքարի դէնք մը դար – ձաւ, ի պաշտպանութիւն հայ հոգիի պահպանման եւ Հայութեան աղգային իտէալին : Տարիներու ընթացքին, Նարդունիի հոգեկան աշխարհին մէջ բանաստեղծը հետզհետէ դիջում կատարեց, իր տեղը տալով քաղաքագիտին՝ մեր ինքնապաշտ – պանութեան եւ գոյապայքարի ճամբուն վրայ :

Իմացական պայքարներով տուայտող իսկական մտաւորական մըն էր Նարդունի, որ ապրեցաւ դրքերու մաերմութեան մէջ, գրքերով շրջապատուած եւ մեծարժէք գրադարանի վերածելով նաեւ իր ամբողջ բնակարանը : Անխոնջ աշխատող՝ աչքերուն լոյսը վատնեց լայնածաւալ ուսումնասիրութիւններու ծրագիրը – ներով, որոնց մէկ փչրանքը հազիւ կրցաւ իրագործել : Հմտութեան լայն պաշարը , որուն տիրացած էր յարատեւ պրպտումներով, զինք մղեց երկու ճեռքերուն մէջ գրկելու քիչ մը ամէն բան — գրական , պատմական , լեզուաբանական , բնախօսական, հոգեբանական բազմաթիւ նիւթեր : Բոլորին ալ իր մօտեցումը գրեթէ միշտ եղաւ բժշկա – հոգեբանական տե – սանկիւնէն : Բնախօս բժիշկը մէջտեղ գրադէտի գործերուն, գրադէտը՝ բժիշկի : « Հայ –Բոյժ »ի հատաքածոները այս իրողութեան լաւագոյն եւ կենդանի օրինակները կը կազմեն : Ցամենայն դէպս Նարդունիի վերլուծական փորձերը, ամէն անգամ որ կատարուեցան լայն պատառի վրայ, մնացին հետաքրքրական եւ նոր դիտողութիւններու հորիզոն մը բացին հայ մտքին առջեւ :

Ցանդուգն ծրագիրներու մարդն էր ան. ոչ մէկ աւեն, նոյն իսկ եօթանասունի սեմին, անցեալ մը չեղաւ Նարդունի , այլ միշտ մնաց ապագայ՝ իր ծրագիր – ներով եւ ստեղծագործելիք երկերով : Կարծէք իր ամբողջ կեանքը նախապատրաստութիւն մըն էր՝ մեծ գալիքին համար : Իր բուն գործը այն չէր ինչ որ տըւած էր մեր մշակոյթին, այլ այն՝ ինչ որ դեռ նոր պիտի դար : Այս ըմբռնումով ալ ապրեցաւ եւ կատրեց իր տիտանեան ծրագիրները , որոնց իրականացման համար մարդու մը կեանքը բաւարար չէր , աւա՛ղ... Բացէք իր տպուած հատորնե – րէն մին եւ անոր վերջաւորութեան պիտի դանէք վաթսունէ աւելի կարեւոր երկե – րու մատենացոյցը՝ գրական, ուսումնասիրական, փիլիսոփայական եւ բժշկագիտական բովանդակութեամբ : Ասոնցմէ մեծ մասը նախագիծն էր անկատած Նարդունիի հոգիին մէջ եռացող գաղա – փարներուն :

Անտովոր խառնուածքի տէր այս ան – խոնջ մշակը ոչ մէկ կասկած որ մեծ հայրենասէր մըն էր : Նարդունիի հայ – րենասիրութիւնը կուգար խորունկէն , իր էութեան ծալքերէն , այն մեծ սէրէն, որով կապուած էր հայեցի արժէքներուն : Կը հաւատար որ՝ «մեծ է հայ ժողովուրդը եւ վաւերական տաղանդով օժտեալ». կը հաւատար որ՝ «անմահ եւ հրաշալի է հայ մշակոյթը » : Այս իսկ պատճառով Հայոց ոսկեբաշ առիւծը կը քննար իր կուրծքին տակ : Հպարտ էր Հայու ար – դար հպարտութեամբ :

Կը ճանչնար հայ անցեալն ու ներկան ոչ թէ մակերեսային ծանօթութիւններով, այլ նարդունիական իւրայատուկ խորա – գոյմով մը : Եւ ճանչնալը սիրել կը նշանակէ արդէն : Եւրոպայի դիտութեան չռայլ լոյսը զինուցուց զինք, բայց չկըրցաւ մարել հայրենի ճրագին պլպլացող ճաճանչը : Եւ Նարդունի լաւ ըմբռնեց թէ ոեւէ անհատ իր ժողովուրդով է մեծ եւ անկէ ժառանգած տաղանդը միայն կ'արժեւորէ :

Աչխարհական տարադով՝ հոգեւոր մարանն էր հայ մշակոյթի մեհնատանին : Ո՛չ կին, ո՛չ զաւակ : Իր աչխարհը՝ դրքերու աչխարհն էր եւ իր հարստութիւ – նը՝ իր մատենադարանը : Հայ դրին ու մտազաղթին քաղցով ապրեցաւ ամբողջ կեանքը եւ այդ քաղցով ալ մեռաւ :

Նարդունիի տիպարով նուիրեալ մշակ – ներ ուրիշ ազգերու մէջ ալ չատ չեն ծըննիր :

Մ. ԻՇԽԱՆ

Ֆ. ՆԱՆՍԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիտնականին նախագիծով կառուցուեցաւ «Ֆրամ» (յառաջ) նշանաւոր նաւը : Մտայղացումը փայլուն էր եւ անսովոր : Սառոյցներու մէջ մանող ձուաձեւ նաւը՝ սեղմուելով ճնշումէն, պիտի բարձրանար վեր .

Կեդրոնական բեւեռին դադնիքները ուսումնասիրելու այս անսովոր եւ համարձակ ծրագիրը կարուկ կերպով մեր – ժուեցաւ օրուան անուանի գիտնականնե – րուն կողմէ : Հռչակաւոր անգլիացի բե – ւեռախոյզ, Ծովակալ Կրիլ այս ծրագիրը անուանեց «անձնասպանութիւն» : Սակայն Նանսէն մնաց անդրդուելի : Արդարեւ , 1893 Ցունիս 24ին սկսաւ «Ֆրամ»ի «նա – ւարկութիւնը » Նովոսիպիրսկի կղզինե – րէն մինչեւ Կրէօլանտայի ափերը եւ տե – ւեց 1151 օր : Ձամբորդութեան ընթացքին Նանսէն իրագործեց իր ամէնէն յանդուգն մտայղացումը : Զգելով նաւը, ան երբ – տասարդ նաւաստի Եոհանսէնի հետ փոր – ձեց բեւեռ հասնիլ չնաստհնակներով : Գիտէր ցերեկ ուղղուեցաւ դէպի հիւսիս , դէպի նուիրական նպատակը : Այս կը մնար ընդամէնը չորս հարիւր քիլոմ . : Սակայն ահաւոր դժուարութիւնները եւ տեսիլի հակառակ ուղղութիւնը խանդարե – ցին իր ծրագիրը : Անոնք ստիպուեցան նաւ վերադառնալ : Ուղղակի անհաւատալի էր երկու բեւեռային ռոալինսներու ձմեռումը Ֆրանց – Իոսիֆի կղզիներէն մէկուն վրայ : Իրապէս արութեան, յա – մառութեան եւ դաժան պայմաններու մէջ անգամ տակաւին անհրաժեշտ օրինակ մըն է :

Նանսէն բառին բուն իմաստով յայտ – նաբերեց հիւսիսային սառուցեալ ովկիա – նոսին աւազանը, փաստեց, որ կեդրոնական բեւեռը երէք –չորս հազար մեթր խորութեամբ հսկայ ովկիանոս մըն է, ծած – կուած հզօր սառնապաչտերով, որոնք կ'երեւան Արեւելքէն Արեւմուտք : Ցոյց տուաւ, որ բեւեռի աւազանին մէջ 200 – 800 մեթր խորութեան վրայ կը հոսին Ատլանտեան տաք ջուրերը, որոնք Ատլան – տեան ովկիանոսէն Հիւսիսային սառուց – եալ ովկիանոս կը թափանցեն Պարենցի եւ Կրէօլանտայի ծովերուն մէջտեղ :

Նանսէնը այս ձեւով Նորվեկիոյ համար դարձաւ ազգային հերոս մը : Փոքրիկ երկիրը փառաւորուեցաւ իր անունով :

Ժամանակակիցներէն մէկը կը գրէր . « Փարիզը կ'ինայ անոր ուրքերուն տակ, Պերլինը պատուի առած է, Պետերբուրգը կը ոսնէ , Լոնտոնը կը ծափահարէ, իսկ Նիւ Եորքը՝ ուղղակի կը ցնծայ » :

Քանի մը ամիս ետք կը նչանակուի փրոֆէսօր Քրիստոֆեանիայի համալսարանին մէջ : Ցաջորդաբար լոյս կը տես – նեն անոր գիտական աչխատութիւնները եւ ճամբորդական նօթերուն տա – տորները , որոնք անմիջապէս կը թարգմանուին օտար լեզուներու : Գիտնականը ուչի ուչով կը հետեւի նաեւ երկրին քաղաքական կեանքին եւ կարեւոր նպաստ կը բերէ Նորվեկիոյ անկախութեան հաստատման գործին : Գնահատելով Նանսէնի ծառայութիւնները, պետական մարմինները կ'առաջարկեն Նանսէնին դառնալ Նորվեկիոյ թագաւոր : Սակայն, ինչպէս կ'ակնկալուէր , գիտնականը կը մերժէ , այսուհանդերձ կ'ընդունի սահմանել Մեծ Բրիտանիոյ Նորվեկիայի դեսպանի պաշտօնը : Այս ձեւով կը սկսի իր կեանքին եւ գործունէութեան նոր փուլը :

1912 – 1913ին կը շարունակէ իր հետազօտութիւնները Շպիցպերկէն կղզիին մէջ : Կ'այցելէ նաեւ Սիպերիա, ուր երեք ամսուան ընթացքին կ'ուսումնասիրէ երկրին բնակլիմայական պայմանները եւայլն :

Տարիներ շարունակ իր անսպառ եռանդը նուիրեց համաչխարհային Ա. պատերազմին վէրքերը բուժելու գործին : 1920ին զանազան ազգութեանց պատկառելի թիւով մէկ միլիոն գինուոր եւ սպայ կը գտնուէին համակեդրոնական ճամբարներու մէջ եւ հնարաւորութիւն չունէին վերադառնալու իրենց երկիրները : Այս կարեւոր հարցը քննութեան առնուեցաւ Ազգերու լիկայի ընդհանուր նիստին մէջ : Ժընեւի Ազգերու լիկան Նորվեկիոյ պատուիրակութեան գեկավար Նանսէնի նախագահութեամբ կը կազմէ յանձնախումբ մը՝ զբաղելու այս գործով : Նոր հրդային Միութեան մէջ մնացած էին մօտ կէս միլիոն Գերմանացիներ եւ Աւստրիացիներ : Գրեթէ նոյնքան ռուս գերիներ մնացած էին Եւրոպայի մէջ : Հարկ էր գտնել փոխադրել իրենց համապատասխան երկիրները :

Պատերազմին հետեւանքով միլիոնաւորներ մնացած էին անտէր, անտուն, առանց փաստաթուղթի, անյոյս կեանքի դատապարտուած : Ազգերու լիկան ստիպուեցաւ ստեղծել նոր մարմին մը՝ Ազգերու լիկայի Գերագոյն Կոմիսարիատ, որուն գլուխ անցաւ Նանսէնը : Ան կազմակերպեց ամբողջ աչխարհի մէջ ցրուած գերիներու եւ տեղահանուածներու վերադարձը : Ցաջողութեան հասնելու համար Նանսէնը ստիպուեցաւ դիմել ռազմագերիներու ազատագրման նոր միջոցի մը : Ան ստեղծեց միջազգային անձնագիր մը՝ Նանսէնի անձնագիր անունով, որ ճանչցուեցաւ 52 պետութիւններու կողմէ : Ասոր շնորհիւ 450 հազար գերիներ եւ տեղահանուածներ կրցան վերադառնալ իրենց հայրենիքները : Ցաջողութեան հասնելու համար Նանսէնը ստիպուեցաւ դիմել ռազմագերիներու ազատագրման նոր միջոցի մը : Ան ստեղծեց միջազգային անձնագիր մը՝ Նանսէնի անձնագիր անունով, որ ճանչցուեցաւ 52 պետութիւններու կողմէ : Ասոր շնորհիւ 450 հազար գերիներ եւ տեղահանուածներ կրցան վերադառնալ իրենց հայրենիքները :

Նանսէնի գործունէութեան ասպարէզը ընդարձակուեցաւ : Ան ստանձնեց Ռուսիոյ մեծ սովին ատեն ռուս ժողովուրդին օգնութեան կոչը : Ան կազմակերպեց ամերիկեան մեծ օգնութիւնը Ռուսիոյ : Ան ինքն ալ ուղեւորուեցաւ Ռուսիա եւ ղեկավարեց օգնութեան գործը : Ան կազմակերպեց նաեւ Հայաստանի օգնութեան գործը : Ան ինքն ալ ուղեւորուեցաւ Հայաստան եւ ղեկավարեց օգնութեան գործը : Ան կազմակերպեց նաեւ Հայաստանի օգնութեան գործը : Ան ինքն ալ ուղեւորուեցաւ Հայաստան եւ ղեկավարեց օգնութեան գործը :

Նանսէնի գործունէութեան ասպարէզը ընդարձակուեցաւ : Ան ստանձնեց Ռուսիոյ մեծ սովին ատեն ռուս ժողովուրդին օգնութեան կոչը : Ան կազմակերպեց ամերիկեան մեծ օգնութիւնը Ռուսիոյ : Ան ինքն ալ ուղեւորուեցաւ Ռուսիա եւ ղեկավարեց օգնութեան գործը : Ան կազմակերպեց նաեւ Հայաստանի օգնութեան գործը : Ան ինքն ալ ուղեւորուեցաւ Հայաստան եւ ղեկավարեց օգնութեան գործը :

« ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ »

Այո՛, Նարդունին մանաւանդ նկարիչ մըն է : Իր գրականութիւնը արդէն, մեծ մասով, կը նկարայանայ մեզի պարզ, լուսաւոր դիծերու խորութեամբ, գոյնե – րու նրբութեամբ արտայայտչական դարձած զգացումներով : Նկարչութեան մէջ Նարդունի կը սիրէ մանաւանդ բնանկարը՝ զոր կը ձեւափոխէ, կը դունաւորէ , կը սահմանափակէ, կ'ընդարձակէ կամ կը խորացնէ՝ ըստ կամս, ըստ իր զգայնութեան, եւ ասով, իր բնանկարները կը հոգեկինանան, կը դառնան զուտ ենթակայական, ներքին, զգայական : Են – թադիտակցական, հոգեբնախօսական տուեալներ կը յայտնուին որոնք կը քանդեն սահմանները, տեսողութեան պատը կ'անցնին, հոգին ու առարկան կը նոյնանան, կը յայտնուի նոր բան մը, ուր, կարծէք արտաքին աչխարհն է որ ինքզինք կը դիտէ ապրող հոգիին մէջ. եւ ա՛ս է արդէն բուն իրապաչտութիւնը, այն որ կը պարզուի «կրնա՞նիք գիտնալ Մահուան ժամը»ին Սարդիսին հոգիին մէջ : Նարդունիին մէջ ասոր կը ձգտի նաեւ հէքեաթը, երբ նոյնիսկ նկարչական (բնանկարչական տող մը չի պարունակեր : Այս – պէս է, օրինակի համար, « Լուսամատեան»ին մէջ «Գիրին խմելու չափը կայ», ուր Նարդունի իր իւրայատուկ լեզուով ու պատկերներով ջանացած է տալ գինիին ստեղծած մթնոլորտը, այնպիսի ուրախ եւ միաժամանակ տխուր, երազային ու անոյչ պահ մը՝ որ հէքեաթը դարձած է հոգեկան վերացում ու ստեղծուած մըթնոլորտը՝ հոգիի բնանկար :

Նարդունիին մէջ յատկանչական է ուրիշ գիծ մը եւս, բնութենապաչտութիւնը , որ որոշ գպրոցի մը կամ օրէնքներու չի հետեւիր , այլ զուտ զգացական է, բնութեան զրկին, բնութեան արձակ բանաստեղծութեան մէջ տեսակ մը անձնատուութիւն , գինուողութիւն :

«Լուսամատեան»ին մէջ, ասոնց կողքին, Նարդունի գրած է նաեւ գինքը բնորոշող քանի մը ուրիչ յատկանչական կէտեր : Նարդունին հիւմուր ունի : Առնենք «Սատանայիս Տաճարը» : Հրեշտակն ու Սատանան ներկայացուելով հանգերձ աստուածաչնչական տարազով ու գծով, ներկայացուած են նաեւ հիւմուրով : Նարդունին առկախ հիւմուր ունի, որ սակայն որնէնիան է, չափազանց թափանցիկ, թաքուն, որ աւելի կ'օծէ՝ քան թէ կը պարուրէ, կը ծածկէ : Միաժամանակ, ինչպէս միշտ, Նարդունին կը սիրէ մըտածել : Գրելու իր կերպը այս ձեւով կը դառնայ տեսակ մը Անթոլ Ֆրանս – եան, որպէսզի փիլիսոփայէ, ոչ թէ ոո – ման ա թէզի ճամբով, այլ իւրաքանչիւր հէքեաթէ, իւրաքանչիւր պատկերէ, հ – ջէ դուրս բերէ իմաստասիրական տե – սութիւն մը : Այս իմաստասիրութիւնը մարդկային է, փորձառական, ոչ տեսականն ու չոր՝ սիրտը, ապրումը անտեսե – լու աստիճան : Այս իսկ պատճառով դուցէ տխուր են Նարդունիի բոլոր հերոս – ները. տեսակ մը ճակատագրական, ողբերգական խոժոռ բան մը ունին ու կը տատապին :

« Լուսամատեան »ին երկրորդ մասը բաղկացած է բանաստեղծութիւններէ, բոլորն ալ թարգմանածոյ, եւ այս ուղղութեամբ կրնանք ընել նոյն հաստատումը՝ ինչ որ ըսինք արձակներուն համար : Օտար 12 պարտէզներէ Նարդունի կազմեց ծաղկեփունջ մը, որ մեր բանաստեղծութեան չատ մօտ է. անոնց եւ մեր ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ հանդիպումները ակներեւ են իրապէս : Ամէնէն աւելի սերտականները կը մօտենան հայկականներուն : Իսկապէս, այս պզտիկ փունջը կը ներկայանայ մեր ժողովրդական երգերուն երանգով : Գրեթէ բոլորն ալ բնանկարչական են : Ահաւասիկ չատ հետաքրքրական նմոյշ մը, զոր կը պտնենք ժողովրդական մեր երգերուն մէջ Նարեկին մէջ.

Պարտէզին մէջ կ'աճէին երկու
ծաղիկներ, —
Կապուտակ յակինթն ու ճարկիսը :
Կապուտակ յակինթը գնաց Տոլհան,
Իսկ ճարկիսը մնաց պարտէզին մէջ,
մինակ :

Տոլհանէն յակինթը լուր դրկեց
ճարկիսին. —
Հոգի՛ս, պարտէզին մէջ մնացած ճարկիս,
Մինակ չե՞ս զգար ինքզինքդ այդտեղ :
Պարտէզին ճարկիսը պատասխանեց. —
Եթէ երկինքն ամբողջ ըլլար թերթ մը
թուղթ,

Եթէ ծառերը եւ անտառները գրիչ
ըլլային,

Եթէ ծովը սեւ մելան ըլլար,
Եւ եթէ ես ամբողջ երեք տարի գրէի,

Դարձեալ պիտի չկարենայի ճկարագրել
վիշտը որ կը զգամ :

Բնանկարչական գետնի վրայ ապացի անհամեմատօրէն խոր ու ապաւորիչ են ճափոնականները : Դէքարատար դրականութեան անճանօթ կը մնան մարդկային ապրումները : Մինչ բազմոյն Արեւելքի այս գոհարները սերտականները վիպային են, գործողութիւն ունին, ընդհակառակն ճապոնները զուտ հոգեկան խորացում են, մաքով ըմբռնուած, մտքով զգեցիկացած, զգացում ու պատկեր. հայեցողական տարածութիւնը անհունի վերածող իրենց

ՀՈՒՇԵՐ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ա. ՉՈՒԼՈՒՔԵԱՆ

Ես ծանոթացել եմ Ալեքսանդր Չուլուքեանի հետ 1917 թուականին, երբ նա Ռուսաստանից վերադարձել էր Պոլիս։ Ես այդ ժամանակ ուսանող էի։ Ալեքսանդր Չուլուքեանը ինձ ներկայացրեց Կոստանդնուպոլսի հայ գրական միջավայրին։ Ես ծանոթացայ Ռուբէն Զարդարեանի, Ռուբէն Սեւակի, Դանիէլ Վարուժանի, Յակոբ Օշականի,

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ Տիկիններ Հրանոյշ եւ Արաքսի Գալայճեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու :

ՍԷՆ ԼՈՒ, Չորեքշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

On demande entrepreneur tricot pour dos de gilet jauge 10 et 12.

Se présenter mardi.

GIL

25, Rue Dufour — Paris (6e)

ԶՈՄ

ԶՈՄը ամփոփական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Երկուշաբթի (Սեպտ. 23) իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քաղէ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Շաւիլի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին այս Հինգշաբթի Սեպտ. 19, ուսուցչութեամբ Տիկին Գ. Փափազեանի :

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կալ. Խաչի Պօմոնի Հինգշաբթի օրուան դպրոցը կը բացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 19ին : Ուսուցչութեան պաշտօնը կը ստանձնէ Հայր Գեղամ Պաղտասարեան, տեղւոյս հոգեւոր հովիւը, իրեն գործակից ունենալով օգնական ուսուցչուհի մը :

Արձանագրութեան համար դիմել Պօմոնի եկեղեցւոյ խորհրդարանը, Հինգշաբթի Սեպտ. 19էն սկսեալ, ժամը 9էն մինչեւ 11·30, իսկ կէսօրէ ետք ժամը 2·30էն մինչեւ վեց :

Ա. Զ. Դ.

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն որ հաճին իրենց թղթակցութիւնները ուղղել միութեանս քարտուղար Միրիճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN

65, Voie d'Issy - Malakof - 92

Tél. MIC. 75-70

Իսկ դրամական առաքումները եւ նուիրատուութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին :

L. KACHIKEMANIAN

125, Ave. H. Barbusse — 92 - Clamart

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ 1968 – 1969 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Մարսէյլի, Փրատոյի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի 1968 – 1969 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը սկսին Երկուշաբթի (16 Սեպտ.) առաւօտեան ժամը 10 – 11ի ընթացքին, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը, 5 Րիւ Փափէն :

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 20ին, Ուրբաթ օրէն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 18ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Պատուականեանի :

Դասաւանդութիւնները բացարձակապէս ձրի են :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ գաւառի մեր բաժանորդները միշտ անկանոն կը ստանան Յառաջը, երբեմն քանի մը թիւը միասին, երբեմն պակաս թիւեր : Այս անկանոնութիւնները կախում ունին միայն յրուումի սպասարկութիւններէն : Բազմիցս բողոքած ենք Փարիզի Թղթատարական տնօրէնութեան առանց դրհացուցիչ արդիւնքի : Վերջերս ստացանք հետեւեալ պատասխանը մեր բողոքներուն առթիւ.—

« Մեր ուշադրութեան յանձնեցիք որ փարիզի եւ գաւառի ձեր բաժանորդները անկանոն կերպով կը ստանան ձեր հրատարակութիւնը :

« Եղած հսկողութիւնները գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած չըլլալով, նոր հակակշիռ մը կը կատարուի : Ձեզ տեղեակ կը պահենք տրուած արդիւնքներէն » :

Ինչպէս մեր բաժանորդներն ալ կը հաստատեն Թղթատարի ընդհ. տնօրէնութիւնն իսկ կը խոստովանի իր անզօրութիւնը :

«Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի Մեսաժըրիի միջոցաւ եւ բոլոր թերթերը կը յանձնուին ամէն օր ժամը 17ին Փարիզի կեդրոնական փոսթը (Րիւ տիւ Լուվր) :

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ ներողամիտ ըլլան —մեր կամքէն անկախ— այս անկանոնութիւններուն համար, որոնց ճարը չենք գտած հակառակ մեր ջանքերուն եւ դրհողութիւններուն :

Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարեգործականի գրասենեակը, 5 Րիւ Փափէն բաց է հանրութեան, ամէն օր, (բացի Շաբաթ օրերէ) ժամը 14·30էն 18·30 :

Մինչեւ ամսագլուխ, հեռաձայնի մեր թիւն է 20-12-22 : Իսկ Հոկտեմբերէն ըսկսեալ 54-24-87 :

Մարսէյլի Բարեգործականի մանկապարտէզ – ծաղկոցի 1968-1969ի շրջանի հայերէն դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ին, առաւօտեան ժամը 10–11 ամէն օր, Բարեգործականի սրահը, 5 Րիւ Փափէն :

Նոյնպէս, Պուլվար Օտօ – Քարիւսէյի դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, Սեպտեմբեր 16էն սկըսեալ, ամէն օր, կէս օրէն ետքը ժամը 14-16, Թրավէրս Մարտիրոսեան թիւ 9, ուսուցչութեամբ՝ ծանօթ մանկավարժուհի՝ Տիկին Թորոսեան – Պատուականեանի :

ԿՈՉ

Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութեան

« Հայաստանի Սուր» ընկերակցութիւնը կուզայ յայտարարել թէ Սեպտեմբեր 18-ին, Չորեքշաբթի օր, կէսօրէ ետք ժամը 18ին, հրաւիրուած է, ինչպէս ամէն տարի, Էթուալի յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ զինուորի շիրմին բոցը արծարծելու :

Այս տարուան արարողութիւնը կը զուգադիպի 1918ի Շամբայնըի կռիւներուն յիսնամեակին, ուրտեղ հայ կամաւորները դիւցազնաբար կռուեցան Ֆրանսական զինուորներու կողքին, ինչպէս նաեւ Արարայի ճակատամարտին յիսնամեակին, ուրտեղ եւս հայ մարտիկները իրենց անձնազոհութեամբ դրաւականը տուին որ Հայն ալ կռուիլ եւ յաղթել գիտէ :

Սոյն զոյգ յիսնամեակներուն առըն-չութեամբ, բոցի արծարծման արարողութեան եւ թափօրին ներկայ պիտի ըլլան զօրավար Քէօնիկ եւ Ֆիլիբբօ, պատերազմական եւ նախկին Մարտիկներու նախարարութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ զինուորական եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ իրենց ներկայութեամբ պիտի պատուեն Հայ Մարտիկներու զոհողութիւնները :

« Հայաստանի Սուր» ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի եւ արուարձաններու երկսեռ հայ հասարակութեան որ խուռներամ բազմութեամբ փութան բոցի արծարծման արարողութեան, յարգելու համար երկու յիսնամեակներուն զոհերու յիշատակը :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՏԷՍԻՆԻ մէջ Չորեքշաբթի (18 Սեպտ.) երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ Հինգշաբթի (19 Սեպտեմբեր), երեկոյեան ժամը 20·30-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԻԷՆԻ մէջ Ուրբաթ (20 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20·30ին., սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Հայ Ազգ. Տան մէջ տեղի կ'ունենայ հրապարակային դասախօսութիւն :

Կը խօսի Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly

Métro Pont de Neuilly

Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները : Թղթակցութեան համար՝

159, Ave. de Neuilly

92 - NEUILLY s/SEINE

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Tél. : 027-18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԼԻՈՆ.—Այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30-ին, նոր հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի (22 Սեպտ.) առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

Վարժարանը կը վերաբացուի Երկուշաբթի 23 Սեպտեմբերին :

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Րէնսի : Հեռաձայն 927-01-72 :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք······· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առատ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)

166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԳԻՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
18 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԴԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11315

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.315

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵՆ...

Զ.

Առաջին աշխարհամարտի վերջաւորու – թեան ցարական իշխանութեան կործա – նքը լուսաղոյն առիթը ներկայացուցեր է ամմանային սրբագրութեան համար : Սակայն Համաձայնական պետութիւն – ները վախնալով թուրքեւտուս մերձեցու – մէ՝ ճանչցեր են Հայաստանի եւ Վր – աստանի անկախութիւնը եւ չարունակ գիներ են զանոնք՝ երկու երկիրներու մի – ջեւ պատուար եւ արդելիչ գօտի մը կա – զմել ստեղծելու յոյսով :

Նման սրբագրութեան որոշում արուեր է 1920 փետրուար 7ին դումարուած Ներ – կայացուցչական Մորհրդաժողովին մէջ երկնակ պատճառներով : Նախ՝ անոր համար որ արեւելեան դինուորական ու – ժերը ըստ բաւականին հեռու էին Համա – ձայնական պետութեանց հակակշիռէն : Ժամանակի զօրաչարժի հեռեւանքով թրքական բանակը բարձր թիւ մը կը ներ – կայացնէր :

Արեւելեան ճակատի հրամանատար Ալենպի Քարապէքիր մերժած է անմիջա – պէս հեռանալ տալ Հայաստանի վրայ արձակելու որոշման, առարկելով Ա.) որ հայկական պայմանները թոյլատու չեն անոնց եղանակին նման զործողութիւն – ներու ձեռնարկելու համար : Բ) Կովկա – սի եւ Պաթումի մէջ տակաւին զօրաւոր ռուսական ուժեր կան : Գ) Որքան ա – նոնք որ Ռուսերը կը դանուին Կովկասէն անդին՝ Հայերը միշտ ալ զէնք ու ռազ – մամթերք կրնան ստանալ Անգլիացիներէն կամ կանոնաւոր կերպով : Դ) Սարըղա – միշի երկրորդ ագէնէ մը խուսափելու համար պէտք է սպասել, որ ձմեռը անց – նի :

Մենք «պատմաբան »ը ուժ տալով երե – սխայութեան, ծիծաղելի պատմութիւն – ներ ալ կը յերիւրէ :

Նկատի առնելով 1920 Մարտ 16ին Պոլսոյ մէջ ձերբակալեցին Թուրք երեւելիները եւ մասնաւոր չոգենաւով եւ մեծ յար – կանութեամբ Մալթա տարին զանոնք ... օգա – տութեան համար : Ան այս պարագան ալ կ՚ընէ :

Ազդ, ըստ Ընկարի, հայկական խլրտ – մունքը նոր թափ մը առած էր Արե – ւելքի մէջ՝ իբրեւ զուգահեռական այս ոյժին ... : Պոլսոյ հայերէն թերթերը կ՚զրուեն եղեր այս չարժումը՝ այլա – կան հաղորդակցութիւններ ու կոչեր հը – րատարակելով. իսկ Հայաստանեայց եկե – ղեցին ալ Անատոլուի Հայութիւնը քա – ջութեան կը հրաւիրէ եղեր չարու – նակ :

Ինչպէս որ մեզի պէս Պոլիս կը դանուէին շատ օրերուն, արդահատանքով ու նող – քով մեկնած կրնան կարդալ ա՛յսքան բաց ընդարաիչ յերիւրանքները որոնք տեղ գտած են իրրեւ թէ առարկա – յական պատմութիւն դրող Թուրք յօդ – ուածագրի դրչին տակ :

Ներկայացուցչական ժողովը Հայաստա – նի վրայ յարձակման համար պատրաս – ութ ծրագիրը մը՝ ուժ կէտերէ բաղ – կացնալ եւ զոյն զրկած Քարապէքիրին : Ընթացքի մէջ համաձայնաւարական չար – ժերը չուարտնքի մասնուեր են եւ ա – նոնք չեն ունեցեր Հայերուն ու Վրացինե – րուն օժանդակելու : Ցետոյ վը – րացիներուն ալ մօտեցած ըլլա – լով, անոնք չեն մտածեր եղեր Հայերուն օգնելու ... : Իսկ Ցոյները արեւմտեան Անատոլուի մէջ դժուարին կացութեան մատնուած ըլլալով, չեն կրնար եղեր օ – ժանդակել Սեւ Ծովու ափերուն Պոնտա – կան կառավարութիւն մը հիմնել ուզող – ներուն :

1920 Ապրիլ 23ին Անգարայի մէջ հիմ – նուեր է Թուրքիոյ առաջին Ազգ. Մեծ Ժողովը՝ իր կառավարութեամբ : Այս վերջինը Ապրիլ 28ին 15րդ զօրաբանա – կի հրամանատարութեան ուղղուած հա – ղորդագրութեամբ մը կը հրահանգէր չա – րունակել պատրաստութիւնները Հայաս – տանի վրայ յարձակելու համար : Եւ կը չեշտէր հետեւեալ կէտերը .—

Ա) Որպէսզի կարենանք կապ հաստա – տել Ռուսերուն հետ, անհրաժեշտ է բը – նաջնջել հայկական պետութիւնը, որ խա – ղալիկ դարձած է համաձայնական պե – տութեանց ձեռքը :

Բ) Առ այժմ կարելի չափով ղուշանալ այն բոլոր չարժումներէն, որ կրնար վէճ յարուցանել Թուրքերու եւ համաձայնա – կան պետութեան միջեւ :

Գ) Զգոյշ ըլլալ եւ խուսափիլ աւելի մօտենալէ Ռուսերուն , որքան ատեն որ կարելի չըլլար որոշապէս գիտնալ անոնց իսկական նպատակը :

Դ) Հայերու դէմ չղթայազերծուելիք չարժում մը կրնայ համաշխարհային քը – րիստոնէութիւնն ու Մ. Նահանգները մե – ղի ղէմ դարձնել եւ բոլորովին ժխտական դիրքաւորումի մը մղել զանոնք : Ան – պատճառ կարելի եղածին չափ չանալ բանակը հեռու պահել չարժումէն եւ այդ գործերը տեսնել ազգ. ուժերու ձամբով եւ միջոցաւ :

Քարապէքիր կը պնդէր , որ Թուրքերը իրաւունք ունին Հայաստանի հողամասե – րուն վրայ , քան Պրեսթ – Լիթովսքի դաշնագրին , ստորագրուած Ռուսերուն հետ ու կը պահանջէր իր բանակը յառա – ջացնել մինչեւ Ալլահիէքպէր — Կարսի պետակ — Արաքս գիծը :

Սակայն Անգարայի կառավարութիւնը կը վախնար , որ եթէ Թուրքերը յարձա – կին Հայաստանի վրայ, Համաձայնական պետութիւններն ու Մ. Նահանգները, ո – րոնք ջերմօրէն կը պաշտպանէին Հայե – րը, կրնային ցամաքահանում մը կատա – րել Տրապիզոնէն եւ դէպի երկրին խորերը թափանցելով, կը խանգարէին ամէն հա – չիւ՝ ստեղծելով ճակատագրական կացու – թիւն մը :

Տեղի տալով Քարապէքիրի պնդում – ներուն առջեւ, վերջապէս Անգարայի կա – ռավարութիւնը կ՚արտօնէ 15րդ զօրաբա – նակը մօտենցնել Հայաստանի սահմաննե – րուն : Յունիս 7ին մասնակի զօրաչարժ կը հռչակուի : Յունիս 19ին բոլոր միա – ւորները սահմանը անցնելով կը դրաւեն Ալլահիւ Էքպէքը — Օլթի գիծը : Յունիս եւ Յուլիս ամիսները կ՚անցնին սահմանա – յին կռիւներով : Թրքական բանակը ընդհ. յարձակաղոկանի կ՚անցնի Սեպտեմբեր 20ին, անակնկալի բերելով Հայերը :

Իր յօդուածաշարքի վերջաւորութեան , Ըրկալ կը նկարագրէ հայեւթուրք պատե – րազմը, Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը եւ այլ յարակից դէպքեր : Միջանկեալ կը քննադատէ Սեւրի դաշնագիրը :

Ցատկանշական է, որ Ընկար ո՛չ մէկ խօսք կ՚ընէ բոլշեւիկեան Ռուսիոյ կողմէ Միլլի չարժման ղեկավար Մ. Քեմալի ընծայուած նիւթական ու ռազմական օ – ժանդակութեան եւ Հայաստանը իրարու միջեւ բաժնելու մասին կայացած լռել – եան համաձայնութեան մասին :

Ա՛յսքան երկար ծանրացանք Թուրք « պատմաբան »ի գրութեան վրայ՝ իրրեւ նիւթ պատմութեան համար եւ իրրեւ նը – մոյշ խեղաթիւրման ու չարափոխման :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(Վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱ ''ԲՆԱԿԱՆՈՆ'' ՎԻՃԱԿԻ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Տասնեւվեց չեխոսլովաք անտեսապէտ – ներ, որոնք աշխատակիցներն էին նախ – կին Ազգ. Խորհուրդի նախագահ Օթա Շիքե, կուսակցական պաշտօնաթերթ « Ռուտէ Փրաւոյի» մէջ պատասխանած են ԹԱՄ զործակալութեան, որ Սեպտ. 5ին ամբաստանած էր Օթա Շիքը չեխ անտեսութիւնը դէպի դրամատիրական դրութիւն առաջնորդելու յանցանքով : Ըստ չեխ անտեսագէտներուն, «Ազգային անտեսութեան նոր դրութիւնը , պատ – րաստուած Օթա Շիքի դլխաւորութեամբ, իր գործը չէ միայն , այլ չեխ անտեսա – դէտներու բազմաթիւ աշխատանքներուն արդիւնքը : Տնտեսական այս քաղաքա – կանութիւնը ընդունուեցաւ եւ գործա – դրուեցաւ ոչ միայն կառավարութեան , այլեւ 13րդ Քոնկրէսի (1966) Կ. Կոմիտէ – ին կողմէ : Մեծ համակրութեամբ ըն – դունուեցաւ հանրային կարծիքէն : Այս դրութիւնը չատ աւելի կը յարմարի չե – խական անտեսութեան, քան թէ նախկի – նը» : Չեխ անտեսագէտներու այս յայ – տարարութեան մասին կարելի չէ տակա – ւին մեկնութիւններ ընել եւ նախատեսել, ձեւով մը, Օթա Շիքի վերադարձը :

Մամուլէն եաք, «բնականոն» վիճակի վերադարձը կը չարունակուի բանակին մէջ եւս : «Ռուտէ Փրաւօ» տեսակցութիւն մը հրատարակած է զնդ. Տեւերայի հետ, ուր վերջինս կը չեշտէ թէ չեխ բանակնե – րը առանձինն ի վիճակի են կատարելու Վարշաւայի Ուխտին մէջ իրենց պարտա – կանութիւնները : Կը չարունակեն կատա – րել իրենց գործը եւ ստիպուած են, կը նչէ զնդապետը, «հինգերուն» հետ միչտ յարաբերութեան մէջ ըլլալու :

Ինչ կը վերաբերի Խորհրդային Միու – թեան հետ իրենց յարաբերութեան , Զերնէքի եւ Տիւպչէքի ճառերէն եաք Խորհրդ. Միութիւն իր դոհունակութիւ – նը կը յայտնէ, տեսնելով որ Չեխերը «ի – րապաշտ քաղաքականութիւն» մը կ՚որ – դեգրեն ներկայ հարցերուն առընչու – թեամբ : « Բնականոն » վիճակի վերա – դառնալու ձգտումը , կը դէմր առջի օր « Պրաւդա» , կը յաղթէ հակընկերվարա – կան հոսանքին » : Մոսկուայի դոհունա – կութիւնը սակայն անխառն չէ տակաւին : Իրապէս, «Պրաւդա» չուշանար աւելցնե – լու, թէ «իրապէս համայնավար դրու – թեան մը վերահաստատումը Չեխոսլովա – քիոյ մէջ, պիտի չերպագործուի մէկ օր – ուան կամ նոյնիսկ մէկ ամսուան մէջ» : Այս վիճակին դիտակից է Սմրկովսկի եւս, որ կը զգուցացնէր ժողովուրդը կան – խահաս լաւատեսութեան մը դէմ. « Ոչ արագ եւ ոչ ալ դիւրին պիտի ըլլայ. բայց արեւը զարձեալ պիտի փայլի մեզի հա – մար » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին նախարար Տէպ – րէ, ճաչի մը ընթացքին, դիւանագիտա – կան մամուլի ներկայացուցիչներուն պարզեց Ֆրանսայի արտաքին քաղաքա – կանութեան գլխաւոր դիծերը .—զօրացնել Հասարակաց Շուկան, չարունակել Արե – ւելքի հետ քաղաքական մեղմացումը , ընդդիմանալ ճակատներու քաղաքակա – նութեան, ձգտիլ խաղաղութեան՝ պե – տութիւններուն միջեւ գործակցութեամբ, անկեղծ ապագինում :

ՑՈՐԴԱՆԱՆԻ եւ Իսրայէլի միջեւ նոր բախումներ պատահած են. Իսրայէլացի սպայ մը մեռած եւ երեք զինուորներ վիրաւորուած են :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ վերամուտի քննութիւննե – րը նախատեսուածէն չատ աւելի խաղաղ անցան :Համալսարանական քննութիւն – ները կատարուեցան ուսանողներու 90 առ հարիւր մասնակցութեամբ, իսկ պաքալո – րիայի քննութիւնները՝ 75 առ հարիւր :

ՆԱԽ. ՍԱԼԱԶԱՐ ուղեղային արիւնա – հոսութիւն ունեցած եւ հիւանդանոց փո – խադրուած է՝ մահաքունի մէջ :

ՈՒ ԹԱՆ Փարիզի մէջ Տըպրէլի հետ տե – սակցելէ եաք, յայտարարած է. « Առա – ջին կարեւոր միջոցը որ պէտք է ձեռք առնել Վիէթնամի հարցը պատերազմի դաշտէն բանակցութիւններու սեղանին վրայ փոխադրելու համար, հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւններուն ան – միջական եւ առանց պայմանի դադրե – ցումն է» :

ՀԱՐԱԻԱՑԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ նախագահ Նկուէն Վան Թիէօ յայտարարած է, թէ Զօր. Տուօնկ Վան Մինհ, որ 1965էն ի վեր իրր աքսորական Պանքոք կը մնայ , կրնայ կրկին Սայկոն վերադառնալ : Թիէօ աւելցուցած է թէ Մինհ կրնայ իր անձնական խորհրդատուն դառնալ :

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱՑԻ արտաքին նախարար Հարթլինկ խորհրդ. դեսպանատան ուղ – ղած յատուկ դիրով մը կը հաղորդէ, թէ յառաջիկայ ամիս Խորհ. Միութիւն իր այցելութիւնը կը ընէ :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը Լիբա – նանէն խնդրեց որ իրեն յանձնէ կարդ մը սուրիացի քաղաքական անձնաւորութիւն – ներ, որոնք 1967ի պատերազմի ընթաց – քին փորձած էին տապալել սուրիական վարչակարդը եւ ներկայիս իրր քաղաքա – կան ապաստանեալ Լիբանան կը դտնուին : Սուրիական իշխանութիւններու պահան – ջած անձնաւորութիւններուն մէջ կը դա – նուին նախկին նախագահ Ամին Հաֆիզ եւ նախկին վարչապետ Սալահ Պիթար :

ՀԻՒՍԻՆ վերհապետ Ցորդանանի վար – չապետին ուղղած պատգամով մը, կ՚ըսէ « Մեծ պետութիւնները չատ կարեւոր դեր մը ունին խաղալիք՝ Մերձաւոր Ա – րեւելքի մէջ խաղաղութեան վերահաս – տատման առընչութեամբ : Եթէ մեծ պե – տութիւնները իրենց պատասխանատուու – թիւնները չկատարեն , — կ՚ակնարկեմ յատկապէս Միացեալ Նահանգներուն, ո – րոնք ցարդ կրաւորական դիրք մը միայն բռնեցին — , այն ատեն խաղաղութեան յանգելու բոլոր յոյսերը կը կորսուին » : Նոյն պատգամին մէջ Հիւսէյին կը յայտ – նէ, թէ 1967 Յունիսին Ցորդանան կոր – սընցուցած է շուրջ 70 միլիոն յորդանան – եան տինար (շուրջ մէկ միլիառ Ֆր. Ֆր – բանք) արժողութեամբ զինուորական կազմածներ :

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ Նոպէլեան մրցանա – կաւոր Պէրթրան Ռուսսէլ «Թայմզ»ի մէջ կը զրէ, թէ «Խորհդ. Միութիւն Չեխո – սլովաքիոյ մէջ նոր արհաւիրքներ կը պատրաստէ » :

ՄԵՔՍԻԿՈՅԻ մէջ աւելի քան երկու հարիւր հազար հոգի, մեծ մասով ուսա – նողներ, լուռ ցոյց մը կատարած են :

ՍՊԱՆԻՈՅ լրատուական նախարարը յայտարարած է, թէ սպանական կառա – վարութիւնը կ՚ընդունի ուսանողական նոր պահանջներու կազմութիւնը՝ «ազատու – թեան, ինքնավարութեան եւ պատասխա – նատուութիւններու մասնակցութեան » սկզբունքներուն հիման վրայ :

ԳՆԴ. ՏԱՒԻՍ , որ սեպտեմբեր է, զօրա – վարի աստիճան ստացաւ : Տարիս ամե – րիկեան բանակներու սեպտեմբեր երրորդ զօրավարն է եւ առաջինը՝ Վիէթնամի մէջ : 56 տարեկան է եւ 27 տարիէ ի վեր կը ծառայէ ամերիկեան բանակին մէջ :

ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՂ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉՆԱԿ» ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԱԳՐԻՆ

Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Ղազար կղզիին մէջ հաստատուելու 250ա – մեայ տարեդարձին զուգընթաց, ձայն մը հնչեց Ամերիկայէն, ձայն մը ընտահատանքի, գերդ արձագանգ յարդանքի՝ նոր աշխարհի Հայութեան կողմէ, հին ար – ժէքներու ոգեկոչումով :

« Հայաստանի Կոչնակ » ամսաթերթի խմբագրութիւնը աղնուօրէն լայն բացաւ իր սիւնակները, հրատարակելու յօդուածաշարք մը՝ « Մխիթարեան գրականութիւն» խորագրով, որ յաջորդական տասը թիւերու մէջ տեղ գտնեց, 1967ի առաջին ամիսէն սկսած(1) :

ՄԵԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Յօդուածը կը սկսի ընտահատական ու – ժեղ արտայայտութիւններով .

« Արդի հայ գրականութեան երեքդարեան բազմաճիւղ հոսանքներուն մէջ, ու – րիշ ոչ մէկ չարժուած այնքան ուշագրաւ ու հաստատուն եղած է՝ որքան Մխիթարեան առաքելութիւնը, որպէս կազմակեր – պուած կրթական ու գրական գործունէ – ութիւն, որ ժէ. դարու առաջին քառորդէն ի վեր մինչեւ մեր օրերը պահած է իր յարաճուն կենսունակութիւնը : Թե – րեւս նաեւ ուրիշ ոչ մէկ արդի Միաբա – նութեան մասին աւելի խօսուած կամ գրուած է՝ որքան Մխիթարեանց մասին : Մխիթարեան Միաբանութիւնը վէնետիկ ու Վիէննայի իր զոյգ թեւերով՝ ամբողջ արեւմտեան Հայաշխարհին մէջ տարածուն կրթական ու գրական գործունէութեան կեդրոն մը եղած է, եւ յառաջ բերած իր պատկառելի վաստակովը արժանացած՝ համայն Հայութեան գնահատանքին եւ օժանդակութեան :

« Մխիթարեան գոյզ Միաբանութիւնները հայ մշակոյթի վերածաղկումի գործին մէջ առանձնորդող դեր կատարած են մասնաւորապէս ժէ. դարու կէսէն մին – չեւ ԺԹ. դարու կէսը, նախատահմանա – գրական շրջանին : Մխիթարեան ընդար – ձակ գործունէութիւնը ընդգրկած է պատմագիտական, թարգմանական, բա – նասիրական, հրատարակչական, մեկնա – բանական ու դեղարուեստական գրական դաշտեր : Առնչմէ զատ եւ գրական գործունէութեանց զուգընթաց՝ Մխիթար – եանները յառաջ տարած են կրթական ա – ռաքելութիւն մը, թէ՛ Պոլիս եւ թէ՛ պա – տառները պահելով գպրոցներ : Ներկայիս եւս, աշխարհի բազմաթիւ կեդրոններու մէջ, ինչպէս Սուրիա, Լիբանան, Եգիպ – տոս, Ֆրանսա եւ այլուր (մենք աւելցը – նենք՝ Պոլիս ու Պուէնոս Այրէս) կը պահեն լաւ կազմակերպուած գպրոցներ, ուր ամող հայ սերունդներ կը ստանան՝ օտար դիտական ուսմանց զուգընթաց՝ հայեցի դաստիարակութիւն » (Հայաստանի Կոչնակ, 1967, էջ 12) :

ԲԱՑԱ ... ԹԷԵԻ ...

Գնահատանքի այս յառաջաբանէն ետք՝ յանկարծ կը յայտնուին յարդելի Յօդուածագրին մտահոգութիւնները՝ բայց ... թէեւ ... ծանքծեքմուններով . ան իր հաստատումներուն մէջ չուզելով չափազանցել, դիտակցաբար կը զգուշանայ յայտարարել՝ թէ «արդի հայ գրականութեան վերածնունդը ամբողջովին Միխիթարեան Միաբանութեամբ սկսած գործ մը ըլլայ » (էջ 12), եւ կը ջանայ պատմական ակնարկներով փաստել թէ « Միխիթարեան չարժումը ո՛չ թէ առանձին եւ անջատ, ինքնիրմով ամած չարժում մըն էր, այլ ժէ.ժէ. դարերուն այդ ընդհանուր հայկական արթնութեան եւ ազգային ինքնագիտակցութեան չարժումին մէջ – ջէն ամում մըն էր, ինքն ալ զուգընթաց այդ բոլորին» (էջ 12) : Յօդուածագիրը յայտնապէս դէմ է անոնց, որոնք «իրենց բարի խանդավառութեան չափազանցու – մին մէջ՝ յաճախ այնպէս կը յայտարարեն, որպէս թէ ամբողջ աշխարհի մէջ խաւար կը տիրէր , եւ այդ համատարած խաւարին մէջ կար ու կը շրջէր միայն մէկ մարդ, որ իր մոմը վառած՝ լուսաւորութիւն կը տարածէր, եւ այդ մէկ մարդն էր Մխիթար Աբրահայրը» (էջ 12) :

Ազգային լուսաւորութեան այդ ընդհանուր չարժումը բացատրելու եւ ներկայացնելու համար, մեր յարգոյ Յօդուածագիրը պատմական թուարկումներու յանկերգ մը ունի , որ առաջին իսկ յօդուածին երկու էջերուն մէջ երեք անգամ կը կրկնուի , յայտարարելու համար թէ հայ լուսաւորութեան չարժումը Մխիթարէն առաջ «ժէ. դարու առաջին կէսէն սկսած էր արդէն Սիւնեաց աշխարհի վանքերուն վերածնունդով, էջմիածնի Յովհաննայ վանքով, Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքով ու յետոյ Խաչատուր Եպսկ. կեսարացիի տպարանով՝ 1641ին , Բաղէշի Ամիրթէօվլէթ համալսարանով , Երուսաղէմի եւ կիլիկիոյ վանքերով, ապա նաեւ Եւրոպայի մէջ Կիւթէնպերկի դիւտէն հայերէն օգուտներ քաղող «դպիր» ու «վարդապետ» Յակոբ, Աբգար, Ծառացի եւ Ոսկան մշակներով, Պոլսոյ մէջ՝ ժէ. դարուն վերջին մասին՝ Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան աշխարհական առա – ջին մտաւորականով, ու Կոլոտեան – Նալեան դպրոցի աշակերտներով , արդէն բացուած ու լայնցած ալ էր հայ լուսաւորութեան ճամբան՝ երբ հրապարակ ե – կաւ Մխիթար Սեբաստացի վարդապետը» (էջ 13) :

ՈՒՇԱԴԻՐ ՍԽԱԼՆԵՐՈՒՆ

Գեղեցիկ թուարկումներ. սակայն պատմական անճիւղ դասաւորումով եւ յորջորջումներով, որոնք մեզի խորհիլ կուտան՝ թէ յօդուածին հեղինակը մօ – տեցած չէ իրական տպրիւրներուն , թէ հարեւանցի տեղեկութիւններ միայն ունի անոնց մասին, հուսկ՝ թէ իրապէս ալ չէ իր յայտարարութիւններու ներքին արժէքին ու կապակցութեան : Տեսնենք մէկ քանին :

Կոլոտեան–Նալեան դպրոցը աւ նուազն ժամանակակից է Մխիթար Աբրահօր. Կոլոտ՝ Պոլսոյ Պատրիարք եղած է, ըստ Օրմանեանի, 1715 – 1741, իսկ Նալեան 1741 – 1749 , 1752 – 1764· անշուշտ Կոլոտեան–Նալեան դպրոցի աշակերտները աւելի ուշ երեւան են եկած , բանալու համար նոյնպէս հայ լուսաւորութեան ճամբան :

Բայց Մխիթար՝ լուսաւորութեան գործարականով հրապարակ ելաւ 1695ի տեսիլները, եւ իր Միաբանութիւնը հիմնեց 1700 – 1701ի շրջանին :

Թուաբանական կամ տոմարական այս հաշիւներով չենք ուզեր զբաղիլ ու զբա – զեցնել մեր ընթերցողները, որոնք ինք – նին կարող են եղրակացութիւններ հանել :

Նորութիւն մըն ալ մեզի համար՝ Յօդուածագրին յիշած Բաղէշի Ամիրթէօվլէթ համալսարանն է, երեք անգամ կրկնուած, անգամ մըն ալ երկրորդ յօդուածին մէջ : Մեր զիտցածով՝ Թիւրխմայութիւն մը կայ հոս : Բաղէշի համալսարանը, կամ աւելի ճիշդ՝ ըսենք վարդապետանոցը , հիմնուած է 1589ին, Բարեզ Վրդ. Գա – ւառցիի կողմէ , որ վանահայրն էր Բա – ղէշի կից Ամբռոլու վանքին. Ամբռոլ (կամ Ամիրռոլ, Ամրդոլ, Ամիրզոլ) ա – զատագուած ձեւն է , ըստ Աճառեանի , «ամլորդի» բառին . այսպէս՝ Ամբռոլ կը կոչուէր Բաղէշի վանքը, որ նուիրուած էր ամլորդւոյն, Ս. Յովհաննէս Մկրտի – չի : Իսկ Ամիրռովլէթ կամ Ամիւռէօվ – լէթ՝ նշանաւոր բժիշկ մըն էր, Ամասիացի (1420–1496), որ ամենեւին կապ չունի Բաղէշի համալսարան–վարդապետանոցին հետ, բացի անունի մերձաւոր նմանութենէն :

Այսքան՝ իբր յառաջաբան :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
«Բազմավէպ»

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՎԱՐՊԵՏԸ

(ՇԱՐԱ ՏԱԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
75ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ)

Այգա՞ն յուշեր կան Շարա Տալեանի մասին : Երբ իր անունը կուտանք, մեր առջեւ կը բացուի հայկական երաժշտական արուեստի պատմութեան տուայտ հատոր մը, որու էջերուն մէջ արձանագրուած է հայ երգ – երաժշտութեան զարգացման կարեւոր ժամանակաշրջան – ներէն մէկը՝ լի բազմազան եւ բովանդակալից դրուագներով :

Շարա Տալեանի ներքաշուածին կ'իյնէ Կոմիտասը իր ողջ էութեամբ, որովհետեւ իրեն համար երաժշտութիւնը կարեւորուի կոմիտասեան հետեւեալ բնորոշումով. «Եթէ պիտութիւնը զարգացնում է մարդու մտաւոր ընդունակութիւնները, ապա երաժշտութիւնը յղկում է նրա հոգին, հանդիսանում է նրա հոգու ձայնը».

Այո՛, հոգիին ձայնը ... եւ Շարան իր երգեցողական արուեստին մէջ դնելով կոմիտասեան ուսանդութիւններու սրբագրութիւնը, յաղեցնելով զայն մեր ժամանակի չունչով ու պահանջներով, հարազատօրէն կը հրամցնէ իր ունկնդիրներուն երաժշտութեան հոգիին ձայնը :

Ասոր կը նպաստէին իր ձայնը , բացառիկ երաժշտականութիւնը, զարմանալի յիշողութիւնը , արտակարգ լսողութիւնը եւ անզուգական առոգանութիւնը: Հայոց լեզուն Շարայի շրթներէն կը հնչէր պարզ ու հասկնալի :

Քանի մը տասնեակ տարիներ չարունակ չմոռնան մէջ ըլլալով իրեն հետ կանքին մէջ թէ աշխատանքի ընթացքին , առիթը ունեցած ենք լսելու իր խորհրդները, կարծիքները. հաղորդակից եղած ենք իր խոհերուն , տպրումներուն :

Հաղուագիւտ խառնուածքի տէր մարդ էր Շարա Տալեան : Նոյնիսկ փոքրիկ ե – լոյթի մը առիթով, մէկ երկու երգ երգելու առիթով մեծապէս կը յուզուէր ... Մեր հարցումին , թէ անհրաժե՞շտ է այդչափ ապրումներ ունենալ, ան պարզացած կը պատասխանէր. « Փոքր ելոյթ չկայ : Կայ արուեստ եւ հսկայական պատասխանատուութեան զգացում նրա լուսաւոյն ցուցադրման համար : Եթէ իսկապէս արուեստագէտ ես, պէտք է յուզուիս ... Իսկ եթէ չկայ ստեղծագործական յուզմունք, ուրեմն եւ չիք արուեստ » :

Շարան արուեստին մէջ չէր հանդուրժեր մի քանի կատարողական անկարողութիւնները : Միշտ կը կրկնէր Շէյքսպիրի խօսքերը՝«Սրբագնագործէ կամ հեռացիր» : Անհաշտ թշնամի էր ամբարտաւան անոնց , որոնք արուեստի բնագաւառին մէջ պատահականութիւններ կը հանդիսանային :

Շարա Տալեան անջնջելի տողեր արձանագրած է մեր երգ – երաժշտութեան նպատակ մէջ :

Ցաւոնի է որ երգի հոչակաւոր արուեստագէտները մեծ վարպետութեամբ կ'երգէին տարբեր ձայներու համար գրո-

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Խնդիրը ոչ տասը կտոր պղինձի, ոչ ալ զոդուած ապրանքներու վրայ էր, այլ չատ աւելի ծանրակչիռ հանդամանք մը ունէր :

Բայց ոսոիկանութիւնը իր տեղեկագրին մէջ հարկ համարած էր ճշմարտութիւնը ծածկելու եւ դիտմամբ լուրը այդ ձեւով տալու որպէսզի տարածուած այլընդայլոյ – լոյ գրոյցները հերքուին :

Հազիւ թէ մեր երկու բարեկամները տոմսակնին առին ու չոգենաւ մտան, չոգենաւը սուլեց ու ճամբայ ելաւ :

— Եթէ Սիմոնին տունը խուզարկած են գործերնիս դէշ է, կը կրկնէր :

Այս տագնապեցուցիչ մտատանջու – թիւններով պաշարուած հասան Սկիւտար եւ խակոյն դուրս ցատկեցին չոգենաւէն :

Սիմոնի երկաթագործի խանութը չու – կային կոմնակի փողոցներէն մէկուն մէջ կը գտնուէր : Իսկոյն դէպի այն կողմը ուղղուեցան, ջանալով ծածկել իրենց ներքին յուզումը եւ դուրսէն անտարբեր կերպարանք մը առնելով :

Երբ փողոցին ծայրը հասան, տեսան որ խանութը ոստիկաններով պաշարուած էր : Եւ ոչ ոքի թոյլ կուտային փողոց մտնելու :

— Ափսո՜ս, ըսաւ Հայը կամաց մը իր թուրք ընկերոջ ականջին, ամէն բան եղեւան եղած է... խանութը կը խուզարկեն, ալ յոյս չկայ :

— կարծեմ լաւ կ'ընենք եթէ կրկին չոգենաւ մտնենք ու հեռանանք, փոխանակ այս տեղուանքը թափառելու, պատահանեց միւսը նոյնպէս ցած ձայնով :

— Բայց գոնէ քիչ մը տեղեկութիւն քաղենք անցած դարձածին վրայ... դուն իրրեւ թուրք կասկածելի չես, ուստի մօտեցիր սա սիմիթճիին ու հարցուփորձ ընէ :

Եւ Հայը մատովը ցոյց տուաւ ծերունի թուրք սիմիթճի մը, որ հոն կեցած էր եւ մէկ երկու հոգիի հետ կը խօսակցէր :

Թուրքը անմիջապէս մօտեցաւ սիմիթճիին եւ ըսաւ.

— Ինչ է խլալլահ... ի՞նչ է այս իրարանցումը, գողութի՞ւն մը պատահեցաւ :

— Ի՞նչ գողութիւն, պոչեց սիմիթճին, սարսափելի՛ վտանգ մը անցուցինք... մազ մնաց որ ամէնքս ալ օդը պիտի ելլէինք... :

— Ի՛նչ կ'ըսես, ըսաւ Թուրքը կեղծ յուզումով մը, ի՞նչ պատահեցաւ որ... :

— Սա երկաթագործ Սիմոնը, որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր, Քոմիթէ է եղեր, հիմա եկան խանութը կոխեցին ու քանի հատ պոմպա գտան... խոշոր խոշոր պոմպաներ որոնց մէկ հատը բաւական է ամբողջ Սկիւտարը օդը հանելու համար... բարեբախտաբար ոստիկանութիւնը ժամանակին լուր առեր է եւ կրցաւ բոլորը մէկ ձեռք անցընել... :

— Իսկ երկաթագործը... անշուշտ ձերբակալեցին...

— Թշուառականը կ'երեւայ թէ խմացեր է գլուխը պալիքը եւ կծիկը դրեր է ժամ մը առաջ, բայց անշուշտ օձիքը ձեռք պիտի տայ· արդարութեան ձեռքէն ո՞ւր կրնայ փախչիլ... :

— Է՛հ, խանութը բնաւ մարդ չկար :

— Իր աշկերտը կար· տասնեւչորս տարեկան տղայ մը... բռնեցին տարին, բայց կ'երեւայ որ ինքն անմեղ է, խեղճը երբ տեսաւ թէ խանութին մէջ պոմպաներ պահուած է, վախէն մարեցաւ :

— Բայց միթէ պոմպաները մէջտե՞ղ դրուած էին :

— Ի՞նչ կ'ըսես, դեռնին տակը փորեր, յատուկ տեղ չիներ ու հոն պահեր է, բայց ոսոիկանութիւնը տակաւին խառնութը չկոխած լմացեր է ուր պահուած ըլլալնին, այնպէս որ գալերնուն պէս պատն ու մէջտեղ հանեցին :

*— Իրաւցնէ սարսափելի վտանգ մը անցուցեր էք, ըսաւ Թուրքը գլուխը օրանցուցեր էք, ըսաւ Թուրքը գլուխը օրանցուցեր էք, ըսաւ Թուրքը գլուխը օրան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

2034. ԿԵԱՆՔԸ ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչուհին նախաձեռնութեամբ եւ Ակումբը պատրաստող այլ կազմակերպութեանց համագործակցութեամբ, անցնող Յունիսի վեր-ջերուն, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէն ժամանած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. Քարտուղարին հետ հանդիպում մը պիտի ունենայ, որուն ընթացքին Ակումբին մէջ կազմակերպուելիք ընդունելութեան ծրագիրը պիտի քննարկուի։

Ան կը գտնուի Պաղեստինի մէջ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչ Տոքթ. Ռուբէն Սաթեանի հրաւէրով, որ Ամերիկայի մէջ ապրող հայ գործիչներէն մին է։ Ան ներկայիս կը գտնուի Պաղեստինի մէջ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. Քարտուղարին հետ հանդիպում մը պիտի ունենայ, որուն ընթացքին Ակումբին մէջ կազմակերպուելիք ընդունելութեան ծրագիրը պիտի քննարկուի։

Ան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Գալճեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր և մեծ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ասրինէ Փափազեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, պրաւոր, հեռաձիլով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ պապա-կանին՝

ՈՂԲ. ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան Թէ քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ :

Շնորհակալութիւն նմանապէս Արտաւազդ Եպսկ. Թրթռեանի, Գեղամ վրդ. Պաղտասարեանի, Գօմոնի պատ. թաղականութեան, զպրաց դասուն, տեղւոյս Կ. Խաչի վարչութեան, Օժանդակ Տիկնանց Միութեան եւ Պ. Յարութիւն Նիկողոս-եանի :

Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց, որոնք իր հիւանդութեան ընթացքին այցելեցին Թէ հիւանդանոցը եւ տունը քաջալերելով եւ սփոփելով զինքը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Գլակ Ղազարեան Աբշաւիր Նորհատեանի մահուան առթիւ հինգ հարիւր Ֆր. կը նուիրէ Անարատ Յղութեան վարժարանին : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու :

Սէն ԼՈՒ, Շորեքշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

Սէն ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

On demande entrepreneur tricot pour dos de gilet jauge 10 et 12.

Se présenter mardi.

G I L

25, Rue Dufour — Paris (6e)

ՁՈՄ

ՁՈՄԸ ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Երկուշաբթի (Սեպտ. 23) իրիկուն ժամը 21ին Մչա-կոյթի տունը, 17 Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քաւէ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Շաւիլի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին այս Հինգշաբթի Սեպտ. 19, ուսուցչութեամբ Տիկին Գ. Փափազեանի :

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ :

Ա. Զ Դ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ մի-ութիւններուն որ հաճին իրենց թղթակցութիւնները ուղղել միութեանս քարտուղար Մխիթարեան Շիրվանեանի ,

JEAN CHIRVANIAN

65, Voie d'Issy - Malakof - 92

Tél. MIC. 75-70

Իսկ գրամական առաքումները եւ նը-իրատուութիւնները դրկել հետեւեալ հասցէին :

L. KACHIKEMANIAN

125, Ave. H. Barbusse — 92 - Clamart

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ զաւառի մեր բաժանորդները միշտ անկանոն կը ստանան Յառաջը, երբեմն քանի մը թիւը միասին, եր-բեմն պակաս թիւեր : Այս անկանոնութիւնները կախում ունին միայն ցրուա-մի սպասարկութիւններէն : Բազմիցս ղրկած ենք փարիզի Թղթատարական տնօրէնութեան առանց զոհացուցիչ պա-տասխանի մեր բողոքներուն առթիւ :—

« Մեր ուշադրութեան յանձնեցիք որ փարիզի եւ զաւառի ձեր բաժանորդները անկանոն կերպով կը ստանան ձեր հրատարակութիւնը :

« Եղած հսկողութիւնները գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած չըլլալով, նոր հա-կակշիռ մը կը կատարուի : Ձեզ տեղեակ կը պահենք տրուած արդիւնքներէն » :

Ինչպէս մեր բաժանորդներն ալ կը հաստատեն Թղթատարի ընդհ. տնօրէնութիւնը իսկ կը խոստովանի իր անզօրութիւնը :

«Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի Մեսաժըրիի միջոցաւ եւ բոլոր թերթերը կը յանձնուին ամէն օր ժամը 17ինփարիզի կեդրոնական փոստը (Րիւ տիւ Լուվր) :

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ ներողամիտ ըլլան —մեր կամքէն անկախ — այս անկանոնութիւններուն համար, որոնց ճարը չենք գտած հակառակ մեր ջանքերուն եւ զոհողութիւններուն :

Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՂՈՐԴԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարեգործականի դրա-սենեակը, 5 Րիւ Փափէռ բաց է հանրութեան, ամէն օր, (բացի Շաբաթ օրերէ) ժամը 14·30էն 18·30 :

Մինչեւ ամսագլուխ, հեռաձայնի մեր թիւն է 20–12–22: Իսկ Հոկտեմբերէն ըսկըսեալ 54–24–87 :

Մարսէյլի Բարեգործականի մանկապարտէզ - ծաղկոցի 1968-1969ի չրջանի հայերէն դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ին, առաւօտեան ժամը 10–11 ամէն օր, Բարեգործականի սրահը, 5 Րիւ Փափէռ :

Նոյնպէս, Պուլվար Օսմօ - Քարիւսէլի դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, Սեպտեմբեր 16էն սկսեալ, ամէն օր, կէս օրէն ետքը ժամը 14-16, Թրավէրս Մարտիրոսեան թիւ 9, ուսուցչութեամբ՝ Ծանօթ մանկավարժուհի՝ Տիկին Թորոսեան – Պատուականեանի :

ԿՈՉ

Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութեան

« Հայաստանի Սուբ» ընկերակցութիւնը կուզայ յայտարարել Թէ Սեպտեմբեր 18-ին, Շորեքշաբթի օր, կէսօրէ ետք ժամը 18ին, հրաւիրուած է, ինչպէս ամէն տարի, եքսուալի յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ զինուորի չիրմին բոցը արծարծելու :

Այս տարուան արարողութիւնը կը զուգադիպի 1918ի Շամբրայնըի կռիւներուն յիսնամեակին, ուրտեղ հայ կամաւորնե-րը դիւցազնաբար կռուեցան Ֆրանսական զինուորներու կողքին, ինչպէս նաեւ Ամերիկեան ճակատամարտին յիսնամեակին, ուրտեղ եւս հայ մարտիկները իրենց անձնազոհութեամբ գրաւականը տուին որ Հայն ալ կռուել եւ յաղթել գիտէ :

Սոյն զոյգ յիսնամեակներուն առնչութեամբ, բոցի արծարծման արարո-ղութեան եւ թափօրին ներկայ պիտի ըլլան զօրավար Քէօնիգ եւ Ֆիլիբբօ, պատերազմական եւ նախկին Մարտիկներու նախարարութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ զինուորական եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ իրենց ներկայութեամբ պիտի պատուեն Հայ Մարտիկներու զոհողութիւնները :

« Հայաստանի Սուբ» ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութեան որ խուռներամ բազմութեամբ փութան բոցի արծարծման արարողութեան, յարգելու համար երկու յիսնամեակներուն զոհերու յիշատակը :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՏԻՄԻՆԻ մէջ Շորեքշաբթի (18 Սեպտ.) երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ Հինգշաբթի (19 Սեպտեմբեր), երեկոյեան ժամը 20·30-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԻԼՆԻ մէջ Ուրբաթ (20 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԵՆՈԳԻԻ մէջ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը դեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

— ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ —

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիսթ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները : Թղթակցութեան համար՝

159, Ave. de Neuilly
92 - NEUILLY s/SEINE

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի (22 Սեպտ.) առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Պօմոնի Հինգշաբթի օրուան դպրոցը կը բացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 19ին : Ուսուցչութեան պաշտօնը կը ստանձնէ Հայր Գեղամ Պաղտասարեան, տեղւոյս հոգեւոր հովիւը, իրեն գործակից ունենալով օգնական ուսուցչուհի մը :

Արձանագրութեան համար դիմել Պօմոնի եկեղեցւոյ խորհրդարանը, Հինգշաբթի Սեպտ. 19էն սկսեալ, ժամը 9էն մինչեւ 11·30, իսկ կէսօրէ ետք ժամը 2·30էն մինչեւ վեց :

ԼՈՑԸԼ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑԱԼ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑԱԼ ՏՈՒԷ՛Ք····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ՛Ք – ԶԱՐԴԱՐԷ՛Ք – ՆԵՐԿԷ՛Ք

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
19 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՐՑ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11316 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.316

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՐԱԲԱՅԻ ՅԱՂԹԱՊԱՆԴ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ

(19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1918
19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1968)

1918 Սեպտեմբեր 19։

Ճիշտ ակեղբը մը, ոսկեղբը- ուած կէ մը եւս այս՝ հայ ազգի ազատա- գրութեան պատմութեան մէջ ։

Առաջին աշխարհամարտի վախճանը նախորդող օրհասական կռիւներու չար - չին, Հայութիւնն ալ իր համեստ նպաստը պիտի բերէր Դաշնակիցներու յաղթանակին՝ ընդդէմ Լիման Ֆոն Զան - ձերի երկտրրդմ Օրտուսուին ։

Պատերազմի ճակատին վրայ է, որ պի- տի վճռուէր պատերազմի բախտը ։ Այն- տեղ է, որ օսմանեան կայսրութիւնը պի- տի ստանար մահացու հարուածը, ընդ - միշտ կործանելով արաբական հսկայա - ծաւալ երկիրները, զորս իր բռնակալ լու- ծին տակ էր պահած դարերով ։

Մէջքէն Շէրիֆ Հիւսէյնը իր զաւակնե- րով եւ լեգէոնականներով պարզած էր ըմբոստութեան դրօշը Անգլիոյ հովանա - որութեամբ ու օժանդակութեամբ ։ Ճեղ- քուած էր Հիճազի ճակատը եւ օսմանեան «ճեմաղօր» բանակը բռնած՝ անվհատու - նակ նահանջի ճամբան ։

Սակայն բուն հարուածը պիտի զար Պղեստինի ճակատէն, ուր զօրավար Ա. - լընպի համախմբած էր հսկայ բանակ մը՝ օժտուած արդիական բոլոր միջոցներով ։ Օդանաւերու, հրասայլերու եւ թնդա - նաթներու կողքին կարեւոր տեղ մը կը պահէին ուտորալիա — Նոր Զելանտա - յիներու (Անզաք) հեծելազօրքը եւ Հընդ - կիներու հետեւակազօրքը ։

Եգիպտական կոչուած այս արշաւաբա- նակին մաս կը կազմէր նաեւ Ֆրանսական զօրքի տակ գտնուող Արեւելեան Լեգէո - նը, բաղկացած մեծ մասամբ Հայերէ, ո- րոնք եկած էին աշխարհի չորս կողմերէն ։ Պատասխանատուն Ա. Հերոսամարտէն առաջ եղած էր քա- ղաքական հետեւեալ համաձայնագիրը, զոր կնքած էին Ամերիկայէն եկած եւ Քրքական զէհենէն փախած կամաւորներ ։ Ասոնք մարզուած էին Կիպրոսի մէջ, Ֆրանսայի սպաներու հրամանին տակ, աչքերնին ուղղած դէպի Միջերկրականի ետնափոկայ եզերքը, անդադար երդե - լով Ցանկամ տեսնել զիմ կիլիկիա... ։

Դէպի Կիլիկիա առաջնորդող ճամբուն վրայ, Պղեստինի Արաֆաթ լեռան շուր - ջին մէջ, Գերմաններու կողմէ ամրաց- ուած Արաբայի անառիկ բարձունքին դը- էմն էր բաժին ինկած Արեւելեան Լե- գէոնին ։

Զօր. Ալէնպի ընդհանուր յարձակողա - կանի հրամանը արձակած էր Սեպտեմբեր 18ին 19 լուսցող գիշերը ։

Հայ կամաւորները՝ զրահուած մկկ ու մեքենայացեալ հեծելազօրքի մը վրիժով՝ զրոհ տուին անմիջապէս Ա- րաբայի թուրքեւգերմանական ամրակուռ դիր- քերուն վրայ, իրենց կուրծքերը վահան դարձուցած թշնամի ռումբերուն ու գըն- դակներուն ։ Մղեցին իսկական ճակա - տամարտ մը ։

Վճռական առիւծի պէս, իրենց Ֆրան - սացի սպաներու հրացումին արժանանա- լով ։ Որոտակուած էր պատեան ճակատի վարիւռ մէկ գիրքը, ճամբայ բանալով դէպի Սուրիա, Լիբանան ու Կիլիկիա ։

Պատերազմի դաշտին վրայ ինկած էին քա- ջի մը տասնեակ հերոսներ, որոնց հոգա- փոխանորդ Մուսա Տաղ- ուած արշաւախումբը, զոր ղեկավարեց Ա. Ամերիկայէն եկած Ֆրանսական զօրքի հրամանատարը, զե- նէրալ Պրեմոն Սքոթ, ներկայ գտնուեցաւ Ա- մանի մէջ, Ապտալլահ թագաւորի գերեզմանին վրայ, պատուոյ տուրք մատուցանելու համար ։

Ահա այսպէս, Սեպտեմբեր 19ին, Հայ- կական Լեգէոնի զինուորները, Ֆրանսա- կան զօրքի հետ միասին, Արաբայի յաղթա- կան զինուորները դարձան ։

Ասոնք էին Ամերիկայէն եկած եւ Քրքա- կան զէհենէն փախած կամաւորները ։

Ասոնք մարզուած էին Կիպրոսի մէջ, Ֆրանսայի սպաներու հրամանին տակ, աչքերնին ուղղած դէպի Միջերկրականի ետնափոկայ եզերքը, անդադար երգե- լով Ցանկամ տեսնել զիմ կիլիկիա... ։

Դէպի Կիլիկիա առաջնորդող ճամբուն վրայ, Պղեստինի Արաֆաթ լեռան շուր- ջին մէջ, Գերմաններու կողմէ ամրացուած Արաբայի անառիկ բարձունքին դէմ էր բաժին ինկած Արեւելեան Լեգէոնին ։

Զօր. Ալէնպի ընդհանուր յարձակողա- կանի հրամանը արձակած էր Սեպտեմբեր 18ին 19 լուսցող գիշերը ։

Հայ կամաւորները՝ զրահուած մկկ ու մեքենայացեալ հեծելազօրքի մը վրիժով՝ զրոհ տուին անմիջապէս Ա- րաբայի թուրքեւգերմանական ամրակուռ դիր- քերուն վրայ, իրենց կուրծքերը վահան դարձուցած թշնամի ռումբերուն ու գըն- դակներուն ։ Մղեցին իսկական ճակա - տամարտ մը ։

Վճռական առիւծի պէս, իրենց Ֆրան - սացի սպաներու հրացումին արժանանա- լով ։ Որոտակուած էր պատեան ճակատի վարիւռ մէկ գիրքը, ճամբայ բանալով դէպի Սուրիա, Լիբանան ու Կիլիկիա ։

Պատերազմի դաշտին վրայ ինկած էին քա- ջի մը տասնեակ հերոսներ, որոնց հոգա- փոխանորդ Մուսա Տաղ- ուած արշաւախումբը, զոր ղեկավարեց Ա. Ամերիկայէն եկած Ֆրանսական զօրքի հրամանատարը, զե- նէրալ Պրեմոն Սքոթ, ներկայ գտնուեցաւ Ա- մանի մէջ, Ապտալլահ թագաւորի գերեզմանին վրայ, պատուոյ տուրք մատուցանելու համար ։

Ահա այսպէս, Սեպտեմբեր 19ին, Հայ- կական Լեգէոնի հրամանատարը, զե-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԻՒՊԶԷՔ, ՍՓԱՉԷՔ ԵՒ ՀՈՒԶԱՔ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԵՐԹԱՆ

Քաղաքական եռուն գործունէութիւն մը կը տիրէ Փրակայի մէջ, ուր, առջի օր, կը հաղորդուէր թէ չեխոսլովաք համայ - նավար կուսակցութեան պրեզիտիումը ժո- ղով կը գումարէր ։ Տակաւին ժողովը չվերացած, ֆրանսական մամլոյ գործա - կալութիւնը «վստահ աղբիւրներէ» քաղե- լով իր լուրը, կը հաղորդէր թէ այս չաբթու վերջաւորութեան Մոսկուա պի - տի մեկնին չեխոսլովաք համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Տիւպչէք, Մորաւիոյ կուսակցական պատասխանա - տու Սփաչէք եւ Կուսթաւ Հուզաք՝ քար- տուղար սլովաք կուսակցութեան ։

Ֆրանսական գործակալութեան համա - ձայն Մորհրդ. Միութեան «փափաքով» է որ Կրեմլինի մէջ տեղի պիտի ունենայ այս նոր հանդիպումը ։ Տիւպչէք, Սփա- չէք եւ Հուզաք Մորհրդային ղեկավար - ներուն հետ պիտի քննեն չեխոսլովաք համայնավար կուսակցութեան 14րդ հա- մագումարին յարուցած հարցերը, որ պիտի գումարուի Դեկտեմբերին ։ Մոս - կուայի համաձայնութիւններու ընթաց - քին Մորհրդ. Միութիւն պահանջեց որ չեղեալ համարուին զրաւման առաջին օ- րերուն զաղտնաբար գումարուած համա- գումարին տուած որոշումները։ Դիւրա - ցընելու համար Տիւպչէքի գործը համա - ձայնելու Ա. Ամերիկայէն եկած եւ Քրքական զէհենէն փախած կամաւորները։ Ասոնք մարզուած էին Կիպրոսի մէջ, Ֆրանսայի սպաներու հրամանին տակ, աչքերնին ուղղած դէպի Միջերկրականի ետնափոկայ եզերքը, անդադար երգե- լով Ցանկամ տեսնել զիմ կիլիկիա... ։

Դէպի Կիլիկիա առաջնորդող ճամբուն վրայ, Պղեստինի Արաֆաթ լեռան շուր- ջին մէջ, Գերմաններու կողմէ ամրացուած Արաբայի անառիկ բարձունքին դէմ էր բաժին ինկած Արեւելեան Լեգէոնին ։

Զօր. Ալէնպի ընդհանուր յարձակողա- կանի հրամանը արձակած էր Սեպտեմբեր 18ին 19 լուսցող գիշերը ։

Հայ կամաւորները՝ զրահուած մկկ ու մեքենայացեալ հեծելազօրքի մը վրիժով՝ զրոհ տուին անմիջապէս Ա- րաբայի թուրքեւգերմանական ամրակուռ դիր- քերուն վրայ, իրենց կուրծքերը վահան դարձուցած թշնամի ռումբերուն ու գըն- դակներուն ։ Մղեցին իսկական ճակա - տամարտ մը ։

Վճռական առիւծի պէս, իրենց Ֆրան - սացի սպաներու հրացումին արժանանա- լով ։ Որոտակուած էր պատեան ճակատի վարիւռ մէկ գիրքը, ճամբայ բանալով դէպի Սուրիա, Լիբանան ու Կիլիկիա ։

Պատերազմի դաշտին վրայ ինկած էին քա- ջի մը տասնեակ հերոսներ, որոնց հոգա- փոխանորդ Մուսա Տաղ- ուած արշաւախումբը, զոր ղեկավարեց Ա. Ամերիկայէն եկած Ֆրանսական զօրքի հրամանատարը, զե- նէրալ Պրեմոն Սքոթ, ներկայ գտնուեցաւ Ա- մանի մէջ, Ապտալլահ թագաւորի գերեզմանին վրայ, պատուոյ տուրք մատուցանելու համար ։

*Ահա այսպէս, Սեպտեմբեր 19ին, Հայ- կական Լեգէոն

ՏԱՀԱՆ ՀԱՏԱԾ

ԿԻ

ՈՄՆՈՒՄ ՀՈՒՐԸ

ԿՅՆՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՄԱՐԴԻԿ

— Իմ, — պատ. միսն ու ոսկորները ձեզնից, տղա ջան, որ իմանում եք, ինչ ասել է ամուսին, ընկեր, բարեկամ, ապրել միասին, ամեն ինչ կիսել, իրար տանջանքներ պատճառել, ուրախացնել, ամեն ինչ, ամեն ինչ, մի խոսքով, որ ամուսնությունը ոչ թե ծաղրի առարկա է, այլ սուրբ, մեծ զգացում

ՖՈՍՖՈՐԵՍՑԵՆՑԻԱՆ

Ֆ. ՍՍՍՌ

ՓՈՍՖԻ

ԲԱՎՈՒՄ ԿԱՅԱՐԱՆ

—*—

— Իսկ դու ինչպե՞ս ես կարծում, Ռոբերտ, ինչո՞ւ է Ֆրանսիայի կառավարությունը այդքան մեծ ուշադրություն դարձնում ֆոսֆորի արտադրության զարգացմանը։

— Ես կարծում եմ, որ դրա պատճառը պատերազմն է։ Ֆոսֆորը անհրաժեշտ է ռազմական գործի համար։

— Ճիշտ է, ֆոսֆորը անհրաժեշտ է ռազմական գործի համար։ Ֆոսֆորը մեծ քանակությամբ օգտագործվում է ռազմական նպատակներով

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրինեան, Օր. Ռոզա Տակառեան, Պ. Ներսէս Տակառեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Մուրատեան, Օր. Ժօէլ Շիրինեան, Մարիամ եւ Մարտիկ Տակառեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակառեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Մանուկեան (Արժանթին) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ֆիրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տակառեան (Մարսէյլ) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան (Սէնթ էթիէն) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէր-Սիմոնեան եւ զաւակները (Սէն Շամոն), Տիկին Ագնիւ Տիրոյեան, Աւետիսեան եւ Մարգարեան ընտանիքները, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՊԱՅԾԱՌ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

(Ծնեալ խուրշունեան,
Մշոյ խաս գիւղացի)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, այս Ուրբաթ, 20 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 14-ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօյի Քոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբր այդ ընդունիլ:

«ՅԱՌԱՋ» — Մեր ցաւակցութիւնները Տակառեան, Շիրինեան ընտանիքներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու:

ՍԷՆ ԼՈՒ, Չորեքշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ):

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ):

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ):

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

ԶՈՄ

ԶՈՄը ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Երկուշաբթի (Սեպտ. 23) իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Շաւիլի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին այս Հինգշաբթի Սեպտ. 19, ուսուցչութեամբ Տիկին Գ. Փափազեանի:
Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

Ա. Զ. Դ.

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն որ հաճին իրենց թղթակցութիւնները ուղղել միութեանս քարտուղար Միրիճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN
65, Voie d'Issy - Malakof - 92
Tél. MIC. 75-70

Իսկ դրամական առաքումները եւ նուիրատուութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին:

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. H. Barbusse — 92 - Clamart

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Գեղան Շինիկճեան - Փափազեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակներով, նամակով թէ հեռախօսով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր սիրելի քրոջ՝ Տիկին Մատլէն Գարաքուզեանի (ծնեալ Շինիկճեան, Սամսոնցի) անակնկալ մահուան տխուր առթիւ, ի Մօնպրիզոն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Նշան Զօրայեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Տէր եւ Տիկին Թօփալեան եւ զաւակները (Լիոն) 100 Փրանք, Այրի Տիկին Արմաւէնի Հալլէչեան յիսուն, Այրի Տիկին Աքատ Ջամօլուեան (Լիոն) 200, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սերոբեան քսան, Առաքել Սերոբեան յիսուն, Գեղամ Զօրայեան հարիւր Փրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն — 927 - 01 - 72:

Վարժարանը կը վերաբացուի Երկուշաբթի 23 Սեպտեմբերին:

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, Լը Րէնսի: Հեռաձայն 927-01-72:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
1968 - 1969 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Մարսէյլի, Փրատոյի Մայր եկեղեցիի հայերէն դասընթացքի 1968 - 1969 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Երկուշաբթի (16 Սեպտ.) առաւօտեան ժամը 10 - 11ի ընթացքին, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը, 5 Րիւ Փափէռ:

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 20ին, Ուրբաթ օրէն սկսեալ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 18ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Պատուականեանի:

Դասաւանդութիւնները բացարձակապէս ձրի են:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նախ. ուսումնական աստիճան:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ Հինգշաբթի (19 Սեպտեմբեր), երեկոյեան ժամը 20·30-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆԻ մէջ Ուրբաթ (20 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիստ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները: Թղթակցութեան համար՝
159, Ave. de Neuilly
92 - NEUILLY s/SEINE

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՎԱԼԱՆՍ — Կիրակի (22 Սեպտ.) առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Պօմոնի Հինգշաբթի օրուան դպրոցը կը բացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 19ին: Ուսուցչութեան պաշտօնը կը ստանձնէ Հայր Գեղամ Պաղտասարեան, տեղւոյս հոգեւոր հովիւը, իրեն գործակից ունենալով օգնական ուսուցչուհի մը:

Արձանագրութեան համար դիմել Պօմոնի եկեղեցւոյ խորհրդարանը, Հինգշաբթի Սեպտ. 19էն սկսեալ, ժամը 9էն մինչեւ 11·30, իսկ կէսօրէ ետք ժամը 2·30էն մինչեւ վեց:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք....... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու նոր ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
20
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
20 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԻՍԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11317

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.317

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿ՝ ԱՌԱՆՑ ՎԱՂՈՐԴԱՅՆԻ

Չորս ամիս առաջ, 1918 Մայիսին Ա. – բաթաեան դաշտին վրայ մղուած հերոսական կռիւները յանգած էին Հայաստանի անկախութեան հռչակման :

Արարատէն չորս ամիսետք ահա Ա. – բաթա :

Առաջինը օրհասական կռիւ էր, գոյութեան պայքար, մահու եւ կենաց ազա – տամարտ, որ պահուեցաւ յաղթանակով, հիմնուկէս դարու ստրկութենէն ետք Հայաստանի պարզեւելով ան մը հող՝ իր հայրերու պատմական հայրենիքին մէջ : Անոնք կոչուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ կը տեւէ այսօր, թէեւ սարքեր վարչածեւի տակ :

Ապրայի յաղթանակը վաղորդայն չունեցաւ : Խանդավառութեան եւ յոյսի պայծառ օրերը չուտով մթագնեցան : Հակասութիւնն ու յուսալքումը չուացան կրկին անիծել տալու Հայուն չար բախտը :

Լեհաստանի հազարաւոր կամաւորները զրաւուշ հայրենասիրութեամբ փութացին դինուորագրուելու եւ իրենց արիւնը ի սպաս դնելու հայրենիքի ազատութեան նուիրական դատին :

Երբ վերջապէս հնչեր էր ժամը — 1918 Նոյեմբերը 18 – 19ին — քաջաբար կռացեր էին իրենց պարտականութիւնը : Երբեւ վարձատրութիւն՝ Արեւելեան լեռներուն վրայ Հայկական լեգէոն : Ռազմական գոհացում սոսկ :

Ալլիացիներու պարպումէն ետք, կիլիկիան դաւաճան էր Ֆրանսական ուժերուն կողմէ, ըստ Սայքս – Փիքոյ համաձայնութեան : 1919ի Սեպտեմբերին ե – րբ պատասխէն Պոլիս մեր ճամբուն վրայ մեծ յանձնակատարութեամբ կ'ողջունէինք Հայկ· Լեռնային քաջարի երիտասարդները՝ Մկրտիչ Նալճանդիսեանն մինչեւ Ատանա : Կիլիկիան դարձած էր փոքրիկ Հայաստան : Թրքահոս Ատանան հայացած էր ամբողջ ցղուին : Հայերէն էին հանրային պարտէզի երդերէն մինչեւ ճաշարանի կերակուրներու ցուցակները :

Ֆրանսական իշխանութեանց օժանդակութեամբ կիլիկիա կը համախմբուէին պարագայի անապատներէն վերադարձող բոլորները : Կիլիկիան ամէն առաքութիւն կ'ընծայէր դառնալու «Ազգային օջախ» մը՝ Ֆրանսայի հովանաւորութեամբ :

Սակայն ճակատագիրը տարբեր պիտի ընթանար մեր բախտը : Ֆրանսա չատ չհետաքրքրուեր Կիլիկիայով : Սուրիան ու Լիբանանը կը նախընտրէր եւ իր ազդեցութեան տակ կ'առնէր : Փարիզի մէջ երեսփոխանները «ո՛չ մէկ սու, ոչ մի գինուոր Կիլիկիոյ համար» կը պոռային : Մեր ընկերվարական բարեկամները ձայնը աւելի ուժեղ կը հնչէր : Հայկական Լեգէոնը կը լուծուէր : Մանուկներ ու Հաճընը կը լքուէին իրենց բախտին կը ձգէր Կիլիկիոյ մեծագոյն մասը : Վարչապետ Արիսթիտ Պրիանի հրաժարականով Ֆրանքլէն – Պուլեոն Անդրադիի կը կնքէր ծանօթ համաձայնագիրը 1921 Հոկտեմբեր 20ին Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի կառավարութեան հետ, որ ո՛չ միայն դաշնակից պետութենէ ճանչցուած էր, այլեւ կիլիկիոյ ճակատագիրը կը վճռած էր կիլիկիոյ ճակատագիրը : Ազգային օջախ»ին մէջ համախմբուած բնակիչները ան – պատճառ տեղաւորուած բնակարանը կը քանդէին իրենց բոլոր ձեռք կ'առնէին զպղծականի ցուպը, Հոգիով հովիւներու ա – ջակորդութեամբ : Թուրքին կը ձգէին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ՓՐԱԿԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ԶՎՈՊՈՏԱ ԵՒ ՉԵՐՆԻՔ ԵԻՍ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԵՐԹԱՆ

Մինչ չեխ ղեկավարները կը պատրաստուին Մոսկուա մեկնելու, Չեխոսլովակիոյ մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ, թէ Փրակայի եւ Մոսկուայի յարաբերութիւնները օր ըստ օրէ աւելի կը կարծրանան : Ցամենայն դէպս ցարդ հեռատեսին ու ձայնասփիւռը լուռ են Զվոպոտայի, Տիւպչէքի, Սփաչէքի, Հուզաքի եւ Չերնիքի Մոսկուա ճամբորդութեան մասին :

Հաւանաբար հետեւեալ հարցերուն շուրջ կեդրոնանան Մոսկուայի նոր բանակցութիւնները — Չեխ համայնավար կուսակցութեան համագումար՝ նախատեսուած Հոկտեմբեր 14ին, Չեխոսլովակիոյ դաշնակցային վիճակի ստեղծում՝ որ, Չիզարի համաձայն, կատարուած է – րոզութիւն պիտի ըլլայ արդէն Հոկտեմբեր 28ին, բայց որ այնքան ալ հաճելի չի թուիր Խորհրդ· Միութեան՝ դոնէ ներ – կայ ձեւին մէջ, չեխոսլովակ համայնավար կուսակցութեան 14րդ համագումար՝ նախատեսուած Դեկտեմբերի վերջը : Այս ամէնը ենթադրել կուտայ թէ հակառակ վերջին հաւաստիքներուն, Խորհրդ· Միութիւն օր ըստ օրէ աւելի միջամուխ կ'ըլլայ Չեխոսլովակիոյ ներքին գործե – րուն : Միւս կողմէն փրակա, ցարդ չեխ ղեկավարներուն յայտարարութիւններով թէ գործով՝ ինչպէս օրինակ Հաժէքի ցարդ արտաքին նախարար մնալը թէ Քոլաերի եւ Շիքի իբրեւ վաճառական – նական խորհրդական նշանակուիլը ար – տասահմանի մէջ՝ կը միտի, առաջին հակառիթով, վերադանեղու իր ինքնիշխանութիւնը :

Առջի իրիկուն ցարդ չբացատրուած երկու նոր միջադէպեր աւելցան արդէն իսկ չփոթի կացութեան : Չեխ լրատուական նախարարութիւնը արգիլեց հրատարակութիւնը Հուզաքի մէկ ճառին եւ Գրող – ներու Միութեան հաղորդագրութեան : Եթէ Գրողներու Միութեան հաղորդագրութիւնը կ'արդարանայ, մանաւանդ Քոլլարի յայտարարութիւնով, թէ «ան որ արժանի է ազատութեան՝ կը յարգէ ուրիշներու ազատութիւնը », դժուար է սակայն բացատրութիւն մը գտնել Հուզաքի ճառի չհրատարակուելուն : Ինչ· Միութենէ՞ն, թէ չեխ ղեկավարներէն կուգայ արգելքը : Քաղաքական դէպերուն համաձայն աւելի չեխ ղեկավարներն էին որ համաձայն չեն եղած Հուզաքի ճառին, որ, ի մէջ այլոց ըսած է· «Վերջին ամիսներու խօսակցութիւնները ընդհանուրին մէջ չատ դրական էին, բայց եւ երբեմն չփոթ ձեւով ներկայացան : Օրինակի համար, երբ հարց կը տրուէր թէ ի՛նչ է ընկերվարութիւնը, ընկերվարական ընկերութիւնը : Ընկերվարութիւնը վերածեցինք արտադրական միջոցներու ազգայնացման : Ընկերվարութիւնը ատ է, բայց կը նշանակէ նաեւ քաղաքական իշխանութեան յանձնումը՝ աշխատաւորներուն : Արդ, չատ անգամ մոռցուեցաւ սահմանումին երկրորդ երեսը : Հակառակ անոր որ հակընկերվարական ուժերը պարտուեցան 1948ին, եւ սակայն ամբողջովին չեն մեռած : Անհերքելի իրողութիւն է որ Ցունուարէն ետք չատ անգամ հանդիպեցանք անոնց : Տակաւին կանուխ է այս յայտարարութիւններուն միտք բանին հասկնալ· ճիշդ է որ խորքին մէջ դիրքորոշում մը չէ Տիւպչէքի քաղաքականութեան դէմ, բայց առաջին դառն արտայայտութիւնը ըլլալով, է նաեւ, որոշ չափով, ետ քայլ մը :

Այս բոլոր երեւոյթներուն առջեւ, քաղաքական դէպերը հարց կուտան· մեզ – մայո՞մ՝ թէ կարծրացում : Ցայտնի է թէ Կրեմլին, Փրակայի մէջ երկարող քաղաքական իր անելին դիմաց, կը տատամսի տալու որոշում մը՝ որու անմնախընթաց դամ ·որոշ մէկ բան կայ Խորհրդ· Միութեան համար, այն՝ թէ այս անորոշ կացութիւնը չի կրնար երկար տեւել : Ցառաջիկայ չաբաթները, կամ աւելին՝ օրերը, անկասկած որ վճռական պիտի ըլլան : Անդամ մը եւս ուժի քաղաքականութեան դիմել՝ կը նշանակէ վերջնապէս վարկարեկել համայնավարութիւնը Ա – րեւմուտքի մէջ : Իսկ թողուլ, որ Չեխոսլովակները կ'առաւարուին իրենց ներկայ ղեկավարներուն ակզբունքներով, կը – րեմլինի համար կը նշանակէ իր «առաքելութեանը» մէջ ձախողիլ : Այս մտահոգութիւնն է որ կը մատնէ ԹԱՄի վերջին հաղորդագրութիւնը· «բազմաթիւ իրողութիւններ կը փաստեն թէ թշնամի ուժեր կ'ուզեն իրենց տեղը մնալ՝ մանաւանդ լրատուական ասպարէզին մէջ : Ա – ջակողմեան տարրերը կը մտածեն թէ դաշնակից բանակներու քաշուելէն ետք ամէն ինչ նախկին վիճակին պիտի վերադառնայ » :

Նշենք, թէ Փրակայի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Մոսկուա պիտի պահանջէ Տիւպչէքի «հրաժարումը», բայց նախ· Զվոպոտա Մոսկուա կ'երթայ լսելու, թէ կա՛մ Տիւպչէքի հետ կը մնանք, կամ ալ ամէնքս կը հրաժարինք :

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Աղնուափայլ Տէր· Արփիկ Մխսաքեան, Ձեր վիշտով եւ դառն կսկիծով խմբանք ձեր թանկագին հօրեղբօր եւ մեր սիրելի բարեկամին ժիրայր Միսաքեանի անակնկալ եւ յանկարծական մահը ի Պոսթոն :

Այս տխուր առիթով կը փութանք ներկայացնել ձեզի մեր սրտագղած ցաւակցութիւնները եւ Հոգւոյն Սրբոյ մխիթարութիւնը կը հայցենք ձեզի :

Կ'աղօթենք որ լուսոյ արարիչը Տէր Յիսուս Քրիստոս իր երկնային լուսոյ խորաններուն մէջ հանդչեցնէ հանգուցեալ Ժիրայրի բարի հոգին եւ արժանացնէ զայն արդարներու օթեւանին :

Մաղթութի՛ւն իր հոգւոյն եւ
Օրհնութի՛ւն իր անթառամ յիշատակին :
Ի խորոց սրտի մաղթելով ձեզի քաջառողջ կեանք եւ արդիւնաւէտ ու բեղուն գործունէութիւն ձեր ասպարէզին մէջ ,
Մնամ օրհնաձայն սիրոյ ջերմ ողջունիս.

Աղօթարար

ԽՈՐԷՆ Ա·
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

«ՊՐԱՒԴԱ» ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՊՈՆԻ

Հակառակ Ուաշինկթընի, Փարիզի եւ Լոնտոնի կողմէ Պոնի արուած հաւաստիքին՝ զինուորական որեւէ միջամտութեան դէմ, Մոսկուա որոշած է չարունակել իր ձեւով մեկնել ՄԱԿի Ուխտին 53րդ եւ 107րդ յօդուածները եւ սպառնալ Արեւմտեան Գերմանիոյ : Իրապէս, առջի առաւօտ «Պրաւդա» կը գրէր·

«Իբրեւ մասնակից Փոցտամի համաձայնութեան, Խորհրդ· Միութիւն պիտի չարունակէ պատրաստ ըլլալ, ի պահանջել հարկին խաղաղութեան ճգտող ուրիշ պետութիւններու հետ, ձեռք առնելու անհրաժեշտ միջոցները՝ արգիլելու համար նոր–ֆաչական կամ պատերազմասիրական որեւէ ձեռնարկ : Պոն յետին եւ հեռաւոր նպատակները կը հետապնդէ եւ կը ջանայ իր վրէժխնդրական վտանգուած խաղին բերել Ատլանտեան Ուխտի իր ընկերները եւս» :

« Պրաւդա»յի այս յայտարարութիւնները որոշ մտահոգութիւն մը ստեղծած են Պոնի մէջ, ուր սակայն որոշ զոհունակութիւն մը կը տիրէ Ֆրանսական, ամերիկեան եւ բրիտանական երաշխիքէն ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻՆ յատկապէս փութացած մասնագէտ մը, քննելէ ետք նախ· Սալազարը, ըսած է, թէ «նախապահին առողջական վիճակը չատ ծանր կը մնայ, բայց վերապրելու փոքր հաւանականութիւն մը կայ : Ապաքինումը անկասկելի չէ » :

ՆԻԺԵՐԵԱՆ դաշնակցային բանակները կը պատրաստուին չրջապատելու Ումահան՝ պիաֆրացիներու վերջին չքրաւուած քաղաքը՝ Իպոներու երկրին կեդրոնը : Օվերրիի անկումէն ետք մէկ միլիոնով աւելցաւ զպղթական պիաֆրացիներու թիւը :

ՔԱՆԱՏԱՑԻ վարչապետ Թրիւտօ յայտարարած է, թէ «Քանատական կառավարութիւնը իրաւունք ունի բողոքելու Ֆրանսայի դէմ, որ կը ջանայ բաժնել մեր երկիրը » :

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ

ՓԻԼԻՐ ԼՈՓԻ ՉԷ

(ՉԱՆՈՂԱԾ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակից «Արմենիայէն» առնելով, տուած էինք տեսակցութիւն մը, որ տեղի ունեցած է Աբժանթինի Թուրք դեսպանին եւ ծանօթ հայասէր, ուրուկուայցի նախկին նախարար Տիկին Ալպա Ռոպալիոյի միջեւ կատարուած խօսակցութեան մը առիթով :

Ազդուած քաջասիրտ կնոջ հայանպաստ յայտարարութիւններէն, որոնց արձագանգ հանդիսացած էինք տեղին, Անդրանիկ իր կառավարութիւնը Աբժանթինի իր ներկայացուցիչին հրահանգած է հանդիպում մը ունենալ Տիկին Ռոպալիոյի հետ եւ զայն համոզել դիւանագիտական բոլոր միջոցներով : Ըսել, օրինակ, թէ ինչ որ կը՛սուի հայկական ջարդերու մասին՝ իրականութեան չի համապատասխաններ, Հայերը եւ Թուրքերը միշտ բարեկամ եղած են իրարու, ու եթէ երբեմն « բաներ մը » պատահած են, այդ ալ արդիւնք է հայ fամիքաճիներուն կամ մեծ ախորժութեանց դրգռութիւններուն :

Դեսպանը այս բոլորը լսած է իր խոհակիցին ու չէ մոռցած նաեւ համոզումի այլ միջոցներ, որոնց գաղտնիքը ունի Թուրք դիւանագիտութիւնը : Այսպէս, Տիկինը հրաւիրուած է Թուրքիա, ան չուշ Պոլիս, իր աչքերով տեսնելու համար, թէ որքան երջանիկ ու բարօր կեանք ունին Պոլսահայերը : Եթէ Տիկին Ռոպալիոյ, բարեկրթութեան համար, չի յիշեր դեսպանին կողմէ կատարուած նաեւ այլ առաջարկներ, անպայման որ ատիկա Անդրա եւ իր ներկայացուցիչը կը պարտին ազնիւ հայասէրին քաղաքավարական մօտեցումին եւ երեւոյթներուն ու մարդոց հանդէպ վերաբերումի այն եզրահանգման, որ միշտ անծանօթ եղած է Թուրքին ...

Նախընթացներու վրայ հիմնուելով, մօտաւորապէս կրնանք դիտնալ, թէ ինչ առաջարկներ կրնայ ներկայացուցած ըլլալ Թուրքը, որ չողոքորթութեան, կեղծիքի ու քծինքի մարդին մէջ բազմաթիւ մրցանիշներ կոտրած է ցարդ ու երբեմն յաջողած է խաթարուելու առակ, կամ չառուելու ընդունակ մարդիկ դնել քիչ մը ամէն տեղ, իրենց խիղճը վաճառող, տաղանդը Թուրքին ծառայութեան մատուցանող ողորմելիներ, որոնց նախատիպարը Ֆրանսացի վրագէտ Փիէռ Լոթիին է անկասկած :

Բայց ամէն մարդ Փիէռ Լոթի չէ, ամէն մարդ չի չլանար ոսկիին ու այն միւս հրապոյրներէն, որոնք Լոթիի մը երանութեան բաժինը եղան Պոլսոյ պալատներուն մէջ : Հիմա, Տիկին Ռոպալիոյի մօտ կատարուած դիմումին առիթով, աւելի եւս կ՛արժեւորուին այն դէմքերը, որոնք ժամանակին, միջազգային բեմերէ, Հայութեան դատին պաշտպանները եղան ու կոչուեցան Անաթոլ Ֆրանս, Ժան Ժօռէս, Քլէմանսօ, Պեռնշթայն, Վալէրի Պրիւսով, կարկառուն դէմքեր, որոնք իրենց երկրին մէջ մեծ հեղինակութեան մը համբաւը կը վայելէին, բայց իրենց մեծութեան վրայ աւելցուցին նոր փայլ մը՝ փոքր ժողովուրդի մը դատին պաշտպանութիւնը առանձնելով :

Կասկած չկայ, թէ սուլթան Համիտ դեսպաններ ղրկած էր նաեւ այդ հայտնի անձերուն մօտ, Պոլիս այցելելու եւ Թրքական հիւրասիրութիւնը վայելելու հրաւէրները ուղղած էր նաեւ այդ «խոհակիցներուն», որոնք կորովի կերպով կը մերկացնէին Եըլտըզի անորակելի ոճիրները : Բոլորն ալ սակայն, մերժած էին կարմիր Սուլթանին չհայլ խոստումները, խորապէս համոզուած, որ « ծառայել Հայաստանին, կը նշանակէ ծառայել մարդկութեան » :

Հիմա ալ, Համիտին եօթանասուն տարի առաջ, Անդարա Փիէռ Լոթիներ կը փնտռէ, կը կարծէ, թէ կրնայ կաշառքով եւ այլ խոստումներով լռեցնել մարդոց խղճին ձայնը, կը խորհի, թէ կաշառքն ու խոստումները անդիմադրելի պէտք է ըլլան բոլորին համար, ինչպէս են իրեն՝ Թուրքին, որուն միակ եւ պատգոյն սրբութիւնը ղրամն է :

Քիչ մը ամէն տեղ պատկերը նոյնն է : Եղեռնի յիսնամեակին առիթով, աշխարհի զանազան կողմերը Հայութեան հանդէպ սահմանուած համակրանքի ղղացումներուն առջեւ, Թուրք թերթերը ահա պանդ հնչեցուցին եւ իրենց պատասխանատուներէն պահանջեցին հակազդել, որպէսզի «Թիւրիմացութիւնները » հարթուին : Հակազդեցին : Ծանօթ ենք Թրքական քարոզչութեան բոլոր միջոցներուն եւ եղանակներուն, բայց դժունեա կութեամբ կրնանք ըսել, թէ Անդրանիկ բանագնացները ամէն տեղ ալ բախեցան Տիկին Ռոպալիոներու քաղաքավար, բայց վճռական մերժումին :

Պատասխանատուները, պետական չափերու բերումով, կրնան «բարեկամական» յարաբերութիւններ վարել Թուրքիոյ հետ : Այդ չատ բնական է : Դիւանագիտութիւնը իր հարկադրանքները ունի : Բայց Թուրքին սխալը այն է, որ կը յամառի հիմնական բնոյթ տալ այդ վերաբերումին, մինչ պէտք է դիտցած ըլլար ցարդ, թէ իր դիմադիծը վերջնականապէս յստակ է քաղաքակիրթ մարդուն համար, որ Թուրքին մէջ կը տեսնէ ըստ տեղւոյն ժողովուրդի մը ջարդարար, առաջին ցեղասպանը, որուն հետ բարեկամական կապեր կարելի է ունենալ, բայց այդ կապերով հպարտանալ՝ եր – բե՛ք :

«Ա.ԶԴԱԿ»

ՍԱՀԱԿ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

(ԲԵՆՆԷ)

Լրացաւ ականատեսը ապրպարզեցի, բանահաւաք – բանասէրը եւ մանկավարժ, Սահակ Մովսէսեանի ծննդեան 100ամեակը : Սահակ Մովսէսեան ծնած է 1867ին, Մուշի չրջանի Բուլանըխ գաւառի Կոփ գիւղին մէջ, բանասաց Մովսէսի ընտանիքէն :

Սահակ Մովսէսեան սկզբնական կրթութիւնն ստացած է գիւղի վանքի դպրոցին մէջ : Տակաւին պատանի, իր ուսուցիչ – ներուն յանձնարարութեամբ պատանի Սահակը ղրկուած է բանահիւսական նիւթեր հաւաքելով : Ուշագրաւ է այն հանգամանքը, որ այդ դպրոցը այցելող Գ. Սրուանձտեանի Սահակ կը յանձնէ իր գրի առած մանկական երգերուն տետրակը եւ կ՛արժանանայ մեծ բանահաւաքի քաջալերանքին :

1879ին Ս. Մովսէսեան կ՛ընդունուի Մուշի կեդրոնական վարժարանը, որ իր ժամանակի լաւագոյն դպրոցներէն էր եւ ունէր ուսուցչական լաւ կազմ մը : 1884ին դպրոցն աւարտելէ ետք կը փորձէ ընդունուիլ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, սակայն կը մերժուի : Վերադառնալով Բուլանըխ, Ս. Մովսէսեան կը նուիրուի ուսուցչութեան եւ հայ ազգապրութեան ու բանահիւսութեան ուսումնասիրութեան :

1896ին Ս. Մովսէսեան կը մեկնի Թիֆլիս, ուր չուտով բարեկամական յարաբերութիւններ կը հաստատէ Ղ. Ագայեանի, Ց. Թումանեանի, Նար-Դոսի եւ ուրիշներու հետ : Ս. Մովսէսեանի համար բախտորոշ նշանակութիւն մը կ՛ունենայ « Ազգապրական Հանդէս»ի հիմնադիր Ե. Լալայեանի հետ իր ծանօթութիւնը : Վերջինիս յանձնարարութեամբ սկսած գրել հայրենի գաւառի ազգապրութիւնը : Եւ ահա «Ազգապրական Հանդէս»ի Ե. եւ Զ. գիրքերուն մէջ, տպա 1901ին առան – ձին գիրքով լոյս կը տեսնէ Ս. Մովսէսեանի «Բուլանըխ կամ Հարք գաւառ» արժէքաւոր գործը Բենոէ ծածկանունով : Ցարդ Բուլանըխի ազգապրութիւնը չէ ուսումնասիրուած, եւ այդ իսկ պատճառով այս գործը բացառիկ արժէք մը կը ստանայ : Ս. Մովսէսեան, հետեւելով Ե. Լալայեանի ազգապրական դպրոցին, հանդամանօրէն կը նկարագրէ Բուլանըխցիներու նիստուկացը, սովորութիւնները, հաւատքը, պատմական հնութիւնները, եւ այլն : Գործը բաղկացած է չորս բաժիններէ – Տեղագրական բաժնին մէջ հեղինակը համառօտ ակնարկ մը կուտայ Բուլանըխի պատմական անցեալին, ապա կը նկարագրէ Բուլանըխի աշխարհագրական դիրքը՝ սահմանները, լեռները, լիճերը, կլիման, բուսականութիւնը, հանքերը, կենդանական աշխարհը, դիւղերը, սրբավայրերը, բերդերը, բնակարանը՝ անասնապահութիւնը եւ առեւտուրը : Յատկապէս լաւ չարադրուած է դիւղատնտեսութեան բաժինը : Երկրորդ բաժինը կը կրէ «Ընտանեկան Բարք» խորագիրը : Հոս կը խօսի հարսանիքի, տղաբերքի եւ կնունքի, երեխաներու դաստիարակութեան, մանկական խաղերու եւ այլ հարցերու մասին : Այնուհետեւ հեղինակը կանդ կ՛առնէ ընտանեկան կեանքին ու իր առեւերատ կողմերուն վրայ՝ ընտանեկան անախորժութիւններ, եւայլն : Այս բաժնին մէջ կը խօսուի զանազան հիւանդութիւններու եւ բուժման միջոցներուն, ինչպէս եւ մահուան, հոդիի եւ հանդերձեալ կեանքի մասին : Երրորդ բաժինը ամբողջութեամբ նուիրուած է հաւատքին : Ասիկա գործին ամէնէն կարեւոր մասն է, ուր հեղինակը կը նկարագրէ կախարդութեան սովորութիւնները, երկնային լուսատուներու (արեւ, լուսին, աստղեր), լեռներու պաշտամունքին հետ կապուած բազմաթիւ սովորութիւնները : Ցետոյ կ՛անցնի նշանաւոր ոտներու (Նոր տարի, Տեառնընդառաջ, Բարեկենդան, Մեծ Պահք, Ծաղրազար, Համբարձում եւ Վարդավառ), նկարագրութեան : Չորրորդ բաժինը կը կրէ « Ժողովրդական երգեր» խորագիրը : Հոս դետեղուած են մանկական, ազնտանքային, երդիծական երգեր, առածներ, հանելուկներ, առակներ : Այս բոլորը կը նկարագրէ հմուտ ազգագրագիտի վարպետութեամբ : Գործը արժանացաւ գիտական հասարակութեան գնահատանքին եւ « Սահակ – Մեսրոպեան» մրցանակը ստացաւ :

Այդ տարիներուն Ս. Մովսէսեան կ՛ամբարէ բազմաթիւ ազգագրական եւ բանահիւսական նիւթեր՝ հարիւրաւոր հեքեաթներ, առակներ, ասացուածքներ, եւայլն :

Պատերազմին Անդրկովկաս փոխադրուելով, Ս. Մովսէսեան կը թղթակցի Թիֆլիս հրատարակուող « Համբաւարեր» չարաթաթերթին, ուր լրիւ եռուկ լոյս կը տեսնեն իր ուշագրաւ յօդուածները, որոնց մէջ հետաքրքրական է մանաւանդ «Հնութիւնները Տաճկահայաստանում» դրութիւնը :

Հայ ժողովուրդի մեծ եղեռնի պատմութիւնը ուսումնասիրելու համար չմոռնանք արժէքաւոր նիւթեր կան Ս. Մովսէսեանի « Բուլանըխի կոտրածնեը» եւ «Մոտկան» յօդուածներուն մէջ, ուր հեղինակը փաստերով ցոյց կուտայ այն ահաւոր գաղանութիւնները, զորս Թուրքերը կատարած են Բուլանըխի մէջ :

Ս. Մովսէսեանի բանահիւսական գործունէութեան պսակը կը կազմեն գրի առած իր բազմաթիւ հեքեաթները, որոնք իր որդիին՝ բանաստեղծ Սողոմոն Տրօնցիի եւ Հայաստանի պետութիւններու կազմաւի հնադիտութեան եւ ազգագրութեան հաստատութեան ջանքերով լոյս տեսան 1967ին՝ կազմելով « Հայ ժողովրդական հեքեաթներ»ու Ժ. հատորը : Այս հատորը կ՛ընդգրկէ պատմական չ-

---

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Պէտք է խոստովանիլ որ մեր կացութիւնը չատ ծանր է, ըսաւ Սալիհա հանըմ երբ նորեկները իրենց պատմութիւնը աւարտեցին, մինչեւ հիմա մեզի դէմ եղած հալածանքները մեծ վնաս չէին պատճառեր, որովհետեւ ոստիկան – նութիւնն ու լրտեսները ըստ բաւականի կը պործէին, առանց որոշ ուղղութեան կամ որոշ հետքեր ունենալու, սակայն հիմա, ախո՛ս, այնպէս չէ՛ ... :

Ապահիլ Համիտ վերջապէս յաջողեցաւ մեր մէջէն մատնիչ մը ձեռք ձգել եւ մատնիչ մը որ տեղեակ է մեր բոլոր գաղտնիքներուն եւ անոր չնորհիւ այժմ դիտակցաբար կը գործէ ... եթէ այսպէս չարունակուի, ՝ հետզհետէ ամէնքս ալ կրնանք ձեռք իյնալ եւ անօգուտ կերպով գոհուիլ, առանց մեր սուրբ նպատակին հասնելու ... սիրելի ընկերներ պէտք է որ վճռական որոշում մը տանք :

Այս խօսքերը խորին ուշադրութեամբ լսուեցան : Ամէնուն դէմքին վրայ անձկութիւնը դրոշմուած էր եւ ոչ ոք կը համարձակէր խօսք առնելու խօսելու :

— Կամ այն է որ ամէնքս ալ պէտք է թողունք փախչինք, չարունակէ Սալիհա, եւ կամ այն է որ պէտք է մեր վերջին ճիգը թափենք ... :

— Մեր ընկերներուն մէջ չեմ կարծեր թէ մէկը գոնուի որ վտանգին առջեւէն փախչելու վատութիւնը ունենայ, ըսաւ Արիֆ :

— Ամէնքս ալ պատրաստ ենք մեր կեանքը գոհելու հայրենիքի եւ ազատութեան համար, աւելցուց Սաադք :

Նոյն միջոցին սպասուհին դուռը բացաւ եւ Սալիհա հանըմի այցաքարտ մը ներկայացուց : Տիկինը քարտին վրայ աչք մը նետելէ ետք ըսաւ.

— Անմիջապէս ինքը ներս հրամցուր :

Ցետոյ, իր ընկերներուն դառնալով աւելցուց.

— Շէվքէթն է եկողը, անպատճառ կարեւոր լուր մը ունենալու է :

Շէվքէթ հազիւ քսանեւհինգ տարեկան ուսեալ եւ առանդուն երիտասարդ մըն էր, որ չնորհիւ իր հօրը բարձր դիրքին՝ յաջողած էր Եըլտըզի պալատը պաշտօնի կոչուիլ կայսերական քարտուղարութեան մէջ : Իր ուշիմութեան չնորհիւ քիչ ժամանակուան մէջ կրցած էր բաւական կարեւոր դիրք մը ունենալ եւ մանաւանդ սիրելին դառնալ Թահսին փաշայի որուն կատարեալ վստահութիւնը կը վայելէր : Եւ սակայն Շէվքէթ իր դպրոցական չրջանէն սկսեալ ջերմ ու հաւատացեալ յեղափոխական մըն էր ու այդպէս ալ մնացած էր հակառակ Եըլտըզի մէջ պաշտօն ստանալուն : Իր գաղտնական ընկերներէն ոմանք աքսորուեր, ուրիշներ անյայտացեր էին, մէկ քանիներ ալ Եւրոպա ապաստանած էին : Շէվքէթ միշտ յաջողած էր այդ յեղափոխական գաղափար – ակիցներուն հետ յարաբերութիւն մշակել, առանց ինքզինք վտանգելու եւ չատ անգամ իր գրաւած դիրքին չնորհիւ, անոնց մեծապէս օգտակար ըլլալ : Իր անձնուիրութեան եւ անկեղծութեան այնպիսի փայլուն ապացոյցներ տուած էր որ այժմ Սալիհա հանըմ եւ իր ընկերները գայն իրրեւ սրտակից ընկեր կը նկատէին եւ երբեք չէին վարաներ իրմէ ծառայութիւններ խնդրելու, գոնս յօժարակամ կը կատարէր :

Երբ սրահէն ներս մտաւ Շէվքէթ յուզուած կերպարանք մը ունէր եւ այդ բանը հոն եղողները իսկոյն նշմարեցին :

— Ի՞նչ լուր կը բերես մեզի, խռոված երեւոյթ մը ունիս, ըսաւ Սալիհա, երիտասարդը բարեւելէ ետք :

— Արդարեւ, խիստ կարեւոր լուր ունիմ հաղորդեմ :

— Խօսէ տեսնենք :

— Թիկնապահ Զիա փաշա վերադարձաւ պալատ :

— Երէկ առաւօտնէ ի վեր :

— Բայց ինչո՞ւ մինչեւ հիմա այդ լուրը չհաղորդեցիր ... պիտես թէ որքան կարեւոր էր եւ եթէ երէկ առաւօտ իմացած ըլլայինք դուցէ չատ մը դժբախտութիւններու առաջքը կրնայինք առնել :

— Այո, բայց անկարելի էր առանց կասկածի տեղի տալու պալատէն հեռանալ եւ ասոր համար ստիպուեցայ մինչեւ հիմա դալուստս յապաղել :

— Ինչ որ է, պատասխանեց Սալիհա հանըմ ներողամիտ ժպիտով մը, բերած լուրդ մեզի համար այնքան կարեւոր է որ կընենք յապաղումդ : Հիմա ըսէ տեսնենք թէ այդ մատնիչը ի՞նչ կընէ հոս հասնելէն ի վեր :

— Իրաւ որ այս մասին որոշ տեղեկութիւն պիտի չկրնամ տալ, պատասխանեց երիտասարդը, միայն սա նշմարեցի որ պալատ հասնելէն ի վեր չատ մտատանջ եւ զբաղած երեւոյթ մը ունի : Երկու անգամ ուղեւորութիւն ի վեր կարելի է ատոր պալատէն դուրս ելլաւ ... :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(220 – Շար.)

...Տարօրերան նահանգի Հարք ... 273 հէքեաթները, որոնցմէ 269 ... առաջին անգամ ըլլալով կը հրա– ... Հատորին կցուած են Ս. ...Մովսէսեանի կողմէ գրուած Մուշ – Բու– ...լանըխի բարբառին համառօտ քերակա– ...նութիւնը եւ բարբառային բառարան մը։ Ս. Մովսէսեան ունի գրի առած տակա– ...ւին հարիւրաւոր առակներ, պարերգներ, ...ժողովրդական երգեր, աղօթքներ, սիրերգ– ...ներ, մանկական երգախաղեր, հանելուկ– ...ներ, յանգաւոր առած – ասացուածքներ, ...երէն եւ քրտերէն երգեր ու վիպերգ– ...ներ, որոնք բոլորն ալ տակաւին անտիպ ...կը մնան։

Ս. Մովսէսեանի չհրատարակուած ...գործերուն մէջ առանձին տեղ մը կը գը– ...ւէ «Մուշ – Բուլանըխի բարբառը» մե– ...նագրական ուսումնասիրութիւնը, որուն ...վրայ շուրջ քառորդ դար աշխատած է ...հեղինակը։ Այնպիսի արժէքաւոր գործ ...մըն է ասիկա, զոր անպայման պէտք է ...հրատարակել։

Ս. Մովսէսեան զբաղած է գրականու– ...թեամբ եւս։ Տակաւին պատանի՝ գրած ...է կարգ մը բանաստեղծութիւններ։ Ա– ...ւելի ուշ գրած է թատերախաղեր՝ «Նու– ...նուֆար» (1903), «Սարխոշները» (1908), ...«Մեծ Հարսանիքը» (1924)։ Այս բոլո– ...րը գրուած են Մուշ – Բուլանըխի բար– ...բառով։

Ս. Մովսէսեան շուրջ յիսուն տարի ըզ– ...բաղած է ուսուցչութեամբ։ 1884ին Մու– ...շի Ազգային կեդրոնական վարժարանը ա– ...ւարտելէ ետք քանի մը տարի ուսուցչու– ...թիւն կ'ընէ իր ծննդավայրին՝ Կոփ գիւ– ...ղի մէջ։ Ապա կը դասաւանդէ Ալաշկերտի ...Ուչքիլիսէի Ս. Յովհաննէս վանքին կից ...դպրոցին մէջ, ուրկէ 1892ին կը փոխա– ...դրուի կրկին Կոփ։ Հոս մեծ դժուարու– ...թեամբ կը յաջողի դպրոց մը բանալ, կա– ...ռուցանել տալ դպրոցի բաւական յարմար ...շէնք մը, հրաւիրել քանի մը ուսուցիչ– ...ներ։ Դպրոց կը յաճախէին ոչ միայն Կո– ...փի, այլեւ հարեւան գիւղերու երախանե– ...րն ու պատանիները։

1903ին Ս. Մովսէսեան կը հրաւիրուի ...դասաւանդելու Խնուսի դպրոցին մէջ։ ...Երկու տարի հոն պաշտօնավարելէ ետք, ...կը փոխադրուի Կոփ գիւղի դպրոցը։ ...1908ին Համիտի արիւնարբու տիրապե– ...տութիւնը կը տապալի եւ որոշ չափով ...նպաստաւոր պայմաններ կը ստեղծուին ...դպրոցական գործի բարելաւման համար։ ...Օգտուելով անկէ, Ս. Մովսէսեան դպրո– ...ցը կը դարձնէ երկսեռ, եւ բուլանըխցի ...աղջիկներն ալ առջեւ կը բացուին դպրոցի ...դռները։

1910ին Ս. Մովսէսեան կը հրաւիրուի ...դասաւանդելու Պիթլիսի մէջ, իբրեւ հա– ...յերէն լեզուի ու գրականութեան ուսու– ...ցիչ, ուր կը մնայ մինչեւ 1913 թուակա– ...նը։ Յեղափոխական գործունէութեան ...համար Ս. Մովսէսեան կը ձերբակալուի, ...վեց ամիս բանտ մնալէ ետք կ'ազատուի, ...սակայն կը զրկուի հայրենի գիւղին մէջ ...ապրելու հնարաւորութենէն։ 1915ին մա–

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Ձեխոսլովաքիոյ իրադարձութիւնները ցայտուն դարձուցին Մոսկուայի Միու– թեան դիմագիծը — բռնատիրական վար– չակարգ մը, որ յենելով բիրտ ուժին՝ իր մականին տակ կը պահէ միլիոնաւոր մարդիկ։ Նոյն իրադարձութիւնները պահ մը մոռցնել տուին այն իրողութի– նը, թէ համայնավարութեան ասիական դէմքը (իմա՛ համայնավար Չինաստան) կը շարունակէ աւելի դաժան արտայայ– տութիւն մը ունենալ։

Ասոր ցայտուն օրինակը կը գտնենք Թի– պէթի մէջ, որ գրաւուեցաւ Չինացիներու կողմէ 1950ին։

Թիպէթի 1.300.000 բնակչութեան մօ– տաւորապէս երեք հարիւր հազարը վայ– րագ ձեւով բնաջնջուած է այն օրէն ի վեր, երբ Փեքինի առաջին տիրակալը Լհասայի Աստուածներու պալատը ժա– մանեց։ Պատահեցաւ, որ ամբողջ գիւղեր գնդացիրի կրակին ենթարկուին։ Այն– քան մեծ է անձնասպաններու թիւը, որ Չինացիները փչաթելեր հաստատած են Երջանկութեան գետին եզերքն ի վեր, որպէսզի մարդիկ իրենք զիրենք գետը չնետեն։ Առնուազն ութսուն հազար Թի– պէթցիներ, որոնց կարգին աստուած– արքայ Տալէյ – Լաման, կը նախընտրեն ապրիլ տարագրութեան մէջ։ Ուրիշ եր– կու հարիւր հազար անձեր բանտարկուած կամ աշխատանքի կայաններ փոխադըր– ուած են։

Երկրին երեք հազար մենաստաններուն մեծ մասը քանդուած կամ զօրանոցներու փոխակերպուած է, իսկ անոնց մէջ գըտ– նուած արուեստի թանկագին գանձերը Չինաստան տեղափոխուած են։ Թիպէթի երբեմնի 150 հազարի հասնող լամաներէն (կրօնաւոր վանականներ) հազիւ չորս հարիւրը մնացած է, այն ալ առ ի ցու– ցադրութիւն քարոզչական նպատակնե– րով։

Թիպէթցիներու ցեղային ինքնութիւնը նոյնիսկ կորսուելու վտանգին դատա– պարտուած է։ Ծառեր, պարտադրաբար, ամլացուած են՝ ծնունդներու թիւը նուա– զեցնելու համար, իսկ հարիւրաւոր Թի– պէթցի աղջիկներ պարտադրանքի ներքեւ գտնուած են ամուսնանալու չինացի զին– ուորներու հետ՝ ձուլումը աւելի եւս յա– ռաջ տանելու մտադրութեամբ։

Միւս կողմէ տասնեակ հազարաւոր Չի– նացիներ բնակութիւն հաստատած են երկրին մէջ, եւ շուրջ 16 հազար Թի– պէթցի պարմաններ եւ պարմանուհիներ Չինաստան տեղափոխուած են՝ քաղաքա– կանապէս «դաստիարակուելու» առաջա– դրութեամբ։

Օրէնսդէտներու Միջազգային Յանձ– նախումբը «ցեղասպանութիւն» որակեց Չինացիներուն ձգտումը քանդելու Թիպէ– թի ազգային դիմագիծը։ Իր կարգին, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը երեք առիթներով դատապարտեց Փէքի– նը՝ «մարդկային տարրական սկզբունք– ները խախտած եւ ազատութիւնը կաշ– կանդած» ըլլալուն համար։

— Հակառակ Չինացիներու ի գործ դը– րած վայրագ միջոցներուն, Թիպէթ կը շարունակէ ապրիլ, սակայն չեմ գիտեր թէ ի՞նչ դիմագիծ պիտի ներկայացնէ մեր երկիրը քսան տարի ետք», հարց կուտայ Տալէյ Լամա։

Թիպէթցիները բազմաթիւ առիթներով արիաբար ըմբոստացան։ Լեռնցի ցեղա– խումբեր արիւնալի մարտեր մղեցին, եւ Թիպէթցի զինուորներ, որոնք բռնի զին– ուորագրուած էին չին զօրախումբերու մէջ՝ իրենց զէնքերը ուղղեցին Չինացի– ներու վրայ։ Փեքինի հաստատած «Թի– պէթ ինքնավար շրջանը» լուծուեցաւ, ո– րովհետեւ նոյնիսկ Մաոյի նշանակած խրտուիլակ առաջնորդը՝ Փանչեն Լամա, մերժեց գործակցիլ չինացի պաշտօնա– տարներու հետ։ Ասոր իբրեւ հետեւանք՝ Չինացիները զինուորական – բռնատիրա– կան տիրապետութիւն մը հաստատեցին Թիպէթի վրայ։

Մաոյի ձեռնարկած Մշակութային Յե– ղափոխութեան հետեւանքով կատարեալ քաոս մը ստեղծուած է Թիպէթի մէջ։ Չինացի խմբակներ եւ զօրախումբեր կը պայքարին եւ կը կռուին իրարու դէմ։ Այս կացութենէն որոշ չափով կ'օգտուին Թիպէթցիները, եւ կը տածեն այն յոյսը, — սա՛ղ չատ տկար, — որ երկրին մէջ ստեղծուած քաոսային վիճակէն օգտուե– լով թերեւս յաջողին փոխել իրաց կացու– թիւնը։

Թ. Ա. Թ.

դապուրծ ազատած Ս. Մովսէսեան ընտա– նիքով, Յ. Թումանեանի օգնութեամբ կը հաստատուի Մեծ Ղարաքիլիսա գիւղին մէջ եւ տեղւոյն դպրոցին մէջ դասաւան– դելով մէկտեղ կը վարէ տեսչութիւնը պաղթականներուն համար կազմակերպը– ւած դպրոցներուն։ Թուրքերու Կովկաս ներխուժումին պատճառով Ս. Մովսէս– եան կը փոխադրուի Նոր Պայազիտ եւ կ'աշխատի տեղւոյն որբանոցին մէջ որպէս դաստուտ։ Ապա կը փոխադրուի Լենինական, ուր մեծ եռանդով կը շա– րունակէ իր մանկավարժական գործունէ– ութիւնը։

1925ին Լենինականի հասարակութիւնը կը նշէ իր մանկավարժական գործունէ– ութեան 30ամեակը։ Հայաստանի կառա– վարութիւնը, գնահատելով Ս. Մովսէս– եանի գիտական – մանկավարժական գոր– ծունէութիւնը, 1930ին անհատական թո– շակ մը կը նշանակէ իրեն։

Ս. Մովսէսեան տէր էր քանի մը ա– րեւելեան լեզուներու (պարսկերէն, թր– քերէն), յատկապէս լաւ գիտէր քրտերէ– նը։

Ս. Մովսէսեան մեռաւ 1939 Նոյեմբեր 19ին, Լենինականի մէջ։

Կ. Վ. ՄԵԼԻՔ – ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արտասահմանի զանազան երկիրներէ Երեւան մեկնած հայ ուսուցիչներ հան– դիպում մը ունեցած են հայրենի գրա– գէտներու հետ Սեպտեմբեր 3ին, Հայաս– տանի Գրողներու Միութեան տան մէջ։ Երեկոյթին բացումը կատարած է Գրող– ներու Միութեան վարչութեան քարտու– ղարը՝ Ստ. Ալաջանեան։ Խօսք առած են Վ. Նորենց, Ա. Գրաշի, Յ. Ղուկաս– եան, Ս. Կապուտիկեան, Սարմէն, Ռ. Արամեան եւ Յ. Շիրազ։

×

Ուլեանովսկի մէջ, Ռուսիա, Սեպտեմ– բերի կիսուն տեղի ունեցած են հայկա– կան մշակոյթի օրեր։ Ազգային երգերն ու պարերը մեծ յաջողութիւն գտած են։

×

Լոյս տեսած է «Բանբեր Երեւանի հա– մալսարանի» 1968ի երկրորդ համարը։ Ծանեկան մենագրութիւններու եւ ու– սումնասիրութիւններու կարգին են հե– տեւեալները. — «Գրիգոր Նարեկացու Մատեան ողբերգութեան Պոեմի աշխար– հաբար նոր թարգմանութեան մասին» (Վ. Գէորգեան), «Հայերէնը եւ Թրա– կերէնը» (Գ. Ջահուկեան), «Ժողովրդա– կան աւանդոյթների ժառանգական առանձ– նայատկութիւնների մասին» (Ա. Ղանա– լանեան), «Սասունցի Դաւիթ դիւցազնա– վէպի գեղարուեստը» (Յ. Ապրես– եան), «Չորրորդ դարի թեմաները հայ գրականութեան մէջ» (Վ. Նալբանդեան) եւայլն։

×

Երեւանի 2750ամեակին առիթով շրջա– նութեան պիտի դրուին կիսաթանկարժէք քարերէ պատրաստուած յուշանուէրներ՝ «Ուրարտական առիւծ», «Վայրի այծ», «Եղնիկ», «Հայկական աղջիկներ» եւն.։ Ցախձապակիի գործարանը, իր կարգին, հրապարակ պիտի հանէ կիսայախճապակ– եայ մոխրամաններ, ափսէներ, պղտա– մաններ, ծաղկամաններ՝ հայկական զար– դապատկերներով։

×

Օգոստոսին Իրանէն, Լիբանանէն եւ Ի– րաքէն Հայաստան ներգաղթած են 38 հայ ընտանիքներ (182 հոգի)։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Բարկացած մարդէն վայրկեան մը փա– խիր, իսկ կեղծաւոր մարդէն՝ միշտ։

ԿՈՆՖՈՒՍԿԻՈՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (297)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈԶԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ԳԼՈՒԽ ԼԹ.

ԱՆՄԱՀ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳԻՆՈՎ ԸԼԼԱԼԸ ՉԻ ԲԱՒԵՐ

Հետեւեալ օրը՝ արեւը մարը մտնելէ ...քիչ մը առաջ Պուլվար տիւ Մէնի սակա– ...ւթիւ եւ ցանուցիր երթեւեկողները գըլ– ...խարկ կը հանէին՝ դիակառքի մը անցնի– ...լը տեսնելով, որու ձեւը հին էր եւ որու ...վրայ մեռելի գլուխներ, խոտուցներ եւ ...արցունք նկարուած էին։ Այս դիակառ– ...քին մէջ ապիտակ սաւանով ծածկուած դագաղ մը կար. սաւանին վրայ թեւերը կախուած մեծ մեռելի մը նման աճաղին սեւաթոյր խաչ մը կը տարածուէր։ Դիա– կառքին ետեւէն սեւերով պատուած կառք մը կ'երթար, որու մէջ շապիկ հագած քահանայ մը եւ կարմիր գդակ մը դրած տիրացու մը կը նշմարուէր։ Դիակառքին աջ ու ձախ կողմէն գիտթաղներ կ'երթա– յին գորշագոյն համազգեստով ծեր մարդ մը կ'երթար կաղալով։ Դիակառքը դէպի Վօժիրարի գերեզմանատունը կ'ուղղուէր։

Ծեր մարդուն գրպանը դրուած կռանի մը կոթը, գրոցի մը երկաթը եւ զոյգ մը աքծանի կրկին ծայրը կ'երեւային։

Վօժիրար Փարիզի գերեզմաննոցներուն մէջ բացառիկ գերեզմաննոց մըն էր։ Ի– րեն յատուկ սովորութիւններ ունէր, ինչպէս որ մեծ դուռ եւ պզտիկ դուռ ալ ունէր զոր թաղին մէջ հին մարդիկ յա– մառելով չմոռնալ հին խօսքերը՝ ձիաւորի դուռ կ'անուանէին։ Ինչպէս ըսինք ար– դէն, Փըթի Փիքփիւսի Պերնարտուհի– Պենետիքթուհիները հոն առանձին տեղ մը եւ երեկոյեան միջոցին թաղուելու արտօնութիւն առեր էին՝ գերեզմանա– տունին երկիրը ժամանակին իրենց վա– նատունին սեփականութիւնը եղած ըլլա– լուն համար։ Այս պատճառով գիթաղ– ները ամառը երեկոյեան գործ մը եւ ձմեռն ալ գիշերուան գործ մը ունենա– լով՝ մասնաւոր կանոնի մը կը հնազան– դէին։ Այն ժամանակ Փարիզի գերեզման– նոցներուն դուռները արեւամարի միջո– ցին կը գոցուէին, եւ այս փակումը քա– ղաքապետական հրաման մը ըլլալով, միւսներուն պէս Վօժիրարի գերեզմանա– տունն ալ կը հպատակէր այս հրամանին։ Ձիաւորի դուռն ու հետեւակի դուռը եր– կու յարակից վանդակներ էին, եւ իրենց մօտ տաղաւար ունէին զոր Փերինէ ճար– տարապետը շինած էր եւ ուր գերեզմա– նատունին դռնապանը կը բնակէր։

Այս վանդակները անողոքաբար կը գոցուէին ճիշդ այն միջոցին, ուր արեւը Ենվալիտի գմբէթին ետեւէն կ'աներեւու– թանար։ Եթէ նոյն միջոցին գիթաղ մը ուշանալով գերեզմանատունը մնացած ըլլար, դուրս ելլելու մէկ միջոց ունէր միայն, որ էր յուղարկաւորութեան հան– դիսադիրներու վարչութեան կողմէ գիթ– թաղի տրուած վկայագիրը։ Դռնապանին պատուհանի փեղկին վրայ նամակատու– փի ծակի նման ծակ մը եւ տուփ մը կար։ Գիթթաղը վկայագիրը այս ծակէն տու– փը կը նետէր, դռնապանը թուղթին իյ– նալը կը լսէր, չուանը կը քաշէր ու հետե– ւակի դուռը կը բացուէր։

Եթէ գիթթաղը վկայագիր չունենար, անունը կուտար՝ դռնապանը որ երբեմն պառկած եւ քնացած կ'ըլլար, կ'ելլէր, կ'երթար տեսնելու համար թէ գիթթաղն է զինք կանչողը, եւ բանալիով դուռը կը բանար, գիթթաղը դուրս կ'ելլէր, բայց տասնեւհինգ ֆրանք տուժելէն ետք։

Այս գերեզմաննոցը իր անկանոն եւ ան– սովոր բաներով, վարչական համաչա– փութեան նեղութիւն կուտար։ 1830ին վերցուեցաւ, իրեն յաջորդեց Արեւելեան գերեզմանատուն բսուած Մոնփարնասի գերեզմանատունը, եւ ժառանգեց Վօժի– րարի կից այն կապելան որու վերը տախ– տակի մը վրայ նկարուած սերկեւիլ մը կար, եւ որ անկիւն մը կը կազմէր մէկ կողմէն գինի խմողներուն սեղանին վրայ, միւս կողմէն ալ գերեզմաններուն վրայ՝ ծանուցման տախտակով մը որու վրայ գրուած էր. «Լաւ Սերկեւիլին»։

Վօժիրարի գերեզմանատունը կրնայ ըսուիլ թէ թառամեալ գերեզմանատուն մըն էր։ Երթալով կը խափանէր։ Հետ– զհետէ կը բորբոսէր, ալ ծաղիկ չէր բուս– ներ։

Քաղքենիները բանի տեղ չէին դներ Վօժիրարի մէջ թաղուիլը, վասնզի աղ– քատութեան նշան կը սեպուէր հոն թաղ– ուիլը. բայց Փէր–Լաշէ՛զը, ո՜հ, հոն թաղուիլը ուրիշ բան էր։

Փէր–Լաշէզի մէջ թաղուիլը աքաժուէ կահ կարասի ունենալու կը նմանի։ Վայելչասիրութիւնը հոն կ'երեւի։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրինեան, Օր. Ռոզա Տակառեան, Պ. Ներսէս Տակառեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Մուրատեան, Օր. Ժօէլ Շիրինեան, Մարիամ եւ Մարտիկ Տակառեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակառեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Մանուկեան (Արժանթին) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ֆիրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տակառեան (Մարսէյլ) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան (Սէնթ Էթիէն) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէր-Սիմոնեան եւ զաւակները (Սէն Շամոն), Տիկին Ագնիւ Տիրոյեան, Աւետիսեան եւ Մարգարեան ընտանիքները, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՊԱՅԾԱՌ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

(Ծնեալ խուրշուտեան,
Մշոյ խաս գիւղացի)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, այս Ուրբաթ, 20 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 14-ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօյի Քոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ ընդունիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եղիշէ Փափազեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մասիս Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Պոզիկեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի, այս Կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին (295 Րիւ Պուալօ),

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օզօզեանէ հարիւր յիսուն ֆրանք իրենց աղջկան Գօլէթ Ալէնի ամուսնութեան առթիւ:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

	Ֆրանք
Նախորդ գումար (Սեպտ. 6)	9.720
Տէր եւ Տիկին Թ. Մեսրոպեան	100
Պ. Հայկ Գրքբճեան	250
Պ. Կարապետ Չրքէզեան	30
Օր. Անտրէ Պառան	20
Տէր եւ Տիկին Գ. Ճօլօլեան	100
Տիկին Գշիկեան	50
Կապոյտ Խաչ (Իսի)	50
Տիկին Պապիկեան (Փատովա)	100
Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան	50
Պ. Գէորգ Ուշագլեան	300
Պ. Պետրոս Սահակեան	50
Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան	100
Պ. Գլակ Ղազարեան	250
Պ. Մ. Առաքելեան	100
Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչատուրեան	25
Օր. Մ. Մեծատուրեան	25
Պ. Մարտիրոս Խաչատուրեան	30
Ընդհ. գումար	11.350

ՉՈՄ

ՉՈՄը տեխնոլոգական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Երկուշաբթի (Սեպտ. 23) իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լոնտոնէն, Յովհ. Չալըքեան 40 անգլ. ոսկի կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Շ. Նարդունիի եւ Ժ. Միսաքեանի մահերուն առթիւ:

×

Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ, ընկեր Պաղտասարեան քսան Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Օր. Մաննիկ Մեծատուրեան 25ական ֆրանք կը նուիրէ Նարդունիի գործերու ֆոնտին եւ «Յառաջ»ի, Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլէն Պ. Մարտիրոս Խաչատուրեան 30ական Ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին եւ «Յառաջ»ի, Շ. Նարդունիի եւ Ժ. Միսաքեանի մահուան առթիւ:

×

Ալֆորվիլէն Պ. Սեդրակ Խաչատուրեան 120 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի, Շ. Նարդունիի եւ Ժ. Միսաքեանի մահերուն առթիւ:

Ոմն՝ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 25ական ֆրանք կը նուիրեն Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին եւ «Յառաջ»ի, Նարդունիի, Ժ. Միսաքեանի եւ Կարապետ Տոնէրեանի յիշատակին:

×

Տէր-Պետրոսեան եղբ. (Լիոն) 30 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի, Շ. Նարդունիի եւ Ժ. Միսաքեանի յիշատակին:

×

Պ. Մերկեր Առաքելեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Սոֆի Եօրղանճեանի արկածալի մահուան առթիւ հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու:

ՍԷՆ ԼՈՒ, Չորեքշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ):

ՊՈՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ):

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ):

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Զ. Դ.

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն որ հաճին իրենց թղթակցութիւնները ուղղել միութեանս քարտուղար Միրիճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN
65, Voie d'Issy - Malakof - 92
Tél. MIC. 75-70

Իսկ դրամական առաքումները եւ նուիրատուութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին:

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. H. Barbusse — 92 - Clamart

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան ճանաչ ուսումնական աստիճան:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆԻ մէջ Ուրբաթ (20 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիսթ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE - PARTY

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ «ԱՐԾԻՒ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՇԱԲԱԹ (21 ՍԵՊՏ. ԺԱՄԸ 18էն 23)
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

17, Rue Bleue, Paris (9e)

AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél.: 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 - 01 - 72:

Վարժարանը կը վերաբացուի Երկուշաբթի 23 Սեպտեմբերին:

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, Լը Րէնսի: Հեռաձայն 927-01-72:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՎԱԼԱՆՍ — Կիրակի (22 Սեպտ.) առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին դպրոցի սրահին մէջ, ուսուցչուհի Օր. Հէլէն Սապունճեան: Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
21
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
21 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11318 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.318

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՎԱՅՈՅԶ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Չեխոսլովաքիոյ դէպքերը որոշ չափով ժաւալութեան տուին արաբեւիսրայէլեան վէճը, որ վերջին օրերս սկսած է կրկին ժաւոդել քաղաքական աչխարհը :

1967 Ցունիսի վեցօրեայ պատերազմը առեղծած է կացութիւն մը, որ իրաւամբ ընդունելի չէ Արաբներուն համար :

Իսրայէլ զրաւման տակ պահելով իր տարածութենէն բաղմապատիկ ընդարձակ արաբական հողամասեր, նիւթական մեծ զոհողութեանց ենթարկուած է : Միւս կողմէ ի նախազուչութիւն արաբական հաւանական յարձակումի մը, պարտադրած է հսկայական ծախքեր կատարել զրահեան զէնքերով օժտելու համար իր բանակը :

Չինադուլը վերջ տուած է բանակներու ճակատումին, սակայն արաբ ազգայնականները, մասնաւորաբար Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութիւնը օր-ի-օր աւելի կը կրկնապատկեն իրենց դիմադրական – դաւադրական գործողութիւնները զրաւման բանակին դէմ, խոովայոյզ վիճակի մը պահելով Պաղեստինի, Յորդանանի եւ Սուէզի ճակատները :

Իսրայէլ կը հետեւի «ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման»ի մովսիսական օրէնքին եւ արաբ դիմադրական ճակատի գործողութեանց կը պատասխանէ բաղմապատիկ խստութեամբ :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը տասին տասներկու ամիս իր սեղանին վրայ կը պահէ արաբ – իսրայէլեան խնդիրը : Երկու կողմերն ալ յարատեւ բողոքի ծաղկաքերներ կը ներկայացնեն Խորհուրդին՝ զիրար ամբաստանելով, իրբեւ նախաքայլ :

Ապահովութեան Խորհուրդը ո՛չ մէկ դիրքոյ ունի իր որոշումները պարտադրելու, ո՛չ ալ՝ վերջ տալու չարունակ կրկնուող դիմադրական, պատժամիջոցական գործողութեանց :

ՄԱԿը 1967 Նոյեմբեր 22ին քուէարկած իր բանաձեւ մը, պահանջելով որ Իսրայէլ պարպէ իր զրաւած հողամասերը, իրեւ նախապայման կողմերու միջեւ ընդունելիք հաշտութեան :

Այս որոշումը, ինչպէս նաեւ նոյն կազմակերպութեան նախորդ որոշումներ Պաղեստինի արաբ զաղթականներուն իրենց հայրենի բոյները վերադառնալուն կամ՝ մնացին ձայն բարբառոյ յանձնառու :

Պաղեստինցիներու վերադարձը առաջնահերթ խնդիր է : Ու չատ կը նմանի մեր Հայրենիքին : Սակայն քանի տարիները սա – կան, ա՛նքան կը դժուարանայ ու կը բարդանայ խնդրին լուծումը :

1948ի եւ 1956ի զաղթականներուն վրայ ծանրացաւ տարի աւելցան նաեւ Ամերիկայի զաղթականները, արմատախիլ Ա. – րաբներու ընդհանուր թիւը հասցնելով 4½ միլիոն երկու հարիւր հազար :

Քանի տարի առաջուան զաղթականներ – ուն մաս մը իրենց արաբական նոր հայ – րենիքին մէջ տեղաւորուեցան եւ նոր տնտեսութիւն տեղծեցին : Սակայն չատեր տակաւին կը սպասեն այն երջանիկ օր – ուան, երբ հնարաւորութիւն պիտի ունե – նան վերադառնալու իրենց ծննդավայրը : Հինները տեղաւորուած են իրենց տուներուն մէջ տարիներէ ի վեր : Իսրայէլ Ամերիկայի նիւթական հատուցում տալ արաբ զաղթականներուն : Խնդիրը սա – յնքան նիւթական ըլլալէ աւելի քաղաքական է :

Արաբներու վերադարձը պիտի խախտէ Իսրայէլի եւ մէկ երրորդի համեմատութեամբ ձեռնհաս մարդիկ, մանաւանդ տնտեսական եւ ընկերային մարզերու մէջ :

Հիմը կազմող միութիւնը ուրեմն ու – սուցման եւ հետազոտութեան միութիւնն է : Կրնայ ըլլալ որ իրաւական տարբեր կանոնադրեր ունեցող հաստատութիւն – ներ ըլլան : Ասոնցմէն մաս մը դիտական եւ մշակութային բնոյթ ունեցող հանրա – յին հաստատութիւնները կրնան ըլլալ, ու – րիշներ պարզապէս համալսարանի պատ – կանող հաստատութեան բնոյթ պիտի ու – նենան : Ո՞վ պիտի ապահովէ բարձրա – գոյն ուսման եւ հետազոտութեան միու – թիւնը , կրթական նախարարը երբ հար – ցը հանրային հաստատութեանց կը վե – րաբերի, տեսուչը միւս պարագաներուն մէջ :

Նոր օրէնքը կը նախատեսէ նաեւ նիւ – թական ինքնավարութիւն : Պետութեան տուած վարկերու յատկացման ձեւը կ'ո – րոշէ Լուսաւորութեան նախարարը , խորհրդակցելէ ետք բարձրագոյն ուսուց – ման եւ հետազոտութեան Խորհուրդին հետ : Պետական այս յատկացումէն զատ, համալսարանները կրնան ուրիշ մուտքեր ունենալ : Պիւտճէն պիտի քուէարկուի , հաստատութեան կողմէ : Եմատական հա – կակշիռը յետագային կը կատարուի :

Ի՞նչ պիտի մնայ Պետութեան ձեռքը : Իր իրաւասութիւնները կը պահէ կենսա – կան խնդիրներու վրայ , ինչպէս ազգա – յին վկայականներու հարցը, նոր հաս – տատութիւններու ստեղծումը, նիւթակա – նի վերաբերեալ իր դերը կենսական կը մնայ, քանի որ Խորհրդարանն է որ Լու – սաւորութեան պիւտճէն կը քուէարկէ :

Պետութիւնը իր իրաւասութիւններէն մաս մը կը կորսնցնէ : Նախ ծրագիրներու եւ մանկավարժական հակակշռի մարզե – րուն մէջ — վկայականներու հարցը մէկ կողմ դնելով — յետոյ, կարգնուկանոնը կ'ապահովուի միայն ընտրուած նախա – դահներու պատասխանատուութեամբ :

Փոխանցման շրջան մը նախատեսուած է բայց չատ կարճ պիտի ըլլայ : Նոր օ – րէնքը փրոֆէսէօրներուն կուտայ ար – տայայտութեան ազատութիւն եւ կարգա – պահութիւն մը որ միայն իրենցմէ կա – խում ունի : Այլեւս չեն ընտրեր սակայն տուայէնը եւ պարտին դասաւանդել հոն ուր կը բնակին : Ամբիոնը ջնջուած է, բայց կը մնան անոր հետ կապ ունեցող առանձնաշնորհները :

Ուսանողներուն համար, օրէնքը կը նա – խատեսէ մասնակցութիւն բոլոր կազմա – կերպութիւններուն եւ բոլոր մակարդակ – ներու վրայ, վարչական, եմատական եւ մանկավարժական մարզերու մէջ :

Անկախ ասկէ մթնոլորտը չատ հան – դարտ չէ ուսանողական շրջանակներու մէջ : Սորպոն կը չարունակէ վիճարա – նական ժողովները եւ Հինգշաբթի օր նոյնիսկ մօտ հազար ուսանողներ տոպան – ցած են Սէն – Միշէլ, Միջազգայինը եր – դելով :

Նանթէռի զրական լսարանի (փաքիւլ – թէ) վերատեսուչը կը բացատրէ իր հրա – ժարականին պատճառները, չէչտելով մանաւանդ «անարդութեան եւ պատակաու – մի այն չրջանը զոր ճանչցած է լսարանը բոլորովին զրկելէ իմ առաքելութենս այն իմաստէն զոր կուտայի իրեն» :

× Սորպոնի մէջ, միջազգէպ մըն ալ պատահած է զրական լսարաններու ինք – նավար սենտիքայի ընդհ. քարտուղարին եւ տասնեակ մը ուսանողներու միջեւ (ծայրայեղ –ձախ), բռունցքի հարուած – ներ ալ փոխանակուած են : Ըստ կողմերու յարձակողը «միւսը» եղած է անշուշտ :

Բժշկական լսարանի քննութիւնները կը չարունակուին առանց խանգարումի :

× Էտկառ Ֆօռ կարգ մը լուսարանու – թիւններ տուաւ հեռատեսիլէն կրթական նոր օրէնքին մասին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ

Սովորականէն երկար տեւած է նախա – բարաց հերթական Խորհուրդը , որ կը դրաղէր Էտկառ Ֆօռի ներկայացուցած կրթական բարեփոխումով : Վիճաբանու – թիւնները բաւական բուռն եղած են մըր – ուած ըլլալով որ չատեր համաձայն չէին, ի վերջոյ կ'ըսուի թէ մը Կոլ կարճ կա – պած է, անդամ մը եւս պութթատ մը ընե – լով :— « Եթէ Էտկառ Ֆօռ խենթեցած է, տեղեակ կ'ըլլայինք, իսկ եթէ օր մը խենթենայ միշտ առներ կ'ըլլայ միջամըտելու» : Ու այս ձեւով Խորհուրդը վաւե – րացուցած է ծրագիրը :

Ծրագիրը, ամէնէն ուշը պէտք է զոր – ծադրութեան դրուի Փետրուար 15ին , բաւական յանդուգն կը թուի : Ընդհա – նուր դիծերու մէջ ինքնավարութիւն եւ մասնակցութիւն կը նախատեսէ :

Գլխաւոր նորութիւնն այն է որ ամէն աստիճանի վրայ խորհուրդներ կան : Ու – սուցման եւ հետազոտութեան բաժիննե – րուն մէջ, խորհուրդները փրոֆէսէօրնե – րէ եւ ուսանողներէ կազմուած պիտի ըլ – լան եւ կարելի պիտի ըլլայ երրորդի ալ դիմել :

Բարձրագոյն ուսուցման եւ հետազո – տութեան չրջանային խորհուրդներու մէջ, թէ համալսարաններէ կամ հանրա – յին հաստատութիւններէ ընտրեալներ պիտի ըլլան եւ թէ մէկ երրորդի համե – մատութեամբ անձնաւորութիւններ ո – րոնք չրջանային գործունէութիւններ կը ներկայացնեն :

Բարձրագոյն ուսուցման եւ հետազո – տութեան ազգ· խորհուրդին մէջ, համա – լսարաններէ ընտրուած ներկայացուցիչ – ներ կան, հանրային անկախ հաստատու – հաւատարակչութիւնը եւ Իսրայէլ չու – դեր փոքրամասնութիւն դառնալ իր սահ – մաններուն մէջ :

Գաղթականներու խնդրէն զատ կնճռոտ ուրիշ հարցեր ալ կան , որոնք կ'արդիլեն հաշտութեան կնքումը եւ խաղաղութեան վերահաստատումը վէճի առարկայ հողա – մասերուն վրայ :

Ամէն բանէ առաջ կայ սկզբունքի խնդիր մը, որ ցարդ չէ լուծուած եւ ո՛չ մէկ նշան կայ մօտ ատենէն լուծուելու : Նախապայման կազմող այդ սկզբունքն է Իսրայէլի անկախ պետութեան ճանաչու – մը արաբական պետութեանց կողմէ :

Դժուար լուծուելիք ուրիշ հարցեր են Երուսաղէմի, ինչպէս նաեւ Իսրայէլի ա – րեւելեան (Յորդանան եւ Սուրիա) ու ա – րեւմտեան (Կազա եւ Սուէզ) սահմաննե – րու կնճիռները, որոնց չուրջ համաձայ – նութեան ո՛չ մէկ յոյս կը նախատեսուի ցարդ :

Արաբեւիսրայէլեան վէճի կարգադրու – թեան համար պատասխանատուութեան մեծ բաժին ունին աչխարհի ճակատագի – րը վարող երկու հսկաները, որոնց նաւա – տորմիղները անընդհատ կը ճեղքեն Մի – ջերկրականի խաղաղ ջուրերը :

Մաղթե՛նք, որ խաղաղ մնան եւ չխռով – ուին այդ ջուրերը, մարդկութեան խնա – յելու համար երրորդ մեծ փոթորիկ մը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՉԵԽ ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Փրակայի մէջ ջերմաչափը դեռ չէ ի – ջած, ընդհակառակն, Ջօր· Ջվոպոտա կը մերժէ վաւերացնել Տիւպչէքի եւ Սմը – կովսկիի հեռացումը , զոր Մոսկուա պա – հանջած է : Կ'ըսուի նաեւ թէ չեխ զեկա – վարներու Մոսկուա ճամբորդութիւնը յե – տաձգուած է :

Ամէն պարագայի մէջ, ջերմաթրը չէ զադրած եւ մթնոլորտը չատ լարուած է : Մոսկուա դեռ յոյսը չէ կտրած ներքին պատակոումէ մը չեխ զեկավարութեան մէջ, եւ այդ ուղղութեամբ ջանք չէ խը – նայած, ցարդ ապարդիւն :

Արտաքին նախարար Հաժէքի հրաժա – րումը ի վերջոյ ընդունուեցաւ : Ծանօթ է որ Հաժէք մէկն է անոնցմէ , որու « զլուխը » կը պահանջէ Մոսկուա :

Չեխոսլովաքիոյ մէջ, լարուածութիւնը ծայր աստիճանի հասած է երբ օտար ձայնասփիւռի կայանէ մը լուր մը տա – րածուած է թէ խորհրդային բանակը Ռումանիա արշաւած է : Լուրը թէեւ ան – միջապէս կը հերքուէր ռումանական զոր – ծակալութեան եւ Փրակայի դեսպանատան կողմէ :

× Մոսկուա կը չարունակէ պնդել որ ՄԱԿի ուխտը եւ Փոցտամի համաձայնա – գրերը իրաւունք կուտան իրեն միջամտե – լու արեւմտեան Գերմանիա «երբ վերա – ծնի չարձակման քաղաքականութիւնը » :

Իզվեստիա երկար յօդուած մը կը գրէ այս ուղղութեամբ :

× Ու Թան յայտարարած է առջի օր , նիւ Եորք , թէ Չեխոսլովաքիոյ դրա – ւումը ալ աւելի պիտի սաստկացնէ Վիա – մարը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԼԻ վարչապետը՝ Լեւի Էչքոլ յայտարարած է թէ Արաբներու ահաբեկ – չական արարքները անպատիժ պիտի չը – մնան : Հոս ալ լարուածութիւնը կը սաստկանայ եւ ռազմափորձերն ալ կը չա – րունակուին ամէն կողմ :

ՀԱՐԱԻԱՑԻՆ – Վիէթնամի արտաքին նախարարը յետ – պատերազմեան չրջանը կը նախատեսէ արդէն իսկ եւ այս առըն – չութեամբ յայտարարած է թէ «տնտեսա – կան եւ մշակութային փոխանակութիւն – ներ կը նախատեսենք Հանոյի հետ, երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուի : Մի – ջազգային ոստիկանութեան ուժ մը ան – հրաժեչտ պիտի ըլլայ երաչխաւորելու համար երկրին ապահովութիւնը » :

ՓԱՐԻԶի մէջ առջի օր Ամերիկայի եւ Հիւսիսային Վիէթնամցի դիւանագէտնե – րը 22րդ հանդիպումը ունեցան : 22րդն ալ միւս բոլոր հանդիպումներուն պէս ե – ղաւ ժխտական : Այս ընթացքով, Փարիզի հանդիպումներ կրնան տարիներ տեւել՝ առանց լուրջ խօսակցութիւններու յան – գելու :

ՋԱՄՊիի նախագահ Քաունտա, առջի օր յայտարարեց թէ Նիժերիոյ նման դա – շակային պետութիւն մը, որ կ'անդիտա – նայ Պիաֆրացիներու ինքնորոշման իրա –ւունքը , դատապարտուած է մեռնելու : Քաունտա իր զոհունակութիւնը յայտ – նեց, որ Ֆրանսա եւ Զամպի նոյն ձեւով կը մտածեն Պիաֆրայի մասին : Զամպիի նախագահը առջի օր ընդունուեցաւ ար – տաքին նախարար Տըպրէի կողմէ :

ԱՃԶՐՆ ՀԱՄԻՐԸՐԻ առողջական բարե – լաւումը հրաչք կը նկատուի եւ այդ հրաչքն ալ կը վերագրուի զլխաւորաբար նախկին նախագահին եւ իր ընտանիքին աղօթքին :

ՍԱԼԱԶԱՐ նոյն մտահոգիչ վիճակին մէջ էր Ուրբաթ առտու : Ամերիկացի մասնագէտ մը Լիզպոն փութացած է :

ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՂ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉՆԱԿ» ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԱԳՐԻՆ

ԲԱՅՑ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԵՆՔ

Բայց չնորհակալ ենք որ յաջորդ յօդուածներով երկարօրէն կը ստորաբաժանենք Մխիթարեան Մշակներու ըրական արտադրութիւնները, կը ծանօթացնէ զէմքերու ու գործեր, կը վերլուծէ վէնեթիկի ու Վիէննայի զոյգ վանքերուն աշխատանքները, գնահատելով իսկական արժէքները։ Ընդհանրապէս, սակայն հարեւանցի է իր տեսութիւններուն մէջ. երբեմն մանաւանդ ակնոցով կը ստորագնահատէ մեծանուն դէմքեր, ինչպէս է Զամչեանի պատմութեան պարագային. մերթ հատու չէ ըմբռնելու կարդ մը հրատարակութիւններու արժէքը, ինչպէս է պարագան Ալիշանի հնախօսական մեծարժէք ուսումնասիրութիւններուն կամ Զամչեանի քերականութեան։ Իսկ Հայկազեան բառարանի մասին խօսելու առեն՝ Յօդուածագրին դիտական ծանօթութիւնները չատ սահմանափակ կերեւին եւ անբաւարար։ Յաճախ ալ անհասկնալի են իր դրագրատումները. երկար կը խօսուի փոքրիկ գործի մը մասին, հակառակը ըսուելի մէջ ձգելով։

Կը համարինք թէ յարգոյ Յօդուածագիրը աւելի ժողովրդական զանգուածներուն ուղղած է իր գրութիւնը. տակէ են անչուշտ նաեւ նիւթի դասաւորութեան քիչ մը խառնակ ընթացքը, անտեղի չեն դումները՝ կրօնական հարցերու մասին ճամարտակելու, եւ նոյնիսկ հակասութիւնները։

Այս բոլորէն անկախ, ջերմօրէն շնոր հակալ ենք Մխիթարեան գործունէու թիւնը ծանօթացնելու իր բարի սրտա դրութեան։

ՄԵՆ ԳՈՎԵՍՏ ՄԸ՝ ՍՏՈՒԵՐԻՆ ՄԷՋԷՆ

*Յօդուածաշարք մը, 24 էջնոց, ամբողջովին նուիրուած Մխիթարեան գրակատութեան, ուր հազիւ երեք տող՝ մեծ Ալիշանի մասին, երը կարդը կուգայ անոր պատմա-հնախօսական մեծարժէք ուսումնասիրութիւններուն մասին խօսելու։ Եւրոպական համալսարաններէն նուիրուելիք աշխատանքներու

ՍԱՅԼԻ ՄԱՍԻՆ

Անիին գիւղը չատ կարեւոր դեր խա–ղացած է պատմութեան մէջ, արդիւ–նքին ճամբուն վրայ դնելով մարզկային քաղաքակրթութիւնը : Տակաւին անծա–նօթ կը մնայ այն հանճարեղ գիւտարա–րը, որ յղացաւ կլոր անիւին գաղափարը, առանցքի մը երկու ծայրե–րուն դրաւ երկու անիւներ եւ ստեղծեց յանդասար սայլը :

Ցարդ կը կարծուէր , թէ անիւը առա–ջին անգամ ստեղծուած է Միջագետքի մէջ, ուր ծնունդ առած են հին մշակոյթ–ները : Վերջերս Հայաստանի եւ Վրաս–տանի մէջ կատարուած պեղումները հաս–տատեցին , որ ամենահին սայլերը կա–տարուած են Անդրկովկասի մէջ :

Անգլիացի գիտնական եւ հնագէտ Սթիւ–արթ Փիգկըթ այն կարծիքէն է , որ Մի–ջագետքի մէջ գտնուած անիւներով թե–ղեւ սայլերը ընդօրինակութիւններն են հալիւասեան նախատիպարի մը : Սայլին գործածութեան մասին առաջին արձանագրու–թիւնը գտնուած է Սումեր պետութեան մայրաքաղաք Ուրուքի մէջ, Եփրատի ա–ջակողմեան արձանագրու–թիւնն է : Քրիստոսէ երեք հազար տարի ա–ռաջուան պատկերաւոր արձանագրու–թեան մը մէջ կ'երեւի քարանիւ սայլի մը նկարը : Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ գտնուած են, սակայն, անիւի մնացորդ–ներ , որոնք աւելի հին են : Փիգկըթ հիմնաւորելու համար անիւին կովկասեան ծագումը, հետեւեալ փաստերը կը նշէ :

– Սեւ եւ Կասպից ծովերու միջեւ գո–յութեան տարածութիւնը, ի տարբերութիւն Միջագետքին հարուստ է անտառներով , որոնք կը թոյլատրեն սայլերու կառու–ցումը :

– Անդրկովկասի բնակիչները դեռ հինգ հազար տարի առաջ կը սիրատեւային պը–ղինձի վերամշակման թեքնիքին, ինչ որ նրանի կը դարձնէր ստեղծել կացինի եւ ոտքի միջոցով փայտէն անիւներու եւ սայլերու չինութիւնը :

– Թիֆլիսէն վարձուն քլմ. արեւ–մուտք գտնուող Յալաք բնակավայրին մէջ, պեղումներու ընթացքին գտնուած է չորս հազար տարուան հնութեամբ սայլ մը :

Աւելի լաւ պահպանուած սայլեր գըտ–նուած են Հայաստանի մէջ : Ասոնք հա–մարեա իրենց երեք հազար տարուան հը–նութեան, կառուցուած են աւելի կա–տարեալ ձեւով : Ցայտնաբերուած սայլե–րէն մէկը չինուած է իրարու կապուած 70 սանտիմեթրէ եւ մասերը հիւսուած են եղեգ :

Կովկասի մէջ հնարուած անիւը չու–տով տարածուեցաւ ամբողջ հին աշխար–հի մէջ : Մինչեւ Գոլոմպոսի ժամանակ , Ամերիկայի մէջ անծանօթ էր անիւը : Ինքաները եւ Ազդեկները երեք ա–նիւաւոր սայլեր չեն գործածած : Նշենք որ ի. դարու քաղաքակրթութիւնը եւ ժամանակակից թեհրիքը կարելի չէ ե–րեւակայել առանց անիւի գործածու–թեան :

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Բ. ԹՈՒՂԼԱՃԵԱՆ

Մ. Նահանգներէն Պոլիս վերադարձի իր ճամբուն վրայ, Պոլսահայ ծանօթ լեզուագէտ Բարսեղ Թուղլաճեան այցե–լեց մեր խմբագրատունը՝ տալով չահե–կան տեղեկութիւններ իր աշխատասիրու–թիւններու մասին :

Ծնած Պոլիս 1933ին, նախնական կրթութիւնը ստացած է Նոր Դպրոցի մէջ , ապա, յաճախած՝ կիպրոսի Մելքոնեան կրթարանը : Եղած է անդլերէնի եւ ֆրան–սերէնի լեզուներու դասախօս Անգարայի պետական – բժշկական վարժարանին մէջ :

Առաջին գործը՝ անդլերէնէ – թրքերէն ոճերու եւ ասութիւններու բառարանը , լոյս տեսած է 1961ին :

Առաջինին կը յաջորդէ երկրորդը՝ անդ–լերէնէ – լատիներէն եւ թրքերէն բժշկա–կան բառարանը ,որ իր տարբերանա–կան, բուսաբանական եւ կենդանաբանա–կան բաժիններով մեծ չահագրգռութիւն կը ներկայացնէ :

1965ին լոյս կ'ընծայէ իր երրորդ եւ մեծագոյն գործը՝ անդլերէնէ – ֆրանսե–րէն եւ թուրքերէն իրաւագիտական եւ անտեսական բառարանը, որ կը պարու–նակէ ութսուն հազար բառ :

Բարսեղ Թուղլաճեան այժմ կը պատ–րաստէ անդլերէն – թուրքերէն հանրա–գիտարան մը, որ պիտի բովանդակէ չորս հարիւր հազար գրական, գիտական եւ մասնագիտական բառեր եւ ասոյթներ՝ ի–րենց ստուգաբանական վերլուծումներով եւ գունաւոր նկարներով :

Բ. Թուղլաճեան ունի նաեւ գրական գործեր. հայերէնի թարգմանած է Պ. Մէ–րիմէի «Գարմէն» վէպը, կի Տը Մոպա–սանի «կարճ պատմուածքները». գրած է հայերէն վիպակներ, պատմուածքներ եւ այլազան յօդուածներ, Պոլսոյ հայ թեր–թերու եւ պարբերականներու մէջ :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Անոնք որ խոյս կուտան կռիւէն, աւելի խորապէս կը վիրաւորուին, քան անոնք որ ուղղակի կը մասնակցին անոր :

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

×

Զանձրացնելու գաղտնիքը կը կայանայ ամէն բան ըսելուն մէջ :

ՎՈԼԹԻՌ

ԱՆԱՊԱՏԻ ԳԱՆՁԸ

Առաւօտի ամբարտակին չինութիւնը հը–նարաւորութիւն ստեղծեց , որ Նուպիոյ անապատին հիւսիսը գտնուղ Ուատի Հալֆա գօտին՝ աշխարհի ամէնէն երաշտ շրջաններէն մէկը, ունենայ մեծ քանա–կութեամբ ջուր :

Միւս կողմէ, ուրիշ երաշտ շրջանի մը՝ Աթաքամա անապատին մէջ, կառուցուե–ցաւ Արիքա կայանը եւ բարձրացաւ քա–ղաք մը՝ Զուքիքամաթա, որուն 25·000 բնակիչները իրենց տրամադրութեան տակ ունին բաւականաչափ ջուր տնայինի գոր–ծածութեան եւ խմիչքի համար :

Այս «հրաշքը» իրագործուեցաւ գետնա–փոր լիճի մը յայտնաբերումով :

Սակայն ինչո՞ւ համար հարկ եղաւ կա–ռուցանել քաղաք մը Աթաքամա անապա–տին կեդրոնը : Ի՞նչ մտադրութեամբ եւ ակնկալութիւններով :

Պատմական գտնագան գրութիւններ կը յիշատակեն, թէ տեղ մը, Խաղաղականի եւ Անտեան լեռներուն միջեւ, անապատին մէջտեղը, Ինքասները յայտնաբերած են պղինձի հանք մը , գոր կը շահագործէին սորուկներու միջոցաւ : Սակայն, Քոն – քիսթատորներու կողմէ իրենց ծաղկուն կայսրութեան կործանումին հետ , Աթա–քամայի պղինձին հանդէպ ցուցաբերուած շահագրգռութիւնը անհետացաւ, անոր արժէքը ըլլալով ժամգոյն՝ բաղդատմամբ ոսկիին, գոր կը փնտռէին Սպանացինե–րը : Եւ այսպէս, աւազը ծածկեց Ինքաս–ներու հանքը եւ ընդունցաւ անոր հետքը :

Այսօրհանդերձ , անցեալ գարու վեր–ջերը, պղինձի հանքը վերստին յայտնա–բերուեցաւ : Ապա, երկրաբաններէն հոն գտան ոսկի, արծաթ եւ իւրանիում : Անա–պատը, որ այս գօտիին մէջ ունի աւելի քան 580 քլմ· լայնութիւն մը, փորձեց յամառ կերպով պահել իր գանձերը, եւ առաջին հետազօտողներէն շատեր, կոր–սընցուցին իրենց կեանքը : Անոնց գո–հաբերութիւնը , սակայն, ի գուր չէ–գաւ : Յետագային յայտնաբերուեցաւ նա–եւ գետնատիր լիճ մը : Այսպէս, ուրեմն, լուծուած էր ջուրի կենսական խնդիրը՝ հանքային շահագործման մը եւ յարակից քաղաքի մը իրականացման համար : Ա–նապատին մէջտեղը բացուեցաւ պղինձի հանք մը, որուն շահագործման մենաչը – նորհը ստացաւ ամերիկեան «Անաքոնտա» ընկերութիւնը :

Առաջին քոնքիսթատորներուն համար Աթաքաման եղած էր «յուսահատութեան երկիրը » , իսկ ամերիկեան ընկերու–թեան համար՝ «աւետեաց երկիրը »··· : Սկսան ընդարձակման ծաւալուն աշխա–տանքներ, տեղահանուեցան 600 թոն ժայռեր : Այս ձեւով, յարդարուեցաւ աշխարհի ամենամեծ ամփիթեատրոնը (այս է հանքին այժմու տեսքը) 9·240 հեկտար մակերեսի մը վրայ, անոր երկարութիւնն է 2700 մեթր, լայնքը 900 մ· , իսկ խո–րութիւնը՝ երեք հարիւր մ· : Ամբողջու–թեամբ մեքենայացուած , Զուքիքամաթան տարեկան կ'արտադրէ աւելի քան 250·000 թոն էլեկտրալուծական մաքուր պղինձ : Հանքին եւ գործարաններուն մէջ կ'աշ–խատին 7000 բանուորներ :

— Կառուցուեցաւ արդիական քաղաք մը՝ վճռատաւուններով, եկեղեցիներով , չարժանկարի սրահներով, հիւանդանոց – ներով եւ ծառուղիներով : Զրուղի մը՝ 95 քլմ· երկարութեամբ, անհրաժեշտ ջու–րը կ'ապահովէ անտեսանելի լիճէն , ո–րու ծաւալը տակաւին անծանօթ է :

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Հ. Ե. Դ.Ի

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԶԲՕՍԱՊՏՈՑԸ

ՄՈՆԹՐԻԱԼ.— Անհամբեր սպասումնե–րէ ետք, վերջապէս հասաւ օրը : Օր պտոյտի, օր դաշտադնացութեան : Մոն–թրէալահայ Երիտ· Դաշնակցութեան «Լեւոն Շանթ »ուխտի եղանակի Ա· գը–ասպտոյտն էր : 4 հսկայ օթոբուսներ կը վազէին սրընթաց· իրենց մէջ հարիւրա–ւոր երիտասարդ – երիտասարդուհիներ : Անոնց հետեւող անձնական ինքնաշարժե–րու կարաւանը փակեր էր Մոնթրէալ – Լոնկ – Սոլ գիծը :

Կիրակի էր : Ցուլիս : Բայց արեւ չկար :

Խառնիխուռն ամպեր ծեփեր էին երկին–քի ճակատը : Բայց մենք հայ երիտա–սարդներս , ուրախ էինք անսահման, ու–րախ, որ մխասին , հայկական օր մը պի–տի ապրէինք :

Հասանք : Կէսօր էր արդէն : Իջանք օ – թօբուսներէն , տեղաւորուեցանք կանա – չատածէկ մարզադէտներուն վրայ , ծա–ռերու չուքերուն տակ :

Խորոված պատրաստ էր :

Ճաշակեցինք , ապա չարունակեցինք մեր խաղերը : Գեղեցիկ էր վայրը : Սէն Լորան գետը, թիկնեղ հսկայի մը նման կեցած էր մեր դիմաց, որուն վրայ յա – ճախ կը տեսնուէին խոշոր նաւեր , որոնք կ'ուղղուէին դէպի հարաւ : Մեղմիկ հո – վը կ'օրօրէր ջուրերը, որոնք կը զարնը – էին գետեզերեայ ժայռերուն :

Երիտասարդ – երիտասարդուհիներու երգերն ու պարերը ստեղծեցին ճոխ մթ–նոլորտ մը՝ որ տեւեց քանի մը ժամ : Ապա կրկին անձնական եւ խմբային պը – տոյտներ : Ցուլիս – պօլի «խենթ»երը ի – րենց կարգին դուարճացան դնդակին հետ ժամեր չարունակ : Մեծ պապիկներու եւ մամիկներու հանդիստը՝ ծառերու չուքե–րուն տակ՝ լաւագոյնն էր :

Երեկոյ էր : Արեւը հորիզոնին եռանկեան էր քաչուիլ : Հաւաքեցինք մեր ի–րերն ու պայուսակները, օթօբար ելանք, եւ կրկին ճամբայ ինկանք դէպի Մոնթ – րէալ՝ լաւ եւ հաճելի արշաւ մը անցու – ցած ըլլալու գոհունակութեամբ :

Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՆԱՊԱՏԻ ԳԱՆՁԸ

(Շար.)

Թեամբ մեքենայացուած , Զուքիքամաթան տարեկան կ'արտադրէ աւելի քան 250·000 թոն էլեկտրալուծական մաքուր պղինձ : Հանքին եւ գործարաններուն մէջ կ'աշ – խատին 7000 բանուորներ :

— Կառուցուեցաւ արդիական քաղաք մը՝ վճռատաւուններով, եկեղեցիներով , չարժանկարի սրահներով, հիւանդանոց – ներով եւ ծառուղիներով : Զրուղի մը՝ 95 քլմ· երկարութեամբ, անհրաժեշտ ջու–րը կ'ապահովէ անտեսանելի լիճէն , ո – րու ծաւալը տակաւին անծանօթ է :

Թ. Ա. Թ.

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՋԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Վաժիրարի վերեղմանատունը պատկա – նէլի ցանկապատ տեղ մըն էր, եւ Ֆրան–սական հին պարտէզի ձեւով յարդար – ուած էր, ուղղղ պողոտաներ , առւսխա – ներ, թիւխենիները , վչոտ դափնիները , հին դեղձերու տակ վերեղմաններ ունէր, եւ նոյն չատ բարձր էր :

Իրիկունը տխրալի կերպարանք մը կ'առնէր այս վերեղմանատունը, ուր նիւսա ապրելի դիծեր կային :

Աւրեը տակաւին մարը մտած չէր երբ պողոտան մտաւ :

Եռեւէն դացող կող մարդը Ֆոշլեվանն էր :

Քրիսթիֆիքասիոն մօրը խորանին տա – կի նկուղին մէջ թաղուիլը, Քողէթին եւ – լելը, Ժան Վալժանի մեռելի սենեակը մտնելը, վերջապէս ամէնը անարդել կա–տարուած էր, եւ ամենափոքր դժուարու–թիւն մը տեղի ունեցած չէր :

Հոս տեղն է ըսելու թէ Քրիսթիֆիքա – սիոն մօր խորանին տակ թաղուիլը մեր կարծիքով բոլորովին նեղելի է :

Ասիկա այն յանցանքներէն մին է, ո–րոնք պարտաւորութեան կը նմանին : Կրօնաւորուհիները այս պարտաւորու – թիւնը կատարեր էին ոչ միայն անխոով, այլ նաեւ իրենց խիղճէն թելադրուած : Ինչ որ կառավարութիւն կ'անուանուի, վանքին մէջ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ իշ – խանութեան միջամտութիւն, միջամտու–թիւն մը, որ միշտ վիճելի է :

Նախ վանքին կանոնը կը նկատուի· օ–րինավրքը եռքի դործ է : Մարդիկ՛, օ–րէ՛նք հաստատեցէք որքան որ կ'ուղէք, բայց ձեղի համար պահեցէք: Կեսարին տրուած բաժինը միշտ Աստուծոյ տրուած բաժինին աւելցուքն է : Իշխան մը ոչինչ է սկզբունքի քով :

Ֆոշլեվան դիակառքին եռեւէն կաղն ի կող կ'երթար, եւ չատ դոհ էր : Իր ե–րկու դաւադրութիւնները, մին կրօնաւո–րուհիներուն եւ միւսը Պ· Մաբլէնի հետ, մին ի նպաստ եւ միւսը հակառակ վանքին, կատարեալապէս յաջողեր էին :

Ժան Վալժանի հանդարտութիւնը այն աղղու հանդարտութեանց տեսակէն էր, որոնք ուրիշին կը հաղորդուին : Ֆոշլը – վան ալ չէր տարակուսեր իր ձեռնարկին յաջողութեան :

Ալ ընելիքը խիստ դիւրին բան մըն էր : Երկու տարիէ ի վեր երկու անդամ դի–նովցուցած էր դիաթաղը, Մէսթիէնն բա–րեմիտ եղբայրը, որ մեծայարդ ծերուկ մըն էր : Անոր հետ կը դուարճանար : Ինչ որ ուղէր կ'ընէր զայն :

Իր կամքին եւ հաճոյքներուն համեմատ անոր դլուխը կը չահկէր, Ֆոշլեվանին դդակը Մէսթիէնի դլուխին չարմար կու դար :

Ուստի Ֆոշլեվան կատարեալապէս ապա–հով էր Մէսթիէնի նկատմամբ :

Երբ յուղարկաւորութեան թափօրը դէ–պի դերեզման տանող ճամբան մտաւ, Ֆոշլեվան դոհունակութեամբ դիակառ – քին նայեցաւ, եւ իր երկու հատ ձեռ–քերը չփչփեց՝ կամաց մը ըսելով·

— Ահա դաւեչտ մը :

Յանկարծ դիակառքը կանդ առաւ· ար–դէն վանդակին մօտ հասած էր : Հարկ էր թաղելու հրամանագիրը ցուցնել :

Յուղարկաւորութեան հանդիսի մարդը դերեզմանատունին դռնապանին հետ պահ մը խօսակցեցաւ :

Այս խօսակցութեան միջոցին, որ միշտ մէկ երկու վայրկեան կը տեւէ, մարդ մը, անծանօթ մը դիակառքին եռեւը եկաւ եւ Ֆոշլեվանին քով կեցաւ: Այս մարդը տեսակ մը բանուորի կը նմանէր որ լայն դրպաններով բամկոնակ մը ու–նէր, եւ թեւին տակն ալ բրիչ մը :

Ֆոշլեվան այս անծանօթին նայելով հարցուց·

— Ո՞վ ես դուն :

Մարդը պատասխանեց·

— Փոսապեղը :

— Այ՛ :

— Դո՞ւն :

— Այո, ե՛ս :

— Մէսթիէն եղբայրն է փոսապեղը :

— Է՛ր :

— Է՞ր··· ի՞նչ ըսել կ'ուղես :

— Մէսթիէն մեռաւ :

Ֆոշլեվանի մաքէն ամէն բան անցած էր, բացի փոսապեղի մը մեռնելու կա – րելիութեան կէտէն : Սակայն իրաւ է որ փոսապեղերն ալ կը մեռնին : Ուրիշներուն փոսը այնքան կը պեղեն որ վերջապէս իրենց փոսն ալ կը բռնան :

Ֆոշլեվանի բերանը բաց մնաց : Հազիւ հազ կրցաւ թոթովել·

— Բայց անկարելի բան է այդ :

— Շատ կարելի է :

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹԻՒ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արփիկ Միսաքեանի, վաստակաւոր հրապարակագիր, եւ «Հայ Սիրտ»ի երբեմնի խմբագիր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ կսկծալի կորուստին առթիւ :

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Արփիկ Միսաքեանի իր հօրեղբօր՝ Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

Մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան հարիւր ֆր. կը նուիրեն Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. միութեան :

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Թ. Սթաթեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Գալճեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր և մեծ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարդգայ Ս. Խաչ եկեղեցին մէջ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Իսկուհի Փափազեանէ ու Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիւմէճեանէ հարիւր ֆրանք իրենց տագրոջ եւ հօրեղբօր Կարպիս Փափազեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ շնորհակալութեամբ մասնաճիւղս ստացած է Փափազեան եղբայրներէ Գրիգոր ու Տիգրան հարիւր ֆրանք իրենց հօրեղբօր Կարպիս Փափազեանի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ ընկերուհիներ Տիկին Մամսեան, Գ. Գայթանճեան, Կէնճեան, Հաբէլեան ու Օր. Յովհաննէսեան տասնական ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղիկի «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Կարպիս Փափազեանի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մարի Շիրինեանէ քսան ֆր. իր ննջեցելոց յիշատակին :

×

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Այրի Տիկին Ազնիւ Թէօլէօլեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի : Պ. Աստուր Պաղտասարեան 200 ֆրանք, Ազատեան ընտանիք հարիւր, Տիկին Հայկուհի Մարտիկեան քսան, Այրի Տիկին երեցկին Ալթունեան հարիւր, Տէր Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Դ. տարեդարձին առթիւ :

×

Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը հետեւեալ նուէրները ստացած է .— Ողբ. Տիկին Պալիօզեան, Խանճեանի թաղման առթիւ, Պ. Մ. Խաղնաճեան, Պ. Յ. Փոլոյեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Պ. Զաթալեան, Տիկին Աքեան, Տէլլի Ղազարեան, Ե. Մարտիրոսեան քսանական ֆրանք, Յ. Սիմոնեան տասը, Մարտիրոսեան հանգուցեալին սանը յիսուն, Կ. Փոլոյեան քսան եկեղեցիին : Կ. Մարտիրոսեան 20 Մշակոյթի Տան, Մ. Խաղնաճեան տասը Աղքատախնամին, տասը Կապոյտ Խաչին, Յ. Սիմոնեան տասը Առաջնորդարանին :

Թաղականութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալին պարագաներուն, եւ շնորհակալութիւններ նուիրատուներուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹԻՒ)

Օր. Անահիտ Մարկոսեանէ (Մարսէյլէն) յիսուն ֆրանք, ընկ. Յ. Շիշլեանէ (Նիսէն) յիսուն, ընկ. Վ. Մուրլեանէ (Քալիֆորնիա) տասը ֆրանք :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ Աւանդական Մատաղօրհնութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, Կիրակի Ս. եկեղեցւոյս մէջ : Փափաքողները կրնան իրենց նուէրներն ընել հետեւեալ հասցէին, Պ. Շիշմանեան, C. C. P. 16.905-06 PARIS

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէն Ժեռմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ դպրոցին բացումը 26 Սեպտ. Եշ. օր, դասաւանդութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր – Մերկէրեանի : Թաղիս եւ շրջաններու ծնողքներէն կը խնդրուի որ հաճին արձանագրել տալ իրենց զաւակները Թաղականութեանս մօտ : Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–12 եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 3-6 :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Պ. Գեղամ Զօրայեանի իր սիրեցեալ մօր Այրի Տիկին Նշան Զօրայեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու :

ՍԷՆ ԼՈՒ, Զորեքշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՁՕՄ

ՁՕՄը սովորական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Երկուշաբթի (Սեպտ. 23) իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

Ա. Զ. Դ.

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն որ հաճին իրենց Թղթակցութիւնները ուղղել միութեանս քարտուղար Միրիճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN
65, Voie d'Issy - Malakof - 92
Tél. MIC. 75-70

Իսկ դրամական առաքումները եւ նուիրատուութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին :

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. H. Barbusse — 92 - Clamart

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական ատիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈԲԼԻ մէջ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիսթ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE - PARTY

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ «ԱՐԾԻՒ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՇԱԲԱԹ (21 ՍԵՊՏ. ԺԱՄԸ 18էն 23)
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

17, Rue Bleue, Paris (9e)

AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

Վարժարանը կը վերաբացուի Երկուշաբթի 23 Սեպտեմբերին :

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, Լը Րէնսի : Հեռաձայն 927–01–72 :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին դպրոցի սրահին մէջ, ուսուցչուհի Օր. Հէլէն Սապունճեան : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը Կիրակի 24 Նոյեմբերին, կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
22 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11319

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.319

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՎ

Մուսա Լեռան հերոսամարտը, որ յի – շեցնելիք տարի առաջ մղուեցաւ Սուէ– ցիի քաղաքի ժողովուրդին կողմէ, կը թողի ոսկի օղականերէն մէկը մեր դիւ – ցազնական պատմութեան, որ Հայկէն մինչեւ վարդան, ու Աւարայրի հերոսէն մինչեւ անուանի եւ անանուն հոկանները մեր ազատագրական նորագոյն պայքար – ներէն, չքեղ էջերով կը ներկայանայ ժողովուրդին : Ազգային գոյութեան ճգնաժամա – կան օրերուն, երբ ժողովուրդ մը ամ – բողջ կը քալէր մահուան ճամբաներէն, անձնասուր՝ մարդակեր բորենիներու ա – նասնային վայրագութեան, երբ սուգ ու ահ էր ամէն կողմ, արեան գետեր կը հոսէին Հայաստան աշխարհին մէկ ծայ – րէն միւսը, գործուեցան արուեստեան ա – րարքներ, որոնք ոչ մէկին կոտորածէ վրիպեցին Հայութեան բեկորները, այլ նաեւ, յետագային ինքնասպանութիւն ներշնչեցին մեր մէջ զանգուածներուն, որոնք կրցան այդպէսով տակալ ճակա – տագրին անողոք հարուածներուն :

Մուսա Լեռ եղաւ մէկը այդ դիւցազնա – մարտերէն, որոնք ոսկի տառերով գրը – ուեցան պատմութեան էջերուն մէջ, իր – րեւ վկայութիւնը այն հերոսական ոգի – ին, որ ամէնէն դժնդակ պահերուն, հը – րաշքի մը պէս կը յայտնուի, կը պղպա – տէ կամքերը, կ'արիացնէ հոգիները, վճռակ ու եռանդ կը ներշնչէ բազմու – թիւններուն, զանոնք դարձնելով Հայոց պատմութեան խոնարհ հերոսները :

Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր նորագոյն պատ – մութիւնը, եթէ չըլլային Սուէտիան, Ուրֆան, Շապին Գարահիսարը եւ միւս – ները, որոնք տխրութեան եւ սարսափի այդ օրերուն, արեւի պէս բացուեցան Հայաստանի մթամած երկնակամարին վրայ, թշնամիին եւ անտարբեր աշխար – հին ցոյց տալով, թէ հայ ժողովուրդը ստրացած չէ իր պատմութեան, կտըր – ուած չէ իր փառաւոր անցեալէն, ու ե – թէ երբեմն անպատշաճ հօտի մը պէս գայն կը քշեն իր հայրենի սահմաններէն դուրս, կը պատահի նաեւ, որ երբ պայ – ծանները հնարաւորութիւն տան, ծառա – նայ թշնամիին դիմաց, քաջարար նայի մահուան աչքերուն, իյնայ հերոսի մա – հով, որպէսզի կարենայ ապրելու կամք ու կորով ներշնչել յետնորդ սերունդնե – րուն :

Եթէ եղեռնէն երեք տարի ետք, հայ ժողովուրդը իրագործեց իր պատմու – թեան մեծագոյն հրաշքներէն մէկը, եթէ կոտորակուած Հայութիւնը կրցաւ Արա – բական դաշտին վրայ պարզել պայքարի դրօշակը, եթէ կրցաւ անկախ ու ազատ պետականութիւն հիմնել, տակիկա կարելի եղաւ, որովհետեւ նախորդ դիւցազնա – մարտերը հարթած էին ճամբան այդ չը – քեղ իրականացումին, եղած էին լուսա – ւոր հանդրուանները այն ճամբուն, որ անխուսափելիօրէն պիտի տանէր մեր ա – զատագրութեան, իրրեւ լրումը եւ պսա – կումը թափուած անհաշիւ արեան :

Տարիներէ ի վեր Մուսա Լեռան հերո – սամարտը կ'ոգեկոչուի համազգային տո – նակատարութեամբ : Սուէտիոյ յաղթա – պանծ ժողովուրդը,— զաւակները ա – նոնց, որոնք վիտակից մահը նախընտրե – ցին տարագրութեան նուաստացումէն եւ կրնային բոլորն ալ իյնալ իրենց նուիրա – կան լեռան լանջերուն վրայ, եթէ առե – նին չհանէին Ֆրանսայի ազատարար նաւերը, — ամբողջ Հայութեան հետ կը բաժնէ իր ղեղեցիկ յաղթանակին ուրա – խութիւնը, զայն նոյն տեղն հաղորդակից դարձնելով այն մեծ կաթսային, որ ամպե – րու մէջ կորսուած լեռան մը պատկերով կը ներկայանայ իրեն, անդիմադրելի քա – ղաքականութեամբ մը :

Այսօր դարձեալ ուխտի օր է Հայու – թեան համար : Երբ պատարագ մատուց – ուի եւ հոգեհանգիստ ըլլայ նահատակնե – րու յիշատակին, իւրաքանչիւրը պիտի յիշէ իր նահատակը, բոլոր նահատակնե – րը, որոնք ինկան, ներազգայն անձնազո – հութեան օրինակը տալով մեզի :

Սակայն, տխրութիւնն ու սուգը մեր բաժինը չեն այլեւս : Ինքնաճանաչ դի – տակցութեան տէր Հայութիւնը ունի հը – պարտութիւնը իր անհամար զոհերուն, որոնց թափած արիւնը կենսատու աւիշի մը նման հոսեցաւ սերունդներու երակնե – րուն մէջէն, նոր կեանքի, նոր յոյսերու հորիզոններ բանալով :

Մենք կը հաւատանք արդարներու յաղ – թանակին : Այդ հաւատքով խունկ պիտի ծխենք Մուսա Լեռան անմահնե – րուն յիշատակին, այն յոյսով, թէ մեր ժողովուրդը օր մը պիտի հասնի իր ամ – բողջական երազին :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Իսրայէլի մէջ ընդհանուր յուզում եւ անհանգստութիւն մը կը տիրէ, Յորդա – նանի հովիտին հիւսիսը «Էլ Ֆաթահի» կազմակերպած ահաբեկչական գործողու – թիւնէն ետք, որու զոհ կ'երթային խոպ – յեցի չորս զինուորներ, փոխ-գնդա – պետ մը եւ հրամանատար մը : Փոխ – պետ մը եւ հրամանատար մը : Փոխ – պետը 35 տարեկան էր եւ 1967ի Յունիսի պատերազմի հերոսներէն : Ին – քըն էր որ առաջին անգամ պարզած էր իսրայէլեան դրօշը Լացի Պատին վրայ : Այս մահափորձի մասին պաշտպանու – թեան նախարար Զօր. Տայեանի զեկու – ցումը լսելու համար բացառիկ նիստ մը դումարեց առջի առաւօտ Իսրայէլի նա – խարարաց խորհուրդը : Իսրայէլի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ, թէ բանակը վը – րէժխնդրական նոր արշաւներ կրնայ կազմակերպել Յորդանանի դէմ :

Օր ըստ օրէ կացութիւնը կը ծանրանայ Սուէզի ջրանցքի երկայնքին եւս : Եգիպ – տական «Էլ Ահրամ» թերթի խմբագիրը՝ Հէյքալ, առջի օր կը գրէր, թէ «Իսրա – յէլի հետ նոր պատերազմ մը անխուսա – փելի է» : Պարզելով իր միտքը, Հէյքալ կը շարունակէր. «Իսրայէլի հետ յաջորդ բախումը երկարաեւ պատերազմ մը պի – տի ըլլայ . նման պատերազմի մը պարա – գային ակներեւ է Եգիպտոսի առաւելու – թիւնը : Մեր երկիրը պատերազմին հա – մար պիտի գործածէ իր բնակչութեան մարդ պիտի գործածէ իր բնակչութեան մարդ (30 միլիոն բը – նակիչ), ինչ որ կարելւոր անդրադարձ մը չի կրնար ունենալ մեր անտեսական գոր – ծունէութեան վրայ. մինչդեռ Իսրայէլա – ցիները, ընդհանուր զօրակոչի առիթ – ուած, զէնքի տակ պիտի պահեն 250 հա – զար զինուորներ, այսինքն՝ բնակչու – թեան տասը առ հարիւրը» : Հէյքալ կ'եզ – րակացնէ . «Եթէ այս կացութիւնը քանի մը օրէն աւելի երկարի, Իսրայէլեան անտեսութիւնը կը կործանի» : Նշենք, թէ Եգիպտոս կը պատրաստուի պարպել Սու – էզի բնակչութեան (250 հազար) կէսը :

1967ի Յունիսի պատերազմէն ետք Խորհրդ. Միութիւն օր ըստ օրէ կը դո – րացնէ Մէջերկրականի մէջ ծովային իր ուժը : Մէկուկէս տարուան ընթացքին խորհրդային 49 նոր մարտանաւեր աւել – ցան Մէջերկրականի մէջ : «Խորհրդ. նա – ւային այս ուժը յստակ սպառնալիք մը կը կազմէ», յայտարարեց ծովակալ Վիլիամ Մարթէն՝ ամերիկեան 6րդ նաւատորմի նախկին հրամանատարը :

Արաբական աշխարհը կը պայքարի զի – ւանազիտական գետնի վրայ եւս : Առջի օր Փաքիստան եւ Սէնեկալ Մէջէն Արե – ւելքի տագնապը լուծելու նոր ծրագիր մը ներկայացուցին Մակի Ապահովու – թեան Խորհուրդին՝ «ցաւ յայտնելով որ Իսրայէլ կը մերժէ ընդունիլ Ու Թանկ ներկայացուցիչը » : Արեւմտեան պետու – թիւնները ալ կը փորձեն լուծում մը գտ – նել : Վերջին օրերս Գահիրէի զեկավար – ները յաջորդական տեսակցութիւններ ու – նեցան Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Միաց. Նահանգներու ներկայացուցիչներուն հետ : Ներկայիս Գահիրէ կը գտնուի Ֆր – անսայի արտաքին փոխ նախարար Իվոն Պուրժ, որ տեսակցեցաւ նախ. Նասրի խորհրդական Մահմուտ Ֆաուզիի հետ :

Ինչ կը վերաբերի Իսրայէլի դիւանա – գիտական գործունէութեան , արտաքին նախարար Ապա Էբան յառաջիկայ շաբաթ պիտի հանդիպի Փարիզ եւ ապա Նիւ Եորք՝ խաղաղութեան նոր ծրագիր մը ներկայացնելու Մակին :

ՄՈՍԿՈՒԱ - ՓՐԱԿԱ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՈՐՈՇ

Փրակայի մէջ չեչոսլաւ մտաւորակա – կան մը կը տիրէ Տիւպչէքի Մոսկուա ճամբորդութեան յետագայութեան եւս : Թէեւ յարաբերաբար խաղաղ է Փրակա, բայց, Չեխերուն կարծիքով , փոթորիկը կանխող խաղաղութիւն մըն է աս : Խորհ. Միութեան « հակայեղափոխականներուն » դէմ ուխտը պահանջող յարձակումները աւելի կը խորացնեն Մոսկուայի եւ Փրակայի միջեւ բացուած խրամատը :

Ըստ վերջին լուրերուն, Խորհրդ. Մի – ութիւն տեսնելով որ Փրակա համաձայն չէ տեղի տալու, ըսած է որ յետաձգուի այս ճամբորդութիւնը : Կ'ըսուի նաեւ թէ խոր տարակարծութիւններ կան Խորհրդ. Պոլիտբիւրոյին մէջ, որու անդամներուն մէկ մասը կը ձգտի Չեխոսլովաքիոյ հան – դէպ մեղմ քաղաքականութեան մը, մաս մը համաձայն է խիստ քաղաքականու – թեան մը, իսկ կայ երրորդ հոսանք մը՝ որ մերթ առաջինին եւ մերթ երկրորդին կողմնակից է : Գուցէ այս պատճառով է որ ցարդ Խ. Միութիւն յստակ քաղաքա – կանութիւն մը չկրցաւ որդեգրել Չեխո – սլովաքիոյ հանդէպ :

Առջի օր նախ. Զվոպոտա, Տիւպչէք , Չերնիք, Սմրկովսկի, Հուզաք եւ Սիփա – չէք խանդավառ ընդունելութեան արժա – նացան Պրնոյի ցուցահանդէսին տուած այցելութեան ընթացքին : Ժողովուրդի այս անվերապահ նեցուկն է հաւանաբար, որ չեխ ղեկավարները կը թողու անդի – ջող՝ Մոսկուայի պահանջներուն հան – դէպ : «Մոսկուայի համաձայնութիւննե – րը կը պահանջեն համայնավար կուսակ – ցութեան առաջնորդող դերի զօրացումը , եւ ոչ թէ Ցունուարէն առաջուան չէջա – նը յատկանշող մեթոտներու վերադար – ձը», կը գրէր «Ռուտէ Փրաւօ» : Տակա – ւին առջի օր տրուած զանազան որոշում – ներ, ցոյց կուտան թէ օրքանով կը զե – ջին Մոսկուայի : Չեխ համայնավար կու – սակցութեան Պրեզեդիումը, ժողովուր – դին վստահութիւնը չվայելող կուսակցա – կան ուղղափառ տարրերուն «Հրաժարիլը» թելադրելով՝ աւելի' կը զրկուի կրեմլի – նը : Կ. Կոմիտէի դատական յանձնա – խումբը , օրինականացնելով մամուլին եւ ձայնասփիւռին գրաւման չէջանի գործու – նէութիւնը՝ անտեղի կը գտնէ մտաւորա – կաններուն եւ լրագրողներուն հանդէպ Մոսկուայի պահանջած հալածանքը : Այս ամէնը օր ըստ օրէ աւելի լարուած կա – ցութիւն մը կը ստեղծեն Մոսկուայի եւ Փրակայի միջեւ, եւ ապագան , այս պայ – մաններուն մէջ, կը թուի աւելի քան մութ :

Ուրբաթ օրուան «Իւմանիթէն» ցաւ կը յայտնէ որ խորհրդ. լրագրող մը՝ Տաա – նանց, «Լը Մոնտ»ի մէջ կը պարզէ իր տեսակէտները չեխական հարցին առի – թով եւ չի վարանիր քննադատելու նոյն – իսկ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցու – թիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼՅՈՒԽԻՆ կը հաղորդէն որ հաւա – նաբար մը կոչ Լիբանան այցելէ դալ տա – րի : Կ'ըսուի թէ այս առթիւ Ֆրանսայի նախագահը կրնայ չորեքշաբթի մը ընել Մէջին Արեւելք, այցելելով նաեւ Իրաք եւ Յորդանան :

ՓԵՔԻՆի դիւանագիտական համալսա – րանի յեղափոխական թեքնիսիէններու դիւղացիներու եւ բանուորներու հաւա – քական ճիղին չնորհիւ, Զինաստան գոր – ծի նոր տեսակ մը պիտի արտադրէ , որ արդէն իսկ մկրտուած է . «կարմիր դրօ – շակ» : Արտակարգ որակ ունի այդ գոր – ծը եւ կը տակայ պաղին ու տաքին :

ՄԵՔՍԻԿԱՆ բանակը ամբողջովին դրաւած է ողիմպիական մարզադաշտը, դէմ դնելու համար ուսանողներուն, ո – րոնք կը սպառնան դրաւել մարզադաշտը արգելք հանդիսանալու համար ողիմպիա – կան խաղերուն :

ԱՆԳԼԻՈՑ արտաքին նախարարը չէ ծածկած Լոնտոնի Ֆրանսական գործա – վարին թէ Անգլիա չատ դժգոհ է Ֆրան – սական դիրքէն, մանաւանդ Տըկըէի վեր – ջին յայտարարութեանց առթիւ :

ԽՈՐՀՐԴ ՄԻՈՒԹԻՒՆ առաջարկած է Միացեալ Նահանգներուն որ հիւլէական դէնքերու սահմանափակման մասին երկ – կողմանի բանակցութիւններ սկսին Սեպ – տեմբերի վերջաւորութեան, Ժընեւի մէջ: Ուշադրութեան տակաւին չէ պատասխանած, բայց , Զեխոսլովաքիոյ դէպքերուն պատ – ճառով, եթէ նոյնիսկ սկսին այս բանակ – ցութիւնները, հաւանաբար սահմանափակ բնոյթ մը ստանան :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ – ՎԻԷԹՆԱՄի նախագահ Թիէօ յայտարարած է, թէ 1969ի վեր – ջաւորութեան դաշնակից բանակները կը – նան կամաց կամաց քաշուիլ Հարաւային Վիէթնամէն, քանի որ հարաւ–վիէթնամ – ցի ուժերը սկսած են գործօն մասնակցու – թիւն մը ցուցաբերել :

ՍԱԼԱԶԱՐի բժիշկը առջի դիչեր հի – ւանդանոց փոխադրած է, ինչ որ ենթա – դել կուտայ թէ Փորթուկալի նախագա – հին վիճակը չատ ծանր է :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մաք կալ հրատարակչա – կանը Ռոպերթ Քենըտիի ձեռագիրը մը գնած է մէկ միլիոն տոլար վճարելով : Գիրքը կը խօսի 1962ի Քուպայի տագնա – պին մասին . կուտայ նաեւ. Ճոն Քենը – տիի տեսակէտները եւ Քենըտի – Խրուշ – չեւ թղթակցութիւնները :

ՍՈՄԱԼիի վարչապետ Մոհամմէտ Իպ – րահիմ , որ Կոլի հետ հանդիպելէ ետք , յայտարարեց . «կը խորհինք թէ ձիպու – թի Ֆրանսական դաղթավայր մըն է, թէ Ֆրանսայի պատկանող երկիր մըն է եւ թէ իր անկախութեան մասին պէտք է բանակցիլ Ֆրանսայի հետ» : Այս դիրքո – րոշումը համաձայն է սոմալեան քաղա – քական նոր ուղղութեան :

ՓՈՐԹՕ – ՌԻԳՈՑԷՆ Միացեալ Նա – հանգներ ճամբորդող ամերիկեան օդա – նաւ մը բոնի էջք կատարած է Հաւանա :

ԱՆԳԼԻՈՑ արտաքին նախարար Սթի – վարթ Նիւ Եորքի մէջ, յառաջիկայ հոկ – տեմբեր 7–15ին ներկայ պիտի ըլլայ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ

Խաչքարերը այն ձեւով, որ մեզի հասած են եւ տարածուած Հայաստանի մէջ, չինուած են արաբական արշաւանքներէն ետք միայն, երբ Հայերը, թօթափելով օտար նուաճողներուն լուծը, կը յաջողին վերահաստատել իրենց քաղաքական անկախութիւնը: Անկէ ետք հայ ժողովուրդը արձանագրեց մշակութային նոր վերելք մը: Ժ. դարէն սկսեալ նոր ծաղկումի շրջան մը կ'ապրի նաեւ հայկական ճարտարապետութիւնը եւ անոր հետ կապուած քարակոփ – քանդակագործական արուեստը:

Խաչքարերը բաւական մեծ չափերու հասնող քարէ տախտակներ են, որոնց առերեսեան ճակատին քանդակուած է ճոխ զարդապատկերներով շրջանակուած քրիստոնէութեան խորհրդանիշը՝ խաչը: Եզակի չեն նաեւ պատկերաքանդակներով եւ յատուկ ճարտարապետական կառուցուածքներով ամբողջ համակառոյց մը ներկայացնող խաչքարերը: Այս հիմնական նկարագիրը ունենալով հանդերձ, խաչքարերը թէ՛ կառուցուածքով, թէ գեղարուեստական յարդարանքով խիստ բազմազան են: Ասիկա պայմանաւորուած է ժամանակաշրջանով, յուշարձան չինելու նպատակով եւ այլ հանգամանքներով:

Խաչքարերը ուշագրաւ են նաեւ իրենց վիմագիր արձանագրութիւններով, որոնք կը բովանդակեն պատմական արժէք ունեցող նիւթեր: Այս արձանագրութիւններուն շնորհիւ կը ճշդուին նաեւ շինութեանց թուականները, պատուիրատուներու եւ քարտաշ վարպետներու անունները եւ այլ մանրամասնութիւններ:

Խաչքարերը կառուցուած են զանազան նպատակներով: Այսպէս, Ամիրսպասալար Զաքարէ սելճուքներէն Ամբերդը ազատագրած ըլլալուն առիթով 1200ին կը չինէ խաչքար մը: Սելճուքներուն դէմ Զաքարէի տարած յաղթանակի յաւերժացման նուիրուած է նաեւ Աշտարակի շրջանի Կոշ գիւղին ճամբու եզրին Պետրոս Վրդ.ի կանգնեցուցած փառահեղ խաչքարը: Հաղպատ գիւղին մօտ կայ խաչքար մը, որուն արձանագրութենէն յայտնի կը դառնայ, թէ Սարգիս Վրդ. եւ իր եղբայրը իրենց հօրենական այգին նուիրած են վանքին:

Խաչքարերը ժողովուրդին կողմէ խորհրդանշուած են նաեւ իբրեւ բնութեան տարերքները եւ չար ոգիները սանձահարող ուժ: Ասոնցմէ են, օրինակ, «ցասման» կոչուած խաչքարերը, որոնք, ըստ ժողովրդական հաւատալիքներուն, կը կեցնեն կամ կը մեղմացնեն երաշտը, կարկուտը, երկրաշարժը եւայլն: Առաւել նշանաւոր են այսպէս կոչուած «ամենափրկիչ» խաչքարերը: Ժողովուրդը անոնց վերագրած է հիւանդութիւններ բուժելու յատկութիւններ: Գոյութիւն ունին նաեւ խաչքարեր, որոնք կապուած են զանազան աւանդութիւններու եւ կենցաղային նկարագիր ունեցող զրոյցներու հետ:

Խաչքարերը ծառայած են նաեւ իբրեւ տապանաքարեր, որոնք, թերեւս, իրենց քանակով գերակշիռ են: Հաւանաբար այս է պատճառը, որ տարածուած է այն կարծիքը, թէ խաչքարերը գերեզմանաքարեր են միայն: Գեղարուեստական բարձր արժանիքներով է օժտուած, օրինակ, Հաղպատի վանքի Ուքանանց իշխանական տոհմին դամբարանը: Ասոնք կողք կողքի կառուցուած երեք մատուռներ են, որոնք պատուանդանի դեր կը կատարեն մեծ խաչքարերու համար:

Թ. – Ժ. դարերէն մեզի է հասած նաեւ խաչքարերու խումբ մը, որ հիմը կը դնէ կոթող – յուշարձաններու նոր տիպի մը եւ արուեստի տեսակէտէն ալ ունի մեծ արժէք: Այդ խումբին կը պատկանին, օրինակ, Սիւնեաց եւ Աղուանից իշխան Գրիգոր Ամիրներսեհի 881ին Բասարգեչարի շրջանի Մեծ Մազրա գիւղի գերեզմանատան մէջ բարձրացուցած եւ ներքին Թալինի մօտերը գտնուող չթուագրուած, բայց նոյն ժամանակաշրջանին վերաբերող հոյակապ խաչքարերը: Զուսպ եւ կոթողային ձեւերը, սակաւաթիւ զարդատարրերու հիւսուածքն ու համամասնութիւններու ներդաշնակութիւնը կ'ամբողջանան ընդհանուր յօրինուածքին մէջ՝ դառնալով կատարելութիւն: Գեղարուեստական տպաւորութիւնը աւելի ուժգին կը դառնայ, երբ մտաբերենք, որ զարդատարրերը ներկուած էին սպիտակ եւ կարմիր գոյներով:

ԺԱ. – ԺԲ. դարերուն երեւան կուգան իրենց ձեւերով աւելի կատարեալ խաչքարեր: Ասոնք աչքի կը զարնեն խաչքարի եւ պատուանդանի ճարտարապետական ձեւերու միասնութեամբ: Յիշատակութեան արժանի են Կոշ գիւղի (1175) եւ Սանահին վանքի առաջնորդ Գրիգոր Վրդ. Տուտեւորդիի 1184ին կանգնեցուցած վեհաշուք խաչքարերը: Հոս պատուանդանը կը ստանայ յատուկ ձեւաւորում, փոքր չափերու մէջ կրկնելով նոյն ժամանակաշրջանի ճարտարապետական կառուցուածքներուն ճակատը զարդարող թեթեւ կիսասիւնները եւ կամարները: Այդ կամարներուն ներքեւ յաճախ կը փորագրուէին մարդկային պատկերաքանդակներ կամ զարդանկարներ (Գեղարդավանքի Տիմոթ եւ Մխիթար կազմողներու 1212ին չինած խաչքարը, Ծաղկաձորի Կեչառիս վանքի բակին մէջ. Վեցիկ Վրդ.ին յուշարձանը եւայլն): Իսկ ԺԳ. դարուն ստեղծուած են արդէն խաչքարերու համակառոյցներ:

ԺԱ. դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ ԺԳ. դար վերջնապէս կը մշակուին խաչքարերու կառուցուածքի եւ յարդարանքի կանոնական ձեւերը: Կոթողը կը դրուի պատուանդանի վրայ: Կոթողը, որ ունի քառանկիւն տեսք, վերէն պսակուած ըլլալով ինքնատիպ ձեւով, մօտաւորապէս երկու անգամ աւելի երկար է, քան պատուանդանը: Զարդանկարները որոշ կերպով կը նրբանան, իսկ կոթողը իր համամասնութիւններու յարաբերութեամբ կը դառնայ աւելի սլացիկ եւ ներդաշնակ: Այսուհանդերձ, հակառակ երեւութական թեթեւութեան, յուշարձանը իր ամբողջութեանը մէջ չի կորսնցներ իր կոթողային արտայայտչականութիւնը: Զարդարանքին մէջ գերիշխող կը դառնան երկրաչափական – գծային եւ բուսական բարդ հիւսուածքաւոր զարդանախշերը: Ընդ որուն բեկող գիծը, ստեղծելով երկրաչափական յստակ պատկեր մը, չընդհատուիր նոյնիսկ այն պարագային, երբ այդ ձեւով ստեղծուած զարդապատկերները կը պարփակուին քառանկիւնի մէջ: Համաչափ շարուածքով ասոնք կ'եզրագծեն խաչքարը, ամփոփելով յօրինուածքին գլխաւոր եւ կեդրոնական տարրը՝ խաչը:

Այս խաչքարերուն գեղարուեստական հմայքը կառուցուածքի ներդաշնակութեան եւ ամբողջականութեան մէջ է: Միւս կողմէ հիւսուածքին աստիճանական մանրացումը կը ստեղծէ ոսկերչական աշխատանքի կամ ասեղնագործ ժանեակի մը տպաւորութիւնը:

Խաչքարերու մասին խօսելու ատեն կարելի չէ անտեսել այն քանդակագործ վարպետները, որոնց ձեռակերտներն են ասոնք: Առաջին առթիւ պէտք է յիշատակել Մոմիկ վարպետը (1282 – 1321): Սքանչելի դրիչ եւ մանրանկարիչ, ճարտարապետ եւ քանդակագործ՝ ապրած եւ գործած է Սիւնեաց աշխարհի Վայոց ձորին մէջ: Անոր կերտած խաչքարերը կը գտնուին Նորավանքի մէջ: Այս խաչքարերը իրենց նուրբ եւ կատարեալ քանդակագործութեամբ անկրկնելի են: Մոմիկի ստեղծագործութիւնն է նաեւ Արենի գիւղի Աստուածածին եկեղեցին եւ Նորավանքի Բուրդելաշէն կոչուած փառահեղ դամբարան – եկեղեցին՝ իրենց հարուստ պատկերաքանդակներով եւ զարդաքանդակներով: Խաչքարերու արուեստին թագն ու պսակը կը կազմէ նաեւ Գոշավանքի խաչքարերը կերտող Պօղոսի ստեղծագործութիւնը: Եւ, վերջապէս, յիշատակենք Հաղպատի եւ Թումանեան (Դսեղ) գիւղի ամենափրկիչ կոչուած պատկերաքանդակներով խաչքարերուն հեղինակը՝ Վարամ քարագործ վարպետը, որ, մեր կարծիքով, խաչքարերու զարդայարդարանքին նոր ձեւ մը եւ բովանդակութիւն տուաւ:

ԺԶ. – ԺԷ. դարերուն, երբ Հայաստան վերջնապէս կը բաժնուի Թուրքիոյ եւ Իրանի միջեւ, Արեւելեան Հայաստանի մէջ նորէն կը հաստատուի խաչքարեր չինելու սովորութիւնը: Բազմաթիւ են այդ ժամանակաշրջանին վերաբերող խաչքարերը: Ասոնք գերազանցապէս տապանաքարեր են՝ գերեզմանատուներու մէջ: Իրողութիւնը այն է, որ հայ ժողովուրդը վերջնապէս կորսնցնելով իր քաղաքական եւ պետական ինքնուրոյնութիւնը, զրկուելով ազգային որեւէ նախաձեռնութիւն ունենալու հնարաւորութենէն, կը ստիպուի խաչքարերը հաստատել գերեզմանատուներու մէջ: Ասով կարծես թէ ժողովուրդը կ'ուզէր խորհրդանշել երբեմնի բարձր քաղաքակրթութեան ողբերգական անկումը: Պատմական նոյն դրդապատճառներուն հետեւանքով խաչքարերուն վրայ եղած պատկերաքանդակները, կորսնցնելով բարձր գաղափարական բովանդակութիւնը, կը ստանան նեղ, կենցաղային նկարագիր, իսկ երեւակայական, հէքեաթային արարածներու քանդակապատկերները, որոնցմով այնքան հարուստ են Հին Ջուղայի խաչքարերը, փաստօրէն կը զրկուին որեւէ խորհրդանշական իմաստէ:

Հիւսուածքաւոր զարդապատկերները իրենց ոճաւորման մէջ աւելի կը պարզունան, կորսնցնելով նախկին նրբագեղ եւ բարդ ձեւերը: Այս տիպի խաչքարերու կարելի է հանդիպիլ Հայաստանի համարեա բոլոր շրջաններուն մէջ: Նորագոյն կամ Հին Ջուղայի գերեզմանոցներուն մէջ անոնց թիւը հազարը կ'անցնի:

Ջուղայի խաչքարերը կը կրեն արեւելեան – իրանական արուեստին ազդեցութիւնը:

Լ. ԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ ՄԷՋ...

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն շուրջ երեսուն ուսուցիչներ եկան Հայաստան, Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէին հրաւէրով: Արտասահմանի հայ ուսուցիչներու խումբին մաս կը կազմէր նաեւ Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան, որ հետեւեալ տողերը ստորագրած է «Հայրենիքի ձայն»ի մէջ:

Օգոստոս 4ին Մոսկուայի օդանաւակայանէն ինքնաթիռը արծիւի նման խոյացաւ հորիզոնէն վեր՝ դէպի կապոյտ տարածութիւնները:

Հայ էին վարորդները: Թռանք երկար ժամեր հիացումով, ռուսական բարեբեր ու անծայրածիր դաշտավայրերուն վերեւ:

Կովկասեան լեռնաշղթային տեսքը՝ բնութեան զօրութեան ահեղանիստ պատկերը, անպարտելիութեան նշանաբանն էր:

Մինչ օդանաւի փոքր լուսամուտէն դեռ ակնապիշ երկինքը կը դիտէի, հայ օդաչուներն իմացուցին, որ Հայաստանի սահմաններէն ներս կը թռչինք:

Ցամքեցած կարօտի արբեցութեան պահե՜ր... ահա Սեւանը, ծաւի աչքը Հայաստանի: Ահա Արարատը՝ հսկայ մենա–

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Գիշերը վրայ հասած էր արդէն եւ ամէնքը մեր գիտցած տան ներքնայարկի սրահը հաւաքուած կը խօսակցէին, երբ անծանօթ մնացած նոր մտնիչին վրայ դարձաւ խօսքը:

— Նորէն եթէ Ձիա իմանայ մեր այսօրուան որոշումները եւ կրկին անյայտ ըլլայ, ի՞նչ պիտի ընենք, ըսաւ յանկարծ Արիֆ, որ ինչպէս գիտենք, Սաաըքի հետ մահուան պատիժը գործադրելու սահմանուած էր:

Այս հարցումը, մէկէն ի մէկ մէջտեղ նետուած, ընդհանուր յուզում մը յառաջ բերաւ: Ամէնքը շփոթած՝ իրարու նայեցան, տեսակ մը կասկածանքով:

— Ես կ'առաջարկեմ որ, ըսաւ Սաաըք, մինչեւ որ մեր որոշումը չգործադրենք, ոչ ոք դուրս ելլէ այս տունէն: Այս կերպով կրնանք վստահ ըլլալ թէ մատնութիւն տեղի պիտի չունենայ:

— Այո, գոչեց Սալիհա հանըմ, շատ խելացի խօսք մը ըրաւ մեր ընկերը, ես ալ համամիտ եմ իրեն, այս գիշեր բացի Սաաըքէն ու Արիֆէն, մեզմէ ոչ մէկը այս տեղէն դուրս պէտք է ելլէ:

— Արդարեւ շատ խելացի միջոց մըն էր բարեկամիս առաջարկածը, պատասխանեց Արիֆ, միայն թէ, ափսո՜ս, քիչ մը ուշ մնաց...:

— Ինչո՞ւ համար, գոչեց նախկին խմբապետը:

— Որովհետեւ կը տեսնեմ որ մեր մէջէն մէկը արդէն բացակայ է:

Սալիհա հանըմ աչքը իր չորս բոլորը պտըտցուց եւ ըսաւ.

— Իրաւ, Հիւսնի պէյը չեմ տեսներ մեր մէջ:

Անմիջապէս պանդակը հնչեցուց եւ սպասուհին երեւցաւ:

— Ո՞ւր է Հիւսնի պէյը, հարցուց Սալիհա:

— Քիչ մը առաջ մեկնեցաւ, պատասխանեց աղջիկը: Ըսաւ որ երկու ժամէն կրկին պիտի վերադառնայ:

Այս անակնկալ մեկնումը որ մինչեւ այն ատեն աննշմարելի մնացած էր, յանկարծ ընդհանուր խօսակցութեան նիւթ դարձաւ: Արդեօք Հիւսնի՞ն էր այն ընկերը, որ գիրենք կը մատնէր:

Եւ սակայն միւս կողմէ, Հիւսնի շատ մը պարագաներու մէջ կատարեալ անձնուիրութիւն ցոյց տուած էր եւ ամէնքն ալ կը վկայէին որ խանդավառ հայրենասէր մըն էր ու միեւնոյն ատեն անհաշտ թշնամի մը բռնակալութեան եւ մանաւանդ Ապտիւլ Համիտի, որուն զոհերէն մէկը եղած էր ինք:

Բոլոր այս պարագաները շփոթութեան կը մատնէին Սալիհան ու իր ընկերները, որոնք չէին կրնար վճռական եզրակացութեան մը յանգիլ:

— Ինչ որ ալ ըլլան մեր կասկածները, այլեւս չենք կրնար մեր որոշումը յետաձգել, այս տեսակ պարագաներու մէջ վարանումը ամէնէն աղետաւոր բանն է, վճռեց Սալիհա, մենք պէտք է, մեր նախապէս տրուած որոշման համեմատ, այս գիշեր իսկ գործենք:

— Այո, այո, գոչեցին միւսները, ալ չենք կրնար այս անգամ ալ առիթը փախցնել...:

— Եթէ նոյնիսկ հակառակիք, մենք պիտի երթանք մեր պաշտօնը կատարելու, այնպէս չէ՞ Արիֆ, գոչեց նախկին խմբապետը, խօսքը իր խօսակցին ուղղելով:

— Անշուշտ պիտի երթանք, բայց արդէն հակառակող ալ չկայ, պատասխանեց Արիֆ:

Մութը արդէն վրայ հասած էր եւ մեր բարեկամները կը շարունակէին իրենց խօսակցութիւնը, որուն եկած էր մասնակցելու նաեւ երկաթագործ Սիմոն: Նախկին խմբապետը ատեն ատեն ժամացոյցին կը նայէր անհամբերութեամբ: Որոշուած էր որ եւրոպական ժամը 10ին պիտի մեկնէին տունէն եւ նախապէս ձեռք առնուած միջոցներու շնորհիւ պիտի մտնէին Եըլտըզի պալատը, ուր պիտի կրնային երթալ մինչեւ մատնիչ թիկնապահին յարկաբաժինը: Եւ սակայն բոլոր այդ գործողութիւնները հազար ու մէկ վտանգներ կը ներկայացնէին, ու Արիֆի եւ Սաաըքի ընկերները մտատանջութեան մատնուած՝ քանի մեկնումի վայրկեանը կը մօտենար, այնքան կը տագնապէին:

— Ժամը իննուկէսն է, ըսաւ Սալիհա հանըմ, միջոց մը իր խօսքը ընդհատելով:

Այս պարզ խօսքերը խոր տպաւորութիւն մը յառաջ բերին եւ ամէնքը իրենց խօսակցութիւնը դադրեցուցին:

Այսպէս ուրեմն կէս ժամէն իրենց երկու սիրելի ընկերները պիտի երթային կեանքերնին վտանգելու, անողո՛ք վճիռ մը գործադրելու համար...: Այս մտածումը բոլորն ալ կը յուզէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(222 – Շար.)

ՊՇՆԱՄԱՐԸ

Բ. ՍՈՍՆ

—*—

ԲԱԽՄՈՎ ՎԱՀԳ

— Էյ, կիզնեցիք մեր ծխամորճը, ինչպե՞ս եք համարձակվում ինձ առանց հրավերի ներս մտնել։

Ծերունին ձեռքը մեկնեց ծխամորճին, բայց Վահգը հետ քաշեց ձեռքը։

— Ներողություն, պարոն Բախմով, ես ձեզ չեմ ճանաչում, ես ձեզ չեմ հրավիրել, ես ձեզ հետ ոչ մի գործ չունեմ, ուրեմն ինչպե՞ս կարող եմ ձեզ ներս թողնել։

— Ես Բախմովն եմ, ես Բախմովն եմ, ես Բախմովն եմ, — կրկնեց ծերունին։

— Ես էլ Վահգն եմ, ես էլ Վահգն եմ, ես էլ Վահգն եմ, — կրկնեց Վահգը։

— Ես ձեզ ասում եմ, որ ես Բախմովն եմ, ես ձեզ ասում եմ, որ ես Բախմովն եմ, ես ձեզ ասում եմ, որ ես Բախմովն եմ, — գոռաց ծերունին։

— Ես էլ ձեզ ասում եմ, որ ես Վահգն եմ, ես ձեզ ասում եմ, որ ես Վահգն եմ, ես ձեզ ասում եմ, որ ես Վահգն եմ, — գոռա

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պետրոսեան եւ Քնեազեան ընտանիքնե – րը իրենց հայրենակից Տիկին Պ. Տակառ– եանի մահուան առթիւ հարկ. կը նուիրեն «Ցարաչ»ի բարգաւաճման :

Նոյն սխալ առթիւ, փոխան ծաղկե – պսակի Տիկին Էմիլեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Խաչատուրեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Ցարաչ»ի :

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաչանի մասնա– ճիւղը յաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Ներսէս Տակառեանի, Օր. Ռոզա Տակառ– եանի եւ Շիրինեան ընտանիքի իրենց մօր մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան :

(Ստանալ «Ցարաչ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը չնոր – հակալութեամբ ստացած է հարիւր ֆր. Տոքթ. եւ Տիկ. Արթօ Աբգարեանէ, կայա– նին համար, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Պայծառ Տակառեանի մահուան առթիւ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մար– ձկայլի Շրջ. կոմիտէի, նախաճեռնու – թեամբ տեղական մարմիններու :

ՍԷՆ ԼՈՒԻ, Շորեքշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպ – տեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սը– րահին մէջ) :

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ար– ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկնե– րը դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 – 01 – 72 :

Վարժարանը կը վերաբացուի Երկու – շաբթի 23 Սեպտեմբերին :

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի խոհարարուհիի մը: Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Րէն – սի: Հեռաձայն 927–01–72:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարե– կիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին հա – պատասխան նաեւ ուսումնական աս– տիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանու– թեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց– ւոյ ոօնին առթիւ Աւանդական Մատաղ – օրհնութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, Կիրակի Ս. եկեղեցւոյ մէջ: Փա– փաքողները կրնան իրենց նուէրները ընել հետեւեալ հասցէին, Պ. Շիշմանեան,

C. C. P. 16.905-06 PARIS

ՁՈՄ

ՁՈՄը սոխպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Երկուշաբթի (Սեպտ. 23) իրիկուն ժամը 21ին Մշա – կոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —
Նախաճեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆը– րանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ դրականութեան եւ Հայաստանի աշխար– հագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա – պիւնն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ, թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկուններըը, Լիսէ Քոնտորսէ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆ ԺԵՒՈՄ թաղականութիւնը կը ծա– նուցանէ ղպրոցին բացումը 26 Սեպտ. եշ. օր, դասաւանդութեամբ Տիկին Պերճու– հի Տէր – Մերկէրեանի : Թաղիս եւ չրջաններու ծնողքներէն կը խնդրուի որ հաճին արձանագրել տալ իրենց զաւակ – ները թաղականութեան մօտ : Դասաւան– դութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգ– չաբթի առաւօտները ժամը 9–12 եւ Շա – բաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 3-6:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

կապոյտ Խաչի կրքնոպլի կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, կիրա – կի առաւօտեան ժամը 9ին ղպրոցի սրա – հին մէջ, ուսուցչուհի Օր. Հէլէն Սա – պունճեան : կը խնդրուի բոլոր ծնողքնե– րէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զա – ւակները արձանագրել :

☆

ՄԱՐՍԷԼ.— ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս.Թա– դէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած ղպրոցի հայերէնի դա – սընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ 3 Հոկտեմբեր, Ամէն Հինգշաբթի առաւօտ– ները ժամը 9էն 13, ուսուցչութեամբ հա– մալսարանական մանկավարժուհի Տիկ. Մատլէն Գրիգորեանի, այժմէն արձա – նագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Պ. Երուանդ Պապոյեանի մօտ, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհր – դարանը : Ինչպէս ամէն տարի այս տա– րի եւս ղրքերը, տետրակները, մատիտ– ները ձրի կը տրուին եւ ոչ մէկ վճարում կը պահանջուի ղպրոցի համար ծնողք – ներէ :

POUR TOUS
VOYAGES

Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ Շաբաթ, (21 Սեպտ.), երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ, Երկուշաբթի (23 Սեպտեմբեր) երեկոյ, ժամը 20·30ին, սո– վորական հաւաքատեղին :

Բոլոր վայրերուն մէջ ընկերական ընդհ. ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒԶԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

— ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ —

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ կապոյտ Խաչի :

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՓԱՐԻԶԻ Օփերայի սոլիսթ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յայտրդիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեւանէն Սուրիկ Ազայեան կը փնտռէ հայրը Ղազար, Սեւանի Ծաղկունք գիւ – ղէն, կը կարծուի որ Ֆրանսա է, կնոջը անունն է Քնքուշ, իսկ քոյրերուն՝ Ման– անուն է Քնքուշ, իսկ քոյրերուն՝ Ման– նիկ, Էմմա եւ Շուշիկ, կը խնդրուի ճանչցողներէն կամ իր մասին որեւէ տե – ղեկութիւն ունեցողներէ գրել, Վ. կարա– պետեանի հետեւեալ հասցէով :

31, Ave. Victor-Hugo
PAVILLONS /BOIS (93)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում– բի ժողովը Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրասէր Փարիզի կեդր. վար – չութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները կամ ոչ անդամները : Կիրակի (Սեպտ. 29), կէսօրէ ետք, ժամը 15ին հայրենակից Մխիթարեան Շեր – վանեանի բնակարանը, 65 Վուա տ'իսի, Մալաքոֆ : կարեւոր օրակարգ :

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏԱՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 24 SEPTEMBRE 1968

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

Le Numéro 0,50 F.

ԽԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11320

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.320

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՄԲ.— *Լը Մոնտ*ի մէջ, խորհրդային *Նովոստի* մամուլի գործակալութեան փարիզի ճանկին թղթակիցը՝ Տատեանց կը փորձէ բացատրել ու —անշուշտ— արդարացնել խորհրդային զինեալ միջամտութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Յօդուածին զլուխը Պերնար Ֆերոն կը նշէ որ *Լը Մոնտ* չի բաժներ Տատեանցի կարծիքը (ոչ ալ անշուշտ, աւելի համեստաբար՝ *Յառաջ*) բայց յօդուածը ունի շատ հետաքրքրական բնոյթ եւ նաեւ անուղղակի խոստովանութիւններ: Ընթերցողը կը նկատէ թէ ինչ դիալեկտիկա կը գործածէ յօդուածագիրը բացատրելու համար անբացատրելին...

Յիշենք թէ *Իւմանիթէ* իր ցաւը յայտնեց այս առթիւ, անպատեհ գտնելով որ խորհրդային լրագրող մը արտայայտուի *Լը Մոնտ*ի մէջ ու մինչեւ իսկ հո՛ն քննադատէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը:

Տատեանց կ'ըսէ թէ «առաջին տպաւորութեամբ դէպքերը մեզի դէմ կը վկայեն»: Ֆերոն կ'եզրակացնէ՝ նաեւ վերջին տպաւորութեամբ:

Խորհրդային եւ դաշնակից այլ բանակներու մուտքը Չեխոսլովաքիա պատրուակ հանդիսացաւ հակախորհրդային եւ հակահամայնավար աննախընթաց պայքարի մը՝ արեւմտեան երկիրներուն մէջ: Այդ պայքարին իրենց մասնակցութիւնը բերին համայնավարութեան եւ ընկերվարութեան կարգ մը համախոհներն իսկ:

Քանի որ «Լը Մոնտ» եւս մասնակցութեան իր բաժինը բերաւ Չեխոսլովաք դէպքերին առընչութեամբ այն անհասկացողութեան՝ որ ծնունդ առաւ ժողովրդավար ուժերուն եւ ձախին մէջ, պէտք է որ դէպքերը որ թոյլ տար ինծի, որպէսզի իր բաժէն օգտուելով շեշտեմ մանրամասնութիւնները:

Ինչ յանցանքով մեղ կ'ամբաստանեն: Այն՝ որ երբեւ թէ դաշնակից բանակները Չեխոսլովաքիա մտան առանց իր կառավարութեան յստակ համաձայնութեան: Թէ այս զէնքով «միջամտութեան» նպաստած էր բռնի ուժով խեղդել ժողովրդավարացումի կամ ազատականութեան քաղաքականութիւնը, թէ կոթնելով զին — ուորական դրաւումին՝ համաձայնութիւններ «պարտադրեցինք» չեխոսլովաք ղեկավարներուն՝ սահմանափակելով իրենց ներքին թէ արտաքին գործունէութիւնը:

Այլ խօսքով, կ'ամբաստանեն մեզ զին — ուորական միջամտութեամբ, կամ նոյնիսկ, ինչպէս ոմանք կը հաստատեն, անկախ եւ ինքնիշխան պետութեան մը դէմ «յարձակումի» յանցանքով: Այս յարձակումը, կ'ըսեն մեր գաղափարական հակառակորդները, շատ աւելի անվայել կը դառնայ անով՝ որ մեծ պետութիւն մը՝ Խորհրդ. Միութիւնը, կը յարձակի փոքր պետութեան մը՝ Չեխոսլովաքիոյ վրայ: Այս միջամտութիւնը, կը յայտարարեն նաեւ մեր բարեկամներէն ոմանք, աւելի անհանդուրժելի է քանի որ կատարուեցաւ ընկերվարական երկիրներու կողմէ ընկերվարական երկրի մը դէմ:

ՕՐԷՆՔ ՄԸ, ՈՐ ԱՅՆՔԱՆ ԱԼ ՕՐԷՆՔՈՎ ՉԷ ՏՐՈՒԱԾ

Այն կարծիքը կը տիրէ թէ Խորհ. Միութեան եւ ընկերվարական այլ երկիրներու զինուորական այս գործողութեան գաղափարական եւ քաղաքական հետեւանքները պիտի ըլլան չարաշուք: Նախ եւ առաջ պիտի պակսեցնէ Խորհ. Միութեան վարկը՝ իբրեւ խաղաղասէր ուժ, եւ, այս ձեւով, «մահացու հարուած» մը պիտի տայ միջազգային մեղմ քաղաքականութեան: Վերջապէս, մեծ վնաս մը հասցուցած է համայնավար եւ բանուորական ամբողջ շարժումին: Խորհ. Միութիւնը, կը գրէր Ֆրանսական քաղքենի օրաթերթ մը, «զինուորական փայլուն գործողութեան մը գլուխ բերաւ, բայց չնախատեսեց քաղաքական իր հետեւանքները»:

Այս ձեւով մեզ կ'ամբաստանեն դաշնակից ընկերվարական պետութեան մը հանդէպ ոչ միայն «միջամտութիւն» կամ «ներքին գործերուն խառնուելու» յանցանքով, այլեւ անով՝ որ արկածախնդրական քաղաքականութիւն մը կը վարենք, խաղաղութեան եւ համայնավարական ամբողջ շարժումի ճակատագրին հետ կը խաղանք:

Կ'ուզէի, «Մոնտ»ի միջոցաւ, հարցտալ Ֆրանսայի մեր բազմաթիւ բարեկամներուն, կրնայի՞ն իրապէս մտածել թէ այսքան կարեւոր, պատասխանատու եւ բացայայտ կերպով քաղաքական հետեւանքներով ծանր որոշում մը կրնային թեթեւօրէն տալ ընկերվարական երկիրներու ղեկավարները՝ առանց նախատեսելու հակազդեցութիւնը միջազգային հանրային կարծիքին՝ որ աւելի արժէք ունի յաչս Խորհրդ. Միութեան եւ ընկերվարական միւս երկիրներուն՝ քան թէ որեւէ քաղքենի պետութեան: Քաղաքականութեան մէջ բախտախնդիրներուն համար դժուար չէ ձեռք բերել աժան ժողովրդականութիւն մը: Իրենք, պետական մարդիկ, երբեմն պէտք է որոշումներ տան՝ զորս պատմութիւնը միայն կրնայ գնահատել:

Քանի որ իրողութիւնները, առաջին ակնարկով մը, մեզի դէմ կը վկայեն, փորձենք աւելի խոր կերպով վերլուծել իրենց ծածկած դէպքերը:

Քննենք, նախ եւ առաջ, Չեխոսլովաքիոյ «զինեալ գրաւումը» եւ ներքին գործերու «միջամտութիւնը»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Որեւէ գրաւում իբր հիմնակէտ ունի, ընդհանուր օրէնքով, կամ վտանգել պետութեան մը ամբողջականութիւնը, եւ կամ ալ տապալել կամ փոխել վարչակարգը: Արդեօք այս հիման վրայ կըրնանք քննել դաշնակից բանակներու կողմէ Չեխոսլովաքիոյ «գրաւումը»: Բացայայտ է թէ զինուորական եւ քաղաքական այս գործողութեան նպատակն է, ընդհակառակն, պահել Չեխոսլովաքիոյ հողային ամբողջականութիւնը եւ հոն զօրացնել ընկերվարական վարչակարգը՝ որ գոյութիւն ունի:

Դաշնակից բանակներու Չեխոսլովաքիա մուտքը, իրապէս, կատարուեցաւ առանց այդ երկրի կառավարութեան յստակ կոչին, այն իմաստով, որ ընկերվարական հինգ երկիրները չունէին կառավարական յայտարարութիւն մը՝ որ կանչէր դաշնակից երկիրները իրենց բանակները ղրկելու չեխոսլովաք հողին մէջ: Օգնութեան կոչ մը ըրած էր միայն կուսակցան անձնաւորութիւններու խմբակ մը. կոչ՝ որուն իրաւական բնոյթը կը ժխտէ արեւմտեան քարոզչութիւնը: Բայց, առանց այս վաւերաթուղթին իսկ, Չեխոսլովաքիոյ դաշնակիցները Վարշաւայի Ուխտին հիման վրայ, տեղծուած կացութեան մէջ, բարոյական իրաւունքը ունէին միջամտելու:

Ընկերվարական երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները հիմնուած են հաւասարութեան, ինքնիշխանութեան յարգանքին եւ ներքին գործերուն միջամտելու չըլլալու հասարակաց սկզբունքներուն վրայ, ճիշդ ինչպէս ընկերային տարբեր դրութիւններ ունեցող երկիրներու յարաբերութիւններն են: Բայց չեն սահմանափակուած եւ չեն ալ կրնար սահմանափակուիլ միջազգային հասարակաց այս սկզբունքներու գործածութեամբը:

Ընկերվարական երկիրներու ինքնիշխանութեան եւ անկախութեան հարցերը չենք կրնար քննել պրոլետար միջազգայնականութեան կողքին, առաջնորդող ըսկզբունք՝ որ կը սահմանէ համայնավար կուսակցութիւններուն եւ մարքսիստ գործաւորներուն յարաբերութիւնները, եւ ոչ ալ անողոք պայքարի կողքին՝ որ այսօր միջազգային գետնի վրայ կը կատարուի ընկերվարութեան եւ աշխարհակալութեան միջեւ, եւ հուսկ, ոչ ալ համայնավար կուսակցութիւններու եւ գործաւորներու քաղաքական պայքարի կողքին: Այս վերջինները, ընկերվարական երկիրներու մէջ, կը պայքարին ի պաշտպանութիւն ընկերվարական իւրաքանչիւր երկրի աշխատաւորներու ձեռք բերած իրաւունքներուն՝ դրամատիրական դրութիւնը հոն հաստատելու փորձերուն դէմ:

ՏԱՏԵԱՆՑ

(1 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ

ԿԸՍԷ ՉԵՐՆԻՔ

Փրակայի մէջ, վարչապետ Չերնիք յայտարարեց թէ Վարշաւայի Ուխտի զօրքերը «աստիճանաբար» կերպով պիտի հեռանան Չեխոսլովաքիայէն ի մօտոյ: Նախարարապետը աւելցուցած է թէ բոլորը պիտի չերթան անշուշտ, ակնարկելով Մոսկուայի Օգոստ. 26ի համաձայնագրին, ըստ որուն կը ճշդուէր թէ քանի մը միաւորներ պիտի մնան արեւմտեան Գերմանիոյ սահմանին վրայ:

Միւս կողմէ սակայն խորհրդային մամուլը կը շարունակէ իր բուռն յարձակումները Փրակայի ղեկավարներուն վրայ:

Մոսկուայի մէջ մեծ ջանք կը թափուի որ ալովաք կուսակցութեան Ա. քարտուղարը ի վերջոյ դառնայ Չեխոսլովաքիոյ «Քատարը»: Այդ նպատակով է արդէն որ խորհրդային մամուլը միշտ կը շեշտէ Հուսաքի դիրքորոշումները, մանաւանդ երբ չեն համապատասխաներ Տիւպչէքի տեսակէտներուն:

Կ'ըսուի նաեւ թէ Բրեժնեւ նամակ մը ղրկած է Զվոպոտայի, ուր Տիւպչէքի հրաժարումը կը պահանջէ, բայց հաւանական չի նկատուիր որ Մոսկուա այդ «կաֆ»ն ալ ըրած ըլլայ: Պրատիսլաւայի մէջ խմբագրականով մը, ակադեմական Ֆըրանցեւ կը բացատրէ թէ չի կրնար Մոսկուայի ուղղափառ ձեւաւորումէն, մարքս – լենինիստ տարբեր ձեւաւորում մը գոյութիւն ունենալ, ինչ որ կը յիշեցնէ Լենինի խօսքը՝ «միայն երկու տեսակ գաղափարական կայ.–քաղքենի գաղափարականը եւ ընկերվարական գաղափարականը: Երկուքին միջեւ բան չկայ»:

Տնտեսական գետնի վրայ ալ Մոսկուա կ'ուզէ համոզել Փրական որ միայն ինք կրնայ փրկել Չեխոսլովաքիոյ տնտեսական խախուտ վիճակը:

ԼՈՒՍԻՆ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՄԸ

Ռուսերը նոր յաջողութիւն մը արձանագրեցին անջրպետային ճամբորդու-թեանց մէջ: Սեպտեմբեր 15ին արձակած էին Զոնտ – Ե., որ Շաբաթ օր վերադարձաւ եւ Հնդկական ովկիանոսին վրայ իջաւ, քառասուն հազար քիլոմեթր ժամական արագութեամբ, կատարելէ ետք ցամաք – լուսին – ցամաք հսկայ շրջանը:

Այս յաջողութիւնը պատճառ եղած է որ, երկար ատենէ, առաջին անգամ ըլլալով Երկուշաբթի առաւօտուան Պրաւտան իր առաջին էջը տրամադրէ Զոնտ. Ե.ի փոխանակ Չեխերուն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ԳԱՆՁԵՐԸ ՊԻՏԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻՆ

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը յայտարարէ, թէ Հայոց Պատրիարքարանը որոշած է հանրութեան ցուցադրել իր դարաւոր գանձերը, ինչպէս ձեռագիրներ, սկիհներ, կրօնական զգեստ, թագ, եւ այլ գեղօրներ:

Շահէ եպիսկ. Աճէմեանի համաձայն, ցուցադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլին, եւ այս նպատակով կ'աշխատի Փրոֆ. Արփակ Մխիթարեան, անդամ Պրիւսէլի (Պելժիա) արքայական թանգարանին: Հաւանաբար պիտի ցուցադրուին չորս հազար ձեռագիրներ, շատեր թանկագին մանրանկարներով:

Աճէմեան եպիսկ. յայտարարած է, թէ Երուսաղէմի քաղաքապետը Պ. Գոլէք քաջալերած է այս ցուցահանդէսը, անհրաժեշտ օժանդակութիւնը խոստանալով:

ՄԱՀ ՀՐԱՉ ԵՐՈՒԱՆԴԻ

Պոսթընի մեր պաշտօնակից «Հայրենիք»էն կը տեղեկանանք, թէ Սեպտեմբեր 13ին, Ուրբաթ օր իր մահկանացուն կնքած է Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան յայտնի ղեկավարներէն՝ հրապարակագիր եւ հանրային գործիչ Պ. Հրաչ Երուանդ, ալեւոր տարիքի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ *մէջ ուսանողական շատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են Սենկորի այցելութեան առթիւ, որու կը յանձնուէր խաղաղութեան մրցանակը: Արարողութիւնը տեղի կ'ունենար Ս. Պօղոս եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան նախագահ Լիւպքէի եւ Արտաքին նախարար՝ Վիլի Պրանտի: Ծայրայեղ կոչիւթ ուսանողներ, գլխաւորութեամբ Քոհն – Պենտիթի կը փորձէին խանգարել արարողութիւնը, պոռալով «ինչո՞ւ խաղաղութեան մրցանակ տալ ուսանողներու ոճրագործի մը» (կ'ակնարկեն Սենեկալի ուսանողական ցոյցերուն, ուր կարգը վերահաստատուեցաւ ոստիկանական խիստ միջամտութեամբ): Ցուցարարներէն հինգ հոգի, որոնց մէջ Քոհն – Պենտիթ, ձերբակալուած են: Երկուշաբթի օր, ուսանողները կը սպառնային թէ ցոյցերը պիտի վերսկսին թէ ձերբակալուածները ազատ չարձակուին:*

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ *մէջ մթնոլորտը լարուած է, մանաւանդ Մեքսիքօ, ուր ուսանողական ոստանը եւ ողիմպիական մարզարանը միշտ գրաւուած կը մնան բանակին կողմէ:*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ *Ծերակոյտին մէկ երրորդը վերանորոգուեցաւ կիրակի օր: Կեդրոնի դիրքը զօրացաւ եւ վերընտրուեցան՝ Լըքանիւէ, Պոնըֆուս, Տօմինիք Փասօ, Պառաչէն: Համայնավարներն ալ երեք աթոռ կը շահին:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

« Գրական Թերթ»ի խմբագրութեան ուղղած նամակի մը մէջ, պրոդ Ասհիան Սահինեան կ'արծարծէ հիմնական հարց մը, — հայրենի մամուլին միջոցով հարկ է հայ ընթերցողին եւ պրասէրին ծանօթացնել պրական նոր ըմբռնումներն ու չարժումները, որոնք կ'արձանագրուին համաչխարհային պրականութեան մէջ :

Այս կենսական պահանջը, որ բազմաթիւ առիթներով ներկայացուած է պրագէտներու եւ պրասէրներու կողմէ հատարապէս, դժբախտաբար, աննկատ եւ անհետեւանք կը ձգուի հայրենի մամուլի էջերուն վրայ, ինչպէս նաեւ հայ գրական կեանքի ուրիշ շատ մը կարեւոր հարցեր, որոնք կը վերաբերին ազգային մշակոյթի զարգացման եւ ընդհանրապէս հայ մտաւորականի դիրքին ու դերին ներկայ ժամանակաշրջանին մէջ :

Ասոնց մասին կարելի է խօսիլ եւ գրել, բայց ինչպէս ըսինք, անոնք կը մնան աննկատ, անարձագանգ, կարծես թէ ոչ ոք կը հետաքրքրուի անոնցմով, կարծես թէ ոչ ոք կը զգայ անոնց կենսական կարեւորութիւնը :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

Ասոնք ամենէն առաջ կը վերաբերին մեր գրական քննադատութեան, որ ներկայիս կը գտնուի ամենաանմխիթար վիճակի մէջ : Ան ոչ միայն չի կատարեր իր գործառոյթը, այլ նաեւ կը ներկայացնէ ամենէն տխուր երեւոյթը մեր գրական կեանքին մէջ : Ան ոչ միայն չի ճշդեր գրական արժէքները, չի ցուցադրեր ճշմարիտ ճաշակ, չի ստեղծեր գրական ուղղութիւններ, չի մշակեր գրական լեզուն, չի ներշնչեր գրական նոր ձգտումներ, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ գործօն՝ գրական ամենէն ստոր ու անարգ կրքերը սնուցանելու, ամենէն ցածկոչ ու անազնիւ զգացումները գրգռելու, ամենէն անբարոյական ու անարդար ատելութիւնները տարածելու, ամենէն անհիմն ու անհեթեթ նախապաշարումները ամրապնդելու :

(4 Շար.)

ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՂ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉՆԱԿ» ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԱԳՐԻՆ

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր համեստ կարծիքով, արժէքաղբեր-կումի վերոյիշեալ բանաձեւումներուն մէջ, որքան բառ կայ՝ նոյնքան ալ սխալ հաւաստումներ եւ թիւրիմացութիւններ :

Եթէ չզոհանանք լոկ թերթատելով Մխիթարեան Հայրերու պրական ու պատմաբանասիրական արտադրութիւնները, այլ բարի կամքն ալ ունենանք զանոնք քիչ մը կարդալու, գոնէ ղլխաւոր-ները, պիտի տեսնենք թէ վերակառուցող ի՛նչքան մեծ ու տիտանական աշխատանք թափուած է հոն, եւ Հայրենասիրական ի՛նչ տաք չունչ կայ այնտեղ :

Բայց մեր Յօդուածագիրը վախցած է անոնց վրայ անգամ մը եւս կքելէ. թերեւս վախցած է որ ինք ոչնչանայ անոնց բեռան տակ. նոյնիսկ տեղ մը կը գոհա-նայ յայտարարելով թէ պրադարանի մը մէջ տեսած է Սաղմոսներու մեկնութեան Զամչեանի տասը հատորները (էջ 105), մտանանչելով թէ ի՛նչքան թերեւօրէն ու հարեւանցի մօտեցած է իր նիւթին :

Ոչ միայն այսքան. այլ եւ ելած կը հա-կասէ իր իսկ նախապէս ըսածներուն : Չէ՞ որ երկրորդ իսկ յօդուածին մէջ ըսած էր թէ «Մխիթարեան զոյդ Մխաքանութիւն-ներն ալ հաստատ մնային հայ աղգային նկարագրի ուղեգծին մէջ, եւ թէ՛ իրենց պրականութեան մէջ, թէ՛ իրենց կրթա-կան գործին մէջ պահպանեցին ու յայ-տարերեցին հայեցիութեան հիմնական նկարագիրը» (39, ընդգծումը Հեղինա-կէն) : Եւ ասիկա կը ներկայացուէր իբր Մխիթարեան գործին ու պրականութեան հիմնական յատկանիշ. ի՞նչպէս, ուրեմն, համադրել ասիկա՝ քննադատական այն յարձակումին հետ, զոր կը կատարէ ին-ներորդ յօդուածին մէջ :

Զամչեանի Պատմութեան մասին խօսե-լով, մեր յարգոյ Յօդուածագիրը, իր չորրորդ յօդուածին մէջ, վեր կը հանէր այդ գրքին հայաշունչ նկարագիրը ըսե-լով թէ «Զամչեանի Պատմութեան մեծա-գոյն ոյժը՝ վերածնող հայ ժողովուրդին մէջ իր արթնցուցած ցեղային հպարտու-թիւնն էր», ու կը յաւելուր թէ անով «Զամչեան գործերով սարկացած ժողո-վուրդի մը կուտար իր նախնիքներուն հերոս արեան ներարկումը» (էջ 107) :

Բայց ի՞նչպէս Զամչեան կրնար ստեղ-ծել այդպիսի ոգեւորութիւն, եթէ ինք եւ իր գիրքը զուրկ ըլլային – Մխիթարեան միւս գրողներուն նման, ինչպէս կը պատգամէ մեր յարգոյ Յօդուածագիրը– Հայութեան հոգիէն բխող ջերմ ու հա-րազատ ներչնչումէ, եւ ըլլային զուրկ ին-կական հայրենասիրութենէ եւն. եւն... :

Պահ մը տարակոյսն իսկ ունեցանք թէ մի՛ գուցէ տարբեր անձ ըլլայ այս լիննե-րորդ յօդուածին հեղինակը. բայց... տարորակութիւնը նոյնն էր, նոյն՝ անուն ու մականուն, բնակավայրն ալ նշանակ-ուած :

Եւ ասիկա չէ՞նք կրնար կոչել քննա-կան ... հակասութիւն :

ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՂ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Բայց մենք անվարան մօտենանք Մխի-թարեան պրադարանին : Եթէ Ս .Ղազարի պերեզմանատան մէջ կը հանդչին ան-չունչ ճախիւններ մեր ընտանիքի Հայրե-րուն, հոս՝ պրադարանին մէջ՝ ամէն մէկ հատորի ներքոյ, անոնց հոգին ու հայրե-նանուէր չունչը դեռ տաք է ու կենդանի. անոնց լեզուն դեռ կը հոլովէ նուիրական անուններ ու սրբազան բառեր, անոնց աչ-քերը դեռ կը կարդան խաչքարեր ու մա-դաղթներ, անոնց երեւակայութիւնը դեռ կ'ոգեկոչէ հայրենի դիւցազներ ու վիպներ, անոնց ձեռքերը դեռ կը պեղեն հնութիւններ ու պալատներ հազարա-մեայ. հայրենի լեռներու եւ ծաղիկներու բոյրը կայ այստեղ, ոչինչէն ստեղծուած հսկայ հայրենիք մը կանգնուն է հոս, ըս-տորերկրութեան եւ աւերածի հրդեհին մէ-ջէն՝ աւետաբեր մայր Հայաստանի մը ժը-պիտը կը թրթռայ այստեղ :

Առնենք Ինճիճեանի հատորները, Ստե-փանոսի եւ Հնախօսութիւն. մոխրա-գոյն, բռնադրաւուած, բաժան բաժան ե-ղած, կործանած հայրենիք մը ամբողջ յարութիւն կ'առնէ այնտեղ՝ իր դէսերով ու կամուրջներով, պիւղերով ու լեռնե-րով, հնամենի չքեղ փառքերով, պատմա-կան եւ աշխարհագրական հազարամեայ դոյներու հանդերձանքով, ուր կ'եռայ հին Հայաստանի կեանքը, քաղաքական ու վարչական կազմակերպութիւնը, թա-գաւորի ու նախարարներու յարաբերու-թիւնները, բանակի կազմաւորումը, մէկ խօսքով՝ հին Հայոց քաղաքակրթութեան պատմութիւնը կը կրկնուի այնտեղ, չար-ժանկարային կենդանութեամբ : Եւ այս բոլորը կոչել պարզապէս բանահաւաքու-թի՛ւն ... :

Բանանք Զամչեանի եռահատոր Պատ-մութիւնը : Մեր պատմութեան վերակազ-մութիւնն է ասիկա, քաղաքական ու ե-կեղեցական բաժիններով : Ներսէսեանին եռաբ, Զամչեան, հայ իրականութեան մէջ՝ առաջին հեղինակն է, որ համա-դրած է հայ ժողովուրդի ամբողջական պատմութիւնը՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ ԺԸ. դարը ներառեալ : Հրաչա-գործ վերակառուցում մը, որ ձեւացած է քովէ քով բերելով մինչեւ այն աեղն ձեռագիրը՝ մեծամասնութեամբ չհրատա-րակուած աղբիւրներ, հայկականին քով՝ օտար պատմիչներու վկայութիւնները ալ օգտագործելով, քաղելով գանոնք եւրո-պական նչանաւոր հրատարակութիւննե-րէ : Ժամանակագրական եւ համեմատա-կան անհատնում ցուցակները, որոնք ամ-բողջ հատորիկ մը կը կազմեն, հսկայ աշ-խատանքի պտուղ է :

Բայց ի՞նչ ունէինք վերակազմուած ու վերակառուցուած, երբ Զամչեան գործի լծուեցաւ, Ինճիճեանէն չատ առաջ :

Խորենացիի հաւասար հայրենասէր Զամչեանի գործը՝ ծայրէ ծայր հայա-չունչ խանդավառութեամբ աղցուն, դեռ հիմակ ալ կ'ոգեւորէ իր ընթերցողները, ինչ ալ ըլլան իր անձնական տեսութիւն-ները կամ թերութիւնները :

Զամչեանի Պատմութեան մասին դնա-հատանքով արտայայտուած են Լէօ, Ա-ճառեան, Մանանդեան. բայց մեր յարգոյ Յօդուածագիրը քաղած է առաւելապէս ինչ որ Զամչեանի բացատական մասը կը կազմէ, կամ կրօնական մարդին մէջ մըտ-նելով՝ կը յայտնէ մտքեր, որոնք չատ հեռու են առարկայական ըլլալէ :

Հապա ի՞նչ պիտի ըսենք՝ երբ կարդը դայ Ալիշանի հատատիր հատորներուն. Աշխարհագրութիւն, Այրարատ, Շիրակ, Սիսական, Տեղագիր, Հին Հաւատք, կա-մենից, Հայ Վենետ, Յուշիկք, Շնորհալի : Ինճիճեանի սկսածը կը հսկայանար այս-տեղ : Հայատանն ինքնին կարծես կը մեծնար : Բեկոր բեկորի քով կցելով, պատմիչ պատմիչի հետ զուգելով, խաչ-քար խաչքարի վրայ, արձանագրութիւն արձանագրութեան վրայ բարդելով կը վերակազմուէր չքեղ Հայաստան մը՝ իր 15 նահանգներով : Փոքրիկ խճանկար ոս-կիներէ կազմուած, ձեռագրական յիշա-տակարաններէ պեղուած, հազարամեայ կիսատուլ յուշարձաններէ փրցուած, վե-րակազմուած Հայրենիքն է ասիկա, երբ բառին հարազատ իմաստով չկար Հայաս-տան, չկար պետականացած Հայրենիք՝ հինդ դարէ ի վեր : Ու ի՛նչքան աշխա-տանք քովէ քով բերելու համար վայրա-վատին Հայութեան աշխարհացրիւ յիշա-տակները՝ վերակազմելու դաղթաչխարհի Հայութեան ալ պատմութիւնը, կամենի-գէն Վենետիկ :

Բանահաւաքութիւն չէ՛ ասիկա, սիրե-լի Յօդուածագիրը, այլ իսկական ստեղ-ծագործում մը, փոքրիկ արարչագործ-ծութիւն մը, եթէ ներելի է այսպէս ար-տայայտուիլ :

Զանգեզուրէն Վենետիկ եկող ապա-յիններ՝ Ս. Ղազար բնակող Ալիշանէն կը սորվէին թէ Որոտան գետի ո՛ր մկ կէ-տին կը գտնուի քարաշէն կամուրջը հը-նամեայ : Ու դեռ մեր օրերուն, Հայաս-տանի պիտնականները կը վկայեն զար-մանքով՝ թէ ամէն նորագիւտ արձանա-գրութիւն արդէն իսկ ծանօթ է եղած մեծ Ալիշանին, գոնէ մեծ մասով : Բացէք Հա-յաստանէն հասած պատմաբանասիրական

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԲՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Նոյնիսկ Սաոլք որ այնքան եռանդ ու անհամբերութիւն ցոյց կուտար, կը սկսէր յուզուիլ քանի մեկնումի վայրկեանը կը մօտենար : Նախկին խմբակիրը երկիւղ մը միայն ունէր, այն է որ գուցէ իրենց դոր-ձը չկատարած՝ ձեռք պիտի իյնան ու դուր տեղը գոհուին :

— Եթէ յաջողինք ու չկտոր մեզ բռնեն կամ մեռցնեն, բնաւ հոգս չէ, կը կրկնէր :

Լուութեան մէջ յանկարծ Արիֆ ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Կարծեմ մեկնելու վայրկեանը հա-սաւ, ժամը տասնին տասը կայ... եր-թանք որպէսզի մեր ընկերները չսպաս-ցընենք :

Սաոլք ինքն ալ ոտքի ելաւ :

Ճնչիչ լուութիւնը կը չարունակուէր եւ ոչ ոք սիրտ կ'ընէր բերանը բանալու եւ խօսք մը ըսելու :

Յանկարծ պարէդին դրան զանգակի ձայնը լսուեցաւ :

— Ո՞վ է արդեօք այս ժամուն եկողը, ըսաւ Սալիհա հանդիմ :

Յետոյ երիտասարդներուն դառնալով աւելցուց.

— Սպասեցէք քիչ մը որ հասկնանք :

Երկու վայրկեան եռք սպասուհին ներս մտաւ :

— Անծանօթ մը եկած է եւ ձեզ տես-նել կ'ուզէ, ըսաւ Սալիհա հանդիմին :

— Ո՞վ է···:

— Զեմ գիտեր, առաջին անգամն է որ հոս կուգայ :

— Առանձի՞ն է :

— Այո :

— Ըսէ որ չեմ կրնար դինքը ընդունիլ մինչեւ որ իր ո՛վ ըլլալը չգայտնէ :

Սպասուհին դուրս ելաւ եւ քիչ մը եռք վերադարձաւ :

— Ահաւասիկ իր այցեստմաը, ըսաւ փոքրիկ թուղթը երկարելով Սալիհայի :

Տիկինը աչք մը նետեց այցեստմային վրայ եւ աղաղակ մը արձակեց :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս, աղաղակեցին ներկաները իր քով փութալով :

— Տեսէք, ըսաւ Սալիհա քարթը Սա-տրքի երկարելով :

Սաոլք առաւ գայն եւ բարձրաձայն կարդաց. «ԶԻԱ ՓԱՇԱ, ԱՐՔՈՒՆԻ ԹԻԿ-ՆԱՊԱՀ» :

Այս անունը լսելով ամէնքը ապշու-թեամբ իրարու երես նայեցան :

— Անկարելի բան է այս, խաղ մը ըլ-լալու է պարզապէս, դոչեց նախկին խմ-բապետը :

— Այս աստիճան անպատկառ յանդգըն-նութիւն կարելի չէ երեւակայել, աւել-ցուց Արիֆ :

— Կ'երեւայ որ տունը պաշարել տուած է եւ մեզի ձերբակալելու կուգայ, ըսաւ Սիմոն :

— Ի՞նչ պատասխան պէտք է տալ այս անձին, հարցուց սպասուհին ֆրանսերէն լեզուով, չկրնալով ըմբռնել հոն դտնուղ անձերուն յուզումը :

— Ըսէք որ ներս հրամմէ, պատասխա-նեց Սալիհա հանդիմ, ամենայն հանդար-տութեամբ :

Սպասուհին դուրս ելաւ :

— Բայց տիկին, դոչեց Սաոլք, ի՞նչ-պէս թոյլ կուտաք որ այդ մարդը մեր քովը դայ···:

— Քանի որ մինչեւ հոս եկած է, ըսել է թէ կարեւոր բան մը ունի մեզի ըսելիք, պատասխանեց Սալիհա :

— Բայց եթէ մեզի մատնելու եկած է :

— Զեմ կարծեր, մեզ մատնելու կամ ձերբակալելու համար պէտք չունէր ինք անձամբ գալու :

— Հիմա որ այդ մատնիչը մեր տեղը

(223 – Շար.)

ՖՐՈՒՆԶԵ

Ֆ. ՍԱՆԻՆ

—*—

ԿԱՐԱՎԱՆԻ ՎԱՀԵ

—Ես ի՞նչ գիտնամ, ինչ ասես, որ ես ալ հոն եղած ըլլայի, ինչ որ տեսած ըլլաս, ես ալ նոյնը պիտի տեսնայի։ Ինչո՞ւ կ՚ուզես որ ես ալ հոն եղած ըլլայի։ Ինչո՞ւ կ՚ուզես որ ես ալ նոյնը տեսնայի։

Ուսուցիչը ժպտեցաւ։ Ան գիտէր թէ Վահէ ամէն անգամ որ ինքզինքը նեղ դրութեան մէջ կը գտնէ, կը սկսի խօսիլ ինքզինքին հետ, ինչպէս որ ինքն ալ կ՚ընէ երբեմն։ Ուսուցիչը ուզեց գործը ուղղել։

— Ես հոն չեղայ, որովհետեւ ես ալ հոն չեղայ, պատասխանեց ան։ Ես ալ հոն չեղայ, որովհետեւ ես ալ հոն չեղայ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

Երբ Լէ Պէնի Հայ համայնքի եւ հայ արձակուրդի կայանի կողմէ Պ. Ա. Բամ – պուքճեան իր վչտակցութիւնը կը յայտնէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան առթիւ եւ հետեւեալ նուէրները կը յանձնէ Շաւարշ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին ։—

	Ֆրանք
Տիկին Խոսրովուհի Գույումճեան	100
Սահակ Մանուկեան	50
Կարապետ Զարուկեան	50
Յակոբ Տէր – Թումաեան	30
Աղատապ Պարսամեան	20
Գրիգոր Ադամեան	20
Արմենակ Խաչատուրեան	20
Արտաշէս Բամպուճեան	20
Տարօն Կարապետեան	20
Գալուստ Ահարոնեան	20
Կարապետ Ալեքսանեան	50
Ճիհանճահեան Պիւնոն	10
Արամ Պետրոսեան	10
Ունենեան երուանդ	50
Ոմն Տիկին	10
Մարտիրոս Ագիլեան	10
Նշան Պետրոսեան	100
Յ. Աբսէնեան	10
Միհաս Մկրտիչեան (Պլթլխոցի)	20
Նաւթենեան Գրիգոր	20
Տիկին Սողոմոնեան Աղաւնի	10
Շիմշիրեան Գ.	10
Թոէք-Թոմաս Խպրահիմ (Եգիպտոսէն)	20
Գումար	680
Նախորդ գումար	11·350
Ընդհ. գումար	12·030

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Գալճեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան եւ զաւակը Հր – նորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա – նոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպատկով, նամակով թէ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ ։

ՆՈՒԷՐ

Վիէննէն Տէր եւ Տիկին Ահարոն Գալայճեան յիսուն ֆրանք կը նուիրեն իրենց հօրեղբօր Ամերիկայէն այցելութեան առթիւ, (քսան ֆր. տեղւոյս Կապ. Խաչին, քսան Մշակոյթի Տան, տասը «Յառաջ»ի բարդաւածման) ։

×

Այս առթիւ տեղւոյս Կապ. Խաչի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ։— Յակոբ Սարգիսեանի հոգեհանդիսին առթիւ, եկեղեցւոյ՝ Զարսանճաղի Հայր. Միութիւն 10 ֆրանք, Սուքիասեան ընտանիք տասը։ Տիկին Գէորգեանի թաղման, եկեղեցւոյ՝ Մուճիք ընտանիք հինգ, Տէր եւ Տիկ. Խաչիճեան 10, Տուրումեան եղբ. տասը, Գոկլիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Յ. Կիրակոսեան 15, Գալոյեան Շ. 15, Տէր եւ Տիկին Պուզուտեան տասը, Զերչիեան եւ զաւակք տասը, Տէր եւ Տիկին Տորումեան 20 դոլրոցին։

Տէր եւ Տիկին Աթանեան եւ Էդոյեան յիսուն իրենց ննջեցեալներուն ի յուշ ։

Արիս Յակոբեանի թաղման առթիւ՝ Ժամկոչեան Կ. յիսուն եկեղեցւոյ, Փափազեան Ա. յիսուն «Հայ – Բոյժ»ի, Կարապետեան Վ. 40 «Հայ – Բոյժ»ի, Կարապետեան քսան «Հայ – Բոյժ»ի, Դանիէլեան Գրիգոր յիսուն «Հայ–Բոյժ»ի, Յարութիւնեան Հ. Տասը եկեղեցւոյ, Տէրտէրեան Բ. յիսուն եկեղեցւոյ ։

Տիկին Ադամեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մատոսեան 10 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 10 եկեղեցւոյ, փոքրիկն Վ. Տէրտէրեան 10 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան 10 եկեղեցւոյ, Բ. Ադամեան 30 եկեղեցւոյ, Ժ. Ադամեան երեսուն եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Տաֆանճեան 30 եկեղեցւոյ ։

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՏԱԿԱՒԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 100 ֆրանք կը նուիրեն Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, Տիկին Պայծառ Տակաւեանի մահուան առթիւ ։

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան հարիւր ֆր. կը նուիրեն Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան։ (Տեսնալ «Յառաջ»ին)։

ՎԱՐԱԴԱՑ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարադայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ Աւանդական Մատաղ – օրհնութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, Կիրակի Ս. եկեղեցւոյս մէջ։ Փափաքողները կրնան իրենց նուէրները ընել հետեւեալ հասցէին, Պ. Շիշմանեան ,

C. C. P. 16.905-06 PARIS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին ։ Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար ։

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ դրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան ։

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա – դինն է 15 ֆրանք ։

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ, թիւ 17)։

Կամ դասերու իրիկուններըը, Լիսէ Քոնտորսէ ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ դպրոցին բացումը 26 Սեպտ. եշ. օր, դասաւանդութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր – Մելիքէրեանի ։ Թաղիս եւ շրջաններու ծնողքներէն կը խնդրուի որ հաճին արձանագրել տալ իրենց զաւակ – ները թաղականութեան մօտ ։ Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–12 եւ Շա – բաթ օրերը կէսօրէ եաք ժամը 3·6։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին դպրոցի սրահին մէջ, ուսուցչուհի Օր. Հէլէն Սապունճեան ։ Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ 3 հոկտեմբեր, Ամէն Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն 13, ուսուցչութեամբ համալսարանական մանկավարժուհի Տիկ. Մատլէն Գրիգորեանի, այժմէն արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Պ. Երուանդ Պապոյեանի մօտ, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը ։ Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս զրքերը, տետրակները, մատիտները ձրի կը տրուին եւ ոչ մէկ վճարում կը պահանջուի դպրոցի համար ծնողքներէ ։

×

ՊԱՆԵՒՕ – ՔԱՇԱՆի Հինգշաբթի օր – ուան հայերէնի դասընթացքները սկսած են, արձանագրութիւններու համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պալըզճեանի, 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ ։

×

ՊՈՒԱ–ԲՈԼՈՄՊի դասընթացքներու արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Օր. Մայսա Մարգարեանի, 4 Րիւ Մարի Լօր, Պուա Քոլոմպ ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի ։

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱ. ՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիսթ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յայտնուելիս ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու ։

ՍԷՆ ԼՈՒ, Շորեքշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ)։

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ)։

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ)։

Դասախօս ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները կամ ոչ անդամները ։ Կիրակի (Սեպտ. 29), կէսօրէ եաք, ժամը 15ին հայրենակից Մխիթեան Շիրվանեանի բնակարանը, 65 վերա տ'իսի, Մալաքոֆ ։ կարեւոր օրակարգ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Զարմիկ Յովհաննէսի Խալաթեան կը փնտռէ Խալաթեան Սուրէնի Յովհաննէսը, ծնած 1919ին Ադրբէյճանի Շամխորի շրջանի Բարսում գիւղը ։ 1944 Յուլիսին Սեղլեցին Ֆրանսա անցած է ։ Գրել Զարմիկ Խալաթեանի՝ Ալլաւերտեան, 4, Երեւան Հայաստան ։

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ր····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ՛Ք – ԶԱՐԴԱՐԷ՛Ք – ՆԵՐԿԷ՛Ք

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր ։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
25 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԱՐԹ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11321 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.321

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՀԱՅԱՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊՈՒԱՆԱԼԻՔԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Օրինակի համար, Բրատիսլաւայի ժո– ղովին մէջ չէ՞տուեցաւ, եւ ոչ դիպուա– ծով, թէ ընկերվարութեան ձեռք բերած յաղթանակներու պաշտպանութիւնը, ըն– կերվարական իւրաքանչիւր երկրի մէջ, հասարակաց գործն է այս ըրութեան հե– տեւող բոլոր երկիրներուն: Այս թուղթը առարկուեցաւ չէ՞որոշուած դեկավար– նախքի մը պարագային, ընկերվարական մէկ երկիրները ձեռնածալ մնան եւ դի– տեն, յանուն «ոչ–միջամտութեան» ըս– կզբունքին, այդ երկրի ընկերվարական ըրութեան կործանիլը :

Ցայտնի է թէ նման «ոչ – միջամտու– թիւն» մը կրնայ չափազանց աչքաբա– ցակալ, հակընկերվարական ուժերուն. պիտի նշանակէր ոչ թէ ամրապնդել, այլ՝ մնասել ընկերվարական երկրի մը պաշտպանութեան, քանի որ այդ դերին– ջոհութեան հիմը կը կազմէ ըՙկերային իր ընկերվարական ըրութիւնը :

Չէ՞որոլովաքիոյ մէջ տեղի ունե– ցած յատուկ հանդամանքը կը կայա– նայ, իմ կարծիքով, հոն, որ ընկերային զարգացման յեղափոխական կարգ մը ե– րեւոյթներ, խրախուսուած Չէ՞որոլովա– քիոյ համար նպատակայարմար կուսակցու– թեան կող– ին, սկսան հակայեղափոխական երե– ւոյթներու վերածուիլ՝ իբր հետեւանք գործօն միջամտութեան հակընկերվարա– կան ուժերու՝ երկրին մէջ արտասահմա– նէն: Չէ՞որոլովաքիոյ մէջ իսկ պարտուած դէպ ոչ ոչնչացած օգտագործող դասա– կարգի մնացորդները, արտասահմանէն ընկերվարութեան թշնամիներուն կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած, իրենց անձնական շահուն համար օգտուեցան նպատակայարմար կուսակցութեան նախա– ձեռնած ընկերային կեանքի ժողովրդա– վարացումի պայքարէն : Կացութիւնը կրնայուամբ ոչ ոչնչացած օգտագործող դասա– կարգի մնացորդները, արտասահմանէն ընկերվարութեան թշնամիներուն կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած, իրենց անձնական շահուն համար օգտուեցան նպատակայարմար կուսակցութեան նախա– ձեռնած ընկերային կեանքի ժողովրդա– վարացումի պայքարէն : Կացութիւնը կրնայուամբ ոչ ոչնչացած օգտագործող դասա– կարգի մնացորդները, արտասահմանէն ընկերվարութեան թշնամիներուն կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած, իրենց անձնական շահուն համար օգտուեցան նպատակայարմար կուսակցութեան նախա– ձեռնած ընկերային կեանքի ժողովրդա– վարացումի պայքարէն : Կացութիւնը կրնայուամբ ոչ ոչնչացած օգտագործող դասա– կարգի մնացորդները, արտասահմանէն ընկերվարութեան թշնամիներուն կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած, իրենց անձնական շահուն համար օգտուեցան նպատակայարմար կուսակցութեան նախա– ձեռնած ընկերային կեանքի ժողովրդա– վարացումի պայքարէն : Կացութիւնը կրնայուամբ ոչ ոչնչացած օգտագործող դասա– կարգի մնացորդները, արտասահմանէն ընկերվարութեան թշնամիներուն կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած, իրենց անձնական շահուն համար օգտուեցան նպատակայարմար կուսակցութեան նախա– ձեռնած ընկերային կեանքի ժողովրդա– վարացումի պայքարէն : Կացութիւնը կրնայուամբ ոչ ոչնչացած օգտագործող դասա– կարգի մնացորդները, արտասահմանէն ընկերվարութեան թշնամիներուն կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած, իրենց անձնական շահուն համար օգտուեցան նպատակայարմար կուսակցութեան նախա– ձեռնած ընկերային կեանքի ժողովրդա– վարացումի պայքարէն : Կացութիւնը կրնայուամբ ոչ ոչնչացած օգտագործող դասա– կարգի մնացորդները, արտասահմանէն ընկերվարութեան թշնամիներուն կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած, իրենց անձնական շահուն համար օգտուեցան նպատակայարմար կուսակցութեան նախա– ձեռնած ընկերային կեանքի ժողովրդա– վարացումի պայքարէն : Կացութիւնը կրնայուամբ ոչ ոչնչացած օգտագործող դասա– կարգի մնացորդները, արտասահմանէն ընկերվարութեան թշնամիներուն կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած, իրենց անձնական շահուն համար օգտուեցան նպատակայարմար կուսակցութեան նախա– ձեռնած ընկերային կեանքի ժողովրդա– վարացումի պայքարէն : Կացութիւնը կրնայ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀԱՆԳԻՍՏ ԿԱՐԱՊԵՏ Ա. ՓԱՀԱՆԱՅ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Սեպտեմբեր 8ին յետ երկարատեւ հի– ւանդութեան, ալեւոր տարիքի մէջ, վախ– ճանած է Ամերիկահայոց հոգեւոր հովիւ եւ առաջնորդ Կարապետ Ա. Փահանայ Մանուկեան :

Կարապետ Ա. Փահանայի ազգային յու– շարկաւորութիւնը կատարուած է Սեպտ. 11ին Ղալայի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ուր հանդուցեալը տասնեակ տարիներ պատա– րագած էր :

Դամբանականները խօսած են թեմին ա– ռաջնորդը եւ Ազգ· մարմիններու ներկա– յացուցիչներ :

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին՝ Պ. Աշոտ Տէր – Կարապետեանի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՄԵՔՍԻՔՈՅԻ ՄԷՋ

2 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Երեքշաբթի առաւօտ Փարիզ հասած լուրերը կը հաստատէին թէ դիւերը (եր– կուշաբթիէն Երեքշաբթի լուսնալիք դի– շերը) շատ ծանր միջադէպեր պատահած են Մեքսիքոյի մէջ, ուր Փարիզի ժամով առաւօտեան 9ին (դեռ ժամը միայն 2 է Մեքսիքօ) յոյս կար որ կարգը վերահաս– տատուի :

Ծանօթ է որ շաբաթներէ ի վեր ցոյցե– րը եւ միջադէպեր իրարու կը յաջորդեն: Աւոնց գլխաւոր նպատակն է արգելք հանդիսանալ Ողիմպիական խաղերուն, որոնք պէտք է սկսին ի մօտոյ : Արդէն Համալսարանի տեսուչը հրաժարած էր եւ օրերէ ի վեր անձանօթներ կրակ կը բանային ուսման հաստատութեանց վը– րայ : Պէտք է ըսել թէ այս չարժումները տեղական ընոյթ չունին եւ անկասկած միջազգային ընդհ· չարժում մըն է որու ձեռքն անցած են, յաճախ անդիտակցա– բար, աշխարհի բոլոր ուսանողները : Ցայտնի չէ թէ ի՞նչ հոսանքի կը պատ– կանին այս արհեստաւոր խռովարարնե– րը, որուան ըլլալով որ ամէն տեսակը կարելի է դնել անոնց մէջ, մինչեւ իսկ հակաքաղաքրիսթոներ, ինչպէս առջի դի– շեր Մեքսիքոյի մէջ :

Մեքսիքոյի մէջ, նախ խաղաղ, ցոյցե– րը յետագային շատ ծանր ընոյթ ստացած են եւ արիւնալի դէպքեր տեղի ունեցած: Ցուցարարները զաղրեցուցած են երթե– ւեկը, պատնէշներ բարձրացուցած կառ– քերով եւ օթոպուսներով, ապա կրակի տուած : Առաջին լուրերու համաձայն եր– կու մեռեալ կար եւ մօտ յիսուն վիրա– ւոր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԿԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

Մոսկուայէն անդամ մը եւս լուր հա– սած է Փրակա, որ առ այժմ չեխ դեկա– վարները կրնան իրենց տեղը նստիլ եւ դէպի Մոսկուա ճամբայ չելլել : Արդա– րեւ օրերէ ի վեր հանելուկ դարձած է այս ճամբորդութեան հարցը : Ծանօթ է որ չեխ պատուիրակութիւն մը Մոսկուա պիտի երթայ նոր բանակցութիւններու համար, որոնց գլխաւոր նիւթն է՝ վար– չապետ Ուխտի զօրքերուն մեկնումը Չե– խոսլովաքիայէն : Ըստ լաւատեղեակ ազ– բիւրներու, Չեխերն են պահանջած այս նոր հանդիպումը, բայց չեն ուզեր տե– դի տալ Ռուսերուն ամէն կէտի վրայ եւ ընդունիլ անոնց բոլոր պայմանները : Այդ իսկ պատճառով ամէն օր կը յետա– ձգուի Չեխերուն Մոսկուա երթալը եւ յե– տաձգումները կ'ըլլան Մոսկուայի կող– մէ : Ըստ երեւոյթին, Կրեմլինի գլխաւոր առարկութիւնը կը վերաբերի պատուի– րակութեան կազմին : Այդ կազմին մէջ է Տիւպչէք, որու հրաժարումը կը պահան– ջեն Ռուսերը չաբաթներէ ի վեր : Չեխե– րն ալ տեղի չեն տար եւ չեն ուզեր բա– նակցիլ առանց Տինպչէքի :

Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ եր– թալու պարագային ալ, Վարչապետ Ուխտի բոլոր զօրքերը պիտի չմեկնին : Քանիցս կրկնուեցաւ թէ մօտ հարիւր հա– զար պիտի մնայ Չեխոսլովաքիա, արեւ– մտեան Գերմանիոյ սահմանին երկայն– քին :

Մոսկուայի մէջ կը հաստատուի թէ պատահում կայ Պոլիտբիւրոյի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախարարապետը՝ Քուվ տը Միւրվիլ, հեռատեսիլէն «Մամուլին դիմաց» յայտագրին մէջ, ժամ մը պա– տասխանեց լրագրողներու հարցումնե– րուն : Հաստատեց թէ Ֆրանքը պիտի չարժեզրկուի եւ թէ ինք լաւատես է Ֆը– րանսայի ապագային նկատմամբ :

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹի դատարանը ազատ չարձակեց Քոհն – Պէնտիթը, հակառակ ուսանողներու սպառնալիքներուն :

ԱԹԼԷՒԻՆ կը հաղորդէն թէ երկու նախկին նախարարապետեր փափանտրէու եւ Գանելոփուլոս ազատ արձակուած են, ինչպէս նաեւ քաղաքական այլ յիսուն անձնաւորութիւններ :

ԵԳԻՊՏՈՍի Արտաքին նախարարը որ Փարիզ հանդիպեցաւ առջի օր դէպի Նիւ Եորք ճամբուն վրայ, տեսնուեցաւ Տէ·Գո– լէի հետ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼի վարչապետ՝ Սալազարի վիճակը անփոփոխ կը մնայ :

ՔԱՆԱՏԱՑի Թորոնթօ Սթարը կը գրէ թէ Ֆրանսական լրտեսական ցանց մը կը գործէ խորհրդային դիւանագէտներուն հետ··· : Լուրը անշուշտ բաւական տարօ– րինակ կը թուի բայց թերթը կը պնդէ :

ԻՐԱՔի մէջ, պետական հարուածէն երկու ամիս ետք, առժամեայ Սահմանա– դրութիւն մը հռչակուած է : Հիմնական օրէնքը կը չեշտէ դլխաւորաբար — ի – րաքեան Հանրապետութիւնը ժողովրդա– կան դեմոկրատ պետութիւն մըն է : Պե– տութեան կրօնքը եւ իր օրէնքներուն եւ Սահմանադրութեան հիմը իսլամն է : Երկրին տնտեսական քաղաքականութիւնը ընկերվարութեան վրայ հիմնուած է : Պետութիւնը պիտի պաշտպանէ դատա– նաքի ազատութիւնը եւ երաշխաւորէ խօսքի եւ կարծիքի ազատութիւնը : Հան– րային ժողովները արգիլուած են : Երկ– րին բարձրագոյն հեղինակութիւնը յեղա– փոխութեան հրամանատարութեան խոր– հուրդն է : Ան պիտի հռչակէ օրէնքները մինչեւ որ ազգ· ժողով մը ընտրուի :

ԲԱՇԿԱԿԱՆ այցելութիները 12էն 20 ան հարիւր յաւելում պիտի կրեն Հոկտ· 7էն սկսեալ : Այսպէս Փարիզի չրջանը, ընդ– հանուր բժշկութեան համար14էն 16Ֆր·ի կ'անցնի այցելութինը եւ քսանէն 28ի՝ տաս– նը : Այս որոշումը տրուած է բժշկական սենսիքաններու կողմէ, բայց Ընկերային հարցերու նախարարը՝ Մօրիս Շուման համաձայն չէ եւ չուզեր կատարուած ի– րողութեան առջեւ դնուիլ : Ցայտարա– րած է թէ դէմ չէ յաւելումի սկզբունքին, բայց ոչ այդ համեմատութեամբ եւ մի– այն խորհրդակցելէ ետք :

ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՂ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉՆԱԿ» ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԱԳՐԻՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

Մխիթարեանները վերակառուցումի աշխատանք կատարած են, ամէնէն առաջ, ձեռագիրներու մեթոտիկ հաւաքումով. անոնք չրջապատած են դաւառէ դաւառ, երկրէ երկիր՝ ի խնդիր հայկական յիշատակարաններու: Դեռ 1790ական թուականներուն, Հ. Յովհաննէս Զօհրապ կը վազէր մինչեւ Լեհաստան, ձեռագիրները բերելու համար Ս. Ղազար՝ նոր Հայկազեան բառարանի պատրաստական աշխատանքները ճոխացնելու նպատակով. բառարանը լոյս պիտի տեսնէր չուրջ յիսուն տարի ետք: Ու ձեռագիրները կը դիզուէին Ս. Ղազարու սրտին վրայ, յատկապէս անխոնջ ջանքերով բազմավաստակ Հ. Ներսէս Սարգիսեանի. ձեռագիրները կուգային Պոլիսէն, Մուշէն, Վանէն, Տրապիզոնէն, Երզնկայէն, Սեբաստիայէն, Էջմիածնէն, Ախլցխայէն, Լվովէն, Խրիմէն, Թրանսիլվանիայէն, Կիլիկիայէն. ու կուգային Ճառընտիրներ, Ցայսմաւուրքներ, Մաշտոցներ, Աւետարաններ, պատմագրքեր, տաղարաններ, բժշկարաններ, կանոնագրքեր, ոսկեփորիկներ, կոնդակներ. երբեմն նուէր, մերթ օրի-նակութիւններ՝ կատարուած ճանապարհորդ հոգեւոր ժրաջան միաբաններուն կողմէ, ու չատ անգամ դնուած՝ այդ միւնոյն միաբաններուն խնայողական ճիգերով:

Ու կը մաղուէր այդ բոլորը. կը պատրաստուէին ցանկերը, բովանդակութեանց ցուցակները, կը կազմաւորուէր Հայկազեան մեծ բառարանը, հատորնէ-հատոր կը տեսնէին նախնեաց բնագիրները՝ մեծագիրը, փոքրագիրը չափերով կը վերակազմուէր Հայոց ամբողջ մատենագրութիւնը:

Արդարեւ, Նախնեաց բնագիրներու հրատարակութեամբ՝ վերստին կեանքի կը կոչուէին հայրապետները, պատմագիրներ ու բանաստեղծներ: Անոնք, օրինակի համար, Յովհան Մանդակունի կաթողիկոսի կամ Օձնեցի Հայրապետի գործերուն նուիրուած հատորները. տասնեակ ու տասնեակ ձեռագիրներու մէջէն հաւաքուած ճառեր՝ կուգան քանդակել դէմքեր, որոնց մասին չունէինք ամբողջական տեղեկութիւններ. նոյնը կարելի է ըսել դեռ ուրիշ չատ հեղինակներու մասին: Աւելի վերակառուցում չէ՞ միթէ:

1830ի չրջանին՝ կատարեալ յաղթանակ մըն էր Հայկազեան բառարանի տպագրութիւնը, որով Հայը՝ եւրոպական մեծ ազգերու աստիճանին համարժէք բառարան մը կ'ունենար. այնտեղ օգտագործուած են ձեռագիրները անգամ՝ որոնք մինչեւ այսօր կը մնան անտիպ: Հայ լեզուի դանճարանն էր, որ յարութիւն կ'առնէր դարերու թմբիրէն, տիտանային աշխատանքովը Ս. Ղազարի համեստ վանականներուն:

Աւելի վերակառուցումը չէ՞ միթէ մեր «Մեծագործ»ին: Եւ տեսէք թէ լուրջ մարդ մը ինչպէս կը մօտենայ անոր արժէքին:

Էդ. Բ. Աղայեան, յետ վերլուծելու եւ բացատրելու Հայկազեան բառարանի բազմազիմի արժանիքները, նոյնիսկ ըստուգաբանական մարզին մէջ, այսպէս կ'եզրակացնէ. «Այդ բառարանը հայ բառարանագիտութեան գագաթը դարձաւ, եւ իրրեւ դրաբարի լիակատար բառարան, անգերազանցելի է մնում նաեւ այսօր: Նա ամփոփումը, կատարելութիւնն էր թէ՛ իրեն նախորդած չրջանի բառարանագիտութեան, եւ թէ Մխիթարի ու մխենների կողմից սկսուած ճիշդ ուղղաբանութեան. այս գործի սկսած գիտական ստուգաբանական փորձերն իրենց հատատումն ու ամփոփումն են գտնում Հայկազեան բառարանում: Այս է ահա որ մեզ լիովին իրաւունք է տալիս՝ մի լուրջ, լեզուաբանական խոշոր նշանակութիւն ունեցող գործ համարել բառարանը: ... Հայկազեան բառարանը դարագլուխ կազմող գործ է հայ լեզուաբանութեան պատմութեան մէջ» (Հայ լեզուաբանութեան պատմութիւն, Երեւան, 1958, հատոր Ա. էջ 154 – 155):

Աւգերեան, Ցայսմաւուրքներու մէջ թաղուած, համբերութեամբ կը քաղէր ու կը համախմբէր Հայոց ծխարանի բոլոր սուրբերուն կենսագրութիւնները, վկայաբանութիւնները, դրաղելով իւրաքանչիւրին պատմաքննական դժուարաբարդ հարցերով: Ասիկա վերակառուցում չէ՞ միթէ:

Վերակառուցում մըն ալ կատարուած է օտար մեծանուն եկեղեցական մատենագիրներու, որոնք գարերէ ի վեր անյատ մնացած էին՝ իրենց իսկ զրականութեանց մէջ: Կ'անդրադառնանք այն հեղինակներուն, որոնց գործերը, հին ժամանակ հայերէնի թարգմանուած, յետագային կորսուած էին իրենց բնագիրներուն մէջ: Մխիթարեանները մեծ հռչակ հանեցին, յատկապէս 1816 – 1836ի չրջանին, երբ հայ ձեռագիրներու ուսումնասիրութեամբ՝ յաջողեցան վերակառուցանել այդպիսի դէմքեր ալ, հայ հին թարգմանութեան առընթեր՝ հրատարակելով նաեւ համապատասխան լատիներէն թարգմանութիւնները. այսպէս վերականգնեցին հսկայ մատենագիրներ, ինչպէս Եւսեբիոս Կեսարացի, Փիլոն Երրայեցի, Եփրեմ Ասորի, Արիստակէս Աթենացի, եւն...: Միջագային ու տեւական արժէքով վերակառուցում մըն է ասիկա, զոր չէ կարելի անտեսել:

Բառարաններու եւ բնագիրներու կողքին, յարութիւն կ'առնէին քերականու-թիւնները. Զամչեան վերջնական ու չափ-չափիչ հարուածը կուտար լատինաբան դպրոցի օտարախորթ ու խրթին հայերէնին. Ակէրեան կը յղկէր մեր բարբառն ոսկեղինիկ, Աւետիքեան կը կատարելագործէր քերականը, Ազերեան կ'ամբողջացնէր բառարանը, Բագրատունին կուգար համապրելու հայերէնի բոլոր գանձարանը: Անդին, Վիէննական դպրոցին մէջ, ոսկեղէն հայերէնի գտումի աշխատանքը կը կատարուէր. հսկայ վերակառուցում մըն ալ ատիկա, Մաշտոցեան հայերէնի իւրաքանչիւր բառի հարազատ նչանակութեան ու գործածութեան ճըշդումներով. կը գտաւորուէին դասական Մաշտոցեան հայերէնի դպրոցները, Վենետիկի ու Վիէննայի հայագէտներու ջանքերով:

Մեր յարգոյ Ցօդուածագիրը այս բոլորը կը յորջորջէ լոկ «լապտրաթուարա-յին աշխատանոցի» գործ, ու կը քրտնի անոնց արժէքը վարկաբեկելու, առանց անոնց իսկական արժէքին մէջ թափանցել իսկ կարենալու:

Բանասիրական վերակառուցումն ալ՝ իր մեծ վաստակաւորներու չարքին չի՞ հաչուեր մինչ Գաթըրճեանը, Տաչեանն ու Սիւքրին, մինչեւ Սարգիսեան ու Ա. Կիւնեան:

Իսկ եթէ անցնինք աշխարհաբարի պատմութեան մասին խօսելու, հոն պիտի դանենք Այտընեանի լուսաւոր դէմքը ո՛չ թէ վերակառուցողի հանգամանքով, այլ իսկական նախակառուցողի արժանիքով:

Հարկ չենք տեսներ չատ դէմքեր ու գործեր թուարկելու: Վերջին չրջանէն առնենք վաստակաւոր մը միայն, Հ. Վարդան Հայկունի. ամբողջ հայ մատենագրութիւնը մաղելով, այս բանասէրը վերակառուցած է «Հայ տարազը», «Հայուհին», «Հայ ծէսը», «Հայ դրօշները», հին Հայոց «ճաշերն ու խնջոյքները», «երդումները», «պատարագամատոյցը», «Աղօթամատեանը», «Ուղղագրութիւնն եւ առոգանութիւնը», «Դատաիրաւութիւնը», եւն...:

Դրէք Հայկունիի գով՝ Ոսկեան մը, ազգուր գոյզ մը արդիւնաչատ վաստակաւորներու, որոնց ամէն մէկ գործը դեղեցիկ գասեր կրնայ տալ մեր յարգոյ Ցօդուածագրին:

Մեր եկեղեցական երգերու վերակառուցումի եւ անմահացումի հսկայ աչխատանք մը չէ՞ միթէ այն՝ զոր կը կատարէ, լռիկ մնջիկ, յիսուն տարիէ ի վեր, Հ. Ղեւոնդ Տայեան. եւրոպական խաղաղութեամբ լոյս տեսած չարականներու եօթը ստուար հատորները, զոր հրատարակեց Հ. Ղ. Տ. 1950ին ասդին, կոթող-ներ են հայ սրբազան արուեստի:

Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք երգեցիկ յուչարձան՝ վերջերս լոյս տեսած Հայ Մանրանկարչութեան հոյակապ հատորը: Մեր արուեստի պատմութիւնը վերակառուցանելու աչխատանքին մէջ հսկայ քայլ մը չէ՞ այս հատորին լոյս նուէրիւնը:

Այս բոլորը՝ սոսկ բանահաւաքութիւն կոչել, եւ համարձակիլ յայտարարել թէ Մխիթարեան Հայրերու արուեստագիտական «ոչ մէկ գործ յաջողած է ինքզինք փրկել ամբողջ երկու գարերու ընկղմիչ հեղեղներէն» (էջ 268)՝ չեմ դիտեր թէ որքան վայել է լուսամիտ եւ անկողմնակալ մը:

Կարծեմ՝ ընկղմիչ հեղեղներէն ինքզինք չփրկող գործ մը եթէ կայ, ատիկա ալ մեր յարգոյ Ցօդուածագրին այս քննադատութիւնն է:

Բնական է, պիտի չուզէինք մենք ալ՝ փոխադարձաբար՝ չափազանցել, եւ Մխիթարեան ամէն գործ լուսեղէն չրջանակի մէջ դետեղել. ամանք, անտարակոյս, ունին իրենց թերի կէտերը՝ քննական, բանասիրական, պատմական մարգերու մէջ, մեթոտի ու ժամանակի պահանջներով չաղաղուած: Բայց ատոնք երբեք չեն արժէքազրկեր ներքին բովանդակութիւնը. քննադատին կը մնայ գտնել սեւը ճերմակէն:

Կ'ընդունինք չինիչ քննադատութիւնները, մանաւանդ թէ կը սիրենք զանոնք, բայց արդարութեան դէմ գործած կ'ըլլանք, եթէ՝ քանի մը չողմիչ արտայայտութիւններէ եաք՝ ելլենք հիմնովին քանդելու եւ արժէքազրկելու ինչ որ իսկական արժէքներ կը պարունակէ, ամէն ինչ սեւ տեսնելով:

Ինչպէս ուրիչ անգամ երկարօրէն լուսաբանած ենք, Մխիթարեաններուն սիրելի է ոչ թէ ինքնածաւալումի չափորը, այլ՝ չինարար եւ լուռ աչխատանքը, պատանուէր գաղափարականով (Բազմ. 1957, p. 5–6, էջ 105–110): Այս անգամ, առկայն – ու թող ըլլայ բացառաբար – ըսպիսումով առինք գրիչը, նախ՝ գոհացնելու համար մեզի կատարուած ուղղակի դիմումները, երկրորդ՝ հատուցնելու համար արդարութեան պարտք մը:

Այս տեսակէտով, չնորհապարտ ենք մեր յարգոյ Ցօդուածագրին, որ ատիկա ստեղծեց՝ անգամ մը եւս խորհրդածելու Մխիթարեան Հայրերու 250ամեայ հսկայ վաստակին վրայ, եւ աւելի եւս ծանօթանալու անոր իսկական արժէքներուն, որոնց մասին անկարելի է խմբագրականի մը սահուկ էջերուն մէջ ամբողջական պատկեր մը գծել:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(5 Շար.)

(*) Վերջերս վախճանած:

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Բարեւ, ընկերներ:

Ոչ ոք բարեւը առաւ: Ամէնքն ալ լուռ մնացին եւ աւելութեամբ լեցուն իրենց նայուածքները անոր վրայ ուղղեցին: Զիա փաչա, առանց զղածուելու, քանի մը քայլ եւս յառաջանալով ըսաւ.

— Ներողութիւն, մխոքս բացատրելէ առաջ պէտք կը զգամ նաեւելու, որովհետեւ չատ յոգնած եմ:

Զիա փաչա, առանց հրաւէր ընդունելու, թիւնաթոռի մը մէջ նստաւ:

Ցետոյ ներկաներուն վրայ լուռ եւ հրացայտ նայուածք մը ձգեց: Իսկ թեթեւ ու աննչմարելի ժպիտ մը ուղղեց Սալիհա հանըմի, որ թիւնաթոռի մը մէջ նստած էր: Միւսները ոտքի վրայ կեցած էին:

Զիա փաչա Արիֆ ու Սաոլք պէյերու կողմը դառնալով ըսաւ.

— Ձեզ ինչո՞ւ պիտի սպասցնէի. այդ յոգնութենէն ձեղ ազատելու համար է որ հոս եկայ: Վտանգաւոր գործ մըն է Եըլտըզի պալատը երթալ, դիս սպասնելու համար: Եթէ յաջողիք ալ ձեր կեանքը վրայ պիտի տայիք անպատճառ, մինչ հոս կրնաք անվտանգ կերպով սպասնել ինծի:

Զիա փաչա այդ խօսքերը ընելէ առաջ պահ մը լուռ մնաց: Կարծես թէ պատասխանի կը սպասէր: Սակայն տեսնելով որ ձայն հանող չկար, խօսքը չարունակեց.

— Իրաւ է որ ասկէ առաջ անհետացայ, երբ իմացայ որ իմ մասիս մահափնիռ մը տուած էք, սակայն չէի կրնար այն տեսնիլ, որովհետեւ գործս աւարտած չէր...: Բնականաբար կ'ուզէք որ այդ գործին ի՛նչ ըլլալը ձեղի յայտնեմ: Ձեզի եւ հայրենիքիս հանդէպ գործած մատնութիւններս լրացած են այդ գործով. հետեւաբար մահը այսուհետեւ նչանակութիւն չունի ինծի համար, սակայն կը խնդրեմ որ նախ իմ բացատրութիւններս լսէք. եթէ այդ չնորհը չընէք ինծի, ահաւասիկ կուրծքս բաց է...:

Ու Զիա փաչա վերարկուին կոճակները քակելով, կուրծքը ցուցուց Սաոլք եւ Արիֆ պէյերուն:

— Ահաւասիկ պատրաստ եմ, ըսաւ:

Երկու երիտասարդները չուարած, Սալիհա հանըմի երեսը նայեցան:

Սալիհա հանըմ Զիա փաչայի ուղղելով խօսքը, ըսաւ.

— Ասէ՛, մտիկ կ'ընենք. հոս ոչ թէ մարդասպաններ, այլ դաւադիրներ կան:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Զիա փաչա: Ապահով եղէք որ ամէն ինչ անկեղծօրէն պիտի յայտնեմ, եւ ինքզինքս արդարացնելու որեւէ ջանք պիտի չընեմ:

— Մենք ալ անպատճառ քեզ յանցաւոր հանելու պիտի չաչխատինք, ըսաւ Սալիհա հանըմ:

Թիւնաթոռը սա պատասխանը տուաւ.

— Շատ լաւ, հիմա իրար կը հասկըննանք:

Արիֆ եւ Սաոլք պէյերը, որոնք թըշնամական դիրքով ոտքի վրայ կեցած էին, մէկ մէկ աթոռ առնելով նստան:

Զիա փաչայի խօսքերը աստիճանաբար մեղմացուցին երկու երիտասարդներու քինախնդիր զղացումները. Զիա փաչա այդ պարագան նչմարելով, գոհունակ եւ բեւեռթով մը չարունակեց խօսքը.

— Կ'ընդունիմ որ մեր զաղանի ընկերութեան եւ ընկերներուս հանդէպ չատ ատորին կերպով վարուեցայ եւ ըրած երդումս գժեցի... ասիկ զատ՝ կը խոստովանիմ որ գործած արարքներուս համար արուած մահուան վճռին արժանի եմ... Եըլտըզի պալատը մտնելու համար, մեր ընկերները Ապտիւլ Համիտի մատնելու չքաշուեցայ, բայց բոլոր այս բաները ոչ դրամի, ոչ փառքի եւ ոչ ալ թշնամութեան համար ըրի, այլ խելացի յուսահատութեան մը վայրկեաններուն, երբ ինքզինքիս տէրը չէի:

Սալիհա հանըմ Զիա փաչայի խօսքը ընդմիջելով ըսաւ.

— Ի՞նչ բան կը բռնադատէր քեզ, այդ բաները ընելու համար:

— Սէրը մղեց, ըսաւ Զիա փաչա, մօթապարտ ու դլխիկոր:

Զիա փաչայի այդ պատասխանը զարմանքով լսուեցաւ ու ամէնքն ալ իրարու երես նայեցան:

Սալիհա հանըմ տեսնելով որ Զիա փաչա լուռ կը մնար, խօսքը անոր ուղղելով.

— Շարունակեցէք, ըսաւ:

Զիա փաչա խօսքը չարունակեց զղահար չրթունքներով.

— Այո, սէրն է որ այդ յիմարութիւնը գործել տուաւ ինծի: Ինքզինքիս տէրը չէի. բնաւ միտքս էր անցներ զիս որ օրին այնքան պիտի տառապեցնէր զիս որ օրին մէկը ամէն բան պիտի մոռնայի, նոյնիսկ հայրենիքս ու պատիւս պիտի զոհէի:

Կայսերական Թիւնաթոռը կը չարժէր ըսպիսի վիշտը զսպել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(224 – Շար.)

ՎՏԱՆԳԱԻՈՐ ԽԱՂԵՐ

(ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ)

Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, ուխտերդուխ ան-
դուէ ի որ արտասահման կուգայ, կ'այցե-
լէ ափիւռքի Հայութեան, կ'օրհնէ հիմնա-
քարը զանազան դաշտերու մէջ կա-
ռուցուող եկեղեցիներու, եւ կուտայ
հայրապետական իր պատգամները, ընդ-
հանրապէս՝ հայրենասիրական, ազգային ո-
գիով թաթաւուն, որով եւ բնականաբար՝
քաղաքացիները խանդավառող :

Ժողովուրդի արտայայտած սէրն ու
յարգանքը՝ հանդէպ հայ եկեղեցիին եւ
եկեղեցականին, մանաւանդ եկեղեցւոյ
գլուխ կաթողիկոսին, զժբախտաբար եր-
բեմն կ'առաջացնէն ինքնախաբէութիւն -
ներ, պատրանքներ անոնց մտքին մէջ, ո-
րոնք կը ձգտին եկեղեցական ճանապար-
հով ազգային կեանքը օգտագործել ի նը-
պաստ այլ նպատակներու հետապնդման :

Վազգէն Կաթողիկոսի վերջին շրջագը-
ծումի ընթացքին իր գործ գրկաբաց ըն-
դունելութիւնը ամէն տեղ, բոլորի կող-
է, մինչեւ անգամ կուսակցականօրէն ի-
րարու հակադրուած զանգուածներու
պատկանող ազգայիններու եւ ժողովուր-
դին կողմէ, կը թուի թէ յառաջացուցած
է, իր, կամ իր խորհրդատուներու մտքին
մէջ գոյութիւն ունեցող որոշ պատրանք -
ներու չէտասրումի մը, ինչ որ վտանգա-
ւոր պատրանախաղերու միայն կրնայ ա-
ռաջնորդել զիրենք , սփիւռքահայութեան
կեանքին ներս :

Կ'ուզենք հաւատալ, թէ սփիւռքի Հա -
յութիւնը ամէն գնով ներքին վէճերու
դիրք նետելու վճռական մտադրութիւն-
ներ գոյութիւն չունին անոնց մօտ, որոնք
խորհրդատուներն են Ամենայն Հայոց
Կաթողիկոսին : Կ'ուզենք հաւատալ, թէ
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ինքը, չի
գտնիր նման ամուլ պայքարներու վեր-
պումը : Այդ պատճառով ալ ահա,
կ'ուզենք ընդգծել, թէ կը պատրաստուի
խոշ մը, որուն հետեւանքները աղետալի
միայն կրնան ըլլալ, երբ չգտնայ գոնէ -
պէղ պատրանքը եւ մնայ միայն թանձ -
րացնել իրականութիւնը :

Այս տողերը կը գրենք մեկնակէտ ունե-
նալով երկու ճառ, խօսուած Ամենայն
Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ, մէկը՝ 1968
Յունիս 12ին, Նիւ Եորքի Մայր Տաճարի
Գաւազանեան սրահին մէջ, միւսը՝ փա -
րիզ, 23 Յուլիս 1968ին, Կրանտ Օթէլի
Հայի առաթին : Երկուքն ալ հրաժեշտի
խօսքեր են : Երկուքին մէջ ալ երեւան կու-
գայ ազգային զօրաւոր ոգի մը, հրճուանք
մը ի տես հայ ժողովուրդին չինարարու-
թեանց, եկեղեցաշինութեանց , հաւատ -
քին, դպրոցաշինութեան եւ ազգային գի-
տակցութեան արտայայտութեանց : Մի-
ժամանակ, երկուքին մէջ ալ, ունկնդիր
հասարակութեան կը հրամցուի մտքեր
պղտորող, հայ կեանքը խոովելու կոչ -
ուած եւ վտանգաւոր ինքնախաբէութեան
մը վրայ կառուցուած չէնք մը, հիմնուած
անիրական պնդումներու եւ հաստատում-
ներու վրայ, որոնց խարխիններն են հե-
տեւեալ արտայայտութիւնները . «Ան-
թիլիասի անջատողականութիւն », «Հա -
յաստանեայց եկեղեցւոյ ՄԻԱԿ կեդրոն ;
ՄԻԱԿ գլուխ Ս. Էջմիածին», «Պոլսոյ եւ
Երուսաղէմի պատրիարքական աթոռնե -
րուն նման կիլիկիոյ կաթողիկոսական ա-
*թոռ մը» :

Եթէ նման արտայայտութիւնները կը
բաւարարեն կիրքի եկած հոգիները, պէտք
չէ զոհունակութիւն պատճառեն Ամենայն
Հայոց Կաթողիկոսին , որ իր կոչումով,
պարտի կիրքերէ վեր ըլլալ , հայրական
գուրգուրանք ունենալ իւրաքանչիւր հայ
անհատի հանդէպ , իւրաքանչիւր հայ
դպրոցի հանդէպ, ըլլայ ան իր կաթո -
ղիկոսութեան թեմերուն պատկանող,
կամ՝ ոչ. ու մանաւանդ Հայաստանեայց
Եկեղեցիի նուիրապետական այլ աթոռ -
ներուն եւ անոնց դահակալներուն հան -
դէպ, որոնք հոգեւորականի նոյն կոչու -
մով եւ երդումով եղբայրօրէն միացած են
իրեն, եւ կը ծառային հայ ազգին, ու
Հայաստանեայց Եկեղեցիին, հաւասար -
մօրէն. հաւասարիմ՝ նաեւ ազգային
հայ եկեղեցւոյ զարաւոր աւանդութեանց :

Նիւ Եորք խօսած իր ճառին մէջ, Վազ-
գէն Կաթողիկոս կ'ըսէ .

«Անցնելով մեր եկեղեցւոյ ներքին մի -
ութեան ամրապնդման հարցին, հարկա -
յայտ է թէ ահա տասը եւ աւելի տարի -
ներէ ի վեր Հայոց եկեղեցւոյ ներքին
կեանքը տագնապի մէջ է, իրրեւ հետե -
ւանք Անթիլիասի հաստատուած Կիլիկեան
Աթոռի անկարգ եւ անջատողական ըն -
թացքին՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի վե -
րին իշխանութեան դէմ :

Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը, ինչպէս երու -
սաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ աթոռները, ամէն
մէկը իճնավար տեղական իշխանութեամբ
եւ պատմականօրէն ճշդուած սահմաններ -
րով, կը գտնուին հոգեւոր վերին իշխա -
նութեան ներքեւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմի -
ածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետու -
թեան, միակ գլուխը Հայ Եկեղեցիի սուրբ
մարմինին եւ նուիրապետութեան երէկ,
այսօր եւ յաւիտեան :

Ոեւէ Հայոց Հայրապետ եւ որեւէ իրաւ
հայ իրիստոնեայ երբեմ չեն կրնար հաշ -
տուիլ Անթիլիասի վերջին 10 տարիներ -
ու որդեգրած ոգիին եւ գործելակերպին
հետ:Ոգի ևգործելակերպ, որոնք յատուկ
կերպով կը բնորոշուին եւ կ'արտայայ -
տուին այդ Աթոռին նոր կանոնադրու -
թեան 32րդ եւ 33րդ յօդուածներով :

Մայր Աթոռիս, մեզի եւ բոլորիս կը
մնայ պաշտպանել Հայ Եկեղեցւոյ եւ ա -
նոր նուիրապետութեան մէկուութիւնը եւ
միութիւնը, եւ անոր գլուխը հանդիսացող
յաւերժական Ս. Էջմիածինը : Ինչպէս
հանգուցեալ գրագէտ Համաստեղ 1958
թուականին մեզի ուղղած իր նամակին
մէջ սեռնչելի կերպով կ'ըսէր՝ «Պաշտ -
պանել Ս. Էջմիածինը, կը նշանակէ
պաշտպանել Հայ ժողովուրդը»:

Անթիլիասի անջատողականութեան ֆա -
դաէականութիւնը որ շարունակուեցաւ
նաեւ 1963ի ողջագուրումէն յետոյ, Հայ
Եկեղեցիին եւ ժողովուրդին համար վը -
նասարարութիւն կը հանդիսանայ : Եթէ
այդ կացութիւնը տեւական մնայ, ապա -
գային պիտի դառնայ կատարեալ աղէտ
մը, գուցէ այլեւս անդարմանելի հայ ժո -
ղովուրդի համար թէ՛ եկեղեցական եւ թէ
ազգային տեսակէտով : Հետեւաբար, մենք
պիտի շարունակենք անձանձրոյթ կեր -
պով աղօթել եւ փորձել որպէսզի սփիւռքի
մէջ վերահաստատուի Հայ Եկեղեցիին
խաղաղութիւնը եւ գործակցութիւնը : Եւ
խաղաղութիւնն ու գործակցութիւնը կա -
րելի է իրագործել վերահաստատումով
օրինականութեան, կարգապահութեան եւ
միութեան :

Մենք, այս բեմէն, անգամ մըն ալ կոչ
կ'ուղղենք բաժանեալ մեր զաւակներուն,
որ իրենց հոգւոյ հայեացքները ուղղեն
եւ վերադառնան դէպի լոյս էջմիածնի,
բրիստոսակերտ միակ կեդրոն Հայ Եկե -
ղեցւոյ գիրկը : Մէկ ժողովուրդ, մէկ Ե -
կեղեցի, մէկ նուիրապետութիւն Սուրբ
Էջմիածնի աստուածային օրհնութեան
ներքեւ : Այս կը պահանջէ մեր եկեղեցւոյ
նուիրապետութեան կարգն ու կանոնը ,
մեր ժողովուրդի եւ ազգային հիմնական
եւ տեւական շահերը :

Մենք գրկաբաց կը սպասենք վերա -
դարձը ի Ս. Էջմիածին մեր բոլոր հաւա -
տացեալ զաւակներուն անխտիր, եւ այժ -
մէն կը յղենք անոնց ամենուն մեր հայ -
րական սէրը եւ օրհնութիւնը »:

Այս արտայայտութիւնները լի են վը -
տանգաւոր եւ զիտակցօրէն կառուցուած
թիւրիմացութիւններով .

1.— Հայոց եկեղեցիին ներքին կեանքը
տագնապի մէջ չի կրնար ըլլալ իրրեւ «հե -
տեւանք Անթիլիաս հաստատուած կիլի -
կեան Աթոռի անկարգ եւ անջատողական
ընթացքին՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի
վերին իշխանութեան դէմ», քանի որ,
ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԸ ՄԻՇՏ
ԱՒ ԵՂԱԾ Է ԱՆԿԱԽ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ԱԹՈՌ ՄԸ : Էջմիածնայ վերին իշխանու -
թիւն մը երեւակայելով կիլիկիոյ Աթո -
ռին վրայ, Էջմիածնայ դահակալը կամ իր
խորհրդատուները անիրական, որով՝ սը -
խալ նախապրեալներու վրայ կ'ուղեն կա -
ռուցանել չէնք մը: Սխալ հիմերով կա -
ռուցուած չէնք մը վտանգաւոր է մէջը
բնակողներուն համար :

2.— Երկրորդ պատրանք մը կ'ուզեն
չօշափելի իրականութեան վերածել, երբ
կ'ըսեն ու կը գրեն, Էջմիածնի Ամենայն
Հայոց Հայրապետութիւնը «ՄԻԱԿ ԳԼՈՒ -
ԽՍ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐՄՆԻՆ
ԵՒ ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ: ԵՐԷԿ, ԱՅ -
ՍՕՐ, ՅԱՒԻՏԵԱՆ »:

Նման բան մը գոյութիւն չէ ունեցած,
չունի մեր պատմութեան մէջ, այն օրէն
ի վեր, երբ Կիլիկիոյ Թաղաւորութեան
անկման մօտալուտ ժամանակաշրջանին ,
քանի մը եպիսկոպոսներ, վախնալով որ
կաթոլիկութիւնը կրնայ ընդունիլ պե -
տութեան եւ կաթողիկոսութեան կողմէ ,
հետացան Կիլիկիայէն, գացին՝ Էջմիած -
նի մէջ, առանձին աթոռ մը հաստատե -
ցին : Այդ թուականէն այս կողմ, գործե -
րէ ի վեր ահա, գոյութիւն ունեցած են
ԵՐԿՈՒ ԻՐԱՐՄԷ ԱՆԿԱԽ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒ -
ԹԻՒՆՆԵՐ, ԱՌՆՈՒԱԶՆ: Կ'ըսենք առնը -
ւազն, նկատի առնելով առեն մը գոյու -
թիւն ունեցած երրորդ կաթողիկոսական
աթոռը, Աղթամարայ կաթողիկոսութիւ -
նը :

Ազգին քաղաքական վերին իշխանու -
թիւն հետեւանքներն են եղած, բնական
ընթացքով մը, կաթողիկոսական աթոռ -
ներու եւ տեղափոխութիւնները եւ երկու
աթոռներու գոյութիւնը : Փոխադարձ
յարգանքը գոյութիւն ունեցած է միշտ :
Փոխադարձ խորհրդակցութիւն ու գոր -
ծակցութիւն գոյութիւն կրցած է ունե -
նալ, վաղն ալ կրնայ գոյութիւն ունենալ :
Երկու աթոռները սակայն, միշտ ալ պա -
հած են իրենց անկախութիւնը, նախամե -
ծարութեան յարգանքի բաժինով մը Էջ -
միածնայ աթոռին համար :

Աթոռներու երկուութեան վերացման
կողմնակից եղած են միայն քաղաքական
իշխանաւորները ,որոնք ուզած են աթոռի
մը գերակայութիւն տալ՝ այդ գերակա -
յութեան ճամբով չահագործելու համար
այդ աթոռին ազդեցութիւնը :

3.— Գրագէտ Համաստեղի գրածը
Վազգէն Կաթողիկոսին՝ կը փորձուի ծուռ
թարգմանել, Էջմիածնայ մենաշխրու -
թեան հետ կապել, նման մենաշխրու -
թեան մը որպէս պաշտպանութիւն : Ի
զուր են այս փորձերը : Ահա կը գրենք
նաեւ մենք, նաեւ այսօր՝ «ՊԱՇՏՊԱՆԵԼ
Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ՊԱՇՏ -
ՊԱՆԵԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ »:

Էջմիածնի գոյութեան եւ ուժի պահ -
պանումին կողմնակից ենք նաեւ մենք·
այսօր, երէկ եւ նաեւ վաղը: Մանաւանդ
ԵՐԷԿ, ԵԹԷ ՈՒԶԷ ՓՆՏՌԵԼ ԿԱՄ ՅԻՇԵԼ
ՎԵՀԱՓԱՌԸ, ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ԳԱՀԱԿԱԼ
ՏՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽԵՂԴԱՄԱ -
ՀՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ: Ճետագային, այդ
աթոռի երկարատեւ թափուր մնացած
չրջանին, Զգօրէգեանի տեղապահութեան
օրերուն եւ նաեւ կաթողիկոսութեան օ -
րերուն :

Հիմա ալ ,Վազգէն Ա.ի կաթողիկո -
սութեան օրօք եւս պաշտպան ենք Էջմի -
ածնայ կաթողիկոսութեան եւ աթոռին :
Էջմիածնայ աթոռը պաշտպանած ըլլալու
համար Կիլիկեան աթոռին հակառակ ըլ -
լալու կամ անոր անկախութեան վերաց -
ման համար աշխատելու անհրաժեշտու -
թիւնը չենք տեսներ : Ընդհակառակն, ա -
մոր աղետալի հետեւանքները կը տես -
նենք յստակօրէն : Վստահ ենք որ ինք՝
Վազգէն Կաթողիկոս եւս կը տեսնէ այդ
հետեւանքները, թէեւ տարբեր բան կ'ար -
տայայտէ իր խօսած ճառերուն մէջ :

Ն. ՏԻՐՈՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՋԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Երբ Ֆոշլըվան դադրին վրայի տախ -
տակը բեւեռած էր, Ժանվալժան նախ
առնուել տարուելը եւ ապա կառքով եր -
թալը դադրած էր: Երբ նուագ ցնցուիլ
սկսաւ, դադրած էր թէ դիակառքը քա -
յտառակէն անցած, տափարակ հողի
վրայէն կ'երթար, այսինքն փողոցներէն
կը հեռանար եւ պուլվարները կը հասնէր :
Դարձին մը լսելով դուշակած էր նաեւ
թէ Օթէլըլիցի կամուրջէն կ'անցնէի : Ա -
ռաջին անգամ կանգ առնուած միջոցին
հասկցած էր թէ դերեզմանատուն կը
մտնէ· երբ երկրորդ անգամ կանգ առ -
նուեցաւ, ահաւասիկ դերեզմանը, բաւ
իւրովի :

Ցանկարծ դադրին քանի մը ձեռքերով
բռնուիլը, յետոյ տախտակներուն բիրտ
կերպով քերուիլը զգաց: Հասկցաւ թէ
դադրը չորս կողմէն չուանով մը կը
կապուէր դերեզման իջնելու համար :

Ցետոյ տեսակ մը թմրութիւն զգաց :

Հաւանական է թէ դիակիրները եւ փո -
սափորը դադրը վեր վար ցնցելով ձգած
եւ գլուխին կողմը ոտքի կողմէն առաջ
իջեցուցած էին: Բոլորովին խելքը գլու -
խը եկաւ երբ հորիզոնական եւ անշարժ
դիրք մը առնելը զգաց :

Ալ փոսին յատակը զգացած էր :

Յուրտ մը զգաց :

Իր վերեւը ահարկու եւ հանդիսաւոր
ձայն մը լսուեցաւ: Լատիներէն բառեր
կ'լսուէին որոնք յամրաբար իրարու կը
յաջորդէին եւ զոր ինք չէր հասկնար :

— Անոնք որ հոգին տակ իրը փոշի կը
քանան, պիտի արթննան՝ ոմանք յաւի -
տենական երանութեամբ եւ ոմանք ալ
խայտառակութեամբ ապրելու համար :

Տղու ձայն մը լսաւ·

— Ի խորոց երկրի երկրի :

Ծանր ձայնը սկսաւ·

— Ցաւիտենական հանդիստ պարգեւէ՛
անոր, Տէր :

Տղուն ձայնը պատասխանեց·

— Եւ թող մշտնջենապէս փոշիի իր
առջեւ յաւիտենական լոյսը :

Իր վրայի տախտակին վրայ բան մը
լսեց որ քանի մը կաթիլ անձրեւի զար -
կելին կը նմանէր· հաւանաբար օրհնուած
ջուրն էր :

Ժան Վալժան խորհեցաւ· ալ լմննալու
մօտ է թաղումը· քիչ մը եւս համբերու -
թիւն: Քահանան հիմա պիտի երթայ·
Ֆոշլըվան Մէսթիէնը պիտի տանի դինի
խմցնելու: Մինակ պիտի մնամ· յետոյ
Ֆոշլըվան առանձին պիտի դայ, եւ դուրս
պիտի ելլեմ· մէկ ժամէն գործը կը լմըն -
նայ :

Ծանր ձայնը կրկնեց·

— Թող հանդչէի խաղաղութեամբ :

Տղուն ձայնն ալ լսաւ·

— Ամէն :

Ժան Վալժան ականջ դնելով բան մը
լսեց որ չանթի անկումին պէս բան մը
երեւցաւ իրեն :

Ինկածը բահ մը հող էր որ դադա -
ղին վրայ կը նետուէր :

Բահ մը հող եւս նետուեցաւ :

Ծակերէն մին ուրկէ Ժան Վալժան
չունչ կ'առնէր, գոցուեցաւ :

Երրորդ անգամ բահ մը հող եւս նետ -
ուեցաւ : Չորրորդ մըն ալ նետուեցաւ :

Կան բաներ որ ամէնէն զօրաւոր մար -
դէն զօրաւոր են· Ժան Վալժան նուաղե -
ցաւ :

ՎԿԱՅԱԳԻՐԸ ՉԿՈՐՄՆՑՆԵԼ

Պատմենք թէ ի՛նչ կ'անցնէր Ժան Վալ -
ժանի դադրին վերեւը :

Երբ դիակառքը հեռացաւ, երբ քահա -
նան եւ ախրացուն կառք մտան եւ մեկ -
նեցան, Ֆոշլըվան փոսափորին նայելէ
չէր դադրեր, անոր կոճկուիլը եւ հողի
մէջ չիւտակ մխուած բահը առնելը տեսաւ:
Այն ատեն Ֆոշլըվան վերջնական որոշում
մը տուաւ :

Փոսին եւ փոսափորին մէջտեղը կե -
ցաւ, թեւերը խաչաձեւեց եւ ըսաւ·

— Ե՛ւ կը վճարեմ :

Փոսափորը զարմանքով անոր նայեցաւ
եւ պատասխանեց·

— Ի՞նչ, եղբայր :

Ֆոշլըվան կրկնեց·

— Ի՞նչը :

— Գինին առակը :

— Ո՞ր գինին :

— Աւրժանթէյլին :

— Ո՞ւր է Աւրժանթէյլը :

ՎԻՒԳՈՒՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Միլանոյէն «Յառաջ»ի վաղեմի եւ հաւատաւոր բարեկամ մը 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին վշտակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արփիկ Միսաքեանի իր հօրեղբօր Ժ. Միսաքեանի *, ինչպէս նաեւ* Շաւարշ Նարդունիի *կսկծալի կորուստներուն առթիւ եւ 50 ֆրանք կը նուիրէ, «Յառաջ»ի բարգաւաճման :*

×

Կապոյտ Խաչի Շավիլի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն իրենց ընկերուհի Տիկին Արսինէ Մկրտիչեանի, քրոջը Նուարդի մահուան առթիւ (Անգարա) :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ժամկոչեան եւ Զէօրէքճեան ընտանիքներուն, երիտասարդ Ալէն Ժամկոչեանի ցաւալի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Յարութիւն Նաւարեանի մահուան առթիւ, իր ընտանիքին եւ պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը, իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Սէքինեանի որ 500 ֆրանք նուիրած էր, Պ. Չլպաչեանի միջոցաւ :

×

Կապ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 15 Ֆր. Պ. Սողոմոն Կիւլէզեանէ Տիկին Տ. Ալթունեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուվվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Տիկին Բարունակեան իր ամուսնոյն առողջութեան առթիւ քանակամ Ֆր. կը նուիրէ եկեղեցւոյ եւ Կ. Խաչին, Աթմանեան Ս. 50 եկեղեցւոյ, Եղոյեան Ն., Ե. Տիգրան 50 եկեղեցւոյ իրենց հանգ. հօր յիշատակին :

Սեներերիմ Տէրտէրեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Խոլիկեան քսան եկեղեցւոյ, Կիւլեան Ղազարոս տասը, Մուրատ Ուսում. Միութեան, Ջաղալօղեան Գ. հինգ եկեղեցւոյ, Տիկին Ս. Յակոբեան յիսուն եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Աղաճեան Մահտէսեան քսան եկեղեցւոյ, Դարբինեան Հ. քսան եկեղեցւոյ, տասը դպրոցին, տասը աղքատախնամին, Վարպետեան 50 եկեղեցւոյ, Ճիհանեան քսան եկեղեցւոյ, քսան Աղքատախնամին, Խաչիկեան Միհրան քսան եկեղեցւոյ, Կիւրճեան Ե. յիսուն եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկ. Մուրատեան Տ. տասը եկեղեցւոյ, Ճանիկեան Կ. երեսուն եկեղեցւոյ, Ճանիկեան Ս. յիսուն եկեղեցւոյ, Ճանիկեան Հ. քսան եկեղեցւոյ, Տէրտէրեան Ե. յիսուն եկեղեցւոյ :

Գոհարիկ Գէորգեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Գէորգեան Խ. քսան Դպրաց դասին, Տէր եւ Տիկին Է. Գէորգեան քսան Կ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Մ. Թոգաթեան քսան եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Զալըգեան քսան եկեղեցւոյ, Տեղոյեան 10 եկեղեցւոյ, Տիկին Ե. Խսկիճեան 10 եկեղեցւոյ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Զարմիկ Յովհաննէսի Խալաթեան կը փնտռէ Խալաթեան Սուրէնի Յովհաննէսը, ծնած 1919ին Ատրպէյջանի Շամխորի շրջանի Բարսում գիւղը : 1944 Յուլիսին Սեդլեցէն Ֆրանսա անցած է : Գրել Զարմիկ Խալաթեանի՝ Ալլավերտեան, 4, Երեւան Հայաստան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու :

ՍԷՆ ԼՈՒ, Զորեքշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՍԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ Աւանդական Մատաղօրհնութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, Կիրակի Ս. եկեղեցւոյս մէջ : Փափաքողները կրնան իրենց նուէրներն ընել հետեւեալ հասցէին, Պ. Տիչմանեան,
C. C. P. 16.905-06 PARIS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, Հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ, թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէն Ժեռմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ դպրոցին բացումը 26 Սեպտ. Եշ. օր, դասաւանդութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր – Մերկէրեանի : Թաղիս եւ շրջաններու ծնողքներէն կը խնդրուի որ հաճին արձանագրել տալ իրենց զաւակները Թաղականութեանս մօտ : Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–12 եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 3·6 :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին դպրոցի սրահին մէջ, ուսուցչուհի Օր. Հէլէն Սապունճեան : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ 3 Հոկտեմբեր, Ամէն Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն 13, ուսուցչութեամբ համալսարանական մանկավարժուհի Տիկ. Մատլէն Գրիգորեանի, այժմէն արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Պ. Երուանդ Պապոյեանի մօտ, իսկ Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը : Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս գրքերը, տետրակները, մատիտները ձրի կը տրուին եւ ոչ մէկ վճարում կը պահանջուի դպրոցի համար ծնողքներէ :

×

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացքները սկսած են, արձանագրութիւններու համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պալըգճեանի, 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ :

×

ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ դասընթացքներու արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Օր. Մայտա Մարգարեանի, 4 Րիւ Մարի Լօր, Պուա Քոլոմպ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱ. ՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիստ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ օրիորդ մը սենեակ մը կը փնտռէ Էփինէի *մէջ, խոհանոցի դիւրութեամբ : Դիմել «Յառաջ»ի :*

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ գաւառի մեր բաժանորդները միշտ անկանոն կը ստանան Յառաջը, *երբեմն քանի մը թիւր միասին, երբեմն պակաս թիւեր : Այս անկանոնութիւնները կախում ունին միայն ցրուումի սպասարկութիւններէն : Բազմիցս բողոքած ենք Փարիզի Թղթատարական տնօրէնութեան առանց գոհացուցիչ արդիւնքի : Վերջերս ստացանք հետեւեալ պատասխանը մեր բողոքներուն առթիւ .—*

« Մեր ուշադրութեան յանձնեցիք որ Փարիզի եւ գաւառի ձեր բաժանորդները անկանոն կերպով կը ստանան ձեր հրատարակութիւնը :

« Եղած հսկողութիւնները գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած չըլլալով, նոր հակակշիռ մը կը կատարուի : Ձեզ տեղեակ կը պահենք տրուած արդիւնքներէն » :

Ինչպէս մեր բաժանորդներն ալ կը հաստատեն Թղթատարի ընդհ. տնօրէնութիւնըն իսկ կը խոստովանի իր անզօրութիւնը :

«Յառաջ»ի առաքումը կը կատարուի Մեսաժըրիի *միջոցաւ եւ բոլոր թերթերը կը յանձնուին ամէն օր ժամը 17ին Փարիզի կեդրոնական փոստը* (Րիւ տիւ Լուվր) :

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ ներողամիտ ըլլան —մեր կամքէն անկախ— այս անկանոնութիւններուն համար, որոնց ճարը չենք գտած հակառակ մեր ջանքերուն եւ զոհողութիւններուն :

վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Անդրանիկ Ուրֆալեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները կամ ոչ անդամները : Կիրակի (Սեպտ. 29), կէսօրէ ետք, ժամը 15ին հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ : *Կարեւոր օրակարգ :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելու եւ շարունակուած ծանուցման համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է : [illegible]

Անուտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. — Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
26
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
26 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԽԳԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11322 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.322

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՄԻՒՍ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ՇԱՀԵՐԸ

Չեխոսլովաքիոյ մէջ համայնավարութեան ճակատագրին հարցը չէր միայն որ բնորոշեց ընկերվարական հինգ երկիրներու քաղաքական եւ զինուորական գործողութիւնը : Խնդրոյ առարկայ էր ոչ միայն Չեխոսլովաքիոյ ինքնիշխանութեան պաշտպանութիւնը ներքին եւ արտաքին թշնամիներու հարուածներուն դէմ, այլեւ պաշտպանութիւնը ընկերվարական այլ երկիրներու գերիշխանութեան, համայնավար ամբողջ ընտանիքի ազգային շահերուն :

Կը բաւէ դիտել Եւրոպայի քարտէսը, հասկնալու համար թէ Չեխոսլովաքիա ինչպիսի դիրք կը կազմէ Վարշաւայի Ուխտի անդամ ընկերվարական պետութիւններու դիմագրութեան :

Ընկերվարական ընտանիքէն Չեխոսլովաքիոյ արտաքսումը, Վարշաւայի Ուխտի պաշտպանութեան դրութենէն իր դուրս գալը (եւ այս սպառնալիքը կար, եթէ երբեք մտաբերենք յանուն «չլզաքացման» երկրին մէջ շղթայազերծուած պայքարը եւ Չեխոսլովաքիոյ պեղքերուն հանդէպ Պոնի ղեկավար շըրջանակներուն ցուցաբերած հետաքրքրութիւնը), կրնար տանիլ Եւրոպայի մէջ ուժերու յարաբերութեան լուրջ փոփոխութիւններու եւ ստեղծել ընկերվ. երկիրներու ապահովութեան դէմ ուղղակի սպառնալիք մը : Եւ յատկապէս Ֆըրանսայի մէջ է որ, պէտք է հասկնային, թէ ինչ բանի կրնայ յանգիլ Եւրոպայի ներկայ գոյավիճակին փոփոխութիւնը՝ ի նպաստ Արեւմտեան Գերմանիոյ ռազմատենչութեան, որ, այսօր ինչպէս երէկ, կ՚ըլլար սպառնալիքը կը մնայ եւրոպական ամբողջ ցամաքամասի ժողովուրդներուն խաղաղ զարգացման :

Խորհրդային եւ ընկերվարական միւս երկիրներու բանակներուն մուտքը Չեխոսլովաքիա կը կազմէ, այս իմաստով, ոչ միայն միջազգային չափանիշով ընկերվարութեան ռազմական դիրքերու պաշտպանութիւնը, այլեւ գործողութիւն մը՝ որ կը ձգտի իրապէս պահել գոյավիճակը, այսինքն՝ Եւրոպայի մէջ խաղաղութեան ու ապահովութիւնը :

Մոսկուայի մէջ չեխ ղեկավարներուն «ստորագրուած» համաձայնութիւնները, ինչպէս կը հաստատէ արեւմտեան խորհրդակցութիւնը, արդեօ՞ք կը սահմանափակէ իրենց գործունէութեան ազատութիւնը : Ոչ, ինչ կը վերաբերի երկրին ներքին երեւոյթներու զարգացման, սահմանուած ընկերային ... ժողովրդականացումը պիտի չախափուի : Բայց այս ազատութիւնը պիտի ըլլայ սահմանափակ՝ ինչ կը վերաբերի ընկերվարական միւս երկիրներու եւ համաշխարհային համայնավար ամբողջ շարժումի շահերուն, ինչպէս եւ Եւրոպայի ապահովութեան հարցերուն :

Քանի մը խօսք եւս ընկերվարական հինգ երկիրներու գործունէութեան քաղաքական հետեւանքներու մասին : Այս հետեւանքները կապուած են ընկերվարական երկիրներու յարաբերութիւններուն : ... ձախակողմեան եւ ժողովրդավար ... մէջ յայտնուած անհասկացողութեան մը, ինչպէս եւ աշխարհակալ ... ջանքերուն հետեւանքով, միջազգային նկարագիր մը կը ստանայ :

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԿԸ

ՊԻՏԻ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Խորհրդ. Միութեան վարկը արդեօ՞ք խիստ կերպով վնասուեցաւ զօրքերուն Չեխոսլովաքիա մուտքէն ետք : Արեւմտեան քարոզիչները անշուշտ այդ տպաւորութիւնը կ՚ուզեն տալ, հակախորհրդային եւ հակահամայնավար ոգիով մը մեկնելով դէպքերը, կազմակերպուած ձեւով չափազանցնելով մեր միջամտութեան բուն նպատակները : Խեղաթիւրելով գաղափարները, խաղալով «գրաւում», «յարձակում» եւ «միջամտութիւն» բառերուն հետ, յաջողեցան թունաւորել սրտերը, հոգիները, նոյնիսկ մեր երկրի բազմաթիւ բարեկամներ, հաւատարիմ՝ բայց քաղաքականապէս անկայուն կամ չափազանց կապուած քաղքենի ազատական գաղափարներու :

Անձնապէս, ինծի կը թուի թէ Խորհ. Միութեան վարկը, իբրեւ ընկերվարական մեծ ուժ, ի վերջոյ ոչ միայն պիտի չվնասէ, հինգ երկիրներու գործողութենէն ետք, այլեւ պիտի բարձրանայ : Ամէնքը համոզուեցան, հիմա, թէ մենք ոչ միայն մեր բարոյական, այլ, ի պահանջել հարկին, մեր զինուորական նեցուկն ալ չենք զլանար վտանգուած մեր բարեկամներուն : Ընկերվարական ուժի այս ցուցադրումը, պարագաներու ճնշումին տակ, Խորհրդ. Միութեան վարկը պիտի հաստատէ ոչ միայն բարեկամներուն, այլեւ թշնամիներուն մէջ, որոնք, խորքին մէջ, յարգանք ունին ուժին, եւ միայն ուժին հանդէպ :

Համայնավարութիւնն ու ընկերվարութիւնը, համաշխարհին չափանիշով, արդեօ՞ք խնդրոյ առարկայ դարձան Չեխոսլովաքիոյ մէջ բանակներու մուտքին պատճառով : Կրնայ պատահիլ թէ այն առարկութիւնները, որոնց համաձայն «համայնավարութիւնը կոթնած է սուիններու ուժին», կարող են չեղել բթամիտ մը : Բայց ո՞վ պնդած է թէ պրոլետարիատի մենատիրութիւնը աղանիներու իշխանութիւն մըն է՝ որ կը մերժէ օգտագործել դասակարգերուն դէմ բռնի ուժի գործածութիւնը : Համայնավարութիւնը դէմ չէ ընդհանրապէս ազատութեան, հակառակ է քաղքենիներուն եւ իրենց գործակիցներուն ի շահ ազատութեան : Եթէ երբեք մէկը կը կասկածի համայնավարութեան այս առաքելութենէն՝ իբրեւ ժողովուրդին ազատութիւնը եւ շահագործող դասակարգի ոչնչացումը ի հարկին սուինով ապահովող դրութիւն, այն ատեն թող իր պատրանքներէն հրաժարի :

Խորհրդ. Միութեան եւ դաշնակից միւս երկիրներու զինուորական գործողութիւնը արդեօ՞ք վնասեց միջազգային համայնավար շարժումին : Ճիշդ է թէկարդ մը քոյր կուսակցութիւններ չհասկցան, նոյնիսկ դատապարտեցին (աճապարանքով, կամ հարցը քննելով իրենց իւրայատուկ ներքին կացութեան, իրենց իւրայատուկ քաղաքական թաքթիքին կամ ընտրապայքարներու պրիսմակին ընդմէջէն) : Խորհրդ. Միութեան եւ իր դաշնակիցներու գործունէութիւնը : Բայց խորհեցա՞ն արդեօք թէ համաշխարհային համայնավար շարժումին համար ինչ կը նշանակէ Չեխոսլովաքիոյ կորուստը, կամ քաղքենի վերաքննականութեան ու ազգայնականութեան դիրքերուն վրայ իր անցքը : Չեխոսլովաքիոյ մէջ ընկերվարական դրութեան պահպանումը բարոյական եւ նիւթական ուժի հսկայ հարուած մըն է՝ տրուած միջազգային համայնավար շարժումի թշնամիներուն, եւ արդէն այս իսկ պատճառով չի կրնար վնասել իրեն : Այսօր իրական վնաս մը կը հասցուի համայնավար շարժումի անոնց կողմէ՝ որոնք Խորհրդ. Միութիւնը դատապարտելով, առարկայօրէն գտնուեցան հակախորհրդային դիրքերու վրայ, ընկերվարութեան գաղափարաբանական հակառակորդներուն հետ նոյն ճակատին վրայ : Համոզուած ենք, որ երբ կիրքերը հանդարտին, մեր իրաւ բարեկամները ամէն ինչ պիտի կշռեն ու հասկնան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ՎՏԱՆԳ ԿԱՅ

Կ՚ԸՍԷ ԹԻԹՕ

Թիթօ ճառ մը արտասանած է Պրիոնիի մէջ, ի պատիւ Հայլէ Սելասիէ կայսեր տրուած կոչունքի մը ընթացքին եւ այդ առթիւ շեշտած — «Ներկայ կացութեան զարգացումը նոր աշխարհամարտի մը վտանգով կը սպառնայ մարդկութեան» : Թիթօ ձաղկած է այն մեծ պետութիւնները որոնք կը միջամտեն ափրիկեան, ասիական —եւ հիմա ալ եւրոպական— երկիրներու ներքին հարցերուն : Եւրոպայի փոքր անկախ երկիր մը զինուորական միջամտութեան զոհը դարձաւ : Այդ ժողովուրդը, որ չղաւաճանեց իր երկրին ընկերվարութեան կառուցման սկզբունքներուն, այսօր այնպիսի կացութեան մը մէջ գտաւ ինքզինքը որ ուրիշները իրենց կամքը կը պարտադրեն իրեն» :

Մոսկուայի մէջ ալ կացութիւնը անորոշ է եւ Կրեմլինի ղեկավարները յստակ չեն գիտեր ի՞նչ դիրք բռնել : Շատ հաւանաբար Մոսկուա պիտի յետաձգէ համայնավար կուսակցութեանց վեհաժողովը, որ նախատեսուած էր Նոյեմբեր 25ին համար : Ծանօթ է որ կարգ մը համայնավար կուսակցութիւններ, որոնց գլուխը ֆրանսականը, պահեստ չէին նկատած այդ ժողովին գումարումը, իրաց ներկայ կացութեան մէջ : Նոյն դիրքը բռնած էին իտալական եւ նորվեկիական կուսակցութիւնները :

Մոսկուայի Պուշկին հրապարակին վրայ ձերբակալուած եւ 24 ժամ ետք երկրէն քաղաքավարօրէն արտաքսուած են Անգլիացի մը եւ Ամերիկուհի մը որ հակախորհրդային թռուցիկներ կը բաժնէին :

ՄԱՀԱՑՈՒ ՀԱՐՈՒԱԾ ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՆՈՒԹԵԱՆ

Եւ հուսկ՝ վերջին հարցումը, արդեօ՞ք ընկերվար. երկիրներու գործողութիւնը իրապէս «մահացու հարուած մը» տըւաւ միջազգային խաղաղասիրական քաղաքականութեան, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութիւններու զարգացման : Ինծի կը թուի թէ այս հարցումին լաւագոյնս պատասխանեց Միշէլ Տըպրէ, Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնախումբին առջեւ իր ելոյթի ընթացքին : Միմիայն անոնք, որոնք միշտ ընդդիմացած են խաղաղասիրական քաղաքականութեան, օրինակի համար «Օ-ռոռ»ի խմբագիրները խաղաղասիրական քաղաքականութեան տրուած «մահացու հարուածին» շուրջ աղմուկ կը յարուցանեն : Մինչ պիտի ուզէին օգտուիլ Չեխոսլովաքիոյ դէպքերէն՝ վերադառնալու համար «պաղ պատերազմի» շրջանին, կը ջանան չեղել Ֆրանսան արտաքին իր քաղաքականութեան անկախ ուղիէն՝ դէպի ատլանտեան ճահիճը :

Բարեբախտաբար Ֆրանսայի ղեկավարները շատ աւելի լուսամիտ են, քան թէ կարգ մը քաղքենի ֆրանսացի լրագրողներ :

ՏԱՏԵԱՆՑ

(3 եւ վերջ)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Ֆութպոլի եղանակը վերսկսած է : Քանի մը բարեկամական մրցումներէ ետք, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը, իր դաշտին վրայ, անցած Կիրակի կը հանդիպէր ԻՒ ԷՍ ՄԷԹՐՕ խումբին, Ֆրանսայի բաժակի Բ. շարքի մրցումներուն առիթով :

Թէեւ մեր խումբը յաղթական դուրս եկաւ (առաջին կիսախաղին 2–0 եւ վերջնական արդիւնք 3–0), բայց եւ այնպէս, կը վարանինք մօտենալ շատերու կարծիքին թէ անցեալ տարուան պէս, մեր տղաքը պիտի կարենան պատուոյ տեղը գրաւել ախոյենութեան մէջ : Վասնզի այդ օրը ոչ մէկ յուսադրիչ նշան ցոյց տուին, թերեւս հակառակորդին անկապ խաղարկութիւնը պատճառ եղաւ որ մեր խումբը ի յայտ գայ անհրապոյր եւ առանց խանդի խաղով մը :

Ամէն պարագայի մէջ հարկ է տեսնել քանի մը ախոյենական մրցումներ վերջնական գաղափար կազմելու համար մեր խումբին կարողութեան մասին :

Յուսանք որ Կիրակի Սեպտեմբեր 29ի մրցումը, մեր դաշտին վրայ ընդդէմ Ա. ԷՍ – ՍԷՆ ՄՕՌ-ի, ախոյենութեան առիթով կուգայ ի դերեւ հանել մեր յոռետեսութիւնը :

Զ. Մ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՔՍԻՔՈՅԻ պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն երեքի հասած է մեռելներու թիւը առջի գիշերուան ցոյցերու հետեւանքով, բայց հիւանդանոցներու սպասարկութիւնները 15 մեռեալի խօսք կ՚ընեն :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը եւ Ֆարա Տիպա Մոսկուա հասան Չորեքշաբթի օր, պաշտօնական այցելութեան : Ճամբորդութեան նպատակն է զարկ տալ Խորհ. Միութեան եւ Պարսկաստանի տնտեսական յարաբերութիւններուն : Շահը Կովկաս ալ պիտի այցելէ, որ Ատրպէյճանի եւ Տաճկիստանի հետ, միշտ «Պարսկական դաւառ» մըն է Թեհրանի համար :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ դոհ չեն Ու Թանի յայտարարութենէն : ՄԱԿի քարտուղարը ըսած է որ Ազգաժողովի պիտի առաջարկէ Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները դադրեցնելու հարցը :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ որեւէ ատեն նոր պատերազմ մը կրնայ պատահիլ Իսրայէլի հետ :

ՖՐԱՆՍԱ 49 միլիոն 700 հազար բնակիչ ունի ըստ վերջին մարդահամարին : Աւելէ կը պարզուի թէ անցեալ տարուան հաշիւը սխալ էր եւ անցեալ Սեպտեմբերին ծնած աղջիկն ալ (Սիպիլ) հապճեպով 50 միլիոներորդ ֆրանսացին մկրտուեցաւ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ Մոհարէր» թերթին համաձայն տը Կոլ յայտարարած կ՚ըլլայ արաբ ղեկավարի մը որ Իսրայէլի վերապրելու կարելիութիւնները շատ տկար են չըսելու համար որ չկան : Տը Կոլ ըսած կ՚ըլլայ նաեւ թէ ինք կը փորձէ արգելք հանդիսանալ սիոնական թափանցումին իր կառավարութեան մէջ եւ այդ պատճառով Փոմփիտուն փոխարինած է :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ բացուեցաւ Միացեալ Ազգերու 23րդ նստաշրջանը : Ներկայիս անդամ պետութեանց թիւն է 125, որոնց մէկ երրորդը ափրիկեան նորանկախ երկիրներ են :

ՔՈՀՆ – ՊԷՆՏԻԹ միշտ բանտն է եւ հազիւ 1–2 ամիսէն տեղի պիտի ունենայ իր դատավարութիւնը : Կ՚ըսէ թէ չի գիտեր թէ ինչո՞ւ բանտն է :

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐԵՒԵԼՑԻ

Մի՛նչդարեան հայ մատենագրութեան ականաւոր ներկայացուցիչներէն է Վարդան Արեւելցի։ Նշանաւոր պատմիչ, աշխարհագիր, աստուածաբան ըլլալով հանդերձ, եղած է նաեւ քերականագէտ։

Վարդան Արեւելցի ծնած է ԺԳ. դարու առաջին տասնամեակին։ Ուսած է ուսուցչապետ Վանականի քով։ Վարդապետական աստիճան ստանալէ ետք բեղուն գործունէութիւն մը կը ցուցաբերէ եւ իր հռչակը կը տարածուի Հայաստանի թէ Կիլիկիոյ մէջ։ 1241ին կը ճամբորդէ Երուսաղէմ եւ վերադարձին կ՚անցնի Կիլիկիա, ուր ջերմ ընդունելութեան կ՚արժանանայ Հեթում Ա. թագաւորի եւ կոստանդին Դ. Բարձրբերդցի կաթողիկոսին կողմէ։

Կիլիկիոյ մէջ Վարդանին կ՚աշակերտեն Հեթում Ա. թագաւորը եւ Զաքէլ թա-գուհին, որոնց համար մատչելի լեզուով կը չարադրէ «Ժղլանք» գործը։ Կիլիկիոյ մէջ, գործակալ Հեթում Ա. թագաւորին պատուէրով, Վարդան Արեւելցին կը գրէ քերականական արժէքաւոր գործ մը։ Բացի այս գործերէն, Վարդան Իզոխ Աստուածին օժանդակութեամբ, Կիլիկիոյ մէջ կը թարգմանէ Միխայէլ Ասորիի Ընդհանուր պատմութիւնը։ Հաւանաբար Կիլիկիոյ մէջ գրած է նաեւ իր Աշխարհացոյցը։

Ցաւալի է, որ եթէ կիլիկեան թագաւորութեան առեղծումով հայկական արքունիքը իր իշխանութիւնը անմիջապէս տարածել չէր կրնար նաեւ բուն Հայաստանի բնակչութեան վրայ, բայց Կիլիկիոյ մայր եկեղեցին, ի դէմս կաթողիկոսարանի, հոգեւոր իր իշխանութիւնը կը տարածէր ամբողջ Հայութեան վրայ։

Ասով կը բացատրուի, ի չարս այլոց, եւ այն իրողութիւնը, որ բուն Հայաստանի հայ բնակչութեան օրհասական դրութիւնը, այդ ժամանակաշրջանին, խորապէս մտահոգած էր կաթողիկոսարանը եւ հարկադրած զայն մշակելու բարոյական – քաղաքական բնոյթի յատուկ միջոցառումներ, որպէսզի կանխէր, դո-նէ մասամբ, հասարակական յարաբերութիւններու եւ մշակութային արժէքներու անկումը՝ որ հետեւանք էր մոնկոլական դաժան տիրապետութեան։ Ձիւղ այս նկատումներով մեկնելով, կոստանդին Դ. Բարձրբերդցի կաթողիկոսը չրջաբերական մը կը ղրկէ Հայաստանի հոգեւոր եւ աշխարհիկ տէրերուն ու բնակչութեան առհասարակ։

Այնքան ալ պատահական չէ, որ արժէքաւոր այս փաստաթուղթին մէջ չարադրուած միջոցառումներուն նկատմամբ հասարակական տարբեր խաւերու ներկայացուցիչներուն սատարութիւնը ապահովելու լիազօրութիւնը տրուած է «արդիւնական վարդապետ» Վարդան Արեւելցիին։ Կաթողիկոսը, չրջաբերակա-նին կցուած նամակին մէջ, Վարդան Արեւելցին կը համարէ ղինքը փոխարինող անձնաւորութիւն. «... եւ առաքեցի առ քեզ զարդիւնական վարդապետդ զՎար-դան փոխանակ անձին իմոյ... որ ունի զիմ սիրտ եւ զքան յամենայն իրս ...»։

«Արդիւնական վարդապետն» յոլո-ղութեամբ կը պահէ իր առաքելութիւ-նը։ Յատկանշական է, որ Արեւելեան Հայաստանի աչքարհիկ եւ հոգեւոր ընտրանիին հետ, ի նշան համաձայնութեան, չրջաբերականը կը ստորագրէ Աղուանից կաթողիկոսը եւս։

«Հաւանութեան թուղթը» ղրկելէ ետք կիլիկիա՝ Կոստանդին Դ. կաթողիկոսին, Վարդան Արեւելցի կը քաշուի կայենա-ձորի իր մենաստանը՝ վարդապետական աստիճանի պատրաստելով իրեն դիմող բազմաթիւ աշակերտներ։ Միչա ուսու-ցանելու նպատակով, Վարդան Արեւելցի եղած է զանազան վանքերու մէջ. այս-պէս՝ Խոր Վիրապ, ապա՝ Հաղբատ, Սաղմոսավանք, Թեղենեաց մենաստան, Աղթոց վանք եւ կրկին Խոր Վիրապ։ Հաւանաբար Խոր Վիրապի մէջ է որ զբա-ղած է իր պատմական գործերը։

Ուսուցչապետ Վարդան Արեւելցի ա-շակերտներէն են Գէորգ Սկեւռացի, Յով-հաննէս Երզնկացի, Ներսէս Մշեցի եւ Գրիգոր Բալուեցի։ Զեռագրական ազ-բիւրներու համաձայն Վարդան Արեւել-ցիի Խոր Վիրապի վարդապետարանին կ՚աշակերտէին չուրջ քառասուն հոգի, եւ վեց տարի էր ուսումնական տեւողու-թիւնը՝ առանց հաշուելու նախակրթա-կան երեք տարիները։

Ուսումնական գործունէութեան բուռն ծաւալումը, Կիլիկիոյ արքունիքին եւ կաթողիկոսարանին բուն Հայաստանի աչքարհիկ ու հոգեւոր վերնախաւին հետ ունեցած սերտ յարաբերութիւնները կը բարձրացնեն Վարդան Արեւելցիի հեղի-նակութիւնը։ Նոյնիսկ մոնկոլական խա-նութիւնը կ՚ընդունի զայն՝ իբրեւ մեծ անձնաւորութիւն։ Այս ուղղութեամբ յատկանշական է այն իրողութիւնը, որ Հուլաւու խանը, 1264ին, հետեւեալ խօս-քերով կը հրաւիրէ Վարդան Արեւելցին. «Կուզէ եմ զքեզ, որ տեսանես զիս եւ ճա-նաչես եւ ի սրտուց ազօթես վասն իմ»։ Պետական բանակցութիւններու համար նոյն պահուն Հուլաւու խանին քով ժա-մանած էին նաեւ Կիլիկիոյ թագաւոր Հե-թում Ա., Վրաստանի թագաւոր Դաւիթ, Անտիոքի իշխանը, Պարսկաստանի սուլ-թաններն ու այլ բարձրաստիճան հրա-ւիրեալներ։

Վարդան Արեւելցիի սեւեռուն միտքը այն էր, որ մոնկոլ տիրակալին քաղա-քականութիւնը, ինչպէս այլ ժողովուրդ-ներու, հայ ժողովուրդին նկատմամբ եւս ըլլայ դոնէ մասամբ տանելի, որպէսզի արիւնաքամ ընելով ի սպառ չոչնչացնէ զանոնք։ Հուլաւու Խանը կը հրամայէ պատուել Վարդան Արեւելցին տալով ա-նոր ոսկեզարդ զգեստներ եւ «չատ ոս-կի»։ Բայց Վարդան Արեւելցիի խնդրածը աւելի սուղ է ու անդնահատելի՝ քան ոս-կին. «Ոսկին եւ հողն մեզ մի են. մեր այլ մեծ ուզեմք, որ վայել է ձո մեծութեա-ցըդ՝ ողորմութիւն ի վերայ աշխարհի»։ Եւ սակայն, երբ հրաժեշտի պահուն Հու-լաւու Խանը երկու զգեստ կը նուիրէ ի-րեն, որոշ քանակութեամբ ոսկիի (բա-լիշ) հետ, մեծ ուսուցչապետը չնորհակա-լական խօսքեր կը յայտնէ, որ իրրեւ նը-ւէր ստացած իր այդ զգեստները ճիշդ Խանին դրան առջեւ մաշող բաներ են, մինչդեռ նուաճուած ժողովուրդներուն համար մոնկոլ տիրակալէն իր խնդրած բարեացակամ վերաբերումը՝ «անմաշ-լի» պարզեւ. «Ցիշեցուցաք թէ. էլգան, այդ ձո դրանդ հատանի եւ հանդերձդ մաշի, մեք անհատանելի եւ անմաշելի խնդրեցաք պարգեւ»։ Վարդան Արեւել-ցիի վարած բանակցութիւններու ար-դիւնքը այն կ՚ըլլայ, որ Հուլաւու Խանը հրովարտակ մը (յառլիխ) կուտայ թէ-թեւցնելու համար Արեւելեան Հայաստա-նի տնտեսական ծանր վիճակը։

Վարդան Արեւելցիի մեծութիւնը, իբ-րեւ քաղաքական մտածող, կ՚երեւի իր այն պատգամին մէջ՝ որ ձգած է ապա-գայ սերունդին։ Խօսցնելով հազարամ-եակներու ընթացքին հայ ժողովուրդին կրած հիասթափութիւնները ու փորձա-ռութիւնը, ան այնպիսի խմաստուն ա-ւանդ մը ձգած է իր յաջորդներուն, որ իր հետաքրքրութեամբ իրապէս յատկանշական է։ Քաղաքական ճիշդ դիրքորոշում մըն է ատիկա. այն, թէ նկատի պէտք է առնել դաշնակիցին ոչ միայն զաւանանքի նոյնութիւնը, այլեւ, անպայման, իր աշխարհագրական դիրքի մերձաւորութիւնը։ Վարդան Արեւելցիի այս խմաստուն տեսութիւնը, որ, ան-կասկած, կը բխի հայ ժողովուրդի դա-րաւոր պատմութեան դառն փորձառու-թենէն, տրուած է լակոնական հետեւեալ սեղմ եւ խոր տողերով. «... Որ հուպ էին՝ այլազգակ գոլով եւ քշնամիք ճըշ-մարտութեան, ընդ որոց ոչ լիներ սիրոյ միաբանութիւն, իսկ որք մերձաւորք եւ ընտանիք էին հաւատոյ՝ հեռագոյն գո-լով ոչ ժամանէին ի թիկունս օգնակա-նութեան ըստ արժանւոյն ...»։

Մեծ մտաւորական ու հայրենասէր վարդապետը կը մեռնի 1271ին եւ կը թաղուի իր վարդապետարանին՝ Խոր Վիրապի մէջ։

ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԵՐԵԱՆ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԽԱՂԵՐ

(ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

4.— Անթիլիասի կարծեցեալ «անջատողականութեան» ակնարկելով, այդ կացութեան մէջ «եթէ տեւական մնայ» ապագային կատարեալ ազէտ մը տեսնել, կը նշանակէ ամէն գնով խնդրարկել ուղել հայ եկեղեցւոյ ժողովրդավարական կար-գերը, ու ժողովուրդի սահմանադրական իրաւունքները։ Որովհետեւ, ԱՆԹԻԼԻԱ-ՍԻ ԱՆԶԱՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻԻՆ ԳՈՅՈՒ-ԹԻԻՆ ԶՈՒՆԻ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԳՈՅՈՒԹԻԻՆ ՉԷ ՈՒՆԵՑԱԾ ԵՐԲԵՔ ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈ-ՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿԱՑՈՒԹԻԻՆ ՄԸ ԷԶՄԻԱԾՆԻ։

Ազէտ կրնայ պատահիլ այն առեն, երբ սեփական պատրանքներէն արբեցած, Ա-մենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը փոր-ձէ ԿՂԵՐԱՊԵՏՈՒԹԻԻՆ ՀԱՍՏԱՏԵԼ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ ՆԵՐՍ։ ՍՓԻՒՌՔԻ ԳԱ-ՂՈՒԹՆԵՐԷՆ ՆԵՐՍ, ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼՈՎ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐ-ՐԱԿՆԵՐՈՎ, ՆՈՒԻՐԱԿԻ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵ-ՐՈՎ ՂԵԿԱՎԱՐԵԼ ՓՈՐՁԵԼ ԱԶԴԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ, փոխանակ յենուելու ժողովրդական կամքին վրայ ժողովրդավարական ճեւերով ընտրուած առաջնորդներով ղեկավարելով ամէն կողմ եկեղեցական եւ ազգային գործերը։

5.— Ուրիչ խարկանք մըն է «Բաժան-եալ զաւակներուն» ուղղուած կոչը, «վերադառնալու դէպի լոյս էջմիածին, Քրիստոսակերտ միակ կեդրոն հայ եկե-ղեցւոյ գիրկը»։ քանի որ էջմիածինը ե-րբէք միակ կեդրոն չէ, էջմիածնայ հանդէպ յարգանքը բոլոր Հայերը ունին, կաթող-կոսի անձին հանդէպ ալ պէտք եղած ա-րժէքն ու յարգանքը արտայայտելու մէջ պատրաստ են։

Եթէ ակնարկութիւնը կ՚երթայ նախա-պէս էջմիածնական եղող թեմերու, որոնք երկար տարիներ լքուած, անտեսուած մնալէ ետք, իրենց ազգային ժողովներու ճամբով վճռեցին, եկեղեցւոյ պայծա-ռութեան պահպանման իսկ համար, մի-անալ Անթիլիաս գտնուղ կիլիկիոյ կա-թողիկոսութեան աթոռին, աւելորդ եւ անտեղի մտահոգութիւն մը կը համարինք ատիկա։ Մենք է Հայաստանեայց Ս. Եկե-ղեցին, կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հո-վանին տակ գտնուի ան թէ՝ էջմիած-նայ։ Իսկանը հայ հաւատքին անխախտ պահպանումն է, հայ եկեղեցիներու ծաղ-կումն է, հայ ժողովուրդի ազգային-եկեղեցական ապրումներուն ապահո-վութիւնն է, ամրապնդումն է։

6.— Փարիզի մէջ խօսած իր ճառին մէջ, Վազգէն Կաթողիկոս ըսած է ի մի-ջի այլոց, թէ «Հետզհետէ անհարազատ կը դառնայ ամէնուն համար հակէմիած-եական բաժանարար գործելակերպը. հետզհետէ տիրական կը դառնայ եկեղե-ցական կանոնական դարաւոր ըմբռնումը, թէ մէկ է հայ հաւատացեալ ժողովուր-դը, մէկ է Հայաստանեայց Եկեղեցին, մէկ է անոր հովիրապետութիւնը Ս. Էջ-միածինը, մէկ է անոր կաթողիկոսը»։ Ան-կասկած, այս ամէնը ճիշդ են, բայց ի՞նչ կրնան ընել այդ բանը... յետոյ խորհեցայ երթալ Ապտիւլ Համիտի քով եւ ըսել, ներում խնդրել եւ այս կերպով ա-պատել Տիլբան։ Բայց այս միջոցն ալ անհնարին էր, որովհետեւ չատ լաւ կը ճանչնայի Ապտիւլ Համիտը եւ կրնայի վստահ ըլլալ որ որեւէ ազաչանք ու պա-պատանք պիտի չկրնար աղդել այդ բռո-նաւորին սրտին վրայ եւ թէ իմ անձնա-պոհութիւնս որեւէ օգուտ պիտի չունե-նար։ Այս տագնապալից մտածումներու մասնուած միջոցին նոր նամակ մը առի բարեկամէս։ Այդ նամակը կ՚իմացնէր թէ Տիլբան հիւանդ էր, թէ արդելափա-կումը ղինքը արդէն հիւծած, մաչեցու-ցած էր եւ թէ բժիշկները վախ յայտնած էին թէ չուտով զոհ պիտի երթար թո-քախտին...։

Այս նոր դաժան տեղեկութիւնները դիս բոլորովին խելայեղութեան մատնե-ցին. ալ խելքս բոլորովին կորնչուցած էի. բանականութիւն, կամք, ինքնապէ-տակցութիւն խոյս տուած էին ինձմէ ու այս հոգեկան վիճակին մէջ ատա գտնէ-ըէկն ճամբայ ելայ Սոֆիա երթալու հա-մար։

Հոն գտնուած միջոցիս՝ եըլտըզի կա-նոնոցին հետ յարաբերութիւն ունեցող օտարահպատակ կին մը եկաւ դիս դատ եւ ինծի յանձնեց Տիլբայի մէկ նամա-կը։ Այս դրութեամբ հէք թշուառ աղ-կը։ Այս դրութեամբ հէք թշուառ աղ-կը։ Ջիկը կոչում կ՚ընէր իմ սիրոյս եւ կ՚աղ-չէր որ ղինքը փրկէի իր անտանելի կա-ցութենէն ու միեւնոյն ատեն կը յայտ-նէր որ եթէ քիչ մըն ալ տեւէր իր ներ-կայ վիճակը, ապահովաբար պիտի չկրէր նար տակաւ ու գոհ պիտի երթար ղինքը արդէն կրծել սկսող ահռելի հիւանդու-թեան։ Նամակը բերող կինը ինքն ալ բռ-նացած կերպով հաստատեց նամակին մէջ գրուածները եւ ըսաւ որ եթէ ճար մը չգարնեմ ղինքը օգնու-թեան փութալու համար, անոր մահուան պատճառ պիտի ըլլայի։ Ձեզ կը թո-ղում երեւակայել թէ իմ հոգեկան կա-ցութեանս մէջ այս նոր լուրերը ինչ ա-զեաւոր ազդեցութիւն ըրին վրաս։ Սկսայ զեառալի ազդեցութիւն ըրին վրաս։ Սկսայ օտարուհիին հետ խորհրդակցիլ փրկու-թեան ճամբայ մը գտնելու համար։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(225 – Շար.)

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Այո, յարեց փաշան, կը սիրէի այն աղջիկը, Տիլբան, զոր ես ձեռքովս տա-րած յանձնած էի Ապտիւլ Համիտ...։ Սկիզբները պարզապէս համակրութիւն մը ունէի այդ աղջկան նկատմամբ, բայց այդ զգացումը բուռն սիրոյ մը փոխուեցաւ իմ մէջս, տեսնելով որ Տիլբա անդուլ տարփանքով մը կը սիրէր զիս։

Այդ հոգեկան վիճակէն օգուտ քաղելով Տիլբան հլու գործիք մը դարձուցի. իմ թելադրութիւններուս վրայ, Տիլբա կարգ մը ծառայութիւններ մատոյց մեր զաղտնի քոմիթէին։ Դուք ալ աղէկ գիտէք թէ այդ աղջիկը ի՛նչ անժխտելի ծառա-յութիւններ ըրած է մեզի։

Այդ համակրութիւնը աստիճանաբար զարգանալով զօրաւոր տարփանքի մը փոխուեցաւ։ Տիլբայի մասին Ապտիւլ Համիտէն նախանձելուս, աւելի բուռն ա-տելութիւն մը կը զգայի սուլթանին նը-կատմամբ։ Այդ միջոցին էր որ դուք ձեր-բակալուեցաք, մինչ ես խոյս կուտայի պալատէն։ Սուէզի ջրանցքին մէջ պատա-հած դէպքերը յայտնի են։ Այդ տագնա-պալի օրերուն, մեր գործերով զբաղած ըլլալուս, Տիլբայի սէրը մոռցած էի։ Սակայն Գահիրէ երթալէս ետք հանդար-տութիւնս գտած ըլլալով դարձեալ միտ-քս բնկաւ Տիլբան, ու անոր սէրը արթնցաւ մէջս։ Թերեւս Սալիհա հա-նըմ Գահիրէ գտնուած միջոցին իմ վրէ-ժադին, յուսահատ եւ մտահոգ երեւոյթս նչմարած էր։

— Այո, կը յիշեմ ձեր վշտադին եւ յու-սահատ վիճակը։ Այդ հոգեկան վիճակը ամէնուս ուշադրութիւնը գրաւած էր։

— Այդ վիճակը հետզհետէ ծանրացաւ։ Ելլտըզի պալատին մէջ ունեցած հաւա-տարիմ բարեկամներէս մէկուն միջոցաւ իմացայ թէ Տիլբա խիստ հետապնդում-ներու ենթարկուած էր։ Ապտիւլ Համիտ դուշական ըլլալով անոր եւ իմ միջեւ ե-ղած զաղտնի յարաբերութիւնները, Տի-լբա արքայական կանանոցին մէջ բան-տարկուած, ամէն յարաբերութենէ զըր-կուած, թշուառ կեանք մը կ՚անցընէր իր հակառակորդին՝ Պէյլբէյի քմահաճ խոչ-տանգումներուն ենթարկուած. ահա ինչ որ կ՚իմացնէր բարեկամս։ Այն մտածումը թէ իմ սիրած ու պաշտած աղջիկս, իմ պատճառով իսկ լքումի, բանտարկու-թեան ու չարչարանքներու ենթարկուած է, զիս բոլորովին խելայեղ ըրաւ։ Կ՚ու-զէի Պոլիս վերադառնալ, երթալ ազատել այդ թշուառ աղջիկը բռնաւորին ձեռքէն ու իրեն վերադարձնել ազատութիւնըզոր ինծի համար կորնչուցած էր, բայց ի՞նչպէս կրնայի ընել այդ բանը... յե-տոյ խորհեցայ երթալ Ապտիւլ ոտքը իյ-նալ, ներում խնդրել եւ այս կերպով ա-պատել Տիլբան։ Բայց այս միջոցն ալ անհնարին էր, որովհետեւ չատ լաւ կը ճանչնայի Ապտիւլ Համիտը եւ կրնայի վստահ ըլլալ որ որեւէ ազաչանք ու պա-պատանք պիտի չկրնար ազդել այդ բռո-նաւորին սրտին վրայ եւ թէ իմ անձնա-պոհութիւնս որեւէ օգուտ պիտի չունե-նար։ Այս տագնապալից մտածումներու մատնուած միջոցին նոր նամակ մը առի բարեկամէս։ Այդ նամակը կ՚իմացնէր թէ Տիլբա հիւանդ էր, թէ արդելափա-կումը ղինքը արդէն հիւծած, մաչեցու-ցած էր եւ թէ բժիշկները վախ յայտնած էին թէ չուտով զոհ պիտի երթար թո-քախտին...։

Այս նոր դաժան տեղեկութիւնները դիս բոլորովին խելայեղութեան մատնե-ցին. ալ խելքս բոլորովին կորնչուցած էի. բանականութիւն, կամք, ինքնապէ-տակցութիւն խոյս տուած էին ինձմէ ու

ՀՅԱԳՈՒՄՈՎՉԸ

Ռ. ՊՈՍՈ

ՓՈՉԻՆ

—*—

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

— Դուն-Ֆուրան։

Ծիծաղեցաւ։

— Ֆրանսայի չորրորդ հարստութիւնը ես եմ, — ըսաւ ան։ — Ես կ՚ուզեմ որ դուն ինծի օգնես զայն ծախելու համար։ Ես ուզեցի ձեզ հետ խօսիլ, որովհետեւ ձեր ամուսինը ինծի ըսաւ թէ դուք ամէն բանի կրնաք օգնել։

Ան ոտքի ելաւ, ես ալ ելայ։ Ան ինծի երկար ատեն նայեցաւ, ինչ որ ինծի համար շատ ծանր եղաւ, որովհետեւ ան ինծի կը դիտէր ոչ թէ իբրեւ կին մը, այլ իբրեւ առարկայ մը, որ իրեն պէտք էր։ Ան ինծի կը նայէր ինչպէս որ ոսկերիչ մը կը նայի ադամանդի մը, որ ինք պիտի գնէ։ Ես ալ ինծի համար ատ կը նայէի։ Ան ինծի կը դիտէր իբրեւ ոսկի, ես ալ իրեն կը դիտէի իբրեւ ադամանդ։

Ան ինծի ըսաւ.

— Ես ձեզ կը ճանչնամ, տիկին Ռ. Դուք ինծի համար ոչ մէկ գաղտնիք ունիք։ Ես գիտեմ թէ ձեր ամուսինը ինչ կրնայ ընել, ինչ որ ինծի համար անկարելի է։ Ես գիտեմ նաեւ

ՏԻԿԻՆ ՍԻՒԶԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տոքթ. Լեւոն Գրիգորեան ի յիշատակ իր կնոջ Սիւզանի մահուան Բ. տարեդարձին, հազար ֆրանք կը նուիրէ «Այնճար»ի «Յառաջ» վարժարանին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկուհի Կիւլպոլեան, Տիկին Նուէրիկ Կիւլպոլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԽԱՉԻԿ ԿԻՒԼՊՈԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Այս առթիւ կը նուիրեն հարիւր Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 50 ֆրանք Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին, 30 Ազգատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի :

×

Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեան հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցանել կուտայ իր քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԼԷՆ ԳԱՐԱՔՈՒԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ (Մոնպրիզոն), ինչպէս նաեւ Շինիկճեան, Փափազեան եւ Գարաքուզեան գերդաստաններու հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին, այս Կիրակի (29 Սեպտ.) Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժոն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մարիցա Մարգարեանէ տասը Ֆր. իր ամուսնոյն Մարտիրոսի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ :

Նոյնպէս Այրի Տիկին Մառի Աղնաւորեանէ տասը ֆրանք իր ամուսնոյն Յակոբի Դ. տարելիցին առթիւ :

×

ՃՇԴՈՒՄ — Շաբաթ օրուան (Սեպտ. 21) Կարպիս Փափազեանի մահուան առթիւ «Յառաջ»ի եղած նուիրատուներու ցանկին մէջ՝ Մամասեան կարդալ Տիկին Մամուռեան :

×

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կարապետ Սէմիզեանէ, Մոնմորանսիի եւ Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցներուն համար 150ական Ֆր., իր զաւկի Ժագի ընդ Օր. Էմա Քէլէշեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յառաջիկայ պատարագը կը մատուցուի, Կիրակի, Հոկտ. 5ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Գէորգ Աբրահամեան եւ զաւակները Արտուշ եւ Ջալիպէկ կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Լոռիս եւ Ազիզ Աբրահամեան :

Արարատի շրջանէն Առաքէլ Առաքէլեան կը փնտռէ իր քոյրը, Աննա որ աղջիկն է Մուսա Տաղցի Հաճի Հապիպցի Առաքէլեան Գէորգի եւ Մայրամի : Սվետիացի Եսայի Սիւլահեան կրնայ ճանչնալ փնտռուողը որ հաւանաբար Մարսէյլ կ'ապրի :

Լենինականէն Յարութիւնեան Հրաչ Սերգոյի կը փնտռէ իր հայրը՝ Յարութիւնեան Սերգօ Օհանի, որ ծնած է Կարսի Խնուսում, 1908ին, իսկ կնոջ անունն է Ռոզա :

Կը փնտռուին Գրիգոր եւ Կարապետ Գալաճեան եղբայրները, երեւանաբնակ իրենց հօրաքրոջ աղջիկ՝ զաւուհի Ապաճեանի կողմէ: Գալաճեան եղբայրներու քոյրերը Փառանձեմ եւ Վիքթորիա կը գտնուին Ամերիկա :

Երեւան Աշտարակի շրջան, Կարբի գիւղէն Ստեփանեան Ազատ կը փնտռէ Ստեփանեան Գարեգին Յարութիւնի :

Պուլկարիոյ Բրովտիվ քաղաքէն, Գրիգոր Զիլէնկիրեան՝ Պրուսայի Ենիճէ գիւղէն, կը փնտռէ իր մօրեղբօր որդին Յովհաննէս Գույումճեանը որը որդին է Մխիթար Գույումճեանի :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին, 339 Ավընիւ Տիւ Փրատօ, Մարսէյլ (8) :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պ. Հաճի Յովսէփ Սահակեան հարիւր Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, Տիկին Պայծառ Տակառեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

Այրի Տիկին Սմբատ Աւետիսեան եւ Տէր եւ Տիկին Մխիթար Աւետիսեան 50ական ֆրանք կը նուիրեն Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, Տիկին Պայծառ Տակառեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Նոյն տխուր առթիւ ոմն՝ քսան Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պուա Քոլոմպէն Պ. Միսակ Երանեան, իր կրտսեր որդւոյն Արմանի 21ամեակի, իր անդրանիկ որդւոյն Ժիրայրի, հայր ըլլալու բարի բախտին արժանանալուն մանչ զաւակով (Ստեփան – Գաբրիէլ) եւ իր քրոջ աղջկան Ժանինի Թադւորեանի ամուսնութեան առթիւ (Լոնտոն) նուիրած է 50ական ֆրանք Առնուվիլի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ եւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եւ տասը ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ Աւանդական Մատաղօրհնութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, Կիրակի Ս. եկեղեցւոյս մէջ: Փափաքողները կրնան իրենց նուէրներն ընել հետեւեալ հասցէին, Պ. Շիշմանեան,
C. C. P. 16.905-06 PARIS

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ օրիորդ մը սենեակ մը կը փնտռէ Էփիլէի մէջ, խոհանոցի դիւրութեամբ : Դիմել «Յառաջ»ի :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին դպրոցի սրահին մէջ, ուսուցչուհի Օր. Հէլէն Սապունճեան : Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ 3 Հոկտեմբեր, Ամէն Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն 13, ուսուցչութեամբ համալսարանական մանկավարժուհի Տիկ. Մատլէն Գրիգորեանի, այժմէն արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Պ. Երուանդ Պապոյեանի մօտ, իսկ Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը : Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս գրքերը, տետրակները, մատիտները ձրի կը տրուին եւ ոչ մէկ վճարում կը պահանջուի դպրոցի համար ծնողքներէ :

×

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացքները սկսած են, արձանագրութիւններու համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պալըդճեանի, 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ :

×

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ դասընթացքներու արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Օր. Մայտա Մարգարեանի, 4 Րիւ Մարի Լօր, Պուա Քոլոմպ :

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

3 Հոկտ. Հինգշաբթի առաւօտեան, սովորական ժամին :

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան եկեղեցւոյ խորհրդարանը, որ բաց է ամէն օր : Իսկ յատկապէս կը խնդրուի որ բարի ըլլան ամէն Հինգշաբթի առաւօտ, կանուխէն պատրաստ պահել, որպէսզի փոխադրող կառքը ժամավաճառ չըլլալով կարենայ ժամանակին հասցնել դպրոց :

Դասաւանդութիւնները կը կատարուին ժամը 9–12, 12էն 14 ճաշ եւ զբօսանք : Յետ միջօրէին մինչեւ 16·30: Նոյն ուսուցչական կազմով յաւելեալ օգնականուհիներով, ուսումնասիրուած յայտագրով մը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիսթ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ դպրոցին բացումը 26 Սեպտ. Եշ. օր, դասաւանդութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր – Մերկերեանի : Թաղիս եւ շրջաններու ծնողքներէն կը խնդրուի որ հաճին արձանագրել տալ իրենց զաւակները Թաղականութեանս մօտ : Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–12 եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 3·6:

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ, իր հովանաւորած Հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 26 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, համայնքիս հոգեւոր հովիւ, Տէր Նարէկ քհնյ., կը կատարէ, հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները, մինչեւ 3 Հոկտ. Հինգշաբթի :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշօյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ, թիւ 17):

Կամ դասերու երեկոները, Լիսէ Քոնտորսէ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու :

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ):

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ):

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ախարեան ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ Ընկ. Անդրանիկ Ուրֆալեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները կամ ոչ անդամները, Կիրակի (Սեպտ. 29), կէսօրէ ետք ժամը 15ին հայրենակից Միհրճան Շիրվանեանի բնակարանը, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ : Կարեւոր օրակարգ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ Երաշխաւորուած ծանուցում ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է : [illegible] դիմել

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
27 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11323

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.323

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՇՈՒՐՋ

1966 Յունիս 29ին վինաղուլ կնքուեւ – ցաւ Պալատաի մէջ Իրաքի կառավարու – թեան եւ քրտական չարժման ղեկավար – ներուն միջեւ :

Այդ թուականէն ի վեր կռիւները դադ– րած են Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի փէշ Մէրկա (մահուան առջեւ) կոչուած ուժերուն եւ իրաքեան կանոնաւոր բանա– կին միջեւ :

Սակայն քրտական հարցը չէ լուծուած եւ այս ալ չկայ, որ չուտով լուծուի :

Իրաքի 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխու – թենէն ի վեր տասը տարուան ընթացքին իրար յաջորդող կառավարութիւնները տնդիսաւոր խոստումներ ըրին ինքնա – վարութիւն, կամ առնուազն ապակեդրո – ցում չնորհելու համար Քիւրտերուն :

Սակայն գործնականին մէջ թուղթի վը– րայ մնացին բոլոր խոստումները :

Մուսթաֆա Պարզանի, որ Մահապատի Քրտական Հանրապետութեան կործանու– մէն ետք Սորհրդային Միութիւն ապաս – տանած էր 1947ի սկիզբը, իր վինուորա – կան հետեւորդներով Իրաք փոխադրուե– ցաւ 1958ի յեղափոխութեան վաղորդայնին եւ Պաղ– տատի մէջ ողջոյնի ընդունելութեան կարգի ու նպաստակը :

1964ին Քիւրտիստանի Դեմոկրատ կու – սակցութեան ծոցին մէջ երկպառակու – թիւն ծագելուց : Թալապանի եւ վաստա– կաւոր իրաքցիի Ահմէտ բաժնուեցան Պար– զանիէն : Պաղտատ երթալով հպատակու – թիւն յայտնելին կառավարութեան եւ նոյնիսկ « ձահշ » կոչուած եւ Քիւրտերէ բաղկացած զին – ուժերու դլուխն անցած իրաքեան բա – նակի չորքերուն մէջ կռուելուն Պարզա – նի փէշ մերկականերուն դէմ :

Ասոնք կը նկատուին դաւաճաններ քրդ– կան դաթին :

1966 Յունիս 29ին ստորագրուած զինա– դադարը կը բաղկանայ 12 յօդուածներէ : Կառավարութեան կողմէ ստորագրողն էր Նախագահ Արեֆ, մինչ Պարզանի կողմէ ստորագրողը Տոքթ. Ալ–Պաղդադ, որ վարչապետը եղած էր 1963ի Յունուարին :

Գալով Ուշինկթընի Արտաքին նախա – րարութեան չրջանակները կը խորհին թէ այս ազդարարութիւնով, Մոսկուա կը փորձէ մոռցնել տալ չեխական տագնա – պը :

Յորդանանի եւ Իսրայէլի միջեւ միջա– դէպերը կը չարունակուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՑԻ մէջ ձայնասփիւռի եւ հե – ռատեսիլի անօրէնները պաչտօնապէրկուած են, բայց սլովաք սենաիքանները եւ Ռու– տէ Փրավօ միչտ վճռական կը մնան խոր– հըրդային չարձակումներուն դէմ : Այս– պէս թերթը կը դրէ «միայն մեր անբա – ժանելի միութիւնն է որ կրնայ առաջնոր– դել ներկայ ողբերդական կացութեան դո– հացուցիչ լուծումին » : Այս ձեւով Չեխե– րը պատասխանած կ'ըլլան «Պրաւդա»ի, ուր կ'ըսուէր թէ «ազդային միասնակա – նութիւնը ազդայնամոլ եւ հակընկերվա – րական սլոկան մըն է, որ կը ծառայէ ծածկելու հակայմեղափոխական ուժե – րը» :

ՊՈԼՍԻՆ հասած լուրերու համաձայն ծանր երկրաչարժ մը եղած է արեւելեան Անատոլու եւ հազարաւոր տուներ քան – դուած են : Նիւթական վնասները չատ մեծ են, բայց միայն մէկ մեռեալ եւ 9 վիրաւոր կայ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ կառավարութեան դլու – խը պիտի անցնի Մարչելլօ Քայթանօ իր– րեւ յաջորդ Սալազարի : Իրաւազէտ, Քայթանօ ծանօթ է իբրեւ ազատական :

ՀՈԼԱՆԴԱՑԻ դահաժառանգ Պէատրիքս իշխանուհի առջի օր երկրորդ մանչ մը ունեցաւ :

ՊԱՊԸ խտօրէն դատապարտեց երիտա– սարդ յեղափոխականները որոնք երբեմն չեն վարանիր խենթութեան պոռթկում – ներու հասնիլ : Ոմանք այդ ձեւով կը կարծեն առնականութիւն եւ ուժ ցոյց տալ, կ'ըսէ Պողոս Զ. :

ՄԵՔՍԻԿՈՑԻ մէջ կացութիւնը հան – դարտած է մանաւանդ չնորհիւ անձրե – ւին, որ թոյլ տուած է «կռանտաերոս » – ներուն, որ դիւրութեամբ ցրուեն ցուցա– բարները :

ՅՈՒԲԻԼԵՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԿԱԴ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

Երեւանի օփերայի թատերասրահին մէջ, Սեպտեմբեր 19ին, մեծ հանդիսաւո – թեամբ նչուած է Ակադ· Վ· Համբար – ձումեանի ծննդեան 60ամեակը : Այս առ– թիւ ներկայ գտնուած են օտար երկիրնե– րէ յատկապէս ժամանած անուանի ասա– զագէտներ եւ դիտնականներ : Նախագա – հութեան մաս կազմած են Ա· Քոչինեան, Ն· Յարութիւնեան, Բ· Մուրադեան, Գ· Տէր – Ղազարեանց, Գ· Աղգումանեան, Լ· Ղարիբջանեան, Ս· Առաքելեան, Մ· Մելքոնեան, Ե· Աւծատրեան, Գ· Ղա – րիբջանեան, Ա· Սահակեան, Մ· Սար – եան եւ ուրիչներ, բոլորն ալ պետական դէմքեր :

Յոբելենական երեկոյթը բացած է Հա– յաստանի նախարարներու խորհուրդի նա– խագահի տեղակալ Լ· Սահակեան, որ չեշտը դրած է հայ ակադեմականին կա – տարած հոյակապ գործին վրայ, յատկա– պէս՝ Հայաստանի մէջ երիտասարդ դիտ– նականներ պատրաստելու եւ դիտութեան զարգացման նպաստելու ուղղութեամբ :

Ն· Յարութիւնեան, Հայաստանի Գե – րագոյն Սորհուրդի Պրեզիտիումի նախագահը, իր կարգին, դիտել տուած է, թէ «Իր ամբողջ կեանքը նուիրելով տիեզերքի կառուցուածքին, աստղերու եւ ծիր – կաթիններու ծագման եւ զարգաց– ման ուսումնասիրութեան, Վ· Համբար– ձումեան կարողացած է իր արժանաւոր աւանդը մուծել աստղադիտութեան՝ հը– նագոյն, բայց միաժամանակ նոր դիտու– թեան մէջ :

«Իր ամբողջ կեանքով եւ գործունէու – թեամբ Վ· Համբարձումեան կրկին կը հաստատէ այն յատկութ ճչմարտութիւնը, որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ զաւակ հա – մաչխարհային մեծութիւն կը դառնայ միայն այն ժամանակ, երբ կը յաջողի լի– մաստաւորել իր ժողովուրդին բազմա – դարեան աւանդները, երբ կ'ապրի իր ժո– ղովուրդին խոհերով եւ անոր նուիրական ձգտումներով ...» :

Ա· Քոչինեան, Հայաստանի համայնա– վար կուսակցութեան Կեդր· Կոմիտէի Ա· քարտուղարը, յայտարարած է ի մի– ջի այլոց· «Անոր բազմաթիւ յայտնագոր– ծութիւնները մտած են համաչխարհային դիտութեան դանձարանը եւ իրաւամբ կը դասուին Ի· դարու դիտական միտքին ա– մէնէն նչանաւոր նուաճումներու չար – քին » :

Սորհ· Միութեան դիտութիւններու ա– կադեմիայի նախագահութեան անդամնե– րէն ակադ· Վ· Կոտելնիկով չնորհաւորե– լէ ետք յոբելեարը, յայտարարած է ·— « Զեր դեկավարութեամբ Հայաստանի դի– տութիւններու ակադեմիան դարձաւ դի – տական մեծագոյն կեդրոններէն մէկը, որ ի վիճակի է յաջողութեամբ լուծելու ա – մէնէն բարդ դիտական հարցերը » :

Երեւանի համալսարանի դասախօս, ա– կադ· Մ· Ներսիսեան յատկապէս ընդդը – ծած է Վ· Համբարձումեանի ծառայու – թիւնները դիտական Ֆատերու պատրաս– տութեան գործին մէջ, ապա զայն նկա – տած է մեծ հայրենասէր մը, որ իր կեանքը նուիրած է ժողովուրդին ծառա – յելու գործին :

Ճաշօրդաբար խօսք առած եւ դրուա – տալից խօսքեր արտասանած են Վրաս – տանի, Ադրբէջանի, Ռուսիոյ, Ղազախս– տանի, Լատվիի, Պելոռուսիոյ, Լեհաս – տանի, Տաճիկիստանի, Թուրքմենիստա – նի, Էստոնիայի ակադեմիաններուն ներ– կայացուցիչները :

Վերջին խօսողը եղած է յոբելեարը, որ չնորհակալութիւն յայտնած է իր գործին հանդէպ բոլորին արտայայտած դնահա – տանքի խօսքերուն համար :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ

ԱՅՍ ԱՆԴԱՄ ԱԼ ԻՍՐԱՅԷԼԻ

Աչխարհի ուչադրութիւնը յանկարծ կը տեղափոխուի Չեխոսլովաքիայէն Միջին – Արեւելք, ի լուր Սորհրդային Միութեան խիստ ազդարարութեան Իսրայէլի : Մոս– կուայի արտաքին նախարարութեան լրա– տուութեան սպասարկութեան պատաս – խանատուն՝ Զամխաձին կը հաղորդէր մամուլի թղթակիցներուն թէ խորհրդա – յին կառավարութիւնը անհրաժեչտ կը նկատէ ազդարարութիւն մը ընել Իսրայէ– լի : «Այն ուղին որու մէջ Իսրայէլ եւ իր պաչտպանները կ'ուղեն սեղմել Միջին – Արեւելքի ներկայ կացութեան զարգացու– մը ծանր է ամէնէն վտանդաւոր հետե – ւանքներով խաղաղութեան դատին հա – մար : Այդ պատճառով խաղաղութեան կապուած բոլոր երկիրները պարտական – նութիւնն ունին արդիւնաւոր միջոցներ ձեռք առնել արդելք հանդիսանալու հա – մար որ պայթում մը կատարուի աչ – խարհի այդ մասը » :

Սորհրդային կառավարութիւնը կը չեշ– տէ թէ Մէջին Արեւելքի կացութեան բնա– կանոն դառնալուն միակ արդելքը իսրա – յէլեան կառավարութեան դիրքն է, որու զօրավիզ կը կենան Միացեալ Նահանգնե– րը : Ամէն պարագայի մէջ, արաբական երկիրները ապազային պիտի վայելեն Սորհ· Միութեան օժանդակութիւնը :

Իսրայէլի համար այս ազդարարութի– նը ոչ մէկ քաղաքական հիմնաւորում ու– նի եւ «խենթ պէտք է ըլլալ» ըսած է փոխ վարչապետը, մտածելու համար թէ նոր պատերազմ մը պիտի ծագի Միջին Արե – ւելք : Իսկ Արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան, որ Փարիզէն կ'անցնէր յայտարա– րեց թէ «խորհրդային քաղաքականութի– նը հաւասարակչռութիւն չունի, կը քա – ջալերէ զինարշաւը եւ կ'իւրացնէ արա – բական ամբաստանութիւնները » :

Ըստ քրտական աղբիւրներու հրատա – րակած բնաղրին, սոյն համաձայնագրով կառավարութիւնը կը խոստանայ Սահ – մանադրութեան մէջ յստակօրէն ճչդել թէ Իրաք կը բաղկանայ երկու գլխաւոր ազ – դութիւններէ — արաբ եւ քիւրտ, որոնք հաւասար իրաւունքներ եւ պարտականու– թիւններ ունին :

Քրտարնակ նահանգները վարչական ինքնավարութիւն պիտի վայելեն : Ընտ– րովի խորհուրդները լայն իրաւասութիւն– ներ պիտի ունենան կրթական, առողջա– պահական եւ տեղական բնոյթ կրող գա – ղաքապետական հարցերու մէջ :

Քրտերէնը արաբերէնի հաւասար պաչ– տօնական լեզու պիտի ճանչցուի բոլոր այն չրջաններուն մէջ, ուր Քիւրտերը մեծամասնութիւն կը կազմեն : Դպրոց – ներու մէջ ուսուցումը պիտի կատարուի երկու լեզուներով :

Սորհրդարանին մէջ Քիւրտերը իրենց թիւին համեմատութեամբ երեսփոխաններ պիտի ունենան : Նախարարական, դիւա– նապետական, զինուորական, հանրապե – տական եւ հանրային պաչտօններու պի – տի կոչուին իրենց արաբ եղբայրներուն պէս :

Պաղտատի համալսարանին մէջ կարե – ւոր տեղ մը պիտի յատկացուի քիւրտ լեզ– ուին, գրականութեան եւ իր գաղափա – րախօսական ու պատմական աւանդու – թեանց : Հիւսիսային Իրաքի մէջ համա – լսարանի մասնաճիւղեր պիտի բացուին՝ երբ նիւթական միջոցներ ճարուին :

Քիւրտերէն լեզուով թերթեր պիտի հը– րատարակուին աղատօրէն :

Ընդհանուր ներում պիտի չնորհուի կը– ռիլներուն մասնակցողներուն : Պաչտօնէ եւ գործէ զրկուած Քիւրտերը պիտի վեր– ստանան իրենց նախկին պաչտօններն ու գործերը :

Նոյնպէս իրենց բանակները պիտի վե – րադառնան քիւրտ զինուորները, իրենց դէնքերով : Ոստիկանութեան պաչտօնեա – ներն ալ պիտի վերադառնան իրենց պաչ– տօնին :

Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պի – տի առնէ հիւսիսային չրջանի տնտեսա – կան կացութիւնը բարւոքելու, որբերուն, այրիներուն եւ անկարներուն օդնելու, ի– րենց բոյներէն հեռացածները տեղաւորե– լու եւ բնականոն կեանք վերահաստատե– լու համար :

Իրաքի մէջ բանտարկուած քաղաքական չանցաւորները աղատ պիտի արձակուին :

Քիւրտիստանի դեմոկրատ կուսակցու – թիւնը պիտի արտօնուի գործելու Իրաքի մէջ, երբ բնականոն վիճակ ստեղծուի :

Հակառակ այս համաձայնագրին կա – ցութիւնը բոլորովին չէ խաղաղած երկ – րին մէջ :

Իսկ արտասահմանի Քիւրտերը կը չա– րունակեն իրենց քարոզչական աչխա – տանքները, նպատակ ունենալով Քիւր – տիստանի ազատագրութիւնը :

Իրենց կ'աջակցին օտար անձնաւորու – թիւններ Եւրոպայի մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԻ

ԿԱՄ

ԿՆՔԻ ԴՈՒՔՍՏՈՑ

ԲՈՒՀԱՐԱՅԻԿ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ

ՅԱՎԻԹ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ

ՈՐՈՆ ԿԱՅՍԿԱԿԱՑ

— «Մինչ մի հայր, տակ մը հայրեր իսկ, ոտն ի գլուխ ամբողջ ազգ մը կ՚ շաչալ սպանդանոցին դիմաց իր ետեւ, հոն, ուր մենք կանգնած էինք, ոչ ոք կրցաւ ինքզինքը զսպել։ Ամբողջ ամբոխ մը, որ ամէն կողմէ հոսած էր հրապարակը, ոռնաց, ոռնաց, ոռնաց... Ես ինքս ալ ոռնացի, ինչպէս ամբոխը, ինչպէս գազանները, ինչպէս ամէն ոք, որ ունի կոկորդ, որ կրնայ ոռնալ։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնացողներ կային շուրջս։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալու ուրիշ միջոց չկար։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն հեշտ բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն դժուար բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն ազատագրական բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն ստոր բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն ազնիւ բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն ահաւոր բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն անօգուտ բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն անհեթեթ բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն ողբերգական բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն ծիծաղելի բանն էր։ Ոռնացի, որովհետեւ ոռնալը ամէնէն ողբալի

...ողովուրդ մը եւ պիտի ունենանք բան մը, ...որ կը նմանի Լոնտոնի : ...կը նմանի, բայց շատ աւելի թեթեւ ... : Որովհետեւ Լոնտոնը մարդկութեան ճանչցած ամէնէն բարդ քաղաքա... հիւսուածքներէն մէկն է՝ կորսուելով ...հազարամեայ անցեալի մը մէջ եւ ...գալով քանի մը տասնամեակնե... նոյնիսկ քանի մը տարուան յենու... մը : Ամենահին թեւերը կը պատկա... քաղաքներու առաջինին, անոր, ո... այսօր ալ — երբ անկէ մնացած է ...հողամաս մը միայն ընդելուզուած հըս... մայրաքաղաքի մը մէջ — ...կերպով կոչուան «քաղաք» (տհը Սիթի) անունը : Ան Լոնտոնի նախասաղ...ն է, հիմնուած՝ տրովադացիներու յա...որդներէն մէկուն կողմէ, որ կը թուի ...նոյնքան առասպելական, որքան ...նահապետը : Անժխտելի են, սա...յն, Հռոմէացիներուն ճիգերը անոր ...առաջին պարիսպնե...րուն բարձրացման մէջ, ճիգերը Ուիլհելմ ...կերտիչը հռչակաւոր աշ...տարակին, որ դարձած է Լոնտոնի խոր...հրդանիշը, ինչպէս նաեւ կռիւը քաղա...քացիներուն, որոնք 1215ին Յովհաննէս Անհողի թագաւորէն խլեցին ոչ միայն Մակնա Շարթան, այլեւ իրենց բնակավայրին իրաւունքներուն եւ առանձնաշընորհումներուն ճանաչումը :

Սիթին յաճախ կը շփոթուի Լոնտոնի ...սրտին հետ — Անգլիոյ Դրամատունը եւ Սակարանը : Դարձեալ համեմատաբար «Քաղաք»ի նեղ հողամասին վրայ կը գտնուի Եւրոպայի ամենամեծ ...հանգոյցը, որ իր բեռնաւաղաններու հինգ ուղղութիւնները կը ճիւղաւորէ 1700 հեկտար մակերեսի մը վրայ : Ասիկա Լոնտոնի միւս սիրտն է — աշխատաւորական սիրտը : Այստեղ գծաւոր կար...ը եւ տափակը՝ խիրայատուկ ա...ինք, որոնք իրենց աշխատանքի օրը ...կիշէներու եւ դրամարկղներու առջեւ, փոխարինուած են հա...բիծերէ արատաւորուած սպո...ներովը բեռնակիրներու, իրենց հե...քիաթական քառակիծ գլխարկներով եւ ...ներով :

Այնուամենայնիւ, «Քաղաք»ը միայն ...մասնիկն է քաղաքին, թէեւ անոր ...կան հայրը — ընտրուած տարին ...ամ մը — միակ իրաւասուն է անուանելու Լոնտոնի քաղաքապետ - լորտը : Ասիկա առանձնաշնորհում մըն է, զոր չի ...Լոնտոնի երկրորդ «քաղաք»ը — Ուեսթմինսթըր — թէեւ իր հողամասին վրայ կը գտնուին մայրաքաղաքին ամէնէն ...չէնքերը՝ սկսելով Խորհրդարանէն եւ Պըքինկհեմ պալատէն ու վերջանալով Սքոթլէնտ Եարտով եւ Տաունինկ Սթրիթի վրայ համբաւաւոր 10 թիւով : Ուեսթմինսթըր Լոնտոնի քաղաքային նը...րապետութեան սանդուխին վրայ բարձրացաւ շատ ուշ, մեր դարու սկզբնաւորութեան, նախորդ 900 տարիներու ընթացքին աշխերտութիւն ընելէ ետք իբրեւ աւան – բնակավայր Թագաւորական ընտանիքին :

Ոչ ալ այն, որ կը գտնուի 27 կեդրոնական աւանները տնտեսաւորող Լոնտոնի Քաղաքապետական Խորհուրդին գլուխը, չի կրնար որոշել քաղաքապետը, թէեւ իր եւ իր 127 խորհրդականներուն ուսերուն վրայ կը ծանրանան մայրաքաղաքի վարչական գլխաւոր պարտաւորութիւնները : Ոչ բոլորը, սակայն, որովհետեւ հին ժամանակներէ ի վեր հաստատուած որոշ կարգադրութիւններու համաձայն, փողոցներու մաքրութիւնը կ՚իյնայ իւրաքանչիւր «աւան»ի առանձին հոգածութեան ներքեւ, ոստիկանութեան վերահսկողութիւնը կը կատարուի միայն Ներքին նախարարութեան կողմէ, իսկ ջրուղիներուն վերահսկողութիւնը՝ մայրաքաղաքի Ջուրերու Խորհուրդին կողմէ :

Այո, Լոնտոնի հիւսուածքը ապշեցուցիչ կերպով բարդ է, իւրաքանչիւր քայլին պարփակելով աւանդութիւն մը — որուն ծագումը կը կորսուի ժամանակի մշուշին մէջ — արդիական կեանքի պարտադրած նորացումներուն հետ : Ակնառու խառնուրդ մը կայ նաեւ ճարտարապետական ոճի տարբերակումներուն, բայց մանաւանդ, Լոնտոնցիներու զգեստաւորման եւ վարմունքին միջեւ : Մեթրոյին մէջ, օրինակի համար, ամբարիշտ մինիժիւփը դրացի է պատկառելի ռետեն-կոթին, էթոնի քոլէճին աշակերտներուն նշանը՝ հիփփիի մը երկար ատեն մկրատ չտեսած գլխամազին հետ եւ ճենթլմէնի արժանաւոր մոնոքլը՝ Քուինթ Կարտընի պարուհիի մը փոփ – առ արեւի ակնոցին հետ :

Ճիշդ այդ քոքթէյլին մէջ է, որ կ'երեւի Լոնտոնի հմայքը, բայց ոչ՝ հմայքներէն մէկը :

Ն. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Արինբերդ, Էրեբունի, ուրարտական բերդաքաղաք : Անցեալին ծածկուած հողին տակ, այժմ՝ իր հնաբոյր դէմքը պարզած է Հայոց աշխարհին :

Եղած է ժամանակ մը, երբ այս բերդաքաղաքը ապրած է իր կեանքը .— Զօրահանդէսներ, զինավարժութիւններ, տօնախմբութիւն, գինին յորդած է մեծափոր կարասներէ, բերդին պարիսպին վրայ՝ նիզակակիր զինուորներ եւ ժամապահներ եղած են, արքայական մեհեանին մէջ շրջած է Արքայ Արգիշթին :

Ժամանակները փոխուած են... Այլեւս չեն փակուած միջնաբերդին դուռները, գետնափոր կարասները լեցուած են հնամեայ հողով, կեդրոնի աշտարակէն՝ չքացած են հորիզոններուն վրայ վտանգ որսացող հայեացքները : Խաղաղ է բլուրը, իր աւերակներուն մէջ պահելով ամբողջ քաղաքի մը պատմութիւնը ...

Եւ այսօր, 2750 տարի ետք, վերստին կը կ'ենդանանայ, կարմրաւուն հողին տակէն լոյս աշխարհ կ'ելլէ ուրարտական բերդաքաղաքը :

Նորէն կառուցումներ, արտակարգ եռուզեռ է Արգիշթեան բլուրին վրայ : Եկած են քարտաշները, փականագործները, ինչպէս նաեւ հնագէտներ, ճարտարապետներ, նկարիչներ :

Վարդաշէն թաղամասէն, որ կը գտնուի բլուրին աջ կողմը, դէպի բլուրին գագաթը կը բարձրանայ նոր շինուած ուղի մը, որ կը տանի միջնաբերդին մուտքը : Հոն կը հանդիպինք յուշարձաններու պահպանութեան վարչութեան պատասխանատուներէն Լ. Բարսեղեանին :

— Էրեբունին մասնակի ձեւով վերաշինելու նախագիծը պատրաստած են ճարտարապետներ Կ. Յովհաննիսեան եւ Ռ. Այգինեան : Ըստ նախագիծին, կ'ամրացուին պարիսպներու քարէ շարքերը, հողէն դուրս կը հանուին բոլոր կացարանները, կը բարեզարդուի շրջակայքը : Նկարիչ Ռ. Յարութիւնեանի ղեկավարութեան ներքեւ կը վերահաստատուին հին ուրարտական որմնանկարները, որոնք պահպանուած են առանձին շինութիւններու պատերուն վրայ :

Զգուշութեամբ, ակնածանքով կը մաքրուին հողի շերտերը եւ կողք – կողքի կը յայտնուին սրահներու պատերը, սիւնազարդ դահլիճները, Արգիշթիի, Խալդի եւ Իվարշա չաստուածներուն նուիրուած մեհեանները, երկաթաքարէ սրբատաշ պատերը՝ երբեմն ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւններով : Ասոնցմէ երկուքը կը մնան իրենց բնական վիճակին մէջ՝ Իվարշա չաստուածին նուիրուած մեհեանին մէջ, մուտքի երկու կողմերը, «Իվարշայի այս տաճարը (սուսի) Արգիշթին Մենուայի որդին շինեց : Արգիշթին կ'ըսէ հողն ամայի էր, ոչ մէկ կառուցում կար : Արգիշթին թագաւոր է հզօր, թագաւոր մեծ, թագաւոր երկիր Բիայնայի, տէրը Տուշպա քաղաքի» :

Դեռ վերջերս, Խալդի մեհեանին մուտքին մօտ, ուր մեծ հանդիսութիւններ, ժողովներ գումարուած են, գտնուած է ութ տողէ կազմուած նոր արձանագրութիւն մը. «Խալդիին տիրոջը այս մեհեանը Արգիշթին Մենուայի որդին շինեց» : Ասոնք վերծանուած արձանագրութեան չորս տողերն են, իսկ շարունակութիւնը ունի ծիսական բովանդակութիւն : Արձանագրութիւնը կը մնայ իր նախկին տեղը :

Հնագէտ Մուրէն Սարգսեանէն կը տեղեկանանք, որ ուսումնասիրուող իւրաքանչիւր թիզ հողէն կը յայտնուին անգնահատելի խօսուն վկաներ, գինիի եւ ցորենի կարասներ, ռազմական իրեր, կշիռքի քարեր, աղօրիքներ, կաւէ գեղեցիկ թասեր, պուլիկներ, ճրագներ, աղամաններ, պղինձէ ձուլածոյ մասեր, պարսատիկի քարեր, նաեւ ոսկի, պաշտամունքի ծառայող կենդանիներու, զոհաբերութիւններու տեսարաններ պատկերացնող բազմաթիւ որմնանկարներ, որոնց գեղեցիկ գոյները ցայսօր պահպանած են իրենց թարմութիւնը :

Պեթոնէ փոքրիկ սալիկներով պատրաստուած անցուղիները այցելուները կ'առաջնորդեն բացօթեայ թանգարանին բոլոր անկիւնները : Մեծ ուղին, որ կը շրջանցէ բլուրը, լուսաւորուած է ելեկտրալապտերով :

Բլուրին ստորոտը թանգարանին շէնքն է՝ կառուցուած կարմիր եւ սպիտակ տուֆէ : Թանգարանին արտաքին պատերը եւ ճակատը՝ 25 մեթր երկարութեամբ եւ 7 մեթր բարձրութեամբ, պիտի ծածկուին ուրարտական ժամանակաշրջանին համապատասխան քանդակներով : Երկրորդ յարկի ընդարձակ սրահին մէջ պիտի զետեղուին պեղումներու ատեն յայտնաբերուած իրերը : Երկու կողմէ եզրապատուած աստիճանները այցելուն պիտի առաջնորդեն Արգիշթի հրապարակը, որ բերդաքաղաքը կը միացնէ Էրեբունի լայնահուն փողոցին :

Բլուրին ձախ փէշին, մասնաւոր հրապարակ մը պատրաստուած է՝ նետաձգութեան խաղերու համար (հնագէտները կ'ենթադրեն, որ այդտեղ տեղի ունեցած են զինավարժութիւնները) :

Օրէ օր կը գեղեցկանայ հնաբլուրը, կը կանաչապատուին լանջերը : Ոռոգման ջուրը պիտի հանի երեք քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող ջրատարի մը միջոցաւ : 2750 նորատունկ ծառերը պիտի գեղեցկացնեն Էրեբունիի համայնապատկերը ... Այս ամառ մարդիկ աշխատեցան առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ՝ բարկ արեւի տակ, շատ անգամ գիշերները՝ ելեկտրական լոյսով, որպէսզի մեր մայրաքաղաքի յոբելենական օրերուն այս բլուրը իր նոր տեսքով փայլի : Եւ հիմա գրեթէ վերջացած են աշխատանքները, հողի տակէն դուրս ելած են հնակառոյց մեհեաններուն որմերը, պարիսպները, սեպագիրներով «խօսող» քարերը, զարդաքանդակները ... Քսանեւութ դարերու հնութիւն ունեցող որմերու կողքին հայ վարպետները կանգնեցուցած են բոլորովին նոր որմեր, Արգիշթի արքայի ոտքերուն տակ մաշած աստիճաններուն կողքին՝ նոր աստիճաններ, պեղուած «ուրարտական առիւծին» ոճով նոր առիւծներ են քանդակուած բլուրին մուտքին երկու կողմերը ... Եւ այսպէս, փոքր բլուրի մը վրայ քով քովի կեցած են հազարամեակներու հնութիւն ունեցող եւ բոլորովին նոր շինութիւններ՝ մեր շինարար նախնեաց, անոնց շինարար յետնորդներուն եւ այսօրուան շինարար վարպետներուն ձեռքերով : Այս բոլորը՝ Արինբերդը, մեր մայրաքաղաք Երեւանի ծննդավայր թանգարանը ըլլալէ զատ, նաեւ՝ մեր ազգին շինարար ոգիին խորհրդանիշն է :

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՋԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (303)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈԶԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Երեք հինգ ֆրանքնոց թալեր, ըսաւ Ֆոշլըվան :

Կարգը եկած էր Ֆոշլըվանին :

— Տօ՛, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղար, յուսահատելու բան չկայ : Հարկ չկայ ինքզինքդ սպաննելու եւ զիս ալ այդ փոսին մէջ երկնցնելու : Մանաւանդ որ տասնեւհինգ ֆրանքը տասնեւհինգ ֆրանք է. կրնաս վճարել զայն : Ես հին եմ, իսկ դուն նոր : Ես այդպիսի շատ բաներ տեսած եւ ամէն բանին վարպետը եղած եմ : Բարեկամական խրատ մը տամ քեզ. նախ յայտնի է թէ արեւը մարը կը մտնէ, արդէն գմբէթին մօտեցած է. հինգ վայրկեանէն գերեզմանատունը պիտի գոցուի :

— Իրա՞ւ ըսիր, պատասխանեց փոսապեղը :

— Հինգ վայրկեանէն չես կրնար լեցնել փոսը. հորի մը պէս խորունկ է ան. հետեւաբար պիտի չկրնաս ժամանակին հասնիլ եւ վանդակը գոցուելէն առաջ դուրս ելլել :

— Իրաւ է :

— Հետեւաբար տասնեւհինգ ֆրանք տուգանք պիտի տաս :

— Տասնեւհի՛նգ ֆրանք ... :

— Բայց ժամանակ ունիս ... Ո՞ւր է տունդ :

— Քաղաքին դուռնէն երկու քայլ անդին : Ասկէ մինչեւ տունս քառորդ մը կը տեւէ. Վօժիրար փողոց թիւ 87ն է :

— Վազելով շուտ մը դուրս ելլելու ժամանակ ունիս :

— Ճիշդ է :

— Վանդակէն դուրս ելլելուդ պէս, դէպի տունդ կ'արշաւես, վկայագիրդ կ'առնես, կը վերադառնաս, եւ գերեզմանատունին դռնապանն ալ վանդակը կը բանայ : Վկայագիրդ հետդ կ'ըլլայ, բան մը չես վճարեր եւ մեռելդ կը թաղես : Ես ալ հոս պահպանութիւն կ'ընեմ մեռելին, որպէսզի մինչեւ դալդ կծիկը չդնէ :

— Կեանքս քեզ կը պարտիմ, գեղջուկ :

— Դի՛հ, շուտ ըրէ, գնա, ըսաւ Ֆոշլըվան :

Փոսապեղը անհուն երախտագիտութեամբ համակուած անոր ձեռքը թօթվեց, եւ վազելով մեկնեցաւ :

Երբ փոսապեղը անտառին մէջ մանելով աներեւոյթ եղաւ, Ֆոշլըվան ականջ տուաւ մինչեւ որ անոր ոտքերուն դփըդուքը լսելէ դադրի, ապա դէպի փոսը կծկուեցաւ եւ կէս ձայնով ըսաւ.

— Պարոն Մատըլէն :

Պատասխան չեկաւ :

Ֆոշլըվան սարսուռ մը զգաց : Փոսը մտաւ աւելի գլորելով քան թէ իջնելով, դագաղին գլխին կողմին վրայ նետուեցաւ եւ պոռաց.

— Հո՞դ ես :

Դագաղին մէջ ձայն ծուն չկար :

Ֆոշլըվան սաստիկ սարսափելով ալ չէր շնչեր : Անմիջապէս գործը եւ կռանը առաւ եւ դագաղին վրայի տախտակը հանեց : Ժան Վալժանին գունատ դէմքը աղօտ լոյսին մէջ երեւցաւ. աչքերը գոց էին :

Ֆոշլըվանին մազերը տնկուեցան. ոտքի ելաւ, յետոյ կռնակը փոսին միջնորմին տուաւ՝ իյնալու պէս եւ հազիւ հազ կը դիմանար դագաղին վրայ չիյնալու համար :

Ժան Վալժան գունատ եւ անշարժ երկնցած էր դագաղին մէջ :

Ֆոշլըվան շունչի նման ցած ձայնով մրմռաց .

— Մեռա՛ծ է :

Կանգնեցաւ, թեւերը խաչաձեւեց եւ իր երկու գոց ձեռքերը ուժգին կերպով զարկաւ ուսերուն եւ պոռաց.

— Ես ահա ա՛յսպէս կ'ազատեմ զայն :

Այն ատեն խեղճ ծերուկը սկսաւ հեծկլտալ՝ մենախօսելով. վասնզի սխալ է կարծելը թէ բնութեան մէջ չկայ մենախօսութիւնը : Բռնայոյզ զգացումները շատ անգամ բարձրաձայն կը խօսին :

— Ցանցանքը Մէսթիէն եղբայրինն է. ինչո՞ւ մեռաւ այդ աւանակը, ի՞նչ հարկ կար սատկելու այնպիսի միջոցի մը ուր ոչ մէկուն միտքէն կ'անցնէր թէ պիտի սատկի. ա՛ն է պարոն Մատըլէնը մեռցնողը. պարոն Մատըլէն, ահա դագաղին մէջն է : Եւ երկայն պառկած է : Ալ եղաւ լմնցաւ : Ա՛հ, միթէ ասանկ բաներ խելքի միտքի դէմ չե՞ն :

Ա՛հ, տէր իմ Աստուած, ալ մեռաւ ան : Հիմա ի՞նչ պիտի ընեմ. հապա պզտի՞կը : Ի՞նչ պիտի ընեմ իր պզտիկը. ի՞նչ պիտի ըսէ մրգավաճառ կինը : Կարելի՞ բան է, ով Աստուած որ ասանկ մարդ մը ասանկ մեռնի :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Թերթօնին երէկուան թիւը պիտի ըլլար 302 :

Կը խնդրուի ծանուցանել՝
ՏԻԿԻՆ ՓԵՓՐՈՆԷ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թորոսեան)
մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 18ին :

Զայս ընդունիլ իբր մահազդ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեան հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցանել կուտայ իր քրոջ՝
ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԼԷՆ ԳԱՐԱՔՈՒԶԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ (Մոնպըլիէ), ինչպէս նաեւ Շինիկճեան, Փափազեան եւ Գարաքուզեան գերդաստաններու հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին, այս Կիրակի (29 Սեպտ.) Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժոն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Արփիկ Մխաքեանի, ողբացեալ ընկերներու Շ. Նարդունիի եւ Ժ. Միսաքեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ – Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Թադէոս Գըլըճեանի՝ որդւոյն Սարհատի ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Պ. Մինասեանէ 500 ֆրանք, Գըլըճեան ընտանիք եւ զաւակները 50, Ողբացեալ Միհրան Հրաչեանի մահուան տարելիցին առթիւ Կ. Փոլատեանի ձեռամբ 50, Այէն Ժամկոչեանի կսկծալի մահուան առթիւ 70, Քեհըրտանեան Շաւարշ Նարդունի Փոնտին տասը, «Յառաջ» օրաթերթին տասը, Ողբ. Յովհաննէս Փափազեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկին Աարինէ Փափազեանէ 50, Տիկին Վառնաճեանէ Առաջնորդարանին քսան, Յակոբ Տօլպաշեանէ Պօմոնի Կապ. Խաչին քսան, Տիկին Խաչատուրեան Աղքատաց հինգ ֆրանք :

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Առանձին այր մարդ մը սիրով կը տրամադրէ իր բնակարանը, հայ ընտանիքի մը կամ առանձին կնոջ մը, որ քիչ մը զբաղի տնական գործերով եւ ճաշի պատրաստութեամբ : Տունը ամէն յարմարութիւն ունի եւ Վիլժիւիֆ կը գտնուի : Ներկայանալ «Յառաջ»ի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Գէորգ Աբրահամեան եւ զաւակները Արտաշ եւ Ջալիպէկ կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Լոռիս եւ Ազիզ Աբրահամեան :

Արարատի շրջանէն Առաքել Առաքելեան կը փնտռէ իր քոյրը, Աննա որ աղջիկն է Մուսա Տաղցի Հաճի Հապիպցի Առաքելեան Գէորգի եւ Մայրամի : Սվետիացի Եսայի Սիւլահեան կրնայ ճանչնալ փնտռուողը որ հաւանաբար Մարսէյլ կ'ապրի :

Լենինականէն Ցարութիւնեան Հրաչ Սերգոյի կը փնտռէ իր հայրը՝ Ցարութիւնեան Սերգօ Օհանի, որ ծնած է Կարսի Խնուսում, 1908ին, իսկ կնոջ անունն է Ռոզա :

Կը փնտռուին Գրիգոր եւ Կարապետ Գալաճեան եղբայրները, երեւանաբնակ իրենց հօրաքրոջ աղջիկ՝ ·զատուհի Ապաճեանի կողմէ : Գալաճեան եղբայրներու քոյրերը Փառանձեմ եւ Վիքթորիա կը գտնուին Ամերիկա :

Երեւան Աշտարակի շրջան, Կարբի գիւղէն Ստեփանեան Ազատ կը փնտռէ Ստեփանեան Գարեգին Ցարութիւնի :

Պուլկարիոյ Բրովտիվ քաղաքէն, Գրիգոր Զիլինկիրեան՝ Պրուսայի Ենիճէ գիւղէն, կը փնտռէ իր մօրեղբօր որդին Յովհաննէս Գույումճեանը որը որդին է Մըխիթար Գույումճեանի :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացընել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին, 339 Ավընիւ Տիւ Փրատօ, Մարսէյլ (8) :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ Աւանդական Մատաղօրհնութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, Կիրակի Ս. եկեղեցւոյս մէջ : Փափաքողները կրնան իրենց նուէրներն ընել հետեւեալ հասցէին, Պ. Շիշմանեան,
C. C. P. 16.905-06 PARIS

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յառաջիկայ պատարագը կը մատուցուի, Կիրակի, Հոկտ. 5ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտ Ա. Շաբաթ գիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին դպրոցի սրահին մէջ, ուսուցչուհի Օր. Հէլէն Սապունճեան : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ 3 Հոկտեմբեր, Ամէն Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն 13, ուսուցչութեամբ համալսարանական մանկավարժուհի Տիկ. Մատլէն Գրիգորեանի, այժմէն արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Պ. Երուանդ Պապոյեանի մօտ, իսկ Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը : Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս գրքերը, տետրակները, մատիտները ձրի կը տրուին եւ ոչ մէկ վճարում կը պահանջուի դպրոցի համար ծնողքներէ :

×

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացքները սկսած են, արձանագրութիւններու համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պալըզճեանի, 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ :

×

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ դասընթացքներու արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Օր. Մայտա Մարգարեանի, 4 Րիւ Մարի Լօր, Պուա Քոլոմպ :

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

3 Հոկտ. Հինգշաբթի առաւօտեան, սովորական ժամին :

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան եկեղեցւոյ խորհրդարանը, որ բաց է ամէն օր : Իսկ յատկապէս կը խնդրուի որ բարի ըլլան ամէն Հնգշաբթի առաւօտ, կանուխէն պատրաստ պահել, որպէսզի փոխադրող կառքը ժամանակին չըլլալով կարենայ ժամանակին հասցնել դպրոց :

Դասաւանդութիւնները կը կատարուին ժամը 9–12, 12էն 14 ճաշ եւ զբօսանք : Յետ միջօրէին մինչեւ 16·30 : Նոյն ուսուցչական կազմով յաւելեալ օգնականուհիներով, ուսումնասիրուած յայտագրով մը :

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցը կը վերբացուի Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ, սովորական ժամերուն Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 15ին, արձանագրութեան համար դիմել Ահարոնեան ակումբը 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, ամէն Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9–11, դասաւանդութիւններ կարող ուսուցիչներու կողմէ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ
ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիստ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ դպրոցին բացումը 26 Սեպտ. Եշ. օր, դասաւանդութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր – Մերկերեանի : Թաղիս եւ շրջաններու ծնողքներէն կը խնդրուի որ հաճին արձանագրել տալ իրենց զաւակները Թաղականութեանս մօտ : Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–12 եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 3·6 :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ, իր հովանաւորած Հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 26 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, համայնքիս հոգեւոր հովիւ, Տէր Նարէկ քհնյ., կը կատարէ, հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները, մինչեւ 3 Հոկտ. Հինգշաբթի :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաքալորէայի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ, թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու :

ՊՕՄՈՆ, Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Անդրանիկ Ուրֆալեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 5·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները կամ ոչ անդամները : Կիրակի (Սեպտ. 29), կէսօրէ ետք, ժամը 15ին հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ : Կարեւոր օրակարգ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է [illegible]

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մանաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
28
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
28 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՅՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11324 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.324

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ

ԳԱՆՈՍԱ ՁԵՐԹԱՐ

Օրէ օր աւելի կը հաստատուի այն իրողութիւնը, թէ դէպքերը աւելի մեծ են քան դէմքերը : Ու ազատի չորս կողմերը առնծուած կացութիւնները չեն պահեր համապատասխան մարդիկ, լուծելու համար առկախները, զարման գտնելու կարերուն կամ փրկելու սովահարները :

Ամէնէն աւելի է սակայն, որ մոռցուած են — գրեթէ — Պիաֆրայի գիհակները, վիէթնամի ռումբերը, արաբ գաղթականները, վանդի մէկ օրէն միւսը աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւեց փոքր բայց մեծ ժողովուրդ մը՝ չեխ ժողովուրդը :

Բացառիկ նկարագիր ցոյց տուին Չեխները, հետացում պատճառելով ամէնէն սիգապինդներուն իսկ : Անսովոր երեւոյթ՝ 600·000 դինուորներ «դաւաճան» մը չկրցան գտնել Փրակայի մէջ, որ մասամբ փրփուկը» Խորհրդային Միութեան վարկը: Հարկ է չեչտել այս դիծը , որ այնքան հաղուագիւտ է այլեւս, մանաւանդ այս գարուս : Աւելի բնական պիտի ըլլար որ Մոսկուա բազմաթիւ Քաւարներ գտնէր, չարան – չարան չեխ թեկնածու – ներ, Տիւպչէքի եւ Զվոպոտայի աթոռները գրաւելու : Բայց Մոսկուա նման մարդ չգտաւ, հակառակ իր բոլոր ջանքերուն , հակառակ պատակաւոր առեղծելու իր անձնան փորձերուն : Ա՛յս է կարեւորը, ամրողջ չեխ – խորհրդային տագնապին մէջ :

Միանգամ, հպարտ, Չեխը կը տակայ, դրկի կը բռնէ, ասպարէզ կը կարդայ : Ու համայն մարդկութիւնը , սարկացած երկրէ երկիր, կրնայ միայն յարդանք ուղղել այս արի ժողովուրդին հանդէպ : Տասը գարեր անցեր են այն օրէն, երբ Գերմանիոյ Հենրիկոս Դ. կայսրը, պարտած , բանադրուած , լքուած բոլորէն , կ'երթար խաղալական փոքր քաղաք մը՝ Գանոսա, իր դէմ ղրկուած յայտնելու Գրիգոր Զ. Պապին : Ու ձմրան պաղ հովին դէմ – աց, ձիւնոտ քարերուն վրայ, երեք օր, պապին, ծունկի, կը սպասէր որ Գրիգոր ցայ ու ներում չնորհէ : Այդ օրէն պատ – մութեան անցաւ Գանոսա ու «երթալ Գանոսա» դարձաւ խորհրդանիշ՝ անպատիւ նուաստի եւ սարկութեան :

Այսօր , խորհրդային դեկավարները Չեխին, որ նման դերման կայսեր , Տիւպչեքի եւ երթայ «մեղա՛յ» ըսելու , իր «սխալ – ներ» խոստովանելու՝ կրեմլինի պապե – րուն :

Բայց խորհրդային դեկավարներու հաշիւները փաստօրէն ի դերեւ ելան : Հարկ չկրնայ թէ մինչեւ ո՞ր կարելի է հեռանալ երթալ : Եւ սակայն Սթալինի յաներնները երբեք դիրենք դատն մեծ ժողովուրդի մը առջեւ, որու տուած դասը ոչխարհի, կրնայ չառերու օգտակար ըլլալ, ու ամէնէն առաջ՝ Մոսկուայի : Աշխարհ Մոսկուա չատ բան կրնայ սորվիլ այս փոքր ժողովուրդին տուած մեծ դասին : Դաս՝ քաջութեան, դաս ազգային տիպիէբէի ու վճռական կեցուածքի, որպէս խորհրդային դեկավարները չատ արդու ապատութիւն թողուցին եւ երբեք պատակաւոր մի փաստեր տուին, որպէսզի պատակաւորի ալ փաստեր տուին, երբեք անորոշութեամբ :

Իսկ Չեխերը ցոյց տուին ամէնուն՝ թէ ոչ ոք կրնան ոտքի մեռ – ցնել ազատութեան կրնան ոտքի մեռ – ցնել, բայց երբեք ծունկի դալ :

Ամէնի մարդ Գանոսա չերթար :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԷՊԷՔԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵՌԱՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՃՈՆՍԸՆ ՓԱՐԻԶ

ՊԻՏԻ ԳԱՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

Քէպէքի վարչապետին յանկարծական մահը մեծ յուզում պատճառած է Քանատայէն մինչեւ Ֆրանսա, ուր Տանիէլ Ճոնսըն պաշտօնական այցելութեան պիտի գար Հոկտեմբեր 11ին :

Ծնած 1915ին, Դանիէլ Ճոնսըն նախ մաս կը կազմէր Քանատական երիտա – սարդութեան կաթողիկէ չարժումին որու Ազգ. փոխ նախագահն էր, կաթողիկէ ուսանողներու քանատական դաշնակցու – թեան նախագահն ըլլալէ առաջ :

Ճոնսըն Քէպէքի վարչապետ էր 1966 Յունիսէն ի վեր :

Հինդշաբթի առաւօտ բացումը պիտի կատարէր Մանիքովականի Ջրեւկտրա – կան կեդրոնի մը չինութեան :

Ճոնսըն սրտի թեթեւ տաղնապ մը ունեցած էր քանի մը ամիս առաջ, բայց վերջերս չատ լաւ կը զգար եւ Զորեքշաբթի պիշեր մամուլի ասուլիս մը տուած էր :

Այս անակնկալ մահը կրնայ նաեւ որոշ փոփոխութիւններ յառաջ բերել քանա – տայի եւ Ֆրանսայի միջեւ : Մամուլի ա – սուլիսին ընթացքին երբ հարցում կը արուէր Ճոնսընի Օթաուայի եւ Փարիզի միջեւ խզումի մը վտանգին մասին, Քէ – պէքի վարչապետը կը պատասխանէր .— « Եթէ հող հասած ենք, եթէ Օթաուա չուզեր ընդունիլ Քէպէքի յարաբերու – թիւնները Ֆրանսայի հետ, Մշակոյթի եւ լուսաւորութեան մարզերուն մէջ , այդ պիտի փաստէր թէ Քէպէքի համար տեղ չկայ քանատական դաշնակցութեան մէջ» :

Նախագահ ոը կոլ յայտարարած է այս կորուստին առթիւ .— «Այս մահը խորա – պէս ղպացին բոլոր Ֆրանսացիները՝ Քե – բանատայի եւ Քանատայի » : Յուղարկաւո – րութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի օր : Ուրբաթ առաւօտ դեռ ծանօթ չէր թէ ոը կոլ պիտի երթայ ներկայ ըլլալու թէ ոչ : Ուրբաթ օր , արդարեւ, նախագահ ոը կոլ Պոն կը մեկնէր :

"ՊՐԱՒԴԱ" ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԵԼ

« Համայնավար ոչ մէկ կառավարու – թիւն իրաւունք ունի ընկերվարութեան վնասող որոշումներ տալ ... Համայնա – վար կուսակցութիւններ կրնան իրենց յարմար դատած եղանակով զործադրել մարքսիստ – լենինիստ սկզբունքները, բայց չեն կրնար հեռանալու այդ սկզբ – բունքներէն » : Ընկերվարական երկիրնե – րու ինքնորոշման սահմաններու բնորոշ – ման դիալեկտիկա մըն է, որ կը ներկա – յացնէ «Պրաւդա» : Արդարացնելով Չե – խոսլովաքիոյ զրաւումը անով, որ «կա – տարուեցաւ ի չահ համաչխարհային ըն – կերվարութեան», «Պրաւդա» կը սահմանէ ցոյց կուսակցութիւններու նեղքին զոր – ծերու միջամտութեան իրաւունքին սահ – մութիւնը, որ, ըստ իրեն, որեւէ ձեւով չի վնասեր կուսակցութիւններու եւ պե – տութիւններու ինքնիչխանութեան չար – դանքի սկզբունքներուն : «Օրէնքներն ու իրաւունքի սկզբունքները, կ'եղրակացնէ « Պրաւդա» , կախում ունին դասակար – գերու պայքարի օրէնքներէն » :

Չեխոսլովաքիայէն զատ, որ միակ նըշ – ուածն է, այս յօդուածը ուղղուած է որ – եւէ համայնավար երկրի, որ, ինչպէս ո – րինակ Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա, Մոս – կուայի հանդէպ անկախութիւն մը ցոյց կուտան : Անուղղակի կերպով կ'ակնար – կուի նաեւ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հա – մայնավար կուսակցութիւններուն, որոնք Մոսկուայի հանդէպ գերք բռնեցին Չե – խոսլովաքիոյ գինուորական գրաւման ըն – թացքին : Առով , միջազգային համայնա – վար կուսակցութիւններու համապատասխան հաւանական յետաձգումի պարագային , Մոսկուա կը միտի պատասխանատուու – թիւնը ձգել այն կուսակցութիւններուն վրայ , որոնք գատապարտելով Վարչաւա – յի Ուխտի հինգերուն գինեալ միջամտու – թիւնը , «կ'անդիտանան այն յստակ իրո – ղութիւնը , թէ այս երկիրները կը պաշտ – պանեն միջազգային ընկերվարութեան եւ համաչխարհային համայնավար չարժման չահերը » :

Համայնավար այս գիալեկտեկայի կող – քին , «Պրաւդա» ծանր ազդարարութիւն մը կ'ընէ չեխ գեկավարներուն , որպէսզի «մի անգամ ընդ միշտ գիմակազերծ ը – նեն » Չեխոսլովաքիոյ յետադիմական ուժերը :

Փրակայի մէջ «Պրաւդայի » այս նոր յարձակումները կ'ընդունուէին որպէ մը – տահոգութեամբ , մինչ կուսակցութեան Կ .Կոմիտէն ժողովի կը գումարէր : Կու – սակցական չրջանակներուն մէջ այն մը – տահոգութիւնը կը տիրէ , թէ կրեմլին կը միտի ձգձգել Մոսկուայի յառաջիկայ հանդիպումը՝ չնայելով պատակել չեխ գեկավարներու միտակամութիւնը :

× Փրակայի ժողովին մասին կամաց կամաց լուրերը սկսան չրջան ընել : Նիս – որ ուխ ժամ տեւած է Կ. Կոմիտէի եւ կառավարութեան գեկավարներու միջեւ : Կ'ըսուի թէ նիւթն էր քաղաքական դա – տավարութեանց հարցը : Արդարեւ , ցարդ Փրակա տեղի չէ տուած Մոսկուայի պա – հանջին (դատել քաղաքական «յանցաւոր – ները», անոնք՝ զորս Մոսկուա հակայեղա – փոխական կը նկատէ) , բայց կը թուի թէ խորհրդային ճնշումը կը սաստկանայ եւ սպառնալիքի բնոյթ ստացած է : Մոսկուա իր զօրքը պիտի չքաչէ ցորչափ չեխ կու – սակցութիւնը չէ ձեռնարկած այդ գա – տավարութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐՆէն կը հաղորդեն թէ Խորհ. Միութիւնը նոր ծրագիր մը առա – ջարկած է Միջին Արեւելքի համար , Միացեալ Նահանգներուն : Այս նոր ծրա – գիրը չորս կէտերէ կը բաղկանայ .— Ա.) Իսրայելեան ուժերը կը քաչուին 1967 Յունիսի պատերազմի սահմաններէն առաջ : Բ) Մակի կարեւոր պատուիրա – կութիւն մը սահմաններու երկայնքին՝ ե – րաշխաւորելու համար խաղաղութիւնը : Գ) Զորս պետութեանց (Միացեալ Նա – հանգներ , Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Խորհ. Միութիւն) յայտարարութիւն մը , չեչտելով երկու կողմերուն թէ պիտի չհանդուրժեն նոր պատերազմի : Դ) Ա. – րաբ երկիրներու յայտարարութիւն մը, որ վերջ դնէ պատերազմական վիճակին՝ Իսրայէլի հետ :

ԹՈՒՆՈՒՉԻ եւ Եգիպտոսի յարաբերու – թիւնները չատ ղէչ բնոյթ առած են : Թունուզ արդէն խզած է արաբական լի – կայի հետ , ասկէ զատ իրաւունք չի տար Եգիպտոսի որ ինգզինքը «Արաբ Միաց – եալ Հանրապետութիւն» կոչէ :

ՍԻՒՐՈՑԷն մեծ տագնապի մէջ է եւ հաւանական է որ Ֆիաթի ձեռքը անցնի Ֆրանսական մեծ հաստատութիւնը , որ Պերլիէի հետ յիսուն հազար բանուոր կ'աչխատցնէ :

ԵՐԿԱԹՈՒՂիի սակերը (բացի Փարիզի արուարձաններէն) 4·75 առ հարիւր յա – ւելում պիտի կրեն Հոկտ. 1էն սկսեալ :

ՄԵՔՍԻԿՈՑի մէջ նոր խռովութիւններ պատահած են, որոնց հետեւանքով մէկ մեռեալ եւ երկու վիրաւոր կայ :

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԻ

Խաղաղութեան պաչտպանութեան հայ – րենասիրական մեծ գործունէութեան հա – մար եւ ծննդեան վաթսունամեակին առի – թով՝ Վազգէն Ա. պարգեւատրուեցաւ «Պատուոյ Նչան » չքանչանով :

Պարգեւադրումը կատարած է Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախա – գահութիւնը , Սեպտեմբեր 19ին :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆիի ԳՈՐԾԵՐՈՒ – ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲի

Յանձնախումբս իր առաջին նիստը ղու – մարեց Զորեքշաբթի իրիկուն, Սեպտ· 25ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Յանձնախումբս ընտրեց իր դիւանը .

Նախագահ՝ Պ· Արշաւիր Խաճէտաճեան,
Քարտուղար՝ Պ· Զուլալ Գազանճեան,
Գանձապահ՝ Պ· Նուպար Յովհաննէս – եան,

Խորհրդականներ՝ Պ· Պ· Գէորգ Ուշագ – լեան, Կարպիս Գալպատայեան, Նուպար Նիկողոսեան , Գուրգէն Փիրաճեան (Վէօրտչօն), Կարապետ Փոլատեան (Ատ – թոս Ապապա) , Յակոբ Իսկէճեանէրեան (Պէյրութ) :

Տիկին Արփիկ Մխսաքեան ամփոփ դէ – կուցում մը տալէ ետք, յանձնախումբս յանձնեց «Յառաջ»ի միջոցաւ գործերու հրատարակութեան համար հաւաքուած դումարը՝ 12·330 Ֆրանք, ինչպէս եւ «Յառաջ»ի մօտ պահուած Նարդունիի ունեցած դումարը՝ 4955 Ֆրանք (դումար՝ 17·285 Ֆրանք» :

Յանձնախումբս չնորհակալութիւն կը յայտնէ «Յառաջ»ի՝ Նարդունիի համար տարած աչխատանքին եւ ցուցաբերած գոհողութիւններուն համար :

Մինչեւ նոր կարգադրութիւն, կը խնդ – րենք Նարդունիի գործերու հրատարա – կութեան համար նուէրները չարունակել «Յառաջ»ի հասցէով :

Նախագահ՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ
Քարտուղար՝ ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՄՄԲ .— Արտասահմանի մեր պաչտօնա – կիցներէն կը խնդրուի արտատպել :

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ը Ն Տ Ո – 6

Սիմքայէն եւ Փլժոյէն ետք, Ռընօ եւս ներկայացուց իր նոր ինքնաչարժը՝ Ռընօ 6 : Հինգ ձիու ուժ ունեցող ինքնաչարժ մըն է, որուն չարժակը (մոթէօր) կը գտնուի յառաջամասին մէջ :

Ընկերութիւնը զայն կը նկատէ «փոքր Ռընօ – 16» մը, իսկ գնորդները, ի հար – կին, կրնան զայն նկատել «մեծ Ռընօ–4» մը : Առաջինէն ընդօրինակած է իր արտա – քինը՝ հանգստաւէտ եւ ինքնատիպ տեսք : Երկրորդէն ընդօրինակած է մեքենական մասը (850 սանթիմէթր խոռոչող չար – ժակ) : Ճամբուն վրայ ունի սքանչելի կեց – ուածք :

Արտաքնապէս՝ Ռընօ – 6 իրապէս փոքր Ռընօ – 16 մըն է : Այս իրողութիւնը կը հաստատուի ինքնաչարժին չորս կողմնա – կից գուռներէն, յետսամասի ձեւէն եւն· : Տարբերութիւնը կը նկատուի ներքնամա – սին մէջ, որ Ռընօ – 4ին բաղդատմամբ աւելի չքեղ, հանգստաւէտ եւ գործնա – կան է :

Արագութեան առաւելագոյն չափն է՝ ժամական 120 քիլոմէթր :

ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՂ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉՆԱԿ» ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԱԳՐԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Բայց դեռ չէ աւարտած մխուր եւ սեւ պատկերը Մխիթարեաններու գործին…:

Մեր յարգոյ Յօդուածագրին համաձայն, «Մխիթարեանները հեռու ապրելով միշտ հայ ժողովուրդէն ու հողէն, կորսնցուցած են Հայութեան հողին հետ անմիջական շփումը, եւ ուստի՝ անկէ բխող ջերմ ներշնչումը» (էջ 268)· «Մխիթարեանները մնացած են միշտ հայ ժողովուրդի կեանքի լուսանցքին վրայ» (էջ 269):

Սխալ պատգամ մըն ալ:

Մխիթարեանները հայ ժողովուրդին հետ տեւական շփումի մէջ եղած են՝ նախ եւ առաջ իրենց առաքելութիւններով ու դպրոցներով, Մխիթար Աբբահօր օրերէն իսկ· եւ այդ ուղղակի հաղորդակցութեամբ է որ միշտ թարմ ու իրական եղած է իրենց ծանօթութիւնը մեր ժողովուրդի բազմատեսակ կարօտութիւններուն:

Մխիթարեանները ժողովուրդին հետ շփման մէջ են եղած նաեւ իրենց գիտական ճանապարհորդութիւններով դէպի գաւառները, դէպի Պոլիս, դէպի Էջմիածին:

Իսկ Ս. Ղազարի ընթերցասրահին մէջ, սիրելի Յօդուածագիր, հայրենիքն ու սփիւռքը, գաղութներն համակ, իրենց թերթերով ու կազմակերպութիւններով, իրենց հանդէսներով ու վիճակներով, իրենց յաղթանակներով ու յառաջադիմութիւններով, միշտ ներկայ են: Ու Մխիթարեան Հայրերը, Ադրիականի լուռ ու խաղաղ ափերուն վրայ՝ հայկական օդ կը շնչեն, Հայուն մտահոգութիւններով կ՚ալեծփին, հայ սփիւռքին վէրքերուն բալասան դնելու ծրագիրներ կը մշակեն, հայրենիքին հետ գիտական շփումներ կը կատարեն, օրէ օր ամրապնդելու համար ազգանուէր աշխատակցութեան ոգին: Սիրոյ սուրբ զօդերով Ս. Էջմիածնի եւ Անթիլիասի Գահերուն հետ ալ եղբայրական յարաբերութեամբ կը ջանան համամիութենական շարժումին զարկ տալ, քրիստոնէական անկեղծ տրամադրութիւններով:

Մեր յարգոյ Յօդուածագիրը «Պղատոնական ու գրդունակ» կ՚անուանէ Մխիթարեաններու հայրենասիրութիւնը· ի՞նչ ըսել է «գրդունակ»· թերեւս ըլլայ «գրքունակ»· այսինքն՝ գրքերու մէջէն քաղուած ու գրքերու մէջ ալ թաղուած· չենք գիտեր:

Բայց ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ Ալիշանի «Բամ փորոտան»ը դրեթէ ազգային քայլերգ էր դարձած· կամ անոր քերթուածները կ՚արտասանուէին Էջմիածնէն մինչեւ Արմաշ, ու դեռ մինչեւ այսօր ալ հին սերունդէն շատեր Ալիշանեան տողաուորներ կը յիշեն: Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ Հայաստանի պատմագէտները Ալիշանը կը դնեն իբր հայ ազատագրական շարժումի ռահվիրաներէն մէկը:

«Ալիշանի բանաստեղծութեան մէջ յուշ մըն է հայ կեանքը՝ քան բարախուն իրականութիւն» յայտարարելէ առաջ, մեր յարգոյ Յօդուածագիրը լաւ կ՚ընէր եթէ անգամ մըն ալ կարդար «Նախապետի երգերը», ամբողջ «Հայրունի»ն եւ «Յուշիկներ», համոզուելու համար թէ ալ բուած, մեռ եւ արիւն դարձած կեանք մըն է հայրենասիրութիւնը Ալիշանի· եթէ կ՚ուզէք՝ աղօթք դարձած հայրենասիրութիւն:

Մխիթարեան Հայրերու գործերէն «ոչ մէկը բարձրացած է — կը յաւելու մեր յարգոյ Յօդուածագիրը— պարզուկ Խրիմեանի կամ Սրուանձտեանցի գործերու ջերմութեան» (էջ 268): Խրիմեան ինք ինքզինքը հոգեզաւակ կը նկատէր Մխիթարեան Հայրերուն, եւ մեծ պաշտամունք ու բարեկամութիւն կը տածէր Բագրատունիի եւ Ալիշանի հանդէպ։Կը յարգենք ու կը սիրենք Խրիմեանն ալ: Սրրուանձտեանցն ալ· բայց չենք ուզեր զուգակշիռներով նուաստացնել ոչ մէկուն ալ արժէքը, զոր ունին հայ գրականութեան անդաստանին մէջ· եւ ոչ ալ կրնանք մեր Յօդուածագրին յայտարարութեան տակ ստորագրել, ծիծաղելի չդառնալու համար· այդ յայտարարութիւնը մատնանիշ կ՚ընէ գրագատական կատարեալ մը — նանկութիւն:

Բայց Մխիթարեաններու հայրենասիրութեան մասին՝ բոլորովին աւելորդ կը նկատենք երկարել· կ՚երեւի թէ մեր յարգոյ Յօդուածագիրը հանդիպումներ չէ ունեցած Մխիթարեաններու հետ, ոչ ալ առիթը՝ Ս. Ղազար այցելելու:

ՀԱՐՑՈՒՑԱ՞Ծ ԷՔ ԵՐԲԵՔ…

Հարցուցա՞ծ էք երբեք, սիրելի ընթերցողներ, թէ ինչո՞ւ անգլիացի նշանաւոր բանաստեղծ Լորտ Պայրըն սիրեց հայ ազգը· հարցուցա՞ծ էք երբեք թէ Լորտ Պայրըն ո՞ւր եւ ի՞նչպէս ճանչցաւ հայ ազգը, եւ ինչո՞ւ խանդավառուեցաւ անոր ազատագրումի գաղափարականով:

Որովհետեւ 1816ի աշնան այցելեց Ս. Ղազար կղզին, եւ իր առաջին իսկ հանդիպումէն՝ հայազգի այդ բուռ մը վանականներուն մէջ տեսաւ Հայաստանն ամբողջ, իր փառքերով երբեմնի· հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան հըրայ գաղափարականով խանդավառ այդ Մխիթարեաններուն մէջ, որոնք աւելի 1700ի կը պատկանէին, նշմարեց մեծ ժողովուրդի մը, հայրենազէր ժողովուրդի մը նշխարները սրբազան:

Ու Լորտ Պայրըն սորվեցաւ Հայոց լեզուն հազարաղանձ, սերտեց մեր պատմութիւնն յաղթապանծ, Մխիթարեան Հայրերու օգնութեամբ՝ կազմեց քերականութիւն ու բառարան, Անգլիացիներուն մէջ տարածելու համար հայագիտութիւնն ու հայասիրութիւնը:

Ս. Ղազարի ձեռագիրներն ու մանրանկարները ներշնչումի հզօր աղբիւր եղան Լորտ Պայրընի, ու ինք եւս խանդավառուեցաւ մեր ազատագրումի գեղեցիկ երազներով:

Ալիշան դեռ չէր ծնած այդ ժամանակ· Զամչեաններու, Ինճիճեաններու եւ Աւգերեաններու ոգիով լեցուն էր Ս. Ղազար· եւ Պայրըն սիրեց այդ միջավայրը, որ հայկական տաքուկ բոյն մըն էր՝ ամէն տեսակէտով:

Լորտ Պայրընէն ետք շատեր անցան Ս. Ղազարէն· գիտնականներ, իշխանազուններ, գեղարուեստագէտներ, ամէն ազգիեան ու անցան այս փոքրիկ կղզիէն· եկան ու կուգան՝ տարին տասնեակ հազարաւոր այցելուներ՝ ճանչնալու եւ սիրելու Հայաստանը, աստուածաշնչական մեր դրախտավայրը եւ ստեղծագործ հայ ժողովուրդը:

Վերակառուցող աշխատանք մը եւս: Ս. Ղազար դիմող հազարաւոր օտար բըրոսաշրջիկներուն, որոնք ամառնային արձակուրդներուն կ՚անցնին Վենետիկէն, Մխիթարեան միաբանները՝ Հայութեան եւ հայ արժէքներու մասին լայն տեղեկութիւններ կուտան, համբերատար բացատրութեամբ ցուցադրելով հայկական ձեռագիրներ, կոնդակներ, արծաթեղէններ, յախճապակիներ, հիւսուածեղէններ, նկարներ, հրատարակութիւններ: Ամերիկացի, անգլիացի, գերման, ֆրանսացի կամ շուէտացի… այցելուներու հոգիներուն մէջ, մէկուկէս ժամուան ընթացքին, Հայաստանն ամբողջ կը կառուցուի, իր փառքերով հնամեայ, իր յաղթանակներով այժմեայ, իր Սփիւռքով ու նահատակներով: Շատեր, որոնք Ֆրանց Վերֆէլի վէպէն միայն կը ճանչնային մեզ, կամ Սարոյեանի մէկ պատմուածքէն ու Խաչատուրեանի մէկ պարանուազէն, կամ ալ… բնաւ չէին ճանչնար, Արարատի նման հսկայ գաղափար կազմած Հայութեան մասին, հայ պատմութեան ու գեղարուեստի մասին, յուզումով կը բաժնուին Ս. Ղազարի նաւամատոյցէն:

Կուգան հազարներով նաեւ Հայեր· շատեր, որոնք հնարաւորութիւն չունին Հայրենիք այցելելու, Ս. Ղազարի մէջ կը գտնեն կտոր մը Հայաստան, հոն՝ կարօտը կ՚առնեն իրենց հայրենի հողին ու ջուրին, քանդուած սրբութիւններուն, եւ արցունքով՝ կտոր մը հող կը փրցնեն այս փոքրիկ Հայաստանէն, ու կը վերադառնան՝ Հայութեան հողիով վերակենդանացած:

Կուգան նաեւ Հայաստանէն, Ս. Ղազարի մէջ փնտռելու Վանի լճակը գեղածիծաղ, Նարեկի հողէն ինկած կայծը լուսավառ:

Եկաւ նաեւ Վեհափառ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը· եկաւ, ըղձաց ու վկայեց թէ «կենդանի է այստեղ վեհութիւնը լուսաբնակ մեծն Մխիթարի տեսիլքին», վկայեց թէ «կենդանի է այստեղ երանելի Ալիշանի Հայաստանեայց Վեհափառ Ոգին» (Ոսկեմատեան այցելուներու Ս. Ղազարի, 1956, Մարտ 26):

Եկաւ նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գահակալ՝ Վեհափառ Խորէն Ա. Կաթողիկոսը, ու գրաւոր թողուց՝ թէ «Ս. Ղազարու Մայրավանքը պերճախօս վկայութիւն մըն է այն լուսատենչ հոգիին՝ որ Հայուն անխորտակելի ուժն է եղած դարերու ընթացքին», վկայեց՝ թէ «Մխիթար Աբբահայր այդ լուսատենչ հոգին է, կայծ մը բերաւ այս Մենաստանին մէջ, Աստուծոյ, Մեսրոպեան լեզուին եւ Հայ Մշակոյթին սուրբ կայծը» (Ոսկեմատեան այցելուներու Ս. Ղազարի, 1967, Մայիս 25):

Հարցուցա՞ծ էք երբեք թէ ինչո՞ւ անգլիացի նշանաւոր բանաստեղծ Լորտ Պայրըն սիրեց Հայ ազգը:

Հարցուցա՞ծ էք երբեք թէ ինչու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհափառ Վազգէն Ա. կը պաշտէ Հ. Ալիշանը:

Հարցուցա՞ծ էք երբեք թէ ինչու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գահակալ Վեհ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս այցելեց Ս. Ղազար:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(7 եւ վերջ)

2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐԸ

Պատմութեան մէջ երկար ժամանակ այս եօթը քոյրերը անջատուած էին: Ցաճախ կռուեցան, մրցակցեցան իրարու հետ, կատաղութեամբ պաշտպանելով արտայայտութեան իրենց սեփական ձեւերը: 2000 թուականին համար կրնանք յուսալ, որ նոր ճաշակներու հասարակաց գետին մը պիտի ստեղծուի: Ինչո՞ւ համար, օրինակ, նկարի մը պատկերը պիտի չկարենայ ընկերանալ երաժշտական յօրինուածքի մը դաղտնի կշռոյթին: Ինչո՞ւ համար արձանները յաւիտենապէս անշարժ պիտի մնան եւ պիտի չօժտուին ուժեղ տեսողութեամբ մը: Զգացումը դէպի համախառն, ամբողջական եւ միասնական զգայնութիւնը, որ տիրական պիտի դառնայ ծայրայեղ մասնագիտացման դարու մը վերջաւորութեան, արուեստները պիտի մղէ դէպի նոր եւ տարօրինակ զուգակցութիւններու:

Պատկերացնենք արուեստի մը կարելի ստեղծագործութիւնը: Ծանօթանանք իգար խորագրուած քանդակի մը, որ կը դարդարէ 2000 թուականի մարդու մը բնակարանը: Անիկա մետաղէ բազմագոյն դանդուած մըն է, որ դետեղուած է որմնախորշի մը մէջ: Ունի այլթռչունի ձեւը՝ թռչող արուեստական մարմիններու, որոնց հետ մարդկութիւնը ընտելացած է արդէն: Կեդրոնը կամ վարի մասին մէջ աչք մը որուն ընդհատումներով կ՚արձակէ հանդստացուցիչ կապոյտ լոյսի մը խրձիկները: Ժամանակ առ ժամանակ, աննախատեսելի եւ անկանոն մէկ կամ երկու հնչիւններ կը հանէ: Տան բարի թռչունն է: Ունի կչռեալ հաւանականութեան բոլոր արտայայտութիւնները, բայց իր տիրոջ յարմարող ձայնով մը:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Եւ թախանձեց որ խկոյն, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու այդ դիմումը ընեմ: Հոգեկան այնպիսի տագնապի մը մատնուած ու ջլատուած էի որ ոչխարի մը համակերպութեամբ գործադրեցի իր բրածը: Գացի քոմիսէրը գտայ եւ ներում հայցելու պատրաստակամութիւնս յայտնեցի:

Քոմիսէրը, կ՚երեւակայէք անշուշտ, շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծ եւ ըսաւ թէ փափաքս խկոյն պիտի հեռագրէ Եըլտըզ· միեւնոյն ատեն ուզեց որ ես ալ գլխումի հեռագիր մը խմբագրեմ եւ իրեն յանձնեմ որպէսզի միասին ղրկէ:

Ալ բռնուած էի յորձանքին մէջ եւ կարելի չէր ետ դառնալ: Իր պահանջքը կատարեցի:

Երկու օր ետքը պատասխանը կը հասնէր: Սուլթանը բացարձակ ներում կը շնորհէր ինծի եւ զիս կը վերահաստատէր իմ թիկնապահի պաշտօնիս մէջ եւ միեւնոյն ատեն 500 ոսկի կը ղրկէր իբրեւ ճամբու ծախք: Այս լուրը հաղորդելով ինծ, կայսերական քոմիսէրը ըսաւ.

— Կը տեսնես որ մեր վեհափառ տէրը որքա՜ն բարեացակամութիւն ցոյց կուտայ քեզի հանդէպ, բայց ասոր փոխարէն ալ քեզմէ յանձնառութիւններ կը պահանջէ ի հարկէ:

— Ի՞նչ յանձնառութիւն, հարցուցի դող ելած:

— Նախ պէտք է բացարձակ կերպով խօսք տաս թէ այլեւս որեւէ մասնակցութիւն պիտի չունենաս յեղափոխական քոմիթէներու հետ եւ թէ պիտի չդաւես վեհափառ սուլթանին դէմ:

— Այդ մասին պատրաստ եմ պատւոյս վրայ երդում ընելու, ըսի:

— Բայց ասիկա բաւական չէ, աւելցուց, պէտք է նաեւ որ ձեռքէդ եկածին չափ օգնես մեզի որպէսզի պետութեան եւ վեհապետին դէմ դաւաճանող այդ վնասակար արարածները չէզոքացնենք որ չկարենան իրենց եղեռնական գործերը յառաջ տանիլ:

Ասիկա, ինչպէս կը տեսնէք, մատնութեան առաջարկն էր պարզապէս: Պահ մը լուռ մնացի, առանց կարենալ պատասխան մը գտնելու:

— Առանց այս էական պայմանին անկարելի է որ վայելես վեհափառ սուլթանին շնորհները, շարունակեց քոմիսէր պէյը:

— Որոշ կերպով ըսէք թէ ի՞նչ կը պահանջէք ինծմէ, կմկմացի.

— Շատ բնական բան մը, պատասխանեց, այսինքն թէ՝ երբոր ձեզի դիմում ըլլայ, տեղեկութիւններ տաք քոմիթէի անդամներուն մասին ձեր գիտցածներուն վրայ:

— Ձեզի՞ պիտի տամ այդ տեղեկութիւնները, հարցուցի:

— Բնաւ երբեք, այլ երբ Պոլիս վերադառնաք եւ երբ առիթը ներկայանայ, այն ատեն միայն գուցէ կրնայ պատահիլ որ այդ առիթը բնաւ չներկայանայ, այն ատեն ոչ ոք ձեզ պիտի ստիպէ խօսելու:

— Լաւ, այդ պայմանն ալ կ՚ընդունիմ, ըսի:

Անկէ ետքը, երկու անգամ եւս տեսակցեցայ քոմիսէր պէյին հետ եւ կրկին հեռագրով հաղորդուեցան պալատ իմ յանձնառութիւններս: Վերջապէս, չերկարեմ, քանի մը օր ետք Սոֆիայէն ճեպընթաց կառախումբով կը մեկնէի Պոլիս Սիրքէճիի կայարանը երբ հասայ, տեսայ որ Թահսին փաշա անձամբ եկած էր զիս դիմաւորելու: Հազիւ վակոնէն իջած էի, զիս ողջագուրեց եւ համբուրեց, համակրանքի չափազանց ցոյցեր ընելով:

Պալատական կառքով մը հասանք Եըլտըզ եւ խկոյն Ապտիւլ Համիտ զիս ներկայութեան ընդունեցաւ եւ խիստ սիրալիր ձայնով մը ըսաւ.

— Զիս թէեւ ինծի դէմ գործեցիր, բայց քեզ այնչա՜փ կը սիրեմ եւ այնքա՜ն վստահ եմ քու զղջումիդ անկեղծութեան, որ բոլորովին կը մոռնամ անցեալը եւ այս վայրկեանէս կրկին իմ նախկին հաւատարմիս կը շնորհեմ քեզի եւ կ՚ուզեմ որ դարձեալ իմ անձնական թիկնապահի պաշտօնդ վարես:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(227 — Շար.)

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ
ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Արեւախանձ Մահոմեան անապատէն, որ կը դանուի երկրին հարաւը, մինչեւ 18 հազար ոտք բարձրութեան վրայ տարածուած Ուախանի հովիտը, երկրին հիւսիսարեւելքը, ներկայ դարու քաղաքակրթութեան անդրանիկ ծիլերը, վերջապէս, ժամանակ, տարօրինակ պիտի թուի, թէ ինչո՞ւ բուսական աշխարհիարտադրական օրկանները այդքան հսկայ դեր մը ունեցան դեպարուեստական պարզարանքին մէջ : Անոնք որոշ արդարացում մը պիտի պահեն, միայն նկատի առնելով ծագման թերթերու համաչափ տեղաշրջումը եւ վառ դունաւորումը, որ կը մօտենայ ծաղիկ - ներու համադիր նկարագրու - թեան :

Քանդակագործութիւնը պիտի չհի ա - ռայնութիւնը : Հորիզոնական տեսողու - թեան երկար միջոցներէ եաք, խորու - թեան դժուարին թեքադրումով, մարդը պիտի նախընտրէ հաշմող նախադիմա - ներով, չայլափոխուած , չպարզացուած եռաճաւալ տարածութիւնը : Ասիկա պի - տի համապատասխանէ անոր տիեզերքին՝ բարձրանալուն եւ իջնելուն բջիջի կա - ռուցուածքին մէջ, երկուքն ալ ծնունդ տալով տարածական նոր նմոյշներու եւ պարզացնելով երեք համակարգումներու հաւասար զգացումը :

Երեք մեծութեամբ լուսանկարը պիտի մղէ նկարչութիւնը առեղծելու զուգակ - ցութիւն մը քանդակագործութեան հետ վերացական, չարժական արուեստական - օրէն դունաւորուած եւ լուսաւորուած տեսարանացոյցներուն մէջ, որոնք պիտի մնան մեր բնակարաններէն ներս իրրեւ ջրաւազաններ :

Երաժշտութիւնը պիտի վայելէ պատ - ուոյ տեղը, որուն արժանի է այն իր - դութեամբ, որ արուեստներու մէջ ա - ռաջինն է արձակելով իր ուղերձը բեթո - վեանի թարգմանութեան մը անհրաժեշ - նագի թարգմանութեան մը անհրաժեշ - տութեան մասին : 2000 թուականին նո - թերու եւ կեանքի միջեւ գոյութիւն ունե - ցող ներդաշնակութեան խորհրդաւոր թե - թակցութիւնը պիտի լուսաբանուի փեթա - կորեան նոր տեսութեամբ մը :

Կարելի է առարկել, թէ այս ենթա - դրութիւնները կը վերագրուին միայն կի - բերնետիկական կազմուածքով մտաւո - րականներու սեղմ շրջանակի մը ճաշակ - ներուն : Ընդհակառակն, արուեստի ան - ւական վերացականացման եւ անոր ար - տայայտման համադրական միջոցներու մօտեցումին նախադրեալները հետեւանքն են գիտական ծանօթութիւններու լայն տարածման եւ մեքենային վերջնական տեղաշրջման ամբողջ ընկերային միջա - վայրին մէջ :

Մ. Մ.

Երեւան եկան Աֆղանիստանի թագաւո - րութեան մէջ : Միւերուն հետ նաեւ՝ մո - լախառները : Արդարեւ, եթէ մէկ կողմէ 2500 տարուան անշարժութենէ եաք, ար - դիականացման ուղղութեամբ կատարուող 13 տարուան աշխատանքներուն եւ ճիգե - րուն արդիւնքը եղած է չօշափելի, միւս կողմէ, սակայն, նոյն արդիւնքներուն պատճառով, երեւան եկած են նոր հար - ցեր՝ քաղաքական եւ անտեսական :

Նոր Աֆղանիստանի դէմքը անմիջապէս ցայտուն կը դառնայ այցելուին՝ երբ ոտք կը դնէ մայրաքաղաքին՝ Քապուլի սր - դիական օդակայանը եւ ինքնաշարժով կը սուրայ դէղեցիկ պողոտաներու վրայ : Սակայն նոյն այդ պողոտաներուն քովն է վեր կը տարածուին հնամենի, ուանդա - կան տեսարանները, է յայտ կուգան դի - մադիծեր , որոնք հին արեւելքը կը յատ - կանշեն : Այսպէս, ուղտերու կարաւան - ներ, չարան առ չարան , կը չարժին հո - վիտներու, լեռնալանջերու եւ դաշտա - վայրերու վրայ : Թափառաշրջիկ Քիւ - չիներ թարմ արօտավայրեր կը փնտռեն իրենց ուղտերուն եւ ոչխարներուն հա - մար : Եւ դեռ պատահիներ , դիւղերու մէջ, Պուխարայի գորգերը կը մաքրեն՝ չատ անպամ կորսնցնելով իրենց աչքի տեսողութիւնը :

Նոր Աֆղանիստանի ճարտարապետը երկրին թագաւորն է՝ Մուհամմէտ Զահիր Շահ, 54 տարեկան, եւրոպական դաս - տիարակութիւն ստացած մահմեական արքան, որ տարիներ չարունակ իր գրա - դումներուն առանցքը դարձուց որսորդու - թիւնը եւ կոլֆը : Սակայն 1955ին, իր գահակալութենէն 22 տարի եաք, ձեռ - նարկեց տնտեսական եւ ընկերային բարե - փոխումներու : Նախ պարտադիր չդար - ձուց կիներուն համար չատրի (ամբողջ իրանը եւ դլխամասը ծածկող սաւան) գործածութիւնը : 1964ին հաստատեց նոր սահմանադրութիւն մը, որ վերջին հաշ - ուով պիտի սահմանափակէր իր արքայա - կան իրաւունքները : Տարի մը եաք եր - կիրը ունեցաւ իր առաջին խորհրդարա - նական ընտրութիւնները եւ խորհրդարա - նը՝ կազմուած 216 երեսփոխաններէ :

Սակայն, ուսանողական երկու խլրտ - տումներ, առաջինը 1965ին, իսկ երկրորդը 1967ին, հարկադրեցին իրար յաջոր - դած երկու վարչապետներու՝ հրաժարիլ : Յոյցերու կազմակերպութեան եւ հրահր - րումին մէջ ցայտուն դարձաւ դերը ճա - խակողմեան ուսանողական երկու խմբակ - ներու , որոնցմէ մին կը ղեկավարուէր Փեքինի , իսկ միւսը՝ Մոսկուայի կողմէ : Համայնավարութիւնը հրապուրիչ ոչինչ ունի Աֆղանցիներու մեծամասնութեան համար, որ ամուր կառչած է իր աւան - դութիւններուն եւ բարքերուն, այսու - հանդերձ, յոյցերը պատճառ դարձան, որ կառավարութիւնը խստացնէ քաղաքա - կան կուսակցութիւններու կազմութեան օրէնքը, այս ձեւով արդելք հանդիսանա - լու համար համայնավար կուսակցութեան մը կազմաւորման :

Միւս կողմէ, իրրեւ հետեւանք քաղա - քական կուսակցութիւններու բացակա - յութեան, խորհրդարանը աւելի չատ ըղ - բաղեցաւ աննշան հարցերու քննութեամբ (օրինակ, Աֆղան կիները իրաւունք ու - նի՞ն արտասահման մեկնելու՝ առանց է - րենց ամուսիններու ընկերակցութեան) : Ուրիշ առիթով մը, խորհրդարանական նիստ մը ազմուկի մէջ փակուեցաւ, երբ Աֆղան - Լեհ մշակութային յարաբերու - թեան քննութեան պահուն, երեսփոխան մը բարկաճայթ յայտարարեց. «Ես պիտեմ ինչ ըսել է մշակութային համաձայնու - թիւն: Կը նշանակէ աֆղան կիներու մերկ պարեր Վարշաւայի փողոցներուն մէջ» :

Հակառակ Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանդներու առնտեսական լայն օժանդա - կութեանց, երկիրը դեռ յետամնաց է: Բնակչութեան միայն 7 առ հարիւրը դրել կարդալ գիտէ, իսկ դպրոցական տարիքի աղդ հազիւ 12 առ հարիւրն է, որ հնա - րաւորութիւն ունի քիչ թէ չատ ուսման հետեւելու , թէեւ կրկնապատկուած են դպրոցներու թիւը վերջին երեք տարինե - րու ընթացքին : Նոյնպէս, թէեւ բժիշկ - ներու թիւը եռապատկուած է, այսու - հանդերձ միջին հաշուով մէկ բժիշկ բա - ժին կ'իյնայ իւրաքանչիւր 25 հազար բը - նակիչի : Բնակչութեան 90 առ հարիւրը, իր նախահայրերուն նման, կ'ապրի նախ - նական պայմաններու մէջ : Ցեղախում - բերու անդամները դեռ կը չարունակեն գինուիլ : Ընդհանրապէս անցեալ դարու անդլիական դէնքեր են, թէեւ, ներկա - յիս, մեծ հետաքրքրութիւն կայ արդիա - կան զէնքերու նկատմամբ :

Միւս կողմէ , սակայն, Աֆղանիստանի բանակը լաւագէս գինուած է խորհրդա - յին ռազմամթերքով : Խորհ. Միութեան մէկ միլիառ տոլարի նպաստին զդալի մա - սը յատկացուած է զէնքերու գնման: Մ. Նահանդները յատկացուցած են 386 մի - լիոն տոլար, առաւելաբար անտեսական օժանդակութեան ձեւով : Մրցակցութիւ - նը երկու մեծերու միջեւ՝ սիրաշահելու այս փոքրիկ երկիրը, դրեթէ վերջ դտած է: Ուոշինկթըն եւ Մոսկուա այժմ կը դանեն, թէ Աֆղանները պէտք է աւելի մեծ ճիգ եւ եռանդ ի գործ դնեն՝ բարե - լաւելու համար իրենց ներքին կեանքը : Յարդ, զարդացման ձդտող դրամագլուխ - ներն ուժասուն առ հարիւրը կուդար օտար երկիրներէ : Օտար նպաստը այս տարի 52 միլիոն տոլար եղաւ : Անցեալ տարի 77 միլիոն էր: Օտար օժանդակութեան նը - ւազումին առընթեր, նուազեցաւ նաեւ արտածումէն ղոյացած տարադրամի մուտքը երկրէն ներս (10 առ հարիւրի համեմատութեամբ) :

Այժմ ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ Աֆղանիստան: Գոյութիւն ունի խորհըր - դարան մը՝ առանց քաղաքական կեանքի: Տնտեսութիւն մը՝ առանց ճարտարար - ուեստի: Ցառագդմութեան ճիգ մը՝ յե - տամնացութեան կողքին :

Թ. Ա. Թ.

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՋԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

—

Երբ կը մտածեմ թէ ան իմ սայլիս տա - կը մտաւ պահուելու համար: Մտաբ - լին եղբայր... Պարապ տեղը կը պոռամ, խեղդուած է, ինչպէս իրեն կ'ըսէի թէ՝ կրնայ խեղդուիլ:

Բայց չուզեց հաւատալ ինձ: Հիմա ի՞նչ եղաւ. պղտոր սրիկայութիւն մը: Մե - ռա՛ւ այս բարի մարդը, Աստուծոյ բարի մարդերուն ամէնէն բարի , բարի մարդը մեռաւ ալ: Հապա իր պզտիկ աղջի՞կը· ա՛հ, ես ա՛լ հոն ոտք չեմ կոխեր, հոս կը մնամ. այսպիսի քաջութիւն մը ընելէ եաք կ'արժէ որ երկու ձեր յիմարները ըլլալու համար: Բայց ի՞նչպէս եւ ո՞ւրկէ կրցած էր վան - քը մտնել. արդէն ան սկիզբ մըն էր: Մա - տըէն եղբա՛յր, Մատըէ՛ն եղբայր, Մա - տըէն, պարո՛ն Մատըէն, պարո՛ն քա - ղաքապետ: Չի լսեր ձայնս: Է՛հ, հիմա ելիր նայիմ տակիդ եթէ կրնաս :...

Եւ մտերը փետռեց :

Հետուէն, ծառերուն մէջ սաստիկ ճռինչ մը լսուեցաւ: Գերեզմանատան վանդակը կը դոցուէր :

Ֆոշլըվան ժան Վալժանին վրայ ծռե - ցաւ, եւ ահա յանկարծ ցատկեց եւ եո եո դնաց, որքան կարելի է նահանջել փոսի մը մէջ: Ժան Վալժան աչքերը բացած էր եւ Ֆոշլըվանին կը նայէր :

Մահ մը տեսնելը սոսկալի բան է, բայց յարութիւն մը տեսնելն ալ դրեթէ նոյն - չափ սոսկալի է: Ֆոշլըվան քար կարծ - ցաւ, դոյնը նետեց, դէմքը վայրենիի մը կերպարանքին նմանեցաւ, չուարեցաւ այս ամէն ծայրայեղ յուզումներէն. չէր դիտեր թէ կենդանի՞ էր առջեւի մարդը թէ մեռած, եւ արդէն իրեն նայող ժան Վալժանին կը նայէր ինքն ալ :

— Կը քնանայի, ըսաւ ժան Վալժան :

Եւ ելաւ նստաւ :

Ֆոշլըվան ծունկի եկաւ :

— Տէր Աստուած, որքա՜ն վախ տուիր ինձ :

Ցետոյ ելաւ եւ պոռաց·

— Շնորհակալութիւն, Պ. Մաբըէն :

Ժան Վալժան նուաղած էր միայն: Երբ սկսաւ թարմ օդ շնչել, սթափեցաւ :

Ուրախութիւնը սարսափին տեղատուու - թիւն է: Ֆոշլըվան ալ դրեթէ ժան Վալ - ժանին չափ սպասելու կը կարօտէր ու - շաբերելու համար :

— Ուրեմն մեռած չէի՞ր: Ո՛հ, որքան խելացի ես եղեր: Անունդ այնքան տուի որ վերջապէս սթափեցար: Երբ աչքերդ դոց տեսայ,ըսի· ա՛հ, խեղդուեր է: Ե - թէ իրաւ խեղդուած ըլլայիր, կատաղի խելագար մը պիտի ըլլայի, չդթայով կապուելու խեղ պիտի ըլլայի: Պիսկքըրը պիտի նետուէի: Եթէ մեռած ըլլայիր, ի՞նչ պիտի ընէի քեզ· հապա պղտի՞կդ· Թէեւ ինձ համար նշանակութիւն չունէր, բայց մըղավաճառ կինը ի՞նչ պիտի ըսէր: Մանուկը կնոջը դիրկը թող կը տուի՝ եաքէն առնելու համար, եւ ահա ման - կան մեծ հայրը կը մեռնի: Ի՞նչ պիտի ընէինք, սուրբ Աստուած, ի՞նչ պիտի ը - սէինք: Բայց բարեբախտաբար չմեռար, ահա կենդանի ես :

— Կը մսխի, ըսաւ ժան Վալժան :

Ֆոշլըվան ժան Վալժանի խօսքին վրայ չիշեց իրերու վիճակը, որ սոխալոդական էր :

Թէեւ երկուքն ալ սթափեր էին, բայց ի՛նչ ըլլալը առանց լաւ մը ըմբռնելու, ի - րենց սրտին մէջ խռովութիւն մը կը զդա - յին, եւ այնպիսի տարօրինակ բան մը, որ զերեզմանական վայրէն ներչնչուդ տպաւորութիւնը ունէին :

Ֆոշլըվան ժան Վալժանի ձեռքը բռնեց եւ ըսաւ.

— Ուրեմն դուրս ելլենք, պոռաց Ֆոշ - լըվան :

Գրպանը խառնեց եւ դղրդմ մը հանեց որուն մէջէն ալքոլ դրած էր :

— Բայց նախ կաթիլ մը ալքոլ խմէ : Ոդեւից ըմպելին կատարեց ինչ որ իր դէրը՝ արտաքին օդին դէմ: Ժան Վալժան անդամ մըն ալ խմելէ եաք, բո - լորովին խելքը դլուխը եկաւ :

Դպրոցէն ելաւ, եւ Ֆոշլըվանին օգնեց նորէն անոր խուխը բեւեռելու համար :

Երեք րոպէ եաք փոսէն դուրս ելած էին :

Ֆոշլըվան հանդարտ էր: Հնհնուք մը չունեցաւ: Գերեզմանատունը դոցուած էր: Կրիպլին փոսապեղին վրայ հասնիլն անյուսալի էր: Այդ «Նորեկ»ը իր անունն էր, իր վկայագիրը փնտռելու կը պարա - պէր, եւ անշուշտ պիտի չկրնար դտնել գայն քանի որ Ֆոշլըվանին դրպանին մէջն էր թուղթը: Կրիպլիկ առանց վկայագրի չէր կրնար գերեզմանատուն մտնել :

Ֆոշլըվան բահը առաւ, ժան Վալժանն ալ բրիչը, եւ երկուքը մէկ պարապ դա - զաղը թաղեցին :

Երբ լեցուեցաւ փոսը, Ֆոշլըվան ժան Վալժանին ըսաւ·

— Երթանք հիմա, բահը ես կ'առնեմ, դուն ալ բրիչը առ :

ՎԻՒԹՈՐ ՀՒԿՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նիւ Եորքէն Տէր եւ Տիկին Ցակոբեան հարիւր Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Շ. Նարդունիի յիշատակին :

Նոյն տխուր առթիւ բարեկամ մը՝ 50 Ֆր. նոյն նպատակին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ, ոմն փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեան հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցանել կու տայ իր քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԼԷՆ ԳԱՐԱՔՈՒՋԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ (Մոնպըլիէ), ինչպէս նաեւ Շինիկճեան, Փափազեան եւ Գարաքուզեան գերդաստաններու հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին, այս կիրակի (29 Սեպտ.) Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժոն :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Մարի Մարտիրոսեան եւ զաւակները, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Աբրահամ Մարտիրոսեանի մահուան տարեդարձի առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 50ական ֆրանք Մոնմորանսիի Հանգստեան տան, Ս. Ռաֆայէլի Հանգստեան տան, Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցին :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններու :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Երկուշաբթի (30 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ) :

Դասախօս Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յառաջիկայ պատարագը կը մատուցուի, կիրակի, Հոկտ. 5ին :

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Առանձին այր մարդ մը սիրով կը տրամադրէ իր բնակարանը, հայ ընտանիքի մը կամ առանձին կնոջ մը, որ քիչ մը զբաղի տնական գործերով եւ ճաշի պատրաստութեամբ : Տունը ամէն յարմարութիւն ունի եւ Վիլժիւիֆ կը գտնուի : Ներկայանալ «Յառաջ»ի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աշխատանքի փրաւունք ունեցող երիտասարդ մը (մինչեւ 30 տարեկան) մանիւթանիւթի եւ ամպալաժի համար :

Ներկայանալ «Յառաջ»ի :

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՆՏ

	Ֆրանք
Նախորդ գումար (Սեպ. 24)	12.030
«Յառաջ»ի մօտ Նարդունիի գումարը (յանձնուած յանձնախումբին)	4.955
Այրի Տիկին Կիւլպոլեան	50
Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Շրըրքեան	100
Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան	100
Ոմն	50
Ընդհ. գումար	17.285

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին առթիւ Աւանդական Մատաղօրհնութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, կիրակի Ս. եկեղեցւոյս մէջ: Փափաքողները կրնան իրենց նուէրներն ընել հետեւեալ հասցէին, Պ. Շիշմանեան,

C. C. P. 16.905-06 PARIS

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին դպրոցի սրահին մէջ, ուսուցչուհի Օր. Հէլէն Սապունճեան : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ 3 Հոկտեմբեր, Ամէն Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն 13, ուսուցչութեամբ համալսարանական մանկավարժուհի Տիկ. Մատլէն Գրիգորեանի, այժմէն արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Պ. Երուանդ Պապոյեանի մօտ, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը : Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս գրքերը, տետրակները, մատիտները ձրի կը տրուին եւ ոչ մէկ վճարում կը պահանջուի դպրոցի համար ծնողքներէ :

×

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացքները սկսած են, արձանագրութիւններու համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պալըգճեանի, 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ :

×

ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ դասընթաքներու արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Օր. Մայտա Մարգարեանի, 4 Րիւ Մարի Լօր, Պուա Քոլոմպ :

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

3 Հոկտ. Հինգշաբթի առաւօտեան, սովորական ժամին :

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան եկեղեցւոյ խորհրդարանը, որ բաց է ամէն օր : Իսկ յատկապէս կը խնդրուի որ բարի ըլլան ամէն Հնգշաբթի առաւօտ, կանուխէն պատրաստ պահել, որպէսզի փոխադրող կառքը ժամանակին չըլլալով կարենայ ժամանակին հասցնել դպրոց:

Դասաւանդութիւնները կը կատարուին ժամը 9–12, 12էն 14 ճաշ եւ զբօսանք : Յետ միջօրէին մինչեւ 16.30: Նոյն ուսուցչական կազմով յաւելեալ օգնականուհիներով, ուսումնասիրուած յայտագրով մը :

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցը կը վերբացուի Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ, սովորական ժամերուն Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 15ին, արձանագրութեան համար դիմել Ահարոնեան ակումբը 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, ամէն Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9–11, դասաւանդութիւններ կարող ուսուցիչներու կողմէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ
ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
– ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ –

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ իր բոլոր մարմիններուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏ. 29, ԺԱՄԸ 10ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին

Կը մասնակցի Փարիզի Օփերայի սոլիսթ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ դպրոցին բացումը 26 Սեպտ. Եշ. օր, դասաւանդութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր – Մերկէրեանի : Թաղիս եւ շրջաններու ծնողքներէն կը խնդրուի որ հաճին արձանագրել տալ իրենց զաւակները Թաղականութեանս մօտ : Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9–12 եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 3.6:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ, իր հովանաւորած Հինգշաբթի օրերու դպրոցը կը վերաբացուի 26 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, համայնքիս հոգեւոր հովիւ, Տէր Ներէկ քհնյ., կը կատարէ, հին եւ նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները, մինչեւ 3 Հոկտ. Հինգշաբթի :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ, թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Անդրանիկ Ուրֆալեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղը ժողով այս Երկուշաբթի, ժամը 5.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Փարիզի կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները կամ ոչ անդամները : կիրակի (Սեպտ. 29), կէսօրէ ետք, ժամը 15ին հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտ Ս. Շաբաթ գիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է [illegible]

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
29
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
29 SEPTEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԼՈՒՍ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11325 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.325

«ՅԵՏՈՅ»Ն ՍԱՀՄԱՆ ՈՒՆԻ՞

Քիչ չէ թիւը ընթերցողներու, որոնք հետզհետէ թէ մօտէն հաշիւ կը պահանջեն. – Ինչ եղաւ երուսաղէմի վաճէէն գող – ացած ձեռագիրները. կարելի եղա՞ւ կծի– կը հակել ...

Եւ, առանց նոյնիսկ բացատրութեան պատճառը, նահ՛ւ կը խորհրդածեն. — Ասիկա մամուլ չէ՞ք. ինչո՞ւ այս մասին չէք գրեր ու խօսիր ... Տարին անցաւ, սա – ցած գողերը ազա՞տ – հանարձակ կը ցցին.

Անկորդ է չեշտել, թերեւս, որ այս տարի յատուկ հետաքրքրութիւններ, ու անոնց ընկերացող մեղադրանքներ ակըն – յայտութիւնները, կը բխին մեր ժողովուր– դի նախանձախնդրութենէն : Հաւանօրէն կը թելադրուին նաեւ այն հին փորձա – ութենէն՝ զոր ձեռք բերած ենք տարի – ներու ընթացքին .— Նիւթական մեծ ար– ժէք եւ հնագիտական բացառիկ կարեւո – րութիւն ներկայացնող իւնչ գանձեր կոր– ծած կամ անհետացած են, անցեալի մէջ...

Կը յիշենք, օրինակ, որ հոգելոյս Գա– րեգին կաթողիկոս (Յովսէփեանց) Ամե – րիկայի «չուկայ»ներուն մէջ տեսած էր Արտասահման ճամբուած Թանկարժէք ձեռագիրներ, եւ զարհուրած էր որ մարդիկ օ՛ր – ցերեկով վաճառքի կը դրածնեն ազգապատկան անփո – խարինելի ժառանգութիւններ, անխղճա – բար եւ առանց սարսուռ զգալու ...

Այդ օրերուն ալ, — եթէ չենք սխալիր՝ 1932ին կամ 1933ին —, Պոլսոյ թերթերը իրար անցան, մինչեւ Միացեալ Նահանգ– ներ ազդուկ բարձրացաւ՝ սեւ ձեռքերը ցանելու, եւ «կարելու» համար, սակայն Թալատի տարիներուն հետ՝ ո՛չ դառա – նաց մնաց, ո՛չ ալ կասկածելի : Անցուկը անցուկ, ու հարցումները եւ հե – տաքրքրութիւնները դարձան «ձայն բար– բառոյ յանապատի» :

Ձեռագիրներու վերջին թալանը չատ ա– նոնց ծանրակշիռ բնոյթ ունի անշուշտ, սակայն, վերաբերումը կը թուի նոյնը ըլալ : Հակառակ հանրային կարծիքի զգուշութեան, առեղծուածը լուծելու հնա– րաւորութիւն ունեցող շրջանակները կը տարընտրեն օրօրումի քաղաքականու – թիւնը, դէմ մարդ չըլլալու կամ դայթա– կարելու կարկատանով մը պարտկելու տարօրոշ տրամադրութեամբ :

Մեզի ուղղուած հարցումներուն մէջ, անոնք նաեւ կը տեսնենք մեր ժողովուրդի ազգային հոգատարութիւնը : Երուսա – ղէմի հանելուկին լուծումը չատերու մտ– քին մէջ յատակ կը թուի ըլլալ· սակայն, գործնականութիւններու կամ այսպէս ըսուած «սրբազան խմացումներու » տակ, զարդը կը ղղուշանայ իր լուծումը յայտարարելու : Կը նախընտրէ, որ ազգային շրջանակները չափանակը հանեն իրենց ձեռքէն ու արժեցնեն իրենց հեղինակու – թիւնն ու հանդամանքը :

Ձեռագիրները ծամծմելէ չենք սիրեր, ու ամէն տարի նոյն տալով հանդերձ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան հանդէպ, ժա– մանակը հասած կը նկատենք ըսելու՝ թէ Գ. Վազգէն Ա.ի կողմէ աւելի երկար անհետաժողովութիւն մը, ձեռագիրներու պահպանութեան հանդէպ, ըմբռնելի չի թուիր նկատուիլ :

Մեր ականջներուն մէջ է, առաւօտն, Ամերիկայի հայրապետութեան ձայնը , երբ հաղորդութեան ի լուր եւ արձագանգ տալով Մամուլի հաւաքական ընդվզումին, յանձնարարէր՝ «Մայր Աթոռին թո – ղուին քննութիւնը », ու մնալ ան– վրդով :– Կ'ըմբռնենք հանրային կարծի – քի ընդվզումը եւ կը դատապարտենք ա – մօթալի արարքին հեղինակները, կ'ըսէր՝ մօտաւորապէս՝ կաթողիկոսը · կը յորդորենք, սակայն, մնալ պատրիւն ու ժամանակ տալ մեզի, որպէսզի անհրա – ժեշտ ստուգումները կատարուին ...

Այդ թուականէն ասդին, «ստուգում – ները կատարուեցան »: Գոնէ մենք կը հաւատանք , որ Մայր Աթոռի եւ Վեհ· Վազգէն կաթողիկոսի անունով անհրա – ժեշտ քննութիւնները կատարող անձերու համար՝ դաղանիքներ չեն մնացած : Եթէ նոյնիսկ չօշափելի փաստերը կը պակսին ձեռնակապ անցընելու եւ դողերը ա – եան բերելու համար, խղճի խոր համո – զումով գոյացած եզրակացութիւններ կան՝ հարցին հետապնդումը կատարող – ներու մօտ ...

Մեր այս ապահովութեան հակառակ , մենք համաձայն ենք, սակայն, որ վին – արտուին եւ դանուին նաեւ ապացոյցնե– րը : Կ'ենթադրենք, որ Հայ Մամուլը եւս, առանց բացառութեան, այդ ակըն – կալութեամբ է որ կը սպասէ տակաւին :

Հարց է, սակայն , որ մինչեւ ե՞րբ ... Ե՞րբ պիտի առնուին կորուկ եւ անմիջա– կան քայլերը՝ առեղծուածի ոչ միայն լուծումին , այլեւ հանրային կարծիքը լրիւ լուսաբանելու համար : Աւելին , — ի՞նչ պատիժ պիտի սահմանուի դողե – րուն : Պիտի չարդուի՞ առնուազն Աւե – տարանի խօսքը, «կարելու »համար այն ձեռքը՝ որ մեղապարտի դիտակցական սայթաքումին եւ աննկարելի դայթակղու – թեան պատճառ դարձաւ :

Վեհ· Վազգէն Ա·, 12 Յունիսին, Նիւ Եորքի մէջ, հրապարակաւ յայտարարեց՝ թէ « Մայր Աթոռ մեր վերադարձէն Ան– միջապէս ցեցոյց, պիտի կազմենք հա – մազգային յանձնաժողով մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ճնճել ձեռագիրներու անյայտացման հետ կապ– ուած պարագաները եւ եզրակացութիւնը հաղորդել մեզի»: Կ'ենթադրենք, որ վե – հափառ Մայր Աթոռ դարձէն երկու ա – միս ետք՝ այսօր, այլեւս «անմիջապէս»ի հարց չէ մնացած· իսկ «յետոյ»ն ...ահ– ման չունի՛ եւ կրնայ անհունապէս երկա– րիլ: Արդ, լաւ պիտի ըլլար՝ որ Ամենայն Հայոց հայրապետութեան դիւանը բարի ըլլար դէթ տեղեկացնելու հանրութեան , թէ անհրաժեշտ բոլոր քայլերը առնը – ւա՞ծ են ու եզրակացութեան եւս մանրա– մասնօրէն տեղեակ պիտի պահուի՞ հայ ժողովուրդը :

Գոնէ մենք, մինչեւ այսօր նման դե – կոյց չունինք ի ձեռին· հետեւաբար, պարտականութիւն կը նկատենք յառակո– րէն ըսել չհաղորդուողներուն.— Գող – ցուած 23 ձեռագիրները սեփականութիւ– նըն են հայ ժողովուրդի· գործուած կո – ղոպուտը եւ աւազակութեան ծանօթ նը – պատակները՝ արդարօրէն խախտած են ոչ միայն հանրային վստահութիւնը, այլ– եւ հաւատքը՝ հանդէպ վանական կեդրոն– ներու եւ բոլոր անոնց, որոնք անդնահա– տելի ժառանգութեանց վրայ հսկելու պարտականութիւնը ունին· կը տիրէ այն մտավախութիւնը՝ որ, կողոպտիչներու ինքնութիւնը ճշդելէ ետք եւս, եկեղեցա– կան պատասխանատու շրջանակներ կրնան վրայ – ծածուկ դարձնել խնդիրը ու ձե – ւով մը փոչի ցանել աչքերու : Արդ, ան– յապաղ եւ վճռաբար պէտք է գործի լծե– ուիլ ու ծանրօրէն պատժել յանցապարտ – ները : Որոնք որ ալ ըլլան, ինչ հանգա– մանք ալ որ ունենան անոնք՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը եւ Հոգեւոր Գերա – դոյն Մարհուրդը մէկ ճամբայ ունին ի – րենց առջեւ.— Պատուհասել չարագործ – ները ՝ Նպաստելով վարդապետի օրինա – կով· Աստուծոյ տունը խանութի վերա – ծողները խարազանահար արտաքսելով :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ՖՐԱՆՔՓԻԳԵՐՄԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՇԱՏ ՍԻՐԱԼԻՐ ԶԻՆ

Պոնի մէջ տը Կոլլ եւ Քիսինկէրի խօ – սակցութիւնները բաւական լարուած մթ– նոլորտի մը մէջ, տեղի ունեցան, երը – ուած ըլլալով մանաւանդ որ Ֆրանսա անդիջող կը մնայ ինչ կը վերաբերի Անգ– լիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային : Արդարեւ մինչ Քիսին – կէր յոյս ունէր թէ կրնայ մասամբ հա – մոզել տը Կոլլը, կը լսուէր արդէն թէ Պրիւսէլի մէջ, Արտաքին նախարար Տըպրէ նոր «ոչ» մը կ'արտասանէր յանուն Ֆրանսայի , Անգլիոյ մուտքին համար :

Ակնկ զատ տարակարծութիւն կայ նա– եւ չեխական տաղնապին առթիւ: Գեր – մանիա յոյս ունեցած է թէ խորհրդային զինեալ միջամտութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ կրնայ որոշ ազդեցութիւն ունենալ տը Կոլլի վրայ, որպէսզի քիչ մը փոխէ եւրոպական իր քաղաքականութիւնը : Բայց տը Կոլ յայտարարելով հանդերձ թէ չի փորձեր ծածկել, դէպքը «հսկայ» է , պատճառ չէ տեսներ տարբեր քաղաքա – կանութիւն վարելու եւ կ'ըսէ, խօսքն ուղղելով Քիսինկէրի .—« Հիմա, մեր Եւրոպային մէջ, այնպիսի նոր կացու – թիւն մը կայ որ ձեր երկիրը խնդրոյ ա– ռարկայ է: Բացայայտ է բոլորին եւ մե– ղի համար: Իրողութիւնը հոս է եւ որով– հետեւ թերեւս չենք, դիմացէն կը նա – յինք: ... Խաղաղութեան համար, պէտք է նախ հաւասարակշռութիւն ըլլայ Եւրո– պայի մէջ: Եւ այդ հաւասարակշռութիւ– նը կը պահանջէ ,պարզ և անկեղծ կերպով կ'ըսեմ — որ չատ կենդանի եւ չատ խա – ղաղասէր Գերմանիա մը ըլլայ : Խաղա – ղութիւնը կը պահանջէ նաեւ որ Եւրոպա մը կառուցուի, որ եւրոպական ըլլայ եւ այդ նպատակով միայն իր ներսը նայի»:

ՏԻՊՁԷՔ ԿՐՆԱՅ ՔԱՇՈՒԻԼ

Կը թուի թէ ի վերջոյ , տեղի տալով խորհրդային ճնշումին, Տիւպչէք հրաժա– րի կուսակցութեան Ա· քարտուղար իր պաշտօնէն եւ իր տեղն անցնի վարչապետ Ջերնիք : Այս լուրը կը չրջէր Շարաթ ա– ռաւօտ թէեւ պէտք չէ մոռնալ թէ կու – սակցութիւնը միաձայնութեամբ Տիւպ – չէքի կողքին է եւ Փրակա ալ պատրաստ է նստիլ խօսելու խորհրդային Պո – լիտբիւրոյին հետ, բայց աւելի Ռուսերն են որ կը խուսաբին: Օրէ օր կը հաս – տատուի թէ տարակարծութիւնը մեծ է Մոսկուայի դեկավարներուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԹՈՆ ՄՈՆԵՐՎԻԼ , որ 21 տարի է նախագահն է Ծերակոյտին, որոշեց այս անգամ թեկնածու չըլլալ նախագահու – թեան, որպէսզի կարենայ դուրսէն պայ – քար բանալ Ծերակոյտի անհետացման դէմ, որ հանրաքուէի պիտի դրուի դար– նան :Իր ճառին մէջ, Մոներվիլ պար – զած է Ծերակուտականներուն այն վը – տանգը որ կը սպառնայ երկրին եթէ Ծե– րակոյտը ջնջուի :

ԻՄՐԱՁԻԼ մերժեց խորհրդային Ծրա – դիրը Միջին Արեւելքի կացութեան կար– գաւորութեան համար, առարկելով թէ ոչ մէկ դրական կէտ կայ :

ՄԵՔՍԻԿՈՅԻ մէջ «միաձայն երիտա – սարդութիւններ » յոյժ մը ըրին Ուրբաթ իրիկուն: Թէեւ իշխանութիւնները ցոյցը արգիլած էին , բայց եւ այնպէս հազա – րաւոր երիտասարդներ հաւաքուեցան եւ ոստիկանութիւնը չէ միջամտած :

ՓԱՐԻԶի Թաղապետական Խորհուրդի անդամ մը կ'առաջարկէ որ Նափոլէոնի ծննդեան երկհարիւրամեակին առթիւ (1969) Էթուալի հրապարակը Նափոլէոն հրապարակ մկրտուի :

Կարմիր Երգ

Այս գիշեր նորէն՝ կ'աճի , կը մեծնայ,
կը շատնայ հոգիս,
կըռիւի գացող բանակի մը պէս ·
Ո՛վ դափնեպսակ, այս գիշեր նորէն
ինծի կ'երեւիս
Լերան մը ծայրէն, եւ զիս կը փորձես:

Ճամբուս վրայ, հեռուն, մըճացած
ամբողջ յոյսերըս նըկուն
Կը վերադառնան մի առ մի, ահա՛,
եւ խոր հունի մէջ նիրհող ուժերուս
պարզ այս իրիկուն
Նորէն հաւատոմով կը թըռի կ'ելլայ...

«— Ո՞ւր կ'երթաճ այսպէս, ո՞ր
յաղթանակին, կամ ո՞ր փառաւոր
«Պարտութեան առաջ...» կը հարցընէք
դուք,
Ո՛վ իմ անհամար արշաւաճիներէս
դարձած կորակոր
Ձիհնուրնե՛րս արի, զոհե՛րըս անշուք...

Քանզի կը յիշէք թէ բանի՛ անգամ ըզձով
կանչեցի
Երազի մը վառ դըրօշին ներքեւ ,
երբ-ալ յարձակմամբ առնելու համար
նրսեհին կծծի
Քաղաքն ու գանձե՛րը երկնապարգեւ...

Քանզի կը յիշէք նաեւ թէ ինչպէ՛ս
կամ՛բս՝ զօրապետ
Որ կ'աշտանակեր առոյգ, ուղղաբարձ,
կ'երկմտեր մէկէն ու կը պաշարուէր
խոհերով անպէտ ,
Եւ ճամբուն մէջտեղ կը կենա՛ր
յանկարծ...

Թէ այսպէս, յանախ, չըմտրուած մարտին
տրտմութեամբը լի՝
Ետ դարձաճ հիւանդ ու ամօթահար ,
Մինչդեռ անճնասպան ինկան ձեր մէջէն
բաջեր մէկ բանի ,
Եւ հեծեալն՝ անզօ՛ր՝ անոնց վրայ
կուլար...:

Բայց այս իրիկուն բազմամբոխ հոգիս
ոտքի է նորէն ,
Նայուածքներուն տակ աստղոց
նորածագ ,
Իր հին, դարաւո՛ր անցեալին անխոյզ
խորութիւններէն
Պարպեով իր հարց գինարանն համակ,

Զարին, սըտութեան եւ կեղծիքներու
դիմաց անհամար
Ուխտելով նետուիլ, կռուի՛լ անվրհատ,
Թերեւս յաղթելու եւ կամ վերըստին
խարուելու համար,
Թերեւըս, ո՛վ մահ, իյնալո՛ւ վըրադ··

Չի հոգիս այսօր իր ճակատագրին կոչն է
զոր մօտէն ,
Ա՛լ շատ մօտիկէն լըսեց այս անգամ,
եւ յանկարծ կեցած հորիզոնին դէմ,
լուրջ ու վճռօրէն
Պատասխան տըւաւ՝ «— Ահա, ՏԷ՛ր,
կուգամ...»:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱՆԱՒԱՐՏ ՏԱՆԻՔԸ

Ծովահայեաց անտառին խորը, ծերուկ բունի մը սկաւառակին վրայ նստած էի: Ծառը վաղուց տապարահատ՝ փճացեր էր մարդկային պէտքերու յատկացուելու համար :

Գիրքը զոցուած էր ծունկերուս վրայ : Ու նայուածքս խորասուզուեր էր անորոշ ուղղութեամբ: Եւ սակայն, կը լսէի անտառային լռութեան կրճիւնը :

Եւ, ահաւասիկ , անխուսափելի տեսիլը,— Նարդունիին բարի ժպիտը: Անտարակոյս, իր թարմ յիշատակը, իր քաղցր յիշատակը կոչ կ'ընէր յատկացած մենախօսութեանս :

Տասնեւմէկ տարի առաջ էր: Մմբաղրապետը դեռ նոր էր մեկնած դէպի յաւիտենականութիւն : Իսկ յուզարկաւոր աչքերը խոնաւ էին տակաւին :Նարդունի կծկուած էր, լրիւ մնջիկ, ողբացեալին բազկաթոռին մէջ :

Օ՛ լռութիւնը Նարդունիի : Ներքին տրամախօսութիւն մըն էր ան: Հետապնդումը՝ զաղտնի զրուցատրութեան մը : Շարունակական հետաքննութիւն մը : Անխզելի փնտռտուք մը: Հարցում եւ պատասխան՝ ինքնիրեն :

Ես, իր աջին, կը ճաշակէի «Ցառաջ»ը, պահ մը առաջ փուռէն եկած :

Ցանկարծ, տրտում ակնարկ մը արձակեց: Ապա, մեղմաձայն, դողդոջեց· «Ե՛ս ալ պիտի երթամ, Ե՛ս ալ: Երկար կեանք չունիմ: Օրերս համրուած են ...»:

Եւ վերստին հակեց դլուխը, թաղեց ուսերուն մէջեւ: Իր բարձր ճակատը խոր – հուրդներով եւ ճանճրոյթով բեռնաւոր էր այդ պահուն :

Լռութիւն էջաւ: Տխրութիւն մը տարածուեցաւ: Մմբաղրատունը սարսռաց :

Այդ օր, մահուան ուրուականը իր առաջին այցելութիւնը կուտար Նարդունիին: Ժամադրութեան եկած էր: Կը ղգացնէր վերջնական մեկնումին հեռաւոր հարուածը:

Անտառը էր այդ անսպասելի ներկայութիւնը, որ պիտի ըլլար ,այնուհետեւ, մշտակայ, իրմէ անբաժան, մօտը, չուրջը : Կը սպասէր անոր՝ ամէն օր, ամէն ժամ :

Վստահաբար, Նարդունի կը մրմնջէր , անդուլ անդադար, անկէ ի վեր, իր չատ սիրած Պօալէրը·

—« Ո՛վ Մահ, ծերո՛ւկ Նաւապետ, տեսնես Է, վերցնեիր խարիսխը: «Այս երկիրը մեզ կը ձանձրացնէ, ո՛վ Մահ: Առագաստը պարզեիր»:

Կեանքի անջատման առաջին արարն էր: Նարդունի կորսնցուցած էր կեանքին համբն ու հոտը: Ան դինքը չէր տաքցներ այլեւս: Տասնեւմէկ տարի առաջ, մահուան կանչը՝ Նարդունիի հոգիին թռած առաջին հառաչանքը պիտի ըլլար :

Շաւարշ Մխսքեանի վախճանը՝ Նարդեան ողբերգութեան նախաբանը եղաւ: Եւ, ախո՜ս, պիտի մեկնէր ինք եւս, օրը չեղած իրիկուն : Պիտի լքէր հունաւոր կեանքը, զոր ապրեցաւ այնքա՜ն մոլեգնօրէն, մանելու համար ժամանակի անհունին մէջ :

Եղա՞ւ երջանիկ: Արուեստագէտ մը միթէ կ'ըլա՞յ երջանիկ : Օր մը, ալեւոր Թոլսթօն կանգ առաւ անտառի ցանցառուտին ողորկ մէկ ժայռին առջեւ, ուրկէ մողէզ մը իրեն կը նայէր: « Սիրտդ կը բաբախէ» կ'ըսէ աշխարհահռչակ վիպասանը : Ապա, կը յարէ· « Աղուոր արեւ մը կայ: Երջանիկ ես ...»: Ու պահ մը լռելէ ետք, տխրօրէն կը վերջացնէ· «Ոչ ես ...»:

Ձմեռուան արուեստագէտը՝ աւելի բարձրը, միշտ աւելի՛ բարձր կատարներու ի խնդիր իր ձգտումներուն մէջ, կ'այրի , կը խանձի : Եւ անհասանելիին անվրէպ առուղութեամբը՝ վհատութեան, յուսահատութեան եւ անմխիթար տխրութեան մը կը մատնուի : Վերյիշեցէք իրաւ բանաստեղծին , վահան Թէքէեանի դոհար մէկ քերթուածը ,— «Կռուի երթը» :

Նարդունի եւս, վաւերական ստեղծագործ , մշտատեւ դժդոհութեան վշտագին կեանքը լոկ ապրեցաւ, մինչեւ վերջնական էջը վարագոյրին :

Յուսթի միտքը միշտ կը բանէր կանուխ : Խոնջէնքի ոչ մէկ նշան կը մատնէր: Անսպառ էր եռանդը : Կամքը ճկիլ չէր գիտեր: Ողեկան տրամադրութիւնը քառասուն աստիճանէն վար չէր իջներ : Հոգին տաք էր: Շա՛տ տաք էր հոգին: Բայց մարմինը կը մրսէր: Կը մրսէ՛ր: Աւե՛ւ, արեւ, արե՛ւ կ'երդէր չարունակ:

Ահա թէ ինչու, Նարդունի, դարձեալ փախաւ դէպի հարաւ: Դարձեա՛լ իջաւ Միջերկրական: Սակայն, ախո՜ս , ա՛լ այս անդամ , այդ արեւը իր մարմինը չտաքցուց : Կիրակնօրեայ վերջալոյսը զայն առ յաւէտ սառեցուց :

Դէպք մը, երեւոյթ մը հանդիսացաւ Նարդունի, որ եկաւ ու անցաւ մեր ըմբռիւքէն եւ մեկնեցաւ անմահութիւն: Ոչ ոք կրնայ անմահութիւնը սպաննել :

Եղաւ բոց մը հանդիսաւոր : Դէմք մը խորհրդանշական : Սրբազան ըմբռռտութիւն մը: Ազգային կոչում մը: Փնտրուած ձայն մը: Սիրուած կիրք մը: Ու – ժեղ անհատականութիւն մը՝ որ իր ինքնուրոյն ղրոշմը ղրաւ ամէն ինչի վրայ:

Բովանդակ հոգւովը սիրեց իր ժողովուրդը: Ամբողջովին նուիրուեցաւ անոր: Ու այդ նուիրումը պարտադիր կարգա – պահութիւն մը եղաւ իրեն համար: Եւ ժողովուրդը եւս սիրեց դինքը անխտիր: Եթէ ամէն բախեցաւ ոմանց անհասկացողութեան, պատճառը այն է որ ղերգաս էակները ատոր նախապատմանուած են ի տղայ տիոց :

Ջունեցաւ սերնդակիցներէ ոմանց բացառիկօրէն բացատրական կեցուածքը մեր հին էջերէ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԸ

Հայ ժողովրդական երգը հայ հոգուա – կան երաժշտութեան կենդանի պատմու – թիւնն է, որ այնչափ պարզ, անմեղ եւ աննմանելի կերպով գոլացած է Հայուն հոգիին ու սիրտը :

Անոր ծագումը չատ հին է, այնչափ հին որքան հայ լեզուն : Թէ հեթանոսական չատ հին ժամանակներէ ի վեր, Հայերն ալ ունէին մասնաւորապէս իրենց երաժշտութիւնը՝ ատոր ապացոյց են հեռաւոր պատմական իրողութիւնները, հերոսներու յիշատակներուն փառաբանութիւնները, հերոսներու յիշատակնե – րուն ուղղուած դովքերը , հարսանիքը , խնջոյքները, յուղարկաւորութիւնները , կը կատարուէին երգերով, պարերով եւ նուագներով :

Նոյնը կը հաստատեն պատմութիւնէն մեզի իբր մնացորդ Գողթան երգերը , Գուսաններդութիւնները : Ով չի դիտեր վահագնի նուիրուած գմայլելի «Երկինէր երկին եւ երկիր»ը, Արտաչէս երկրորդի եւ Սաթենիկի նչանախօսութեան, հարս – նիքի եւ մահուան վերաղրուած դրուագ – ները :

Գուսան բառը հին Հայոց մէջ գործածուած է երեք իմաստներով, երաժիչտ , երդիչ եւ դերասան :

Վարձակ անունով կը կոչուէին երդ – չուհիները եւ պարուհիները, որոնք ի – րենց արուեստը ի գործ կը դնէին հրապարակային տեղերու եւ ապարանքներու մէջ :

Հայ հեթանոսական չրջանի Գողթան երգերէն եաք, հայ գուսանին քնարը լռած էր, երկար տարիներ, գոնէ ըստ եւրեւոյթին : Աւտր գործուր պատճառն էր քրիստոնէութեան մուտքը Հայոց մէջ : Նոր կրօնի հիմնադիրները չնչեցին , ո – չընչացուցին անմաօրէն այն բոլորը, ինչ որ հայ նախապատմական չրջանի քաղաքակրթութեան կենդանի եւ վառուռ կեանքին կը վերաբերէր : Հետեւարար պէտք չէ զարմանալ թէ ինչո՞ւ ընդհանուր հալածանք մը սկսած է ժողովրդական խաղերու , պարերու , աշխարհիկ երգերու եւ բանահիւսութեան դէմ : Մեր եկեղեցական մատենագիրները կ'որակեն զանոնք տգեղ ածականներով, որպէս «հեթանոսական, դիւական, ամօթալի, մոլորական , գարչարանական, եւն. եւն.»: Դարձեալ՝ Խորենացին կը յանդիմանէ Աբշակ Թագաւորը , իր ժամանակը « ի դիւներըուս եւ յերդս վարձակաց» անցկնելուն համար : Փաւստոս Բիւզանդ կը կշտամբէ աղնուականները, որ դինի կը խըմեն· «Բազօք, վարձակօք , գուսանօք եւ կատակօք »:

Հայ դիւնուորականները, վանքերը իւեանելու պարագային , կ'ուրախանան եղեր եւ Ներսէս Շինող կաթողիկոսը կը դանդատի այդ առթիւ, «գուսանօք եւ վարձակօք պղծեն զնուիրեալ տեղիս Աստուծոյ»:

Հակառակ այդ խիստ վերաբերմունքին, ժողովրդական երգը կը շարունակէ ապրիլ : Ան կը ներկայանայ իբրեւ ազգային ոգիի արտայայտութիւն, ազգային հոգիի ներշնչում, ազգային միտքի ծնունդ, ազգային սրտի զգացումներու արձագանգ :

*Ժողովրդական երգը

ԳՅՈՒՂՈՎՍՉԻ

Ֆ. ՄԱՍՈ

—*—

ՓՈՇԻ

ԺԱՎԱՌ ՎԱՅԱԽՅԱ

— Օ՜չ, պատկեր ձեզ ներկայացնեմ, ծերս Վանո ամեն ինչ ասած չմած ձեզ հասկանալու համար։

Ծառայողական պահ դահլիճում, որ Ֆոմիչ էր անվանում, մի քանի րոպե սպասելուց հետո ես ներս մտա։ Ֆոմիչը ինձ ընդունեց ոտքի կանգնած։ Ես չէի սպասում այդ։ Ինձ թվում էր, որ նա, իբրև ղեկավար անձնակազմի, ինձ պիտի նստեցնի, հետո հարցնի, թե ինչ եմ ուզում։ Ես ներս մտա, ինքնավստահ քայլերով մոտեցա սեղանին, ուր նա կանգնած էր, ձեռքս մեկնեցի, որ ծանոթանանք, ինքս ինձ ներկայացրի, ասացի, թե ինչ գործով եմ եկել, ու սպասում էի, որ նա ինձ նստելու հրավիրի։ Բայց Ֆոմիչը ոչ միայն չնստեցրեց ինձ, այլև ինքն էլ չնստեց։ Ես ինձ շատ անհարմար զգացի։ Ոտքի կանգնած ինչպե՞ս կարելի է խոսել։ Ես ուզում էի նստել, բայց Ֆոմիչը ոտքի կանգնած էր, ուրեմն ես էլ պիտի ոտքի կանգնած մնայի։ Ես ինձ շատ անհարմար զգացի։ Ֆոմիչը ինձ հարցրեց, թե ինչ գործով եմ եկել։ Ես պատասխանեցի, որ գործ չունեմ, պարզապես ուզում եմ ծանոթանալ։ Ֆոմիչը ինձ ասաց, որ ինքն էլ գործ չունի, ուրեմն ինչո՞ւ եմ եկել։ Ես ասացի, որ ուզում եմ ծանոթանալ, որովհետև ինձ ասել են, որ նա շատ լավ մարդ է

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Գեղան Փափազեանի իր քրոջ տիկին Գարաքուղեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Քրխտափոր խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Գեղան Փափազեանի իր քրոջ՝ Տիկին Գարաքուղեանի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փլաժէ Սիւտ Արժանէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Կիրակոսեան 50ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ «Հայաստան»ի ժիրայր Միսաճեանի մահուան առթիւ :

×

Պ· Մխիթար Գալէնեան հարիւր ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի Տիկին Պայծառ Տա – կառեանի մահուան առթիւ : Նոյն նպա – տակին , հարիւր ֆր· ալ կը նուիրէ ժիրայր Միսաճեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղեցւոյ վարչու – թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, եկեղեցւոյս Սրբազան նկարներու համար հետեւեալ նուէրները .—

Տէր եւ Տիկին Ուզունեան, 2000 ֆրանք , Այրլ Տիկին Ի· Փափազեան եւ զաւակները 2000, Տէր եւ Տիկին Մարկարեան Մարզար 2000, Այրլ Տիկին Եաղուպեան եւ Այրլ Տիկին Ոսկերիչեան 2000 , Այրլ Տիկին Մառի Տէտէեան 1300, Այրլ Տիկ· Շնորհիկ Օհաննէսեան հազար , Տիկին Ռամելա Համամճեան եւ զաւակները հա – զար, Տիկին Ա· Ինէքճեան երկու հարիւր, Լա Սիոթայէն Տիկին Թ· Տէմիրճեան 100, 50ական՝ Այրլ Տիկին Սիւզմէճեան , Տի – կին Նահապետեան, Այրլ Տիկին Բ· Կա – րապետեան, Տիկին Թ· Զըլլաքեան, Տիկ· Գարագիւլահեան, Տիկին Այտընեան, ոմն եւ ուրիշ բարեպաշտուհի մը : Ոմն 30, Լա Սիոթայէն Տիկին Թաթիկեան քսան, Տիկ· Ե· Տէր–Մխիթարեան քսան, Տիկին Ա· Տիգրանեան 15, Տիկին Շահինեան , Տիկ· Մ· Պօղոսեան եւ Տիկին Մ· Գալայճեան տասնական :

×

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպողեան, ի – րենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ կը նուիրեն, 700 եկեղեցիին, 200 զպրոցին, 150ական Աղքատախնամին, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն եւ յիսուն Հանդ· Շ· Նարդունիի զրքերու հրատարակութեան Ֆոնտին : Հանդ· Աւագեանի մահուան առթիւ Պ· Շ· Խաչատուրեան 10 եւ Պ· Ա· Խրիմեան տասը զպրոցին :

Հանդ· Կարպիս Փափազեանի մահուան առթիւ.— Այրլ Տիկ· Ի· Փափազեան 100, Փափազեան Ս· եղբայրներ 100, Ց· Փա – փազեան հարիւր զպրոցին : Պօղոսյէն Տէր եւ Տիկին Կ· Դաւիթեան 50ական ե – կեղեցիին եւ զպրոցին : Մ· Ղուկասեան 50ական եկեղեցիին եւ զպրոցին :

Հանդ· Հայկ Քիթապճեանի մահուան առթիւ.— Կ· Ճնկըռեան 250 եկեղեցիին, 200 զպրոցին եւ 100 Աղքատախնամին : Տէր եւ Տիկ· Ա· Օհաննէսեան 200 եկեղե – ցիին : Պօյաճեան եղբայրներ 100 եկեղե – ցիին : Ոմն հարիւր եկեղեցիին եւ բարե – պաշտ ոմն հարիւր եկեղեցիին :

Տիկին Կարմիրեան իր ամուսնոյն Նու – պարի ապաքինման առթիւ 40 եկեղեց – ցիին :

ՇԱԽԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ցառաջիկայ պատարագը կը մատուց – ուի , Կիրակի , Հոկտ· 5ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 6ին, Կիրա – կի առաւօտեան ժամը 9ին զպրոցի սրա – հին մէջ, ուսուցչուհի Օր· Հէլէն Սա – պունճեան : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքնե – րէն անխտիր որ բարի ըլլան իրենց զա – ւակները արձանագրել :

×

ՄԱՐՍԷԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս·Թա – դէոս եկեղեցւոյ Հ· Բ· Ը· Միութեան հովանաւորած զպրոցի հայերէնի դա – սընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ 3 Հոկտեմբեր , Ամէն Հինգշաբթի առաւօտ – ները ժամը 9էն 13, ուսուցչութեամբ հա – մալսարանական մանկավարժուհի Տիկ· Մատլէն Գրիգորեանի , այժմէն արձա – նագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր Պ· Երուանդ Պապոյեանի մօտ, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհր – դարանը : Ինչպէս ամէն տարի այս տա – րի եւս զրքերը , տետրակները , մատիտ – ները ձրի կը տրուին եւ ոչ մէկ վճարում կը պահանջուի զպրոցի համար ծնողք – ներէ :

×

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆի Հինգշաբթի օր – ուան հայերէնի դասընթացքները սկսած են, արձանագրութիւններու համար դի – մել ուսուցչուհի Տիկին Հ· Պալըզճեանի , 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պաներէօ :

×

ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊի դասընթացքներու ար – ձանագրութեան համար դիմել ուսուցչու – հի Օր· Մայոտ Մարզարեանի, 4 Րիւ Մարի Լօր, Պուա Քոլոմպ :

×

ԼԻՈՆի ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

3 Հոկտ· Հինգշաբթի առաւօտեան, սո – վորական ժամին :

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան ե – կեղեցւոյ խորհրդարանը, որ բաց է ա – մէն օր : Իսկ յատկապէս կը խնդրուի որ բարի ըլլան ամէն Հնգշաբթի առաւօտ, կանուխէն պատրաստ պահել, որպէսզի փոխադրող կառքը ժամավաճառ չըլլայով կարենայ ժամանակին հասցնել զպրոց :

Դասաւանդութիւնները կը կատարուին ժամը 9–12, 12էն 14 ճաշ եւ զբօսանք : Ցետ միջօրէին մինչեւ 16·30: Նոյն ու – սուցչական կազմով յաւելեալ օրնակա – նուհիներով , ուսումնասիրուած յայտա – զրով մը :

×

ՏԻՄԻՆ.— Կապ· Խաչի զպրոցը կը վե – բացուի Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ, սովորական ժամերուն Հ· Ց· Դ· Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար – չութիւնը կը յայտարարէ թէ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 15ին, արձանագրութեան համար դիմել ·Ահա – րոնեան ակումբը 26 Րիւ տէ Քոնվալէ – սաւ, ամէն Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9–11, դասաւանդութիւններ կարող ու – սուցիչներու կողմէ :

×

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը կը ծա – նուցանէ զպրոցին բացումը 26 Սեպտ· Կր· օր, դասաւանդութեամբ Տիկին Պերճու – հի Տէր – Մերկէրեանի : Թաղիս եւ չրջաններու ծնողքներէն կը խնդրուի որ հաճին արձանագրել տալ իրենց զաւակ – ները թաղականութեան մօտ : Դասաւան – դութիւնները տեղի պիտի ունենան Հինգ – շաբթի առաւօտները ժամը 9–12 եւ Շա – բաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 3·6:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ ե – կեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտա – րարէ թէ, իր հովանաւորած Հինգշաբթի օրերու զպրոցը կը վերաբացուի 26 Սեպ – տեմբեր , Հինգշաբթի, համայնքիս հո – գեւոր հովիւ, Տէր Նարէկ քհնյ· , կը կա – տարէ, հին եւ նոր աշակերտներու ար – ձանագրութիւնները , մինչեւ 3 Հոկտ· Հինգշաբթի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

POUR TOUS
VOYAGES
Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE
S'adresser à :
Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յայտրդիւ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Մար – սէյլի Շրջ· կոմիտէի , նախաճեռնու – թեամբ տեղական մարմիններու :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ , Երկուշաբթի (30 Սեպ – տեմբեր) , ժամը 21ին (եկեղեցւոյ կից սը – րահին մէջ) :

Դասախօս Ընկ· ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաճեռնութեամբ
Ֆ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՇՐՋ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ· Մեշէեան

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն , իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պարոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆր – անսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ դրականութեան եւ Հայաստանի աշխար – հագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա – դիւնն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պէօ, թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանը պէտք ունի օգնական խոհարարուհիի մը : Դիմել վարժարան, 1 Պուլվ– Տիւ Նօո, Լը Բէնսի : Հեռաձայն 927–01–72 :

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Քրխտափոր» խումբի ընկ· Ժողովը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի (3 Հոկտ·) ժամը 20ին, Մշա – կոյթի Տան մէջ : Բոլորին ներկայութիւ – նը անհրաժեշտ է :

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Կոմիտէի ներկա – յացուցիչը :

ԾԱՆՕԹ.— Վերջերս Շրջ· Կոմիտէի մի – ջոցաւ Փարիզի այլ չրջաններէ խումբեր արձանագրուող ընկերներէն եւս կը խնդ – րուի ներկայ ըլլալ սոյն Ժողովին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Անիէռ – Պատ – Քոլոմպ մասնաճիւղ Ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 5·30ին, սովորական հաւաքատե – ղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տա – րեկան պարահանդէսը Մարտի Ա· Շա – բաթ գիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագա – յին :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե – կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին Շա – բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնէյէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Ման – րամասնութիւնները յառաջիկային :

×

«ԻՆԶՈՒՈ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերու – թիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատ – րոնը :

ԽԸՏՐՐԵԱՆ ԽԸՏՐՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ **ՎԱՐԴԱՆ**
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ **ԷԶՄԻԱԾԻՆ**
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ազգակ հրատարակելի եւ ձշմարիտուած ծանուցով ազգերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է [illegible]

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :